

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Robinson_Kim_Stanley-Zeleny_Mars.pdb

PDB Name: Robinson Kim S Zeleny Mars
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 11.12.2008
Modification Date: 11.12.2008
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

KIM STANLEY ROBINSON
ZELENÝ MARS
(GREEN MARS)

Vydalo nakladatelství BANSHIES v Praze 2006

Copyright © 1995 by Kim Stanley Robinson
Cover by Samuel Green
Translation © 2005 by Josef Studený
All Rights Reserved

ISBN 80-86456-25-0

Distribuce - tel.: 283 882 490 e-mail: banshies@post.cz
Vytiskla Akcent tiskárna Vimperk, s. r. o.

ZELENÝ
MARS

Kim Stanley Robinson

OBSAH:

TERRAFORMING MARSU	8
VELVYSLANEC	86
DLOUHÝ DOBĚH	145
VĚDEC JAKO HRDINA	178
BEZ DOMOVA	308
TARIQUAT	336
CO JE TŘEBA UDĚLAT?	425
SOCIÁLNÍ INŽENÝRSTVÍ	482
OSTRUHA CHVÍLE	510
FÁZOVÁ ZMĚNA	661

ČÁST I TERRAFORMING MARSU

Cílem není stvořit další Zemi. Ne další Aljašku nebo Tibet, ne nějaký Vermont nebo Benátky, ba ani Antarktidu. Cílem je vytvořit něco nového a zvláštního, něco marťanského.

V jistém smyslu na našich záměrech ani nezáleží. I když se pokusíme vytvořit další Sibiř nebo Saharu, nebude to fungovat. Evoluce to nedovolí, a toto je ve svém jádře evoluční proces, úsilí pod prahem vědomí, jako když se záračným skokem zrodil ze hmoty život, nebo když se vyplazil z moře na suchou zemi.

Znovu zápasíme v matici nového světa, tentokrát skutečně cizího. Navzdory velikým dlouhým ledovcům, které zde zanechaly gigantické záplavy z roku 2061, je to velmi vyprahlý svět; navzdory počátkům tvorby atmosféry je zde vzduch stále velice řídký; navzdory všem možným použitým metodám ohřevu se průměrná teplota pohybuje stále dost

hluboko pod bodem mrazu.

Všechny tyto podmínky činí přežití všeho živého extrémně obtížným. Ale život je houževnatý a přizpůsobivý, je to vpravdě zmužilost zelené síly, tlačící se do vesmíru. V desetiletí následujícím po katastrofách roku 2061 bojovali lidé o přežití v rozbitých kopulích a provizorních stanech, záplatovali a spravovali věci a sami se dávali dohromady; a v našich skrytých útočištích pokračovala práce na vybudování nové společnosti. A po studeném povrchu se šířily nové rostliny a postupovaly dolů, do teplých nížinných pánví pomalým, ale nezadržitelným tempem.

Samozřejmě, všechny genetické vzory pro naše bioty jsou terranské - i mozky, které je projektují, jsou terranské - ale terénem je Mars. A terén je mocný genetický inženýr, určující, co bude vzkvétat a co ne, pohánějící kupředu progresivní diferenciaci a tím i vývoj nových druhů. A jak se generace střídají, všechny součásti biosféry se vyvíjejí společně, přizpůsobují se svému terénu v komplexní společné reakci, s tvůrčí, sebeprojektující schopností. Tento proces, bez ohledu na to, jak moc do něho zasahujeme, je v podstatě mimo naši kontrolu. Geny mutují, tvorové se vyvíjejí, vynořuje se nová biosféra, a s ní i nová noosféra. A snad i myslí tvůrců se - spolu se vším ostatním - změnily navěky.

Toto je proces terraformingu Marsu.

Jednoho dne spadla obloha. Tabule ledu se zhroutily do jezera a pak začaly narážet na pláž. Děti se rozprchly jako hejno vrabčáků. Nirgal běžel přes duny do vesnice, vpadl do skleníku a křičel: "Nebe padá! Nebe padá!" Petr vyběhl ze dveří a rozběhl se zpátky přes duny rychleji, než ho Nirgal dokázal následovat.

Do písku byly zabořené velké desky ledu, a další se houpaly na hladině jezera. Když se okolo Petra seběhly ostatní děti, zaklonil hlavu a zadíval se na kopuli, která se vznášela vysoko nad ním. "Zpátky do vesnice," řekl svým vážným tónem. Cestou se však rozesmál. "Nebe padá!" zavyl pobaveně a zatahal Nirgala za vlasy. Nirgal zrudl a Dao a Jackie se také zasmáli. Od úst jim přitom vyrazily obláčky páry.

Petr byl jeden z těch, kteří vystupovali na kopuli, aby ji opravovali. On, Kasei a Michel šplhali před očima všech ve vesnici jako pavouci, nad pláží a pak nad jezerem, dokud nebyli menší než děti, visíce ve smyčkách z lan připevněných k hákům zaraženým do ledu. Stříkali na trhliny v kopuli vodu, dokud nezmrzla v novou průzračnou vrstvu, pokrývající suchý bílý led. Když slezli dolů, mluvili o hřejivém světě venku. Ze své malé bambusové chýše u jezera se vynořila Hiroko a Nirgal se jí zeptal: "Budeme muset odejít?"

"Jednou určitě," řekla Hiroko. "Nic na Marsu nepotrvá."

* * *

Nirgalovi se však pod kopulí líbilo. Ráno se probouzel ve svém okrouhlém bambusovém pokoji, nahoře v Creche Crescent, a pak běhal dolů na zmrzlé duny s Jackii, Ráchel, Frantzem a ostatními ranními ptáčky. Na vzdáleném břehu uviděl Hiroko, kráčející po pláži jako tanečnice a vznášející se nad svým vlastním mokrým odrazem. Chtěl jít za ní, ale byl čas jít do školy.

Vrátili se do vesnice a nahrnuli se do chráněné budovy školy, pověsili si své kabáty a čekali s promodralýma rukama nad topením na učitele. Mohl to být doktor Robot, a oni věděli, že by se nudili a počítali přitom jeho mrknutí jako sekundy na hodinkách. Nebo to mohla být Hodná čarodějnice, stará a ošklivá, a v tom případě by se mohli celý den potulovat venku mimo školní budovu a hrát si. Nebo to mohla být Zlá čarodějnice, stará a krásná, a pak by uvázli ve škole na celé dopoledne, pokoušejíce se zvládnout úskalí ruštiny, neustále ohrožování plácnutím přes ruku, pokud by se zasmáli nebo usnuli. Zlá čarodějnice měla stříbrné vlasy, divoké oči a skobovitý nos jako mořští orli, kteří žili na borovicích u jezera. Nirgal se jí bál.

Takže stejně jako všichni ostatní skryl své zklamání, když se dveře školy otevřely a dovnitř vstoupila Zlá čarodějnice. Dnes se však zdála nějaká unavená a nechávala je celkem na pokoji, i když povážlivě plavali v aritmetice. Nirgal, Jackie a Dao vyšli ze školní budovy a zahrnuli za roh do uličky mezi Creche Crescent a zadní stranou kuchyně. Dao se vymočil u zdi, a Jackie si stáhla kalhoty, aby ukázala, že ona může taky, a právě v tom okamžiku se za rohem objevila Zlá čarodějnice. Vytáhla je z uličky a rovnou na náměstí Jackii naplácala, zatímco zuřivě křičela na chlapce: "Vy dva se od ní držte stranou! Je to vaše sestra!" Jackie, která plakala a kroutila se, aby si znovu natáhla kalhoty, uviděla Nirgala, jak na ni hledí, a pokusila se ho udeřit, jenže se zamotala do kalhot, padla na nahý zadek a rozplakala se ještě víc.

* * *

Nebyla to pravda, že Jackie byla jejich sestra. V Zygotě existovaly tři generace dětí, a všichni se tu navzájem znali jako bratři a sestry. Mnozí z nich jimi skutečně byli, ale ne všichni. Bylo to matoucí a zřídka kdy se o tom mluvilo. Jackie a Dao byli ti starší, Nirgal o sezónu mladší, zbytek pocházel z další sezóny. Ráchel, Emily, Reull, Steve, Simund, Nanedi, Tiu, Frantz a Huo Hsing. Hiroko byla matkou každého v Zygotě, ale ne ve skutečnosti - pouze Nirgalova a Daova, a šesti dalších ze sansei a několika z nisei. Děti matky bohyně.

Ale Jackie byla dcerou Esther. Esther odešla po hádce s Kasejem, který byl otcem Jackie. Jen málo z nich vědělo, kdo jsou jejich otcové. Kdysi se Nirgal plazil přes dunu za krabem a pojednou spatřil Esther a Kaseje. Esther plakala a Kasej řval: "Jo, tak jo, jestli mě chceš opustit, tak táhni!" a sám také plakal. Měl amulet červeného kamenného špičáku. I on byl dítětem Hiroko, takže Jackie byla vnučkou Hiroko. Takhle to fungovalo. Jackie měla dlouhé černé vlasy a byla nejrychlejším běžcem v Zygotě, s výjimkou Petra. Nirgal zase dokázal doběhnout nejdál a někdy oběhl jezero třikrát nebo i čtyřikrát na jeden zátah, prostě proto, že chtěl, ale ve sprintech byla Jackie rychlejší. Pořád se smála. Kdyby se s ní chtěl Nirgal hádat, nejspíš by mu řekla: "Dobrá, strýčku Nirgie," a vysmála by se mu. Byla jeho neteř, i když byla o jednu sezónu starší. Ale nebyla jeho sestra.

* * *

Školní dveře se s prasknutím otevřely a v nich stál Kojot, učitel pro ten den. Kojot cestoval po celém světě a v Zygotě

trávil jen velice málo času. Býval to velký den, kdykoli je učil. Vodil je po vesnici, vyhledáváje různé zvláštnosti, ale neustále musel někdo z nich číst nahlas z knih, kterým se nedalo rozumět, napsaných dávno mrtvými filozofy. Bakunin, Nietzsche, Mao - pochopitelné myšlenky těchto lidí byly jako neočekávané obálky rozseté na dlouhé pláži písku planého blábolení. Příběhy, které je Kojot nechal číst z Odyssey nebo z bible, byly snáze k pochopení, i když nebylo zcela jasné, proč tam lidé zabíjeli jeden druhého, a kromě toho Hiroko říkala, že to nebylo správné. Kojot se Hiroko jen smál, a často z ne zcela známých důvodů vyl, když tyto strašné příběhy četli, a pak jim kladl obtížné otázky o tom, co vyslechli, a přel se s nimi, jako kdyby věděli, o čem to vlastně mluví, což je uvádělo do rozpaků. "A co byste udělali vy? Proč byste to udělali?" Učil je, jak funguje Rickoverův recyklovač paliva, nebo je nutil kontrolovat, jak funguje pistní hydraulika jezerního vlnostroje, dokud neměli promodralé ruce a neдрkotali zuby tak, že nedokázali srozumitelně mluvit. "Vy, mládenci, snášíte chlad těžko," říkal. "Všichni, až na Nirgala."

Nirgal zvládal chlad docela dobře. Důvěrně znal jeho různé stupně, a necítil k němu nechut'. Lidé, kteří neměli rádi chlad, nechápali, že se mu člověk dokáže přizpůsobit, že se s dostatečnou vnitřní silou dokáže vypořádat s jeho nepříznivými účinky. Nirgal znal velmi dobře i horko. Když ze sebe vyzařujete horko dostatečně silně, pak se samotný chlad stane jen jakýmsi živoucím prostorem, v němž se pohybujete. A tak v konečném důsledku chlad působí jako stimulans, které vás nutí k pohybu.

"Hej, Nirgale, jaká je teplota vzduchu?"

"Dva sedmdesát jedna."

Kojot se rezavě zasmál. "Jo, tak nechme na pokoji vlnostroj a podívejme se, jak to jezero vypadá ploše." Voda v jezeře byla vždycky v kapalném skupenství, zatímco ledový plášť pokrývající vnitřní stěnu kopule musel zůstat zmrzlý. To do značné míry vysvětlovalo jejich mezokosmické počasí, jak to kdysi nazval Sax, poskytující jim mlhy, větry, deště i občasné sněh. Toho dne byl stroj počasí téměř tichý, ve veliké polokouli prostoru, uzavřené pod kopulí, vládlo téměř bezvětří. Když byl vypnutý i vlnostroj, i hladina jezera začala záhy připomínat okrouhlou plochou desku. Hladina vody nabrala stejnou bílou barvu jako vnitřní povrch kopule, ale dno jezera, pokryté zelenými řasami, bylo i přes ten bílý třpyt stále viditelné. Takže jezero bylo zároveň čistě bílé i tmavozelené. Ve vodě dvou odstínů se odrážely pokroucené borovice na vzdálených dunách stejně dokonale jako v zrcadle. Nirgal okouzleně hleděl na tento výjev a všechno ostatní šlo stranou, všechno kromě této pulzující zelenobílé vidiny. Teď viděl: byly tu dva světy, ne pouze jeden - dva světy ve stejném prostoru, oba viditelné, oddělené a odlišné, ale jakýmsi způsobem zhroucené do sebe, takže byly jako dva světy viditelné pouze z určitých úhlů. Takové barvy!

"Mars Nirgalovi, Mars Nirgalovi!"

Vysmáli se mu. Tohle dělal vždycky, říkali mu. Dobrý! Jeho kamarádi ho měli rádi, četl to v jejich tvářích.

Kojot odlomil pár kousků ledu na pobřeží a mrštil jimi přes jezero. Všichni ostatní udělali totéž, až se ve vzájemně se protínajících bělozelených hřebenech celý ten svět obrátil vzhůru nohama a roztančil se. "Podívejte se na to!" zvolal Kojot. Jeho angličtina zazněla jako nějaká věčná píseň: "Vy, chlapeci, žijete nejlepší životy v historii. Většina lidí jen protéká velkým strojem světa, ale vy jste přímo u jeho zrození! Neuvěřitelné! Ale je to jen čirá náhoda, víte, žádná vaše zásluha, rozhodně ne, dokud s tím něco neuděláte. Nejste na šlechtickém sídle, ve vězení ani v nějakém slumu. Tady jste v Zygotě, v tajném srdci Marsu! Samozřejmě, právě teď jste tady jako krkci ve své díře, a nad vámi číhají orli, kteří jsou připraveni vás sežrat, ale blíží se den, kdy po této planetě budete chodit svobodně v každém ohledu. Pamatujte si, že to, co vám říkám, je proroctví, mé děti! Zatím se dívejte, jak je krásný, tento malý ledový ráj." Hodil kus ledu přímo ke kopuli a všichni začali propěvovat: "Ledový ráj! Ledový ráj! Ledový ráj!", dokud je neumlčel nezvladatelný smích. Ale téže noci promluvil Kojot s Hiroko, když si myslel, že nikdo neposlouchá. "Roko, ty musíš vzít ty kluky ven a ukázat jim svět. I když jen v závoji mlhy. Kristepane, vždyť oni jsou tady dole jako krkci v díře." Pak znovu odjel na jednu ze svých tajemných cest do toho jiného světa, který je obklopoval.

* * *

Občas je přicházela do vesnice učit Hiroko. To byly pro Nirgala absolutně nejlepší dny ze všech. Vždycky je vzala dolů na pláž, a chodit na pláž s Hiroko bylo podobné, jako by se vás dotýkal nějaký bůh. Byl to její svět - zelený svět uvnitř bílého - a věděla o něm všechno. Seděli na dunách a pozorovali pobřežní ptáky. Nad hlavami jim kroužili rackové, Hiroko kladla otázky a její tmavé oči přitom vesele jiskřily. Žila u jezera s malou skupinou svých nejbližších, Iwaem, Reou, Genem a Evgenií, jen v malé bambusové chýši v dunách. A spoustu času trávila návštěvami ostatních skrytých svatyní okolo jižního pólu. Byla to útlá žena, dost vysoká na někoho z issei, ve svých pohybech i oblečení stejně úhledná jako pobřežní ptáci. Byla samozřejmě stará, neskutečně stará jako všichni issei, ale v jejím chování bylo něco, co ji činilo mladší dokonce i než Petra nebo Kaseje - ve skutečnosti jen o trochu starší než chlapce, s celým světem před sebou.

"Podívejte se na vzor, který vytváří tato mušle. Ta barevná spirála, stáječící se do nekonečna. Je to model samotného vesmíru. Víte, že existuje neustálý tlak nutící věci zaujímat tento tvar. Tendence hmoty vyvíjet se do stále komplexnějších forem. Je to jakási gravitace, svatá síla zeleně, kterou nazýváme viriditas, a to je hnací síla v kosmu. Život, chápete. Jako tyto písečné blechy a krill - ačkoli konkrétně tento krill je mrtvý a pomáhá písečným blechám. Stejně jako nám všem," mávla rukou jako tanečnice. "A protože jsme živí, i vesmír musíme nazírat jako živou věc. My jsme jeho vědomí, stejně jako své vlastní. Povstáváme z kosmu a vnímáme pletivo jeho tvarů a vzorů, a připadá nám krásné. A tento pocit je nejdůležitější věc v celém vesmíru - jeho kulminace, jako barva květiny při jejím prvním rozviti za mokrého rána. Je to svatý pocit, a naším úkolem v tomto světě je udělat všechno pro to, abychom ho pěstovali a posilovali. A jedním ze způsobů, jak to dělat, je rozšiřovat všude život. Pomáhat mu vzniknout tam, kde předtím nebyl, jako třeba tady na Marsu."

Toto byl pro ni vrcholný akt lásky, a když o tom mluvila, třebaže jí plně nerozuměli, mohli tu lásku cítit. Dotýkala se jich, když hovořila, a oni přitom hrabali v písku, hledajíce mušle. "Antarktická škeble! Skleněná houba, uvidíme, jestli ji

dokážu odříznout!" Nirgal byl šťastný z pouhého pohledu na ni.

A jednoho rána mu Hiroko jeho pohled vrátila, a on poznal její výraz - byl to přesně výraz jeho tváře, když hleděl na ni, co cítil ve svalech. Takže i on ji učinil šťastnou! Bylo to opojné.

Když se vydali po pláži, zvedla ruku. "V jistém směru je to prostá ekologie," řekla, když si klekli, aby prozkoumali další škebli. "Není zde mnoho druhů a potravní řetězce jsou krátké. Ale tak bohaté. Tak krásné." Zkusila rukou teplotu vody v jezeře. "Vidíte tu mlhu? Voda dnes musí být teplá."

Ostatní děti se rozběhly do dun. Nirgal s ní zůstal sám. Sehnul se, aby se dotkl vlny, která pohladila břeh a zanechala za sebou bílou krajku pěny. "Je to dva sedmdesát pět a něco."

"Jsi si tak jistý."

"Vždycky to dokážu poznat."

"Tak dobře," řekla, "mám horečku?"

Natáhl ruku a dotkl se její šíje. "Ne, jsi chladná."

"Správně. Vždycky mám o půl stupně nižší teplotu. Vlad a Uršula nemohou přijít na to proč."

"To je proto, že jsi šťastná."

Hiroko se zasmála. Vypadala přitom stejně jako Jackie. "Miluju tě, Nirgale."

Uvnitř ho to zahřálo, přinejmenším o půl stupně. "Já tě taky mám rád."

A vykročili spolu po pláži.

* * *

Kojot se vrátil a Hiroko mu řekla: "Dobře. Vezmeme je ven."

A tak, když se příštího rána sešli ve škole, Hiroko, Kojot a Petr je vyvedli vzduchovými komorami a dlouhým bílým tunelem do vnějšího světa. Na konci tunelu byl hangár a nad ním galerie vytesaná ve skalní stěně. Přešli galerii, vyhlížející malými okny z polarizovaného skla ven na ledový písek a růžovou oblohu. Snažili se spatřit velikou hradbu ze suchého ledu, v níž stáli - jižní polární čepičku, dno světa, kde žili, aby unikli pozornosti lidí, kteří by je zavřeli do vězení.

Proto zůstávali vždycky uvnitř galerie. Dnes však vstoupili do přechodové komory hangáru, navlékli si elastické kombinézy, obuli si těžké boty a nasadili přilby. Jejich vzrušení stále stoupalo, až k bodu, kdy začalo přerůstat ve strach, zvláště když Simud začala plakat a trvat na tom, že ven nechce. Hiroko ji uklidnila dlouhým dotekem. "Pojď. Já tam budu s tebou."

Když je dospělí zavedli do přechodové komory, bez řeči se k sobě schoulili jako ptáčata. Ozval se syčivý zvuk a pak se otevřely vnější dveře. Tisknouce se k dospělým vyšli opatrně ven.

Bylo tam příliš jasno, než aby v první chvíli dokázali něco spatřit. Ocitli se ve vířící bílé mlze. Půda byla poseta složitými ledovými květy, lesknoucími se v záři světla. Nirgal se chytil za ruku Kojota a Hiroko. Ti ho vyvedli ven a vyprostili se z jeho sevření. Klopýtl, oslněný bílou září. "To je mlžná kápě," ozval se v jeho interkomu hlas Hiroko. "Přetrvává celou zimu. Ale teď je Ls 205, jaro, kdy se zelená síla dere do světa nejvíc, poháněná světlem slunce. Podívejte se na to!"

Neviděl nic, jen bílou ohnivou kouli. Náhle do ní proniklo sluneční světlo a změnilo ji ve spršku barev, změnilo zmrzlý písek v magnézium a ledové květy ve třpytící se diamanty. Opřel se do nich vtr a v mlžné příkrývcce se objevily trhliny, a náhlý výhled do dálky Nirgalovi způsobil závrať. Tak velké! Tak velké - všechno bylo tak velké. Klesl na koleno do písku a opřel se rukama o druhé koleno, aby udržel rovnováhu. Skála a ledové květy u jeho nohou zářily jako pod mikroskopem. Na skále tu a tam rostl černý a zelený lišejník.

Na horizontu se tyčil nízký kopec s plochým vrškem. Nějaký kráter. Ve šterku se rýsovaly stopy vozidla, jako by tam byly už milion let.

Všichni začali mluvit naráz. Děti křičely radostí, když se mlha otevřela a poskytla jim krátký pohled na tmavě růžovou oblohu. Kojot se hlučně rozesmál. "Jsou jako zimní telata, která byla na jaře poprvé vypuštěna na pastvu, podívej se na ně, jak vyvádějí, chudáci malí."

Nirgal vstal a zkusmo vyskočil. Měl pocit, že by mohl odletět pryč. Byl rád, že jeho boty byly tak těžké. Z ledového útesu se dolů vinula dlouhá hráz. Jackie šla po jejím hřebenu a on se rozběhl, aby se k ní připojil, a klopýtl na svahu o náhodně ležící kámen. Dostal se na hřeben a rozběhl se. Měl pocit, jako by letěl, jako by tak mohl běžet navěky.

Zastavil se vedle ní. Podívali se zpátky na ledovou stěnu a vykřikli radostí, protože se zvedala do mlhy a ztrácela se v nekonečnu. Paprsky ranního světla po ní stékaly jako roztálá voda. Odvrátili se, neschopní tomu pohledu čelit. Když Nirgal zamrkal, aby se zbavil slz, uviděl svůj stín vrhaný na mlhu vznášející se nad skálou pod ním. Ten stín byl obklopen barevnou duhou. Hlasitě vykřikl, a Kojot se k nim rozběhl. "Co se děje? Co se stalo?"

Když uviděl stín, zastavil se. "Hej, to je svatozář! Tomu se říká svatozář. Je to jako Brockenovo spektrum. Zamávej rukama! Podívej se na ty barvy! Kriste pane, nejste vy šťastní?"

Nirgal z náhlého popudu přistoupil k Jackii a jejich svatozáře spolu splynuly v jednu, obklopující duhovými barvami jejich dvojité stín. Jackie se potěšené zasmála, a odešla, aby to zkusila s Petrem. Asi o rok později Nirgal a ostatní děti začínali přicházet na to, jak si poradit se dny, kdy je vyučoval Sax. Obraceli za jeho zády oči v sloup a dělali obličej, zatímco on cosi bzučel o parciálních tlacích a infračervených paprscích. Pak někdo z nich postřehl ve výkladu mezeru a hra začínala. Byl proti tomu bezmocný. Řekl například: "Při termogenezi tělo vytváří teplo v marnivých cyklech," a někdo z nich zvedl ruku a řekl: "Ale proč, Saxi?" A všichni se zadívali do učebnic a ne jeden na druhého, zatímco se Sax zamračil, jako by se něco takového nikdy předtím nestalo, a řekl: "No, vytváří teplo, aniž by spotřebovávalo tolik energie jako třes. Svalové proteiny vytvářejí teplo." Jackie se zeptala nevinně: "Ale jak?" Užasle zamrkal, a oni měli co dělat, aby nevybuchli smíchem. "No, aminokyseliny v proteinech lámou své kovalentní vazby, a tím se uvolňuje to, čemu se říká disociační energie."

"Ale proč?"

"Nu, to je prostě fyzikální záležitost." Začal zuřivě malovat na tabuli. "Kovalentní vazby vznikají, když dvě atomové dráhy splývají v jednu vzájemně vázanou, obsazenou elektrony obou atomů. Zlomení této vazby uvolňuje uloženou energii."

Několik z nich se zeptalo sborem: "Ale proč?"

To ho přivedlo do oblasti subatomové fyziky, kde řetěz proč a proto mohl pokračovat půl hodiny, aniž by přitom řekl cokoli, co by dokázali pochopit. Nakonec však poznali, že je hra u konce. "Ale proč?"

"Nu," vrátil se zpátky po vlastní stopě, "atomy chtějí mít svůj stabilní počet elektronů, a když musí, budou spolu elektrony sdílet."

"Ale proč?"

Ted' vypadal, jako by se ocitl v pasti. "Je to prostě způsob, jak se na sebe atomy vážou. Jeden ze způsobů."

"Ale PROC?"

Pokrčení rameny. "Tak atomové síly fungují. Tak se věci vyvinuly -"

A oni všichni vykřikli: "Při Velkém třesku."

Zavylí potěšením, a Sax svažtil čelo, když si uvědomil, že ho zase dostali. Vzdychl a vrátil se tam, kde byl, když se svou hrou začali. Ale kdykoli začali znovu, zdálo se, že si na předchozí kolo nevzpomíná, pokud bylo počáteční, proč věrohodné. A i když si uvědomil, o co jde, zdálo se, že to nedokáže zarazit. Jeho jedinou obranou bylo, že se trochu zamračil a řekl: "Proč co?" To hru na chvíli přibrzdilo, ale pak se Nirgal a Jackie naučili odhadnout, jaký výrok si zasluhuje, proč, a pokud to dělali, Sax měl zřejmě pocit, že to je jeho práce, a pokračoval v odpovědích, dokud se zase nedostal až k Velkému třesku, nebo - tu a tam - k zamumlání: "To nevíme."

"To nevíme!" zvolala třída s posměšným zklamáním. "Proč ne?"

"Není to vysvětleno," říkal v takových případech zamračeně. "Ještě ne."

A tak ubíhala příjemná dopoledne se Saxem.

* * *

Jednoho dopoledne, uvažuje o Saxovu zamračení se, se Nirgal zdržel před školou, dokud Sax nevyšel, a pak řekl: "Proč se vám nelíbí, když nemůžete vysvětlit proč?"

Sax se znovu zamračil. Dlouho přemýšlel a pak řekl: "Snažím se věci chápat. Věnuji jim pozornost, chápeš, velikou. Tak velikou, jak jen dokážu. Soustřeďuji se na specifiku každého okamžiku. A chci pochopit, proč se to děje tak, jak se to děje. Jsem zvědavý. A myslím si, že všechno se děje z nějakého důvodu. Všechno. Měli bychom být schopni ty důvody rozluštit. Když to nedokážeme... no dobře. Nelíbí se mi to. Zlobí mě to. Někdy," - vrhl na Nirgala plachý pohled, a Nirgal pochopil, že tohle předtím nikomu neřekl - "tomu říkám Veliké nevysvětlitelné."

To byl ten bílý svět, pochopil Nirgal náhle. Ten bílý svět uvnitř zeleného, opak zeleného světa uvnitř bílého, jak to viděla Hiroko. Z pohledu zelené strany, když byla Hiroko konfrontována s něčím tajemným, milovala to a činilo ji to šťastnou - to byla viriditas, svatá síla. Při pohledu z bílé strany, když byl Sax konfrontován s něčím tajemným, to bylo Veliké nevysvětlitelné, nebezpečné a děsivé, jeho zajímala pravda, zatímco Hiroko zajímala skutečnost. Nebo to možná bylo jinak - tahle slova byla choulostivá. Možná bylo lépe říct, že ona měla ráda zelený svět, a on bílý.

"Ale jo!" odpověděl Michel, když se před ním Nirgal zmínil o svém postřehu. "Dobře, Nirgale. V archetypální terminologii bychom mohli nazvat zeleným a bílým Mystika a Vědce. Obojí je úctyhodné. Ale to, co potřebujeme my, jestli tě zajímá můj názor, je kombinace těch dvou, kterou nazýváme Alchymistou."

Zelená a bílá.

* * *

Odpoledne měly děti volno, aby si dělaly, co chtěly. Sice někdy zůstávaly se svým učitelem, ale častěji běhaly po pláži, nebo si hrály ve vesnici stulené v objetí nízkých kopců, na poloviční cestě mezi jezerem a vstupem do tunelu. Běhaly po točitých schodech a hrály si na schovávanou mezi domy.

Bambusové domy tvořily oblouk obepínající zbytek vesnice uvnitř; ty, které patřily zámožnějším lidem, byly pět až sedm segmentů vysoké. Děti měly své vlastní pokoje v horních segmentech a připadaly si jako ve věžích starých hradů ze svých pohádek. Pod nimi, ve středních segmentech, měli své pokoje dospělí, většinou sami, ale někdy i v párech, a v dolních segmentech byly obývací místnosti. Z oken svých pokojůků na vršku staveb děti shlížely na střechy vesnice. Na pláži hledaly mušle, hrály odbíjenou nebo střílely šípy. Jackie a Dao byli obvykle vedoucími svých týmů. Nirgal a ti mladší se táhli za nimi a uzavírali přechodná spojení. Nirgala ale otravovalo hrát s Daem, když ten vždycky vyhrával. Byla to nicméně radost a potěšení prostě běhat, běhat a běhat...

Pod kopulí byla vždycky zima, ale světlo se neustále měnilo. V létě kopule zářila po celou dobu modře a bíle a dolů pronikaly jako šípy ostré sluneční paprsky. V zimě byla tma a kopule zářila odraženým světlem lamp. Na jaře a na podzim bylo světlo matné, zvláště odpoledne doslova přízračné, a různé odstíny šedé jen napovídaly možné odstíny barev. Tehdy se děti slétaly domů jako rackové a stahovaly se k lázním. Tam, v dlouhé budově vedle kuchyně, si mohly svléknout šaty a s velkým vřeštěním se vrhnout do hlavní lázně, z níž se zvedala pára.

Po této horké, mokré hodině se děti oblékly a nahnuly se do kuchyně, do růžova rozpařené, naplnily si talíře a posadily se mezi dospělé. Bylo zde 124 stálých obyvatel, ale obvykle se zde u jídla scházelo kolem dvou set lidí. Po jídle se dospělí zpravidla pustili do debaty o úrodě, nebo o jejich rickoveru, starém rychlém integrálním reaktoru, ke kterému chovali něžné city, nebo o Zemi - zatímco děti nejdříve uklidily a pak si pouštěly hudbu nebo hrály počítačové hry, a všichni se pomalu začínali chystat k spánku.

* * *

Jednoho dne před večeří přijela z polární čepičky skupina dvaceti dvou lidí. Jejich malá kopule ztratila svůj ekosystém následkem něčeho, co Hiroko nazvala prohlubující se komplexní nerovnováhou, a oni přišli o veškeré své zásoby. Potřebovali svatyni.

Hiroko je umístila do tří nově dorostlých stromových domovů. Vyšplhali nahoru po točitých schodech a vykřikovali nadšením nad válcovitými segmenty s vyřezanými dveřmi a okny. Hiroko jim přidělila práci na dokončení nových místností a vybudování nového skleníku na okraji vesnice. Všem bylo jasné, že Zygota neprodukuje tolik potravin, kolik bylo nyní zapotřebí. Děti jedly tak skromně, jak jen dokázaly, následující příklad dospělých. "Tomu místu by měli říkat Gameta," řekl Kojot Hiroko, a drsně se zasmál.

Hiroko jen mávla rukou. Ale působilo jí to starosti. Trávila teď celé dny v práci ve sklenících a děti už učila zřídka. Když někdy přece, tak jen pracovaly s ní, sklízely, přehazovaly kompost nebo pletly. "Nestará se o nás," řekl jednou odpoledne na pláži hněvivě Dao. Svou stížnost adresoval Nirgalovi. "Stejně není ve skutečnosti naše matka." Zavedl je tunelem do laboratoří.

Uvnitř ukázal na řadu baňatých nádrží s magnéziem, připomínajících chladničky. "Toto jsou naše matky. Tam jsme vyrostli. Říkal to Kasei, a já jsem se zeptal Hiroko, a je to pravda. Jsme ektogenové. Nenarodili jsme se, byli jsme dekantováni." Triumfálně se pásl na jejich zděšení a údivu. Pak uhodil Nirgala pěstí do prsou a dodal: "Nemáme rodiče."

* * *

Mimořádní návštěvníci byli nyní břemenem, ale jejich příchod se stal zdrojem vzrušení, a mnoho lidí s nimi zůstalo vzhůru po celou první noc, aby se dovědělo novinky a zprávy z jiných svatyní. V jihopolární oblasti existovala celá síť; Nirgal měl mapu, na níž jich bylo červeně vyznačeno všech třicet čtyři. A Nadja a Hiroko odhadovaly, že jich existuje ještě víc, v dalších sítích ha severu nebo v naprosté izolaci. Ale protože všichni zachovávali rádiový klid, nebylo možné se o tom nijak přesvědčit. Zprávy byly proto něco jako odměna - byla to obvykle nejceněnější věc, kterou návštěvníci měli, i když obvykle přicházeli naloženi dary. Rozdávali to, co dokázali vyrobit, aby je jejich hostitelé považovali za užitečné.

Při těchto návštěvách Nirgal poslouchával dlouho do noci vzrušené rozhovory. Cítil přitom, že ve skutečnosti nechápe pravidla světa; bylo pro něho nevysvětlitelné, proč lidé dělají to, co dělají. Chápal samozřejmě základní fakta dané situace - že existují dvě strany bojující o kontrolu nad Marsem - že Zygota byla vůdcem té strany, která měla pravdu - a že bude jednou triumfovát. Byl to ohromný pocit být součástí tohoto boje, být významnou součástí historie, a tento pocit mu často nedával spát, když v jeho mysli až do rána tančily vidiny všeho, čím přispěje k tomuto velikému dramatu, a vyvolá tím úžas Jackie a všech ostatních v Zygotě.

Občas ve své touze dovědět se víc dokonce naslouchal potají. Předstíral, že se učí nebo si čte. Lidé si dost často nevšimli, že poslouchá, a někdy mluvili i o dětech v Zygotě.

"Všimli jste si, že většina z nich jsou leváci?"

"Vsadil bych se, že Hiroko nějak čarovala s jejich geny."

"Ona říká, že ne."

"Už jsou skoro tak vysocí jako já."

"To je prostě tou gravitací. Podívejte se na Petra a ostatní z nisei. Všichni jsou narození přirozenou cestou, a jsou většinou vysocí. Ale to leváctví, to musí být genetického původu."

"Kdysi mi říkala, že je to prostá transgenová vložka, která má zvětšit corpus callosum. Možná přitom něco zpackala a to leváctví je vedlejší důsledek."

"Myslel jsem, že leváctví je způsobováno nějakým poškozením mozku."

"To nikdo neví. Myslím, že je to tajemstvím i pro Hiroko."

"Nevěřím, že by si hrála s chromozomy kvůli rozvoji mozku."

"Ektogeneze - lepší přístup."

"Hustota jejich kostí je nevalná, jak jsem slyšel."

"Ano. Na Zemi by měli potíže."

"To je zase otázka gravitace. Vlastně je to problém nás všech."

"O tom mi vykládej. Já jsem si při tenisu zlomil předloktí."

"Velcí leváci, lidé jako ptáci, to je to, co tady vyrůstá. Je to bizarní, kdybyste se zeptali mě. Vidíte je běžet přes duny a čekáte, že se vynesou a poletí."

Tu noc měl Nirgal své obvyklé problémy usnout. Ektogeneze, transgenové manipulace... Měl z toho divný pocit. Bílá a zelená ve své dvojité spirále... Převaloval se celé hodiny, pokoušeje se vyznat ve svých pocitech.

Konečně vyčerpaně usnul. A ve spánku měl sen. Všechny jeho sny bývaly o Zygotě, ale teď se mu zdálo o tom, že letí vzduchem nad povrchem Marsu. Terén protínaly rozlehlé rudé kaňony a do nepředstavitelné výšky se tyčily sopky. Něco ale letělo za ním, něco mnohem většího a rychlejšího než on, s hlasitě pleskajícími křídly a obrovskými spáry, napřahujícími se po něm. Ukázal na to létající stvoření a ze špiček prstů mu vytryskly blesky a přinutily příšeru uhnout. Právě se chystala zaútočit znovu, když se s bušícím srdcem probudil.

* * *

Příští odpoledne vlnostroj pracoval až příliš, tak, jak ho nastavila Jackie. Hráli si na pláži a s potěšením pozorovali vlny, ale pak se jedna skutečně velká přivalila až na pláž, srazila Nirgala na kolena a táhla ho po pláži za sebou. Bojoval a lapal po dechu, který z něj vyrazila otřesně ledová voda, ale uniknout nedokázal. Zasáhla ho další přicházející vlna. Jackie ho chytila za ruku a za vlasy a vytáhla ho zpátky na pláž. Dao jim pomohl na nohy a křičel: "Jste v pořádku? Jste v pořádku?" Pokud se někdo namočil, bylo pravidlem běžet co nejrychleji do vesnice, takže se Nirgal a Jackie postavili na nohy a rozběhli se přes duny a po cestě. Ostatní děti jim běžely v patách. Vítr je řezal až do morku kostí. Běželi rovnou do lázní a strhali ze sebe rozřesenými rukama šaty za pomoci Nadjí, Saxe, Michela a Rye, kteří se tam právě koupali.

Když je strkali do velkého společného bazénu, Nirgal si vzpomněl na svůj sen. "Počkejte, počkejte," řekl.

Ostatní se zmateně zastavili. Nirgal zavřel oči a zadržel dech. Pak sevřel Jackieho studené nadloktí. Viděl se zpátky ve svém snu a měl pocit, že pluje oblohou. Horko ze špiček jeho prstů. Bílý svět v zeleném. Hledal v sobě to místo, které bylo vždycky teplé, i teď, kdy mu byla taková zima. Bude tam, dokud bude živ. Bylo tam, a s každým dechem je vytlačoval ven skrze svaly. Bylo to těžké, ale cítil, že to funguje, že mu teplo zalévá jeho žebra jako oheň a proudí dál, do paží a nohou. Levou rukou držel Jackii a díval se na její nahé tělo pokryté husí kůží. Soustředil se na to, aby to teplo vyslal i do ní. Trochu se teď třásl, ale ne zimou.

"Jsi teplý," zvolala Jackie.

"Poddej se tomu," řekl jí, a ona se na několik okamžiků schoulila v jeho náručí. Pak se s vyplašeným pohledem odtáhla a sestoupila do bazénu. Nirgal zůstal stát na jeho okraji, dokud ho nepřešel třes.

"Páni," řekla Nadja. "To je nějaký druh metabolického spalování. Slyšela jsem o tom, ale nikdy jsem to neviděla."

"Víš, jak to děláš?" zeptal se ho Sax. On i Nadja, Michel a Rya na něj zvědavě hleděli.

Nirgal zavrtěl hlavou. Sedl si na betonovou ohradu bazénu, náhle vyčerpaný. Strčil nohu do vody, již cítil jako tekutý plamen. Ryba ve vodě, oheň uvnitř, bílá v zelené, alchymie, vznášení se s orly... blesky ze špiček jeho prstů!

Lidé se na něho dívali. Dokonce i Zygotané na něj vrhali postranní pohledy, když se smál nebo něco říkal, pokud si mysleli, že je nevidí. Nejjednodušší bylo prostě předstírat, že o tom neví. Jenže to bylo dost těžké v případě příležitostných návštěvníků, kteří byli přímější. "Ach, ty jsi Nirgal," řekla nějaká malá, rudovlasá žena. "Slyšela jsem o tobě." Nirgal, který stále narážel na hranice svého chápání, zrudl a zavrtěl hlavou, zatímco si ho žena klidně prohlížela. Udělala si svůj úsudek, usmála se a zavrtěla hlavou. "Jsem ráda, že jsem se s tebou setkala."

Jednoho dne, kdy je učila Maja, přinesla Jackie do školy starou učební kazetu. "To patří mému dědečkovi. Je v tom spousta toho, co říkal. Dal mi to Kasei." Kasei opustil Zygotu, aby se přestěhoval do jedné z dalších svatyní. Ale ne do té, kde žila Esther.

Jackie kazetu nasadila.

"Pauline, přehraj něco z toho, co říkal můj dědeček."

"Nu, tady to máme," ozval se nějaký mužský hlas.

"Ne, tohle ne. Přehraj něco, co říkal o skryté kolonii."

Mužský hlas řekl: "Skrytá kolonie musí mít stálý kontakt s osídlením na povrchu. Je příliš mnoho věcí, které si nedokážou sami vyrobit, když se skrývají. Řekl bych, že jednou z nich je jaderné palivo. To je příliš pečlivě kontrolováno, a když se nějaká tyč ztratí, dostane se to okamžitě do záznamů."

Hlas umkl. Maja řekla Jackii, aby kazetu vytáhla, a začala s další hodinou dějepisu. Pak následovala algebra. Maja kladla na matematiku velký důraz. "Jste barbaři," říkala, vrtíc povážlivě hlavou. "Ale snad to časem pochopíte." Mračila se na ně a vyžadovala od nich další odpovědi.

Nirgal se na ni díval a vzpomněl si na to, když byla jejich Zlou čarodějnici. Bylo by to zvláštní, kdyby měl být jí. To si nedokázal představit. U většiny lidí v Zygote si to představit dokázal. Ale Maje nerozuměl.

* * *

V zimě podnikali výpravy na povrch, do blízkého kráteru, kde Nadja budovala úkryt a duny pokrýval temný led. Když se však zvedla mlžná kápě, museli zůstat pod kopulí nebo mohli nanevšest vyjít na okenní galerii. Nebylo je shora vidět. Nikdo si nebyl jist, jestli policie z kosmu stále hlídá, ale bylo třeba dbát na bezpečí. Nebo to aspoň říkali issei. Petr býval často venku a jeho cesty ho dovedly k přesvědčení, že hon na ukryté kolonisty musel skončit. A že ten hon byl v každém případě beznadějný. "Existují odbojné osady, které se vůbec neskrývají. A termálně i vizuálně lze pozorovat velký pohyb, a je tam dokonce i silný rádiový provoz," říkal. "Nikdy nedokážou zkontrolovat všechny signály, které dostávají."

Sax na to však řekl jen: "Algoritmické pátrací programy jsou velmi účinné," a Maja trvala na tom, aby se drželi z dohledu, posilovali svou elektronickou ochranu a posílali své tepelné přebytky hluboko do srdce polární čepičky.

Hiroko s ní souhlasila, a tak se všichni shodli. "Pro nás je to jiné," řekla Maja Petrovi, a vypadala ustrašeně.

Existovala jedna mohole, řekl jim Sax jednoho rána ve škole, asi dvě stě kilometrů na severozápad od kopule. Mrak, který někdy tím směrem viděli, byl její chochol - někdy velký a nehybný, jindy naklánějící se k východu. Když mezi ně přišel Kojot, zeptali se ho u večere, jestli ji navštívil, a on jim řekl, že ano, a že veliká šachta této mohole proniká velmi blízko středu Marsu, a že její dno tvoří roztavená láva.

"To není pravda," řekla Maja odmítavě. "Jsou hluboké jen deset nebo patnáct kilometrů. Jejich dno tvoří pevná skála."

"Ale horká skála," řekla Hiroko. "A slyšela jsem, že teď jsou hluboké dvacet kilometrů."

"A tak za nás dělají naši práci," postěžovala si Maja Hiroko. "Nemyslíte, že jsme v našich povrchových osadách příživníci? Vaše viriditas by se daleko nedostala bez jejich strojírenství."

"Já bych tomu říkala spíš symbióza," řekla Hiroko klidně. Hleděla na Maju, dokud Maja nevstala a neodešla. Hiroko byla jediná v Zygote, která Maju dokázala zpacifikovat pohledem.

Nirgal si pomyslel, že Hiroko je velmi zvláštní. Mluvila s ním a se všemi ostatními jako se sobě rovnými, a jasně pro ni všichni byli sobě rovní, ale už se mu nevěnovala výlučně tak jako dřív. Vzpomínal si, že tomu bývalo jinak, že oni dva byli jako dvě části jednoho celku. Nyní však o něho projevovala stejný zájem jako o každého jiného, vzdálený a neosobní. Byla by stejná, pomyslel si, bez ohledu na to, co se mu přihodilo. Nadja, dokonce i Maja o něho měly větší zájem. A přece byla Hiroko matkou jim všem. A Nirgal, stejně jako většina ostatních běžných obyvatel Zygoty, stále přicházel do její malé bambusové chýše, kdykoli potřeboval něco, co nemohl najít u obyčejných lidí - nějakou útěchu nebo radu...

Ale častěji ji nacházel i s její malou vnitřní skupinou ponořenou v mlčení, a když chtěl zůstat, musel přestat mluvit.

Někdy to trvalo celé dny. A pak se znovu cítil součástí této malé skupiny v srdci světa s Hiroko po boku, pevně ho

svírající.

Byla to láska svého druhu, a on ji vychutnával, ale už to nebylo takové jako za starých časů, kdy se spolu procházeli po pláži.

* * *

Jednoho rána přišel do školy a v šatně narazil na Jackie a Daa. Když vešel, vyskočili, a když odložil kabát a vešel do třídy, věděl, že se líbali.

Po škole se vypravil k jezeru, koupajícím se v modré a bílé záři letního odpoledne. Pozoroval vlnostroj a v hrudi cítil bolest. Nedalo se s tím nic dělat, i když to bylo směšné, a on to věděl. Děti se často líbaly v lázni. Děvčata se líbala navzájem a říkala, že to je "cvičné líbání", které se nepočítá. Někdy líbala i chlapce; Nirgala často líbala Rachel, a také Emily a Tiu a Nanedi, a ty dvě poslední ho jednou chytily a líbaly ho na uši, aby ho ve veřejné lázni uvedly do rozpaků kvůli erekcí; a kdysi ho zatlačila do vzdáleného kouta Jackie a kousla ho do ramene, když spolu zápasili, a on pak dlouho vzpomínal na kontakt jejich nahých těl.

Mimo lázeň se však k sobě chovali mimořádně formálně a chlapci a děvčata si většinou hráli odděleně. Takže líbání v šatně představovalo něco nového, a vážného - a výraz, který Nirgal uviděl na tvářích Jackie a Daa, byl tak nadfazený, jako by věděli něco, co on ne - což byla pravda. A právě to ho bolelo, ta výlučnost, to vědomí. Zvlášť proto, že nebyl tak nevědomý a věděl, že spolu lehávají. Byli milenci, říkal to jejich výraz. Jeho směřující se krásná Jackie už nebyla jeho. A vlastně nikdy nebyla.

* * *

V následujících nocích spal špatně. Jackiin pokoj byl vedle jeho, a Daův pokoj byl na opačné straně, a tak každé zaskřipání visutých mostů znělo jako kroky, a někdy její okno zářilo oranžovým světlem lampy. Místo aby zůstal ve svém pokoji, mučený žárlivostí, začal zůstat dlouho do noci ve společných místnostech, četl si a poslouchal dospělé.

Takže byl u toho, když začali mluvit o Simonově nemoci. Simon byl Petrův otec, tichý muž, který býval obvykle pryč, na výpravách s Petrovou matkou, Ann. Teď měl něco, čemu říkali rezistentní leukémie. Vlad a Uršula si všimli, že Nirgal poslouchá, a pokusili se ho uklidnit, ale on chápal, že mu neříkají všechno. Dívali se na něho s podivně zamyšleným výrazem. Později si ve svém pokoji vyhledal v učebnici stat' o leukémii a přečetl si její úvod. Potenciálně smrtelná choroba, nyní obvykle léčitelná. Potenciálně smrtelná choroba - šokující představa. Tu noc se neklidně převaloval, až do šedivého úsvitu týrán sny. Rostliny umíraly, živočichové umírali, ale lidé ne. Jenže i oni byli živočichové.

Příští večer zůstal znovu vzhůru s dospělými, cítil se podivně a vyčerpaně. Vlad a Uršula si sedli na podlahu vedle něho. Řekli mu, že by Simonovi pomohla transplantace kostní dřeně, a že on a Nirgal spolu sdílejí vzácnou krevní skupinu. Ani Ann, ani Petr ji neměli, ani žádný s Nirgalových bratrů a sester, dokonce ani jeho otec. Pouze on a Simon. Ve všech svatyních bylo jen pět tisíc lidí, a Simonův a Nirgalův typ krve se vyskytoval v poměru jedna k milionu. Zeptali se ho, jestli by daroval svou kostní dřeň.

Hiroko ho pozorovala. Jen málokdy trávil večery ve vesnici, a on se na ni nemusel dívat, aby věděl, co si myslí. Byli stvoření, aby dávali, říkala vždycky, a toto by byl veliký dar. Akt čisté viriditas. "Samozřejmě," řekl, šťasten z této příležitosti.

* * *

Nemocnice byla vedle lázni a školy. Byla menší než škola a měla pět lůžek. Na jedno uložili Simona, a na druhé Nirgala. Starý muž se na něho usmál. Nevypadal nemocně, jen staře. Stejně jako ostatní staří lidé. Málokdy mluvil, a nyní řekl jen: "Díky, Nirgale."

Nirgal přikývl. Pak Simon k jeho překvapení pokračoval: "Ta extrakce bude pak týden nebo dva bolet. Je to obětavé udělat to pro někoho jiného."

"Ale ne když to opravdu potřebuje," řekl Nirgal.

"Nu, je to dar, který se ti samozřejmě pokusím splatit."

Vlad a Uršula vstříkli Nirgalovi do paže anestetikum. "Není vlastně nezbytné provést obě operace teď hned, ale je dobrý nápad, abyste to absolvovali společně. Pomůže to při léčbě, když jste přátelé."

Tak se stali přáteli. Po škole chodil Nirgal k nemocnici a Simon vycházel ven a chodili spolu na pobřeží. Tam pozorovali vlny. Simon byl mnohem méně výřečný než kdokoli jiný, s kým zatím Nirgal trávil čas. Bylo to jako mlčet s Hiroko, jenže tohle nikdy nekončilo. Nejdřív to vyvolávalo jeho nespokojenost. Ale po nějaké době zjistil, že mu to poskytuje čas, aby se skutečně díval na věci kolem sebe: racky kroužící pod kopulí, stopy písečných krabů v písku, kruhy v písku, obklopující každý trs trávy. Petr byl teď zpátky v Zygotě a často chodil s nimi. Občas přerušila i Ann své neustálé cestování, navštívila Zygotu a připojila se k nim. Petr a Nirgal si spolu hráli v dunách na honičku, zatímco Simon a Ann se ruku v ruce procházeli po pláži.

Ale Simon byl stále slabý, a dál slábl. Bylo těžké nevidět to jako nějaký druh morálního neúspěchu; Nirgal nebyval nikdy nemocný a shledával tu představu nechutnou. Člověk se mohl stávat jen starým. A i oni mohli být zachráněni. Jenom rostliny a živočichové umírali. Jenže lidé byli živočichové. Oni však vynalezli léčbu. Když nad tím v noci přemítal, Nirgal si přečetl celý článek o leukémii, ačkoli byl velmi dlouhý. Rakovina krve. Bílé krvinky bují z kostní dřeně a zaplavují systém. Dávali Simonovi chemikálie a ozařovali ho, aby bílé krvinky zabili, a pokusili se nahradit jeho nemocnou kostní dřeň zdravou dření od Nirgala. Také mu dali třikrát omlazovací kůru. O tom Nirgal také četl. Vyhledávaly se přitom poškozené chromozomy a opravovaly se. Ale bylo těžké zavádět do kostí upravené buňky, a Simonovo malé ložisko rakovinné dřeně zůstávalo zjevně na svém místě. Děti měly větší šanci na uzdravení než dospělí. Ale díky omlazovací operaci a přenosu dřeně bylo jisté, že to se Simonem dopadne dobře. Byla to jen otázka času. Léčba nakonec vyléčila všechno.

"Potřebujeme bioreaktor," řekla Uršula Vladovi. Pracovali na přeměně jedné z ektogenových nádrží na bioreaktor,

umístili do ní živočišný kolagen a do něj vstříkli buňky z Nirgalovy dřene, doufajíc, že vytvoří řetězce lymfocytů, makrofágů a granulocytů. Neměli však dobře fungující cirkulační systém, nebo to možná bylo matricí - tím si nebyli jisti. Nirgal zůstal jejich živým bioreaktorem.

Sax je dopoledne učil o chemii půdy, a dokonce je občas vzal pracovat do půdních laboratoří, zavádějících biomasu do písku a převážejících ji do skleníků nebo na pláž. Byla to legrační práce, ale Nirgal ji pouštěl jedním uchem tam a druhým ven, jako by spal. Stačilo, aby venku zahlédl pomalu se procházejícího Simona, a zapomínal na všechno, co dělali.

Navzdory léčbě byl Simonův krok pomalý a strnulý. Jednou ho Nirgal uviděl a postavil se vedle něho na poslední duně před pláží. Nad vlhkou pláží poletovali ptáci. Simon ukázal na stádo černých ovcí, pasoucích se na trávě mezi dunami.

Zvedl paži a ovce zatajily dech.

Simon řekl něco, co Nirgal nezachytil; jeho rty byly nyní neposlušné a některá slova špatně vyslovoval. Možná kvůli tomu byl ještě tišší než obvykle. Pokusil se znovu a pak ještě jednou, ale Nirgal nedokázal uhodnout, co říkal. Nakonec to Simon vzdal a pokrčil rameny, a tak se dívali bezmocně jeden na druhého.

* * *

Když si Nirgal hrál s ostatními dětmi, byl často duchem nepřítomný. Při vyučování ho za to Sax mírně napomínal. "Soustřed se na danou chvíli," říkal mu, když po něm chtěl, aby mu řekl něco o smyčkách dusíkového cyklu, nebo aby zabořil ruce hluboko do černé půdy, na níž pracovali, a poučoval ho, aby půdu hnětl, aby z ní dostal houby a lišejníky a všechny ty neviditelné mikrobakterie, které pěstovali. "Dávej při práci pozor. To je ono. Nic víc. Je to velice důležité. Podívej se na všechny ty struktury pod mikroskopem. Ta průzračná, která vypadá jako zrnko rýže, je chemolithotrop, *Thiobacillus denitrificans*. A tady je kus sulfidu. A teď, co vzniká, když ta první věc jí tu druhou?"

"Oxiduje síru."

"A?"

"A dentrifikuje."

"Což je?"

"Nitruje dusík. Z půdy do vzduchu."

"Velmi dobře. Velice užitečný mikrob."

Tak ho Sax donutil ke chvílkové pozornosti, ale cena za to byla vysoká. Když škola v poledne skončila, cítil se vyčerpaný. Odpoledne se mu do ničeho nechtělo. Pak ho požádali, aby daroval další dřeň Simonovi. Ten ležel v nemocnici němý a omlouval se Nirgalovi očima. Nirgal se přiměl k úsměvu a položil Simonovi ruku kolem jeho hůlkovitého zápěstí. "To je v pořádku," řekl a položil se. Simon musel udělat něco špatně, jiné vysvětlení nebylo. Jehla se zabodla Nirgalovi do paže a dostavila se ztuhlost. Jen napůl cítil velkou jehlu na odebírání dřene. Necítil bolest, necítil jehlu v mase, jen její tlak na kost. Pak ustal a on věděl, že jehla pronikla do měkkého nitra kosti.

Tentokrát tato procedura vůbec nepomohla. Simon zůstal nadále v nemocnici. Nirgal ho čas od času navštěvoval a hráli spolu různé hry na Simonově obrazovce. Simonův smích, který nebyl nikdy hlasitý, se nyní změnil v pouhý malý úsměv.

Nirgala paže bolela, špatně spal a probouzel se zpocený a s třesavkou, aniž by k tomu existoval důvod.

Pak ho jedné noci probudila Hiroko a zavedla ho po točitých schodech do nemocnice. Stále se nedokázal úplně probudit. Když uviděl v přední místnosti nemocnice sedět Ann, podívil se, proč je Hiroko teď v noci ve vesnici, a pocítil záchvěv hrůzy.

Lůžková část nemocnice byla jasně osvětlená. Simon ležel s hlavou na bílém polštáři. Jeho kůže byla bledá a vosková. Zdál se být tisíc let starý.

Otočil hlavu a uviděl Nirgala. Jeho tmavé oči hladově zkoumaly Nirgalovu tvář, jako by hledal cestu, jak do Nirgala skočit. Nirgal se zachvěl a pomyslel si: dobrá, pojď do mě, udělej, co chceš.

Ale žádný způsob neexistoval. Věděli to oba. Oba se uvolnili. Po Simonově tváři přeběhl slabý úsměv. S námahou zvedl paži a vzal Nirgala za ruku. Nyní jeho oči zkoumaly Nirgalovu tvář se zcela jiným výrazem, jako by se pokoušel najít slova, která by Nirgalovi pomohla v nadcházejících letech, jak by mu chtěl předat všechno, co se Simon naučil. Ale to bylo také nemožné. Opět to oba věděli. "Buď dobrý," zašeptal konečně, a Hiroko odvedla Nirgala z místnosti. Dovedla ho domů, a on hluboce usnul. Simon zemřel někdy v průběhu noci.

* * *

Byl to první pohřeb v Zygote, a pro všechny děti vůbec první v životě. Dospělí však věděli, co je třeba udělat. Sešli se v jednom ze skleníků mezi pracovními stoly a posadili se do kruhu okolo dlouhé schránky se Simonovým tělem.

Podávali si kolem láhev rýžového likéru, a každý naplnil šálek svého souseda. Napili se ohnivého nápoje a ti starší chodili kolem rakve držíce se za ruce, a pak se sesedli do hloučku kolem Ann a Petra. Maja a Nadja si sedly vedle Ann a položily jí ruce kolem ramen. Zdálo se, že Ann je ohromená a Petr smutný. Jurgen a Maja vyprávěli historky o Simonově legendární málomluvnosti. "Jednou," řekla Maja, "jsme někam jeli terénním vozidlem a jedna kyslíková nádrž vybuchla a udělala díru do střechy kabiny. My jsme všichni pobíhali kolem a pokřikovali. Simon neřikal nic, vybral si kámen přesně té správné velikosti, vyskočil na střechu, vrazil ho do té díry a ucpal ji. A my jsme pak začali mluvit jeden přes druhého a začali jsme vyrábět skutečnou ucpávku, a najednou jsme si všimli, že Simon pořád nic neříká. Přestali jsme pracovat a podívali jsme se na něho. A on jenom řekl: 'To bylo o chlup!'"

Zasmáli se. Vlad řekl: "Nebo vzpomínáte si, když jsme udělovali ty žertovné ceny v Underhillu, a Simon dostal jednu za nejlepší video, a šel si ji převzít a řekl: 'Děkuji vám', a začal se vracet na své místo, a najednou se zastavil a vrátil se na pódium, jako by ho napadlo ještě něco, co chce říct, což vzbudilo přirozeně naši pozornost, a on si odkašlal a řekl: 'Děkuji moc!'"

Tomu se Ann téměř zasmála. Pak vstala a vyvedla je do chladného vzduchu. Ti starší nesli rakev dolů na pláž, a všichni

ostatní je následovali. Když tělo pohřbívali hluboko do písku, mlhou vířily vločky sněhu. Na prkno vypálili žhavým železem Simonovo jméno, a prkno zarazili do nejbližší duny. Nyní bude Simon součástí uhlíkového cyklu, potravou pro bakterie a kraby, a pak pro racky, a tak se postupně stane součástí biomasy pod kopulí. Tak byl člověk pohřben. Zčásti to bylo uklidňující - odcházel ze světa, aby se do něj rozptýlil. Ale jako jedinec končil...

Tiše zamyšlili pod ztemnělou kopulí zpátky a snažili se chovat, jako by ve skutečnosti syrová skutečnost náhle nevytrhla jednoho z jejich středu. Nirgal tomu nemohl uvěřit. Přitočil se k Vladovi a Uršule, protože toužil po nějaké útěše. Uršula byla smutná, a Vlad se ji pokoušel těšit. "Žil víc než sto let, takže jeho smrt nemůžeme považovat za předčasnou. Co ti chudáci, kteří zemřeli v padesáti, ve dvaceti, v jednom roce."

"Přesto ale byla předčasná," řekla Uršula tvrdohlavě. "S omlazováním, kdo ví? Mohl žít třeba tisíc let."

"Tím si nejsem tak jist. Mně to připadá, že omlazovací kúra ve skutečnosti neproniká do všech částí našich těl. A když vezmeš v úvahu všechnu tu radiaci, které jsme vystaveni, můžeme tu mít víc problémů, než jsme si původně mysleli."

"Možná. Ale kdybychom byli na Acheronu, s celou posádkou, a bioreaktorem a všemi našimi zařízeními, vsadím se, že bychom ho byli zachránili. Takže nemůžeš říct, kolik dalších roků by žil. Já říkám, že jeho smrt byla předčasná."

Odpojila se, aby byla sama.

Tu noc nemohl Nirgal usnout vůbec. Stále cítil ty transfúze, viděl každý jejich okamžik a představoval si, že v systému mohlo být nějaké zpětné sání, takže se tou chorobou nakazil i on. Nebo se mohl nakazit dotykem. Proč ne? Nebo jen pohledem do Simonových očí! Tak by dostal nemoc, kterou nedokázali zastavit, a zemřel by. Ztuhl by, oněměl, přestal by se pohybovat a zmizel by ze světa. To byla smrt. Srdce mu bušilo, silně se potil a plakal strachem z ní. Nedokázal se tomu vyhnout, a to bylo strašné. Strašné bez ohledu na to, co se stalo. Strašné proto, že cyklus samotný musel fungovat tak, jak fungoval - že musel probíhat dokola stále znovu a znovu a znovu, zatímco oni žili jenom jednou a pak navěky umírali. Proč vůbec žít? Bylo to strašně divné, příliš strašlivé. A tak se celou noc trásl strachem ze smrti.

Následně zjistil, že je pro něho mimořádně těžké se soustředit. Měl pocit, že jsou mu věci vzdáleny, že sklouzl do bílého světa a nedokáže se dotknout toho zeleného.

Hiroko si jeho problému všimla a navrhla mu, aby jel s Kojotem na jednu z jeho výprav ven. Nirgal byl tímto nápadem otřesen, protože nikdy nevyšel ze Zygoty dál než na krátkou vycházku. Ale Hiroko na něho naléhala. Bylo mu sedm let, říkala, a brzy se stane mužem. Je čas trochu se podívat do světa na povrchu.

O pár týdnů později se Kojot vrátil, a když se znovu vypravil na cestu, Nirgai byl s ním, seděl na sedadle kópilota v jeho voze a vyhlížel čelním sklem na purpurový oblouk večerního nebe. Kojot vůz obrátil, aby mu poskytl pohled na veliký, zářivý, růžový val polární čepičky, tyčící se nad obzorem jako obrovský vycházející měsíc.

"Těžko uvěřit, že by se něco tak velikého mohlo někdy rozpustit," řekl Nirgal.

"Chvilí to potrva."

Pomalým tempem zamířili k severu. Kojotův vůz byl dokonale maskovaný, pokrytý skořápkou z duté skály, která byla tepelně regulovaná, aby si udržovala stejnou teplotu jako okolí, a na přední nápravě měl stopy potlačující zařízení, které četlo terén a předávalo ty informace zadní nápravě, kde speciální zařízení jejich stopy zahrnovalo a uvádělo terén do původního stavu, takže je nikdo nemohl vystopovat. Takovým vozům se říkalo 'neviditelné'.

Dlouho jeli mlčky, ačkoli Kojotovo mlčení nebylo stejné jako Simonovo. Pobrukoval si, něco si mumlal, tiše mluvil ke své AI jazykem, který zněl jako angličtina, ale nebyl srozumitelný. Nirgal se snažil soustředit na omezený výhled čelním sklem, cíť se neobratně a plaše. Oblast kolem jižní polární čepičky byla tvořena širokými, plochými, postupně klesajícími terasami, takže se zdálo, že polární čepička musí ležet na jakémsi obrovském piedestalu. Zatímco vůz sjížděl dolů po naprogramované trase, Nirgal hleděl upřeně do tmy. Velikost věcí na něho působila, ale k jeho radosti ne tak drtivým dojmem jako při jeho první vycházce ven. To bylo už dávno, ale pořád si dokonale pamatoval ten omračující úžas.

Tohle bylo jiné. "Nezdá se to tak veliké, jak jsem si myslel, že to bude," řekl. "Počítám, že je to zakřivením povrchu. Je to malá planeta, a tak." Jak pravila učebnice: "Horizont není dál než jedna strana Zygoty od druhé."

"Hmm," řekl Kojot a podíval se na něho. "Udělalš dobře, když takové věci nebudeš říkat před Velkým šéfem, protože by tě za to nakopal do zadku." Pak dodal: "Kdo je tvůj otec, chlapče?"

"To nevím. Hiroko je má matka."

Kojot si odfrkl. "Hiroko zachází s matriarchátem příliš daleko, jestli chceš znát můj názor."

"Řekl jste jí to?"

"To se vsaď, že jo, ale Hiroko mě poslouchá, jen když říkám něco, co chce slyšet." Uchechtl se. "Stejně jako každého, pravda?"

Nirgal přikývl, a proti jeho vůli se mu na tváři objevil úsměv.

"Chceš zjistit, kdo je tvůj otec?"

"Určitě." Ve skutečnosti si tím jistý nebyl. Představa otce pro něho znamenala málo; a obával se, že by se nakonec mohlo ukázat, že to byl Simon. Koneckonců, Petr byl pro něho něco jako starší bratr.

"To zařízení mají ve Višňaku. Můžeme to tam zkusit, jestli chceš." Kojot zavrtěl hlavou. "Hiroko je tak divná. Když jsem se s ní prvně setkal, nikdy bys nehádal, že dojde k tomuhle. Samozřejmě, byli jsme tenkrát mladí - skoro tak mladí jako ty, ačkoli ti bude připadat těžké tomu uvěřit."

Což byla pravda.

"Když jsem se s ní poprvé setkal, byla zrovna mladá studentka ekoinženýrství, bystrá jak liška a sexy jako kočka.

Vůbec žádná mateřská bohyně světa. Ale krůček po krůčku, jedno ke druhému, začala číst knihy, jiné než její technické příručky, a to pokračovalo pořád dál a dál, takže v době, kdy jsme se dostali na Mars, byla blázen. Vlastně už předtím. Což je pro mě štěstí, protože to je důvod, proč jsem tady. Ale Hiroko, panebože. Byla přesvědčená, že celá lidská

historie se od začátku vyvíjela špatně. Na úsvitu civilizace, říkala mi smrtelně vážně, existovaly Kréta a Sumer, a Kréta měla mírumilovnou obchodní kulturu, spravovanou ženami a naplněnou uměním a krásou - ve skutečnosti Utopie, kde byli muži akrobati, kteří celý den skákali na býky a celou noc na ženy, a přiváděli ženy do jiného stavu a uctívali je, a všichni byli šťastní. Až na ty býky to znělo docela dobře. Zatímco Sumer na druhé straně byl spravován muži, kteří vynalezli válku, dobývali všechno v dohledu a stali se zárodkem všech otrokářských impérií, která od té doby přišla. A nikdo neví, říkala Hiroko, co by se možná stalo, kdyby tyto dvě civilizace byly měly šanci utkat se o vládu nad světem, protože nějaká sopka poslala Krétu do pekel, a tak svět přešel do rukou Sumerů, a dodnes se z nich nevymanil. Kdyby jen ta sopka byla v Sumeru, říkávala mi, všechno by bylo jiné. A možná je to pravda. Protože historie by sotva mohla být temnější, než byla."

Nirgal byl touto charakteristikou překvapen. "Ale teď," odvážil se, "začínáme znovu."

"To je pravda, chlapče! My jsme ti primitivové neznámé civilizace. Žijeme ve svém vlastním malém technominojském matriarchátu. Ha! Mně se to docela líbí. Zdá se mi, že moc, kterou naše ženy převzaly, nebyla nikdy příliš zajímavá. Moc je jen polovina toho vtipu, nepamatuješ si to z toho, co jsem vám dával číst? Ten vtip platí na pána i otroka. Jediná pravá svoboda je anarchie. Takže, no, zdá se, že cokoli ženy dělají, obrací se proti nim. Když dělají mužům krávy, pak pracují, dokud nepadnou. Ale když jsou z nich naše královny a bohyně, pak pracují tím tvrději, protože musí stále fungovat jako krávy, a k tomu ještě navíc dělat papírovou práci! Děkuji bohu, že jsi muž a že jsi svobodný jako nebe." Zvláštní způsob uvažování, pomyslel si Nirgal. Ale zcela jasně to byl jeden ze způsobů, jak se vypořádat se skutečností Jackiiny krásy a její nezměrné moci nad jeho myslí. A tak se Nirgal přikrčil na sedadle a zahleděl se na bílé hvězdy v černé svobodě oblohy. Svobodný jako nebe!

* * *

Bylo Ls 4, 2-22. března roku M-32, a dny na jižní polokouli se zkracovaly. Kojot jel ostře a vytrvale každou noc, po složitých a neviditelných stezkách terénem, který byl tím rozervanější, čím více se vzdalovali od polární čepičky. K odpočinku se zastavovali za denního světla, a po zbytek času jeli. Nirgal se snažil zůstat vzhůru, ale nevyhnutelně část každé noční jízdy prospal, a stejně tak část každé denní zastávky, až úplně pozbyl představu o času i prostoru.

Když byl však vzhůru, skoro pořád se díval na neustále se měnící povrch Marsu. Nemohl se ho nabažit. Vrstevnatý terén vytvářel nekonečnou řadu vzorů, navršené kupy písku rýhované větrem, dokud každá duna nebyla řezaná do tvaru ptačího křídla. Když se terén konečně dostal až na odhalené skalní podloží, z dun se staly izolované ostrovy rozptýlené po nepřehledné pláni skalních výchozů a shluků skal. Kam až dohlédl byla červená skála, tvořená šterkem až obrovskými balvany, které se tyčily v terénu jako budovy. V každé prohlubni této skalní plošiny byly písečné ostrovy, které se tulily i k patám velkých shluků balvanů a vyplňovaly nitra kráterů.

A krátery byly všude. Některé měly ploché, povlnné valy, jiné vysoké a příkré, zatímco valy jiných byly přerušovány jinými, menšími krátery.

Jedné noci před úsvitem Kojot zastavil vozidlo.

"Stalo se něco?"

"Ne. Dosáhli jsme Rayovy vyhlídky, a já chci, abys ji viděl. Za hodinu vyjde slunce."

Takže seděli v křeslech a sledovali úsvit.

"Kolik je ti, chlapče?"

"No, tak třináct pozemských let? Nebo čtrnáct? Asi nějak tak."

"Páni. Už jsi větší než já."

"Hm." Nirgal se zdržel poukazu, že to samo o sobě ještě neznamená velkou výšku. "Kolik je vám?"

"Sto devět. Ah ha, ha! Raději zavři oči, nebo ti vypadnou z hlavy. Nedívej se na mě tak. Byl jsem starý toho dne, kdy jsem se narodil, a budu mladý v den, kdy zemřu."

Podřimovali, zatímco východní obzor změnil barvu na purpurově modrou. Kojot si pro sebe pobrukoval něco, co znělo, jako by snědl tabletku omegendorfu, jak to často dělával za večerů v Zygotě. Jak se postupně vyjasňovalo, bylo zřejmé, že linie obzoru je velmi daleko; Nirgal nikdy neviděl krajinu do takové dálky, a také se zdálo, že se kolem nich vine jako veliký stáčející se černý val v nezměrné dálce za černou skalnatou plání. "Hej, Kojote!" zvolal. "Co je to?"

"Ha!" řekl Kojot, a chlapec v jeho hlase zaslechl zadostiučinění.

Nebe se rozsvítilo a slunce, které se náhle vynořilo na horním okraji vzdáleného valu, Nirgala na okamžik oslepilo. Jak však slunce stoupalo, stíny na obrovském polokruhovém útesu ustupovaly klínům světla, které odhalovaly rozeklané rokly vytvářející vruby v oblouku valu, které byly tak veliké, že Nirgal jen mlčky tiskl nos na sklo - bylo to skoro děsivé, bylo to tak velké! "Kojote, co je to?" Kojot se zasmál svým znepokojujícím smíchem. "Takže vidíš, že to nakonec není až tak malý svět, co, chlapče? To je dno pánve Prométheus. Je to kráterová pánev, jedna z největších na Marsu, skoro tak velká jako Argyre, ale meteorit dopadl tady, blízko jižního pólu, takže skoro polovina jejího okraje byla od té doby pohřbena pod polární čepičkou a vrstevnatým terénem. Ta druhá polovina je ten obloukový val a proláklina tady."

Udělal polokruhový pohyb rukou, zahrnující celý obzor před nimi. "Něco podobného jako supervelká kaldera, ale jenom ta polovina tady, takže můžeš vjet rovnou do ní. Tahle malá vyvýšenina je nejlepší místo, které znám, ze kterého je to vidět." Vyvolal na obrazovce mapu oblasti a ukazoval: "My jsme na rampě tohoto malého kráteru tady, Vt, a díváme se na severozápad. Ten útes je Rupes Prométhei, tady. Je asi kilometr vysoký. Samozřejmě, útes Echus je tři kilometry vysoký, a útes Olympus Mons je šest kilometrů vysoký, slyšíš to, ty Pane malá planeto? Ale tohle děťátko ti bude muset dnes ráno stačit."

Slunce stoupalo a osvětlovalo veliký útes shora. Byl hluboce zjizvený stržemi a menšími krátery. "Tam v té velké proláklině je Prométheova svatyně," řekl Kojot a ukázal na levou stranu valu. "Kráter Wj."

Během dlouhého celodenního čekání se Nirgal díval na gigantický útes skoro neustále, a pokaždé vypadal jinak podle toho, jak se stíny zkracovaly a měnily a odhalovaly přitom nové rysy a jiné skrývaly. Trvalo by léta, aby viděl všechno,

a zjistil, že by stejně nikdy nepřekonal pocit, že ten val je nepřírozně nebo dokonce nemožně obrovský. Kojot měl pravdu - těsný horizont zkrátil jeho pohled - nedovedl si představit, že by svět mohl být tak velký.

Té noci vjeli do kráteru Wj, jedné z největších proláklín v obřím valu. A pak dosáhli útesu Rupes Prométhei. Tyčil se nad nimi jako vertikální strana samotného vesmíru; polární čepička nebyla ničím ve srovnání s tímto skalním masivem. Což znamenalo, že útes Olympus Mons, o kterém se Kojot zmínil, musel být... Chyběly mu pojmy.

Na úpatí útesu, tam, kde holá skála spadala téměř vertikálně do písku, byly skryté dveře do přechodové komory. Uvnitř se nacházela svatyně jménem Prométheus, soustava rozsáhlých místností nakupených na sobě jako místnosti bambusového domu s dovnitř prohnutými okny z polarizovaného skla, z nichž bylo vidět na kráter Wj a větší pánve za ním. Obyvatelé svatyně mluvili francouzsky a Kojot s nimi mluvil stejným jazykem. Nebyli tak staří jako Kojot nebo ostatní issei, ale byli dost staří, a v průměru dosahovali terránské výšky, což znamenalo, že k Nirgalovi většinou vzhlíželi vzhůru, když s ním velmi pohostinně hovořili plynou, nicméně cizím přízvukem zatíženou angličtinou. "Tak ty jsi Nirgal! Enchanté! Slyšeli jsme o tobě a jsme rádi, že se s tebou setkáváme!"

Někteří z nich ho provedli po svatyni, zatímco Kojot se zabýval jinými záležitostmi. Jejich svatyně se Zygotě příliš nepodobala; v podstatě ji tvořily pouze místnosti. Několik těch, které byly nejbližší skalní stěny, bylo velikých a rozlehlých, zatímco za nimi se nacházely menší. Tři z místností s okny sloužily jako skleníky, a všechny místnosti v celém úkrytu byly vytopeny na vysokou teplotu a byly plné rostlin, soch a fontán. Nirgalovi to všechno připadalo stísněné, přetopené, a naprosto fascinující.

Ale zdrželi se zde pouze den, a pak zajeli s Kojotovým vozidlem do velikého výtahu a na hodinu se posadili. Když pak Kojot vyjel protilehlými dveřmi ven, ocitli se na hluboce rozbrázděné plošině, která se rozkládala za Rupes Prométhei. A tady byl Nirgal znovu šokován. Když byli předtím dole na Rayově vyhlídce, tvořil velký útes hranici toho, co mohli vidět, a to dokázal pochopit. Ale když se teď na vrcholu útesu podíval zpátky dolů, vzdálenosti byly tak velké, že Nirgal nedokázal vůbec postihnout, co vlastně vidí. Byla to jen rozmazaná, závrtná masa barevných skvrn a pruhů - bílých, purpurových, hnědých, žlutých, rezavých. Měl z toho závrať. "Přichází bouře," řekl Kojot, a Nirgal náhle uviděl, že ty barvy nad nimi jsou ve skutečnosti flotilou mraků, plující po sluncem ozářené fialové obloze k západu - bělavé mraky nahoře a temně šedé dole. Ty spodní mraky jim byly blíže než povrch pánve pod nimi, a pohybovaly se v konstantní výšce, jako po nějaké průzračné podlaze. Svět dole byl náhle zbarvený žlutě a čokoládově - ach ne, to byly stíny těch mraků, viditelně se pohybující. A ten bílý srpek uprostřed v dálce, to byla polární čepička! Mohli dohlédnout až domů! Když poznal led, poskytlo mu to kousek do skládačky perspektivy, kterou potřeboval, aby pochopil smysl věci.

Omračující akt poznání zabral Nirgalovi několik sekund, ale když se s ním vyrovnal, uviděl, že ho Kojot se širokým úsměvem pozoruje.

"Jak daleko dohlédneme, Kojote? Kolik kilometrů?"

Kojot se jen zachechtal. "Zeptej se Velkého šéfa, chlapče. Nebo si to vypočítej sám! No, tři sta kiláků? Asi tak."

"Chci to projet."

"O tom nepochybuji. Hej, podívej se, podívej! Tam-z mraků nad polární čepičkou. Blesk, vidíš ho? Ty malé jiskřičky jsou blesky."

A byla tam, jasná vlákna světla, nehučně se objevující a mizející, jedno nebo dvě každých pár sekund, spojující černé mraky s bílou zemí. Konečně viděl blesky na vlastní oči. Bílý svět, jiskřící do zeleného, narážející do něho. "Nic se nevyrovná velké bouři," řekl Kojot. "Nic. Ach, být tak venku ve větru! My jsme tu bouří způsobili, chlapče. Vždycky jsem si myslel, že bych dokázal vyvolat i větší."

Ale větší bouře byla mimo rámec toho, co si Nirgal dokázal představit. To, co leželo pod nimi, mělo pro něho kosmické rozměry. Vlastně se mu trochu ulevilo, když Kojot otočil vozidlo a vyjel, a celé panorama zmizelo za okrajem útesu, který za nimi vytvořil novou linii obzoru.

"A co je vlastně blesk?"

"No, blesk... sakra. Musím se přiznat, že blesk je jeden z jevů v tomto světě, jehož vysvětlení si nějak nedokážu zapamatovat. Lidé mi to vysvětlovali, ale mně to vždycky nějak vyklouzlo z hlavy. Elektřina, samozřejmě. Něco s elektrony nebo ionty, kladnými nebo zápornými, které se vybíjejí do země, tak nějak. Kdo ví. Hej, to byl blesk, ech?" Bílý svět a zelený svět při vzájemném tření srší. Samozřejmě.

* * *

Na plošině severně od Rupes Prométhei existovalo několik svatyní, některé ukryté ve stěnách průrvy a okrajích kráterů jako Nadjin tunelářský projekt u Zygoty, a jiné prostě umístěné v kráterech pod průzračnými kopulemi, aby je mohla vidět nebeská policie. Když Kojot poprvé dojel na okraj jedné z nich a zadívali se skrz kopuli do vesnice pod hvězdami, Nirgal znovu užasl, ačkoli to byl řádově nižší úžas než ten, který v něm předtím vyvolala krajina. Budovy jako škola, lázeň a kuchyně, stromy, skleníky - to všechno bylo v podstatě známé, ale jak s tím mohli obstát tady v otevřeném terénu? To ho uvádělo ve zmatek.

A tak plné lidí, cizinců. Nirgal teoreticky věděl, že v jižních svatyních žila spousta lidí, pět tisíc, jak říkali, všichni poražení povstalci z války v roce 2061 - ale něco jiného bylo tak rychle se s nimi setkat a vidět, že je to pravda. A zdržovat se v nekrytých osadách ho znervózňovalo. "Jak to mohou dělat?" zeptal se Kojota. "Jak to, že je nezatkli a neodvezli?"

"Teď jsi mě dostal, chlapče. Stát by se to mohlo. Ale ještě se to nestalo, a tak si nemyslí, že skrývat se stojí za všechny ty potíže, které to přináší. Ty víš, že skrývání se vyžaduje ohromné úsilí, musíš všechno vytvořit - termální hospodářství a elektronickou ochranu, a musíš se po celou dobu držet z dohledu - to se zadírá jako tříška do zadku. A někteří lidé tady dole to prostě dělat nechtějí. Říkají si polosvět. Mají připravené plány pro případ, že by byli někdy vyšetřováni nebo napadeni - většina z nich má unikové tunely, jako je ten náš, a někteří mají dokonce ukryté zbraně."

Ale počítají, že když jsou na povrchu, tak není důvod je kontrolovat. Ti lidé z Christianopolis řekli UN přímo, že přišli sem dolů, aby se dostali ze sítě. Ale... v tomhle souhlasím s Hiroko. Ze někteří z nás musí být trochu opatrnější. UN je venku, aby dostala První stovku, jestli chceš znát můj názor. A jejich rodiny taky, naneštěstí pro vás děti. Každopádně nyní odboj zahrnuje podzemí a polosvět, a mít otevřená města představuje velkou pomoc pro ukryté svatyně, takže jsem rád, že existují. Z tohoto hlediska na nich závisíme."

Kojot byl v tomto městě bouřlivě přivítán, jako ostatně všude, ať byla osada skrytá nebo otevřená. Usadil se v rohu velké garáže na okraji kráteru a zahájil směnu zboží, včetně semen, softwaru, žárovek, náhradních dílů a malých strojů. Dlouze s hostiteli smlouval, ale Nirgal tomu všemu nerozuměl. A pak, po krátké procházce vesnicí pod zářivě purpurovou kopulí, která byla překvapivě podobná Zygote, vyjeli zase ven.

Na cestách mezi jednotlivými svatyněmi Kojot Nirgalovi vysvětloval své smlouvání, ale nepříliš úspěšně. "Chráním ty lidi před jejich vlastní směšnou představou o ekonomii, to je to, co dělám! Ekonomie darů je docela dobrá, ale pro naši situaci není dost dobře zorganizovaná. Existují určité kritické položky, které musí mít každý, takže lidé musí dávat, což je protimluv, že? Tak se pokouším vypracovat racionální systém. Vlastně ho vypracovávají Vlad a Marina, a já se ho pokouším uskutečňovat, což znamená, že na mě padl všechn ten žal."

"A ten systém..."

"No, je to svým způsobem dvoucestný systém, kde můžeš stále dávat všechno, co chtějí, ale nezbytnosti jsou dané hodnotami a řádně rozdělovány. Snad bys proboha nevěřil některým z mých argumentů. Lidé dokážou být neskuteční hlupáci. Já se snažím zajišťovat, aby to všechno přispívalo stabilní ekologii, jako jeden ze systémů Hiroko, kde každá svatyně zaujímá své místo a dodává určitou komoditu. A co za to mám? Nadávky a nactiutrhaní, to za to mám! Hrozná nadávky. Já se snažím zastavit bezdůvodné vzájemné obdarovávání se, a oni mi říkají loupeživý baron, pokouším se zastavit hromadění zásob a oni mi říkají fašista. Blázní! Co budou dělat, když nikdo z nich není soběstačný a polovina z nich je šíleně paranoidní?" Teatrálně vzdychl. "Tak. Každopádně zaznamenáváme pokrok. Christianopolis vyrábí žárovky, a Mauss Hyde pěstuje nové druhy rostlin, a Bogdanov Višňak vyrábí všechno velké a obtížné, jako reaktorové tyče, 'neviditelná' vozidla a většinu velkých robotů, a vaše Zygota vyrábí vědecké přístroje, a tak dál. A já je rozvážím."

"Jste jediný, kdo to dělá?"

"Skoro. Ve skutečnosti jsou většinou soběstační, s výjimkou těchto několika málo kritických položek. Všichni mají programy a semena, to jsou základní nezbytnosti. A kromě toho je důležité, aby příliš mnoho lidí nevědělo, kde jsou svatyně ukryté."

Nirgal o tom přemýšlel během jejich noční jízdy. Kojot pokračoval o vodíko-oxidové normě, o dusíkové normě, o novém systému Vlada a Mariny, a Nirgal se ho snažil ze všech sil sledovat, ale zjišťoval, že je to těžké, protože ty koncepce byly buď složité, nebo proto, že Kojot často při jejich vysvětlování odbočoval k obtížím, kterým musel v jistých svatyních čelit. Nirgal se rozhodl, že se na to zeptá Saxe nebo Nadji, až se vrátí domů, a přestal poslouchat. Zemi, kterou projížděli nyní, dominovaly prstence kráterů, ty nejnovější překrývající a dokonce pohřbívací ty starší.

"Tomu se říká saturace krátery. Velice starý terén."

Spousta kráterů neměla vůbec zvednuté okraje, ale byly to prosté mělké jámy s plochým dnem. "Co se stalo s těmi okraji?"

"Obrousily se."

"Čím?"

"Ann říká, že ledem a větrem. Říká, že za tu dobu byla jižní vysočina takto snesena až o kilometr."

"To by odneslo všechno!"

"Ale pak se toho zpátky vrátí víc. Tohle je stará země."

Mezi krátery byla půda pokrytá volnými skalami a byla neuvěřitelně nerovná, byly zde svahy, vyvýšeniny, rokle, kopce, příkopy a údolí, ani na chvíli rovina, s výjimkou okrajů kráterů a nízkých hřebenů, které Kojot využíval jako silnice, kdykoli mohl. Ale i tak byla trasa, kterou sledoval, klikatá, a Nirgal nevěřil, že si ji někdo mohl zapamatovat. Když to řekl nahlas, Kojot se rozesmál. "Co tím myslíš, zapamatovat? My jsme se ztratili!"

Ale ne doopravdy, nebo ne na dlouho. Nad obzorem se objevil chochol dýmu z nějaké mohole a Kojot k němu zamířil.

"Celou dobu jsem to věděl," zabručel. "Tohle je mohole Višňak. Je to vertikální šachta o průměru jednoho kilometru, vykopaná ve skalním podloží. Na sedmdesáté páté rovnoběžce byly čtyři mohole, a dvě z nich už nejsou obsazeny, dokonce ani roboty. Višňak je jedna z těch dvou a byla převzata tlupou bogdanovistů, kteří v ní žijí." Zasmál se. "Je to skvělý nápad, protože se mohou prokopat boční stěnou ke dnu a tam získat tolik tepla, kolik potřebují, a nikdo nepozná, že to nejsou jen další výrony plynů z mohole. Takže mohou stavět, cokoli chtějí, dokonce mohou zpracovávat uran do palivových tyčí pro reaktory. Teď je to celé malé průmyslové město. Také jedno z mých oblíbených míst."

Zamířil s vozidlem do jednoho z mnoha malých příkopů protínajících krajinu, pak zastavil, zaťukal na svou obrazovku a velká skála se odsunula stranou a odhalila černý vstup do tunelu. Kojot do něj vjel a skalní dveře se za nimi zavřely. Nirgal si pomyslel, že tohle ho nemůže překvapit, ale pak s vykulenýma očima sledoval, jak se ženou úzkým tunelem, jehož ostré skály se míhaly v těsné blízkosti jejich vozidla. Zdálo se mu, že jedou celou věčnost. "Vykopali spoustu přístupových tunelů, takže samotná mohole může vypadat jako totálně opuštěná a nenavštěvovaná. Musíme ujet asi dvacet kilometrů."

Občas Kojot rozsvítil reflektory. Ocitli se v černé noci a sjížděli po strmé silnici, očividně se spirálovitě vinoucí dolů podél stěn mohole. Světla na jejich přístrojové desce zářila jako malé lucerničky a v odrazu reflektorů mohl Nirgal vidět, že silnice je čtyřikrát nebo pětkrát tak široká jako jejich vozidlo. Nebylo možné spatřit plný rozsah mohole, ale soudě podle zakřivení silnice musel být obrovský. "Jste si jistý, že jedeme správnou rychlostí?" zeptal se Nirgal úzkostlivě.

"Důvěřuji automatickému pilotovi," řekl Kojot rozčileně. "Přináší smůlu o tom diskutovat."

Vůz se valil dolů. Po více než hodinovém sestupu se z přístrojové desky ozvalo pípnutí a vůz zahrnul ke skalní stěně po levé straně. A tam se před nimi otevřely dveře do garážové roury. Uvnitř garáže na ně čekala skupina asi dvaceti lidí. Pozdravili je a vzali je podél řady vysokých místností do jeskyni podobné komnaty. Místnosti, které bogdanovisté vykopali do boční stěny mohole, byly velké, mnohem větší než v Prométheovi. Zadní místnosti byly deset metrů vysoké a v některých případech dvě stě metrů hluboké, a hlavní jeskyně soupeřila velikostí se samotnou Zygotou, s velikými okny hledícími do jámy. Když Nirgal pohlédl jedním z oken, všiml si, že sklo při pohledu zvenčí vypadá jako skála. Výhled z oken byl omezen na protější stěnu mohole a na vypouklý kousek oblohy nahoře - ale i tak okna dodávala místnostem kouzelné zdání prostoru a světla, pocit, že jste pod širým nebem, což Zygota nabídnout nemohla. Během prvního dne byl Nirgal předán do péče muže s tmavou pletí jménem Hilali, který ho prováděl místnostmi a vyrušoval lidi při práci, aby jim ho představil. Lidé byli přátelští - "Ty musíš být jeden z chlapců Hiroko, ech? Och, ty jsi Nirgal! Rád tě poznávám! Hej, Johne, je tady Kojot, večer bude party!" - a ukazovali mu, co tady dělají. Pak ho zavedli dál do menších místností vzdálenějších od stěny mohole, kde byly farmy, ozářené jasnými světly, a továrny, které se, jak se zdálo, táhly ve skále až do nekonečna. Všude bylo teplo jako v lázni, takže se Nirgal neustále potil. "Kam jste dali všechnu tu vytěženou skálu?" zeptal se Hilaliho, protože jedna z výhod kopání kopule pod polární čepičkou, jak říkala Hiroko, byl fakt, že vytěžený suchý led se prostě vypařil.

"Lemuje silnici blízko dna mohole," řekl mu Hilali, potěšený touto otázkou. Zdál se být potěšený všemi Nirgalovými otázkami, stejně jako každý jiný; lidé ve Višňaku se obecně zdáli být šťastní, hlučný spolek, který pokaždé oslavoval Kojotův příjezd - což byla jen jedna z mnoha jiných záminek k oslavám, jak Nirgal vyrozuměl. Hilali dostal na svůj náramkový komunikátor vzkaz od Kojota, a zavedl Nirgala do laboratoře, kde mu odebrali kousíček kůže z jeho prstu.

Pak se pomalu vrátili do velké jeskyně a připojili se k davu, který se řadil u kuchyňských okének.

Když snědli ostře kořeněné jídlo z fazolí a brambor, začal večírek. Nedisciplinovaná kapela, jejíž složení se neustále měnilo, vyhrávala rytmické staccatové melodie a lidé na ně celé hodiny tančili, čas od času se zastavující, aby se napili řízného likéru jménem kavajava, nebo se připojili k různým hrám, které se hrály na jedné straně místnosti. Když vyzkoušel kavajavu a spolkl tabletku omegendorfu, kterou mu dal Kojot, Nirgal se zamotal a posadil se uprostřed místnosti, cítě se příliš opilý, než aby mohl stát. Kojot pil vytrvale, ale žádný takový problém neměl, divoce tančil, vyskakoval a smál se. "Nikdy nepoznáš radost ze svého vlastního gěčka, chlapče!" zahalekal na Nirgala. "To nikdy nepoznáš!"

Lidé přicházeli a sami se představovali, někdy Nirgala žádali, aby předvedl svůj ohřívací dotyk - skupina dívek jeho věku si přiložila jeho ruce k lícím, které ochladily jejich drinky, a když je ohřál, zasmály se a pozvaly ho, aby zahrál i jiné jejich části. Vstal a místo toho s nimi tančil, uvolněný a omámený, točil se v malých kruzích, aby vybil alespoň část své energie. Když se vrátil na své místo, připotácel se k němu Kojot a těžce se posadil vedle něho. "To je tak krásné, tancovat v tomhle gěčku, nikdy se toho nenabažím." Zašilhal na Nirgala, a on si znovu všiml, že se jeho tvář zdá jaksi pokřivená. Možná měl kdysi zlomenou čelist, takže jedna strana byla širší než druhá. Nějak tak. Nirgal při tom pohledu polkl.

Kojot ho chytil za rameno a tvrdě s ním zatřásl. "Zdá se, že jsem tvůj otec, chlapče!" zvolal.

"Děláte si legraci!" Jakýsi elektrický výboj sjel Nirgalovi po páteři a vyšlehl mu z tváře, když se na sebe navzájem podívali, a Nirgal užasl nad tím, jak mohl ten bílý svět tak důkladně otřást tím zeleným, stejně jako blesk pulzující ve svalech. Objali jeden druhého.

"Nedělám si legraci!" řekl Kojot.

Hleděli jeden na druhého. "Není divu, že jsi tak bystrý," řekl Kojot, a rozjařeně se zasmál. "Ha ha ha! Jupí! Doufám, že jsi v pohodě!"

"Jistě," řekl Nirgal, stísněně se usmívaje. Kojota dobře neznal, a představa otce pro něho byla ještě vágnější než představa matky, takže si vlastně nebyl jistý, co cítí. Genetické dědictví, jistě, ale co to bylo? Všichni své geny někde získali, a ty geny z ektogeneze byly stejně transgenické, nebo to aspoň tak říkali.

Ale zdálo se, že Kojot, ačkoli proklel Hiroko na sto různých způsobů, je potěšen. "Ta čarodějnice, ta tyranka! Do prdele s matriarchátem - ona je šílená! Žasnu nad věcmi, které dělá! Ačkoli je v tomhle jistá spravedlnost. Ano, je, protože Hiroko a já jsme byli spolu, kdysi na úsvitu času, když jsme byli mladí, v Anglii. To je ten důvod, proč jsem vůbec tady na Marsu. Černý pasažér v její skříni, celý můj dlouhý, pojebaný život." Zasmál se a znovu plácl Nirgala po rameně.

"No, chlapče, později budeš vědět lépe, jak se ti ta myšlenka zamlouvá."

Vrátil se zpátky do tance, ponechávaje Nirgala, aby si to všechno přebral sám. Když sledoval jeho tanec, Nirgal jen vrtěl hlavou; nevěděl, co si má myslet, a v tomto okamžiku bylo obtížné přemýšlet o čemkoli. Lepší bylo zatančit si nebo vyhledat nějaké lázně.

Jenže tady žádné veřejné lázně neměli. Kroužil proto po parketu a nakonec si zase sedl na své místo, a okolo něho a Kojota se shromáždila skupina místních. "To je jako být otcem dalajlámy, ech? Nemáte pro to nějaké jméno?"

"Do pekla s vámi, chlape! Jak jsem říkával, Ann říká, že přestali kopat ty sedmdesátistupňové mohole, protože tady dole je litosféra tenčí." Kojot zlověstně přikývl. "Chci jít do jedné z těch moholí, kde zastavili práce, a znovu nastartovat její roboty a podívat se, jestli se prokopají dost hluboko, aby z toho vznikla sopka."

Všichni se začali smát. Jedna žena však zavrtěla hlavou. "Když to uděláte, přijdou sem dolů, aby to zkontrolovali. Jestli to chcete udělat, měl byste jet na sever a zkusit některou z těch moholí na šedesátém stupni. Tam také zastavili práce."

"Ale Ann říká, že litosféra je tam silnější."

"Jistě, ale ty mohole jsou také hlubší."

"Hmm," řekl Kojot.

A pak se rozhovor stočil k vážnějším tématům, většinou nedostatku nižších komodit a rozvoji na severu. Ale po

týdnu, když opustili Višňák jiným a delším tunelem, zamířili k severu a všechny předchozí Kojotovy plány letěly oknem. "To je příběh mého života, chlapče!"

Pátého dne jízdy přes rozeklanou vrchovinu Kojot zpomalil a objel okraj velkého starého kráteru, snesený skoro do úrovně okolního terénu. Z průsmyku ve starém lemu kráteru bylo vidět, že jeho písčité dno je porušeno gigantickou okrouhlou dírou. Tak vypadala mohole při pohledu z povrchu. Nad ní se do výšky několika set metů zvedal úzký sloupec kouře, objevující se zdánlivě z ničeho, jakoby kouzelnickým trikem. Okraj mohole byl zešíkmený v úhlu přibližně čtyřiceti pěti stupňů, takže tvořil jakousi betonovou nálevku. Vnější okraj byl obehán vysokým drátěným plotem. "Hmm," řekl Kojot, vyhlížeje čelním sklem. Zaccouval a zaparkoval. "Brzy se vrátím," řekl a vklouzl do přechodové komory. Pro Nirgala to byla dlouhá noc plná úzkosti. Skoro nespál a měl obavy až do rána, kdy těsně před sedmou hodinou, právě když se chystalo vyjít slunce, uviděl Kojota, stojícího venku před přechodovou komorou. Chtěl si začít stěžovat na jeho dlouhou nepřítomnost, ale když Kojot vstoupil dovnitř a sňal přilbu, bylo zřejmé, že je v mizerné náladě. Začal na klávesnici konferovat se svou AI a klel přitom jako pohan. Nirgal ohřál jídlo pro oba, pak si chvíli zdřímł, a probudil se, když sebou vozidlo trhlo kupředu. "Pokusím se projít tou bránou," řekl Kojot. Objel kráter a zaparkoval na vzdálenějším okraji. Pak se opět vydal ven.

Znovu byl pryč celou noc, a Nirgal znovu nemohl spát. Uvažoval, co by měl dělat, kdyby se Kojot nevrátil. A on se skutečně za úsvitu nevrátil. Den, který následoval, byl bezkonkurenčně nejhorší v Nirgalově životě, a ani na jeho konci neměl žádnou představu o tom, co bude dělat. Pokusit se Kojota zachránit; pokusit se vrátit do Zygoty nebo Višňaku; jít dolů do mohole a vydat se na pospas tomu mysterióznímu bezpečnostnímu systému, který pohltil Kojota? To všechno se zdálo nemožné.

Ale hodinu po západu slunce Kojot zaklepal na stěnu vozidla, a pak vstoupil dovnitř. Vypadal rozruženě. Vypil litr vody a znechuceně vyprskl. "Vypadneme odtud, sakra," zavrčel.

Po několika hodinách jízdy v ponurém mlčení chtěl Nirgal změnit téma, a tak řekl: "Kojote, jak dlouho myslíš, že budeme muset zůstat ukrytí?"

"Neříkej mi Kojot! Já nejsem Kojot. Kojot je tam venku, na druhé straně kopců, dýchá vzduch a dělá si, co chce, ten bastard. Já se jmenuji Desmond, tak mi říkej Desmonde, jasně?"

"Dobře," řekl Nirgal s obavami.

Jeli zpátky na jih k Rayleighově moholi, kam Kojot (nezdálo se, že by byl Desmond) zamýšlel jet v první řadě. Tato mohole byla skutečně opuštěná, jen jáma na vrchovině, nad níž se zvedal její termální chochol jako duchovitý památník. Mohli vjet rovnou na prázdné, pískem pokryté parkoviště a ke garážím na jeho okraji, mezi malou flotilu automaticky řízených vozidel pokrytých plachtami a závěsemi písku. "Tohle už vypadá lépe," zabručel Kojot. "No, musíme se podívat dovnitř. Oblékní si skafandr."

Bylo zvláštní stát venku, ve větru. Podívali se přes hřeben valu a uviděli zkosenou betonovou nálevku, která lemovala jámu do hloubky asi dvou set metrů. Aby mohli nahlédnout do vlastní šachty, museli ujít asi kilometr dolů po spirálovité cestě, vytesané do betonu. Tam se mohli konečně zastavit a podívat se přes okraj cesty dolů do temnoty. Kojot stál hned na okraji, což Nirgala znervózňovalo. Klekl si a opřel se o ruce, aby se mohl dívat přes okraj. Žádná známka dna; stejně tak se mohli dívat do středu planety.

"Dvacet kilometrů," řekl Kojot do interkomu. Podržel ruku nad okrajem, a Nirgal učinil totéž. Ucítit tah vzhůru. "Dobrá, podíváme se, jestli dokážeme uvést do provozu ty roboty." A vydali se po cestě zpátky nahoru.

Kojot strávil většinu dne studiem starých programů na své AI, a teď, když do nádrží dvou z robotů napumpoval peroxid vodíku, se napojil na jejich kontrolní panely. Spokojeně přikývl, když zjistil, že budou pracovat na dně mohole, a pak je sledovali, když sjížděly dolů po spirálovité cestě.

"V pořádku," řekl Kojot, který se opět rozveselil. "Budou využívat svou vlastní energii ze solárních panelů k výrobě svých peroxidových výbušnin a svého vlastního paliva, a budou pokračovat, pomalu, ale jistě, až do té doby, než narazí na něco horkého. Možná jsme právě začali vytvářet sopku!"

"Je to dobré?"

Kojot se divoce zasmál. "To nevím! Ale nikdo to nikdy předtím neudělal, takže by se to mělo aspoň zkusit."

* * *

Vrátili se ke své naplánované cestě po svatyních, skrytých i otevřených, a Kojot všude říkal: "Minulý týden jsem znovu rozjel Rayleighovu moholi. Už jste viděli sopku?"

Nikdo ji neviděl. Zdálo se, že se Rayleighova mohole chová stejně jako předtím, a její termální chochol se nerušeně vznášel do výše. "No, možná to nefungovalo," říkal Kojot. "Možná to bude nějaký čas trvat. Na druhé straně, i kdyby dno té mohole bylo nyní pokryté roztavenou lávou, jak byste to mohli vědět?"

"Mohli," odpovídali mu lidé, a někteří dodávali: "Proč byste dělal něco tak pitomého jako tohle? To byste stejně dobře mohl zavolat Úřad pro přeměnu a říct jim, aby přišli sem dolů se na nás podívat."

Takže se o tom Kojot přestal šířit. Putovali od svatyně ke svatyni: Mauss Hyde, Gramsci, Previs, Christianopolis... Při každé zastávce byl Nirgal přivítán, a lidé ho často znali už předem, podle jeho pověsti. Nirgal byl velice překvapen různorodostí a počtem svatyní, tvořících dohromady svůj zvláštní svět, napůl tajný, napůl odkrytý. A jestli tento svět byl jenom malou částí mart'anské civilizace jako celku, jaká musela být povrchová města na severu? To bylo nad jeho možnost chápání - ačkoli se mu zdálo, že jak záznaky této cesty neustále pokračují, jeden za druhým, jeho chápání věci se prohlubuje. Koneckonců, nemohl jen tak vybuchnout úžasem.

"No," řekl Kojot, když zase jeli (naučil Nirgala řídit), "možná jsme nastartovali sopku, a možná ne. Ale v každém případě to byla nová myšlenka. To je na tom to nejdůležitější, chlapče, celý ten mart'anský projekt. Je nový."

Zamířili znovu na jih, dokud se nad horizontem nezačala přízračně tyčit polární čepička. Zanedlouho budou opět doma. Nirgal přemýšlel o všech těch svatyních, které navštívili. "Opravdu si myslíš, že se budeme muset skrývat věčně,

Desmonde?"

"Desmond? Desmond? Kdo je to ten Desmond?" vyprskl Kojot. "Chlapče, to já nevím. To nikdo neví jistě. Všechno to vzniklo ve zvláštní době, kdy způsob života těch lidí, kteří se skrývají, byl ohrožen, a já si nejsem tak jistý, zda ten způsob přetrvává v těch povrchových městech, která stavějí na severu. Možná bosové na Zemi svou lekci pochopili a lidé tam nahoře jsou spokojenější. Nebo je to možná jen tím, že výtah nebyl ještě nahrazen."

"Takže by tam nemohla být další revoluce?"

"To nevím."

"Nebo ne, dokud nebude další kosmický výtah?"

"To sakra nevím! Ale ten výtah bude, a oni tam venku budou nějaká nová velká zrcadla - někdy v noci je můžeš vidět svítit - takže počítám, že se může stát cokoli. Ale k revoluci dochází zřídka. A spousta z nich jsou stejně reakcionáři. Sedláci mají své tradice, chápeš, hodnoty a zvyky, které jim dovolují přežívat. Ale žijí tak blízko okraje, že by je rychlá změna přes něj mohla postrčit, a v takových dobách to není politika, ale přežití. Viděl jsem to sám, když jsem byl ve tvém věku. Tentokrát lidé poslaní sem nebyli chudí, ale měli své vlastní tradice, a stejně jako chudí byli bezmocní. A když nastal ten nával padesátých let, jejich tradice byla seřena a zničena. Takže bojovali za to, co měli. A pravda je, že prohráli. Nemůžeš bojovat s mocnými, zvlášť tady ne, protože zbraně jsou příliš mocné, a naše úkryty příliš křehké. Museli bychom se sami dobře vyzbrojit. Takže vidíš. Skrýváme se, a oni zaplavují Mars novým druhem lidí, lidmi, kteří byli zvyklí na podmínky na Zemi, takže jim situace tady nepřipadá tak špatná. Dostává se jim lékařské péče a jsou šťastní. Do našich svatyní se nesnaží dostat tolik lidí, jak tomu bylo v letech před rokem 2061. Pár jich je, ale ne moc. Víš, dokud mají lidé svou zábavu, svou vlastní malou tradici, tak nehnou prstem."

"Ale..." řekl Nirgal, a zakoktal se.

Kojot uviděl výraz na jeho tváři, a zasmál se. "Hej, kdo ví? Brzy budou mít v Pavonis Mons další výtah, a pak s největší pravděpodobností začnou všechno znovu kurvit, ti chamtiví bastardi. No, uvidíme, až ta doba přijde. Zatím je to legrace, že? Udržujeme plamen."

* * *

Té noci Kojot zastavil a řekl Nirgalovi, aby se oblékl do skafandru. Vystoupili ven a stanuli na písku, a Kojot ho otočil tak, aby stál tváří k severu. "Podívej se na oblohu."

Nirgal se podíval a spatřil novou hvězdu, která vybuchla k životu, tam nad severním obzorem, a během sekund se změnila v kometu s dlouhým bílým ohonem letící ze západu na východ. Když byla asi v polovině cesty přes oblohu, planoucí hlava komety se roztrhla a zářící úlomky se rozptýlily do všech směrů.

"Jeden z ledových asteroidů!" zvolal Nirgal.

Kojot si odfrkl. "Nepřekvapuje tě to, co? No, řeknu ti něco, cos nevěděl. Tohle byl ledový asteroid 2089 C, a viděl jsi, jak na konci vybuchl. To byl první. Má to svůj účel. Když je zničí při vstupu do atmosféry, dovoluje jim to využívat větší asteroidy, aniž by ohrozily povrch. A to byl můj nápad! Sám jsem jim to řekl, podal jsem anonymní návrh, a oni po něm skočili. Teď to budou dělat pořád. Pěkně rychle zahušťují atmosféru. Podívej se, jak se hvězdy mihotají. Tohle dělaly na Zemi každou noc. Ach jo... Tady to také jednou tak bude. Budeš moci dýchat vzduch jako pták na nebi. Možná nám to pomůže změnit řád věcí v tomto světě. V takovém případě člověk nikdy neví."

Nirgal zavřel oči a viděl pod sevřenými víčky červenou ozvěnu rozpadu ledového meteoru. Otočil se a uviděl, jak Kojot poskakuje po pláni, malý a drobný s podivně velkou přilbou, jako kdyby byl nějaký mutant nebo šaman používající rituální zvířecí hlavu a křepčící na písku. Toto však byl Kojot, o tom nebylo pochyb. Jeho otec!

Pak museli objet svět, ačkoli vysoko na jižní polokouli. Polární čepička se zvedala nad obzorem a rostla, dokud se nedostali pod ledový převis, který se teď nezdál tak vysoký jako na začátku jejich cesty. Zajeli do hangáru a vystoupili z vozidla, které Nirgal za poslední dva týdny tak důvěrně poznal. Vystoupili a prošli dlouhým tunelem pod kopuli, a náhle se ocitli mezi známými tvářemi. Lidé je objímali a zahrnovali otázkami. Nirgal se trochu ostýchal, ale to příliš nevadilo. Kojot vypověděl všechny jejich příhody za něho. Když se rozhlédl po svých příbuzných, pochopil, jak maličký byl ve skutečnosti jeho svět; kopule, jejíž průměr byl menší než pět kilometrů a největší výška nad jezerem činila dvě stě padesát metrů. Maličká svět.

Když bylo vítání u konce, vyšli do záře časněho rána. Cítíce šťastný dotek vzduchu, dívali se na budovy a bambusové chýše vesnice. Všechno teď vypadalo velice zvláštně, a zdálo se to tak malé. Později byl venku v dunách a kráčel k příbytku Hiroko. Nad hlavou mu kroužili rackové, a on se často zastavoval, aby se pohledu na ně nabažil. Vdechoval chladnou, slanou vůni pláže, a intenzita té důvěrné známosti v něm okamžitě vyvolala milion vzpomínek, a on věděl, že je doma.

Domov se však změnil. Nebo se změnil on. V době mezi pokusem zachránit Simona a jeho návratem z výpravy s Kojotem se stal mladíkem odlišným od ostatních. Vynikající dobrodružství, po kterých tak toužil, přišla, a jejich jediným výsledkem bylo, že ho oddělila od jeho přátel. Jackie a Dao na sobě viseli víc než kdykoli jindy a fungovali jako štít mezi ním a všemi mladými sansei. Nirgal si rychle uvědomil, že ve skutečnosti se vůbec nechtěl odlišovat. Chtěl se jen dostat zpátky do uzavřenosti své malé smečky a být zajedno se svými příbuznými a vrstevníky.

Když však přišel mezi ně, zmlkli a Dao je odvedl pryč, po nanejvýš trapných a neobratných výmluvách. A tak mu nezbývalo, než se vrátit k dospělým, kteří s ním ochotně trávili odpolední čas. Snad ho chtěli ušetřit drsného zacházení jeho smečky, ale ve skutečnosti ho to poznamenalo ještě víc. Neexistovalo proti tomu léku. Jednoho dne, když se nešťastně procházel po pláži v šedivém soumraku pozdního odpoledne, ho napadlo, že jeho dětství je pryč. To byl ten pocit; byl teď něčím jiným. Nebyl ani dospělý, ani dítě. Byl osamocená bytost, cizinec ve své vlastní zemi. Toto melancholické poznání mu však zároveň přinášelo jakousi zvláštní radost.

* * *

Jednoho dne po obědě se Jackie zdržela s ním a s Hiroko, která je ten den přišla učit, a požádala, aby se mohla zúčastnit odpolední přednášky. "Proč byste měla učit jeho a mě ne?"

"K tomu není žádný důvod," řekla Hiroko klidně. "Vezmi si s sebou učebnici a nalistuj si Termální inženýrství, stranu 1050. Jako příklad budeme modelovat kopuli Zygoty. Řekněte mi, jaký je nejteplejší bod pod touto kopulí?"

Nirgal a Jackie problém začali řešit, soutěžili spolu, a přece pracovali bok po boku. Byl tak šťastný, že tam Jackie je, že se dokázal sotva soustředit na zadání úkolu, a Jackie zvedla ruku dřív, než se nad tím dokázal pořádně zamyslet. A smála se mu, trošičku pohrdavě, ale také potěšeně. Přes všechny ty enormní změny v nich obou v Jackie stále zůstávala ta schopnost nakažlivé radosti, smích, od něhož byl tak bolestně odříznut. "Zde je otázka na příští lekci," řekla jim Hiroko. "Všechna jména Marsu jsou jména, která mu dali Terránci. Asi polovina z nich znamená v jazycích, z nichž pocházejí, ohnivou hvězdu, ale to je přece jméno zvňjšku. Otázka zní, jaké je vlastní jméno Marsu jako takového?"

* * *

O několik týdnů později přijel znovu Kojot, což Nirgala potěšilo, ale zároveň znervóznilo. Kojot převzal ranní výuku dětí, ale s Nirgalem zacházel naštěstí stejně jako se všemi ostatními. "Země je ve velice špatném stavu," řekl jim, když pracovali na vakuových pumpách u nádrží tekutého sodíku v rickoveru, "a bude se to jen zhoršovat. To činí jejich vládu na Marsem pro nás tím nebezpečnější. Budeme se muset skrývat, dokud se od nich zcela neosvobodíme, a pak zůstat v bezpečí stranou, zatímco oni se budou řídit do šílenství a chaosu. Pamatujte si má slova. Je to proroctví, a pravdivé."

"John Boone říkal něco jiného," prohlásila Jackie. Strávila spoustu svých večerních hodin zkoumáním AI Johna Boona, a teď tu skříňku vytáhla z kapsy a po krátkém hledání se ozval přátelský hlas: "Mars nebude nikdy skutečně bezpečný, dokud nebude bezpečná i Země."

Kojot se hlučně zasmál. "No ano, John Boone byl takový. Ale všimněte si, že je mrtvý, zatímco já jsem stále tady."

"Ukrývat se může každý," řekla Jackie ostře. "Ale John Boone vyšel ven a vedl lidi. Proto jsem booneánka."

"Ty jsi Boone a booneánka!" zvolal Kojot, dobíraje si ji. "A booneánská algebra nikdy nesčítala. Ale podívej se, děvče, jestli se chceš nazývat booneánkou, musíš pochopit svého dědečka lépe. Nemůžeš přetvořit Johna Boonea do nějakého dogmatu. Vidím, že ostatní takzvaní booneáni tam venku dělají právě toto, a to mě nutí k smíchu, pokud to u mě nevyvolává pěnu u úst. Vsadil bych se, že kdyby se s tebou John Boone setkal a mluvil s tebou třeba jenom hodinu, byl by z něho na konci jackiista. A kdyby se setkal s Daem a mluvil s ním, tak by se z něho stal daoista, možná dokonce maoista. Přesně takový byl. A to bylo v pořádku, chápeš, protože to vkládalo odpovědnost za myšlení zpátky na nás. Přiměl nás platit příspěvek, protože bez něho by nemohl operovat. Díval se na to tak, že to každý nejen může, ale také by měl dělat."

"Včetně všech lidí na Zemi," odvětila Jackie.

"Už ne!" zvolal Kojot. "Holka, proč ty nenecháš být ty své kluky a neoženíš se se mnou? Políbím tě jako ta vakuová pumpa, jen pojď." Začali se spolu z legrace honit. Jackie teď byla nejrychlejší běžkyní v Zygotě, dokonce ani Nirgal se vši svou vytrvalostí nedokázal sprintovat jako ona, a děti se Kojotovi smály, když ji naháněl, takže se otočil a rozběhl se i po nich. Na někoho jeho věku byl docela rychlý, ale nakonec skončil na hromadě písku a křičel: "Och, má noha, za to vás dostanu, vy kluci na mě prostě žárlíte, že vám odvedu vaši dívku, och! Dost! Och!"

Takové škandlení Nirgalovi příjemné, a Hiroko to taky neměla ráda. Řekla Kojotovi, aby přestal, ale on se jí jen vysmál. "To ty jsi odešla a vytvořila si pro sebe svůj malý incestní tábor," řekl. "Co budeš dělat? Uděláš z nich bezpohlavní střední rod?" Zasmál se Hiročinu temnému výrazu.

Hiroko ho propustila, a brzy poté odjel na další cestu. A příště je učila Hiroko, vzala všechny děti do lázni a museli vstoupit do bazénu za ní a posadit se na ploché dlaždice na mělkém konci. Seděli v horké vodě a poslouchali, zatímco mluvila. Nirgal si sedl vedle dlouhonohého nahého těla Jackie, které tak dobře znal, včetně jeho dramatických změn v průběhu posledního roku, a zjistil, že se na ni nedokáže dívat.

Jejich staříčka, nahá matka řekla: "Víte, jak funguje genetika, sama jsem vás to naučila. A víte, že mnozí z vás jste poloviční bratři a sestry, strýcové, neteře, bratranci a tak dál. Já jsem matka nebo babička mnoha z vás, a tak byste se spolu neměli spojovat a mít spolu děti. Je to velice prostý genetický zákon." Zvedla dlaň, jako by říkala: Toto je naše sdílené tělo.

"Ale všechny žijící věci jsou naplněny viriditas," pokračovala, "zelenou silou, projevující se navenek. A tak je normální, že budete milovat jeden druhého, zvláště nyní, když rozkvétají vaše těla. Není na tom nic špatného, bez ohledu na to, co říká Kojot. On v každém případě jenom žertuje. A v jedné věci má pravdu; brzy se budete setkávat s mnoha jinými lidmi vašeho věku, a ti se případně stanou vašimi partnery, kteří vám budou bližší než vaši vlastní rodovi příbuzní. My všichni tady jsme kousky vašeho já, a skutečná láska je vždycky k někomu jinému."

Nirgal na svou matku upíral oči, a jeho pohled byl prázdný. A přece přesně věděl, kdy dala Jackie nohy k sobě, ucítil minutovou změnu teploty vody vířící mezi nimi. A zdálo se mu, že se jeho matka v něčem z toho, co říkala, mýlila. Ačkoli znal Jackiino tělo tak dobře, byla stále v mnoha směrech tak vzdálená jako kterákoli hvězda planoucí na obloze. Byla královnou jejich malé party, a mohla ho rozdrtit pohledem, kdykoli chtěla, což dělala dost často. A on ji miloval, věděl to, že ji miluje. Ale ona jeho lásku neopětovala, rozhodně ne stejným způsobem. Ani Daa tímto způsobem nemilovala, přinejmenším teď už ne, což pro něho byla určitá malá útěcha. Byl to Petr, na něhož se dívala stejným způsobem, jakým se on díval na ni. Jenže Petr byl po většinu času pryč. Takže nemilovala nikoho v Zygotě takovým způsobem, jakým ji miloval Nirgal. Možná to pro ni už bylo tak, jak říkala Hiroko, a Dao a Nirgal a ostatní byli prostě příliš dobře známi. Její bratři a sestry, bez ohledu na skladbu genů.

* * *

Pak se jednoho dne zhroutilo nebe. Celá nejvyšší část pokrývky z vodního ledu se odlomila od zmrzlého CO₂ a

zhroutila se do jezera a na pláž a okolní duny. Naštěstí se to stalo brzy ráno, kdy v těch místech nikdo nebyl, ale první praskot a rány zazněly se silou exploze i ve vesnici, takže se všichni vrhli k oknům a většinu toho mohli pozorovat: obrovské bílé kry padaly jako bomby nebo rotovaly vzduchem jako vržené talíře, a pak se vymrštil do vzduchu celý povrch jezera a zalil pláž. Lidé v panice vybíhali ze svých místností. Hiroko a Maja sehnaly dohromady děti a odvedly je do školy, která měla oddělený vzduchový systém. Když uběhlo pár minut a ukázalo se, že samotná kopule vydrží, Petr, Michel a Nadja se propletli mezi úlomky a přeskakující roztržité bílé desky se rozběhli k rickoveru, aby se ujistili, že je všechno v pořádku. Kdyby nebylo, byla by to pro ně tři smrtelná mise, a představovalo by to smrtelné nebezpečí pro všechny ostatní. Z okna školy viděl Nirgal vzdálený břeh jezera zavalený ledovci. Ve vzduchu divoce kroužili zděšeně křičící rackové. Tři postavičky prošly úzkou stezkou těsně u okraje kopule a zmizely v rickoveru. Jackie si rozčilením a strachem hryzala kotníky prstů na ruce. Zanedlouho ti tři zavolali radiotelefonem, že je všechno v pořádku. Led nad reaktorem zadržela jeho zvlášť silná konstrukce, a vydržela.

Takže byli v bezpečí, alespoň pro tuto chvíli. Ale během dalších pár dnů, které vesnice strávila ve stavu napětí, odhalilo zkoumání příčin pádu ledu, že celá masa suchého ledu nad nimi poněkud poklesla, takže se vrstva vodního ledu pod ní odlomila. Sublimace na povrchu čepičky se zjevně povážlivě zrychlovala, jak atmosféra houstla a svět se ohříval. Během příštího týdne se ledovce v jezeře pomalu rozpustily, ale ledové desky, roztroušené v dunách zde byly stále, tajíce jen velice pomalu. Mladí už nesměli na pláž, protože nebylo jasné, jak stabilní je zbytek ledové vrstvy. Desátou noc po zhroucení klenby měli schůzi celé vesnice v jídelně, všech dvě stě lidí. Nirgal se po nich rozhlížel, po svém malém kmeni; sansei vypadali zděšeně, nisei vzdorně, issei ohromeně. Ti staří žili v Zygote čtrnáct mart'anských let, a nepochybně pro ně bylo obtížné vzpomenout si na jiný život. Pro děti, které nic jiného ani nepoznaly, to bylo nemožné.

Nebylo třeba říkat, že se nevzdají a nevydají se na svět na povrchu. A přece se kopule stávala neudržitelnou, a tvořili příliš velkou skupinu na to, aby se vnutili do některé z ostatních skrytých svatyní. Tento problém by vyřešilo, kdyby se rozdělili, ale to nebylo šťastné řešení.

Trvalo dobrou hodinu, než všechno probrali. "Mohli bychom zkusit Višňák," řekl Michel. "Je velký, a přivítali by nás tam."

Jenže to byl domov bogdanovistů, ne jejich. To byla zpráva vepsaná ve tvářích těch starých. Nirgalovi se náhle zdálo, že ti jsou nejvyděšenější ze všech.

"Mohli bychom ustoupit hlouběji pod led," řekl.

Všichni se na něho zadívali.

"Vytvořit novou kopuli, myslíš," řekla Hiroko.

Nirgal pokrčil rameny. Sotva to řekl, uvědomil si, že se mu ta myšlenka nelíbí.

Ale Nadja řekla: "Dál k jihu je čepička silnější. Trvalo by to dost dlouho, než by vysublimovala tak, aby nám to začalo působit potíže. Do té doby se všechno změní."

Po chvíli ticha Hiroko řekla: "To je dobrý nápad. Dokážeme tady vydržet, než bude vybudována nová kopule, a přemístit tam naše věci, až bude k dispozici. Mělo by to trvat jen pár měsíců."

"Shikata ga nai," řekla Maja trpce. "Nemáme na vybranou." Samozřejmě existovaly jiné možnosti. Ale zdálo se, že je při vyhlídce na nový velký projekt potěšená, a právě tak i Nadja. A zdálo se, že všem ostatním se ulevilo, že mají volbu, která jim umožní zůstat pohromadě a ukrytí. Issei, uvědomil si náhle Nirgal, dělala možnost opustit kopuli. Posadil se a zamyslel se nad tím. Přemýšlel i o otevřených městech, která navštívil s Kojotem.

Použili parní hadice, napájené parou z rickoveru, aby vytavili další tunel do hangáru, a pak dlouhý tunel pod čepičku, dokud led nad nimi nebyl tři sta metrů silný. Tam začali vytvářet okrouhlou kopulovitou jeskyni a kopat mělkou proláklinu pro nové jezero. Většina CO₂ byla zachycována, ochlazována na venkovní teplotu a vypouštěna, zbytek byl rozložen na kyslík a uhlík a uskladněn pro další použití.

Zatímco výkopy pokračovaly, vykopali sněžné bambusy i s kořeny, položili je na speciální podstavce a svým největším nákladním vozidlem je převezli tunelem do nové jeskyně. Rozebrali budovy vesnice a přemístili je. Automatické buldozery a nákladáky pracovaly ve dne v noci, shrabovaly a nakládaly písek ze starých dun a převážely ho do nové jeskyně; bylo v něm příliš mnoho biomasy (včetně Simona), než aby tady mohl být ponechán. V podstatě si s sebou ze staré kopule Zygoty vzali všechno. Když byli hotovi, stará jeskyně byla už jen prázdnou bublinou na dně polární čepičky, naplněná normální mart'anskou atmosférou, 170 milibarů, převážně CO₂, o teplotě 240° Kelvina.

Jednoho dne se Nirgal vrátil s Petrem, aby se na staré místo podíval. Bylo šokující vidět, že jediný domov, který kdy měl, byl zredukován na takovou skořápku. Popraskaný led nahoře, rozrytý písek dole, prázdné jámy po kořenech připomínající ošklivá zranění. Všechno se zdálo malé, zchátralé, jako pelech zoufalého zvířete. Krtci v díře, říkal kdysi Kojot. Skrývající se před orly. "Vypadneme odsud," řekl Petr smutně, a vydali se spolu dlouhým, holým, špatně osvětleným tunelem do nového domova, kráčeje po betonové silnici, kterou vybudovala Nadja.

* * *

Svou novou kopuli zařídili poněkud odlišně. Vesnice byla umístěna na opačné straně od přechodové komory nového tunelu, v blízkosti únikového tunelu, který vedl daleko pod ledem k východu v horním Chasma Australe. Skleníky postavili blíž k obvodovým světlům, hřebeny dun byly vyšší než předtím, a zařízení pro řízení počasí bylo umístěno hned vedle rickoveru. Takových malých změn byla spousta, takže se nedalo říct, že by nová kopule byla pouhou replikou jejich starého domova. A všichni byli tak zaneprázdněni prací, že neměli čas o těchto změnách příliš přemýšlet. Dopolední vyučování ve škole od zhroucení staré klenby odpadlo a nyní děti tvořily pracovní tým přidělovaný každému, kdo v daný den potřeboval pomoc nejvíc. Někdy se dospělí, kteří na ně dohlíželi, snažili spojit práci s vyučováním - v tom zvlášť vynikaly Hiroko a Nadja - ale většinou neměli času nazbyt, takže pouze přidávali vysvětlující komentáře k instrukcím, které byly beztak tak jednoduché, že žádné vysvětlování většinou nepotřebovaly.

Děti upevňovaly těsnici moduly ke stěnám, roznášely sazenice do skleníků a tak podobně. Byla to jen práce - děti byly součástí pracovní síly, která i tak byla příliš malá na daný úkol, navzdory víceúčelovým robotům. A v té práci byl Nirgal většinou šťastný.

Ale jakmile uviděl novou jídelnu, pocítil bolest. Jeho starý, známý svět byl pryč, navěky pryč. Tak fungoval čas. Bolest mu vehnala slzy do očí, a zbytek dne strávil jako omámený a jaksi vzdálený všemu, jako by stál stranou a díval se na všechno zdálky. Ocítil se v podobném stavu jako po Simonově smrti. Byl vyhnanecem v bílém světě, jen krůček vzdáleném od zeleného. Nic nenaznačovalo, že by se z tohoto melancholického stavu mohl někdy dostat. Všechny ty krásné dny jeho dětství byly pryč, spolu se samotnou Zygotou, a nikdy se nevrátí zpět, a tento den také proběhne a zmizí, nová kopule pomalu vysublimuje a zhroutí se. Nic nebude trvat věčně. Tak jaký to mělo všechno smysl? Tato otázka ho trápila celé hodiny a hodiny jeho bdělého času, brala všemu chuť a barvu, a když si Hiroko všimla, jak je sklíčený, a zeptala se ho, co s ním je, prostě se jí rovnou zeptal. To byla ta přednost Hiroko, že jste se jí mohli zeptat na cokoli, včetně tak zásadních otázek. "Proč tohle všechno děláme, Hiroko? Když všechno stejně skončí v bílém?" Podívala se na něho jako pták, hlavu nakloněnou k jedné straně. Myslíval si, že dokáže odhadnout její vztah k sobě podle tohoto naklonění hlavy, ale čím byl starší, tím méně si byl jist, že jí rozumí (stejně jako komukoli jinému). "Je smutné, že je starý domov pryč, že?" řekla. "Ale my se musíme zaměřit na to, co přichází. To je také viriditas. Soustředit se ne na to, co jsme vytvořili, ale na to, co vytvoříme. Ta kopule byla jako květiny, které vadnou a hynou, ale zanechávají po sobě semena nových rostlin, která rostou a vznikají z nich nové květiny a nová semena. Minulost je pryč. Přemýšlet o ní v tobě vyvolá jen melancholii. Cha, kdysi jsem byla mladé děvče v Japonsku, na ostrově Hokkaidó! Ano, tak mladá jako ty! Ani nedokážu říct, jak dávno to je. Ale teď jsme tady, ty a já, obklopeni těmito rostlinami a těmito lidmi, a když jim budeš věnovat svou pozornost, pak věci znovu ožijí. Cítíš uvnitř všech věcí kami, a nic víc nepotřebuješ. Tato chvíle je ta jediná, ve které žijeme a kdy vůbec budeme žít."

"A ty staré časy?"

Zasmála se tomu. "Rosteš. Nu ano, musíš si čas od času vzpomenout na staré časy. Byly dobré, že? Měl jsi šťastné dětství. To je požehnání. Ale i tyto časy budou dobré. Vezmi si tuto noční chvíli, a zeptej se sám sebe: Co mi teď chybí? Hmmm?... Kojot říká, že chce, abyste ty a Petr jeli s ním na jeho další výpravu. Možná bys měl jet a dostat se zase pod otevřené nebe, co říkáš?"

* * *

Takže se připravili na další cestu s Kojotem, a pokračovali v práci na nové Zygote, neformálně překřtěné na Gametu. Večer v přemístěné jídelně dospěli dlouho hovořili o jejich situaci. Sax, Vlad a Uršula, mimo jiné, chtěli zpátky do světa na povrchu. Ve skrytých svatyních nemohli řádně vykonávat svou práci, chtěli se vrátit zpátky k hlavnímu proudu lékařské vědy a terraformingu. "Nikdy se nedokážeme přestrojít a přeměnit," řekla Hiroko. "Nikdo nedokáže změnit vaše genomy."

"Nejsou to naše genomy, co musíme změnit, ale záznamy," řekl Sax. "To je to, co udělal Spencer. Zavedl své fyzikální charakteristiky do nového záznamu identity."

"A my jsme provedli kosmetické úpravy jeho tváře," řekl Vlad.

"Ano, ale ty by byly minimální, vzhledem k našemu věku, pravda? Nikdo z nás nevypadá stejně. Každopádně, když uděláme něco takového, jako jsme udělali, mohli bychom získat novou identitu."

Maja řekla: "Dostal se Spencer skutečně do všech záznamů?"

Sax pokrčil rameny. "Zůstal v Káhiře, a měl šanci dostat se do těch, které jsou nyní využívány pro bezpečnostní účely. To by stačilo, abych se pokusil o něco podobného. Zjistíme, co o tom říká Kojot. On není vůbec v žádných záznamech, takže musí vědět, jak to udělal."

"On se skrýval od začátku," řekla Hiroko. "To je rozdíl."

"Ano, ale mohl by mít nějaké dobré nápady."

"Mohli bychom se prostě přesunout jen do polosvěta," řekla Nadja, "a zůstat úplně bez záznamů. Myslím, že bych to docela ráda zkusila."

Diskutovali o těchto věcech den za dnem. "No, malá změna vzhledu by mohla být žádoucí. Víte, že Phyllis je zpátky, na to nesmíme zapomínat."

"Pořád nemůžu uvěřit tomu, že přežili. Ona musí mít devět životů."

"Každopádně nás ukázali v příliš mnoha televizních zprávách. Musíme si dávat sakra pozor."

* * *

Postupně byla Gameta dohotovena. Ale Nirgalovi se nezdála v pořádku, ani náhodou. Bez ohledu na to, jak moc se snažil soustředit na její budování, jeho místo to nebylo.

Od ostatních cestovatelů dostali zprávy, že Kojot už brzy přijede. Nirgalovi se zrychlil tep. Bože, vrátit se zpátky pod hvězdnatou oblohu, putovat nocí v Kojotově vozidle od svatyně ke svatyni.

Když o tom vyprávěl Jackie, pozorně se na něho dívala, a to odpoledne, když skončila denní práce, ho zavedla do nových vysokých dun a tam ho políbila. Když se vzpamatoval z šoku, opětoval její polibek, a pak se vášnivě líbali a objímali jeden druhého. Klečeli proti sobě v řídce mlze mezi dunami, a pak spolu leželi v kokonu vytvořeném z jejich svlečených kabátů, líbali se a dotýkali jeden druhého, navzájem si pomáhali stáhnout kalhoty a vzájemně se zahřívali. A to všechno bez jediného slova, zapojení do velikého, horkého elektrického obvodu, jako projev vzdoru vůči Hiroko, a vlastně vůči celému světu. Tak takhle to vypadá, uvažoval Nirgal. Zrnka pisku zářila v tmavých pramenech Jackiiniých vlasů jako diamanty. Vznešenost ve všem.

Když skončili, vyplížili se nahoru podívat se přes hřeben duny, aby se ujistili, že sem nikdo nejde, a pak se vrátili do svého hnízda a přetáhli přes sebe šaty, aby se zahřáli. Tulili se k sobě a líbali se, smyslně a beze spěchu. Jackie ho dloubla prstem do prsou a řekla: "Teď patříme jeden druhému."

Nirgal se zmohl pouze na to, že šťastně přikývl a dlouze ji políbil na šiji. "Teď mi patříš," řekla. Doufal, že je to pravda. Tak to chtěl, tak dlouho, kam až sahala jeho paměť.

* * *

Jenže toho večera v lázních Jackie přeplavala bazén, chytila Daa a objala ho, tělo na tělo. Pak se odtáhla a podívala se na Nirgala s netečným výrazem. Nirgal seděl jako omráčený v mělké části bazénu a cítil, jak jeho trup tuhne, jako by se připravoval na úder. Jeho pohlaví bylo ještě citlivé po jejich milování, a ona tady stála a objímala Daa, jak to nedělala už celé měsíce, a dívala se na Nirgala bazilišším pohledem.

Byl to nejpodivnější pocit - chápal, že tuto chvíli si bude pamatovat po celý život, klíčový okamžik, bod zlomu, právě zde, v pohodlně vyhřáté lázni, pod orlím zrakem sošné Maji, kterou Jackie nenáviděla, a která je tři nyní pozorně sledovala. Bylo to tak, jak to bylo. Jackie a Nirgal možná patřili jeden druhému, a on určitě patřil jí - ale ta myšlenka patřit někomu nebyla jeho. Ten otřes mu vyrazil dech. Bylo to jako zhroucení střechy jeho chápání. Podíval se na ni, omámeně, zraněně a s počínajícím hněvem - ještě stále objímala Daa - a pochopil. Ona je chtěla mít oba, to bylo jisté, a Reull a Steve a Frantz jí byli oddáni stejně - možná to byl jen přesun v rámci její vlády nad malou partou, ale možná ne. Možná si je shromažďovala všechny. A byla jasná jedna věc - teď, když pro ně byl Nirgal svým způsobem cizinec, bylo to pro ni ve všech směrech pohodlnější s Daem. Takže byl exulant ve vlastním domově a v lásce vlastního srdce.

Pokud ona nějaké srdce měla!

Nevěděl, jestli je kterýkoli z těchto dojmů správný, a nevěděl ani, jak to zjistit. A nebyl si ani jist, jestli to vůbec zjistit chce. Vylezl z bazénu a vrátil se do šatny mužů. Cítil, jak se mu do zad zavrtává Jackiein pohled, a i Majin.

V šatně uviděl v jednom ze zrcadel odraz neznámé tváře. Přistoupil blíž a poznal svou vlastní tvář, zkrivenou bolestí a zármutkem.

Pomalů se k zrcadlu přiblížil. Ten pocit výjimečného okamžiku se k němu vrátil. Upřeně se díval na tvář v zrcadle, díval se a díval. Připadalo mu, že není středem vesmíru nebo svého vlastního vědomí, ale osobou jako všichni, viděnou ostatními zvnějšku, tak jak viděl on ostatní, když se na ně díval. A tento zvláštní Nirgal v zrcadle byl tmavovlasý, hnědooký hoch, silný a napjatý, téměř dvojče Jackie, se svými hustými řasami... a celkovým vzhledem a pohledem. Nechtěl o tom nic vědět. Ale cítil tu energii palící ho ve špičkách prstů a vzpomněl si, jak se na něho lidé dívali, a pochopil, že pro Jackii mohl představovat stejný druh nebezpečné síly, jaký ona představovala pro něho - což by mohlo vysvětlovat její obcování s Daem jako pokus udržet ho mimo, udržet rovnováhu, aby si uchovala svou moc. Aby ukázala, že jsou soupeřící pár. A všechno to napětí ho opustilo, otřásl se a ušklíbl. Skutečně patřili jeden druhému. Ale on byl pořád sebou samým.

Takže když se opět objevil Kojot a požádal Nirgala, aby se k němu připojil na jeho další výpravě, Nirgal okamžitě souhlasil, velmi vděčný za tuto příležitost. Bolelo ho, když spatřil záblesk hněvu na tváři Jackie, ale na druhé uviděl svou odlišnost a zároveň možnost jí uniknout. A to potřeboval.

* * *

O několik dnů později on, Kojot, Petr a Michel vyjeli z obrovského masivu polární čepičky do rozbrázděné krajiny, černé pod příkrývkou protkanou zářícími hvězdami.

Nirgal se ohlédl se smíšenými pocity, ale hlavním z nich byla úleva. Tam vzadu budou pohřbeni pod ledem, jak se zdálo, až do konce svých životů, dokud budou žít pod jižním pólem - zatímco kosmem vířil rudý svět, zdívočelý mezi hvězdami. Náhle pochopil, že už nikdy nebude znovu žít pod kopulí, nikdy se pod ni nevrátí, s výjimkou krátkých návštěv. To nebyla věc volby; tak to prostě bylo. To byl jeho osud, nebo snad úděl. Cítil ho ve své dlani jako rudou skálu. Od nynějška bude bezdomovec, pokud se jednoho dne nestane jeho domovem celá planeta, každý kráter a kaňon, který zná, každá rostlina, každá skála, každý člověk - všechno v zeleném světě, a i v tom bílém. Ale to všechno (když si vzpomněl na bouři, kterou pozoroval z okraje Rupes Prométhei) bude úkolem na mnoho životů. Bude se muset začít učit.

ČÁST 2 VELVYSLANEC

Asteroidy s eliptickými drahami, které kříží vnitřní rovinu oběžné dráhy Marsu, se nazývají Amorovy asteroidy (pokud křížovaly vnitřní rovinu oběžné dráhy Země, nazývaly se Trojané). Roku 2088 překřížil Amorův asteroid známý jako 2034 B dráhu Marsu nějakých osmnáct milionů kilometrů za planetou, a krátce poté na něm přistálo hejno automaticky řízených vozidel, vyrobených na Měsíci. 2034 B měl zhruba kulový tvar o průměru přibližně pěti kilometrů, a jeho hmotnost činila přibližně patnáct miliard tun. Když přistály první rakety, z asteroidu se stal Nový Clarke.

Změna se projevila rychle. Některé landery se zabořily do prашného povrchu a okamžitě začaly vrtat, vykopávat, třídit a nakládat. Rozběhla se jaderná elektrárna a palivové tyče zapadly na své místo. Všude hořely pece a připravovali se nakládací roboti. Na jiných landerech se otevřely nákladové prostory a různé automatické mechanismy pavoukovitým způsobem sestoupily na povrch a tam se ukotvily. Tunelářské stroje se zavrtávaly do skály. Nad povrchem asteroidu se zvedal prach, a pomalu klesal zpátky, nebo naopak unikal do prostoru navždy. Landery se navzájem propojily celým systémem různých potrubí. Skála asteroidu byla tvořena převážně uhlikatým chondritem, s vysokým procentem vodního ledu vyskytujícího se v žilách a kavernách. Navzájem propojené továrny na palubě landerů začaly produkovat množství na uhlíku založených materiálů a různých kompozit.

Těžká voda, určitá část každých 6000 tun vodního ledu na asteroidu, byla pečlivě oddělována. Z těžké vody se vyrábělo deuterium. Zanedlouho se objevili noví roboti, tentokrát většinou vyrobení na samotném asteroidu. A jak počítače na palubě landerů řídily tvorbu celého soběstačného průmyslového komplexu, počet strojů stále narůstal. Pak už byl celý proces celkem jednoduchý, po mnoho dalších let. Základní továrna na Novém Clarkovi vyráběla lano, spletené z obrovského počtu uhlíkových nanovláken vytvořených z atomů uhlíku spojených do řetězců propojených vzájemnými vazbami, která byla pevnější než cokoli jiného, co lidé dokázali vyrobit. Vlákna nebyla příliš dlouhá, ale spojovala se do svazků s přesahujícími konci, dokud z nich spletené lano nemělo v průměru devět metrů. Továrny produkovaly zhruba čtyři sta metrů lana za hodinu, deset kilometrů denně, hodinu za hodinou, den za dnem, rok za rokem. Zatímco tento tok spleteného uhlíku vířil prostorem, jiní roboti na asteroidu budovali mohutný urychlovač, motor, který z asteroidu vymrští zbytky rozdrčené skály rychlostí 200 kilometrů za sekundu. Po obvodu asteroidu se stavěly i menší motory a zásobily se palivem, čekající na dobu, kdy budou zažehnuty a budou fungovat jako polohové trysky. Jiné továrny vyráběly vozidla schopná jezdit sem a tam po stále se prodlužujícím laně.

Mohutný motor byl zažehnut. Asteroid se začal přesunovat na novou oběžnou dráhu.

Léta plynula. Nová oběžná dráha asteroidu nyní protínala oběžnou dráhu Marsu tak, že se asteroid nyní dostal do vzdálenosti deseti tisíc kilometrů od planety, a souprava menších motorů svými zážehy umožnila, že byl asteroid zachycen gravitací Marsu a přešel na eliptickou dráhu kolem planety. Tato dráha byla nejdříve velice vysoká, ale motory pokračovaly ve své činnosti a postupně její parametry upravovaly. Lano se neustále prodlužovalo. Plynula další léta.

Za něco více než deset let od přistání prvních landerů bylo lano přibližně třicet tisíc kilometrů dlouhé. Hmotnost asteroidu činila něco kolem osmi miliard tun, hmotnost lana kolem sedmi miliard. Asteroid byl na eliptické oběžné dráze s penapsí kolem padesáti tisíc kilometrů. Nyní se zažehly všechny raketové urychlovače na asteroidu, i ty, které byly upevněné k lanu. Některé hořely nepřetržitě, ale většina ostatních se zažehovala v předem vypočítaných zážehích.

Všechny údaje shromažďoval jeden z nejvýkonnějších počítačů, jaké kdy byly vyrobeny, a na základě jejich vyhodnocení určoval, který motor a kdy má být zažehnut. Dráha asteroidu byla nyní nižší a pravidelnější.

Na asteroidu začaly přistávat nové rakety s roboty na palubě. Tyto stroje začaly budovat kosmický přístav. Konec lana začal klesat k Marsu. Téměř metafyzicky složité výpočty počítače umožnily upřesnit 'gravitační tanec' asteroidu a lana s planetou. Velké lano se přibližovalo ve své požadované poloze a jeho pohyby a výkyvy byly stále pomalejší a pomalejší. Kdyby někdo dokázal obsáhnout pohledem celý rozsah této podívané, možná by mu to všechno připadalo jako názorná demonstrace Zenonova paradoxu, v němž se běžec dostává k cíli tím, že neustále dělí vzdálenost k cílové pásce na polovinu... Ale nikdo nikdy toto divadlo nespátřil v plném rozsahu, protože nikdo ze svědků k tomu neměl uzpůsobené smysly. Proporcionálně se lano jevilo mnohem tenčí než lidský vlas - a i kdyby bylo skutečně redukováno na průměr lidského vlasu, stále by bylo stovky kilometrů dlouhé - a tak z celé jeho délky bylo možno spatřit pouze krátké úseky. Někdo by možná řekl, že počítačové řízení jeho délku vnímalo nejpřesněji. Pro pozorovatele na povrchu Marsu, ve městě Sheffield na Pavonis Mons (Pávi hora), se lano poprvé objevilo v podobě velice malé rakety klesající na velmi tenkém vodiči připojeném k ní, něco jak malá třípytka na tenkém vlasci, spuštěná z jiného světa. Z této perspektivy jako ze dna oceánu samotné lano následovalo svou vodící dráhu do mohutného betonového bunkru východně od Sheffieldu s bolestnou pomalostí, dokud většina lidí nepřestala té černé vertikální linii v horní atmosféře věnovat pozornost.

Ale přišel den, kdy konec lana za doprovodu četných zášlehů svého korekčního raketového motoru klesl do otvoru ve střeše betonového bunkru a zapadl do svého vodícího prstence. Nyní bylo lano pod areosynchronním bodem taženo dolů přitažlivostí Marsu, a jeho část nad areosynchronním bodem se pokoušela sledovat asteroid na jeho výstředném letu směrem od planety, a toto napětí absorbovala uhlíková vlákna lana, a celý aparát rotoval stejnou rychlostí jako planeta a zůstával nad Pavonis Mons ve jakési oscilující vibraci, která mu umožňovala vyhýbat se Deimosu. Celý systém byl řízen počítačem na Novém Clarkovi.

Výtah byl znovu vybudován. Z Sheffieldu byly vytahovány vozy vzhůru, a jiné k němu z asteroidu sestupovaly, vytvářejíce tak potřebnou protiváhu, takže se výrazně snižovala spotřeba energie. Vesmírné lodi nyní přistávaly v kosmickém přístavu Nový Clarke, a když se vracely, uspořily spoustu paliva, které by spálily při startu z povrchu planety. Styk se Zemí a zbytkem sluneční soustavy se tak výrazně zlevnil. Lano bylo jako pupeční šňůra, na které záviseli.

Byl někde v polovině dokonale obyčejného a běžného života, když ho povolali a poslali na Mars.

Povolávací rozkaz přišel ve formě faxu na jeho telefon v apartmá, které si Art Randolph najal právě před měsícem, když se on a jeho žena dohodli na zkušební rozluce. Ten zatracený fax byl krátký: 'Drahý Arthure Randolphe, William Fort vás zve na soukromý seminář. Letadlo odlétá z letiště San Francisco 22. února 2101 v 9.00 hodin.'

Art se užasle zadíval na papír. William Fort byl zakladatelem Praxisu, nadnárodní společnosti, která před několika lety ovládla Artovu společnost. Fort byl velice starý, a říkalo se, že jeho nynější pozice v nadnárodní společnosti je něčím na způsob polovičního odpočinku, poloviční výslužby. Ale ještě stále vedl soukromé semináře, notoricky známé, ačkoli získat o nich informace bylo velmi těžké. Říkalo se, že zve lidi ze všech poboček své nadnárodní společnosti, aby se sešli v San Franciscu a pak odletěli soukromým letadlem na nějaké tajné místo. Nikdo nevěděl, co se tam dělo. Lidé, kteří se těchto seminářů zúčastnili, bývali poté zpravidla přeloženi, a pokud ne, drželi ústa zavřená na deset západů. Takže to všechno zůstávalo tajemstvím.

Arta překvapilo, že byl pozván, ale v zásadě ho to potěšilo. Před fúzí jejich společností byl spoluzakladatelem a technickým ředitelem malé společnosti jménem Dumpmines, která se zabývala 'vykopáváním a zpracováváním starých věcí, a zachraňováním cenných materiálů, které byly odhozeny v dobách nemístného plýtvání'. Bylo to překvapení,

když je pohltila společnost Praxis, velice příjemné překvapení, protože se všichni rázem změnili ze zaměstnanců malé společnosti v zaměstnance jedné z nejbohatších organizací na světě - placené jejími podíly, hlasující pro její politiku, svobodně využívající jejích zdrojů. Bylo to něco jako povýšení do rytířského stavu.

Art tím byl nepochybně potěšen, a stejně tak jeho žena, ačkoli se zároveň halila do hávu elegického smutku. Ona sama pracovala pro společnost Mitsubishi, a vždycky říkala, že velké nadnárodní společnosti jsou jako oddělené světy. Protože oba dva pracovali pro různé společnosti, nevyhnutelně je to od sebe oddělovalo. Ani jeden z nich už nepotřeboval toho druhého, aby získal dlouhodobou smlouvu o lékařské péči, protože nadnárodní společnosti byly mnohem spolehlivější než vláda. Jak jeho žena říkala, byli jako lodi vyplouvající ze San Francisca různými směry. Vlastně jako lodi plující ve tmě.

Artovi se zdálo, že by možná mohli dokázat udržet mezi těmito loděmi spojení, kdyby jeho žena neměla takový zájem o jednoho z cestujících na její lodi, v tomto případě viceprezidenta společnosti Mitsubishi pro oblast východního Pacifiku. Art se však rychle uchýlil v arbitrážním programu Praxisu a často cestoval, aby řešil spory mezi různými filiálkami Praxisu, a pokud se vracel do San Francisca, Sharon byla málokdy doma. Jejich lodi se od sebe vzdalovaly, jak říkala, a on byl příliš demoralizovaný, než aby se s ní o tom přel, a krátce poté opustil jejich byt, na její návrh. Někdo by mohl říct, že ho vykopla.

Ted' si hladil neoholenou bradu a znovu, už počtvrté, četl ten fax. Byl to velký, mohutně stavěný muž, s náběhem ke tloustnutí - jak říkávala jeho žena - ačkoli jeho sekretářka používala spíš termínu 'chlap jako medvěd', který se mu líbil víc. Ve skutečnosti byl poněkud neohrabaný a trochu medvěda připomínal, včetně jeho překvapující rychlosti a síly. Vystudoval inženýrství na Univerzitě Washington a pak pracoval na naftových polích v Iránu a v Gruzii, kde vymyslel spoustu různých drobných vylepšení stávajícího výrobního procesu. Magisterský titul získal při zaměstnání na Teheránské univerzitě, a pak se přestěhoval do Kalifornie, kde se spojil s přítelem, který zakládal společnost vyrábějící zařízení pro hloubkové potápění, které neodmyslitelně patřilo k podmořské těžbě ropy. Art opět vymyslel spoustu vylepšení stávajícího zařízení, ale těch pár let, které byl nucen strávit ve stísněných prostorách pod mořem, mu bohatě stačilo, a tak prodal svůj podíl partnerovi a znovu se přestěhoval. V rychlém sledu vystřídal firmu zabývající se výstavbou domů v polárním prostředí a firmu stavějící raketové základny. Každá ta práce byla svým způsobem docela zajímavá, ale jak ubíhal čas, zjistil, že to, co ho skutečně zajímá, nejsou technické problémy, nýbrž lidské. Stále více se angažoval v projektovém řízení, a pak se dostal k arbitráži; líbilo se mu proniknout do centra problémů a řešit je k obecné spokojenosti. Svým způsobem to také bylo strojírenství, ale zajímavější a složitější než technologické problémy, a také mnohem obtížnější. Některé společnosti, pro něž v těch letech pracoval, byly součástí této nadnárodní společnosti, takže nemusel řešit spory pouze mezi těmito malými společnostmi, nýbrž hlubší spory nadnárodních gigantů. V duchu tomu říkal sociální inženýrství, ale zjišťoval, že ho to fascinuje.

Takže když rozběhl společnost Dumpmines, převzal její technické řízení a odvedl dobrou práci na jejich SuperRádžích, obrovských, automaticky řízených vozidlech, která prováděla extrakci a třídění těžkých hornin, ale stále více se věnoval debatám o práci samotné a o životě. Tento trend v jeho kariéře se ještě zvýraznil a urychlil, když jejich společnost ovládla společnost Praxis. Věděl, že musí být soudcem a diplomatem v jedné osobě - v srdci byl vlastně diplomatem.

Do rozpaků ho uvádělo jedině to, že nedokázal vyjednat úspěšný výsledek svého vlastního manželství. A toto jeho fatální selhání bylo nepochybně velice dobře známo i Fortovi, nebo komukoli, kdo mu poslal pozvánku na tento seminář. Bylo dokonce možné, že napíchlí jeho apartmá a vyslechli jeho nešťastné hádky se Sharon v závěrečné fázi jejich soužití. Pohladil si znovu neoholenou bradu a vydal se do koupelny, kde zapojil přenosný ohřívač vody. Ze zrcadla se na něho dívala cizí, poněkud ohromená tvář. Neoholená, špinavá, zčásti nepřítomná - rozhodně ne tvář člověka, který by měl dostávat faxy od Williama Forta.

Jeho žena, nebo spíš exžena, zavolala a vypadala stejně nevěřicně. "To musí být nějaká chyba," řekla, když jí Arthur pověděl o svém pozvání. Volala mu původně kvůli čůčce do její kamery, kterou nyní postrádala, a měla dojem, že ji Art vzal s sebou, když se stěhoval. "Podívám se po ní," řekl Art. Podíval se do skříně a do svých dvou kufrů, ještě nevybalených. Věděl, že tam čůčka nebude, ale přesto je oba prohledal. Sharon musí vědět, že se snažil. Když se vrátil k telefonu, Sharonin hlas zněl ozvěnou po celém jeho bytě. "To jenom ukazuje, jaký kouzelný podivín ten Fort je. Ocitneš se v nějakém Shangri-La, a on si bude čistit boty Kleenexem a mluvit japonsky. A ty se budeš učit levitovat a já tě už nikdy neuvídím. Došlo ti to?"

"Ne. Není to tady." V rámci jejich odluky si rozdělili i společný majetek. Sharon dostala jejich apartmá, zábavní centrum, počítače, knihy, kamery, postel a veškeré další vybavení bytu. Artovi zůstala pouze teflonová pečicí pánev. Nebyla to nejlepší z jeho arbitráží, ale zase na druhé straně nemusel tak dlouho hledat. Sharon poněkud jedovatě podotkla:

"Budou tě učit japonsky, a my dva se už nikdy znovu nesetkáme. Co by od tebe mohl sakra William Fort chtít?"

"To nevím," řekl Art. "Možná chce moji radu, ale možná mě chce za manželku."

* * *

Ukázalo se, že četné pověsti o Fortových seminářích jsou do značné míry pravdivé, což Artu udivilo. Na mezinárodním letišti v San Franciscu nastoupil do velmi výkonného firemního tryskáče, spolu se šesti dalšími muži a ženami, a když letoun odstartoval, polarizovaná okna zčernala a dveře do pilotní kabiny byly zamčené. Dva z jeho spolucestujících se pokoušeli zachovat si orientaci, ale po několika ostrých zatáčkách stroje se dokázali shodnout pouze na tom, že letoun letí někam na sever nebo na jihozápad, což byla představa značně vágní. Všechny sedm cestujících byli techničtí ředitelé nebo arbitři v rozsáhlé síti společností pod kontrolou Praxisu. Přiletěli do San Francisca z celého světa.

Let trval asi šest hodin, a oba muži, kteří už předtím jevíli takový zájem o leteckou navigaci, začali diskutovat o jejich možné poloze, ale vyšel jim z toho kruh, který zahrnoval Juneau, Havaj, Mexico City a Detroit, ačkoli akční rádius stroje mohl být mnohem větší, jak poukázal Art. Když konečně přistáli, odvedli je podzemním tunelem do mikrobuse se

začerněnými okny. Dveře byly zamčené zvenčí.

Jízda trvala asi půl hodiny. Pak mikrobus zastavil a řidič, postarší chlapík v šortkách a tričku s natištěnou reklamou doporučující výlet na Bali jim otevřel dveře.

Mrkali ve slunečním světle jako vyorané myši. Nebyli na Bali. Byli na malém vyasfaltovaném parkovišti obklopeném eukalypty, v jakémsi malém údolí. Oceán nebo snad velké jezero byly asi míli vzdálené. Údolím protékal potok a vléval se do laguny u pláže. Stěny údolí byly na jižní straně porostlé suchou trávou a na severní straně kaktusy. Nad nimi se tyčily suché tmavohnědé skály. "Baja?" zeptal se jeden z mužů. "Ekvádor? Austrálie?"

"San Luis Obispo," řekl Art.

* * *

Řidič je zavedl do malého tábora, tvořeného sedmi dvoupodlažními dřevěnými domy, umístěnými mezi piniemi na dně údolí. Dvě z budov u potoka byly určeny jako jejich ubytovny, a když si uložili svá zavazadla do přidělených pokojů, řidič je odvedl do jídelny, kde jim šest rovněž postarších kuchařů předložilo prosté jídlo sestávající z masa a zeleninového salátu. Pak se vrátili na ubytovnu, a byli ponecháni sami sobě.

Shromáždili se v ústřední místnosti kolem dřevem vytápěných kamen. Venku bylo teplo a v kamnech se netopilo.

"Fortovi je sto dvanáct," řekl muž jménem Sam. "A omlazovací kůra na něj nijak nezabrala."

"Ty většinou nezabírají," řekl druhý muž, jménem Max.

Chvilí se bavili o Fortovi, protože William Fort byl jeden z velikých úspěchů v historii medicíny, Pasteur jejich století: muž, který porazil rakovinu. Muž, který porazil obyčejnou chřipku. Společnost Praxis založil, když mu bylo dvacet čtyři let, a ovládl trh svými průlomovými inovacemi antivirových léků, a když mu bylo dvacet sedm, už byl multimiliardářem. Postupem času se společnost stala jednou z největších nadnárodních společností. Následujících osmdesát let metastázovala, jak poznamenal Sam. Stávala se stále mocnější a mocnější. "Já jen doufám, že se z toho neposere," řekl Max.

Další posluchači - Sally, Amy, Elizabeth a George - byli optimističtější. Ale všichni si byli vědomi svého zvláštního pozvání, a když za nimi po zbytek večera nikdo nepřišel, odebrali se poněkud ustaraně na lože.

* * *

Art spal dobře jako obvykle a za svítání ho probudilo houkání sovy. Pod okny zurčel potok. Nebe bylo šedivé a vzduch naplněný mlhou. Odněkud se ozval zvuk zamykaného zámku.

Oblékl se a vyšel ven. Všechno bylo navlhle. Pod terasami viděl řádky zeleniny a o něco dál řady jabloní.

V okamžiku, kdy Art došel k malé farně za lagunou, se svět začal teprve vybarvovat. Pod starým dubem se rozprostíral trávník jako koberec. Dotkl se drsné kůry dubu. Pak uslyšel hlasy přicházející z cesty podél laguny. Lidé na sobě měli černé gumové pláště a nesli surfovací prkna. Poznal tváře kuchařů z noční směny, a také tvář řidiče jejich mikrobusu. Ve slanečném vzduchu zněl z dálky zvuk mořských vln.

Když se Art po nějaké chvilí vrátil do jídelny, kuchaři už byli v plné práci. Když všichni posnídali, jejich včerejší řidič je zavedl do velké zasedací místnosti v prvním patře. Posadili se do křesel uspořádaných do čtverce. Veliká barevná okna ve všech čtyřech stěnách vpouštěla dovnitř šedivé ranní světlo. Řidič se posadil do jednoho z křesel. "Jsem William Fort," řekl. "Jsem rád, že jste všichni tady."

* * *

Byl to, při bližším pohledu, podivně vypadající starý muž; jeho tvář byla vráscitá, jako by se na ní podepsalo sto let úzkosti, ale jeho výraz byl klidný a neosobní. Sam a Max, kteří ho dosud jako řidiče a kuchaře ignorovali, nyní vypadali poněkud stísněně, ale zdálo se, že Fort si toho nevšiml. "Jedním z ukazatelů, vyjadřujících to, jak je svět plný lidí a jejich aktivit, je procentuální podíl hrubého produktu na půdě založené fotosyntézy."

Sam a Max přikýkli, jako by to bylo obvyklé zahájení schůze.

"Mohu si dělat poznámky?" zeptal se Art.

"Prosím," řekl Fort. Ukázal na kávový stůl uprostřed čtverce křesel pokrytý papíry a učebnicemi. "Později chci sehrát různé hry, takže zde máte učebnice a pracovní podklady."

Většina z nich si přinesla vlastní učebnice, takže nastalo krátké ticho vyplněné listováním v nich. Fort nyní vstal a začal přecházet za jejich křesly.

"Nyní využíváme zhruba osmdesát procent primárního netto produktu na půdě založené fotosyntézy," řekl.

"Dosáhnout sta procent je pravděpodobně nemožné, a naše dlouhodobá kapacita byla odhadnuta asi na třicet procent. Likvidovali jsme náš přirozený kapitál, jako by to byl disponibilní příjem, a blížíme se vyčerpání našich přírodních zdrojů, jak je nafta, dřevo, půda, pitná voda, ryby a zvířata. To ovšem nesmírně ztěžuje pokračující ekonomický rozvoj."

Obtížné! zapsal si Art. Pokračování?

"Musíme pokračovat," řekl Fort, s pronikavým pohledem upřeným právě na Artu. "Pokračující expanze je základní zásada ekonomiky. Tudíž jedna ze základních zásad samotného vesmíru. Protože všechno je ekonomika. Fyzika je kosmická ekonomika, biologie je buněčná ekonomika, lidské záležitosti jsou sociální ekonomika, psychologie je mentální ekonomika a tak dál."

Jeho posluchači nešťastně přikýkli.

"Takže všechno expanduje. Ale k tomu nemůže docházet v protikladu k zákonu zachování energie hmoty. Bez ohledu na to, jak účinné jsou vaše zásahy, nemůžete dostat větší výstup, než je vstup."

Art si zapisoval do bloku: Výstup větší než vstup - všechno je ekonomika - přírodní kapitál - přehnaně masivní přetížení.

"Jako reakci na tuto situaci pracuje jistá skupina tady v Praxisu na tom, čemu říkáme ekonomika plného světa."

"Nemělo by to být spíš celosvětová ekonomika?" zeptal se Art.

Zdalo se, že ho Fort neslyšel. "Nyní, jak říkal už Daly, člověkem vytvořený kapitál a přírodní kapitál nejsou vzájemně nahraditelné. To je zcela zjevné, ale protože většina ekonomů stále tvrdí opak, je třeba na tom trvat. Nemůžeme prostě mít víc pil na méně lesů. Když stavíte dům, potřebujete k tomu určité množství zedníků a tesařů, což znamená, že jsou navzájem zaměnitelní, ale nemůžete postavit dům z polovičního množství dřeva, bez ohledu na to, kolik zedníků a tesařů máte. Zkuste to, a budete mít dům ze vzduchu. A v takovém nyní všichni žijeme."

Art zavrtěl hlavou a podíval se dolů do své učebnice. Zapsal si poznámku: Zdroje a kapitál nenahraditelné - zedníci a tesaři - dům ze vzduchu.

"Promiňte," řekl Sam. "Říkal jste přírodní kapitál?"

Fort sebou trhl a podíval se na něho. "Ano?"

"Myslel jsem, že podle definice byl kapitál vytvořen člověkem. Vyrobené výrobní prostředky, tak jsme se ho učili definovat."

"Ano. Ale v kapitalistickém světě se slovo kapitál používalo stále více a více. Lidé mluví například o lidském kapitálu, což je práce spolu s nahromaděným vzděláním a pracovními zkušenostmi. Lidský kapitál se liší od toho klasického v tom, že ho nemůžete zdědit, a můžete si ho pouze najmout, ale nemůžete si ho koupit nebo ho prodat."

"Pokud nepočítáte otroctví," řekl Art.

Fort srahl čelo. "Tato koncepce přírodního kapitálu vlastně odpovídá tradiční definici víc než pojem lidského kapitálu. Přírodní kapitál je možné vlastnit a odkázat ho v závěti, a je možné ho dělit na obnovitelný a neobnovitelný, tržní a netržní."

"Ale jestli je všechno kapitál toho či onoho druhu," řekla Amy, "pak jistě pochopíte, proč si lidé myslí, že jeden druh je zaměnitelný s jiným. Když využijete svůj lidmi vytvořený kapitál k tomu, abyste využíval méně přírodního kapitálu, není to záměna či náhrada?"

Fort zavrtěl hlavou. "Jde o efektivitu. Kapitál je kvantita vstupu, a efektivita je poměr výstupu vůči vstupu. Bez ohledu na to, jak je kapitál efektivní, nedokáže vytvořit něco z ničeho."

"Nové zdroje energie..." nadhodil Max.

"Ale my nedokážeme vyrobit půdu z elektřiny. Termojaderná energetika nám poskytuje nesmírnou spoustu energie, jenže potřebujeme mít základní věci, na které bychom tuto energii mohli využít. A tady jsme se dostali na hranici, za níž žádná náhrada není možná."

Fort je nyní provrtával planoucím pohledem. "Bohužel, většina ekonomů stále pracuje s představou prázdného světa."

"Model plného světa se zdá zcela zřejmý," řekla Sally. "To říká už zdravý rozum. Proč by ho měli nějakí ekonomové ignorovat?"

Fort pokrčil rameny. "My chápeme svět prostřednictvím paradigmat. Změna ekonomiky prázdného světa v ekonomiku plného světa je velká změna paradigmatu. Max Planck kdysi řekl, že nové paradigma je přijato ne tehdy, když přesvědčí své oponenty, ale až jeho oponenti zemřou."

"A oni teď neumírají," řekl Art.

Fort přikývl. "Ano, ano, to je důsledek omlazovací kůry. A spousta z nich se drží stále svého."

Sally se zatvářila znechuceně. "Budou tedy muset změnit svůj názor, že?"

Fort se na ni podíval. "O to se právě teď pokoušíme, alespoň teoreticky. Chci, abyste vytvářeli ekonomické strategie plného světa. To je hra, kterou hrají. Když odložíte učebnice, mohu vám dát výchozí údaje."

Všichni se v napjatém očekávání předklonili.

* * *

První hra, kterou chtěl Fort hrát, zahrnovala odhad maximální udržitelné lidské populace. "Nezávisí to na předpokladech týkajících se životního stylu?" zeptal se Sam.

"Vypracujeme celou škálu předpokladů."

Nežertoval. Vyšli od scénáře, v němž každý akr orné půdy Země byl obděláván s maximální efektivitou, ke scénářům zahrnujícím návrat k lovu a sběračství; od univerzální spotřeby k univerzální dietě pro přežití. Jejich učebnice stanovily výchozí podmínky, a tyto pak rozvíjeli s využitím formulí napsaných na tabuli, nebo si je vytvářeli sami.

Trvalo jim to až do oběda, a pak ještě celé odpoledne. Arta hry bavily, a on a Amy vždycky skonali dlouho před ostatními. Jejich výsledky se pohybovaly od sta milionů (model "nesmrtelného tygra", jak ho nazýval Fort) ke třiceti miliardám (model "mravenčí farmy").

"To je velký rozsah," poznamenal Sam.

Fort přikývl a trpělivě se na ně díval.

"Ale když se podíváte pouze na modely založené na nejrealističtějších podmínkách," řekl Art, "obvykle se dostanete mezi tři a osm miliard."

"A současná populace čítá kolem dvanácti miliard," řekl Fort. "Takže řekněme, že jsme přemnožení. Co s tím budeme dělat? Koneckonců máme společnosti, které řídíme. Obchod se nezastaví, protože je na světě příliš mnoho lidí. To není konec ekonomiky, pouze konec obvyklého podnikání. Chci, aby Praxis byl v čele tohoto vývoje. Budu rád, když se v tom ke mně připojíte. Zítra budeme hrát hru nazvanou Přeplnění."

S tím odešel z místnosti, a oni byli opět ponecháni sami sobě. Rozešli se do svých pokojů, a pak, protože se blížila doba večere, se znovu sešli v jídelně. Fort tam nebyl, ale někteří z jeho starších společníků ano, a připojilo se k nim i hodně mladých mužů a žen. Všichni byli štíhlí a vypadali zdravě. Připomínali cestovní klub nebo plavecké družstvo, a více než polovinu z nich tvořily ženy. Samovo a Maxovo obočí vyjelo nahoru a kleslo dolů v jednoduchém Morseově kódu, znamenajícím: "A-ha! A-ha!" Mladí muži a ženy to ignorovali a naservirovali jim večeři. Pak se vrátili do kuchyně. Art jedl rychle, zvědavý, jestli byl Maxův a Samův předpoklad správný. Pak odnesl svůj talíř do kuchyně a pomáhal s umýváním nádobí. "Co vás sem přivádí?" zeptal se jedné z těch mladých žen.

"Je to svým způsobem vědecký program," řekla. Jmenovala se Joyce. "My všichni jsme vědci, kteří se loni připojili k Praxisu, a byli jsme vybráni, abychom sem přijeli na přednášky."

"Nepracovali jste dnes náhodou na ekonomice plného světa?"

"Ne, hráli jsme volejbal."

Art vyšel opět ven a v duchu si přál, aby byl vybrán spíš do jejich programu než do svého. Uvažoval, jestli tam existuje nějaké vyhřívací zařízení. Bylo to docela možné. Oceán tady byl studený, a jestliže všechno byla ekonomika, mohla to být dobrá investice. Udržování lidské infrastruktury, tak říkajíc.

Jeho kolegové spolu na ubytovně debatovali o uplynulém dnu. "Tohle nenávidím," řekl Sam.

"Spadli jsme do toho," řekl Max pochmurně. "Znamená to připojit se ke kultu, nebo ztratit práci."

Ostatní nebyli takoví pesimisté. "Možná je prostě osamělý," nadhodila Amy.

Sam a Max obrátili oči v sloup a vrhli rychlý pohled ke kuchyni.

"Možná chtěl být vždycky učitelem," řekla Sally.

"Možná chce udržovat růst Praxisu na úrovni deseti procent ročně," řekl George. "Plný svět sem, plný svět tam."

Na to Sam a Max přikýkli, a Elizabeth vypadala otráveně. "Možná chce zachránit svět!" řekla.

"Správně," řekl Sam, a Max a George se uchechtli.

"Možná má tento pokoj napíchnutý," řekl Art, což užalo jejich konverzaci jako gilotina.

* * *

Následující dny se do značné míry podobaly prvnímu. Seděli v zasedací místnosti a Fort kolem nich kroužil a hovořil, někdy nepřetržitě, někdy ne. Jednou dopoledne strávil tři hodiny tím, že hovořil o feudalismu - jaký to byl nejjasnější výraz dynamiky dominance primátů, jak vlastně nikdy nezankl, jak byl nadnárodní kapitalismus velkým odkazem feudalismu, jak světová aristokracie musela přijít na to, jak zahrnout růst kapitalismu do stabilního stavu feudálního modelu. Další ráno hovořil o kalorické teorii hodnoty, nazývané eko-ekonomika, která byla poprvé vypracována prvními kolonisty na Marsu.

Sam a Max při těchto novinkách vyvalovali oči, zatímco Fort bzučel o rovnicích Tanejeva a Tokarevové a psal poznámky na tabuli v rohu místnosti.

Tento model však netrval dlouho, protože pár dní po jejich příjezdu přišel od jihu velký příboj a Fort zrušil jejich setkání a trávil celý čas surfváním. Většina mladých se k němu připojila, a vznášeli se ve vzduchu nad vlnami jako hejno Ikarů. Art vyšel ven a pozoroval nějakého bodyguarda užívajícího si vody, chladné, ale zase ne natolik, aby byl nutný neoprénový oblek. Pak naslouchal hovoru starších pracovníků z kuchyně a zjistil, že jsou všichni Fortovými dobrými přáteli, veterány prvních let vzestupu Praxisu k jeho nynějšímu postavení. Mladí o nich mluvili jako o Osmnácti nesmrtelných.

Art se procházel po táboře a pozoroval pracující zahradníky.

Jižní příboj se konečně vyčerpával a Fort se opět připojil k Artově skupině. Tématem jednoho dne byly Možnosti obchodu v plném světě, a Art začal chápat, proč byli on a jeho šest kolegů vybráni k účasti na tomto semináři: Amy a George pracovali na vývoji antikoncepce, Sam a Max v průmyslovém designu, Sally a Elizabeth v oboru zemědělské technologie a on sám na obnově zdrojů. Oni všichni už podnikali za podmínek plného světa, a postupně se ukázalo, že jsou docela dobře schopni navrhnout nové hry.

Příštího dne Fort navrhl hru, při níž řešili problém plného světa návratem do prázdného světa. Měli uvolnit morový vektor, který by zabil na světě každého, komu se nedostalo gerontologické kúry. Jaká by byla pro a proti takové akci? Skupina se rozpačitě zadívala do svých učebnic. Elizabeth prohlásila, že nebude hrát hru založenou na takové monstrózní myšlence.

"Je to monstrózní myšlenka," přisvědčil Fort. "Ale proto není nemožná. Slýchám různé věci, chápete. Rozhovory na různých úrovních. Například mezi vůdci různých nadnárodních společností. Existují různé názory. Spory. Slyšíte spoustu myšlenek, které nejsou míněny zcela vážně, včetně této. Všichni nad nimi vyslovují politování, a pak změni téma. Ale nikdo netvrdí, že takové věci jsou technicky nemožné. A zdá se, že někteří si myslí, že by vyřešily určité problémy, které jsou jinak neřešitelné."

Skupina o jeho myšlence začala uvažovat, nepříliš šťastně. Art nadhodil, že by byl nedostatek zemědělských dělníků.

Fort se podíval ven na oceán. "To je základní problém se zhroucením," řekl zamyšleně. "Jakmile s ním začnete, je těžké najít bod, v němž můžete věrohodně říct, že se to zastaví. Nu, pokračujme."

Poněkud zkrátke tedy pokračovali. Hráli Redukci populace, a vzhledem k dané alternativě, o níž právě uvažovali, pokračovali ve hře s jistou intenzitou. Každý z nich přišel na řadu jako Císař světa, a bylo na něm či na ní, aby podrobně popsali své plány.

Když byla řada na Artovi, řekl: "Já bych dal každému žijícímu člověku právo zplodit tři čtvrtiny dítěte."

Všichni se zasmáli, včetně Forta. Ale Art vytrval. Vysvětlil, že každý pár rodičů by měl právo na jedno a půl dítěte. Pokud by měli jedno, mohli by právo na další polovinu prodat, nebo by si je naopak mohli koupit od nějakého jiného páru, a mít tak druhé dítě. Ceny za polovinu dítěte by se pohybovaly podle klasického zákona nabídky a poptávky. Sociální důsledky by byly pozitivní, lidé, kteří by chtěli děti navíc, by pro ně museli něco obětovat, a ti, kteří by na to neměli potřebné zdroje příjmů, by pomáhali podporovat ty, kteří by je měli. Až by populace dostatečně poklesla, mohl by Císař světa uvažovat o změně tohoto práva na jedno dítě na osobu, což by se dost přibližovalo demograficky stabilnímu stavu, ale vzhledem k možnosti omlazování by tříčtvrtinový limit mohl zůstat v platnosti dost dlouho. Když Art popsal svůj návrh, vzhledl od svých známek. Všichni na něho upřeně hleděli.

"Tři čtvrtiny dítěte," opakoval Fort s úsměvem, a všichni se znovu zasmáli. "To se mi líbí." Smích utichl. "To by konečně nastolilo peněžní hodnotu pro lidský život na otevřeném trhu. Celoživotní příjmy a výdaje, a tak dál." Vzdychl a zavrtěl hlavou. "Je pravda, že ekonomové vaří většinu těch čísel někde v zadním pokoji. Hodnota není ve skutečnosti

ekonomická kalkulace. Ne, tohle se mi líbí. Podívejme se, jestli dokážeme odhadnout, jak vysoká by byla cena poloviny dítěte. Jsem přesvědčen, že v tom budou hrát roli spekulace, prostředníci a celý tržní aparát." Takže po zbytek odpoledne hráli třicetivrtinovou hru. Když skončili, Fort je pozval na barbecue.

* * *

Vrátili se do svých pokojů, oblékli si větrovky a vydali se v záři zapadajícího slunce po cestě vedoucí údolím. Na pláži pod jednou z dun bylo velké ohniště, o které se starali někteří z mladých vědců. Když se rozsadili na přikrývky kolem ohně, snesl se na pláž asi tucet Nesmrtelných. Složili svá křídla, odložili ochranné obleky a bavili se o tom, jaký byl dnes vzduch. Pak stáli u ohně v plavkách a třásl se chladem: století letci s rukama zimomřivě nataženými k ohni. Ženy byly právě tak svalnaté jako muži, a jejich tváře byly zbrázděné sluncem a větrem. Art sledoval způsob, jakým s nimi Fort žertuje. Tajné životy bohatých a slavných! Jedli párky a pili pivo. Letci odešli za dunu a vrátili se převlečení do kalhot a triček. Jeden druhému pomáhal rozčesávat vlasy. Byl soumrak a večerní vítr z moře byl studený a slaný. Ve větru tančily oranžové plameny, a po Fortově opičí tváři přebíhaly světla a stíny. Jak řekl už předtím Sam, nevypadal starší než na osmdesát.

Nyní se posadil ke svým sedmi hostům, kteří se tlačili k sobě a dívali se do planoucích uhlíků, a začal znovu hovořit. Lidé na druhé straně ohniště pokračovali ve svých rozhovorech, ale Fortovi hosté se k němu naklonili blíž, aby slyšeli přes praskot ohně a šumění větru a vln. Bez svých učebnic a laptopů vypadali poněkud ztraceně.

"Nemůžete lidi k něčemu jen tak přimět," řekl Fort. "Musíme se změnit my sami. Pak lidé pochopí a vyberou si. V ekologii mají to, čemu říkají zakladatelský princip. Někáká ostrovní populace začala s malým počtem osadníků, takže má jen malý zlomek genů rodičovské populace. To je první krok k vytváření druhů. Nyní si myslím, že potřebujeme nové druhy, samozřejmě v ekonomickém slova smyslu. A ten ostrov je Praxis samotný. Způsob, jakým ho strukturujeme, je jako určitý druh genetického inženýrství. Nemáme žádnou povinnost nechat se spoutávat stávajícími pravidly.

Můžeme vytvořit nový druh. Ne feudální. Máme kolektivní vlastnictví a přijímání rozhodnutí, politiku konstruktivní akce. Usilujeme o korporativní stát, podobný občanskému státu, který vytvořili v Bologni. To je jakýsi druh demokratického, komunistického ostrova, překonávající okolní kapitalismus a budující lepší cestu k životu. Myslíte, že takový druh demokracie je možný? Někdy odpoledne se to musíme pokusit přehrát."

"Cokoli řeknete," poznamenal Sam, a sklidil za to od Forta ostrý pohled.

* * *

Následující ráno bylo teplé a slunečné, a Fort dospěl k názoru, že je dost hezky na to, aby mohli zůstat venku. Vrátili se na pláž a usadili se pod velkou plátěnou střešou blízko ohniště s chladničkami a houpacími sítěmi napjatými mezi nosnými sloupky. Oceán byl zářivě modrý a ve vlnách rejdlilo množství surfařů. Fort se posadil do jedné z houpacích sítí a začal přednášet o sobectví a altruismu, uváděje k tomu příklady z ekonomiky, sociobiologie a bioetiky. Že - striktně řečeno - nic takového jako altruismus neexistuje. Je to jenom dlouhodobě pojaté sobectví, poznání dlouhodobých nákladů chování, a jejich placení tak, aby nevznikaly žádné dlouhodobé dluhy. Velmi zdravá ekonomická praxe, pokud je správně řízena a aplikována. Což se pokusil dokázat prostřednictvím her sobectví-altruismus, které pak hráli, jako Věžňovo dilema nebo Tragédie pospolitosti.

* * *

Příští den se znovu sešli v surfařském táboře a po úvodním rozhovoru, který se točil kolem dobrovolné prostoty, hráli hru, kterou Fort nazýval Marcus Aurelius. Arta tato hra bavila, stejně jako všechny ostatní, a hrál ji velmi dobře. Ale jeho poznámky byly každý den kratší. Spotřeba - chuť - umělé potřeby - skutečné potřeby - skutečné náklady - lůžka z trávy! Obálkový dopad = populace x chuť x efektivita - v tropech nejsou ledničky žádný luxus - obecní ledničky - chladírny - Sir Thomas More.

Toho večera účastníci konference jedli sami, a jejich debata nad večerí byla unavená. "Myslím, že toto místo je nějaká ukázka dobrovolné prostoty," poznamenal Art.

"Bude to také zahrnovat ty mladé?" zeptal se Max. "Nevidím, že by s nimi Nesmrtelní něco moc dělali."

"Oni se rádi jen dívají," řekl Sam. "Koneckonců, když jste tak staří..."

"Zajímalo by mě, jak dlouho má v plánu nás tady držet," řekl Max. "Jsme tady jen týden, a už je to nudné."

"Mně se to líbí," prohlásila Elizabeth, "je to relaxace."

Art se přistihl, že s ní souhlasí. Příštího dne vyšel do šedého, mokrého rána, naplněného křikem ptáků. V uších mu zněl všudypřítomný šum moře. Když šel přes farmu, vždycky tam zastihl některé z Osmnácti nesmrtelných, jak spolu diskutují při práci s motykami nebo zahradnickými nůžkami, nebo sedí pod velkým dubem a dívají se na oceán. Často byl mezi nimi i Fort. Art se mohl před snídaní hodinu procházet s vědomím, že zbytek dne stráví v teplé místnosti nebo na teplé pláži, diskutovat a hrát hry. Bylo to prosté? Tím si nebyl zcela jist; nikdy čas takto netrávil.

Ale samozřejmě, bylo to víc než jen to. Byl to, jak jim stále připomínali Sam a Max, jakýsi druh testu. Byli posuzováni.

Ten starý muž je pozoroval, a možná i Osmnáct nesmrtelných, a možná i ti mladí vědci, "studenti", kteří zajišťovali každodenní chod tábora, a možná i společnosti Praxis, dokonce na jejích nejvyšších úrovních, ve shodě s Osmnácti - nebo možná taky ne. Rozhovory u myčky nádobí totiž někdy měly tón potomků uvažujících o tom, jak si poradit s neschopnými rodiči. V každém případě to byl test: když se jednoho večera Art vypravil do kuchyně pro sklenici mléka a procházel právě malou místností přiléhající k jídelně, uviděl, jak tam mnoho lidí, starých i mladých, sleduje videozáznam jejich ranního sezení s Fortem. Art se vrátil do svého pokoje hluboce zamyšlený.

Příštího rána jim Fort řekl: "Nové příležitosti k růstu už nespočívají v růstu."

Sam a Max pohlédli krátce jeden na druhého.

"K tomu nás vede všechno toto myšlení plného světa. Takže musíme identifikovat tento nový nerůstový růst trhů, a dostat se na ně. Nyní si připomeňme, že přírodní kapitál může být rozdělen na tržní a netržní. Netržní přírodní kapitál je substrát, z něhož vzniká veškerý tržní kapitál. Vzhledem k jeho nedostatku a užitku, který nám přináší, by dávalo smysl

v souladu se standardní teorií zásoby/poptávka stanovit jeho cenu jako nekonečnou. Mám zájem o cokoli, co má teoreticky nekonečnou cenu. Je to samozřejmá investice. V podstatě je to investice do infrastruktury, ale na té nejzákladnější biofyzikální úrovni, tak říkajíc infra-infrastruktury, nebo bioinfrastruktury. A to je to, co chci, aby Praxis začal dělat. Získáme a znovu vybudujeme to, co bylo vyčerpáno. Je to dlouhodobá investice, ale její výnosy budou fantastické."

"Není většina bioinfrastruktury ve veřejném vlastnictví?"

"Ano, což znamená těsnou spolupráci s příslušnými vládami. Hrubý roční produkt společnosti Praxis je mnohem vyšší než roční produkt většiny zemí. Musíme vyhledat země s malým HRP a špatným IBZ."

"IBZ?" řekl Art.

"Index budoucnosti země. Je to alternativa k měření HRP, která bere v úvahu státní dluh, politickou stabilitu, stav životního prostředí a tak podobně. Je to užitečná křížová kontrola HRP, a pomáhá vytipovat země, které by mohly potřebovat naši pomoc. Takové identifikujeme, jdeme za nimi a nabídneme jim masivní kapitálové investice, plus politické rady, bezpečnost, prostě cokoli, co potřebují. Oplátkou přebíráme správu jejich bioinfrastruktury. Máme také přístup k jejich práci. Je to zřejmé partnerství. Myslím, že tímto směrem se věci budou vyvíjet."

"Jak do toho zapadáme my?" zeptal se Sam.

Fort na ně pohlédl, na jednoho po druhém. "Dám každému z vás odlišné zařazení. Budu chtít, abyste je udržovali v tajnosti."

V každém případě odsud budete odjíždět odděleně, a odeberete se na různá místa. Všichni budete vykonávat diplomatickou práci z pověření společnosti Praxis, stejně jako speciální úkoly týkající se investic do bioinfrastruktury. Podrobnosti vám sdělím soukromě. Nyní si dáme časný oběd, a pak se s vámi budu postupně setkávat." Diplomatická práce! zapsal si Art.

* * *

Odpoledne strávil touláním se po zahradách. Zjevně nebyl v čele Fortova seznamu osobních přidělení. Pokrčil nad tím rameny. Bylo zataženo a květiny v zahradě byly vlhké. Bylo by tvrdé vrátit se do jeho studia pod dálnici v San José. Zajímalo by ho, co dělala Sharon, jestli si na něho vůbec občas vzpomněla. Nepochybně byla plachtit se svým viceprezidentem.

Slunce už skoro zapadalo, a on se chystal vrátit se do svého pokoje a připravit se k večeři, když se na ústřední stezce objevil Fort. "Aha, tady jste," řekl. "Pojďme dolů k tomu dubu."

Sedli si pod jeho velký kmen. Slunce se prodralo nízkými mraky a strom zrudověl. "Žijete na krásném místě," řekl Art. Nezdálo se, že by ho Fort slyšel. Díval se vzhůru na podsvícené mraky.

Po několika minutách uvažování řekl: "Od vás chceme, abyste získal Mars."

"Získal Mars," opakoval Art.

"Ano. V tom smyslu, jak jsem říkal dnes ráno. Tato národně-nadnárodní partnerství jsou věci blízké budoucnosti, o tom není pochyb. Staré vztahy byly podnětné, ale musí se posunout dál, abychom měli víc kontroly nad našimi investicemi. Jako jsme učinili na Srí Lance, a s takovým úspěchem, že nás všechny ostatní velké nadnárodní společnosti napodobují, aktivně získávají země, které mají potíže."

"Ale Mars není žádná země."

"Ne. Ale má potíže. Když se zřítíl první výtah, jeho ekonomika zkrachovala. Nyní je na místě nový výtah, a věci jsou zralé. Chci, aby byl Praxis v čele. Samozřejmě, ostatní velcí investoři už tam jsou taky a zápolí o pozice, a tento boj bude nyní kvůli tomu novému výtahu ještě intenzivnější."

"Kdo výtah provozuje?"

"Konsorcium vedené společností Subarashi."

"Není to problém?"

"Nu, dává jim to výhodu. Ale oni nerozumí Marsu. Myslí si, že je to pouze nový zdroj kovů. Nevidí ty možnosti."

"Možnosti čeho...?"

"Rozvoje! Mars není jen prázdný svět, Randolphe - v ekonomických termínech je to téměř neexistující svět. Je třeba vybudovat jeho bioinfrastrukturu, chápete. Tím chci říct, že někdo by mohl prostě těžit kovy a odvážet je, což, jak se zdá, je přesně to, co mají na mysli Subarashi a ostatní. Ale Mars není jen nějaký velký asteroid. To je stupidní, protože jeho hodnota jako základny pro operace, tak říkajíc jako planety, dalece přesahuje hodnotu jeho kovů. Celková hodnota všech těch kovů činí něco kolem dvaceti trilionů dolarů, ale hodnota terraformovaného Marsu se blíží dvěma stům trilionů dolarů. To je přibližně jedna třetina současné hrubé hodnoty světa, a podle mě ani to není konečný odhad. Ne, Mars je investice do bioinfrastruktury, přesně jak jsem o tom mluvil. Přesně to, co Praxis hledá."

"Ale získání..." řekl Art. "Chci říct, o čem to mluvíme?"

"O podzemí."

"Podzemí?"

Fort mu ponechal chvilku času, aby se nad tím zamyslel. Televize a komunikační sítě byly plné historek o přeživších z roku 2061, žijících v podzemních úkrytech na divoké jižní polokouli, vedených Johnem Boonem a Hiroko Ai, budujících tunely... Art zíral na Forta, bona fide současného světového vůdce, a byl otřesen náhlým pochopením, že na těchto evidentních fantaziích možná něco je. "Skutečně to existuje?"

Fort přikývl. "Ano. Nejsem s ním v plném kontaktu, chápete, a nevím, jak je rozsáhlé. Ale jsem si jist, že někteří z První stovky jsou ještě stále naživu. Vy znáte teorie Tanejeva a Tokarevové, o kterých jsem mluvil, když jste přijeli. No, ti dva, a Uršula Kohlová, a celý biotým, ti všichni žili v Acheron Fin, severně od Olympus Mons. Během války bylo to zařízení zničeno. Ale na místě nezůstala žádná těla. Takže asi před šesti lety jsem tam poslal tým společnosti Praxis a nechal to zařízení znovu vybudovat. Když bylo hotové, pojmenovali jsme je Acheronský institut, a opustili jsme ho

prázdný. Všechno je tam připraveno, ale nic se tam neděje, s výjimkou malých každoročních konferencí jejich bioekonomů. A loni, když konference skončila, někdo z úklidové čtyř objevil několik stránek z faxu. Na jedné z nich byly poznámky. Žádný podpis, žádný pramen. Ale jsem přesvědčený, že byly napsány Tanejevem nebo Tokarevovou, nebo někým velmi dobře obeznámeným s jejich prací. Myslím, že to byl malý pozdrav."

Velice malý pozdrav, pomyslel si Art. Ale zdálo se, že Fort čte jeho myšlenky. "Právě jsem dostal ještě větší pozdrav. Nevím od koho. Jsou velice opatrní. Ale jsou tam."

Art polkl. To byla velická novina, pokud to byla pravda. "A tak chcete, abych..."

"Chci, abyste šel na Mars. Máme tam projekt, který bude tvořit vaši krycí historku, záchranu části spadlého lana výtahu. Ale zatímco budete pracovat na tomhle, já budu vytvářet potřebné předpoklady, abyste se mohl spojit s osobou, která mě kontaktovala. Vy nebudete muset iniciovat nic. To zařídí oni. Ale podívejte se, ze začátku nechci, abyste jim dal na vědomí, o co přesně se tam snažíte. Chci, abyste na nich pracoval. Zjistil, kdo jsou, a jak rozsáhlé jsou jejich operace, a co chtějí. A jak se s nimi můžeme dohodnout."

"Takže budu jakýsi..."

"Jakýsi drah diplomata."

"Druh špióna, chystal jsem se říct."

Fort pokrčil rameny. "To závisí na tom, s kým jste. Tento projekt musí zůstat tajný. Jednám se spoustou vůdců ostatních nadnárodních společností, a to jsou tvrdí lidé. Když zjistí ohrožení stávajícího řádu, přiměje je to často zcela brutálně zaútočit. A někteří z nich si už teď myslí, že Praxis představuje hrozbu. Takže prozatím existuje něco jako skrytá ruka Praxisu, a průzkum Marsu musí být její součástí. Takže pokud se připojíte, připojíte se ke skryté ruce Praxisu. Myslíte, že to dokážete?"

"Nevím."

Fort se zasmál. "Proto jsem si vás pro tu misi vybral, Randolphe. Zdáte se být prostý."

Jsem prostý, řekl málem Art, ale pak se kousl do jazyka. Místo toho řekl: "Proč já?"

Fort si ho chvíli prohlížel. "Když získáme nějakou novou společnost, vyhodnotíme si její personál. Četl jsem váš záznam. Myslím, že byste možná dokázal dělat práci diplomata."

"Nebo špióna."

"To jsou často jen různé aspekty téže práce."

Art se zamračil. "Napíchl jste mé apartmá? Mé staré apartmá?"

"Ne." Fort se znovu zasmál. "To neděláme. Osobní záznamy lidí nám stačí."

Art si vybavil noční hodnocení jednoho z jejich sezení.

"To, a ta sezení tady," dodal Fort. "Abychom se s vámi seznámili." Art to všechno uvážil. Nikdo z osmnácti tuto práci nechtěl. Možná ani nikdo z těch mladých vědců. Samozřejmě, znamenalo to cestu na Mars, a pak do nějakého neviditelného světa, o kterém nikdo nic nevěděl, což bylo možná dobře. Některým lidem by se možná nezdál atraktivní. Ale snad by to bylo vhodné pro někoho, komu se zhroutil soukromý život a možná hledá nové zaměstnání, a možná má nějaké vlohy k diplomacii.

Takže se ukázalo, že to všechno tady bylo jakousi formou zpovědi a prověřování. Kvůli práci, o které ani nevěděl, že existuje. Člověk, který získá Mars. Šéf získání Marsu. Krtek na Marsu. Špión v Aresově domě. Velvyslanec v Podzemí Marsu. Velvyslanec na Marsu. Panebože, pomyslel si Art.

"Beru to," řekl.

William Fort neotálel. V okamžiku, kdy Art souhlasil, že převezme své přidělení na Mars, se jeho život zrychlil jako video při rychlém přetáčení vpřed. Toho večera se znovu ocitl v dodávce se zatemněnými okny a pak ve firemním tryskáči, tentokrát sám, a když konečně vyklopýtal na ranvej, byl v San Franciscu a svítalo.

Odjel do kanceláře Dumpmines a svolal tam své přátele a známé. Ano, opakoval znovu a znovu, vzal jsem práci na Marsu. Jde o záchranu kusu lana z toho starého výtahu. Je to jenom na přechodnou dobu. Plat je dobrý. Vráťím se. Odpoledne zašel domů a sbalil se. Zabralo mu to deset minut. Pak zůstal stát v prázdném bytě. Na sporáku byla pánev, jediná známka jeho bývalého života. Chtěl ji přidat do svých zavazadel, ale pak se zastavil nad plnými a zavřenými kufry. Sedl si do jediného křesla, a pánev mu visela z ruky.

Po chvíli zavolal Sharon. Napůl doufal, že se dovolá na záznamník, ale byla doma. "Odlétám na Mars," řekl ochraptěle. Nechtěla tomu věřit. Když konečně uvěřila, rozzlobila se. Tohle byla čistá a prostá dezerce, utíkal od ní! Ale ty jsi mě už odvrhla, pokoušel se Art říct, ale ona vztekla zavěsila. Nechal pánev na stole a odnesl kufry dolů na chodník. Veřejná nemocnice naproti, která poskytovala omlazovací kúry, byla obklopena obvyklým davem lidí, na něž měla už brzy přijít řada. Tábořili na parkovišti, aby se ujistili, že je nikdo nepředběhne. Zákon zaručoval omlazovací kúru všem občanům Spojených států, ale seznam čekajících na kúru ve veřejných zařízeních byl tak dlouhý, že byla otázka, zdali se člověk dožije toho, až na něho přijde řada. Art při tomto pohledu zavrtěl hlavou a mávl na pedicab.

* * *

Svůj poslední týden na Zemi strávil v motelu na mysu Canaveral. Bylo to žalostné rozloučení, protože Canaveral byl uzavřeným územím, obsazeným hlavně vojenskou policií a technickým personálem, a ti všichni měli mimořádně špatné postoje k "pozdě litujícím", jak nazývali ty, kteří čekali na odlet. Denní starty vyvolávaly v lidech jen obavy a rozmrzelost, a v každém případě ohrožovaly jejich sluch. Aby tomuto problému čelili, většina místních nosila ucpávky do uší, odkládali je u stolu v restauraci, když chtěli mluvit s čišnicí, pak se náhle podívali na hodinky, vytáhli ucpávky z kapsy, nasadili si je do uší, a BUM! - odstartoval další urychlovač Novaja Energija s dvěma připojenými raketoplány a způsobil, že se celý svět roztrásl jako rosol. Pozdě litující v takových případech vyběhli na ulici, tisknouce si ruce k uším, aby se podívali na další předzvěst jejich osudu, a sledovali ohromeně další biblický sloup kouře a špendlíkovou

hlavičku ohně stoupající obloukem nad Atlantikem. Místní zůstávali sedět na místě, žvýkali žvýkačku a čekali, až randál pomine. Jediný případ, kdy projevíli nějaký zájem, byl, když přišla zpráva, že skupina nežádoucích vetřelců, kteří měli ve zvyku narušovat večírky, přešla plot obklopující město a bezpečnostní služba je pronásledovala do startovací zóny. Proslýchalo se, že někteří z nich byli při startu spaleni na popel.

Pak, jednoho nedělního rána, byla konečně řada na Artovi. Vstal, a jako ve snu se oblékl do špatně padnoucí kombinézy, kterou vyfasoval. Nasedl do mikrobuse s dalším mužem, který vypadal stejně omráčeně, jak se on cítil, a odjeli na start, kde je identifikovali podle sítnice, otisků prstů, hlasu a vizuálního vzhledu, a pak, aniž by dokázali pomyslet na to, co to všechno vlastně znamená, je odvedli do výtahu a pak krátkým tunelem do malé místnosti, kde bylo osmkřesel, poněkud připomínajících křesla u zubaře. Usadili je do dvou z těchto křesel, zabouchly se za nimi dveře, a pak se pod nimi ozval vibrující řev, který neustále silil. A pojednou Art vůbec nic nevážil. Byl na oběžné dráze. Po chvíli se pilot i cestující odpoutali a přistoupili ke dvěma malým oknům, aby se podívali ven. Černý vesmír, modrý svět, přesně jako na obrázcích, ale s děsivým příděchem reality. Art se díval dolů na západní Afriku a začalo se mu chtít zvracet.

* * *

Arta právě začala poněkud opouštět kosmická nemoc, když jeho a druhého cestujícího přepravil malý transportní člun na další kyvadlovou kosmickou loď. Její zrychlení bylo větší než při startu z mysu Canaveral, a když skončilo, Artovi bylo ještě hůř než předtím. Další beztlížný stav by ho byl nejspíš zabil, ale naštěstí v té druhé lodi měli neustále se otáčející prstenec, který dodával některým místnostem to, co nazývali marťanskou gravitací. Artovi přidělili postel ve zdravotním středisku, jež bylo umístěno v jedné z těch místností, a tam zůstal. Nedokázal v nízké gravitaci dobře chodit, jen poskakoval a klopýtal, a cítil se uvnitř celý rozbitý a jako omámený. Kosmická nemoc však polevila, za což byl vděčný, i když se stále necítil dobře.

Její loď byla zvláštní. Protože často používala vzdušné brzdění v atmosférách Země, Marsu a Venuše, připomínala svým tvarem žraloka kladivouna. Prsten rotujících místností byl umístěn poblíž zádi lodi, těsně před řídicím střediskem pohonu a dokem přepravních člunů. Prstenec se otáčel a člověk chodil s hlavou obrácenou ke středové ose lodi a jeho nohy směřovaly ke hvězdám pod podlahou.

Asi po týdnu cesty se Art rozhodl, že věnuje beztlížnému stavu další pokus, protože otáčející se prstenec byl bez oken. Odešel do jedné z přechodových komor, aby se dostal z otáčejícího se prstence do neotáčejících se částí lodi. Komory vypadaly přesně jako kabiny výtahu, s dveřmi na obou stranách. Když jste do jedné z nich vstoupili a stiskli správné tlačítko, komora po několika otáčkách postupně zpomalila a zastavila, a protější dveře vás vpustily do zbytku lodi.

Art se o to pokusil. Jak kabina zpomalovala, začal ztrácet váhu, a úměrně s tím se mu začal zvedat žaludek. Když se protější dveře otevřely, potil se; nějak se mu podařilo odstartovat ke stropu, kde se uhořel do zápěstí, kterým si chránil hlavu. Bolest bojovala s nutkáním ke zvracení, a nevolnost zvítězila. Doklopýtal zpátky do komory a stiskl knoflík, aby se dostal zpátky do gravitačního prstence. Když se marťanská gravitace vrátila a dveře se otevřely, cítil už pouze bolest v naraženém zápěstí. Nevolnost byla mnohem nepříjemnější. Bude se muset spokojit s pohledem ven na televizní obrazovce.

Ale nehrozilo mu, že bude osamělý. Většina z cestujících a všichni z posádky trávili většinu času v gravitačním prstenci, který byl tudíž pořádně přeplněný, asi jako hotel, v němž většina hostů tráví svůj čas v baru nebo v restauraci. Art viděl reklamy a prospekty, ličící kosmické lodi jako létající Monte Carla. Artova loď, jménem Ganeš, taková nebyla. Bylo zřejmé, že už dlouho pendlovala po vnitřním solárním systému, a vždycky plně obsazená; její vnitřek začínal být ošumělý, a pokud byl člověk omezen na otáčivý prstenec, zdál se velmi malý, mnohem menší než dojem, který člověk získal z historických filmů o dobývání Marsu. Ale První stovka žila v pětikrát větším prostoru, než byl otáčivý prstenec Ganeše, a Ganeš přepravoval pět set cestujících. Nicméně, letová doba byla nyní pouhé tři měsíce. Takže se Art dal dohromady, díval se na televizi a soustředoval se na dokumenty o Marsu. Jedl v jídelně vyzdobené tak, aby vypadala jako na některém z velkých zaoceánských parníků z 20. let dvacátého století, a trochu hrál v kasinu, které připomínalo jedno z kasin v Las Vegas kolem roku 1970. Ale většinou spal a díval se na televizi, což se mu prolínalo jedno do druhého, takže míval velmi jasné sny o Marsu, zatímco dokumenty nabíraly velmi surrealistickou logiku. Viděl slavné videozáznamy debaty Russell-Claybornová, a tu noc se mu zdálo, že se neúspěšně pře s Ann Claybornovou, která, stejně jako na videu, vypadala jako manželka farmáře, jen trochu hubenější a přísnější. Další film, natočený z nějakého letounu, na něho také hluboce zapůsobil; letoun se vrhl dolů podél boční stěny jednoho z velkých útěsů kráteru Marineris a padal skoro minutu, než pilot přitáhl a vybral svůj střemhlavý let nízko nad roztroušenými skalami a ledem na dně kráteru. V následujících týdnech se Artovi opakovaně zdálo, že on sám prodělává tento pád, a probouzel se vždycky těsně před dopadem. Bylo zřejmé, že část jeho podvědomí měla pocit, že jeho rozhodnutí letět sem byla chyba. Pokrčil nad tím rameny a dál jedl a cvičil chůzi. Chyba nebo ne, přijal závazek. Fort mu dal k dispozici kódovací systém a instrukce, aby se hlásil zpátky základně, ale tady na transitu zjistil, že nemá moc co říct. Poslušně posílal měsíční hlášení, stále stejné: Jsme na cestě. Všechno se zdá v pořádku. Nikdy nedostal žádnou odpověď.

A pak se Mars zvětšil jako pomeranč, vržený na televizní obrazovku, a zanedlouho tam byli, krčíce se ve svých deceleračních křeslech při prudkém aerodynamickém brzdění, a pak se znovu usadili v křeslech přepravního člunu. Art prošel touto fází brzdění jako starý veterán, a po týdnu na oběžné dráze, stále rotující, zakotvili na Novém Clarkovi. Nový Clarke měl velice malou přitažlivost, která sotva dokázala udržet lidi na podlaze, a Mars se odtud jevil jakoby nad hlavou. Artova kosmická nemoc se vrátila. A musel dva dny čekat, než na něho přišla řada ve výtahu.

Kabiny výtahu připomínaly kabiny výtahů ve velkých hotelích a hustě naplněné lidským nákladem sjížděly k planetě v pětidenních periodách, přičemž v nich po většinu cesty nebyla žádná gravitace, která by stála za řeč. Až poslední dva dny se začala zvyšovat, dokud výtah nezpomalil a nesestoupil jemně do přijímacího zařízení, nazývaného Důlek,

kousek na západ od Sheffieldu na Pavonis Mons. Gravitace tady byla stejná jako gravitace v otáčivém prstenci Ganeše. Ale týden kosmické nemoci zanechal Arta zcela zdevastovaného, a když se dveře výtahu otevřely a byli odvedeni do něčeho velmi podobného letištnímu terminálu, zjistil, že stěží dokáže chodit, a zasl nad tím, do jaké míry dokáže nevolnost člověku vzít vůli k životu. Od toho dne, kdy dostal fax od Forta, uplynuly čtyři měsíce.

* * *

Cesta z Důlku do vlastního Sheffieldu vedla podzemní dráhou, ale Artovi bylo příliš mizerné, než aby si všiml výhledu, i kdyby tam nějaký byl. Skákavě prošel vyčerpaný a rozklepaný vysokou halou za někým z Praxisu a vděčně se zhroutil na lůžko v nějaké malé místnosti. Zdejší g bylo požehnaně solidní, když si člověk lehl, a Art po chvíli usnul.

Když se probudil, nemohl se upamatovat, kde je. Rozhlížel se po malé místnosti, zcela dezorientovaný, divil se, kam odešla Sharon a proč se jejich ložnice tak zmenšila. Pak se vrátil zpátky do reality. Byl na Marsu.

Se zakvílením se posadil. Bylo mu horko a stále se cítil jako oddělený od svého těla. Všechno mírně pulzovalo, ačkoli světla v místnosti zjevně fungovala normálně. Stěnu naproti dveřím zakrývaly závěsy. Vstal, přistoupil k nim a rozhrnul je.

"Hej!" vykřikl a uskočil. Podruhé se probudil, nebo měl aspoň takový pocit.

Bylo to jako pohled z okna letadla. Nekonečný otevřený prostor, obloha modrá jako modřina, slunce jako bublina lávy a tam daleko dole se rozprostírala plochá a skalnatá pláň, plochá a okrouhlá, jako by tvořila dno nějakého kruhového útesu - na přírodní útvar až příliš kruhového. Bylo obtížné odhadnout, jak daleko je vzdálenější stěna útesu. Obrisy útesu byly dokonale jasné a na jeho okraji se rýsovalo něco, co mohla být nějaká observatoř.

Dospěl k závěru, že to je kaldera Pavonis Mons. Přistáli v Sheffieldu, o tom nemohlo být žádných pochyb. Tudiž to k té observatoři mohlo být odtud nějakých šedesát kilometrů, jak si Art vybavil z dokumentárních pásek, a tyčila se pět kilometrů nade dnem, jehož vulkanická skála byla stejně holá, jako by vychladla teprve před týdnem. Nebyla na ní žádná stopa lidské činnosti, žádná známka terraformingu. Přesně stejně musela připadat před padesáti lety Johnu Boonovi. A tak... cizí. Art se díval do kaldery Etny a Vesuvu, a tyto dva krátery byly podle terránských měřítek velké, ale v tomto kráteru by se jich ztratilo tisíce.

Zatáhl závěsy a pomalu se oblékl.

* * *

Přátelská průvodkyně ze společnosti Praxis jménem Adrienne, dost vysoká na to, aby mohla být zdejší rodačkou, ale mluvící se silným australským přízvukem, ho vyzvedla a odvedla ho spolu s půl tuctem dalších nově příchozích na prohlídku města. Ukázalo se, že jejich pokoje jsou v nejnižší úrovni města, ačkoli už dlouho nejnižší nebude. Sheffield se nyní zahrabával dolů, aby poskytl co největšímu počtu místností výhledu na kalderu, která Arta tak ohromila.

Vyjeli výtahem o padesát podlaží výš a ocitli se v hale svítivě nové úřední budovy. Vyšli z velkých otáčecích dveří na široký travnatý bulvár a vydali se po něm kolem nízkých budov, zářících sklem velkých oken a vyleštěným kamenem, oddělených úzkými travnatými postranními ulicemi, a kolem velkého množství stavení, protože mnoho budov bylo ještě v různém stadiu výstavby. Z Sheffieldu se stávalo hezké město. Budovy byly většinou tři nebo čtyřpodlažní, a byly stále vyšší, jak se vzdalovaly od okraje kaldery směrem k jihu. Zelené ulice byly plné lidí a po úzkých kolejkách, položených v trávě, občas projela malá tramvaj. Všude panovala atmosféra shonu a vzrušení, vyvolaná nepochybně příjezdem nového výtahu. Město konjunktury.

První místo, kam je Adrienne vzala, bylo na druhé straně bulváru. Zavedla sedm nově příchozích do úzkého, obloukovitě zahnutého parku, k téměř neviditelné kopuli uzavírající město. Průhlednou tkaninu udržovaly na místě stejně průhledné geodetické podpěry, zakotvené v obvodové zdi, která jim sahala do výše prsou. "Tady nahoře na Pavonisu musí být kopule silnější než obvykle," řekla jim Adrienne, "protože vnější atmosféra je stále mimořádně řídká. Vždycky bude řidší než v nížinách, podle faktoru deseti."

Zavedla je k pozorovacímu výklenku ve stěně kopule, takže se dívali průhlednou podlahou výklenku přímo na dno kaldery pět kilometrů pod nimi. Lidé vykřikovali úžasem a potěšením, třebaže Art vstoupil na průhlednou podlahu dost nešťastně a s obavami.

Namontované teleskopy a tabule s mapami jim umožnily objevit původní Sheffield, ležící nyní na dně kaldery. Art se mýlil v tom, že kaldera představuje nedotčenou prvotní přírodu; nepřiliš nápadná kupa skály s několika lesklými skvrnami byla ve skutečnosti zříceninami původního města.

Adrienne jim popsala s velkým gustem zničení města v roce 2061. Padající lano výtahu samozřejmě rozdrtilo předměstí východně od Důlku už v prvních okamžicích svého pádu, ale když se lano ovinulo kolem celé planety, ušetřilo druhý, ještě masivnější úder jižní straně města. Naštěstí byli obyvatelé většinou evakuováni během těch čtyř hodin mezi odtržením od Clarka a druhým úderem lana, takže ztráty na životech byly minimalizovány. Ale Sheffield byl zcela zničen. Po mnoho let potom, řekla jim Adrienne, leželo místo opuštěné, zřícenina jako tolik jiných měst po nepokojích v roce 2061. Většina z ostatních měst byla ponechána v troskách, ale poloha Sheffieldu zůstala ideálním místem pro ukotvení kosmického výtahu, a když společnost Subarashi začala organizovat stavbu nového někdy koncem 80. let, rychle následovala i výstavba na povrchu. Demoliční vozidla odklidila trosky starého města a ponechala jenom nejvýchodnější část okolo starého Důlku jako jakýsi památník té katastrofy - a také jako ústřední prvek malého turistického průmyslu, který se stal důležitou součástí příjmů města v hubených letech předtím, než byl výtah znovu instalován.

V další části prohlídky je Adrienne zavedla podívat se na tento uchovaný kousek historie. Tramvaj je dovezla k bráně ve východní stěně kopule, a pak prošli průzračným koridorem do menší kopule, která pokrývala zříceniny starého lanového zařízení a dolní konec spadlého lana. Šli po stezce ohraničené lany, která byla proražena mezi troskami, a zvědavě si prohlíželi základy a pokroucená potrubí. Vypadalo to jako následky kobercového bombardování.

Krátce se zastavili pod spodním koncem lana, a Art si ho s profesionálním zájmem prohlížel. Velký váleček z černých

uhlíkatých vláken se zdál pádem skoro nepoškozený. Samozřejmě, byla to ta část, která dopadla na povrch Marsu s nejmenší silou. Konec pronikl do velkého betonového bunkru Důlku, řekla Adrienne, a pak, jak lano dopadlo na východní svah Pavonis, byl dva kilometry vlečen. To nebylo tolik, aby to zničilo materiál projektovaný tak, aby vydržel tah asteroidu oscilujícího kolem areosynchronního bodu.

A tak teď konec ležel tady, jako by čekal, až ho usadí zpátky na místo: válcovitý, dvě podlaží vysoký, jeho korpus pokrytý různými ocelovými prstenci a podobně. Kopule z něho pokrývala jen asi sto metrů, a pak už se táhl nekrytý na východ po široké, okrouhlé plošině valu kráteru, dokud se neztratil za jeho vnějším okrajem, který tvořil obzor.

Přesně na jih od nich se tyčil nový Důlek jako obrovský betonový bunkr. Lano nového výtahu odtud stoupalo zdánlivě do prázdna - viditelné z jejich místa nanejvýš do výšky mrakodrapu - a působilo tak křehkým dojmem, jako by to bylo jediné uhlíkaté nanovlákně a ne svazek jejich miliard, nejpevnější struktura, jaká kdy byla vyrobena. "To je kouzelné," řekl Art.

* * *

Po návštěvě zřícenin je Adrienne vzala do kavárny na náměstí uprostřed nového města, kde dostali oběd. Byli by mohli být v centru módní čtvrti kteréhokoli města kdekoli - mohl to být Houston nebo Tbilisi či Ottawa, kde hlučné stavby v nedalekém sousedství vypovídaly o prosperitě. Když se vraceli do svých pokojů - systém podzemní dráhy jim byl stejně důvěrně známý - a když vystoupili, chodby v podlažích společnosti Praxis připomínaly chodby v dobrém hotelu. Všechno velice dobře známé, takže bylo šokující, když Art přišel do svého pokoje, podíval se z okna a viděl kalderu - holou skutečnost Marsu, nezměrnou a kamenitou, připomínající jakési vakuum, které se ho snaží vytáhnout z okna. A skutečně, kdyby okenní tabule praskla, tlak vzduchu by ho do tohoto prostoru okamžitě vymrštil. Bylo nepravděpodobné, že se to stane, ale tato představa v něm stále vyvolávala nepříjemný třes. Zatáhl závěsy.

A pak už je měl zatažené stále a měl sklon zdržovat se na té straně místnosti, která byla od okna nejvzdálenější. Ráno se rychle oblékal a odcházel z místnosti na orientační setkání vedená Adriennou, kterých se účastnilo asi dvacet nově příchozích. Po obědě s některými z nich trávil odpoledne vycházkami po městě, při nichž se pilně zdokonaloval ve schopnosti chůze. Jednou večer odeslal kódovanou zprávu Fortovi: Na Marsu. Orientuji se. Sheffield je hezké město. Z mého pokoje je výhled ven.

Žádná odpověď nepřišla.

Adrienne je vzala do mnoha budov společnosti Praxis, v Sheffieldu i na východním valu, aby se setkali s lidmi, kteří zajišťovali operace nadnárodní společnosti na Marsu. Přítomnost Praxisu na Marsu byla mnohem výraznější než v Americe. Během svých odpoledních procházek se Art snažil odhadnout relativní sílu nadnárodních společností čistě jen podle malých tabulek na budovách. Byly zde všechny největší společnosti - Armcor, Subarashi, Oroco, Mitsubishi, 7 Švédů, Shellco, Gentine a tak dále - každá zabírala celý komplex budov. Zcela evidentně zde byly všechny kvůli novému výtahu, který z Sheffieldu znovu učinil nejdůležitější město planety. Do města proudily jejich peníze. Pod kopulemi budovaly své filiálky a dokonce celá nová předměstí. Jejich bohatství bylo očividné už při pohledu na všechny ty stavby - a také, pomyslel si Art - podle lidí na ulicích: nově příchozích obchodníků nebo důlních inženýrů a podobně, soustředěných se na chůzi ve zdejších podmínkách stejně usilovně, jako to dělal on. Nebylo žádné umění rozeznat mezi nimi vysoké mladé domorodce podle jejich kočičí koordinace pohybů, ale v Sheffieldu tvořili jasnou menšinu, a Art napadlo, jestli je tomu tak všude na Marsu.

Pokud šlo o architekturu, prostor pod kopulí byl prvořadý, a tak dokončené budovy byly mohutné, často krychlové, a maximálně využívaly prostor pod kopulí, ponechávající mezi sebou pouze síť deseti trojúhelníkových náměstí a širokých bulvárů, a park, táhnoucí se podél okraje kopule, které bránily tomu, aby se město stalo kompaktní masou mrakodrapů obložených leštěným kamenem v různých odstínech červené. Bylo to město postavené pro byznys.

A Artovi se zdálo, že Praxis na tomto obchodu získává slušný podíl. Subarashi byl generální dodavatel výtahu, ale Praxis dodával software, stejně jako pro první výtah. A také některé z kabin, a část bezpečnostního systému. O všech těchto zadáních rozhodl výbor nazývaný Úřad Organizace spojených národů pro přeměnu, který byl teoreticky součástí Organizace spojených národů, ale byl kontrolován nadnárodními společnostmi; a společnost Praxis byla v tomto výboru stejně agresivní jako všechny ostatní. Existovaly zde rovněž divize Praxisu budující systémy dodávky vody, cesty, města v kaňonech, větrné generátory a areotermální elektrárny. Ty poslední dvě položky byly široce vnímány jako okrajové snahy, protože nové solární kolektory na oběžné dráze a termojaderné elektrárny se velice dobře osvědčovaly, nemluvě o starší generaci rychlých integrálních reaktorů. Ale lokální energetické zdroje byly specialitou filiálky Praxisu Energie zdola.

Místní sběrná a úklidová filiálka Praxisu, zdejší obdoba Dumpmines, se jmenovala Ourborous, a stejně jako Energie zdola byla také docela malá. Ve skutečnosti, jak Artovi rychle řekli lidé z Ourborous, když se jednou dopoledne setkali, na Marsu nevznikalo mnoho odpadu; skoro všechno se recyklovalo nebo využívalo při vytváření zemědělské půdy, takže smetiště v každé osadě sloužilo spíše jako odkládiště pro různé materiály čekající na nové využití. Ourborous se proto zabýval vyhledáváním odpadů, s nimiž byly nějaké problémy - toxických nebo prostě nepohodlných - a pak hledal způsoby, jak je vrátit k použití.

Tým Ourborous v Sheffieldu obýval jedno podlaží v mrakodrapu Praxisu v centru města. Společnost zahájila svou činnost vykopáváním starého města, než byly trosky tak neobradně odklizeny stranou. Člověk jménem Zafir vedl projekt odklizení zříceného lana, a on a Adrienne doprovodili Artu na nádraží, a absolvovali krátkou cestu místním vlakem kolem východního okraje k linii předměstských kopulí. V jedné z těchto kopulí bylo skladovací zařízení Ourborous, a hned vedle ní, mezi mnoha jinými vozidly, byla skutečně gigantická mobilní zpracovací továrna, nazývaná Zvíře. Vedle ní vypadal SuperRádža jako kompaktní automobil - byla to spíše budova než vozidlo, a byla skoro plně robotizovaná. Další Zvíře bylo už venku a zpracovávalo lano v západním Tharsisu. Navrhli Artovi, aby se tam vypravil a prohlédl si ho na místě. Zafir a dva technici ho provedli po vnitřku cvičného vozidla a skončili v širokém oddělení na

horní palubě, kde byly ubytovací prostory pro návštěvníky.

Zafir byl nadšený, pokud šlo o to, co Zvíře v západním Tharsisu objevilo. "Samozřejmě, opětovné získání uhlíkatých vláken a spirál z diamantové pasty nám poskytuje základní tok příjmů," řekl. "Ale co vás bude zajímat, to jsou jelení koule." Zafir byl odborník na tyto malé uhlíkové geodetické koule. "Teploty a tlaky v zóně dopadu v západním Tharsisu dosáhly stejných hodnot jako při syntéze v obloukovém reaktoru, a tak se tam v délce sto kilometrů uhlík po obou stranách lana skládá téměř výhradně z jeleních koulí. Většinou šedesátek, ale i z nějakých třicítek, a z množství superkoulí. A některé ze superkoulí byly zformovány spolu s atomy jiných prvků zachycených v jejich uhlíkové kleci. Takový materiál byl velice užitečný při výrobě kompozitu, ale jeho laboratorní výroba byla velice nákladná vzhledem k množství energie, kterou vyžadovala. Takže to byl hodnotný náález. Různé superkoule třídíme pomocí iontové chromatografie."

"Tomu rozumím," řekl Art. Pracoval s iontovou chromatografií při analýzách v Georgii, a byl to také předstíraný důvod, proč byl poslán do vnitrozemí. Takže několik příštích dnů Zafir a technici ze Zvířete učili Artu zacházet se Zvířetem, a po těchto lekcích vždycky společně povečeřeli v malé restauraci v předměstské kopuli na východním okraji kráteru. Po západu slunce měli velkolepý výhled na Sheffield, vzdálený nějakých třicet kilometrů a zářící v soumraku jako lampa v černé hlubině.

Když jedli a pili, hovor se zřídka kdy stočil na předmět Artova projektu, a když to Art uvážil, dospěl k závěru, že je to ze strany jeho kolegů záměrná zdvořilost. Zvíře bylo plně samočinné, ačkoli nedávno byly určité problémy s tříděním objevených superkoulí, a proto zde museli být místní iontoví chromatografové, kteří mohli tuto práci udělat.

Neexistoval ovšem žádný zjevný důvod, proč by sem společnost měla ze Země posílat Artu, aby to dělal on. A tudíž se v jeho historce muselo skrývat něco víc. A tak se celá skupina tomuto tématu vyhýbala a ušetřila tak Artu rozpaků nad tím, že by musel lhát nebo trapně krčít rameny.

Art jejich takt oceňoval. Jenže to zároveň vkládalo do jejich konverzace určitý odstup. A zřídka kdy spatřil ostatní nově příchozí z Praxisu, s výjimkou orientačních setkání, a nikoho jiného ve městě neznal, ani kohokoli na této planetě. Takže byl poněkud osamělý, a dny ubíhaly v narůstajícím pocitu neklidu a dokonce sklíčenosti. Závěsy na oknech měl neustále zatažené, a jedl v restauracích vzdálených od okraje. Občas musel bojovat s pocitem, že byla chyba sem přiletět.

A tak po poslední orientační přednášce, na recepci v budově Praxisu, vypil víc, než bylo jeho zvykem, a trochu inhaloval z vysokého kanystru oxidu dusitého, jehož rekreační inhalace byla místním zvykem, zvláště mezi stavebními dělníky, jak mu bylo řečeno, a existovaly i malé kanystry různých plynů na prodej. Ten plyn určitě přidal na jakosti šampaňského. Byla to krásná kombinace, jako burské oříšky a pivo, nebo zmrzlina a jablečný koláč.

Když se pak potácel ulicemi Sheffieldu, měl pocit, že to šampaňské mělo nějaký antigravitační efekt, protože se cítil až příliš lehký. Teoreticky měl vážit něco kolem čtyřiceti kilo, ale když šel, měl pocit, že váží sotva pět. Velmi zvláštní, dokonce nepříjemné. Jako chůze po namazaném skle.

Málem vrazil do mladého muže, o něco většího než on, štíhlého a elegantního, který rychle uhnul a pak ho jediným plynulým pohybem zachytil za rameno a stabilizoval jeho polohu. Mladý muž mu pohlédl do očí. "Jste Arthur Randolph?"

"Ano," řekl Art překvapeně. "Jsem. A kdo jste vy?"

"Já jsem ten, kdo kontaktoval Williama Forta," řekl muž.

Art se náhle zarazil a nebezpečně se zakymácel. Mladý muž ho jemným tlakem podržel. Jeho ruka byla horká. Pozoroval Artu přímým pohledem, s přátelským úsměvem. Možná dvacet pět, usoudil Art, možná mladší - hezký mladík s hnědou kůží a hustými černými řasami a očima, které byly trochu asijské, umístěnými daleko od sebe nad výraznými lícními kostmi. Inteligentní pohled, plný zvědavosti a jakéhosi magnetismu.

Art k němu okamžitě pojal sympatie, ačkoli nevěděl proč. Byl to jen pocit. "Říkejte mi Art."

"A já jsem Nirgal," řekl mladík. "Pojďme dolů do Vyhliďkového parku."

Art se s ním vydal po travnatém bulváru do parku na okraji kopule. Nirgal Artu příležitostně podpíral při jeho opileckých obrazech a kormidloval ho správným směrem. Jeho sevření bylo pevné a skutečně velmi teplé, jako by mladík měl horečku, ačkoli v jeho tmavých očích po ní nebyla žádná známka.

"Proč jste tady?" zeptal se Nirgal - a jeho hlas, a výraz jeho tváře, změnily jeho otázku v něco jiného než povrchní dotaz. Art neodpověděl hned. Nejdřív se nad otázkou na okamžik zamyslel.

"Abych pomohl," řekl posleze.

"Takže se s námi spojte?"

A znovu dal ten mladík najevo, že má na mysli něco jiného, něco základního.

A Art řekl: "Ano. Kdykoli si přejete."

Nirgal se usmál, rychlým, potěšeným úsměvem, který ovládl jen zčásti, než řekl: "To je dobré, velmi dobré. Ale podívejte, já to dělám na svůj vlastní účet. Chápete? Jsou lidé, kteří by nesouhlasili. Takže vás k nám propašuji, jako by to bylo jen náhodou. Souhlasíte?"

"Dobře." Art zmateně zavrtěl hlavou. "Tak jsem to aspoň plánoval."

Nirgal se zastavil u pozorovací bubliny, vzal Artu za ruku a podržel ji. Jeho pohled, otevřený a neuhýbavý, byl zase kontaktem jiného druhu. "Dobře. Díky. Pak dělejte dál to, co děláte. Pokračujte na vašem odklízovacím projektu. Až se dostanete tam ven, znovu se setkáme."

Otočil se a zamířil ke stanici tramvají dlouhým, graciézním krokem, který - jak se zdálo - byl vlastní všem domorodcům. Art se za ním díval a snažil se zapamatovat si všechno o tomto nenadálém setkání. Snažil se přijít na to, co mu dodalo takový náboj. Dospěl k názoru, že prostě výraz na té mladé tváři - nejen sebevědomí, které občas vídal na tvářích mladých, ale víc - jakási vnitřní síla, zjemněná humorem. Vzpomněl si na náhlý úsměv, který chlapci unikl, když Art řekl

(slíbil), že se s nimi spojí. Art se usmál sám pro sebe.

Když se vrátil do svého pokoje, šel rovnou k oknu a rozhrnul závěsy. Pak přešel ke stolu vedle své postele, sedl si a otevřel svá skripta. Hledal tam Nirgala. V seznamu však nebyla žádná osoba toho jména. Byl tam Nirgal Vallis, mezi Argyrskou pávní a Valles Marineris. Jeden z nejlepších příkladů vodou vyhloubeného kanálu na planetě, tvrdil úvod, dlouhý a podrobný. To slovo bylo babylonské jméno pro Mars.

Art se vrátil zpátky k oknu a přitiskl nos ke sklu. Díval se dolů, přímo do skalnatého srdce toho monstra. Horizontální páskování zakřivených valů, široká okrouhlá pláň tak hluboko dole, ostrý okraj tam, kde se stýkal s kruhovým valem, nekonečný kaleidoskop barev, kaštanové, černé, hnědé, oranžové, žluté, červené - a vlastně pořád červené, všech možných i nemožných variací červené... Vpíjel se do toho pohledem, poprvé beze strachu. A jak se tak díval, jeho strach nahradil nový pocit, až se zachvěl a zaimprovizoval jakýsi tanec. Dokázal ten pohled zvládnout. Dokázal si poradit se zdejší gravitací. Setkal se s Mart'anem, příslušníkem podzemí, mladíkem se zvláštním charismatem, a ještě ho poznal lépe, i je všechny... Byl na Marsu.

* * *

A o pár dnů později sjížděl v malém terénním vozidle po úzké silnici po západním svahu Pavonis Mons, vedoucí souběžně s vrstvami sopečného odpadu, což v něm vzbuzovalo dojem hlubokého zářezu železniční tratě mřící do neznáma. Už odeslal poslední kódovanou zprávu Fortovi, v níž mu sděloval, že odstartoval. Na to dostal první odpověď: Šťastnou cestu.

Asi po šedesáti kilometrech přešel přes jihozápadní okraj rozlehlé okrajové plošiny a jeho obzor se náhle ocitl velmi daleko - jako mírně zakřivená, zamlžená bílá bariéra, připomínající pohled na Zem z okna kosmické lodi - což dávalo smysl, protože štít Pavonis Mons se tyčil osmdesát pět tisíc stop nad Amazonis Planitia. Ve stejné chvíli se mu naskytl velkolepý pohled na Arsia Mons, nejjihnější ze tří sopek lemujících Tharsis, tyčící se nad horizontem jako nějaký sousední svět. A to, co vypadalo jako černý mrak, daleko nad severozápadním obzorem, byla pravděpodobně samotná Olympus Mons!

Silnice sledovala trasu pádu lana. Lano při svém pádu udeřilo do západní strany Tharsisu, samozřejmě ne s takovou razancí jako při svém konečném dopadu, ale s dostatečnou silou, aby vytvořilo zajímavé super koule, které měl Art teoreticky prozkoumat. Zvíře, se kterým se měl setkat, odklízelo zbytky lana někde poblíž, a lano už bylo skoro úplně odklizené; jediná věc, která zde zbyla, byly staromódní koleje. Tyto koleje vytvořilo Zvíře z uhlíku, který získalo ze zbytků lana, a z hořčíku z půdy, aby mohlo odesílat sebraný materiál do zpracovatelského závodu Ourborous v Sheffieldu. Šikovně, pomyslel si Art, když uviděl malé, automaticky řízené vozidlo, řítící se v opačném směru k městu. Malý černý vůz byl naplněný většinou uhlíkatými nanovláknky, na vrcholku korunovanými velkým pravoúhlým blokem diamantu. O tom Art v Sheffieldu slyšel, a tak ho příliš nepřekvapilo, když to viděl. Diamant vznikl z dvojité spirály vyztužující lano, a měl ve skutečnosti mnohem menší hodnotu než uhlíkatá vlákna pod ním. Ale vypadal hezky.

Druhý den cesty Art konečně opustil nesmírný kužel Pavonisu a vjel do vlastní prolákliny Tharsis. Zde byl terén mnohem rozbrázděnější než svah sopky s roztroušenými balvany a občasnými krátery od meteoritů. Nyní byl na firmovém svahu západního Tharsisu, napadaném bouřemi, jež nezdídka přinášely sníh, který přirozeně neroztával, ale v kombinaci s neustálým chladem a narůstajícím tlakem se ve svých spodních vrstvách měnil v ledovec.

Po mnoha kilometrech Art konečně uviděl Zvíře odklízějící lano. Nejprve spatřil na západním obzoru jeho vrcholek, a až po dalších několika hodinách i zbytek. Tady, na rozsáhlém svahu, se zdálo nějak menší než jeho dvojče ve Východním Sheffieldu, alespoň dokud se k němu nedostal tak blízko, že mu začalo znovu připadat jako celý městský blok. Zvíře se pohybovalo rychlostí tří kilometrů za den, takže nebyl žádný problém vjet na jeho otevřenou rampu a dostat se krátkým tunelem do přechodové komory. Domluvil se s AI Zvířete, dveře se za jeho vozidlem tiše zavřely a zhruba za minutu se otevřely vnitřní dveře, takže mohl prostě vystoupit z vozidla a vyjet výtahem na pozorovací palubu. Netrvalo mu dlouho, než si uvědomil, že život uvnitř Zvířete není výtažkem všeho vzrušení světa, a protože si stroj prohlédl už v Sheffieldu, podíval se jen na iontový chromatograf dole v laboratoři a pak se vrátil do vozidla, aby se trochu rozhlédl kolem. Tak to chodilo, když člověk pracoval na Zvířeti, ujistil ho Zafir; terénní vozidla sloužila jako rybky lodivodi kroužící kolem velryby, a i když byl pohled z pozorovací paluby krásný a velkolepý, většina lidí skončila tím, že trávila spoustu svého času projíždkami po okolí.

Takže Art dělal totéž. Spadlé lano jasně ukazovalo, o kolik zde byl jeho dopad tvrdší než na počátku jeho pádu. Zde se zabořilo do skály přibližně třetinou svého průměru, a jeho válec byl zploštělý a poznamenaný dlouhými trhlinami po stranách odhalujícími jeho strukturu, skládající se ze svazků uhlíkatých nanovláken, ještě stále jedné z nejodolnějších substancí, které věda o materiálech znala, ačkoli lano současného výtahu bylo zjevně z ještě pevnějšího materiálu. Zvíře se nad těmito pozůstatky pohybovalo jakoby rozkročmo a opálený poloválec mizel v otvoru v přední části Zvířete, odkud vycházel rachot a hluboké, téměř subsonické vibrace. A pak, každý den ve dvě odpoledne, se otevřely dveře v zadní části vozidla, vyjel jeden z vláček diamanty naplněných vozíků blyštících se ve slunci a začal klouzat směrem k Pavonisu. Vlávky mizely v proláklině za vysokým východním obzorem sotva deset minut poté, co opustily svého tvůrce.

Když se dost vynadával na každodenní odesílání produkce, začal Art zkoumat okolní krátery a velké balvany, a - upřímně řečeno - hledal Nirgala, nebo na něho spíš čekal. Po několika dnech k tomu přidal několikahodinové odpolední procházky ve skafandru po blízkém okolí.

Byl to podivně vypadající terén, nejen kvůli poměrně pravidelnému rozdělení milionů černých skal, ale proto, že tvrdá, černá pokrývka firnu byla vytvarována do fantastických tvarů písečnými větry - za každou vyčnívající skálou byly závěje nejrůznějších tvarů, hřebeny, kapky atd. Bylo zajímavé chodit mezi podivuhodnými výsledky působení aerodynamických sil na načervenalý sníh.

Příštího dne se stalo toto. Zvíře pomalu postupovalo k západu. Art zjistil, že větru vystavené holé vrcholky skal v

těchto místech jsou často zbarveny malými vločkami, což byly šupinky lišejníků, toho druhu, který roste rychle, nebo aspoň na lišejník rychle. Art sebral dva vzorky skály, odnesl si je s sebou zpátky do Zvířete a zvědavě se pustil do četby o lišejnících. Tyto byly zjevně geneticky upravené kryptoendolitické lišejníky, což znamenalo, že žily ve skále, a v této výšce žily skutečně na samé hranici možností - v článku o nich se říkalo, že devadesát osm procent své energie využívají pouze k tomu, aby zůstaly naživu, a méně než dvě procenta slouží k reprodukci. A to bylo velké zdokonalení oproti terránským druhům, na nichž byly založeny.

Plynuly další dny, pak týdny, ale co mohl dělat? Pokračoval ve sbírání lišejníků. Jeden z kryptoendolitů, které našel, byl první druh k přežití na povrchu Marsu, říkala učebnice, a byl projektován členy legendární První stovky. Art rozbil několik skal, aby získal lepší pohled, a objevil proužky lišejníku prorůstající skálu do hloubky centimetr pod povrchem: nejdříve žlutý proužek přímo na povrchu, pak modrý proužek pod ním, pak zelený. Po tomto objevu se na svých procházkách často zastavoval, aby poklekl a přiblížil obličejový štítek své přilby k barevným skalám vyčnívajícím z firnu, a obdivoval šupinky lišejníku a jejich barvy - žlutou, olivovou, khaki, lesní zeleň, černou, šedou.

Jednoho dne zajel s terénním vozidlem daleko od Zvířete a vydal se na pěší obchůzku po okolí a sběr vzorků. Když se vrátil, zjistil, že postranní dveře jeho vozidla se nechťejí otevřít. "Co je, sakra?" řekl hlasitě.

Už dávno zapomněl, že se něco takového může stát. Zjevně nějaká porucha elektroniky. Za předpokladu, že se jednalo o tohle... a ne o něco jiného. Použil interkom a pokusil se odkódovat dveře, ale bezvýsledně. A protože se nemohl dostat dovnitř, nemohl zapojit ani nouzové systémy. A interkom v jeho přilbě měl velmi omezený dosah - ve skutečnosti obzorem - který zde v Pavonisu sahal jen několik málo kilometrů do všech stran. Zvíře bylo těsně za obzorem, a ačkoli by k němu pravděpodobně dokázal dojít, na dlouhém úseku jeho pochodu by Zvíře i jeho vozidlo byly pro něho za obzorem, a on sám ve skafandru, s omezenou zásobou vzduchu...

* * *

Náhle mu krajina připadala cizí, zlověstná a temná i v zářivém slunečním svitu. "Dobře, sakra," řekl Art, horečně přemýšleje. Byl tady konečkonců proto, aby ho zde kontaktovali lidé z podzemí. Nirgal říkal, že to bude vypadat jako nějaká nehoda. Samozřejmě, toto nemusela být nezbytně právě ta nehoda, ale ať byla nebo nebyla, panika mu nepomůže. Nejlépe bude vycházet z pracovního předpokladu, že jde o nějaký skutečný problém. Může se pokusit dojít zpátky ke Zvířeti, nebo se pokusit dostat do vozidla. Ještě stále o tom přemýšlel a zároveň ťukal na klávesnici vstupních dveří, jako by chtěl vyhrát mistrovství světa v psaní na stroji, když mu někdo poklepal na rameno. "Aaa!" zařval a vyskočil.

* * *

Byli dva, ve skafandrech a odřených starých přilbách. Přesto dokázal čelními štítky rozeznat jejich tváře: nějaká žena s jestřábi tváří, která vypadala, jako by ho chtěla kousnout, a malý černoch s úzkou tváří, lemovanou šedivými licousy. Byl to právě muž, kdo poklepal Artovi na rameno. Teď zvedl tři prsty a ukázal na konzolu na svém zápěstí. Nepochybně vlnové pásmo, které používali. Art na ně přepojil. "Hej!" zavolal, cítě větší úlevu, než by měl, když se vzalo v úvahu, že tohle pravděpodobně zorganizoval Nirgal, takže Art nebyl v žádném nebezpečí. "Hej, vypadá to, že se nemůžu dostat do svého vozidla. Můžete mi nějak pomoci?"

Muž se jízlivě zasmál. "Vítejte na Marsu," řekl.

ČÁST 3 DLOUHÝ DOBĚH

Ann Claybornová jela po Ženevském výběžku a každou chvíli zastavovala a sbírala vzorky ze silničního zářezu. Dálnice Transmarineris byla po roce 2061 opuštěna a nyní zmizela pod špinavým nánosem ledu a balvanů pokrývajícím dno Copratské rokle. Ta silnice byla dnes jen archeologickou památkou.

Ann však studovala Ženevský výběžek. Ten byl vlastně posledním výběžkem mnohem delší lávové žíly, jejíž větší část byla nyní pohřbena v plošině táhnoucí se kjihu. Tato žíla byla jednou z několika - k nimž patřila blízká Melas Dorsa, Felis Dorsa dále na východ a Solis Dorsa dále na západ - které byly kolmé vůči kaňonům Marinerisu, a jejich původ byl záhadou. Ale když jižní val Melaské rokle ustoupil, následkem zhroucení a větrné eroze, tvrdá skála jedné z žil byla obnažena, a to byl právě Ženevský výběžek, který poskytl Švýcarům dokonalou rampu, po níž mohli vést svou silnici dolů stěnou kaňonu, a nyní nabízel Ann skvěle obnaženou základnu žíly. Bylo možné, že tato žíla a všechny její sousední žíly byly soustředným rozštěpením, k němuž došlo, když se zvedal Tharsis, ale také mohly být mnohem staršího původu, pozůstatky z doby, kdy planeta ještě expandovala následkem svého vnitřního tepla. Datování čediče z podloží žíly by na tuto otázku mohlo pomoci odpovědět.

Takže opatrně sjížděla po zamrzlých zbytcích silnice. Pohyb jejího vozidla byl z kosmu nepochybně dobře viditelný, ale o to se nestarala. Loni projela celou jižní polokouli, aniž by věnovala nějakou pozornost bezpečnostním opatřením, s výjimkou případů, kdy se blížila ke Kojotovým skrytým útočištím, aby doplnila zásoby. Nikdy se nic nestalo.

Dosáhla dna Výběžku, pouze v krátké vzdálenosti od řeky ledu a skály, která nyní pokrývala dno kaňonu. Vystoupila z vozidla a začala ťukat svým geologickým kladívkem na dně posledního silničního zářezu. Stála zády k obrovskému ledovci a nepřemýšlela o něm. Soustředovala se na čedič. Žíla před ní stoupala ke slunci, dokonalá rampa na vrchol skalního srázu nějaké tři kilometry nad ní a asi pět kilometrů jižním směrem. Po obou stranách Výběžku se vinul v obrovských meandrech nezměrný jižní sráz Melaské propasti, a vpravo, ve vzdálenosti asi šedesáti kilometrů, se zvedalo masivní předhoří toho, čemu Ann říkala mys Solis.

Ann už dávno předpověděla, že každá hydratace atmosféry bude následována značně urychlenou erozí, a sráz po obou stranách Výběžku jevil známky toho, že měla pravdu. Meandry mezi Ženevským výběžkem a mysem Solis bývaly vždycky hluboké, ale nyní několik čerstvých půdních sesuvů ukazovalo, že se rychle stávaly ještě hlubšími. Nicméně i

ty nejčerstvější jizvy byly pokryté zmrzlým prachem. Celá stěna vypadala jako po pádu laviny - různé odstíny červené s bílými pásy.

Asi kilometr nebo dva na západ od Výběžku vedl souběžně s ním po dně kaňonu velice nízký černý hřeben. Ann se k němu vydala. Při jeho bližší prohlídce zjistila, že se zjevně skládá z téhož čediče jako Výběžek. Vytáhla své geologické kladívko a odštípla několik vzorků.

Zaznamenala nějaký pohyb a vyskočila na nohy, aby se podívala. Mysu Solis chyběl jeho nos. Z jeho úpatí se zvedalo červené mračno.

Sesuv! Okamžitě zapnula časovač a spustila před obličejový štítek binokulár. Zaostřovala ho, dokud neviděla vzdálené předhoří naprosto jasně. Nová skála, obnažená lomem, byla načernalá. Vypadala jako čedič. A zdálo se, že lom zabírá celou výšku útesu, celé čtyři kilometry.

Čelo útesu zmizelo ve stoupajícím oblaku prachu, který se vzdouval a vlnil, jako kdyby tam byla explodovala nějaká gigantická bomba. Ozvalo se zahřmění, připomínající vzdálenou bouři. Zkontrolovala časovač na zápěstí; něco méně než čtyři minuty. Rychlost zvuku na Marsu byla 252 metrů za sekundu, takže vzdálenost šedesáti kilometrů byla potvrzena. Viděla sesuv téměř od prvního okamžiku.

Hluboko v meandru se odlomil i menší kus útesu, nepochybně následkem toho otřesu. Ale to vypadalo jako obyčejný pád skály ve srovnání se zhrouceným předhořím, které muselo obsahovat miliony kubických metrů horniny.

Fantastické, vidět na vlastní oči jeden z těchto velikých sesuvů - většina archeologů a geologů se musela spoléhat na exploze nebo na počítačové simulace. Několik týdnů strávených ve Valles Marineris by ten problém vyřešilo za ně.

A tady přicházela, valící se terénem podél okraje ledovce, temná masa vířícího prachu. Od mysu to byla skutečně daleká cesta. Uvědomila si s úlekem, že byla svědkem sesuvu s dlouhým doběhem. Byl to zvláštní jev, jedna z nevyřešených hádanek geologie. Velká většina sesuvů se pohybovala v horizontálním směru do méně než dvojnásobné vzdálenosti, než byla výška, z níž padaly, ale zdálo se, že několik málo velkých sesuvů vzdorovalo zákonným třením a jejich horizontální doběh přesahoval výšku jejich pádu desetinásobně, a někdy dokonce i dvacet nebo třicetnásobně. Ty byly nazývány sesuvy s dlouhým doběhem, a nikdo nevěděl, proč k nim docházelo. Mys Solis se zřítíl z výšky čtyř kilometrů, a tak by se měl zastavit ve vzdálenosti maximálně osmi kilometrů. Ale teď se řítíl po dně Melaské propasti přímo na Ann. Kdyby činil jeho doběh jen patnáctinásobek výšky jeho pádu, převalil by se přes ni a udeřil by do Ženevského výběžku.

Zaostřila svůj binokulár na přední okraj sesuvu, viditelný jen jako temnou masu pod vířícím mračnem prachu. I přes přilbu cítila, jak se jí chvěje ruka, ale kromě toho necítila nic jiného. Žádný strach, žádnou lítost - vlastně nic než pocit uvolnění. Konečně bylo po všem, a nebyla to její chyba. Nikdo jí to nemohl vyčítat. Vždycky říkala, že ji terraforming jednou zabije. Krátce se zasmála, a pokusila se lépe zaostřit na přední okraj sesuvu. Nejstarší hypotéza, pokoušející se vysvětlit dlouhý doběh, byla ta, že skála klouže po vrstvě vzduchu zachycené pod sesuvem, ale pak některé staré sesuvy s dlouhým doběhem objevené na Marsu a na Měsíci tento názor zpochybnil, a Ann souhlasila s těmi, kteří namítali, že jakýkoli vzduch zachycený pod skálou by rychle pronikl nahoru. Nicméně musela existovat nějaká forma lubrikantu. Podle některých názorů to způsobovala vrstva roztavené skály, podle jiných akustické vlny nebo pouze extrémně silné energetické chvění částic zachycených na dně sesuvu. Ale žádný z těchto názorů nebyl plně uspokojivý, a s jistotou se nevědělo nic. Přibližovala se k fenomenologické záhadě.

Nic na mase mříčí k ní pod mračnem prachu nenasevěďovalo té či oné teorii. Určitě nezářila jako roztavená láva, a ačkoli byla hlučná, nedalo se nijak posoudit, zda byla dost hlučná na to, aby klouzala po svém vlastním sonickém třesku. Ale v každém případě se blížila, bez ohledu na to, jakým mechanismem byla hnána. Vypadalo to tak, že i kdyby měla Ann šanci na to přijít, její poslední příspěvek geologii bude ztracen v okamžiku objevu.

Zkontrolovala chronometr na zápěstí a byla překvapená, když viděla, že už uplynulo dvacet minut. Bylo známo, že sesuvy s dlouhým doběhem jsou rychlé; předpokládalo se, že sesuv v Blackhawk v Mojavské poušti dosahoval rychlosti 120 kilometrů za hodinu na spádu pouhých několika stupňů. Melaská propast byla příkřejší. A přední okraj sesuvu se skutečně přibližoval rychle. Hluk byl stále hlasitější, jako bouře valící se přímo nad hlavou. Mračno prachu zůstávalo pozadu a zablokovalo pohled na odpolední slunce.

Ann se otočila a podívala se na veliký ledovec Marineris. Tam nejdříve přišla o život, když se vylila vodonosná vrstva a proudila dolů velkými kaňony. A Frank Chalmers tam přišel o život a byl pohřben někde v ledu. Jeho smrt způsobila ona svou chybou, a nikdy si to nepřestala vyčítat. Byla to jen chvílička nepozornosti, ale přesto chyba, a některé chyby nikdy nedokážete napravit.

A pak zemřel i Simon, pohlcen lavinou svých vlastních bílých krvinek. Teď byla řada na ní. Úleva byla stejně silná jako bolestná.

Otočila se znovu k lavině. Skála viditelně poskakovala, ale nepřevalovala se sama přes sebe jako roztříštěná vlna. Očividně skutečně klouzala po nějaké lubrikační vrstvě. Geologové našli téměř nedotčené plošiny na vrcholech sesuvů, které se tak pohybovaly mnoho kilometrů, takže toto bylo potvrzení známého jevu, ale určitě to vypadalo podivně, dokonce neskutečně - nízký násep postupující krajinou, aniž by se převaloval. Jako magický trik. Půda pod jejíma nohama vibrovala, a přistihla se, že má ruce zaťaté v pěst. Vzpomněla si na Simona, bojujícího ve svých posledních hodinách se smrtí, a sykla; nezdálo se správné stát tady a vítat konec tak šťastně. Věděla, že Simon by to neschvaloval. Jako nějaké gesto svého ducha sestoupila z nízké lávové žíly a klekla si na jedno koleno za ni. Její hrubozrnný čedič byl v hnědém světle nezřetelný. Udělala, co mohla, nikdo by jí nemohl nic vytkat. Stejně bylo zbytečné uvažovat tímto způsobem; nikdo se nikdy nedoví, co tady dělala, dokonce ani Simon. Simon odešel. A ten Simon v jejím nitru by ji nikdy nepřestal trápit, bez ohledu na to, co udělala. Takže byl čas odejít na odpočinek a být vděčná. Mračno prachu se převalilo přes nízkou žílu. Zvedl se vítr - BUM! Dopad hluku ji povalil a vlekl po dně kaňonu. Ocítila se v černém mraku, na rukou a kolenou, prach všude kolem, celý svět naplňoval hmot drcené skály a

půda pod ní vyhazovala jako divoké zvíře.

A pak se ta hrůza utišila. Ann stále klečela na rukou a kolenou a pod látkou skafandru cítila studenou skálu. Nárazy větru pomalu vyčistily vzduch. Byla celá pokrytá prachem a malými úlomky skály.

Roztřeseně vstala. Dlaně i kolena ji bolely, a jeden kolenní kloub byl ztuhlý chladem. Levé zápěstí měla patrně vymknuté. Došla k té nízké žile a podívala se přes ni. Sesuv se zastavil asi třicet metrů od ní. Pruh půdy mezi žilou a čelem sesuvu byl posetý sutí a oblázky, ale vlastní čelo sesuvu tvořila černá stěna rozdrceného čediče, sklánějící se nazad v úhlu přibližně čtyřiceti pěti stupňů, a dvacet až dvacet pět metrů vysoká. Kdyby byla zůstala stát na té nízké žile, náraz vzduchu by ji byl srazil dolů a zabil. "K čertu s tebou," řekla Simonovi.

Severní okraj sesuvu narazil na Melaský ledovec, tavě led a míchaje se s ním v oblacích páry tryskajících přes balvany a bláto. Ale mračno prachu nedovolovalo Ann, aby z toho moc viděla. Překročila žilu a vydala se k úpatí sesuvu. Skály na jeho dně byly stále horké. Nezdály se víc rozlámané než skála výše na čele sesuvu. Ann se dívala na novou černou stěnu a v uších jí zvonilo. To není fér, pomyslela si. Není to fér.

Zamířila k Ženevskému výběžku. Necítila se dobře, stále byla jako omámená. Její terénní vozidlo stálo stále na slepém konci silnice, zaprášené, ale zjevně nepoškozené. Dlouho se ho nedokázala dotknout. Dívala se zpátky přes černou kouřící masu sesuvu - černý ledovec vedle bílého. Konečně otevřela dveře a vklouzla dovnitř. Nic jiného se dělat nedalo.

Ann každý den kousek ujela, pak vystoupila a pohybovala se pěšky, vykonávajíc svou práci tvrdohlavě jako nějaký automat.

Po obou stranách vypoukliny Tharsisu byla proláklina. Na západní straně byla Amazonis Planitia, nízká pláň zasahující hluboko do severozápadní vysočiny. Na východě bylo koryto Chryse, proláklina, která se táhla od Argyrské pánve přes Margaritifer Sinus a Chryse Planitia, nejhlubší bod koryta. Koryto bylo průměrně o dva kilometry níže než jeho okolí, a byl v něm umístěn všechen chaotický terén a většina prastarých výlevových kanálů na Marsu.

Ann jela k východu podél severního okraje Marinerisu, dokud nebyla mezi Nirgal Vallis a Aureum Chaos. Zastavila, aby doplnila zásoby v útočišti zvaném Dolmen Tor, což bylo místo, kam je vzali Michel a Kasei na konci jejich ústupu Marinerisem v roce 2061. Uvidět znovu toto malé útočiště na ni nijak nezapůsobilo, sotva si to všechno pamatovala. Všechny její vzpomínky odplývaly do ztracena, což považovala za potěšitelné. Vlastně na tom vědomě pracovala, soustřeďujíc se na danou chvíli s takovou intenzitou, že všechno ostatní bylo nepodstatné.

Koryto zde určitě bylo dřív než ten chaos a výlevové kanály, které zde nepochybně byly právě proto, že zde bylo koryto. Vypouklina Tharsis byla obrovským zdrojem výronů plynů z horkého středu planety, všemi těmi radiálními a koncentrickými zlomy okolo ní unikaly téžavé látky z horkého nitra planety. Voda vázaná doposud v regolitu stékala po svahu do proláklin po obou stranách vypoukliny. Mohlo být, že ty prolákliny byly přímým výsledkem existence vypoukliny, prostě jako následek ohybu litosféry dolů v okolí místa, kde byla vytlačena vzhůru. Nebo to mohlo být tak, že se plášť pod proláklinami ponořil, když se zvedl pod vypouklinou. Standardní konvekční modely takový názor podporovaly - vydutí se koneckonců někde muselo projevit poklesem.

A pak, tam nahoře v regolitu, voda stékala dolů svým obvyklým způsobem a hromadila se v korytech, dokud se vodonosné vrstvy neprotřhly a povrch nad nimi se nezhroutil a nevytvořil tak výlevové kanály a všechen ten chaos. Byl to dobrý pracovní model, přijatelný a věrohodný, který vysvětloval mnoho faktorů.

A tak Ann každý den hledala potvrzení teorie o konvekci pláště pro koryto Chryse. Kontrolovala staré seismografické záznamy a odebírala vzorky skal. Nyní bylo obtížné proniknout korytem na sever, protože výlevy vodonosných vrstev z roku 2061 téměř zablokovaly cestu, ponechávajíc jen úzkou šterbinu mezi východním koncem velikého ledovce Marineris a menšího ledovce, který vyplňoval celou délku Ares Vallis. Tato šterbina byla první možností, jak východně od Noctis Labyrinthus překročit rovník, aniž by člověk musel jet přes led, a Noctis odtud byl šest tisíc kilometrů daleko. Takže v té šterbině byla vybudována cesta a silnice, a na okraji kráteru vzniklo slušně velké zastřešené město. Jižně od kráteru Galilei byla nejužší část šterbiny jen čtyřicet kilometrů široká, zóna sjízdné pláně mezi východním ramenem Hydaspis Chaos a západní částí Aram Chaos. Bylo obtížné projet touto zónou a udržet cestu i silnici pod obzorem, a Ann jela přímo po okraji Aram Chaos, dívajíc se dolů na rozbitý terén.

Na sever od kráteru Galilei byla cesta snazší. A pak byla Ann ze šterbiny venku a ocitla se na Chryse Planitia. To bylo srdce koryta, s gravitačním potenciálem 0,65 - místo s nejnižší gravitací na planetě, dokonce nižší než v Hellas nebo v Isidis.

Jednoho dne však vyjela na vršek osamělého kopce a uviděla, že uprostřed Chryse je ledové moře. Dlouhý ledovec sjel dolů ze Simund Vallis a usadil se v nejnižším místě Chryse Planitia, kde se neustále rozšiřoval, dokud se z něho nestalo moře pokrývající souš za obzorem směrem k severu, severovýchodu i k severozápadu. Pomalu objela jeho západní pobřeží, a pak i severní. Moře měřilo napříč nějakých dvě stě kilometrů.

Jednoho dne k večeru zastavila svůj vůz na okraji nějakého kráteru a zadívala se přes obrovskou rozlohu polámaného ledu. V roce 2061 bylo tolik výlevů. Bylo jasné, že v té době muselo být několik dobrých geologů, kteří pracovali pro povstalece, vyhledávali vodonosné vrstvy a přiváděli k výbuchu nálože nebo nechávali roztavit reaktory přesně tam, kde byly hydrostatické tlaky největší. Zdálo se, že přitom využívali spoustu jejích vlastních objevů.

Ale to byla minulost, kterou vykazala ze svého vědomí. To všechno bylo pryč. Teď a tady zde bylo pouze toto ledové moře. Ve všech nedávných záznamech seismografů se vyskytovaly nedávné záchvěvy od severu, kde v té době měla být velmi nízká aktivita. Možná tání polární čepičky způsobovalo zvedání tamní litosféry, což mělo za následek spoustu malých zemětřesení, nebo spíš marsotřesení. Ale ty seismografické záznamy ukazovaly od sebe oddělené periodické otřesy, spíš exploze než zemětřesení. Po mnoho dlouhých večerů zamyšleně studovala obrazovku AI ve svém vozidle. Dodržovala stále stejný denní režim, krátká jízda, pak pěší průzkum okolí. Opustila ledové moře a pokračovala na sever

do Acidalie.

Velké pláně na severní polokouli byly všeobecně popisovány jako rovina, a jistě jí byly ve srovnání s chaosem a vysočinami jižní polokoule. Ale ani tak to nebyla rovina jako fotbalové hřiště nebo stolní deska - to ani zdaleka ne. Všude byly terénní vlny, stále nahoru a dolů pahorků a údolí, hřebenů popraskaného skalního podloží, velkých polí balvanů, izolovaných skalních věží a malých propadlin... Bylo to nepozemské. Na Zemi by půda vyplnila údolí, a vítr, voda a rostlinný život by narušily a snížily holé vršky kopců, a pak by to všechno převládalo ledovcová pokrývka, nebo by se to zvedlo následkem tektonické činnosti, všechno by procházelo neustálým procesem změn, a jak by plynul čas, všechno by bylo postupně vyrovnáváno působením počasí a biosféry. Ale tyto pradávne zvrásněné pláně, jejich údolí vzniklá dopadem meteoritů, se nezměnily po miliardu let. A tyto pláně patřily k nejmladším částem povrchu Marsu.

Bylo obtížné jet takovým terénem, a naopak bylo velmi snadné se ztratit při pěším výpadu, zvlášť když vaše vozidlo bylo maskované tak, že vypadalo jako všechny ostatní balvany roztroušené kolem, a zvlášť když člověk přemýšlel o něčem jiném. Nejednou musela Ann hledat své vozidlo pomocí rádiového signálu, a někdy do něho naopak přímo narazila dřív, než si ho všimla.

Nejlepší trasy vedly podél nízkých hřebenů a žil obnaženého skalního podloží. Kdyby tyto čedičové cesty na sebe navzájem navazovaly, bylo by to snadné. Jenže většinou byly přerušeny příčnými zlomy vyplněnými sutí, kde se žila opět měnila v pouhou část pole balvanů.

* * *

Pokračovala k severu, do Vastitas Borealis. Acidalia, Borealis: ty staré názvy byly tak zvláštní. Snažila se pokud možno nikdy nepřemýšlet, ale během dlouhých hodin ve vozidle to bylo někdy nemožné. V těch dobách bylo méně nebezpečné číst než se pokoušet zůstat netečný a nevědomý. Proto namátkou četla v knihovně své AI a často skončila u geologických map Marsu, a jednoho večera za soumraku se na místní názvy na Marsu zaměřila důkladněji.

Ukázalo se, že většina z nich pochází od Giovanniho Schiaparelliho. Na svých mapách pořízených pomocí teleskopu pojmenoval přes sto výrazných terénních útvarů, většinou stejně iluzorních jako jeho kanály. Když však astronomové v padesátých letech dvacátého století mapy uvedli do souladu se skutečným pozorováním - přičemž se uznávaly útvary, které bylo možno vyfotografovat - mnohé z Schiaparelliho názvů uchovali. Schiaparelli byl klasický učenec, který studoval i biblickou astronomii, a mezi jeho názvy byly latinské, řecké, biblické a homérické odkazy, všechny smíchané dohromady. Svým způsobem měl ale dobrý postřeh. Jedním z důkazů jeho talentu byl rozdíl mezi jeho mapami a konkurenčními mapami Marsu z devatenáctého století. Například mapa jistého Angličana jménem Proctor spoléhala na náčrty reverenda Williama Dawese, a tak na Proctorově mapě Marsu, která nevykazuje žádnou podobnost se standardní mapou Marsu, existoval Dawesův kontinent, Dawesův oceán, Dawesova úžina, Dawesovo moře a Dawesova vidlicová zátoka. Také Airyho moře, DeLa Rueův oceán a Beerovo moře. To poslední byl pravděpodobně hold Němci jménem Beer, který nakreslil mapu Marsu ještě horší, než byla Proctorova. Ve srovnání s nimi byl Schiaparelli génius.

Ale ne důsledný. A na té směsi odkazů bylo něco špatného, něco nebezpečného. Všechny významné terénní útvary na Merkuru dostaly jména po velkých umělcích a na Venuši po slavných ženách. Lidé tak měli pocit, že žijí na vnitřně koherentních světech. Pouze na Marsu snášeli příšernou a ohavnou míchanici snů minulosti, mající za následek katastrofální nepochopení skutečného terénu: Sluneční jezero, Zlatá pláň, Rudé moře, Pávi hora, Fénixovo jezero, Cimmerie, Arkádie, Perlový záliv, Gordický uzel, Styx, Hádes, Utopie.

Ve tmavých dunách Vastitas Borealis jí začaly docházet zásoby. Její seismografy ukazovaly každodenní záchvěvy na východě, a ona zamířila k nim. Na svých vycházkách ven studovala granátově zbarvené písečné duny a jejich vrstvení, které odhalovalo dávné změny klimatu. Ale sníh a větry hřebeny dun srážely. Písek se vždycky usazoval v dunách, to byla prostá fyzikální záležitost, ale v důsledku jejich pomalého pohybu byly záznamy dřívějších věků uloženy v nich postupně ničeny. Vyhnala tuto myšlenku z hlavy a studovala tento jev, jako kdyby neexistovaly žádné umělé síly, které ho narušují. Soustředila se na svou práci. Ale nejednou se s děsem probudila ze spánku při představě sesuvu s dlouhým doběhem, řítícího se na ni. A pak už raději zůstala vzhůru, zpocená a roztřesená, a čekala na zářivý úsvit, na slunce planoucí jako kus síry.

Kojot jí dal mapu svých tajných skladišť na severu, a teď došla k jednomu z nich, ukrytému ve skupině balvanů o velikosti domu. Doplnila své zásoby a zanechala zde krátký děkuvný vzkaz. Poslední itinerář, který jí Kojot dal, říkal, že se bude někdy brzy pohybovat v této oblasti, ale zatím po něm nebylo ani stopy, a čekání nemělo smysl. Pokračovala v cestě.

* * *

Dny zvolna mýjely. Nemohla si však pomoci, vzpomínka na sesuv ji stále strašila. Nevadilo jí ani tak, že byla v nebezpečí smrti, což se nepochybně stalo už mnohokrát předtím, a většinou tak, že si toho ani nevšimla. Byla to čistá náhoda. Porušená rovnováha. Účinky nenásledovaly příčiny. Koneckonců, strávila spoustu času v otevřeném terénu a dostala mnohem větší dávku radiace, než bylo zdrávo, ale byl to Simon, kdo zemřel. A byla to ona, kdo usnul u volantu, ale byl to Frank, kdo zemřel. Byla to prostě věc náhody, náhodného přežití nebo zániku.

Bylo těžké uvěřit, že se v takovém vesmíru jakkoli uplatňoval přirozený výběr. Tam pod jejíma nohama, v korytech mezi dunami rostly na zrnkách písku archaebakterie, ale atmosféra získávala rychle kyslík, a všechny archaebakterie zahynou s výjimkou těch, které se náhodou ocitnou pod zemí izolovány před kyslíkem, který je pro ně jedovatý.

Přirozený výběr nebo náhoda? Stála jsi tam, zatímco se k tobě řítila smrt. Mohly tě zavalit balvany a mohla jsi zemřít, nebo se přes tebe mohlo přehnat mračno prachu, a ty jsi žila dál. A nic, co jsi udělala, nehrálo roli v tomto velikém buď-a-nebo. Na ničem, cos udělala, nezáleželo. Jednou odpoledne, když si krátila čas před večeří četbou, se dočetla, že carská policie odvedla Dostojevského na popravu, ale pak ho zase přivedla zpátky, po několika hodinách čekání, až na

něho přijde řada. Ann dočetla a posadila se s nohama na přístrojové desce do řidičského sedadla, dívajíc se nevidoucím pohledem na obrazovku. Světlo zapadajícího slunce proudilo dovnitř oknem nad ní. Dostojevský se navždy změnil, prohlásil autor ve snadné vševědoucečnosti životopisce. Epileptik, náchylný k násilí, náchylný k zoufalství. Nebyl schopen tu zkušenost integrovat. Stále rozhněvaný. Bojácný. Posedlý. Ann zavrtěla hlavou a zasmála se, rozzlobená na toho idiota, co to napsal. Samozřejmě jste tu zkušenost neintegrovali. Nemělo to smysl. Byla to zkušenost, která se nedá integrovat.

* * *

Příštího dne se nad obzorem objevila nějaká věž. Ann zastavila vůz a prohlížela si ji dalekohledem. Za ní byla hustá přízemní mlha. Záchvěvy, které registrovaly její seismografy, byly nyní velmi silné, a zdálo se, že jejich epicentrum leží v nevelké vzdálenosti někde na sever od ní. Jeden z nich dokonce sama ucítila, což - vzhledem k tlumičům otřesů, jimiž byl vůz vybaven - znamenalo, že byly skutečně silné. Zdálo se pravděpodobné, že mají spojitost s tou věží. Vystoupila z vozu. Obloha zářila divokými barvami a slunce už bylo nízko nad zamlženým západním obzorem. Zahnula mezi duny, pak se opatrně vydala na hřeben jedné z nich, přičemž se posledních pár metrů plazila. Pak opatrně vyhlédla přes hřeben na věž, vzdálenou nyní pouze kilometr na východ od ní. Když uviděla, jak blízko je základna věže, přitiskla se k zemi.

Bylo to nějaké mobilní vrtné zařízení, velké. Masivní základna spočívala na gigantických housenkových pásech, podobných těm, kterých se používalo k přesunům největších raket v kosmických přístavech. Vrtná věž se tyčila z této základny do výšky přes šedesát metrů, a uvnitř základny a v nižší části věže byly zcela jasné prostory pro techniky, zařízení a zásoby.

Za tou věcí bylo moře ledu. Z ledu ještě stále vyčnívaly hřebeny velkých dun, první jako hrbolatá pláž, a pak jako stovky srpovitých ostrovů. Ale o pár kilometrů dál hřebeny zmizely a byl tam už jen pouhý led.

Ten led byl čistý - průsvitně purpurový ve světle zapadajícího slunce - čistější než jakýkoli led, který kdy na povrchu Marsu viděla, a hladký, ne polámaný jako všechny ledovce. Mírně se z něho pářilo a zmrzlou páru odnášel vítr na východ. A na tom ledě, z té vzdálenosti připomínající mravence, bruslili lidé ve skafandrech a přilbách.

* * *

Bylo to jasné ve chvíli, kdy uviděla led. Kdysi dávno ona sama potvrdila hypotézu velkého nárazu, která vycházela z dichotomie mezi polokoulemi: nízká, hladká severní polokoule byla prostě superobrovská dopadová pánev, výsledek sotva představitelné kolize mezi Marsem a nějakou planetkou skoro stejně velkou jako on. Její skála, která se při nárazu nevypařila, se stala součástí Marsu samotného, a existovaly i názory, že nepravidelné pohyby pláště, které způsobily vznik vypoukliny Tharsis, byly opožděným následkem poruch způsobených tímto nárazem. Ann se to nezdálo pravděpodobné, ale co bylo jasné, byl fakt, že k nějaké velké srážce došlo, přičemž došlo ke snížení povrchu celé severní polokoule oproti jižní v průměru o čtyři kilometry. Úžasný úder. Náraz podobné velikosti se vši pravděpodobností způsobil zrození Měsíce ze Země. Existovali i oponenti této teorie, kteří tvrdili, že kdyby byl Mars zasažen stejně silně, musel by mít stejně velký měsíc.

Ale teď, když ležela a dívala se na tu obrovskou vrtnou soupravu, bylo jasné, že severní polokoule je ještě nižší, než se zprvu jevila, protože její skalní podloží leželo velmi hluboko, nejméně pět kilometrů pod povrchem dun. Tak hluboký byl nárazový kráter, a pak byla ta proláklina z větší části vyplněna směsí úlomků po dopadu, větrem navátého písku, materiálem pocházejícím z pozdějších dopadů, erozním materiálem klouzajícím po svahu Velkého valu a vodou. Ano, vodou, hledající nejnižší bod, jak to dělala vždycky, vodou v každoroční ledové čapce a v pravěkých výlevech vodonosných vrstev, a odpařující se ze zpuchýřovaného skalního podloží a z polárních čepiček, a to všechno se postupně přesouvalo do této hluboké zóny a spojovalo se do podoby skutečně obrovské podzemní nádrže ledu a vody v kapalném skupenství, která postupně vytvořila pás kolem celé planety, který ležel skoro pode vším na sever od 60° severní šířky, s výjimkou, což bylo ironií, ostrova skalního podloží pod samotnou polární čepičkou.

Ann sama objevila toto podzemní moře už před mnoha lety, a podle jejího odhadu obsahovalo šedesát až sedmdesát procent veškeré vody na Marsu. Vlastně to byl Oceanus Borealis, o kterém mluvili někteří lidé zabývající se terraformingem - ale pohřbený, hluboko pohřbený, a většinou zmrzlý, smíchaný s regolitem, oceán permafrostu, tekutý pouze ve spodních vrstvách u skalního podloží. Všechno bylo dobře uzavřeno tam dole, nebo si to aspoň myslela, protože bez ohledu na to, kolik tepla lidé aplikovali na povrch planety, oceán permafrostu nebude tát o mnoho rychleji než o metr za tisíc let - a i kdyby se rozpustil, zůstal by pod zemí, prostě v důsledku gravitace.

Z toho důvodu zde tedy byla ta vrtná souprava před ní. Těžili vodu. Těžili přímo tekuté vodonosné vrstvy a také tavili led výbušninami, pravděpodobně nukleárními, a pak taveninu shromažďovali a čerpali ji na povrch. Váha regolitového nadloží pomáhala vytlačovat vodu potrubím. Váha vody na povrchu tomu tlaku ještě napomůže. Kdyby existovalo velké množství takových vrtných souprav jako tato, dokázaly by dostat na povrch obrovské množství vody. Mohli by tak získat mělké moře. Sice by znovu zamrzlo a stalo by se na nějaký čas znovu ledovým mořem, ale spojeným působením slunce, oteplování atmosféry, větru a činnosti bakterií by zase roztálo. A pak by zde byl skutečný Oceanus Borealis. A stará Vastitas Borealis se svými černými dunami by se stala jeho dnem.

* * *

Za soumraku se vrátila zpátky k vozu. Pracně otevřela dveře, pracně sňala přilbu. Sedla si k mikrovlnce, ale víc než hodinu se ani nepohnula. Hlavou jí letěly představy. Mravenci hořící pod zvětšovací sklem, mraveniště utopené za blátivou hrází. Myslela si, že v této téměř posmrtné existenci, v níž žila, ji už nic nemůže zasáhnout - ale ruce se jí chvěly a na rýži s lososem v mikrovlnce se nemohla ani podívat. Rudý Mars byl pryč. Žaludek ji v těle tížil jako kámen. V nahodilém proudu univerzální kontingence na ničem nezáleželo, a přece, a přece...

Rozjela se odtud. Nepřišla na nic jiného, co by měla udělat. Vracela se na jih, kolem Chryse a jeho malého ledového moře. To bude jednou možná zátoka toho většího oceánu. Soustředovala se na svou práci, nebo se o to aspoň snažila.

Snažila se nevidět nic jiného než skálu, snažila se přemýšlet jako kámen.

* * *

Jednoho dne jela přes pláň pokrytou malými černými balvany. Ta pláň byla hladší, než tomu obvykle bývalo, obzor byl vzdálený obvyklých pět kilometrů. Malý svět, a zcela zaplněný malými černými balvany, jako zkamenělými míči z různých sportů, jenže všechny byly černé, a všechny byly do té či oné míry vybroušené. Byly to ventifakty.

Vystoupila z vozidla, aby se na ně podívala. Ty skály ji přitahovaly.

Přes horizont se valila fronta nízkých mraků, a ona cítila, jak se do ní opírá vítr. V předčasné temnotě náhle bouřlivého odpoledne nabylo pole balvanů jakési přízračné krásy.

Ty balvany byly čedičové skály, které byly z jedné strany obrušovány převládajícími větry, dokud nebyl její povrch plochý. Trvalo to možná miliony let. A pak byla odváta hlína, v níž balvany ležely, nebo krajem otřáslo jedno ze vzácných zemětřesení, a skála změnila svou polohu a vystavila větrům jinou stranu. A celý proces začal znovu, dokud se znovu z nějakého důvodu poloha skály nezměnila. Takže zde byly kameny nejrůznějších tvarů, od jednoduchých až po šestistěny, osmistěny a dvanáctistěny. Ventifakty. Ann zvedala jeden kámen za druhým, uvažujíc o tom, kolik let jejich vybroušené plochy představovaly.

Začalo sněžit. Nejdříve vířící vločky, pak velké měkké kapky hnané větrem. Bylo relativně teplo a sníh byl mokrá, a pak se změnil v plískanici, poté v odpornou směs krup se sněhem, to všechno hnané silným větrem. Jak bouře pokračovala, sníh začal být velmi špinavý, jak byl po dlouhou dobu hnán atmosférou nahoru a dolů, sbíraje cestou prach, kouř a další vlhkost, až to, co padalo dolů, bylo téměř černé. Černý sníh. A pak začalo padat dolů jakési zmrzlé bláto, zaplňující jámy a mezery mezi ventifakty, pokrývající jejich vršky a pak stékající po stranách jako milion malých lavin způsobených ostrým větrem. Ann bezcílně klopýtala, dokud si nepodvrtila kotník a nezůstala stát, svírajíc v každé ruce jeden kámen. Pochopila, že ten dlouhý dobůh stále ještě trval. A blátivý sníh stále padal černým vzduchem a pohřbíval pod sebou celou pláň.

Ale nic netrvá věčně, dokonce ani kámen, ani zoufalství.

Ann se vrátila do svého vozu, aniž by věděla jak nebo proč. Jela dál, a aniž to vědomě zamýšlela, dojeła zpátky ke Kojotově skrýši. Zůstala tam týden, který strávila procházkami po dunách.

Pak se jednoho dne ozvalo: "Ann, di da do?"

Rozuměla pouze slovu Ann. Otřesená návratem svých hlasů, položila obě ruce na radiostanici a pokusila se promluvit. Ozval se jen jakýsi zvuk, jako by se dusila.

"Ann, di da do?"

Byla to otázka.

"Ann," řekla, jako by zvracela.

O deset minut později byl v jejím voze, rozpráhne se k širokému objetí. "Jsi tady dlouho?"

"Ne... dlouho ne."

Posadili se. Trochu se sebrala. Bylo to jako myslet, bylo to myšlení nahlas. Určitě stále myslela ve slovech.

Hovořil Kojot, možná trochu pomaleji než obvykle, a pozorně se na ni díval.

Zeptala se ho na tu vrtnou soupravu.

"Aha. Byl jsem zvědavý, jestli na některou z nich narazíš."

"Kolik jich je?"

"Padesát."

Kojot uviděl její výraz, a krátce přikývl. Jedl s vlčí chutí, a ji napadlo, že přijel do prázdné skrýše. "Vrážejí do těchto velkých projektů spoustu peněz. Ten nový výtah, tyhle vodní vrtné soupravy, dusík z Titanu... velké zrcadlo tam někde venku mezi námi a Sluncem, aby sem dostali víc světla. Slyšelas o tom?"

Snažila si to srovnat v hlavě. Padesát. Panebože.

Dostala vztek. Zlobívala se na tuto planetu, protože ji nechtěla propustit ze svého objetí. Protože ji bezdůvodně děsila.

Ale to byl zcela jiný druh hněvu. A teď, když tady seděla a dívala se, jak Kojot jí, přemýšlejíc přitom o zaplavení Vastitas Borealis, cítila, jak se v ní zhušťuje hněv jako prestelární prашné mračno, zhušťuje se, dokud se nezhroutí a nezažehne. Žhavý, zuřivý vztek - bolelo to. A pořád to byla ta stejná stará věc, zlost na terraforming. Ten starý palčivý pocit, který v posledních letech trochu zeslábl, se nyní znovu rozhořoval, a ona to nechtěla, opravdu nechtěla. Ale zatraceně, ta planeta se rozpouštěla pod jejíma nohama. Dezintegrovala se. Redukovaná na předmět důlního podnikání nějakého terránského kartelu.

Něco by se mělo udělat.

A ona skutečně mohla něco dělat, i kdyby tím měla jen vyplnit čas, který jí zbýval, než jí nějaká nehoda prokáže poslední milosrdenství. Pomsta zombie - nu, proč ne? Náchylná k násilí, náchylná k zoufalství.

"Kdo je staví?" zeptala se.

"Většinou Consolidated. Staví je továrny v Mareotis a v Bradbury Point." Kojot ještě chvíli jedl, a pak na ni pohlédl.

"Tobě se to nelíbí."

"Ne."

"Ráda bys to zastavila?"

Neodpověděla.

Ale zdálo se, že Kojot pochopil. "Já nemyslím zastavit celý terraforming. Ale jsou věci, které provést lze. Vyhodit ty továrny do povětří."

"Znovu je postaví."

"To nikdy nemůžeš vědět. Zpomalilo by je to. Mohlo by to získat dost času, aby došlo k něčemu v globálním měřítku."

"Myslíš rudé."

"Ano. Myslím, že lidé jim říkají rudí."

Ann zavrtěla hlavou. "Ti mě nepotřebují."

"Ne. Ale možná ty potřebuješ je, ech? A pro ně jsi hrdina. Znamenala bys pro ně víc než jen dalšího pěšáka."

Ann se zamyslela. Rudí - nikdy v ně nevěřila, nikdy nevěřila, že tato forma odporu bude fungovat. Ale nyní - dobrá, i když to nebude fungovat, možná to bude lepší než nedělat nic. Píchnout je sirkou do oka.

A kdyby to fungovalo...

"Nech mě o tom popřemýšlet."

Pak mluvili o jiných věcech. Na Ann pojednou padla únava, což bylo zvláštní, když strávila tolik času nicneděláním.

Ale ta únava existovala. Rozhovor byla vyčerpávající práce, nebyla na něj zvyklá.

"Měla bys jít do postele," řekl Kojot, přerušuje svůj monolog. "Vypadáš unaveně. Podej mi ruce-" Pomohl jí vstát.

Lehla si na postel v šatech. Kojot přes ni přetáhl přikrývku. "Jsi unavená. Tak mě napadá, jestli nemáš nejvyšší čas na další omlazovací kúru, děvče."

"Už ji nepodstoupím."

"Ne! No, překvapuješ mě. Ale teď spi. Spi."

* * *

Jeli s Kojotem zpátky na jih a večer spolu jídávali a Kojot jí vyprávěl o rudých. Bylo to spíš volné sdružení než pevně organizované hnutí. Stejně jako samotné podzemí. Zнала některé z jeho zakladatelů: Ivanu, Geneho a Raula z farmářského týmu, kteří nesouhlasili s Hiroko a jejím zarputilým trváním na viriditas, Kaseje a Daa a několik zygotských ektogenů, spoustu přívrženců Arkadije, kteří sem přišli z Deimosu, a pak se s Arkadijem střetli kvůli hodnotě terraformingu pro revoluci. Poměrně dost bogdanovistů, včetně Steva a Marion, se stalo rudými v letech následujících po roce 2061, stejně jako následovníci biologa Schnellinga a někteří radikální japonští nisei a sansei ze Sabishi, a Arabové, kteří chtěli, aby Mars byl navěky arabský, uprchlí vězňové z Koroljova a tak dál. Tlupa radikálů. To není moje parketa, pomyslela si Ann, v níž přetrvával pocit, že její námítky proti terraformingu jsou racionální vědecká záležitost. Nebo přinejmenším etický či estetický postoj. Ale pak v ní znovu vzplanul hněv a ona zavrtěla hlavou, znechucena sama sebou.

Kdo byla ona, aby soudila etiku rudých? Oni aspoň svůj hněv vyjádřili. Pravděpodobně se cítili lépe, i když nic nedokázali. A možná i něco dokázali, přinejmenším v minulých letech, než terraforming vstoupil do této nové fáze gigantismu nadnárodních společností.

Kojot tvrdil, že rudí terraforming výrazně zpomalili. Někteří z nich dokonce drželi rekordy v počtu potíží a problémů, které způsobili. Existovala dokonce i rostoucí tendence mezi některými z rudých uznat realitu a připustit, že k terraformingu dojde, ale zároveň vypracovat spolehlivé politické mechanismy, které zajistí, aby byl dopad terraformingu co nejmenší. "Existují některé velmi podrobné návrhy na vytvoření atmosféry s velkým procentem oxidu uhličitého, teplé, ale chudé na vodu, která by podporovala rostlinný život a mohli by v ní žít i lidé s maskami, ale nevnutila by tomuto světu terránský model. Je to velmi zajímavé. Existuje i několik návrhů na to, čemu oni říkají areobiosféry. Svět, jehož nízké polohy jsou arktické a pro nás sotva obyvatelné, zatímco vyšší polohy zůstávají nad hlavním objemem atmosféry, a tudíž v přirozeném stavu, nebo ve stavu, který se mu velmi blíží. Kaldery čtyř největších sopek zůstávají v takovém světě obzvlášť čisté, nebo to aspoň říkají."

Ann pochybovala, že by většina z těchto návrhů byla proveditelná, nebo že by měly předpovídané účinky. Ale Kojotova slova ji přesto zaujala. Byl velkým podporovatelem veškerého úsilí rudých, to bylo jasné, a byl pro ně velkým přínosem od samého začátku. Poskytoval jim pomoc z podzemních skrýší, zajišťoval spojení mezi nimi a pomáhal jim budovat jejich vlastní skrýše, které byly umístěny převážně v rozbrázděném terénu náhorních plání Velkého valu, kde rudí zůstávali blízko probíhajícího terraformingu, a proto do něj mohli snadněji zasahovat. Ano - Kojot byl rudý, nebo přinejmenším jejich sympatizant. "Ve skutečnosti nejsem nic. Starý anarchist. Počítám, že bys mě mohla nazvat booneánem, v tom, že věřím v přijetí čehokoli a všeho, co pomůže vytvořit svobodný Mars. Občas si myslím, že ten argument, že lidmi obyvatelný povrch napomáhá revoluci, je dobrý. A jindy si to nemyslím. Každopádně rudí vedou guerillu. A já beru jejich názor, že tady nejsme proto, víš, abychom tady vytvořili novou Kanadu, proboha! Tak jim pomáhám. Vyznám se ve skrývání, a líbí se mi to."

Ann přikývla.

"Tak chceš se k nim připojit? Nebo se s nimi aspoň setkat?"

"Budu o tom přemýšlet."

* * *

Její soustředěný zájem o skály byl ten tam. Nyní se nemohla ubránit, aby si nevšimla, jak mnoho známek života zde je. V jižních šířkách mezi desátým a dvacátým stupněm se za letních odpolední rozpouštěl led z ledovců a studená voda stékala ze svahů, vytvářela si v terénu nová primitivní koryta a měnila svahy v bažinatá pole, kde vznikaly první žijící komunity po ústupu ledu, tvořené řasami, mechy a lišejníky. Písečný regolit se působením vody a mikrobakterií s překvapující rychlostí měnil v bažiny. Regolit na Marsu byl většinou vyprahlý, takže když došlo ke styku s vodou, nastaly silné chemické reakce - uvolňování značného množství peroxidu vodíku a krystalizace soli - půda byla v podstatě dezintegrována a jako písečné bláto proudila dolů. Rysy krajiny mizely. Půda se rozpouštěla. Po celodenní obchůzce takovým terénem řekla Ann Kojotovi: "Možná si s nimi promluvíš."

* * *

Ale nejdřív se vrátili do Zygoty či Gamety, kde měl Kojot nějaké věci k vyřízení. Ann se ubytovala v Petrově pokoji, protože byl pryč, a místnost, kterou dříve sdílela se Simonem, byla předána k jinému použití. Stejně by tam nebydlela. Petrův pokoj byl pod Harmakhisovým, okrouhlý bambusový segment obsahující stůl, křeslo a srpkovitou matraci. Z

okna byl výhled na jezero. V Gametě bylo všechno stejné, ale odlišné, a navzdory rokům, které strávila pravidelnými návštěvami Zygoty, necítila žádné spojení s ničím tady z toho. Ve skutečnosti bylo těžké si vzpomenout, jaká Zygota vlastně byla. Nechtěla vzpomínat, naopak se vytrvale snažila zapomínat; kdykoli se jí v mysli vynořily nějaké obrazy či představy z minulosti, vyskočila a šla dělat něco, co vyžadovalo soustředění, studovat skalní vzorky nebo záznamy seismografů, nebo vařit složitá jídla, nebo šla ven hrát si s dětmi - dokud ty představy nezesláblý a minulost nebyla vyhoštěna. Při troše cviku se člověk dokázal vyhábat minulosti téměř beze zbytku.

Jednoho večera strčil do dveří Petrova pokoje hlavu Kojot. "Věděla jsi, že Petr je taky rudý?"

"Cože?"

"Je. Ale pracuje na vlastní pěst, většinou v kosmu. Myslím, že tu zálibu v něm vzbudila jeho cesta dolů od výtahu."

"Můj Bože," řekla znechuceně. Tohle byla další vzácná náhoda; podle všech předpokladů by měl Petr zemřít, když se výtah zřítíl. Jaká byla naděje, že ho - samotného na areosynchronní dráze - zpozoruje nějaká kolem letící kosmická loď? Ne, to bylo směšné. Neexistovalo nic než nahodilost.

Ale pořád byla rozzlobená.

Šla spát, rozčilená těmito myšlenkami, a měla sen, v němž spolu ona a Simon šli nejkrásnější částí Candor Chasma na jejich první společné výpravě a všechno bylo neposkvrněné a nic se nezměnilo po miliardu let - byli první lidé, kteří procházeli touto obrovskou soutěskou vrstevnatého terénu a nebetyčných stěn. Simon to miloval stejně jako ona, a byl tak mlčenlivý, tak pohlcený realitou skal a oblohy - nedovedla si představit lepšího parťáka pro takovou cestu. Pak se v tom snu jedna z gigantických stěn kaňonu začala hroutit, a Simon řekl: "Dlouhý dobřeh," a Ann se okamžitě vzbudila, celá zpocená.

Obléklá se a vyšla ven do malého mezokosmu pod kopulí s jeho bílým jezerem a nízkými dunami. Hiroko byla zvláštní génius. Vymyslet a vytvořit takové místo a pak přesvědčit tolik ostatních, aby se k ní připojili. Vytvořit tolik dětí bez souhlasu otce, bez kontroly nad genetickými manipulacemi. Byla to jakási forma šílenství, skutečně, ať božského či nikoli.

Po ledovém břehu jejich malého jezera přicházela skupina Hiročina potěru. Už se jim nedalo říkat děti. Těm nejmladším bylo patnáct nebo šestnáct terránských let, ti nejstarší - nu, ti nejstarší byli roztroušeni po celém světě. Kasejovi bylo nyní pravděpodobně padesát a jeho dceři Jackii pomalu pětadvacet. Vystudovala na nové univerzitě v Sabishi a byla aktivní v politice polosvěta. Tato skupina ektogenů byla v Gametě jen na návštěvě, stejně jako Ann. Šli po pláži.

Skupinu vedla Jackie, vysoká, krásná, černovlasá mladá žena, stejně krásná jako velitelská, bezpochyby vůdkyně své generace. Ledaže by to mohl být ten bodrý Nirgal nebo stále zamyšlený Dao. Ale vedla je Jackie - Dao ji následoval se psi oddaností, a ani Nirgal z ní nespouštěl oči. Simon Nirgala miloval, a Petr taky, a Ann dokázala pochopit proč; byl jediný mezi celou tou partou Hiročiných ektogenů, kdo ji neodpuzoval. Ostatní skotačili, zcela pohlceni sami sebou, králové a královny svého malého světa, ale Nirgal opustil Zygotu krátce po Simonově smrti, a sotva kdy se vracel.

Vystudoval v Sabishi, což vniklo tentýž nápad i Jackii, a nyní trávil většinu času v Sabishi, nebo s Kojotem či Petrem, nebo návštěvami měst na severu. Takže byl také rudý? To nemohla vědět. Ale měl zájem o všechno, všeho si byl vědomý, byl všude, jakási mladá mužská verze Hiroko, pokud by něco takového bylo možné, ale ne tak zvláštní jako Hiroko, s větším zájmem o ostatní lidi a lidštější. Ann nikdy v životě nedokázala vést s Hiroko normální rozhovor, protože se zdálo, že její vědomí je zcela cizí a všechna slova pro ni mají naprosto odlišný význam, a navzdory svým brilantním schopnostem při projektování ekosystémů ve skutečnosti nebyla vůbec vědec, ale spíš jakýsi prorok. Na druhé straně se zdálo, že Nirgal dokáže intuitivně proniknout přímo k jádru čehokoli, co bylo pro osobu, s níž mluvil, nejdůležitější - a soustřeďuje se na to a klade otázku za otázkou, zvědavý, přizpůsobivý, soucitný. Když Ann pozorovala, jak pobíhá s Jackii po pláži sem a tam, vybavilo se jí, jak pomalu a opatrně chodil po Simonově boku. Jak zděšeně vypadal tu poslední noc, když ho Hiroko pro ni příznačným způsobem přivedla, aby se rozloučil. Bylo to k tomu chlapci kruté, ale Ann tenkrát nic nenamítala; byla zoufalá, připravená zkusit cokoli. Další chyba, kterou nemůže nikdy napravit. Dívala se na světlý písek pod nohama, než ektogenové prošli. Byla hanba, že byl Nirgal tak uchvácen Jackii, když o něho ona jevila pramalý zájem. Jackie byla svým způsobem pozoruhodná žena, ale trochu příliš podobná Maje - náladová a manipulativní, nefixovaná na žádného muže, snad s výjimkou Petra - který měl naštěstí (ačkoli ji to v té době tak nepřipadalo) poměr s matkou Jackie, a neměl nejmenší zájem o samotnou Jackii. Byla to zmatená záležitost, kvůli níž byli ještě stále rozkmtěnění, a Esther se nikdy nevrátila. Nebyla to Petrova nejsvětější chvilka. A jak ovlivnila Jackie... No ano, nějaké následky zde budou, černé místo v její vlastní dávné minulosti, ano, všechny jejich špinavé malé životy, opakující se v nesmyslných kruzích.

Pokusila se soustředit na skladbu zrněk písku.

Světle žlutá vlastně nebyla obvyklá barva písku na Marsu. Byl to velmi vzácný granitický materiál. Ráda by věděla, jestli ho Hiroko sháněla, nebo jestli k němu přišla náhodou.

Ektogenové odešli. Zůstala na pláži sama. Simon byl někde pod ní. Bylo těžké ubránit se spojení s čímkoli z toho.

Přes duny přicházel směrem k ní nějaký muž. Byl malý, a nejdříve si myslela, že je to Sax, pak Kojot, ale nebyl to ani jeden z nich. Zaváhal, když ji uviděl, a podle toho pohybu poznala, že je to skutečně Sax. Ale Sax s velice změněným vzhledem. Vlad a Uršula na jeho obličej provedli nějaké kosmetické zákroky, dost velké na to, aby nevypadal jako ten starý Sax. Chystal se přestěhovat do Burroughs a přijmout tam zaměstnání u nějaké biotechnické společnosti, používaje přitom švýcarský pas a jednu z Kojotových falešných identit. Zapojit se znovu do terraformingu. Zadívala se na hladinu jezera. Sax k ní posléze došel a pokusil se zapříst rozhovor. Vypadal teď jinak, mnohem lépe, ale byl to pořád ten starý Sax, a její hněv znovu vzkypěl natolik, že stěží dokázala přemýšlet, stěží si dokázala vzpomenout, o čem mluvili v předchozí sekundě. "Skutečně vypadáš jinak," bylo všechno, co si dokázala vybavit. Pouhé hlouposti. Dívala se na něho a myslela si: stejně se nikdy nezmění. Ale ve sklíčeném výrazu na jeho nové tváři bylo něco děsivého, něco smrtícího, co by se mohlo probudit, kdyby to nezastavila, a tak se s ním přela, dokud neudělal poslední strašlivou

grimasu a neodešel.

Seděla tam dlouho a byla jí zima. Nakonec si položila hlavu na kolena a upadla do lehkého a neklidného spánku. Měla sen. Okolo ní stála celá První stovka, žijící i mrtví, v jejich středu Sax se svou starou tváří a tím nebezpečným novým výrazem bolesti a zármutku. "Čistý výtěžek komplexnosti," řekl.

Vlad a Uršula řekli: "Čistý výtěžek zdraví."

Hiroko řekla: "Čistý výtěžek krásy."

Nadja řekla: "Čistý výtěžek dobroty."

Maja řekla: "Čistý výtěžek citové intenzity," a za ní John a Frank obrátili oči v sloup.

Arkadij řekl: "Čistý výtěžek svobody."

Michel řekl: "Čistý výtěžek pochopení."

Ze zadu řekl Frank: "Čistý výtěžek moci," a John do něho strčil loktem a vykřikl: "Čistý výtěžek štěstí!"

A pak se všichni zadívali na Ann. A ona vstala, chvějíc se vztekem a strachem, a chápajíc, že ona jediná nevěří v možnost čistého výtěžku z čehokoli, že je jakási bláznivá reakcionářka. Dokázala jen ukázat na ně třesoucím se prstem a říct: "Mars. Mars. Mars."

Toho dne po večeri si ve velké společenské místnosti vzala Ann Kojota stranou a řekla: "Kdy znovu vyjedeš?"

"Za pár dní."

"Jsi stále ochoten mě představit lidem, o kterých jsi mluvil?"

"Jo, jistě." Podíval se na ni. "Patříš tam."

Jen přikývla. Rozhlédla se po společné místnosti a myslela si: Sbohem, sbohem.

O týden později letěla s Kojotem v ultralehkém letounu. Po nocích letěli k severu, do rovníkové oblasti, a pak k Velkému valu, do Deuteronilus Mensae severně od Xanthe - nad divokým rozbrázděným terénem, souostrovím skalnatých ostrovů v moři písku. Jednou se stanou skutečným souostrovím. Zatímco Kojot klesal mezi dvěma ostrovy, Ann přemýšlela, jestli čerpání spodní vody na severu pokračuje.

Kojot přistál na krátkém pruhu prашného písku a zaroloval do hangáru vytesaného do stěny jednoho z tabulovitých skalních útvarů. Když vystoupili z letounu, pozdravili je Steve a Ivana a několik dalších, a vyvezli je výtahem do podlaží těsně pod vrcholkem tabulové skály. Severní konec této tabulové skály vybíhal do ostrého skalního hrotu, a vysoko uvnitř tohoto hrotu byla vyhloubena velká trojúhelníková zasedací místnost. Ve dveřích se Ann překvapeně zastavila; místnost byla plná lidí, přinejmenším několika set, sedících u dlouhých stolů a chystajících se začít s jídlem. Pak ji uviděli lidé u jednoho stolu a zmlkli, a lidé u vedlejšího stolu si toho všimli a začali se rozhlížet, a uviděli ji a rovněž zmlkli - a tento efekt se vlnovitě šířil celou místností, až ztichli všichni. Pak někdo vstal, a pak další, a pak začali vstávat všichni. Na okamžik to vypadalo, jako by se zastavil čas. Pak začali divoce tleskat, jejich tváře se rozzářily a ozval se veselý pokřik.

ČÁST 4

VĚDEC JAKO HRDINA

Podrž to mezi palcem a prostředníčkem, vnímej kulatý okraj, pozoruj hladké křivky skla. Zvětšovací čočka: má v sobě prostotu, eleganci a váhu paleolitického nástroje. Sedni si s ní za slunečního dne a drž ji nad hromádkou suchého proutí. Pohybuj s ní nahoru a dolů, dokud na větvičkách neuvidíš zářivou skvrnku světla. Vzpomínáš si na to světlo? Bylo to, jako by tyto větvičky zachytily malé slunce.

Asteroid, z něhož bylo spředen lano výtahu, se skládal většinou z uhlíkatých chondritů a vody. Dva asteroidy, které dostihly skupiny automaticky řízených landerů v roce 2091, byly tvořeny většinou křemičitany a vodou.

Materiál z Nového Clarka byl spředen do jediného dlouhého pramene uhlíku. Materiál z těch dvou křemičitanových asteroidů byl přeměňován roboty na velké pláty materiálu sluneční plachty. Páry oxidu křemíku tuhly a byly zhutňovány mezi deset kilometrů dlouhými válci. Konečným produktem procesu byly pláty pokryté tenkou vrstvou hliníku, a tyto obrovské zrcadlové pláty odtahovalo lidmi řízené kosmické plavidlo a spojovalo je do prstenců.

Z jednoho asteroidu, dotlačeného na polární oběžnou dráhu okolo Marsu a nazvaného Břiza, získali zrcadlové pláty, z nichž vytvořili prstenec o průměru sto tisíc kilometrů. Toto prstencové zrcadlo se pohybovalo kolem Marsu po polární dráze, natáčelo se ke Slunci a měnilo úhel jeho paprsků, takže se jím odražené světlo soustřeďovalo v jednom bodu uvnitř oběžné dráhy Marsu, v blízkosti Lagrangeova bodu 1.

Druhý křemičitanový asteroid nazvaný Solettaville byl dotlačen do blízkosti tohoto Lagrangeova bodu. Tam výrobci slunečních plachet sestavili zrcadlové pláty do složité pavučiny žaluziově uspořádaných prstenců, které byly vzájemně propojeny a nastaveny do patřičných úhlů, takže vypadaly jako čočka sestavená z kruhových benátských zrcadel, rotujících kolem náboje, který měl tvar stříbrného kuželu s otevřeným koncem naměřeným k Marsu. Celý tento obrovský objekt, který měl deset tisíc kilometrů v průměru, byl nazýván soletta.

Sluneční světlo dopadající na solettu přímo bylo odraženo k Marsu. Sluneční světlo dopadající na prstenec na polární dráze bylo odraženo do vnitřního kuželu soletty, kde bylo znovu odraženo, rovněž na Mars. Takto dopadalo světlo na obě strany soletty, a proti sobě působící tlaky ji bránily změnit svou polohu, zhruba sto tisíc kilometrů od Marsu - o něco méně v perihéliu, o něco více v aféliu. Úhly žaluzií byly konstantně nastaveny AI soletty tak, aby udržovala svou oběžnou dráhu a své zaostření.

Během deseti let, kdy byla tato dvě obrovská zařízení budována, z nich pozorovatelé na Marsu neviděli téměř nic.

Občas někdo zahlédl zakřivenou bílou čaru na obloze nebo zřídka záblesk, ale to bylo asi tak všechno.

Pak, po dokončení obou zrcadel, bylo odražené světlo prstencových zrcadel zaměřeno na kužel soletty. Kruhové

žaluzie byly nastaveny a soletta se přemístila na poněkud odlišnou dráhu.

A jednoho dne lidé žijící v oblasti Tharsisu vzhledli vzhůru, protože obloha potemněla. Vzhledli a spatřili takové zatmění slunce, jaké Mars nikdy neviděl: Slunce bylo vykousnuté, jako by jeho paprsky blokoval měsíc velikosti Luny. Zatmění postupovalo jako na Zemi, temný srpek se zakusoval hlouběji do planoucího kotouče, jak se soletta přesunovala do své polohy mezi Marsem a Sluncem s ještě nenastavenými zrcadly. Obloha nabrala temně fialovou barvu, temnota pohltila většinu slunečního disku, ponechávajíc jen malý zářivý srpek, dokud i ten nezmizel a Slunce nebylo jen tmavým kruhem na obloze ohraničeným koranou - pak zmizelo úplně. Úplné zatmění slunce...

* * *

Uvnitř tmavého disku se objevilo slabé světlo, nepodobné ničemu, co kdy bylo možné vidět při přirozeném zatmění. Všichni na denní straně Marsu zalapali po dechu a protřeli si oči. A pak, když tahače otevřely benátská zrcadla, slunce bylo rázem zpátky.

Oslepující světlo!

A nyní ještě oslepujivější než kdykoli předtím, protože slunce bylo výrazně jasnější než před tímto podivným zatměním. Nyní nad nimi zářilo zvětšené slunce; jeho disk se zdál stejně velký jako na Zemi, svítivost byla o dvacet procent vyšší než předtím - Slunce bylo výrazně jasnější a více hřálo - obrovské rudé pláně se rozzářily.

O několik měsíců později bylo instalováno třetí zrcadlo, mnohem menší než soletta, na hranicích atmosféry. Byla to další čočka vytvořená z kruhových žaluzií, připomínající stříbrné UFO. Zachycovala část světla proudícího dolů ze soletty a přesměřovala ho dál, do bodů na povrchu planety, menších než kilometr v průměru. A pohybovala se nad světem jako kluzák, udržujíc v ohnisku ten soustředěný paprsek světla, až se zdálo, že malá slunce rozkvétají přímo tady na zemi, a samotná skála se rozpouštěla a měnila své skupenství z pevného v kapalné. A pak v oheň.

Podzemí nebylo pro Saxe Russella dost velké. Chtěl se vrátit zpátky do práce. Byl by se mohl přestěhovat do polosvěta. Pravděpodobně by získal místo učitele na té nové univerzitě v Sabishi, která fungovala mimo síť, kryla mnohé z jeho starých kolegů a zajišťovala vzdělání mnohým dětem z podzemí, ale po delším uvažování se rozhodl, že nechce učit nebo zůstat na periferii - chtěl se vrátit k terraformingu, pokud možno do samotného srdce tohoto projektu, nebo tak blízko, jak se mu podaří dostat. A to znamenalo svět na povrchu. Nedávno vytvořil Úřad pro přeměnu výbor, který měl koordinovat veškeré práce na terraformingu, a vedoucí tým od Subarashi dostal tu starou práci na syntéze, kterou měl kdysi Sax. To bylo dost nešťastné, protože Sax nemluvil japonsky. Ale vedení biologické části projektu bylo svěřeno Švýcarovi, a realizovalo ji švýcarské konsorcium biotechnických společností nazývané Biotique, s hlavními kancelářemi v Ženevě a v Burroughs, a těsnými vazbami s nadnárodní společností Praxis.

Takže prvním úkolem bylo proniknout do Biotique pod falešným jménem a získat přidělení do Burroughs. Touto operací byl pověřen Desmond, který vytvořil na počítači pro Saxe osobní data podobná těm, která před lety poskytl Spencerovi, když se Spencer přestěhoval do Echus Overlook. Spencerova osobní data a určité dost rozsáhlé kosmetické úpravy mu umožnily úspěšně pracovat v laboratořích v Echus Overlook, a později v Kasei Vallis, samotném srdci bezpečnosti nadnárodních společností. Odtud pramenila Saxova víra v Desmondův systém. Nové osobní údaje obsahovaly Saxova tělesná identifikační data - genom, vzorec sítnice, otisky prstů - všechna trochu pozmeněná, tak aby téměř odpovídala Saxovi samotnému, ale zároveň prošla porovnáváním s hledanými osobami na sítích. Tyto údaje obsahovaly jeho nové jméno i s kompletním terranským zázemím, stav účtu, imigrační záznam a podobně, a celý ten balík byl odeslán na švýcarský pasový úřad, který těmto přichozím vydával pasy bez nějakých komentářů. A zdálo se, že to v balkanizovaném světě nadnárodních společností fungovalo docela dobře. "No jo, tahle část funguje bez problémů," řekl Desmond. "Ale vy z První stovky jste všichni filmové hvězdy. Potřebuješ i novou tvář." Sax souhlasil. Chápal tu potřebu, a jeho obličej pro něho nikdy nic neznamenal. A nyní jeho tvář v zrcadle stejně příliš nepřípomínala to, jak si myslel, že vypadá. Takže přiměl Vlada, aby na něm zapracoval, zdůrazňuje přitom potenciální užitečnost své přítomnosti v Burroughs. Vlad se stal jedním z vedoucích teoretiků odboje proti Úřadu pro přeměnu a rychle Saxův důvod pochopil. "Většina z nás by měla žít v polosvětě," řekl, "ale mít tajně pár lidí v Burroughs by nebylo k zahoezení." "Jen doufám, že po té kosmetické úpravě budu hezčí," zasmál se Sax.

A kupodivu byl, ačkoli se to nedalo s jistotou říct, dokud nezmizely podlitiny. Spravili mu zuby, zvýraznili spodní ret a dali jeho knoflíkovitému nosu výrazný, poněkud skobovitý tvar. Ubrali mu tkáň na lících a přidali na bradě. Dokonce mu odstranili některé svaly na víčkách očí, takže už tak často nemrkal. Když podlitiny zmizely, vypadal jako skutečná filmová hvězda, jak říkal Desmond. Jako nějaký bývalý žokej, říkala Nadja. Nebo vysloužilý učitel tance, dodala Maja, která po mnoho let oddaně sloužila Anonymním alkoholikům. Anonymním po mnoho let. Sax, který nikdy neměl rád účinky alkoholu, nad jejími slovy jen s despektem mávl rukou.

Desmond ho vyfotografoval a fotografie přidal k jeho novým osobním údajům, a pak celý tento výtvar úspěšně vložil do souborů Biotique spolu s příkazem k přemístění ze San Franciska do Burroughs. Jeho fiktivní osoba se objevila o týden později ve švýcarském pasovém seznamu, a Desmond se zachechtal, když to uviděl. "Podívej se na to," řekl, ukazuje na Saxovo nové jméno. "Stephen Lindholm, švýcarský občan! Tihle lidé obstarávají krytí za nás, o tom není pochyb. Vsadím se o cokoli, že si tvé osobní údaje pořádně prověřili a zkontrolovali tvůj genom podle starých záznamů, a dokonce i s mými změnami se vsadím, že přišli na to, kdo ve skutečnosti jsi."

"Jsi si tím jist?"

"Ne. Nic neříkají, že ne? Ale jsem si tím docela jistý."

„Je to tak v pořádku?"

"Teoreticky ne. Ale v praxi, jestli o tobě někdo ví, je dobré vidět, že se chová jako přítel. A je dobré mít za přátele Švýcary. Tohle je už popáté, kdy vystavili pas jedné z mých fiktivních osob. Sám dokonce jeden mám, a pochybuji, že dokázali zjistit, kdo skutečně jsem, protože jsem nikdy nebyl tak všestranně identifikován jako vy, lidé z První stovky."

Zajímavé, nemyslíš?"

"Skutečně."

"Jsou to zajímaví lidé. Mají své vlastní plány, i když nevím jaké. Myslím, že se rozhodli, že nás budou krýt. Možná jenom chtějí vědět, kde jsme. To se nikdy s jistotou nedovíme, protože Švýcaři svá tajemství zárlivě střeží. Ale nezáleží na tom proč, když víš to jak."

Sax se nad tou sentimentalitou poněkud zamračil, ale líbilo se mu pomyšlení, že bude v bezpečí pod švýcarským patronátem. Byli stejného druhu jako on - racionální, obezřetní, metodičtí.

* * *

Několik dní předtím, než odletěl s Petrem na sever do Burroughs, se vydal na procházku kolem jezera v Gametě, což za celá ta léta svého pobytu tady udělal málokdy. Jezero bezpochyby představovalo hezký kousek díla. Hiroko byla skvělá projektantka systémů. Když kdysi dávno ona a její tým zmizeli z Underhillu, Sax byl zcela zmatený, nechápal důvod, a měl obavy, že začnou nějak bojovat proti terraformingu. Když se mu na síti konečně podařilo vyrazit z Hiroko chlácholivou odpověď, částečně se uklidnil; zdálo se, že Hiroko se základním cílem terraformingu sympatizuje, a skutečně - její vlastní koncepce viriditas se zdála být jen další verzí téže myšlenky. Ale ukázalo se, že Hiroko si libuje v tom být tajemná, což od ní bylo velice nevědecké, a za ta léta skrývání dala tomuto rysu své povahy volný průchod. Ani osobně ji nebylo snadné pochopit, a až po několika letech vzájemné koexistence dospěl Sax k přesvědčení, že i ona si přeje marťanskou biosféru, která by podporovala lidský život. To byla jediná shoda, o níž mu šlo. A nemohl mít lepšího spojence v tomto konkrétním projektu, pokud by to nebyl předseda toho nového výboru Úřadu pro přeměnu. A ten byl pravděpodobně taky spojenec. Ve skutečnosti těch, co byli proti, nebylo příliš mnoho.

Ale jeden z nich seděl tady na pláži jako vyzábělá volavka. Ann Claybornová. Sax zaváhal, ale ona ho už uviděla. A tak šel dál, dokud se nezastavil po jejím boku. Vrhla na něho rychlý pohled a pak se znovu zadívala na bílé jezero.

"Skutečně vypadáš jinak," řekla.

"Ano." Stále cítil palčivá místa na obličejích a rtech, ačkoli podlitiny mu už zmizely. Měl trochu pocit, jako by nosil masku, a náhle mu to bylo nepříjemné. "Jsem to pořád já," dodal. "Ovšem." Nepodívala se na něho. "Takže jdeš tam nahoru!?"

"Ano."

"Aby ses vrátil ke své práci?"

"Ano."

Podívala se na něho. "K čemu si myslíš, že je věda?"

Sax pokrčil rameny. Byl to jejich starý spor, stále znovu a znovu, pořád dokola, bez ohledu na to, jak to původně začalo. Terraformovat nebo neterraformovat, tak zněla otázka... On na ni odpovídal už dávno, a ona také, a on si přál, aby se mohli prostě shodnout na tom, že se neshodují, a zůstat u toho. Jenže Ann byla neúnavná.

"Aby vypočítávala a objevovala," řekl.

"Ale terraforming není vypočítávání a objevování."

"Terraforming není věda. Nikdy jsem neřikal, že je. Je to to, co lidé s vědou dělají. Aplikovaná věda, nebo technologie. Volba, co uděláš s tím, co díky vědě zjistíš. Ať to nazýváš jakkoli."

"Takže je to otázka hodnot."

"Asi ano." Sax se nad tím zamyslel, pokoušeje se ovládnout. "Myslím, že naše... naše neshody jsou jen další faseta, to, čemu lidé říkají problém skutečných hodnot. Samotná věda se zabývá fakty, a teoriemi, které mění fakta v příklady. Hodnoty jsou jiný druh systému, lidský výtvar."

"Věda je taky lidský výtvar."

"Ano, ale spojení mezi těmito dvěma systémy není jasné. Když vyjdeme ze stejných skutečností, můžeme dojít k odlišným hodnotám."

"Ale věda samotná je plná hodnot," trvala na svém Ann. "Mluvíme o elegantních teoriích, mluvíme o čistých výsledcích nebo o krásných experimentech. A touha po vědění je sama o sobě určitým druhem hodnoty, pokud je vědění lepší než nevědomost nebo tajemství. Správně?"

"Myslím, že ano," řekl Sax, přemýšleje o tom.

"Vaše věda je soubor hodnot," řekla Ann. "Cílem tvého druhu vědy je nastolení zákonů, řádu, přesnosti a jistoty. Chceš zodpovědět všechna proč, zpětně až k velkému třesku. Jsi redukcionista. Pro tebe jsou hodnotami šetrnost, elegance a ekonomie, a pokud můžeš, snažíš se věci zjednodušovat, je to tak?"

"Ale to je přece základní vědecká metoda," namítl Sax. "To se netýká jenom mě, tak přece funguje samotná příroda. Ty sama to děláš."

"Existují lidské hodnoty vložené do fyziky."

"Nejsem si tak jist." Zvedl ruku, aby ji na sekundu zadržel. "Neříkám, že ve vědě nejsou žádné hodnoty. Ale hmota a energie jsou to, co jsou. Když chceš mluvit o hodnotách, prosím. Vyrůstají nějakým způsobem z faktů, jistě. Ale to je něco jiného, nějaký druh sociobiologie nebo bioetiky. Možná by bylo lépe mluvit o hodnotách přímo. Největší dobro pro největší počet lidí, něco takového."

"Jsou ekologové, kteří by řekli, že to je vědecký popis zdravého ekosystému. Jiný název pro ekosystém na vrcholu."

"Myslím, že je to posuzování hodnot. Nějaká bioetika. Zajímavé, ale..." Sax na ni zvědavě pohlédl a rozhodl se změnit směr rozhovoru. "Proč se tady nepokusit o vrcholný ekosystém, Ann? Nemůžeš mluvit o ekosystémech bez života. To, co bylo tady na Marsu před námi, nebyla žádná ekologie. Byla to jen geologie. Mohla bys dokonce říct, že tady kdysi dávno byl nějaký náběh k ekologii, pak se to nějak pokazilo a všechno zmrzlo, a teď ji rozjíždíme znovu."

Na to se zamračila, a on zmlkl. Věděl, že věřila v jakousi vnitřní hodnotu minerální skutečnosti Marsu; byla to určitá verze toho, čemu lidé říkali etika půdy, ale bez půdních biotů. Etika skal, dalo by se říct. Ekologie bez života. Skutečně vnitřní hodnota!

Vzdychl. "Možná je dobré o tom mluvit. Upřednostňování živých systémů před neživými. Myslím, že nemůžeme uniknout zvažování a posuzování hodnot, jak říkáš. Je to zvláštní... Většinou mám pocit, že chci prostě objevovat. Proč něco funguje tak, jak funguje. Ale když se mě zeptáš, proč to chci - nebo co bych chtěl, aby se stalo, k čemu směřuji..." Pokrčil rameny, snaže se pochopit sám sebe. "Je těžké to vyjádřit. Něco jako čistý výtěžek informací. Čistý výtěžek pořádku." Pro Saxe to byl dobrý funkční popis samotného života, jeho neustálé akce proti entropii. Doufal, že to Ann pochopí, že bude konečně souhlasit s paradigmatem jejich debaty, s definicí konečného cíle vědy. Koneckonců byli oba vědci, to spolu měli společné.

Ale ona jen řekla: "Takže zničíš tvář celé planety. Planety s jasným záznamem skoro čtyři miliardy let starým. To není věda, ale vytváření parku."

"Je to zvlášť hodnotné využití vědy. Takové, kterému věřím."

"Stejně jako nadnárodní společnosti."

"Počítám, že ano."

"Určitě jim to pomáhá."

"Pomáhá to všemu živému."

"Pokud ho to nezabíjí. Terén je nestabilní, každý den dochází k sesuvům."

"Pravda."

"A zabíjejí. Rostliny, lidi. Už k tomu došlo."

Sax nesouhlasně zakýval ukazováčkem a Ann na něj zamračeně pohlédla.

"Co je to podle tebe, nezbytné zabíjení? Jakou hodnotu to představuje?"

"Ne, ne. To jsou nehody. Lidé se musí zdržovat na skalním podloží, mimo sesuvové zóny. Po nějakou dobu."

"Ale rozsáhlé oblasti se změní v bláto nebo se zcela zatopí. Mluvíme o polovině planety."

"Voda bude stékat dolů. Vytvářet koryta."

"Zatopenou souš, chceš říct. A zcela odlišnou planetu. Och, to je teda hodnota! A lidé, kteří se snaží udržet hodnotu Marsu takového, jaký je... budeme s vámi bojovat, na každém kroku."

Vzdychl. "Přál bych si, abyste to nedělali. Když na to přijde, biosféra pomůže víc nám než nadnárodním společnostem. Ty mohou operovat z měst pod kopulemi a pomocí robotů dolovat na povrchu, zatímco my se skrýváme a většinu našeho úsilí zaměřujeme na utajení a přežití. Kdybychom mohli žít kdekoli na povrchu, všechny formy odporu by byly mnohem snazší."

"Až na odpor rudých?"

"Ano, ale jaký to teď má smysl?"

"Mars. Jenom Mars. Místo, které tys nikdy nepoznal."

Sax vzhledl k bílé kopuli nad nimi. Náhle pocítil zoufalství, které se do něho zahryzlo jako náhlý záchvat artritidy.

Nemělo smysl se s ní přít.

Ale něco ho přesto přimělo, aby se snažil dál. "Podívej, Ann, já jsem advokát toho, čemu lidé říkají minimální životaschopný model. To je model, který požaduje dýchatelnou atmosféru pouze do výšky dvou až tří kilometrů. Nad ní už bude vzduch příliš řídký pro lidi, a nebude tam moc života jakéhokoli druhu - snad jen nějaké rostliny přizpůsobené vysokým polohám, a nad tím už vůbec nic, nebo nic viditelného. Vertikální reliéf Marsu je tak extrémní, že je možné, že by rozsáhlé oblasti tak jako tak zůstaly nad hlavním objemem atmosféry. To je plán, který alespoň mně osobně dává smysl. Vyjadřuje obsáhlý soubor hodnot."

Neodpověděla. Bylo to zoufalé, skutečně bylo. Kdysi, když se Ann pokoušel pochopit, aby s ní dokázal hovořit, si pro sebe udělal rešerši filozofie vědy. Přečetl spoustu materiálů, se zvláštním zaměřením na etiku pudy a její vztah ke skutečným hodnotám. Bohužel, moc mu to nepomohlo; zdálo se, že při rozhovorech s ní nedokáže své pracně získané vědomosti nijak uplatnit. Teď, když se na ni díval a cítil přitom bolest v kloubech, si vzpomněl na něco, co napsal Kuhn o Priestleym - že vědec, který setrvává v odporu poté, co celý jeho obor uznal nějaké nové paradigma, může být dokonale logický a rozumný, ale ipso facto přestává být vědcem. Zdálo se, že něco takového se přihodilo Ann, ale co tedy nyní byla? Kontrarevolucionářka? Prorok?

Jako prorok určitě vypadala - drsná, vyzáblá, hněvivá, nepromíjející. Nikdy se nezmění a nikdy mu neodpustí. A to všechno, co by jí byl rád řekl, o Marsu, o Gametě, o Petrovi - a Simonově smrti, která, jak se zdálo, trápila víc Uršulu než ji... to všechno bylo nemožné. Právě proto se už nejednou rozhodl se rozhovorů s Ann vzdát; bylo příliš frustrující se nikdy nikam nedostat, čelit nevůli někoho, koho znal přes šedesát let. Každou hádku sice vyhrál, ale přesto se nikdy nikam nedostal. Někteří lidé už takoví prostě byli, což ale neznamenalo, že vás méně soužili a mučili.

Příštího dne Ann odjela s Desmondem. Krátce poté vyrazil Sax na sever s Petrem, v jednom z malých 'neviditelných' letounů, v nichž Petr létal nad celým Marsem.

Petrova trasa do Burroughs je vedla nad Hellespontus Monies, a Sax se zvědavě díval dolů na velkou pánev Hellas. Všiml si típitu okraje ledového pole, které pokrývalo Low Point, bílou masu na tmavém nočním povrchu, ale samotný Low Point zůstal za obzorem. To byla škoda, protože Sax by byl rád viděl, co se stalo s moholí v Low Point. Byla třináct kilometrů hluboká, když ji zaplavila povodeň, a při té hloubce bylo pravděpodobné, že voda u dna zůstala v kapalném skupenství.

Petr však svůj kurs nezměnil, aby se mohli lépe podívat. "Můžeš se do ní podívat, až budeš Stephen Lindholm," řekl s úsměvem. "Můžeš z toho udělat součást své práce pro Biotique."

A tak pokračovali v letu. A příští noc přistáli v divokých kopcích jižně od Isidis, ještě stále na vysoké straně Velkého valu. Sax prošel tunelem do servisní části Libya Station, odkud jezdil vlak do Burroughs.

Na hlavním nádraží v Burroughs na něho čekal nějaký člověk z Biotique. A pak už byl Stephen Lindholm, nový příchozí do Burroughs a na Mars.

Muž z Biotique, personální tajemník, mu složil poklonu za jeho obratnou chůzi v nových podmínkách a zavedl ho do apartmá vysoko v Hunt Mesa, blízko středu starého města. Laboratoře a kanceláře Biotique byly také v Hunt Mesa, těsně pod vrcholkem náhorní plošiny. Drahá čtvrť, jak také příslušelo společnosti řídící bioinženýrskou část projektu terraformingu.

* * *

Z oken kanceláře Biotique mohl vidět většinu starého města. Vypadalo skoro stejně, jak si je pamatoval, s tou výjimkou, že stěny hor byly ještě hustěji protkány okny a horizontálními barevnými pásy měděné, zlaté, kovově zelené a modré barvy, jako by se úbočí skládala z nějakých skutečně úžasných minerálních vrstev. Jednotlivé malé kopule na vrcholcích hor zmizely, protože všech devět hor a všechno mezi nimi nyní pokrývala jediná, mnohem větší kopule. Technologie stavby kopulí nyní dosáhla bodu, kdy dokázaly pokrýt celý rozsáhlý mezokosmos, a Sax slyšel, že jedna z nadnárodních společností má v úmyslu zakrýt celé Hebes Chasma - projekt, který Ann kdysi navrhla jako alternativu terraformingu - návrh, jemuž se Sax posmíval. A teď na tom pracovali. Člověk by evidentně nikdy neměl podceňovat potenciál vědy o materiálech.

Starý park v Burroughs a široké travnaté bulváry, které z něj stoupaly vzhůru, se nyní změnilly v pruhy zeleně táhnoucí se mezi oranžovými střechami. U modrého kanálu dosud stála ta dvojí řada starých sloupů. Přibyla spousta budov, ale město bylo v podstatě pořád stejné. Pouze na předměstí mohl člověk vidět, jak moc věci se změnilo, a o kolik větší dnes město ve skutečnosti je.

Personální tajemník krátce provedl Saxe po Biotique a představil ho více lidem, než byl Sax schopen si zapamatovat. Pak Saxe požádal, aby se ráno hlásil v laboratoři, a pro zbytek dne měl Sax volno.

Jako Stephen Lindholm měl v úmyslu předvést intelektuální energii, sociabilitu, zvědavost a činorodého ducha, a tak strávil odpoledne zdánlivým průzkumem Burroughs. Toulal se ulicemi a uvažoval o záhadném jevu růstu měst. Byl to kulturní proces, který neměl žádnou dobrou fyzikální nebo biologickou analogii. Neviděl žádný zjevný důvod, proč by se měl tento dolní konec Isidis Planitia stát domovem největšího města na Marsu. Žádný z původních důvodů, proč se zde lidé usadili, to nevysvětloval, alespoň pokud věděl. Původně to byla obyčejná zastávka na trase z Elysia do Tharsisu. Možná právě díky nepříliš vhodnému strategickému umístění město tak prosperovalo, protože bylo jediné velké, které nebylo poškozeno nebo zničeno během bojů v roce 2061, a mělo tak možná nejlepší startovní pozici v letech poválečného růstu. Podle analogie s modelem vývoje za situace porušené rovnováhy by se dalo říct, že tento konkrétní druh náhodou přežil katastrofu, která zničila většinu ostatních druhů, což mu poskytlo otevřenou ekosféru k další expanzi.

A konfigurace této oblasti se svým souostrovím malých tabulových hor nepochybně činila působivý dojem. Ze kteréhokoli místa mohl vždycky vidět několik těchto malých hor roztroušených jako velkolepé katedrály, na něž bylo potěšením se podívat. Když člověk vyjel výtahem na vrcholek některé z těchto hor, naskytl se mu krásný pohled na město a za příznivého počasí odtud bylo vidět i vzdálenou hradbu Velkého valu, tyčící se na obzoru jako nějaký Himálaj.

Samozřejmě, zdali hezká vyhlídka měla význam pro růst města, zůstávalo otevřenou otázkou, ale existovali historikové, kteří tvrdili, že mnoho starověkých řeckých měst bylo situováno v zásadě kvůli své vyhlídce, navzdory jiným nevýhodám, takže to byl přinejmenším možný faktor. A Burroughs bylo nyní v každém případě rušnou malou metropolí s nějakými 150 000 obyvateli, největším městem na Marsu. A stále rostlo.

Ke konci své odpolední prohlídky vyjel jedním z velkých výtahů na horu Branch, centrálně ležící na sever od parku, a z její náhorní plošiny spatřil, jak severní předměstí města kypí stavebním ruchem. A pracovalo se i v okolí některých vzdálenějších tabulových hor mimo kopuli. Tady jasně zapracovala skupinová psychologie - nějaký stádní instinkt, který z tohoto místa vytvářel hlavní město, sociální magnet, srdce dění. Skupinová dynamika byla komplexní, i když (ušklíbl se) nevysvětlitelná.

* * *

Což bylo nešťastné, jako vždy, protože Biotique Burroughs byla skutečně velmi dynamická skupina, a v následujících dnech Sax zjistil, že zaujmout své místo v tom davu vědců pracujících na projektu není vůbec snadné. Ztratil svou schopnost najít si své místo v nové skupině, pokud takovou schopnost někdy měl. Vzorec vyjadřující počet nových vztahů ve skupině byl: $n(n-1)/2$, kde n je počet jedinců ve skupině, takže pro 1000 zaměstnanců Biotique Burroughs to dávalo 499 500 možných vztahů. To se Saxovi zdálo daleko nad rámec schopnosti chápání kohokoli - dokonce i 4950 možných vztahů ve stočlenné skupině, což byla hypotetická hranice velikosti lidských skupin, se zdálo nezvladatelných. Určitě to tak bylo v Underhillu, když měli možnost to vyzkoušet.

Takže bylo důležité najít si v Biotique nějakou menší skupinu, a na to se Sax soustředil. Určitě dávalo smysl zaměřit se nejdříve na vlastní laboratoři. Vetrěl se do společnosti jako biofyzik, což bylo riskantní, ale umožnilo mu to dostat se tam, kam chtěl, a doufal, že se tam udrží. Jestli ne, pak by mohl tvrdit, že se k biofyzice dostal přes fyziku, což by byla pravda. Jeho šéfovou byla Japonka jménem Claire, podle vzhledu středních let, příjemná žena, která se dobře vyzнала v řízení laboratoře. Přidělila mu práci v týmu, který navrhoval a projektoval rostliny druhé a třetí generace pro zamrzlé oblasti severní polokoule. Toto nově zavodněné prostředí představovalo ohromnou spoustu nových možností pro botanické projekty, protože projektanti už nemuseli při své práci vycházet výhradně z pouštních xerofytů. Sax si změny všiml už ve chvíli, kdy zpozoroval potopu valící se přes Ius Chasma dolů do Melasu v roce 2061. A nyní, o čtyřicet let později, s tím mohl skutečně něco udělat.

Zapojil se radostně do práce. Nejdříve se musel dostat do obrazu, pokud šlo o to, co už v těch oblastech bylo vykonáno. Hltavě četl, jak mívával ve zvyku, a přehrával si videozáznamy, a zjistil, že vzhledem ke stále ještě řídké a studené atmosféře všechen nový led uvolněný na povrch sublimoval, dokud se na obnaženém povrchu nevytvořila jakási drobná krajka. To znamenalo, že zde byly miliardy kapes, malých i velkých, v nichž mohl růst život přímo na ledu;

a tak jedna z prvních forem, která se ve velkém měřítku rozšířila, byly různé varianty sněžných a ledových řas. Tyto řasy byly posíleny freatofytickými rysy, protože i když se led začal čistit, měl na sobě solnou krustu. Geneticky upravené, sůl snášející řasy tam prospívaly velmi dobře. Rostly na děrovatém povrchu ledovců, a někdy přímo v ledu. A protože byly tmavší než led, růžové, červenozelené nebo černé, led pod nimi měl tendenci tát, zvláště za letních dnů, kdy se teploty pohybovaly nad bodem mrazu. Z ledovců tak začaly stékat malé potůčky vody. Tyto vlhké morénovité oblasti byly podobné prostředí v některých polárních a vysokohorských oblastech na Zemi. Bakterie a vyšší rostliny z těchto oblastí, geneticky upravené tak, aby přežily v nadměrně slaném prostředí, byly první, které před několika lety začaly týmy z Biotique vysazovat, a většině z těchto rostlin se dařilo stejně dobře jako řasám.

Nyní se projekční týmy snažily stavět na těchto prvních úspěších a uvést sem širší paletu větších rostlin, a určité druhy hmyzu vyšlechtěné tak, aby snášely vysokou hladinu CO₂ ve vzduchu. Biotique měla rozsáhlou sbírku vzorových rostlin, z nichž čerpala chromozómové sekvence, a záznamy o experimentech v terénu za 17 zdejších let, takže měl Sax spoustu záchytných bodů.

Když neseděl za svým psacím stolem a nestudoval nebo se nedíval do mikroskopu, zaměstnávalo ho dostatečně úsilí být Stephenem Lindholmem. V laboratoři se to příliš nelišilo od toho být Saxem Russellem. Ale po pracovní době musel často vyvinout vědomé úsilí a připojit se ke skupině, která vyjela nahoru na náhorní plošinu a zašla si do jedné z kaváren na drink a popovídat si i o jiných věcech.

I tam však zjistil, že "být" Lindholmem je překvapivě snadné. Kladl mnoho otázek a často se smál, což - jak zjistil - bylo s jeho nově upravenými ústy mnohem snazší. Otázky ostatních - obvykle od Claire, anglické imigrantky jménem Jessika a muže z Keni, který se jmenoval Berkina - se málokdy týkaly Lindholmovy terránské minulosti. A pokud ano, bylo snadné na ně odpovědět - Desmond umístil Lindholmovu fiktivní minulost do Saxova domovského města Boulderu v Coloradu, což bylo rozumné. Lidé si tak rádi povídali. A Sax sám nebyl nikdy zvláště málomluvný člověk, na rozdíl od takového Simona. Nezávazné rozhovory byly většinou ztrátou času. Ale ve skutečnosti pomáhaly ubíjet čas, který by byl jinak nesnesitelně prázdný. Pomáhaly potlačovat i pocit samoty. A v každém případě jeho noví kolegové většinou hovořili o docela zajímavých věcech. A tak přispěl i on svým dílem a vyprávěl jim o svých procházkách po Burroughs, a kladl spoustu otázek o tom, co viděl, a o jejich minulosti, o Biotique a celkové situaci na Marsu. To mělo pro Lindholma stejný smysl jako pro Saxe.

V těchto rozhovorech jeho kolegové, zvláště Claire a Berkina, potvrzovali to, co bylo očividné i na jeho procházkách - že Burroughs se v určitém smyslu stávalo de facto hlavním městem Marsu, v němž byly umístěny centrály všech největších nadnárodních společností na Marsu. V tomto směru byly tyto společnosti efektivními vládci Marsu. Umožnily Skupině jedenácti a ostatním bohatým průmyslovým národům vyhrát nebo aspoň přežít válku v roce 2061, a teď byly všechny propojeny v jednoduché mocenské struktuře, takže nebylo jasné, kdo na Zemi vlastně vládne, zdali státy nebo superkorporace. Nicméně na Marsu to zřejmé bylo. UNOMA byla rozbita v roce 2061, stejně jako jedno z měst pod kopulí, a agentura, která zaujala její místo, Úřad Spojených národů pro přeměnu, byla jen administrativní skupinou složenou z nejvyšších představitelů nadnárodních společností, plnění jejichž dekretů bylo vynucováno bezpečnostními silami nadnárodních společností. "OSN s tím ve skutečnosti nemá nic společného," řekl Berkina. "OSN je právě tak mrtvá na Zemi jako UNOMA tady. Takže to jméno je jenom krycí."

Claire řekla: "Všichni tomu stejně říkají Přejídný úřad."

"Vidí, kdo je kdo," řekl Berkina. A skutečně, v ulicích Burroughs bylo často vidět uniformovanou policii nadnárodních společností. Nosila rezavě zbarvené pracovní kombinézy s páskami různých barev na rukávech. Nic příliš zlověstného, ale byla tady.

"Ale proč?" zeptal se Sax. "Koho se bojí?"

"Mají strach z bogdanovistů, kteří přicházejí z kopců," odpověděla Claire a zasmála se. "Je to směšné."

Sax jen zvedl obočí. Byl zvědavý, ale tohle bylo příliš nebezpečné téma. Lépe bylo jen poslouchat, když na ně přišla řeč. Přesto si na své další procházce pozorně všiml rukávových pásek policistů. Consolidated, Amex, Oroco... připadalo mu zajímavé, že nevytvořily jednotné síly. Možná byly nadnárodní společnosti ještě stále rivaly stejně jako partnery, a soupeřící bezpečnostní systémy byly jen přirozeným důsledkem. Možná to vysvětlovalo i přebujelost identifikačních systémů, která vytvářela trhliny, jež umožnily Desmondovi vložit jeho osobní data do jednoho z nich a nechat je proniknout kamkoli. Švýcarsko bylo zcela očividně ochotné krýt některé osoby, vstupující do jeho systému zdánlivě odnikud, jak ukazovala Saxova vlastní zkušenost, a ostatní země a nadnárodní společnosti dělaly nepochybně totéž.

Takže za současné politické situace nevedly informační technologie k vytvoření jednotného systému, nýbrž k balkanizaci. Arkadij takový vývoj předpovídal, ale Sax to považoval za příliš iracionální, než aby to bylo pravděpodobné. Nyní musel připustit, že k tomu došlo. Počítačové sítě nedokázaly udržet stopu takového průniku, protože si navzájem konkurovaly, a proto byla v ulicích policie, aby hledala takové lidi jako Sax.

On však byl Stephen Lindholm. Měl Lindholmovy pokoje v Hunt Mesa, měl Lindholmovu práci, jeho zkušenosti, zvyky a minulost. Jeho malé apartmá bylo velmi nepodobné tomu, v němž by žil samotný Sax. Byly zde dokonce i reprodukce na stěnách, Escherovy a Hundertwasserovy a pár nepodepsaných skic od Desmonda, což byla určitá indiskrece, ale nepodstatná. Jeho nová identita byla bezpečná. A ani kdyby byl odhalen, nemělo by to pro něho pravděpodobně žádné fatální následky. Měl vždycky apolitický, měl zájem pouze o terraforming, a v šílenství roku 2061 zmizel, protože to vypadalo, že by bylo krajně nebezpečné, kdyby to neudělal. Dost možná že by se ho nějaká ze současných nadnárodních společností pokusila i najmout.

To všechno bylo však hypotetické. Ve skutečnosti do Lindholmova života dokázal zapadnout a zabydlet se v něm.

* * *

Když se mu to podařilo, objevil, že se mu jeho nová práce velice líbí. Za starých časů, když byl šéfem celého projektu

terraformingu, bylo nemožné nezapadnout do bažiny administrativy nebo nebýt pohlcen celou škálou různých témat. Musel se starat o všechno, aby dokázal poskytovat podklady k politickým rozhodnutím. To přirozeně vedlo k tomu, že bylo nemožné dostatečně hluboko proniknout do kterékoli konkrétní disciplíny.

Nicméně nyní byla veškerá jeho aktivita soustředěna na vytváření nových rostlin, aby jimi bylo možno doplnit jednoduchý ekosystém, který byl rozšiřován v ledovcových oblastech. Několik týdnů pracoval na novém lišejníku, plánoval rozšíření hranic nových bioregionů založených na chasmendolitu z Wright Valleys v Antarktidě. Ten základní lišejník žil ve skalních prasklinách antarktické skály, a tady Sax chtěl, aby dělal totéž, ale snažil se nahradit rasovou složku tohoto lišejníku rychlejšími řasami tak, aby výsledný nový symbiont rostl rychleji než jeho vzorový organismus, který rostl velmi pomalu. Zároveň se pokoušel zavést do houby lišejníku některé freatofytické geny ze sůl snášejících rostlin jako tamaryšek. Ty dokázaly žít v půdách třikrát slanějších než mořská voda, a mechanismus, který vyvinuly, aby se vypořádaly s prostupností svých buněčných stěn, se mohlo podařit nějakým způsobem přenést. Kdyby Sax uspěl, pak by výsledkem byl velmi životaschopný a rychle rostoucí nový slaný lišejník. Bylo velmi potěšující vidět pokrok, kterého bylo v této oblasti dosaženo od prvních neumělých pokusů vytvořit organismus, který by přežil na povrchu. Samozřejmě, tehdy byl povrch značně nehostinnější. Ale znalosti genetiky a metody od té doby značně pokročily.

Jeden problém, který se ukázal velmi těžko řešitelný, bylo přizpůsobit rostliny nedostatku dusíku na Marsu. Největší koncentrace dusitanů byly průmyslově těženy a v podobě dusíku uvolňovány do atmosféry - proces, který Sax navrhl ve 40. letech, protože atmosféře se dusíku zoufale nedostávalo. Ale totéž se týkalo půdy, a protože bylo tolik dusíku vypouštěno do vzduchu, na rostlinný život se nedostávalo. Problém spočíval v tom, že žádná terránská rostlina něčemu podobnému nikdy nečelila, přinejmenším ne do této míry, takže neměly žádné zjevné adaptivní rysy, které by bylo možno využít.

Dusíkový problém byl stálým námětem jejich rozhovorů po práci v Café Lowen. "Dusík je tak cenný, že je prostředkem směny mezi příslušníky podzemí," řekl Berkina Saxovi, který při této nesprávné informaci jen nespokojeně přikývl. Jejich kavárenská skupina vzdávala svůj vlastní hold důležitosti dusíku tím, že vdechovala N₂O z malých nádržek, které si předávali kolem stolu jeden druhému. Tvrdilo se, sice značně nepřesně, ale zato s velikým elánem, že vydechování tohoto plynu napomůže úsilí o terraforming. Když nádržka došla k Saxovi poprvé, zadíval se na ni pochybovačně. Všiml si, že tyto nádržky byly k mání v restauracích - nyní vlastně v každé místnosti, kde žili lidé, spolu s omegendorfem, pandorfem a dalšími plyny vylepšenými drogami. Zjevně to byl současný způsob požívání drog. Nebylo to nic, co by ho zajímalo, ale nyní si od Jessiky nádržku vzal. V této oblasti se Stephenovo a Saxovo chování odlišovalo. Vydechl a nasadil si přes ústa a nos malou masku.

Nadechl se chladného plynu, krátce ho podržel v plicích, vydechl, a ucítil, jak z něho spadla veškerá váha - to byl přirozeně subjektivní pocit. Bylo docela humorné vidět, jak tělo reaguje na chemickou manipulaci, navzdory nebezpečnému narušení emocionální rovnováhy, dokonce i duševního zdraví. Podíval se přes zábradlí na střechy Burroughs a poprvé si všiml, že domy na západě a na severu mění barvu svých střech na modrou a zdí na bílou, což jim dodává řeckého vzhledu, zatímco starší části města byly spíš ve španělském stylu. Jessika se snažila udržet jejich paže v kontaktu.

"Ale je čas povznést se nad alpskou zónu!" říkala Claire. "Už mám dost lišejníků, mechů a trav. Z našich rovníkových močálů se stávají palouky a dostávají spoustu slunečního svitu, a tlak vzduchu na úpatí Valu je stejný vysoký jako v Himálaji."

"Na vrcholcích Himálaje," poukázal Sax, a pak se mentálně ovládl; toto byla Saxova kvalifikace, to cítil. Jako Lindholm řekl: "Ale v Himálaji existují vysokohorské lesy."

"Přesně tak. Stephene, tys od svého příjezdu dokázal s tím lišejníkem zázraky, tak proč ty, Berkina a Jessika nezačnete pracovat na subalpínských rostlinách? Podíváme se, jestli nedokážeme vytvořit nějaké malé lesíky."

Oslavili tento nápad dalším vdechnutím oxidu dusného, a náhle jim myšlenka na trávníky a lesy připadala strašně legrační. "Potřebujeme krtky," řekl Sax, pokoušeje se vyhnat ze své tváře přihlouplý úsměv. "Krtci a hraboši jsou kardinálně důležití při přeměně močálů v trávníky. Hm, zajímalo by mě, jestli dokážeme vytvořit nějaký druh polárních krtků, snášejících CO₂."

Jeho druhům to připadalo veselé, ale on se na okamžik zamyslel a nevšiml si toho.

"Poslyš, Claire, myslíš, že bychom se mohli vypravit ven a na jeden z těch ledovců se podívat? Udělat nějakou práci v terénu?"

Claire se přestala hihňat a přikývla. "Jistě. Vlastně jsi mi to připomněl. Máme stálou experimentální stanici s dobrou laboratoří v Arena Glacial. A kontaktovala nás biotechnická skupina z Armscoru, která má dobré vztahy s Úřadem pro přeměnu. Chtějí, abychom je vzali s sebou ven, aby se podívali na tu stanici a na led. Počítám, že mají v plánu vybudovat podobnou stanici v Marinerisu. Můžeme jet s nimi a ukázat jim to tam, a zároveň udělat nějakou práci v terénu, a tak zabít dvě mouchy jednou ranou."

Plány na tuto cestu byly upřesněny v laboratoři a pak předloženy ústředí jejich společnosti. Schválení přišlo rychle, jak to bylo u Biotique obvyklé. Takže Sax po dva týdny tvrdě pracoval, připravuje se na práci v terénu, a nakonec si sbalil zavazadlo a odjel podzemní dráhou k Západní bráně. Tam ve švýcarské garáži našel několik lidí z firmy, spolu s několika lidmi, které neznal. Vzájemné představování ještě stále probíhalo. Claire si Saxe všimla a zavedla ho do vzrušeně vypadajícího hloučku. "Pojď, Stephene, ráda bych tě představila našemu hostovi." Nějaká žena v oděvu z jakési prizmatické látky se otočila, a Claire řekla: "Stephene, seznam se s Phyllis Boylovou. Phyllis, tohle je Stephen Lindholm."

"Těší mě," řekla Phyllis, napřahující ruku.

Sax jí rukou potřásl. "Mě taky," řekl.

Vlad mu upravil i hlasivky, aby měl jiný hlasový otisk, kdyby ho někdy někdo prověřoval, ale všichni v Gametě se shodli, že jeho hlas zní stále stejně. Phyllis na něho se zájmem pohlédla, něčím znepokojena. "Těším se na cestu," řekl, a vrhl rychlý pohled na Claire. "Doufám, že jsem vás nezdržel?"

"Ne, ne, ještě čekáme na řidiče."

"Aha." Sax ustoupil. "Rád vás poznávám," řekl Phyllis zdvořile. Přikývla a s dalším zvědavým pohledem se obrátila zpátky k lidem, s nimiž předtím mluvila. Sax se snažil soustředit na to, co Claire říkala o řidičích. Zjevně řídit terénní vozidlo v otevřeném terénu bylo nyní specializovaným zaměstnáním.

Pomyslel si, že byl asi příliš chladný. Samozřejmě, chlad byl jedním ze Saxových rysů. Pravděpodobně o ni měl projeviti větší zájem, říct jí, že ji zná ze starých videozáznamů, že ji léta obdivuje a tak dál. Ačkoli neměl tušení, jak by mohl někdo obdivovat Phyllis. Určitě vyšla z války ze cenu značných kompromisů, na straně vítězů, ale něco takového si zvolil pouze jediný člověk z První stovky. Quisling, říkalo se tomu tak? Nějak tak. Nu, ona tím jediným člověkem z První stovky nebyla. Vasilijs zůstal v Burroughs, a George a Edward byli s Phyllis na Clarkovi, když se utrhl z lana a byl vymrštěn z roviny ekliptiky. Dobrá práce přežít to, fakticky. Nebyl by to považoval za možné - ale ona byla tady a klábosila se svým hloučkem obdivovatelů. Naštěstí slyšel před několika lety zprávu o jejím přežití, jinak by to byl šok se s ní setkat.

Stále vypadala přibližně na šedesát, ačkoli se narodila ve stejném roce jako Sax, a tak jí nyní bylo 115. Stříbrné vlasy, modré oči, zlaté a rubínové šperky, blůza vyrobená z materiálu, který svítil všemi barvami spektra - právě teď jí záda zářila vibrující modrou, ale když se otočila, aby se na něho podívala přes rameno, barva se změnila ve smaragdově zelenou. Předstíral, že si toho pohledu nevšiml.

Pak se konečně objevili řidiči. Nastoupili do vozidel a vyjeli ven. Díky Bohu byla Phyllis v jednom z dalších vozů. Velká vozidla byla poháněna vodíkem. Vyšla se na sever po betonové silnici, takže Sax nechápal nezbytnost specializovaných řidičů, ledaže to bylo proto, aby zvládli rychlost vozidel, která uháněla rychlostí sto šedesáti kilometrů za hodinu. Saxovi, který byl zvyklý jezdit s terénním vozidlem rychlostí sotva čtvrtinovou, připadala jízda rychlá a hladká. Ostatní pasažéři si naopak stěžovali, jak je kodrcavá a pomalá - zřejmě se expresní vlaky nyní vznášely nad svými drahami rychlostí kolem šesti set kilometrů za hodinu.

Ledovec Arena byl nějakých osm set kilometrů severozápadně od Burroughs. Pomalu stékal z vrchoviny Syrtis Major na sever na Utopia Planitia. Táhl se na vzdálenost nějakých tří set padesáti kilometrů. Claire, Berkina a ostatní ve voze popisovali Saxovi historii ledovce, a on se snažil předstírat uchvácený zájem; skutečně to bylo zajímavé, protože si byli vědomi, že Nadja změnila trasu výlevu vodonosné vrstvy. Někteří z lidí, kteří s Nadjou byli, když to udělala, přišli po válce o život v South Fosa, a ten příběh se rozšířil do veřejného povědomí.

Zdálo se, že tito lidé si myslí, že toho o Nadje vědí spoustu. "Byla proti válce," řekla mu Claire důvěrně, "a dělala všechno pro to, aby ji zastavila a pak napravila škody, dokonce i ještě během války. Lidé, kteří ji viděli na Elysiu, říkají, že vůbec nikdy nespala, jen si brala stimulanty, aby se udržela při vědomí. Říkají, že za ten týden, kdy byla aktivní kolem South Fosa, zachránila deset tisíc lidí."

"Co se jí stalo?" zeptal se Sax.

"To nikdo neví. Zmizela ze South Fosa."

"Měla namířeno do Low Point," řekl Berkina. "Jestli se tam dostala v době té záplavy, pravděpodobně zemřela."

"Aha." Sax vážně přikývl. "To byla zlá doba."

"Velmi zlá," řekla Claire vehementně. "Tak destruktivní. Jsem si jistá, že vrhla terraforming zpět o celá desetiletí."

"Ačkoli výlevy vodonosných vrstev byly užitečné," zamumlal Sax.

"Ano, ale to by mohly být stejně, nějakým kontrolovaným způsobem."

"Pravda." Sax pokrčil rameny a dál do rozhovoru nezasahoval. Po setkání s Phyllis bylo trochu moc zaplést se do diskuse o roce 2061.

Ještě stále nemohl uvěřit, že ho nepoznala. Podíval se na odraz své tváře v okenním skle, a tam, mezi tvářemi jeho nových kolegů, byla drobná tvář Stephena Lindholma, holohlavého starého muže s poněkud skobovitým nosem, díky němuž jeho oči působily lehce jestřábím dojmem. Silná čelist a brada - ne, to všechno vůbec nepřipomínalo jeho původní vzhled. Nebyl žádný důvod, proč by ho měla poznat. Jenže vzhled není všechno.

Snažil se o tom nepřemýšlet. Soustředil se na vyhlídku ven. Oddělení pro cestující mělo vyhlídkovou kopuli a okna na všech čtyřech stranách. Jeli vzhůru po svahu západního Isidis, části Velkého valu, která vypadala jako ohoblovaný okraj. Nad severozápadním obzorem se zvedaly tmavé rozežlé vrchy Syrtis Major, ostré jako zuby pily. Vzduch byl průzračnější než za starých časů, i když byl nyní patnáctkrát hustší. Ale bylo v něm méně prachu, jak sněhové bouře vymývaly z atmosféry drobné částičky a upevňovaly je k povrchu v podobě krusty. Samozřejmě, tato křusta byla často narušována silnými větry a uvězněné drobné částičky se znovu dostávaly do vzduchu. Tato narušení byla však jen místní, a působení očištných bouří pozvolna nabývalo převahu.

A tak se barva oblohy měnila. Nad hlavou byla sytě fialová, a nad západními kopci bělavá s levandulovým odstínem, a jakýmsi dalším odstínem mezi levandulovou a fialovou, pro který Sax neměl název. Oko dokázalo rozlišit odstíny ve frekvenci světla pouze v několika málo vlnových délkách, takže těch několik názvů pro barvy mezi červenou a modrou bylo k popisu tohoto jevu zcela nedostačujících. Ale ať je pojmenujete nebo ne, byly to barvy oblohy a byly velmi nepodobné tříslivým a růžovým odstínům raných let. Samozřejmě, prашná bouře vždycky dokázala dát obloze na přechodnou dobu původní okrový tón, ale když se atmosféra vyčistila, nabyla opět barev odpovídajících její hustotě a chemickému složení. Zvědavý na to, co mohou očekávat v budoucnosti, vytáhl Sax z kapsy svůj počítač, aby se pokusil o nějaké výpočty.

Vzápětí na malou skříňku vyteřil oči, protože si náhle uvědomil, že je to počítač Saxe Russella - kdyby na něj přišli,

skončil by tady. Bylo to jako pobíhat tady se svým pravým pasem.

Zahnal tu myšlenku z hlavy, protože nebylo nic, co by s tím v této chvíli mohl udělat. Raději se soustředil na barvu oblohy. V čistém vzduchu byla způsobována přednostním rozptylem světla v samotných molekulách vzduchu. Takže kritickou hodnotou byla hustota atmosféry. Když sem přiletěli, tlak vzduchu byl něco kolem 10 milibarů, zatímco nyní dosahoval v průměru 160 milibarů. Ale protože tlak vzduchu byl tvořen vahou vzduchu, k vytvoření 160 milibarů na Marsu bylo zapotřebí třikrát tolik vzduchu nad každým daným místem, než by bylo třeba k vytvoření stejného tlaku na Zemi. Takže 160 milibarů tady mělo rozptylovat světlo asi tak jako 480 milibarů na Zemi, takže obloha nad hlavou by měla mít podobnou tmavě modrou barvu, jaká byla vidět na fotografiích pořízených na Zemi v horách ve výškách kolem 4000 metrů.

Ale skutečná barva oblohy nad nimi byla načervenalější, a to dokonce i za jasného rána po silných bouřích. Sax tady nikdy neviděl nic tak modrého jako terránskou oblohu. Chvilí nad tím uvažoval. Dalším účinkem nízké gravitace Marsu bylo, že vzdušný sloupec tady byl vyšší než na Zemi. Bylo možné, že ty nejjemnější částičky bývaly zaváty vysoko nad výšku většiny mraků, kde mohly uniknout následnému vymytí bouřemi. Vzpomněl si, že vrstvy prашného oparu byly vyfotografovány ve výšce padesáti kilometrů, vysoko nad mraky. Dalším faktorem mohlo být složení atmosféry; molekuly oxidu uhličitého rozptylovaly světlo účinněji než molekuly kyslíku a dusíku, a Mars, navzdory všemu Saxovu úsilí, měl ve své atmosféře stále mnohem víc CO₂ než Země. Účinky tohoto rozdílu by se daly vypočítat. Vytřul rovnici pro Rayleighův zákon rozptylu, který tvrdil, že světelná energie rozptýlená objemovou jednotkou vzduchu je inverzně proporcionalní čtvrtině energie vlnové délky světelného vyzařování.

Po delších výpočtech a dosazování proměnných dospěl k závěru, že kdyby atmosféra zhoustla na jeden bar, obloha by se pravděpodobně změnila na mléčně bílou. Také si potvrdil, že teoreticky by současná obloha na Marsu měla být mnohem modřejší, než je, s rozptýleným modrým světlem šestnáctkrát převyšujícím svou intenzitou modré. To naznačovalo, že příčinou červenání oblohy byly pravděpodobně drobné částice vysoko v atmosféře. Pokud to bylo správně vysvětlení, dalo se z něho vyvodit, že barva a neprůhlednost zdejší oblohy bude po mnoho let velmi proměnlivá v závislosti na počasí a dalších vlivech na čistotu vzduchu.

* * *

Brzy odpoledne přijeli do malého města jménem Bradbury, které pod svou kopulí vypadalo, jako by sem bylo přeneseno z Illinois; stromy lemované ulice, domy s černými střechami a s verandami, dvoupatrové domy z cihel s lesklými střechami, hlavní ulice s obchody a parkovacími hodinami, ústřední park s bílým letohrádkem pod velkými javori.

Zamířili po menší silnici na západ, přes vrchol Syrtis Major. Silnice byla z černého písku, který byl vyčištěn od skal a postříkán fixativem. Celá tato oblast byla velmi tmavá - Syrtis Major byl první útvar na povrchu Marsu, který byl zpozorován pozemskými teleskopy, konkrétně Christiaanem Huygensem 28. listopadu 1659, a byla to právě tato tmavá skála, která to umožnila. Půda zde byla skoro černá, občas s purpurovým nádechem, a stejně tak všechny kopce, příkopy a hřebeny.

Pak přešli černý hřeben a před nimi se otevřel výhled na ledovec, křižující svět zleva doprava jako blesk zaražený do krajiny. Skalní hřeben na vzdálenější straně ledovce byl souběžný s tím, na kterém stáli, a ty dva hřebeny dohromady vypadaly jako staré boční morény, ačkoli to ve skutečnosti byly jen souběžné hřebeny, které svedly výlevovou záplavu.

Ledovec měl napříč asi dva kilometry. Zdálo se, že není víc než pět nebo šest metrů silný, ale zjevně stékal kaňonem, takže se to nedalo říct s jistotou.

Části jeho povrchu se podobaly běžnému regolitu, skalnaté, prašné a pokryté štěrkem, který skrýval led pod sebou. Další části vypadaly jako chaotický terén, až na to, že byly zcela jasně tvořeny ledem. Některé z ledových tvarů vypadaly jako balvany, některé byly tvořeny nakupenými polámanými deskami a připomínaly záda stegosaura, žlutě průsvitná ve světle slunce zapadajícího za nimi.

Všechno bylo nehybné, až k obzoru. Samozřejmě že ano; ledovec Arena zde byl už čtyřicet let. Sax se však nemohl ubránit vzpomínce na to, kdy něco podobného viděl naposledy, a mimoděk vrhl rychlý pohled na jih, jako kdyby očekával novou záplavu.

* * *

Stanice společnosti Biotique byla umístěna několik kilometrů proti proudu, na okraji a rampě malého kráteru, takže měla skvělý výhled na ledovec v této poslední fázi západu slunce. Sax vyšel s Claire a návštěvníky z Armscoru včetně Phyllis do velké pozorovací místnosti v horním podlaží stanice, aby se podívali na polámanou masu ledu v posledních chvílích hasnoucího dne.

I v relativně jasném odpoledni, jako bylo toto, dodaly horizontální paprsky slunce vzduchu planoucí tmavočervenou barvu, a polámaný led na povrchu ledovce zajiskřil na tisících míst jeho odrazem. Většina těchto třpytivých šarlatových zrcadel ležela zhruba na čáře mezi nimi a sluncem, ale v menším množství se objevovaly všude, podle úhlů odrazejících ploch. Phyllis poukázala na to, o kolik větší se slunce zdálo teď, když soletta zaujala svou polohu. "Není to úžasné? Skoro ta zrcadla můžete vidět, že?"

"Vypadá to jako krev."

"Rozhodně vypadá jursky."

Saxovi to připadalo jako hvězda typu G, přibližně jednu astronomickou jednotku vzdálená. Samozřejmě to bylo významné a pozoruhodné, protože ve skutečnosti bylo Slunce 1,5 astronomické jednotky daleko.

Slunce zmizelo za obzorem a všechny rudé světelné body okamžitě pohasly. Na tmavé purpurové obloze se objevil velký vějíř narůžovělých korpuskulárních paprsků. Phyllis vykřikla nadšením nad těmi barvami; byly skutečně velice jasné a čisté. "Zajímalo by mě, co tyto nádherné paprsky vytváří," řekla, a Sax už otevíral ústa, aby jí to vysvětlil, ale

pak ho napadlo, že to za a) byla řečnická otázka (možná), a za b) dát jí technickou odpověď by udělal skutečný Sax Russell. Takže sklapl a uvažoval, co by v takové situaci řekl Stephen Lindholm. Tento druh neustálé sebekontroly byl pro něho nový, a veskrze nepohodlný, ale něco říct musel, aspoň občas, protože dlouhé mlčení bylo také jedním z rysů Saxe Russella. Takže se pokusil.

"Jen pomyslete, jak blízko měly ty fotony k tomu, aby zasáhly Mars," řekl, "a teď místo toho proběhnou celou cestu napříč vesmírem."

Lidé při této podivné poznámce jen zamrkali. Nicméně ho včlenila zpátky do skupiny, a tak posloužila svému účelu. Po chvíli sešli dolů do jídelny, kde dostali špagety s rajskou omáčkou a čerstvě pečený chléb. Sax si sedl k hlavnímu stolu a jedl a hovořil stejně jako všichni ostatní, snaže se zachovávat úskočná pravidla konverzace a společenské diskuse. Ta nikdy dobře nepochopil, a ani o nich nepřemýšlel. Věděl, že ho vždycky považovali za výstředního; zaslechl cosi o stovce geneticky upravených laboratorních krys, které mu přeběhly přes mozek. Zvláštní - když někdy stál za dveřmi laboratoře a slyšel, s jakým veselím předává tuto historku jedna generace mladých vědců druhé, zažíval vzácně nepříjemný pocit, jako by viděl sám sebe jako někoho jiného, někoho velice podivného.

Ale Lindholm byl příjemný chlapík. Věděl, jak mít úspěch. Dokázal si sednout s ostatními k láhvi, dokázal přispět svým dílem k zábavě na večírku. Intuitivně chápal skryté algoritmy kamarádství, takže byl schopen fungovat v systému, aniž by o tom přemýšlel.

Takže si Sax pohladil ukazováčkem svůj nový nos a napil se vína, které skutečně potlačilo jeho parasympatický nervový systém do té míry, že měl méně zábran a stal se výřečnějším, a zapojil se velmi úspěšně do rozhovoru, jak si aspoň myslel, ačkoli ho několikrát znepokojil způsob, jakým ho do konverzace zatáhla Phyllis, sedící u stolu naproti němu - a způsob, jakým se na něho dívala, a způsob, jakým on její pohled opětoval! Pro takové věci také existovala nějaká pravidla, ale on je nikdy ani v nejmenším nepochopil. Nyní si vzpomněl na způsob, jakým se k němu v Lowenu nakláněla Jessika, a vypil druhou sklenici vína a usmál se, uvažuje nevrle o sexuální přitažlivosti a jejích příčinách. Někdo položil Phyllis nevyhnutelnou otázku na její únik z Clarka a ona se pustila do vyprávění, přičemž její pohled často zalétal k Saxovi, jako by ho ujišťovala, že ten příběh vypráví hlavně jemu. Zdvořile poslouchal, snaže se nedávat najevo žádné pocity.

"Nic nás nevarovalo," řekla Phyllis tazateli. "V jedné minutě jsme obíhali Mars na vrcholku výtahu, jenom nám bylo zle z toho, co se dělo na povrchu, a snažili jsme se přijít na způsob, jak to zastavit, a pak, v příští minutě, to s námi strašně trhlo jako při zemětřesení, a už jsme byli na cestě ven do sluneční soustavy." Usmála se a odmlčela, aby nechala doznít smích, který následoval, a Sax pochopil, že tuto historii vyprávěla už mnohokrát předtím přesně tímto způsobem.

"Museli jste být vyděšení!" řekl někdo.

"No," řekla Phyllis, "je to zvláštní, jak v nouzi na něco takového není vlastně ani čas. Jakmile jsme pochopili, co se stalo, věděli jsme, že každá sekunda, kterou na Clarkovi zůstaneme, zmenšuje naše šance na přežití o stovky kilometrů. Shromáždili jsme se v řídícím středisku, spočítali zdroje, prodiskutovali jsme to a vzali si dostupné zásoby. Bylo to hektické, ale ne panické, jestli chápete, co tím míním. V každém případě byl v hangárech obvyklý počet nákladních lodí Země-Mars a výpočty AI ukázaly, že budeme potřebovat tah skoro všech, abychom se dostali zpátky na rovinu ekliptiky v době, kdy bude protínat soustavu Jupitera. Stejně to bylo šílené. Museli jsme dostat všechny ty lodě z hangárů, pospojovat je dohromady a naložit je vším, co dokázaly pobrat ze vzduchu, paliva a tak dále, co bylo na Clarkovi. A s tímhle improvizovaným záchranným členem jsme byli venku pouhých třicet hodin po odtržení Clarka, což mi teď, při zpětném pohledu, připadá téměř neuvěřitelné. Těch třicet hodin..."

Zavrtěla hlavou, a Sax měl dojem, že zahlédl, jak do jejího příběhu náhle pronikla skutečná vzpomínka a poněkud ji roztřásla. Třicet hodin byla pozoruhodně rychlá evakuace, a ten čas jim nepochybně uběhl jako blesk v jakési snové extázi činnosti, v duševním stavu tak odlišném od normální situace, že neměl daleko k transu.

"Pak už šlo jen o to nacpat se do těch pár ubikací pro posádky - bylo nás dvě stě osmdesát šest - a vyjít do vnějšího prostoru odřezat nepodstatné části nákladních lodí. A doufat, že budeme mít dost paliva, abychom se dostali na kurs dolů k Jupiteru. Trvalo to víc než dva měsíce, než jsme si byli jistí, že dosáhneme soustavu Jupitera, a deset týdnů, než k tomu došlo. Využili jsme gravitace Jupitera a změnili kurs k Zemi, která byla v té době blíže než Mars. A oblet Jupitera nám udělil takovou rychlost, že jsme potřebovali atmosféru Země a gravitaci Měsíce, aby nás zpomalily, protože jsme byli skoro bez paliva ve chvíli, kdy jsme se stali nejrychlejšími lidmi v historii. Osmdesát tisíc kilometrů za hodinu, myslím, když jsme se poprvé dotkli stratosféry. Vlastně to byla užitečná rychlost, protože nám docházely potraviny a vzduch. Ale dokázali jsme to. A viděli jsme Jupiter takhle zblízka," řekla a podržela palec a ukazováček asi dva centimetry od sebe.

Lidé se zasmáli, a triumfální třpyt v očích Phyllis neměl nic společného s Jupiterem. Ale koutky úst měla sevřené; něco na konci tohoto příběhu ten triumf kazilo.

"A vy jste byla velitelka, že?" zeptal se kdosi.

Phyllis zvedla ruku, aby naznačila, že to nemůže popřít, ačkoli by chtěla. "Bylo to společné úsilí," řekla. "Ale někdy někdo musel rozhodnout, když jsme se dostali do slepé uličky nebo nás prostě tlačil čas. A já jsem byla před katastrofou velitelkou Clarka."

Široce se usmála, přesvědčena, že je toto vysvětlení potěší. Sax se usmál spolu s nimi a přikývl, když se na něho podívala. Je to přitažlivá žena, ale ne moc bystrá, pomyslel si. Nebo to možná bylo jen tím, že ji neměl moc rád. Určitě byla v některých směrech velmi inteligentní, dobrá biologka, a jistě měla vysoké hodnocení v testech inteligence. Jenže existovaly různé typy inteligence, a ne všechny mohly být předmětem analytického testování. Této skutečnosti si Sax povšiml za svých studentských let - že totiž byli lidé, kteří dosahovali vysokého skóre v jakémkoli testu inteligence a byli velmi dobří v tom, co dělali, ale zároveň mohli přijít do místnosti plné lidí a za hodinu se jim všichni přítomní smáli, nebo jimi dokonce opovrhovali. Což nebylo moc chytré. Saxovi se zdálo, že ti nejztreštěnější vysokoškolští baviči, kteří

dokázali být přátelští s každým a byli proto univerzálně populární, disponovali inteligencí přinejmenším stejně velkou jako kterýkoli neohrabaný brilantní matematik - protože kalkul lidské interakce je mnohem spleťtější a proměnlivější než jakákoli fyzika. Takže byly přinejmenším dva druhy intelligence, a pravděpodobně i mnoho dalších. A byli to právě tito lidé, kteří byli inteligentní v mnoha různých směrech, byli v pravdě výjimeční a vynikali jako něco zvláštního.

Nicméně Phyllis, uchvácená pozorností svých posluchačů, většinou mnohem mladších než ona, a - přinejmenším navenek - projevujících úctu k její roli v historii - nu, Phyllis k těmto lidem nepatřila. Naopak, zdála se spíš prostoduchá, když šlo o to posoudit, co si o ní lidé myslí. Sax, který věděl, že s ní tento nedostatek sdílí, ji pozoroval s tím nejlepším Lindholmovým úsměvem, jaký dokázal vykouzlit. Její představení mu připadalo domyšlivé, dokonce i trochu arogantní. A arogance je vždycky hloupá. Nebo, jinými slovy, je to "maska pro nějaký druh nejistoty". Těžko říct, v čem by ta nejistota mohla spočívat, u takové úspěšné a atraktivní osoby. A atraktivní určitě byla.

Po večeři se vrátili nahoru do pozorovací místnosti, a tam, pod třípytí kopulí hvězd, lidé z Biotique pustili nějakou hudbu. Byl to styl jménem nuevo calypso, současná móda v Burroughs, a několik členů jejich skupiny si přineslo nástroje a přidalo se, zatímco ostatní se přesunuli do středu místnosti a začali tančit. Hudba měla kolem sto taktů za minutu, počítal Sax - perfektní načasování pro mírnou stimulaci srdce, což bylo, jak předpokládal, tajemství většiny taneční hudby.

A pak ho chytila za ruku Phyllis a táhla ho mezi tanečníky. Sax se sotva ubránil tomu, aby jí svou ruku nevyškubl. Nikdy v životě netančil, pokud si dokázal vybavit. Ale to byl život Saxe Russella. Stephen Lindholm jistě tančil. Takže Sax začal mírně poskakovat nahoru a dolů přibližně v rytmu bubnů a nejspíš klátit rukama, usmívaje se na Phyllis v zoufalé snaze napodobit ohromné potěšení z tance.

* * *

Později toho večera mladší zaměstnanci Biotique ještě stále tančili, a Sax sjel výtahem dolů, aby přinesl z kuchyně nějaké láhve ledového mléka. Když nastoupil zpátky do výtahu, uvnitř už byla Phyllis vracející se z ubytovacího podlaží. "Já vám s tím pomůžu," řekla a vzala dvě z plastových tašek, které nesl. Pak se k němu naklonila (byla o pár centimetrů vyšší než on) a políbila ho na ústa. Opětoval její polibek, ale byl to takový šok, že to vlastně ani nepocítil, dokud se od něj neodtáhla. Pak na něho vzpomínka na její jazyk mezi jeho rty působila jako další polibek. Snažil se nevypadat pokud možno tak zmateně, ale podle toho, jak se zasmála, poznal, že se mu to nepodařilo. "Vidím, že nejsi takový nepřítel žen, jak vypadáš," řekla, což ho vzhledem k situaci ještě víc znepokojilo. Po pravdě řečeno mu nikdy dříve nikdo nic takového neudělal. Pokoušel se sebrat, ale výtah zastavil a dveře zasyčely a otevřely se.

Po zbytek večírku se k němu Phyllis znovu nepřiblížila. Ale když přišel čas jít spát a on odešel k výtahům, aby se vrátil do svého pokoje, proklouzla Phyllis zavírajícími se dveřmi, a jakmile se výtah rozjel, začala ho znovu líbat. Objal ji a opětoval její polibky, přemýšleje, co by v této situaci udělal Lindholm, a jestli existuje způsob, jak se z toho dostat, který by nevedl k problémům. Když výtah zpomalil, Phyllis od něj oddálila svou tvář se zasněným, rozostřeným pohledem, a řekla: "Doprovod' mě do mého pokoje." Sax poněkud zavrával, ale drže její paži, jako by nesl jemné laboratorní zařízení, byl odveden do jejího pokoje, malé místnosti stejné jako všechny ostatní ložnice. Ve dveřích se znovu líbali, navzdory Saxovu silnému pocitu, že je toto jeho poslední šance uniknout, ale její polibky opětoval docela vášnivě, jak si uvědomil, a když se odtáhla, aby zamumlala: "Taky bys mohl jít dovnitř," následoval ji bez protestu; jeho penis skutečně ztvrdl, a všechny jeho chromozomy hlasitě bzučely, ti pitomí blázni, při této vyhlídce na nesmrtelnost. Bylo to už dlouho, co se naposled miloval s někým jiným než s Hiroko, a tyto partnerky, ačkoli přátelské a příjemné, nebyly vášnivé. Pro ně to byl spíš doplněk jejich lázně, zatímco Phyllis byla zcela jasně vzrušená, a toto vzrušení se přenášelo na Saxe. Když mu stáhla kalhoty, jeho erekce ještě zmohutněla, jako ilustrace sobecké genové teorie, a on se mohl jen zasmát a rozepnout jí zip kombinézy. Lindholm, nemaje žádných starostí, by byl takovou partnerkou určitě povzbuzen. To bylo jasné. A tak on musel být také. A kromě toho, ačkoli Phyllis neměl nijak zvlášť rád, znal ji; existovalo to staré vzájemné pouto První stovky, vzpomínky na společné roky v Underhillu - v samotné myšlence milovat se se ženou, kterou znal tak dlouho, bylo něco provokativního. A zdálo se, že každý jiný z První stovky byl polygamní - každý, až na Phyllis a jeho. Takže teď k tomu docházelo. A ona byla velmi přitažlivá. Veškeré racionální zdůvodňování bylo zcela zapomenuto v bouři sexuálních prožitků. Ale okamžitě po aktu si Sax začal znovu dělat starosti. Měl by se vrátit zpátky do svého pokoje, nebo má zůstat? Phyllis usnula s rukou na jeho boku, jako by se chtěla ujistit, že zůstane. Prohlížel si její tělo, znovu mírně šokován různými projevy sexuálního dimorfismu. Dýchala tak klidně. Jen chtít... její prsty, stále přitisknuté k jeho žebrům. A tak zůstal, ale moc se nevyspal.

Sax se vrhl do práce na ledovci a okolním terénu. Phyllis občas také vyšla do terénu, ale byla ve svém chování vůči němu vždycky diskrétní. Sax si nebyl jist, jestli si Claire (nebo Jessika!) nebo kdokoli jiný všiml, co se stalo - nebo jestli si všiml, že se to opakuje. Tohle byla další komplikace; jak by na zjevnou touhu Phyllis po utajení reagoval Lindholm? Ale o to nešlo. Lindholm by byl už z důvodů rytířství či slušnosti víceméně nucen jednat stejně jako Sax. A tak si nechávali svůj vztah pro sebe, stejně jako by to dělali v Underhillu nebo v Antarktidě. Staré zvyky mají tuhou koříněk. A vzhledem k zájmu o ledovec bylo poměrně snadné udržovat jejich vztah v tajnosti. Led i okolní terén představovaly fascinující prostředí, kde byla spousta věcí, které bylo třeba prostudovat a pokusit se jim porozumět.

Ukázalo se, že povrch ledovce je mimořádně rozlámaný, jak uváděla i literatura - promísený během zaplavování regolitem. Skály a balvany zachycené na povrchu rozpouštěly led pod sebou, a ten pak znovu mrzl v denním cyklu, který ponechával skály asi do dvou třetin ponořené. Všechny seraky, tyčící se nad povrchem ledovce jako titánské dolmeny, byly při bližší prohlídce hluboce zjižvené. Led byl následkem extrémního chladu křehký a kvůli nízké gravitaci stékal dolů pomalu, nicméně se pohyboval jako líná řeka, a protože se jeho zdroj vyprázdnil, celá masa pravděpodobně skončí na Vastitas Borealis. Známky tohoto pohybu bylo možno nalézt v nově polámaném ledu, který bylo vidět každý den - nové rozseldiny, zřícené seraky, klikaté praskliny. Čerstvý povrch se rychle pokrýval krystalickými ledovými

květy, jejichž slanost jen zvyšovala rychlost krystalizace.

Fascinován okolím si Sax zvykl chodit sám ven každý den za úsvitu. V první hodině dne všechn led zářil vibrujícími růžovými a červenými tóny, odrážejícími odstíny oblohy. Když na rozbrázděný povrch ledovce dopadlo přímé sluneční světlo, začala se z prasklin a zamrzlých jezírek zvedat pára, a ledové květy se třpytily jako okázalé šperky. Za bezvětrných rán zachycovala malá inverzní vrstva vlhkost nějakých dvacet metrů nad hlavou, vytvářejíc tak řídký oranžový oblak. Voda z ledovce se zcela jasně rychle rozptýlovala do světa. Na svých toulkách objevil mnoho různých druhů sněžných řas a lišejníků. Svahy obou bočních hřebenů obrácené k ledovci byly zvlášť dobře osídlené, poseté malými skvrnami zelené, zlaté, olivové, rezavé a mnoha jiných barev. Sax těmito pseudomorénami procházel opatrně, protože nechtěl zašlápnout vznikající rostlinný život. Ačkoli se zdálo, že většina z těch lišejníků by si toho ani nevšimla. Byly odolné; holá skála a voda byly vším, co vyžadovaly, a světlo - ačkoli ho zjevně nepotřebovaly moc: rostly pod ledem, uvnitř ledu, a dokonce i uvnitř kusů průsvitné skály. V něčem tak pohostinném, jako byla prasklina v moréně, se jim zjevně velice dařilo. Na plochých skalách našel Sax škraloupovité lišejníky, některé z nich červeno-oranžové, což nasvědčovalo přítomnosti dusičnanu sodného v regolitu. Pod ledovými květy rostl šedo-zelený sněžný lišejník.

Takže lišejníky zde prospívaly, a spolu s druhy, které Sax dokázal identifikovat s pomocí fotografií na své malé náramkové obrazovce, zde bylo i mnoho jiných, které, jak se zdálo, neodpovídaly žádnému z popsaných druhů. Byl na tyto nepopsané druhy natolik zvědavý, že sebral několik vzorků, aby je vzal zpátky a ukázal Claire a Jessice.

Ale lišejníky byly jen začátek. Na Zemi se oblastem polámaných skal, čerstvě obnaženým ustupujícím ledem nebo růstem mladých hor, říkalo balvanová pole. Ekvivalentní zóna na Marsu byl regolit - největší část povrchu planety. Na Zemi byly tyto oblasti nejdříve kolonizovány mikrobakteriemi a lišejníky, které spolu s působením počasí a chemických změn v atmosféře začaly drobit skálu v prvotní půdu zaplňující praskliny mezi skalami. Za čas bylo v této matici dost organického materiálu, aby podporovala růst dalších druhů flóry, a oblastem v této fázi se říkalo kamenitá pole. Název byl přesný, protože byla posetá kameny a vrstva půdy mezi nimi a pod nimi, necelé tři centimetry silná, podporovala růst vyšších rostlin vázaných na půdu.

A nyní byla kamenitá pole na Marsu. Claire a Jessika Saxovi navrhly, aby přešel ledovec a šel dolů po proudu podél boční morény, a tak to (unikaje tak Phyllis) jednoho rána udělal, a po půlhodinovém pochodu se zastavil u balvanu asi po kolena vysokého. Pod ním, klesající do skalnatého koryta vedle ledovce, byl plochý kousek mokré půdy, třpytící se ve světle pozdního rána. Zjevně přes něj po většinu dní tekla voda - už teď v tichu rána slyšel kapání a šumění malých stružek vody pod okrajem ledovce. A mezi těmito miniaturními stružkami byly všude barevné skvrny - květiny. Takže tedy kousek kamenitého pole, se svým květinovým barevným efektem - šedá pustina, oživená červenými, modrými, žlutými, růžovými a bílými skvrnami.

Květiny trnily na malých mechových polštářích nebo mezi ostnatými listy. Všechny rostliny vězely v tmavé půdě, která musela být výrazně teplejší než vzduch nad ní; nic kromě čepelí trávy nevyčnívalo z půdy víc než pár centimetrů. Sax si klekl, aby některé z těch malých rostlin prozkoumal, zvětšovací čočky na svém obličejovém štítku nastavené na maximální zvětšení. V ranním světle živě zářily klasické organismy kamenitých polí: mech champion se svými prstenci drobných růžových kvítků na tmavozelené podložce, polštář pomněnek, pěticentimetrové výhonky modré trávy... Pomalu přecházel od rostliny k rostlině a snažil se je identifikovat. A stejně jako u lišejníků, i zde bylo mnoho rostlin, u kterých to nedokázal: některé představovaly podivnou směs různých prvků z exotických biosfér, některé vypadaly jako podvodní rostliny nebo nové druhy kaktusů. Pravděpodobně geneticky upravené druhy, ačkoli bylo překvapující, že nebyly uvedeny v průvodci. Možná mutanti. Och, ale tady, kde se v široké prasklině uložila vyšší vrstva humusu a protékal tudy uzoučký potůček, rostla ostřice. Ostřice rostla tam, kde bylo vlhko, a rychle chemicky měnila půdu pod sebou, a tak odváděla dobrou práci při pomalé přeměně kamenitého pole v alpínskou louku. Teď když si toho všiml, uviděl také další miniaturní vodní proudy, vyznačené populací ostřice, stékající skalami.

* * *

Když se Sax vrátil na stanici, strávil spoustu času zavřený v laboratoři, kde zkoumal vzorky rostlin pod mikroskopem, prováděl na nich různé testy a diskutoval o výsledcích s Berkinou, Claire a Jessikou.

"Jsou to většinou polyploidy?" zeptal se Sax.

"Ano," odvětil Berkina.

Polyploidy byly dost hojné ve vysokých polohách na Zemi, takže to nebylo nic překvapujícího. Byl tu však jeden zvláštní fenomén - zdvojení nebo ztrojení, nebo dokonce zečtyřnásobení původního počtu chromozomů v rostlině. Diploidní rostliny s deseti chromozomy byly následovány polyploidy s dvaceti, třiceti nebo dokonce čtyřiceti chromozomy. Pěstitelé tohoto jevu využívali už dlouho, aby vytvořili ozdobné zahradní rostliny, protože polyploidy byly obvykle větší - větší listy, květy, plody, buňky - a často měly větší adaptabilitu než jejich rodiče, což jim umožňovalo obsazovat nová teritoria, jako prostory uvnitř a pod ledovcem. V terránské Arktidě byly ostrovy, kde osmdesát procent rostlin tvořily polyploidy. Sax předpokládal, že to byla strategie zaměřená na to vyhnout se destruktivním účinkům nadměrného počtu mutací, což by vysvětlovalo, proč se to dělo v oblastech s vysokou hladinou ultrafialového záření. UV záření dokáže porušit mnoho genů, ale pokud jsou duplikovány v dalších sadách chromozomů, pak je pravděpodobné, že nedojde k žádnému genotypickému poškození a žádné překážce reprodukci. "Zjišťujeme, že i když jsme s polyploidy nezačali, což obvykle děláme, vytvořily se během několika málo generací samy."

"Identifikoval jste spouštěcí mechanismus, který to způsobuje?"

"Ne."

Další záhada. Sax zíral do mikroskopu, podrážděný onou trhlinou v tkanivu biologické vědy. Ale nedalo se s tím nic dělat; zabýval se touto otázkou sám ve svých laboratořích v Echus Overlook v 50. letech, a ukázalo se, že polyploidy byly skutečně stimulovány větší dávkou UV záření, než na jakou byl organismus zvyklý, ale jak buňky k čertu poznaly

ten rozdíl, a pak skutečně zdvojnásobily či ztrojnásobily nebo zečtyřnásobily počet svých chromozomů?

"Musím říct, že jsem překvapen, jak moc se tady všemu daří."

Claire se šťastně usmála. "Bála jsem se, že po Zemi si možná myslíte, že je to tu pěkně holé."

"No, to ne." Odkáshal si. "Myslím, že jsem neočekával nic. Nebo jen řasy a lišejníky. Ale zdá se, že tahle kamenitá pole rozkvétají. Myslel jsem si, že to bude trvat déle."

"To by bylo na Zemi. Ale nesmíte zapomínat, že my tady jen nerozhazujeme semena a nečekáme, co se stane. Každý jednotlivý druh byl posílen, aby se zvýšila jeho odolnost a rychlost růstu."

"A taky jsme výsadbu opakovali každé jaro," řekl Berkina, "a zúrodnňovali půdu bakteriemi fixujícími dusík."

"Pořád se mi zdá, že to jde velmi rychle. A k tomu všemu muselo dojít ještě předtím, než byla vybudována soletta."

"To vězí v tom," řekla Jessika od svého stolu na druhé straně místnosti, "že tady pro ně neexistuje žádná konkurence. Podmínky jsou drsné, ale ty rostliny jsou tvrdé, a když je dostaneme tam ven, není nic, co by je zpomalovalo."

"Je to prázdné místo," řekla Claire.

"A podmínky tady jsou lepší než na většině míst na Marsu," dodal Berkina. "Na jihu jsou mnohem větší výšky a v odsluní tam vanou strašné větry. Tady jsou větry v přísluní mnohem mírnější a průměrná výška terénu je jen asi kilometr. To je velmi příznivé, zvláště pokud jde o hladinu CO₂. Zajímalo by mě, jestli to nějak nesouvisí s tou rychlostí, o které mluvíte. Je to jako u přepřítaného motoru."

"Aha," řekl Sax, a přikývl.

Takže kamenitá pole byla zahrady. Spíš podporovaný než přirozený růst. Věděl to, samozřejmě - bylo tomu tak všude na Marsu - ale ta kamenitá pole, tak skalnatá a rozptýlená, vypadala dostatečně spontánně a přirozeně, že ho na okamžik zmátla. A i když si uvědomoval, že jsou to zahrady, stále byl překvapen, že se měla tak k světu.

"No a teď, když je tady ta soletta, která odráží sluneční světlo na povrch!" zvolala Jessika. Zavrtěla hlavou. "Přirozený sluneční osvit tady dosahoval v průměru 45 % pozemského, a předpokládá se, že se solettou to bude 54 %."

"Řekněte mi víc o té solettě," řekl Sax opatrně.

Začali mu to jeden přes druhého vysvětlovat. Skupina nadnárodních společností vedená Subarashim vybuodovala prstenec zrcadel ze slunečních plachet, umístěný mezi Slunce a Mars a nasměrovaný tak, aby odrážel dovnitř sluneční světlo, které by jinak planetu minulo. Pomocné zrcadlo, obíhající po polární oběžné dráze, odráželo světlo zpátky na solettou, aby vytvořilo protíváhu slunečního světla, a to světlo se také odráželo zpátky k Marsu. "To muselo stát balík, postavit je," zamumlal Sax.

"Och, to stálo. Velké nadnárodní společnosti neuvěřitelně investují."

"A to ještě neskončily," řekl Berkina. "Plánují rozmístit vzdušné čočky pouze pár set kilometrů nad povrchem, které budou zaostřovat část světla ze soletty, dokud nezahřejí povrch na fantastické teploty, jako pět tisíc stupňů -"

"Pět tisíc!"

"Ano, myslím, že tak jsem to slyšel. Plánují tavit písek a regolit pod ním, což do atmosféry uvolní těkavé látky."

"No ale co bude s povrchem?"

"Plánují to dělat v odlehlých oblastech."

"V úzkých čarách," řekla Claire.

"Kanálech," řekl Sax.

"Jo, to je pravda." Zasmáli se.

"Sklem lemovaných kanálích," řekl Sax, znepokojen pomyšlením na všechny ty těkavé látky. Oxid uhličitý z nich bude tvořit významnou část, možná dokonce hlavní.

Nechtěl však dávat najevo příliš velký zájem o základní otázky terraformingu. Nechal to být, a rozhovor se brzy vrátil k jejich práci. "No," řekl Sax, "počítám, že některé z těch kamenitých polí se už hezky brzy změní v alpské louky."

"Och, ty už tady jsou," řekla Claire.

"Skutečně?"

"No dobře, jsou malé. Ale zkuste jít asi tři kilometry dolů po západním okraji. Ještě jste to neudělal? Alpské louky, a taky kosodřevina. Nebylo to tak těžké. Vysadili jsme stromy, dokonce aniž bychom je příliš měnili, protože se ukázalo, že spousta jedlí a borovic snáší mnohem nižší teploty, než vyžadovaly ve svých terránských lokalitách."

"To je zvláštní."

"Dědictví dob ledových, myslím. Ale teď se to hodí."

"Zajímavé," řekl Sax.

A zbytek dne strávil tím, že hleděl do mikroskopu, aniž by něco viděl, ztracený ve svých myšlenkách. Život má takového ducha, říkala Hiroko. Byla to zvláštní věc, ta síla a energie žijících věcí, jejich tendence šířit se - to, čemu ona říkala zelený příboj, jejich viriditas.

* * *

Když se nazítlí rozednilo, probudil se ve Phyllisině posteli, s Phyllis zabalenou do přikrývek vedle sebe. Po večeři odpočívala celá skupina v pozorovací místnosti, jak se už stalo obvyklým, a Sax pokračoval v rozhovoru s Claire, Jessikou a Berkinou, a Jessika se k němu chovala velmi přátelsky, jak bylo jejím zvykem, a když to viděla Phyllis, přišla za ním do koupelny vedle výtahu, vrhla se na něho a začala ho objímat tak svůdně a vášnivě, že spolu skončili v jejím pokoji. A ačkoli Saxe mrzelo, že zmizel, aniž by ostatním řekl dobrou noc, miloval se s ní dost vášnivě.

Teď, když se na ni díval, vzpomněl si na jejich překotný odchod s nechutí. K vysvětlení takového chování stačila ta nejelementárnější sociologie: soupeření o partnera, základní živočišná aktivita. Samozřejmě, Sax nikdy předtím nebyl předmětem takového soupeření, ale při této náhlé manifestaci neměl být na co pyšný; zcela jasně k ní došlo proto, že Vladova kosmetická chirurgie upravila jeho obličej do takové konfigurace, která přitahovala ženy. Ačkoli proč by jedna konfigurace rysů obličeje měla být přitažlivější než jiná, pro něho bylo totální záhadou. Slyšel různá sociologická

vysvětlení sexuální přitažlivosti už předtím, a chápal, že některá z nich by mohla mít jistou platnost: muž bude vyhledávat partnerku se širokými kyčlemi, aby byla schopná bezpečně porodit jeho děti, s výraznými nadry, aby mohla jeho děti kojít, a tak dál; žena bude hledat silného muže, aby její děti uživil a zplodil silné potomky, a tak dál, a tak dál. To svým způsobem dávalo smysl, ale nic z toho nijak nesouviselo s rysy obličeje. Tady byla sociologická vysvětlení dost skoupá: daleko od sebe posazené oči zlepšují vidění, bílé zuby jsou známkou zdraví, výrazný nos lépe čelí nachlazení - ne. To prostě nedávalo smysl. Byla to otázka náhodné konfigurace nějak přitahující pohled. Estetický úsudek, založený na drobných, v podstatě nefunkčních rysech se od sebe mohl značně lišit, což ukazovalo, že praktická hlediska tu nehrála roli. Ilustrací byl případ dvou sester, dvojčat, s nimiž chodil Sax na střední školu - byla to jednovaječná dvojčata, která byla skoro stejná, a přece nějakým způsobem ta jedna dívka byla obyčejná, zatímco ta druhá krásná. Ne, tohle byla záležitost milimetrů masa, kostí a chrupavek, náhodně zformovaných do tvarů, které potěšily nebo ne. Takže Vlad provedl na jeho obličeji nějaké změny, a teď ženy soupeřily o jeho pozornost, ačkoli byl pořád stejný člověk, jakým byl vždycky. A Phyllis o něho nikdy předtím neprojevila sebemenší zájem, když vypadal tak, jak ho stvořila příroda. Bylo těžké nevidět v tom něco cynického. Být žádoucí, to ano, ale být žádoucí kvůli triviálností...

Vstal z postele a oblékl se do jednoho z nejnovějších oděvů pro nízkou gravitaci, o tolik pohodlnějšího než ty staré skafandry; člověk byl chráněn před nízkými teplotami a samozřejmě měl prilbu a tlakovou nádobou se vzduchem, ale už nemusel svůj oděv natlakovat, aby mu neodíral kůži. Tomu odpomohlo i těch 160 milibarů, takže to teď už byla jen záležitost teplého oděvu, bot a prilby. Oblékání mu proto trvalo jen pár minut, a za chvíli už byl zase venku na cestě k ledovci.

Ledový škráloup mu při cestě přes zmrzlou řeku křupal pod nohama. Na západním břehu pak Sax zabočil k západu, přecházející přes malá kamenitá pole pokrytá námrazou, která už ve světle začínala tát. Došel k místu, kde ledovec spadl z nízkého úbočí v malém ledopádu a pak uhýbal o několik stupňů doleva, sleduje tak postranní hřebeny. Náhle se ozval hlasitý skřípot, následovaný nízkofrekvenčním duněním, které Saxovi zavibrovalo v žaludku. Led se pohyboval. Sax se zastavil a poslouchal. Zpod ledu uslyšel vzdálený zvuk podobný zvonu. Vykročil dál a každým krokem se cítil lehčí a šťastnější. Ranní světlo bylo velmi jasné, pára nad ledem připomínala bílý kouř.

A pak, v krytu velkých balvanů, přišel do amfiteátru kamenitého pole, posetého květinami jako skvrnami barvy, a na dně pole byla malá alpská louka, obrácená k jihu a překvapivě zelená, tráva a ostřice, protkaná nyní zamrzlými vodním stružkami. A na okraji tohoto amfiteátru, chráněny skalami, se krčily zakrslé stromy.

Byla to tedy kosodřevina, která byla ve vývoji horské krajiny stupněm následujícím po alpských loukách. Zakrslé stromy, které viděl, skutečně patřily k běžným druhům. Většinou zde byly bílé jedle, *Picea glauca*, které se v těchto drsných podmínkách zminiaturizovaly. Mezi početnějšími jedlemi Sax uviděl i nějaké borovice, *Pinus contorta*. To byly ty nejvíce chlad snášející stromy na Zemi, a tým Biotique jim zjevně přidal schopnost snášet sůl. Byly provedeny všechny druhy genetických manipulací, aby jim pomohly, a přece extrémní podmínky zabránily jejich růstu, takže stromy, které mohly dorůstat výšky třiceti metrů, zde sahaly sotva do výše kolen.

Sax pomalu obcházel amfiteátr, opatrně našlapuje na kameny, a prohlížel si mechy, ostřice, trávu i každý jednotlivý strom. Ty byly pokroucené, jako by je vypěstoval pomatený pěstitel bonsajů. "Krása," řekl nahlas. "A teď by to chtělo nějaké krtky. Krtky a hraboše, a sviště a lišky."

Ale v atmosféře bylo stále skoro třicet procent CO₂, možná padesát milibarů. V takovém vzduchu by všichni savci rychle zemřeli. Proto se vždycky stavěl na odpor dvoustupňovému modelu terraformingu, který vyžadoval, aby masivní nárůst CO₂ předcházela všechno ostatní. Jako kdyby ohřívání planety bylo jediný cíl! Ale ohřívání nebylo cílem. Cílem byli živočichové na povrchu. To bylo dobré nejen samo o sobě, ale také pro rostliny, z nichž mnohé živočichy potřebovaly. Většina z rostlin kamenitých polí se rozšiřovala sama, samozřejmě, a existovaly i některé druhy upraveného hmyzu, které Biotique vypustil, jenže ty byly většinou ve strnulém režimu přežití, jen napůl živé, a sotva dokázaly plnit svou práci při opylování. Ale existovalo víc symbiotických ekologických funkcí, které potřebovaly živočichy, jako provzdušňování půdy zajišťované krtky a hraboši, nebo rozšiřování semen ptáky, a bez nich by se rostlinám nedařilo, a některé by nedokázaly vůbec žít. Ne, bylo nutno zredukovat obsah CO₂ ve vzduchu, pravděpodobně zpátky na původních deset milibarů jako v době, když sem lidé přišli. Tehdy byl CO₂ jediný zdejší vzduch. Právě proto ho plán, o němž se jeho kolegové zmínili, totiž rozpouštět regolit pomocí vzdušných čoček, tak znepokojoval. To by jejich problém jen prohloubilo.

A zatím tu roste tato neočekávaná krása. Hodiny měly, jak si prohlížel exempláře jeden po druhém, obdivuje jejich spirálovitě zkroucené kmeny a větve, jejich kůru a jehličí. A právě klečel na kolenou s tváří těsně u nějaké ostřice a zadkem zvednutým k nebi, když na louku přišla Phyllis, Claire a celá skupina, směřující se mu a bezstarostně dupající po živé trávě.

To odpoledne s ním Phyllis zůstala, jako to udělala už jednou nebo dvakrát předtím, a zpátky se vraceli spolu. Nejdříve se Sax snažil hrát roli domorodého průvodce, ukazuje jí rostliny, které sám poznal teprve minulý týden. Ale Phyllis se na ně neptala, a zdálo se, že ho ani neposlouchá. Zdálo se, že chce jen to, aby byl jejím publikem, svědkem jejího života. Takže nechal rostliny rostlinami a kladl jí otázky, poslouchal a pak se ptal dál. Byla to koneckonců dobrá příležitost dovědět se víc o současné mocenské struktuře na Marsu. I když přeháněla svou vlastní roli v ní, přesto se dozvěděl dost. "Žasla jsem, jak rychle vybudoval Subarashi ten nový výtah," řekla.

"Subarashi?"

"To byl hlavní dodavatel."

"Kdo mu ten kontrakt přiklepl, UNOMA?"

"Ale ne. UNOMA byla nahrazena Úřadem Spojených národů pro přeměnu."

"Takže když jsi byla prezidentkou Úřadu pro přeměnu, byla jsi prakticky prezidentkou Marsu."

"Nu, to prezidentství se mezi členy pravidelně střídá, takže s ním není spojena kdoví jak větší moc, než jakou má kterýkoli jiný člen. To je jen pro potřebu médií, a někdo musí řídit schůze. Prkotina."

"Přece..."

"Och, já vím." Zasmála se. "Je to pozice, kterou by spousta z mých starých kolegů chtěla, ale nikdy ji nezískala. Chalmers, Bogdanov, Boone, Tojtovová - zajímalo by mě, co by si mysleli, kdyby to věděli. Ale nasedli na špatného koně."

Sax se na okamžik odvrátil. "Tak proč dostal Subarashi kontrakt na ten nový výtah?"

"Tak hlasoval řídící výbor UNTA. Nabídku podal Praxis, a Praxis nemá nikdo rád."

"Teď když je výtah znovu v provozu, myslíš, že se věci znovu změní?"

"Och, to určitě! Určitě! Nepokoje narušily spoustu věcí. Emigraci, výstavbu, terraforming, obchod - to všechno se zpomalilo. Stěžejí jsme dokázali znovu vybudovat některá ze zničených měst. Byl to jakýsi druh stanného práva, samozřejmě nezbytný, vzhledem k tomu, co se stalo."

"Ovšem"

"Ale teď! Všechny kovy uskladněné za posledních čtyřicet let jsou připraveny vstoupit na terránský trh, a to neuvěřitelně podpoří celou ekonomiku obou světů. Výroba na Zemi se zvýší, a to bude znamenat větší příliv investic sem, a taky vyšší imigraci. Věci se konečně pohnou kupředu. Bude se investovat do všeho."

"Vypálené kanály," řekl Sax. Proti nim vypadaly mohole triviálně.

Phyllis vykládala cosi o tom, jak dobře teď vypadá situace pro Zemi. Sax potřásl hlavou, aby ji zbavil přetlaku, a řekl:

"Ale já jsem myslel, že Země má vážné potíže."

"Ech, Země má vždycky vážné potíže. Budeme si na to muset zvyknout. Ne, já jsem velmi optimistická. Chci říct, že tato recese je tvrdě zasáhla, zvláště ty malé tygry, a samozřejmě i méně rozvinuté země. Ale příliv průmyslových kovů odsud oživí veškerou ekonomiku, včetně kontroly životního prostředí. A bohužel, zdá se, že vymírání populace za ně vyřeší spoustu dalších problémů."

Sax soustředil svou pozornost na úsek morény, kterým právě stoupali nahoru. "Podívej," řekl Phyllis.

"Vypadá to jako bláto."

"To je parazitující houba, která na něm roste."

Phyllis se však neobtěžovala ani podívat se. "Kdo ji vytvořil?" zeptala se, a tón jejího hlasu jasně naznačoval, že ať to byl kdokoli, měl mizerný vkus.

"To nevím. Možná nikdo. Existuje pár druhů, které nevytvořil nikdo."

"Může evoluce probíhat tak rychle?"

"Nu, znáš evoluci polyploidů?"

"Ne."

Phyllis znovu vykročila. O malé rostlinky neprojevila žádný zájem. Pravděpodobně byly geneticky jen lehce upravené, nebo možná dokonce vůbec. To ukážou zkoušky vzorků. A to bylo podle Saxova názoru velice zajímavé.

Jenže Phyllis někde cestou ztratila zájem. Kdysi bývala prvotřídní bioložkou, a Sax si těžko dokázal představit, že někdo ztratil zvědavost, která byla jádrem veškeré vědy, to nutkání poznávat. Ale stárli. V průběhu jejich nyní nepřirozených životů bylo nanejvýš pravděpodobné, že se všichni změní, možná velmi hluboce. Saxovi se ta myšlenka nelíbila, ale byla tady. Stejně jako ostatní století měl čím dál tím větší potíže pamatovat si některé konkrétní věci ze své minulosti, zvláště z období středního věku, události, které se odehrály mezi dvaceti pěti a devadesáti lety jeho života. Takže léta před rokem 2061 a většina jeho let na Zemi byla zahalena mlhavým oparem. A bez plně fungující paměti a katalogu vzpomínek bylo jisté, že se všichni mění.

* * *

Takže když se vrátili na stanici, odešel do laboratoře rozrušený. Možná, uvažoval, se stali polyploidními, ne jako jedinci, ale kulturně - pestrá směs lidí z různých národů, přicházejících sem a účinně násobících společné rysy zajišťující adaptabilitu, umožňující přežití v cizím a nepřátelském prostředí...

Ale ne. To byla spíše analogie než homologie. A analogie většinou neměly smysl - byla to spíše otázka fenotypu než genotypu (abychom použili další analogie). Pokud Sax věděl, většina poezie a literatury, nemluvě o sociálních vědách, byla fenotypická. I ty přispěly k nesmyslnému souhrnu analogií, což nenapomáhalo věci vysvětlit, ale jen narušovalo jejich vnímání. Jakýsi druh plánovitě stálé opilosti, dalo by se říct. Sax sám dával přednost exaktnosti, a proč ne? Když bylo venku 200° Kelvina, proč to neříct, místo aby lidé vláčeli celé to veliké břemeno nevědomé minulosti, aby zakrývalo smyslovou realitu? To bylo absurdní.

Takže fajn, neexistovalo nic takového jako kulturní diploidy. Bylo to prostě vymezení historické situace, důsledku všeho, co se stalo předtím - učiněných rozhodnutí, jejich výsledků, šířících se v naprostém zmatku po celé planetě, vyvíjejících se bez jakéhokoli plánu. Bezplánovitě. V tomto ohledu existovala podobnost mezi historií a evolucí, protože to i ono bylo záležitostí nahodilosti, stejně jako modely vývoje. Ale rozdíly, zejména v časovém měřítku, byly tak veliké, že z této podobnosti činily zase jen pouhou analogii.

Ne, je lépe se soustředit na homologie těch strukturálních podobností, které ukazovaly skutečné fyzické vztahy, které opravdu něco vysvětlovaly. To samozřejmě vracelo člověka zpátky k vědě. Ale po rozhovoru s Phyllis to bylo právě to, co chtěl.

Takže se znovu vrhl do studia rostlin. Mnohé z rostlin kamenitých polí měly chlupaté, velmi silné listy, které je pomáhaly chránit před zdejšími velmi silnými UV zářeními. Tato adaptace mohla být docela dobře příkladem homologie, v níž druhy se stejnými předky vykazovaly stejné rodinné rysy. Nebo mohly být příkladem konvergence, při níž druhy odděleného původu docházely ke stejným formám prostřednictvím funkční nezbytnosti. A nyní to mohl být prostě i

výsledek genetického inženýrství, kdy pěstitelé přidávali stejné rysy různým rostlinám, aby dosáhli stejných výhod. Zjistit, co to bylo, vyžadovalo identifikaci dané rostliny, a pak studium záznamů, aby Sax zjistil, zdali byla či nebyla vyprojektována některým výzkumným týmem. Ukázalo se, že velmi často šlo o umělou konvergenci. Zajímavý případ historie imitující evoluci. A jistě, protože chtěli na Marsu vytvořit biosféru v krátké době, přibližně 107krát rychleji, než to trvalo na Zemi, museli neustále zasahovat do samotného procesu evoluce. Takže biosféra na Marsu nebude záležitostí ontogeneze opakující fylogenezi, nýbrž historie opakující evoluci. Nebo ji spíše napodobující, v rozsahu daném možnostmi prostředí na Marsu. Nebo ji možná řídící. Historií řízená evoluce. Byla to děsivá myšlenka. Strávil tímto studiem několik dní, a pak jednoho rána znovu přešel hřeben, aby se podíval za ledovec, a uviděl nad ledem písečný vír jako malé tornádo, pohybující se rychlostí možná sto padesáti kilometrů za hodinu. Přikřčil se za útesem a snažil se zdviženou rukou odhadnout rychlost větru. Bylo to těžké odhadnout přesně, protože houstnoucí atmosféra sílu větrů zesilovala, takže se zdály rychlejší, než ve skutečnosti byly. Všechny odhady založené na jeho instinktech ze starých časů byly nyní celkem k ničemu. Po hodinovém čekání, až písečná bouře zeslábně, to vzdal a vrátil se na stanici. Přes ledovec šel velmi opatrně, od jedné vlaječky ke druhé, aby nesešel z vyznačené cesty, protože viditelnost byla velmi omezená.

To počasí bylo zvláštní. Když se dostal na stanici, Sax vyřukal meteorologický kanál, prošel veškeré jeho informace, a pak se podíval na satelitní snímek jejich oblasti. Jádru cyklonu k nim směřovalo z Tharsisu. Vzhledem k houstnoucímu vzduchu byly větry přicházející z Tharsisu skutečně silné. Sax měl pocit, že tato vypouklina navždy zůstane základním bodem klimatologie Marsu. Proudění vzduchu na severní polokouli bude většinou cirkulovat kolem jeho severního konce, jako terránské severní proudění kolem Skalistých hor. Ale tu a tam vzdušné masy proniknou nad hřebenem Tharsisu, a při svém stoupání se zbaví vody nad jeho západním svahem. Pak se tyto dehydrované vzdušné masy budou valit dolů po východním svahu jako mistral nebo fén, z čehož se vzhledem k jejich síle a rychlosti při houstnoucí atmosféře stane problém. Některá zastřešená města v otevřeném terénu byla už teď ohrožena do té míry, že jejich obyvatelé uvažovali o návratu do kráterů a kaňonů, nebo o výrazném zesílení kopulí.

Celá problematika počasí byla tak rozčilující, že Sax chtěl odložit své botanické studium a věnovat se na plný úvazek jí. Za starých časů by to byl udělal a pohroužil by se do klimatologie na měsíc nebo na rok, dokud by jeho zvědavost nebyla ukojena.

Toto však byl spíš nedisciplinovaný přístup, jak nyní chápal, vedoucí k narušení metody, dokonce i k jistému diletantismu. Nyní, jako Stephen Lindholm, pracující pro Claire a Biotique, musel s toužebným pohledem na satelitní snímky nechat klimatologii klimatologii a prostě říct o tom větrném víru ostatním, a o počasí se bavit jen nezávazně v laboratoři nebo u oběda - zatímco jeho hlavní úsilí se vrátí k jejich malému ekosystému a jeho rostlinám. A protože měl pocit, že právě začíná chápat zvláštnosti Areny, omezení, která s sebou přinášela jeho nová identita, nebyla tak zlá. Znamenalo to pouze, že se musel soustředit na jedinou disciplínu tak, jak to nikdy ve svém postgraduálním životě nedělal. A odměna za toto soustředění byla stále zřejmější. Mohl se díky tomu stát lepším vědcem.

* * *

Příštího dne vyšel opět ven a našel místo s korálovým lišejníkem, které zkoumal, když udeřila písečná bouře. Všechny trhlinky a štěrby ve struktuře skály byly naplněné pískem, což tak muselo být po většinu času. Jednu z těchto trhlín vyčistil a podíval se dovnitř s dvacetinásobným zvětšením. Stěny byly pokryté jemným lišejníkem, který čímsi připomínal zmenšenou verzi chlupatých listů alpských rostlin, jež ovšem byly vystaveny působení vnějších vlivů v otevřeném prostředí. Na těchto skrytých a chráněných místech nebylo zcela jasně takové ochrany zapotřebí. Možná zde ty lišejníky byly proto, aby uvolňovaly přebytečný kyslík z okolní polokrystalické hmoty. Bylo to spontánní nebo plánované? Přečetl si na své náramkové obrazovce popisy a přidal k nim nový popis tohoto exempláře, protože se zdálo, že dosud nebyl popsán. Pořídil několik snímků, odebral vzorky a vydal se dál. Šel se podívat na ledovec. V poledne byla zmrzlá pláň zalita září, jako by sluneční světlo odrážely do všech stran střepy rozbitého zrcadla. Led mu křupal pod nohama. Hřebeny morén zářily jako zlato. Tento pohled Saxovi z nějakého důvodu připomněl plány se solettou, a tiše hvízdal.

Napřiml se. Cítil se velice živý a velice zvědavý. Vědec v práci. Učil se mít rád to stále svěží a čerstvé primární úsilí "přírodní historie", pozorování věci zblízka, popis, kategorizaci, taxonomii - prvotní pokus o vysvětlení, nebo spíš první krok, prostě popis. Jak šťastní mu vždycky ve svých dílech připadali historikové přírody, Linné se svou divokou a kostrbatou latinou, Lyell, Wallace a Darwin, a jejich veliký krok od kategorizace k teorii, od pozorování k paradigmátům. Sax to cítil, právě tady, na ledovci Arena, v roce 2101, se všemi těmi novými druhy, s celým tím bouřlivě se rozvíjejícím procesem - procesem, který bude potřebovat své vlastní teorie, nějaký druh ekohistorie nebo ekopoezie, nebo prostě marsologie. Nebo možná Hiročinu viriditas. Teorie projektu terraformingu - nejen toho, co zamýšlel, ale toho, jak to ve skutečnosti fungovalo. Historii přírody. Jen velmi málo z toho, co se dělo, mohlo být studováno experimentální laboratorní vědou, takže se historie přírody znovu vrátí na své právoplatné místo mezi vědami, jako rovná mezi rovnými. Tady na Marsu byly všechny druhy hierarchií předurčeny k pádu, a to nebyla pouze bezvýznamná analogie, ale pouze přesné pozorování toho, co mohli vidět všichni.

Co mohli vidět všichni. Pochopí to on, než jeho čas tady vyprší? Pochopí a porozumí tomu Ann? Když se díval na divoce zbrzděný povrch ledovce, přistihl se, že o ní přemýšlí. Všechno kolem sebe viděl chirurgicky jasně a ostře. A napadlo ho, že to není díky čočkám (nebo slzám v očích), ale že je to výsledek nového a rostoucího koncepčního chápání krajiny. Byl to jakýsi druh kognitivní vize, a nemohl se ubránit, aby si nevzpomněl, jak Ann kdysi rozhněvaně řekla, že Mars je místo, které jste nikdy neviděli.

Tehdy to považoval za řečnický obrat. Ale teď se mu vybavil Kuhn, který tvrdil, že vědci, kteří používají odlišná paradigmata, existují v odlišných světech a mluví stejnými slovy o jiných věcech.

I to považoval za řečnický obrat. Ale když o tom teď přemýšlel, musel připustit, že to přesně popisovalo jeho

rozhovory s Ann. Tyto rozhovory byly zdrojem frustrace pro oba, a když se na něho Ann rozkřikla, že nikdy neviděl Mars - tvrzení v mnoha směrech očividně nepravdivé - možná tím chtěla říct jen to, že nikdy neviděl její Mars, Mars vytvořený podle jejího paradigmatu. A to byla nepochybně pravda.

Nicméně nyní viděl Mars tak, jak ho neviděl nikdy předtím. I tak ale pochyboval, že Mars, jak ho viděl on, s jeho sněžnými řasami, lišejníky a koberci nových rostlin, byl Annin Mars. Nebyl to ani Mars jeho kolegů v terraformingu. Byla to funkce toho, čemu věřil a co chtěl - byl to jeho Mars, vyvíjející se přímo před jeho očima, stávající se něčím novým. Pociťoval náhlé bodnutí přání chytit v této chvíli Ann, přitáhnout ji k západní moréně a křičet: Vidiš? Vidiš? Vidiš?

* * *

Místo toho měl Phyllis, patrně tu nejméně filozoficky založenou osobu, kterou kdy poznal. Vyhýbal se jí, když to mohl udělat nenápadně, a své dny trávil ve větru na ledě pod nekonečnou severní oblohou, nebo v morénách, kde studoval rostliny. Na stanici při večerech diskutoval s Claire, Berkinou a ostatními o tom, co tady objevují a co to znamená. Po večerech zpravidla odpočívali v pozorovací místnosti, bavili se a někdy tančili, zvláště v pátek a v sobotu. Hudba, kterou hráli, byla vždycky nuevo calypso, s kytarami a bubny vytvářejícími komplexní rytmy, které Sax analyzoval jen s velkými obtížemi. Naštěstí byl současný styl tance založen na jakémsi volném pohybu, který měl stejně jen malý vztah k rytmu, takže když se mu nepodařilo zůstat v rytmu, byl nejspíš jediný, kdo si toho všiml. Vlastně to byla docela dobrá zábava. Když se vrátil ke stolu a Jessica mu řekla: "Ty jsi vážně dobrý tanečník, Stephene," vybuchl smíchem, docela potěšený, i když věděl, že je to buď důkaz její neschopnosti posoudit to, jak někdo tančí, nebo pokus ho potěšit. I když jeho denní vycházky značně vylepšily jeho smysl pro rovnováhu.

S Phyllis mluvil nebo tančil jen do té míry jako s ostatními; a pouze v soukromí svých pokojů se objímali, líbali a milovali. Byl to ten starý model utajovaného vztahu, a jednoho rána, když se kolem čtvrté vracel z jejího pokoje do svého, ho přepadl náhlý strach, že jeho účast na tomto jednání, o kterém nebylo třeba ani mluvit, ho musí před Phyllis odhalit jako jednoho z První stovky. Kdo jiný by tak pohotově zapadl do takového bizarního modelu chování?

Ale když to uvažil, nezdálo se, že by Phyllis byla vnímavá k jemným nuancím tohoto druhu. Sax se už skoro vzdal snahy pochopit její myšlení a její motivaci, protože údaje si protiřečily, přestože spolu občas trávili noci. Zdálo se, že ji hlavně zajímá vzájemné manévrování mezi nadnárodními společnostmi, jež probíhalo v Sheffieldu a na Zemi - přesuny ve vedení a ceny zboží, které byly zjevně zcela proměnlivé a bezvýznamné, ovšem ji to plně pohlcovalo. Jako Stephen se udržoval v obraze a kladl jí otázky, aby dal najevo svůj zájem, ale když se zeptal na to, co tyto denní změny znamenají v širším strategickém smyslu, nebyla schopná - nebo ochotná - poskytnout mu pořádné odpovědi. Zjevně ji to zajímalo víc kvůli těm, které znala, než kvůli systému samotnému. Bývalý ústřední ředitel u Subarashiho se nyní stal ředitelem provozu výtahu, a ředitel Praxisu zmizel někde ve vnitrozemí, Armscor se chystá odpálit řadu vodíkových bomb v megaregolithu pod severní polární čepičkou, aby stimuloval růst a oteplování severního moře, a tato poslední skutečnost pro ni nebyla o nic zajímavější než ty dvě předchozí.

A možná dávalo smysl věnovat pozornost osobním kariérám lidí řídících největší nadnárodní společnosti a mikropolitice boje o moc mezi nimi. Koneckonců, byli to současní vládcové Marsu. Takže Sax ležel vedle Phyllis, poslouchal ji a přidával Stephenovy komentáře, uvažuje přitom, jestli zakladatel Praxisu je skutečně senilní surfař, jestli Amex převezme Shellalco, proč spolu vedoucí týmy nadnárodních společností tak zuřivě soupeří, vzhledem k tomu, že už stejně vládnou světu a ve svém osobním životě už dosáhly všeho, co mohly chtít. Možná by na to měla odpověď sociobiologie, a bylo to úsilí o dominanci vlastní všem primátům, otázka zvýšení něčího reprodukčního úspěchu - což možná nebyla pouhá analogie, pokud člověk považoval něčí společnost za svou rodinu. Jenže ve světě, kde mohl člověk žít prakticky neomezeně dlouho, to mohla být také prostá sebeobrana. "Přežití nejschopnějších", což Sax vždycky považoval za neužitečnou tautologii. Ale pokud ji sociální darwinisté přebírali, pak byla koncepce získaného významu možná něčím jako církevním dogmatem vládnoucího řádu...

A pak se na něho Phyllis překulila a políbila ho, a on vstupoval do říše sexu, kde, jak se zdálo, platila odlišná pravidla. Například, jestliže s tím, jak Phyllis lépe poznával, ji měl stále méně a méně rád, její přitažlivost pro něho s tím nijak nekorelovala, ale měnila se podle svých vlastních záhadných principů, nepochybně podněcována feromony a založená na hormonech, takže se někdy musel vysloveně nutit, aby strpěl její dotyky, zatímco jindy cítil silnou touhu, tím silnější, že neměla nic společného s láskou. Nebo dokonce posilovanou jeho nechutí k ní. Nicméně tato poslední reakce byla dost zřídka, a jak jejich pobyt u Areny pokračoval a novost jejich vztahu vyprchala, Sax stále častěji zjišťoval, že je při jejich milování nesoustředěný a má sklon unikat do fantazií a přemýšlet o ženách, o kterých sotva slyšel, jako Ingrid Bergmanová nebo Marilyn Monroe.

* * *

Jednou za svítání po podobně nepříjemné noci Sax vstal, aby se oblékl a vypravil na ledovec, a Phyllis se zavrtěla, probudila a rozhodla se, že půjde s ním.

Vyšli do jasného purpurového rána a mlčky se vydali blízkou morénou. Po schodech vytesaných do ledu vystoupili na ledovec. Sax zvolil nejjižnější praporek vyznačenou cestu, protože měl v úmyslu vystoupit západní postranní morénou tak daleko proti proudu, kam až se během dopoledne dostane. Led zde byl děravý jako švýcarský sýr, s růžovými skvrnami sněžných řas. Phyllis byla jako vždycky okouzlena fantastickými tvary a komentovala každý trochu neobvyklejší serak, srovnávajíc ho tu s žirafou, tu s Eiffelovou věží, tu s povrchem Evropy a tak dále. Sax se často zastavoval, aby prozkoumal nefritově zbarvené kousky ledu, prorostlé ledovými bakteriemi. Na jednom či dvou místech, tam kde byl nefritový led vystaven slunečním paprskům, změnil barvu na růžovou sněžných řas. Tento efekt byl zvláštní.

Nikam nespěchali, když se pojednou objevila celá sekvence malých větrných vírů, jeden za druhým, jako magickým trikem; hnědí prašní dáblové, třpytící se částičkami ledu, se pohybovali po ledovci směrem k nim. Pak se víry v jakémsi zakolísání zhroutily a do nich se opřel náhlý náraz větru tak silný, že se museli přikrčit, aby udrželi rovnováhu, "To je

vichřice!" vykřikla mu Phyllis do ucha.

"Katabatický vítr," řekl Sax, pozoruje, jak skupina seraků zmizela v prachu. "Přichází z Tharsisu." Viditelnost se snižovala. "Měli bychom se pokusit dostat zpátky na stanici."

Vydali se zpátky po praporky vyznačené stezce, pohybující se od jedné smaragdové skvrny ke druhé. Ale viditelnost se stále snižovala, až už neviděli od jedné značky k další. Phyllis řekla: "No, měli bychom si najít nějaký úkryt." Vyzabila k nejasné siluete ledového výčnělku, a Sax si pospíšil za ní. "Buď opatrná," řekl, "spousta seraků má u své základny rozsedliny." Natáhl se dopředu, aby ji chytil za ruku, ale ona najednou zmizela, jako by se propadla padacími dveřmi. Stačil ji zachytit za zápěstí. Trhlo to s ním tak, že ho to srazilo na kolena, kde se bolestivě uhodil o led. Phyllis stále klouzala dolů po skluzavce mělké rozsedliny; měl by ji pustit, ale instinktivně ji držel dál, a i on sklouzl hlavou napřed přes okraj rozsedliny. Oba sklouzli do ztvrdlého sněhu na dně, a ten pod nimi povolil, takže znovu padali, až po krátkém, ale děsivém volném pádu dopadli na zmrzlý písek.

Sax, který přistál na Phyllis, se posadil nezraněný. V interkomu se ozvaly znepokojivé dusivé zvuky, které vydávala Phyllis, ale brzy se ukázalo, že si jenom vyrazila dech. Když se znovu rozdýchala, opatrně zkontrolovala své končetiny a prohlásila, že je v pořádku. Sax obdivoval její houževnatost.

Látka na jeho pravém koleně byla roztržená, ale jinak byl v pořádku. Vytáhl z kapsy na stehně lepicí pásku a trhlinu zalepil.

Jáma, do níž se propadli sněhem nad nimi, byla asi o dva metry širší než jeho rozpažené ruce. Byli v jakési prodloužené bublině, ve spodní části rozsedliny, která tvarem připomínala přesýpací hodiny. Stěny bubliny tvořily led a ledem pokrytá skála. Byli zde uvězněni.

"Náš polohový signál umlkne, a oni nás přijdou hledat," řekl Sax Phyllis, když se postavila vedle něho.

"Ano," přikývla. "Ale najdou nás?"

Sax pokrčil rameny. "Polohový signál zanechává směrový záznam."

"Ale ten vítr! Viditelnost možná klesne na nulu!"

"Musíme doufat, že si s tím dokážou poradit."

Rozsedlina se táhla na východ jako dlouhá úzká chodba. Sax se sehnul a posvítil si čelním reflektorem do prostoru mezi ledem a skálou. Táhl se tak daleko, kam až dokázal dohlédnout, směrem k východní straně ledovce. Bylo možné, že sahal až k jedné z mnoha malých jeskyní na bočním okraji ledovce, takže když se o tuto myšlenku podělil s Phyllis, vypravil se rozsedlinu prozkoumat, zanechávaje Phyllis na místě, aby záchranáři, kteří jámu objeví, našli také někoho na jejím dně.

V kuželu světla z jeho reflektoru zářil led kobaltovou modří. Bylo zde dost světla, i když reflektor vypnul, což naznačovalo, že led nad ním nemůže být příliš silný.

Ve sluchátkách uslyšel hlas Phyllis, která se ptala, jestli je v pořádku. "Jsem v pořádku," řekl. "Myslím, že ta dutina možná vznikla tím, jak ledovec tekla přes nějaký příčný práh. Takže je docela dobře možné, že vede až ven." Ale nevedla. O sto metrů dál se obě boční stěny spojily a cesta měla slepý konec.

Zpátky šel pomaleji. Zastavoval se, aby prozkoumal praskliny v ledu a kousky skály pod nohama, které byly možná strženy z toho prahu. V jedné z trhlin v ledu byla kobaltová barva ledu nahrazena modrozelenou. Sáhl do ní a vytáhl dlouhou tmavozelenou hmotu, na povrchu zmrzlou, ale uvnitř měkkou. Byla to dlouhá dendritická masa modrozelených řas.

"Páni," řekl. Četl, že řasy pronikají dolů do skály a ledu planety, a bakterie pronikají ještě hlouběji, ale skutečně tady dole nějakou najít, tak daleko od slunce, mu připadalo jako zázrak.

"Stephene?"

"Už jdu. Podívej se," řekl Phyllis, když se opět vynořil. "To je modrozelená řasa, po celou tu dobu tady dole."

Podržel řasy, aby se mohla podívat, ale ona jim věnovala jen kratičký pohled. Posadil se a vložil řasy do svého vaku na vzorky. Jeden z pramenů si prohlédl dvacetkrát zvětšujícími čočkami. Jejich zvětšení však nestačilo na to, aby mu ukázalo všechno, co chtěl vidět. "Tohle by mohlo být něco dosud nepopsaného," řekl posléze. "To by bylo něco."

Člověka to vede k myšlence, jestli podíl zdejších mutací skutečně není vyšší, než je obvyklé. Měli bychom vypracovat experimenty, kterými bychom to ověřili."

Sax si ponechal další myšlenky pro sebe a začal se probírat katalogy. Ještě stále se tím zabýval, když v rádiu uslyšeli praskot a syčení, a Phyllis začala volat na všeobecném pásmu. Zanedlouho zaslechli v interkomu hlasy, a pak díru nad nimi zaplnila něčí kulatá přílba. "Tady jsme!" vykřikla Phyllis.

"Počkejte vteřinku," řekl Berkina, "máme pro vás provazový žebřík."

Neobratně po něm vyšplhali a ocitli se zpátky na povrchu ledovce, mrkajíce v prašném denním světle a krčíce se před větrem, který byl stále velmi silný. Phyllis se smála a svým obvyklým stylem vysvětlovala, co se jim přihodilo. - "Drželi jsme se za ruce, abychom neztratili jeden druhého, a bum, zahučeli jsme dolů oba!" - Všechno se zdálo zpátky v normálu, ale když se vrátili na stanici a sňali přílby, Phyllis na Saxe vrhla velmi podivný pohled, jako by před ní odhalil něco, co vzbudilo její ostražitost - jako by jí dole v té rozsedlině nějakým způsobem něco připomněl. Jako by se tam dole choval způsobem, který ho prozradil jako jejího starého kolegu Saxe Russella.

Během podzimu pracovali na ledovci, a zjišťovali, jak se dny krátí a větry jsou stále studenější. Každou noc na ledovci vyrůstaly velké a složité ledové květy, které se rozpouštěly pouze na okrajích na krátkou dobu uprostřed odpoledne, a pak znovu tuhly a sloužily jako základna pro další, ještě komplexnější okvětní lístky, jež se objevily příštího rána. Nemohli se ubránit, aby celé tyto křehké světy při každém kroku nedrtili, když hledali rostliny, nyní pokryté námrazou, aby viděli, jak se vyrovnávají s přicházejícím chladem. Když se dívali přes rozbrázděnou pláň a cítili i přes dobře izolované kombinézy ostrý vítr, zdálo se Saxovi, že velmi krutá zimní smrt je nevyhnutelná.

Ale ten pohled byl klamný. Och, dojde k zimnímu umírání, ale rostliny tím zároveň sílily, jak říkali zahradníci, a aklimatizovaly se. Sax zjistil, že jde o třístupňový proces. První fáze: fytochromové hodiny v listech vycitily zkracující se dny a listy se teď rovněž rychle zkracovaly. Ve druhé fázi ustával růst, uhlovodíky se přesunovaly do kořenů a v některých listech narůstala koncentrace abscisické kyseliny, dokud neodpadly. Sax viděl spoustu takových listů, žlutnoucích nebo hnědých, ještě visících na stopkách nebo už ležících na zemi a poskytujících tak ještě žijící rostlině dodatečnou izolaci. Během této fáze se také přesunovala voda z buněk do mezibuněčných ledových krystalů, a buněčné stěny se zpevňovaly, zatímco molekuly cukru nahrazovaly v některých proteinech molekuly vody. Pak se, ve třetí a nejstudenější fázi, vytvořil kolem buněk hladký a jemný led, aniž by je protrhl, v procesu nazývaném vitifikace. V tomto stavu rostliny dokázaly snášet teploty blízké se 220° K, což byla přibližně průměrná teplota Marsu před jejich přiletem. A sníh, který padal v čím dál častějších bouřích, rovněž sloužil rostlinám jako izolace, protože udržoval půdu, kterou pokrýval, teplejší než povrch vystavený větru. Sax by byl rád osobně studoval tento zimní svět po celých šest měsíců. Zjistil, že se mu pod nízkými temnými mraky líbí. Ale Claire chtěla, aby se vrátil do Burroughs a pracoval v laboratoři na tundrových tamaryscích. A Phyllis a ostatní lidé z Armscoru a Úřadu pro přeměnu se také vraceli. Takže jednoho dne opět zanechali stanici malé posádce zdejších vězků, nasedli do karavany vozů a vyjeli zpátky na jih.

Sax tiše zakvílel, když uslyšel, že Phyllis a její skupina pojedou zpátky s nimi. Doufal, že pouhé fyzické oddělení jeho vztah s Phyllis ukončí a on se zbaví jejího zkoumavého pohledu. Ale protože jeli zpátky společně, vypadalo to, že bude třeba něco podniknout. Měl by to rázně přerušit, pokud to chtěl ukončit, což chtěl. Celá ta myšlenka zaplést se s ní byla špatná od samého začátku. Vlna opadla a on zůstal ve společnosti osoby, která ho v nejlepším případě dráždila a popuzovala, a v horším případě byla nebezpečná. A samozřejmě, nebylo žádnou útechou myslet si, že po celou tu dobu jednal ve špatném úmyslu. Každý krok tímto směrem se zdál být pouhou maličkostí, ale jejich souhrn došel k čemusi téměř obluďnému.

Takže když prvního večera v Burroughs zapípal jeho náramkový komunikátor a na obrazovce se objevila Phyllis, aby ho pozvala na večeri, souhlasil a ukončil hovor. Nespokojeně cosi zamumlal.

Zašli do restaurace s patiem na západ od Hunt Mesa. Protože byl s Phyllis, sedli si k rohovému stolku s výhledem na bohatou čtvrť mezi Ellis a StOLOvou horou, kde byly stromy Princeznina parku lemovány novými soukromými sídly. StOLOvá hora na druhé straně parku měla tak hladké stěny, že vypadala jako gigantický hotel.

Číšník a číšnice přinesli karafu s vínem a pak večeri, přerušující tak Phyllisino klábosení, které se většinou týkalo nové stavby na Tharsisu. Ale zdálo se, že je nanejvýš ochotná mluvit i s číšníky, dávala jim znamení ubrouskem a vyptávala se jich, odkud pocházejí, jak dlouho jsou na Marsu a tak dále. Sax klidně jedl a pozoroval Phyllis - a Burroughs - trpělivě čekaje, až bude konečně po večeri. Zdálo se, že to trvá hodiny.

Konečně však dojedli a nastoupili do výtahu dolů. Výtah přivolal zpět vzpomínky na jejich první společnou noc, což Saxe krajně podráždilo. Možná měla Phyllis stejný pocit, protože přešla na opačnou stranu kabiny a dolů sjeli mlčky. A pak, venku na bulváru, ho rychle políbila na tvář a krátce objala, a řekla: "Byl to krásný večer, Stephene, a krásné chvíle, tam venku u Areny. Nikdy nezapomenu na naše malé dobrodružství pod ledem. Ale teď se musím vrátit do Sheffieldu, kde se mi nahromadila spousta práce. Doufám, že mě přijdeš navštívit, pokud tam budeš mít někdy cestu." Sax usiloval ovládnout výraz své tváře, snaže se přijít na to, jak by se cítil Stephen a co by řekl. Phyllis byla marnivá a domýšlivá žena a bylo možné, že na celou záležitost zapomene rychleji, když se bude vyhýbat pomyslením na bolest, kterou někomu způsobila tím, že ho od sebe odstrčila, než když bude dumat nad tím, proč se zdálo, že je na něm vidět taková úleva. Proto se pokusil vložit do svého hlasu slabý náznak toho, že je uražen tím, že s ním takto jedná. Stiskl rty a pohlédl stranou. "Aha," řekl.

Phyllis se zasmála jako děvčátko a znovu ho objala. "Ale no tak," napomenula ho. "Byla to legrace, ne? A zase se uvidíme, když navštívím Burroughs, nebo když ty někdy přijedeš do Sheffieldu. Mezitím, co jiného můžeme dělat? Nebuď smutný."

Sax pokrčil rameny. To dávalo takový smysl, že namítat něco by mohl jenom beznadějně zamilovaný adolescent, a on nikdy nepředstíral, že by jím byl. Koneckonců, bylo jim oběma přes sto. "Já vím," řekl, a věnoval jí žalostný úsměv.

"Jen je mi líto, že ten čas už přišel."

"Já vím." Znovu ho políbila. "Mně taky. Ale opět se setkáme, a pak uvidíme."

Přikývl a podíval se opět do země. Teď cítil nové uznání k hercům a obtížím, kterým musí čelit. A co teď?

Ale ona mu rázně kývla na pozdrav a odešla. Sax rychle zamumlal své vlastní sbodem.

Pomalu šel po bulváru Velkého valu směrem k Hunt Mesa. Tak to by bylo. Určitě to bylo lehčí, než si myslel. Vlastně velice pohodlné. Podíval se na svůj odraz ve výkladní skříni. Starý kozel. Hezký? Nu, pro některé ženy snad, někdy. Jedna si ho vybrala a využívala ho pár týdnů jako partnera v posteli, a když byl čas jít dál, odložila ho. Pravděpodobně se to stalo i mnoha jiným, nepochybně častěji ženám než mužům, vzhledem k nerovnosti kultury a reprodukce. Ale teď, když byla reprodukce mimo hru a kultura rozbitá na kusy... Ona byla skutečně hrozná. Jenže on neměl žádné právo si stěžovat; souhlasil s tím bez jakýchkoli podmínek a lhal jí od samého začátku, nejen o tom, kdo je, ale i o tom, co k ní cítí. A teď se toho prostě zbavil, a konec. Všeho toho, co ho ohrožovalo. S pocitem jakési euforie vyšel po schodech do svého podlaží a svého malého apartmá.

V únoru se konala v Burroughs pravidelná každoroční konference o projektu terraformingu. Byla to desátá taková konference, nazvaná svými organizátory: "M-38: Nové výsledky a nové směry", a zúčastnili se jí vědci z celého Marsu. Byly jich skoro tři tisíce. Tato setkání probíhala ve velkém konferenčním centru ve StOLOvé hoře, a účastníci byli ubytováni v různých hotelech po celém městě.

Každý z firmy Biotique Burroughs se této konferenci zúčastnil, a pak zase spěchal zpátky ke svým experimentům. Sax měl přirozeně obrovský zájem o každý z aspektů konference. Hned první den si vyzvedl soubor informací o programu a připíchl si na kombinézu identifikační visačku se svým jménem. Procházel se chodbami před konferenčním sálem, popíjel kávu, četl program ranního zasedání a prohlížel si demonstrační plakáty.

Tady - a poprvé po mnoha letech - se Sax cítil jako ryba ve vodě. Vědecké konference byly stále stejné. Nezměnilo se ani konzervativní oblečení účastníků. Publikum, složené ze třiceti nebo čtyřiceti kolegů, kteří měli největší profesionální zájem o projednávaná témata, pozorně poslouchalo a připravovalo si otázky, které bylo možno vznést po úvodním referátu.

"Rozpouštění polycyklických aromatických uhlovodíků do monomerických roztoků", "Epithelilální odpor proti třetímu stupni gerontologické léčby", "Katabatické větry v Echus Chasma", "Základní genom nového kaktusu Genera".

Sax se zajímal o všechno, ale plakáty, u kterých postál nejdéle, popisovaly ty aspekty terraformingu, které inicioval on, nebo je dokonce kdysi řídil.

U jednoho z plakátů se však zastavil. Jmenoval se "Odhad kumulativního tepla uvolněného větrnými mlýny v Underhillu". Ten si přečetl dvakrát.

Průměrná teplota na povrchu Marsu v době jejich příletu se pohybovala kolem 220° K, a jedním z všeobecně uznávaných cílů terraformingu bylo zvýšení průměrné teploty na celém povrchu planety někam nad bod mrazu vody, který byl 273° K. Zvýšení povrchové teploty na celé planetě o více než 50° K byla velká výzva, vyžadující, podle Saxových výpočtů, aplikaci nejméně 3,5 x 10¹¹ joulů na každý čtvereční centimetr Marsu. Sax při svých výpočtech vždycky uvažoval o průměrné teplotě kolem 274° K. Počítal, že při takové průměrné teplotě bude planeta po většinu roku dost teplá na to, aby si vytvořila aktivní hydrosféru, a tím i biosféru. Mnoho lidí se přimlouvalo za ještě vyšší teplotu, než byla tato, ale Sax si nemyslel, že by to bylo nutné.

Každopádně byly všechny metody přidávání tepla do systému posuzovány z toho hlediska, o kolik zvýší průměrnou globální teplotu. Účinnost Saxových malých větrných mlýnů nebyla nijak vysoká; předpokládal, že za sedmdesát let by nedokázaly zvýšit teplotu o víc než 0,05° K. Samozřejmě, ohřívání nebylo jediným důvodem, proč tyto větrné mlýny rozšiřoval; chtěl také zajistit teplo a útulek pro nedávno geneticky upravené kryptoendolity, které chtěl vyzkoušet na povrchu planety. Ale všechny tyto organismy zahynuly bezprostředně poté, co byly vystaveny podmínkám na povrchu planety, nebo krátce potom. Takže se nedalo říct, že by celý tento projekt patřil k jeho neúspěšnějším. Přešel k dalšímu plakátu. "Aplikace chemických údajů na procesní úrovni v hydrochemickém modelování vodního rezervoáru Dao Vallis, Hellas."

"Zvyšování tolerance na CO₂ u včel."

"Epilimnetický úklid Comptonova spadu radionuklidů v ledových jezerech v Marinerisu."

"Odstraňování jemného prachu z rychlostních tratí."

"Globální oteplování jako výsledek uvolňování halokarbonů."

U toho posledního plakátu se opět zastavil. Plakát byl dílem chemika atmosféry S. Simmona a některých jeho studentů. Když byl Sax přednostou projektu terraformingu v roce 2042, okamžitě inicioval výstavbu továren, které vyráběly a uvolňovaly do atmosféry zvláštní směs plynů, složenou většinou z tetrafluoridu uhlíku, hexafluoretanu a hexafluoridu síry, spolu s metanem a oxidem dusitým. Nejlepší věc na tomto koktailu plynů byla, že absorbovaly planetární radiaci ve vlnových délkách od 8 do 12 mikronů, v takzvaném "okně", kde ani vodní pára, ani CO₂ neměly velkou absorpční schopnost. Toto okno, pokud bylo otevřené, umožňovalo fantastickému množství tepla unikat zpátky do prostoru. A jak dokazovaly přehledné tabulky na Simonově plakátu, ty továrny přežily boje v roce 2061 a pokračovaly ve své produkci. Podle plakátu zvýšily od svého spuštění teplotu povrchu o 12° K.

Sax se pousmál. Dvanáct stupňů! To bylo něco! Bylo to asi dvacet procent celkové teploty, které bylo zapotřebí.

* * *

Teď bylo deset hodin dopoledne a program přednášek začínal referátem H. X. Borazianiho, jednoho z nejlepších chemiků atmosféry na Marsu, zabývajícím se právě otázkou globálního oteplování. Boraziani zjevně vyšel při svých výpočtech z přínosu všech pokusů o zvýšení teploty, které byly provedeny do roku 2100, to znamená do uvedení soletty do provozu. Na základě těchto svých výpočtů se pokusil odhadnout, jestli zde došlo k nějakému synergickému efektu. Tato diskuse byla jednou z nejdůležitějších diskusí na konferenci, protože se k této otázce chtělo vyjádřit mnoho ostatních vědců.

Debata se konala v jednom z největších konferenčních sálů, který byl při této příležitosti zaplněn několika tisíci účastníky. Sax vklouzl dovnitř na samém začátku a postavil se za poslední řadu křesel.

Boraziani byl malý, snědý, černovlasý muž, který nyní na veliké obrazovce ukazoval různé metody oteplování, které byly vyzkoušeny; černý prach a lišejníky na pólech, orbitální zrcadla, mohole, továrny na bioplyn, ledové asteroidy spalované v atmosféře, denitrifikační bakterie a podobně.

Ve 40. a 50. letech Sax všechny tyto procesy inicioval, a proto sledoval video s větším zájmem než většina auditoria. Jediná věc, které se strategie oteplování v těch raných letech zjevně vyhýbala, bylo masivní uvolňování CO₂ do atmosféry. Přesto tlak CO₂ stoupl na 2 bary, což bylo pozitivní pro růst rostlin, ale pro lidi a zvířata byla taková atmosféra jedovatá.

Sax to nepovažoval za elegantní řešení problému. On dával přednost svému vlastnímu jednorázovému modelu, směřujícímu přímo k žádoucímu cíli. Ten znamenal, že vždycky byl určitý deficit teploty, ale Sax soudil, že tato malá nevýhoda za to stojí. A snažil se najít náhradu za teplo, které by do atmosféry dodával CO₂, jako byly například mohole. Naneštěstí Borazianův odhad tepla uvolněného z moholí byl dost nízký, ačkoli i ony přispěly ke zvýšení průměrné teploty přibližně o 5° K. Instalace orbitálních zrcadel tento proces urychlila, ale ještě pořád to nebylo ono. Pak Boraziani přešel k účinnosti skleníkových plynů. Na rozdíl od Simmona odhadoval jimi způsobený přírůstek teploty

ne na 12, nýbrž na 14° K. Sax uviděl nedaleko od sebe sedět v zadní řadě Berkinu. Naklonil se k jeho uchu a zašeptal: "Proč sakra nevyužívá Simmonovy práce?" Berkin se jen ušklíbl a zašeptal nazpět: "Před pár lety Simmon publikoval článek, v němž si od Borazianiho tak říkajíc vypůjčil celý komplexní výpočet halokarbonové interakce. Poněkud ho upravil a poprvé ho připsal Borazianimu, ale v dalších vydáních ho už jenom citoval. To Borazianiho přirozeně pekelně rozcílilo, a začal považovat Simmonovu práci za pouhou odvozeninu z Watkinsovy práce, takže kdykoli se o tomto problému napříště zmínil, hovořil o Watkinsovi a předstíral, že Simmonova práce vůbec neexistuje."

"Aha," řekl Sax a usmál se. Na opačné straně místnosti stál Simmon a mračil se jako čert.

Nyní Boraziani přešel k oteplovacím účinkům vypařování vody a uvolňování CO₂ do atmosféry. Kombinaci těchto dvou věcí považoval za dost dobrý důvod, aby se průměrná teplota zvýšila o dalších 10° K. "Zčásti bychom to mohli nazvat synergickým efektem," řekl, "stejně jako desorpce CO₂ je hlavně výsledkem jiného zahřívání. Ale jinak si nemyslím, že by synergie byla hlavním faktorem. Celkové ohřátí vytvořené všemi těmito jednotlivými metodami celkem odpovídá teplotám průběžně měřeným na povrchu celé planety."

Na obrazovce se objevila jeho poslední tabulka, a Sax si pořídil její kopii.

Od Borazianiho 14. února 2102

Halokarbony: 14

H₂O a CO₂: 10

Mohole: 5

Zrcadla, která byla před solettou: 5

Redukované albedo: 2

Jaderné reaktory: 1,5

Boraziani ani nezapočítal větrem poháněné ohřivače. Součet činil 37,5° K, což byl významný krok k jejich cíli, jímž bylo dosažení přírůstku o 53° K. Celé toto úsilí trvalo pouhých šedesát let, a už nyní se za letních dnů teploty pohybovaly nad bodem mrazu. A to všechno předtím, než byla uvedena do provozu soletta, která zvýšila oslunění o dvacet procent.

Někdo se Borazianiho zeptal, jestli si myslí, že instalace soletty byla nezbytná, vzhledem k pokroku dosaženému jinými metodami.

Boraziani jen pokrčil rameny: "Co znamená slovo nezbytná?" odvětil. "To závisí na tom, kolik tepla potřebujete. Podle standardního modelu, vytvořeného Russellem v Echus Overlook, je důležité udržet co nejnižší hladinu CO₂. Pokud to děláme, pak bude třeba aplikovat ostatní metody ohřívání, aby nahradily deficit tepla, které by mohl poskytnout CO₂. Soletta byla možná míněna jako kompenzace eventuálního snížení hladiny CO₂ na dýchatelnou úroveň."

Sax volky nevolky přikývl.

Někdo jiný vstal a řekl: "Nemyslíte, že ten standardní model je neadekvátní vzhledem k hladině dusíku, kterou tady nyní máme?"

"Ne, když bude všečen ten dusík vypuštěn do atmosféry."

To ale bylo dost nepravděpodobné, jak hbitě poukázal tazatel. Velké procento dusíku zůstane vázáno v půdě. Takže dusíku byl nedostatek, jak Sax vždycky věděl. A jestli udrží hladinu CO₂ na nejnižší možné úrovni, zvýší se procento kyslíku ve vzduchu na nebezpečně vysokou úroveň, vzhledem k jeho hořlavosti. Další muž vstal a prohlásil, že by snad bylo možné nahradit nedostatek uvolněním jiných inertních plynů, hlavně argonu. Sax sevřel rty; on vypouštěl argon do atmosféry už od roku 2042, kdy si tento problém uvědomil, a v regolitu bylo vázáno značné množství argonu. Ale nebylo tak snadné ho uvolnit, jak zjistili jeho inženýři, a jak nyní poukazovali i jiní lidé. Ne, rovnováha plynů v atmosféře představovala skutečný problém.

Nějaká žena prohlásila, že konsorcium nadnárodních společností v čele s Armscorem buduje přepravní systém k získávání dusíku z téměř čistě dusíkové atmosféry Titanu. Sax při této poznámce jen zamrkal a rychle provedl několik výpočtů. Nad výsledky jen zavrtěl hlavou. K tomu, aby se dosáhlo nějakého pozorovatelného výsledku, by bylo potřeba nesmírného množství letů raketoplánů. Zajímavé bylo, že si někdo myslel, že se vyplatí do něčeho takového investovat.

Debaty se znovu stočila k solettě. Určitě byla schopná kompenzovat ztrátu 5 až 8° K, o které přijdou, když sníží současnou hladinu CO₂ v atmosféře, a pravděpodobně přidá ještě víc tepla. Podle Saxových výpočtů by teoreticky mohla dokázat zvýšit teplotu o víc než 22° K. Někdo poukázal na to, že snížení hladiny CO₂ nebude tak jednoduché.

* * *

Na oběd šel Sax s Berkinou. Kolem nich šuměly u jídla rozhovory ostatních vědců. Zdálo se, že lidé u vedlejšího stolu mluví o dvoufázovém modelu. Jakási žena říkala něco o zvýšení průměrné teploty na 295° K, o sedm stupňů vyšší, než je terránský průměr.

Sax se nad těmito projevy zjevného spěchu jen ušklíbl. On byl s dosavadním tempem vývoje spokojen. Ostatně konečným cílem projektu nebylo jen teplo, ale obývatelný povrch planety. Současná atmosféra měla tlak 160 milibarů a skládala se přibližně rovným dílem z CO₂, kyslíku a dusíku, se stopovým množstvím argonu a dalších plynů. To rozhodně nebyla směs, kterou by byl Sax rád viděl jako výsledek celého procesu. Jeho recept na požadovanou směs byl jiný:

300 milibarů dusíku

160 milibarů kyslíku

30 milibarů argonu, hélia a tak dál

10 milibarů CO₂

Celkový tlak: 500 milibarů

Celkový tlak musel být dost vysoký, aby si atmosféra kyslík udržela, a 500 milibarů byl tlak běžný na Zemi ve výškách

kolem 4000 metrů, což se už blížilo výšce, kde dokázali trvale žít lidé.

Sax mlčky jedl, zahleděný do svého talíře. Přemýšlel o všem, co se to dopoledne dověděl. Dopolední debata ho chtě nechte přiměla k zamyšlení, jestli se v roce 2042 rozhodl dobře. Když všechno uvážil, stále si myslel, že ano, že to byla dobrá rozhodnutí. Stejně by s tím teď už nemohl nic dělat, shikata ga nai, skutečně, pokud chtěli ještě za svého života chodit volně po povrchu Marsu. I když budou jejich životy výrazně prodlouženy.

Avšak zdálo se, že některým lidem jde spíš o dosažení vysokých teplot než o dýchacelnost. Nepochybně byli přesvědčeni, že se potom dokážou bez problémů nadbytečného CO₂ zbavit. Sax byl ovšem odlišného názoru. Realizace jejich dvoufázového projektu by trvala nejspíš 20 000 let.

"Jak vám chutnalo to pastrami?"

"Cože?"

"Pastrami. To je to, co jste měl na sendviči, který jste právě dojedl, Stephene."

"A tak. Jo, dobré, dobré. Muselo to nejspíš být dobré."

* * *

Odpolední zasedání bylo zasvěceno většinou problémům způsobeným úspěchy globální oteplovací kampaně. Jak vzrůstala teplota povrchu a podzemní biota začala pronikat hlouběji do regolitu, permafrost dole se rozpouštěl, přesně jak doufali. Ale to se v určitých oblastech bohatých na permafrost ukazovalo katastrofálním. Jednou z nich, naneštěstí, byla samotná Isidis Planitia. Jeden z areologů Praxisu z Burroughs tuto situaci popsal; Isidis byla jednou ze starých velkých impaktních pánví přibližně o velikosti Argyru, se severní stranou kompletně snesenou erozí. Její jižní okraj byl nyní součástí Velkého valu. Podzemní led se v pánvi usazoval po miliardy let. Nyní se led v blízkosti povrchu rozpouštěl, a v zimě znovu zamrzal. Tento cyklus způsoboval, že permafrost enormně narůstal a celá Isidis byla nyní pokryta obrovskými novými jámami. Ledová masa se objevovala na povrchu jako holé, okrouhlé vršky.

"Tyto ledové masy jsou ve srovnání s matricí permafrostu relativně čisté," řekl marsolog, "a chovají se v té matrici stejně jako skály - když permafrost v noci nebo v zimě znovu zamrzá, expanduje, a veškerý tvrdý materiál je při této expanzi vytlačován vzhůru směrem k povrchu. V terránské tundře je mnoho takových ledových jam, ale žádná není tak velká jako tato."

"Nejspíš se z některých z nich stanou oázy," poznamenal Sax k Jessice. "Budou slunečním teplem tát a zavodňovat okolní terén. Měli bychom vyvinout společenství semen a spor, které by se mohly na takových místech šířit."

"To je pravda," řekla Jessika, "ačkoli, abychom byli realisty, oblast permafrostu většinou stejně skončí pod mořem Vastitas."

"Hmm."

Byla pravda, že Sax občas zapomínal na vrtání a dolování v oblasti Vastitas. Když se vrátili do zasedací místnosti, čekal se zájmem na přednášku popisující různé aspekty této práce. Jedna se tím zabývala: "Nedávné pokroky v čerpacích procedurách v Severní polární permafrostové čočce."

Netrpělivě sledoval video. Čočka ledu, která se šířila pod zemí ze Severní polární čepičky, byla jako ponořená část ledovce, obsahující desetkrát víc vody než viditelná čepička. Permafrost v oblasti Vastitas jí obsahoval ještě víc. Ale dostat tu vodu na povrch, to byl - stejně jako doprava dusíku z atmosféry Titanu - projekt tak obrovský, že o něm Sax v prvních letech ani neuvažoval; tehdy to prostě nebylo možné. Všechny tyto velké projekty - soletta, dusík z Titanu, vrty v severním oceánu - byly tak monstrózní, že se Sax přistihl, že má potíže přizpůsobit jim své myšlení. Nadnárodní společnosti nyní uvažovaly ve velkém měřítku. Pokroky v projektování, vědě o materiálech a podobně způsobily, že tyto projekty byly technicky proveditelné, ale počáteční finanční investice zůstávaly obrovské.

Pokud šlo o technické možnosti, zjistil, že si na tuto myšlenku zvyká docela rychle. Bylo to rozšíření toho, co dělali za starých časů oni. Dalo by se říct, že záměry už nepředstihovaly možnosti. Což, vzhledem k některým ze záměrů, byla děsivá myšlenka.

V každém případě bylo nyní na severní šedesáté rovnoběžce kolem padesáti vrtných plošin, které vrtaly studny a vkládaly na jejich dno tavicí zařízení od tepelných kolektorů po jaderné nálože. Rozpuštěná voda byla pak čerpána a odváděna do dun Vastitas Borealis, kde znovu mrzla. Tento led časem znovu roztaje a lidé budou mít oceán ve tvaru prstence v oblasti severní šedesáté a sedmdesáté rovnoběžky, nepochybně dobrou termální nádrž, jako jsou všechny oceány, ačkoli pokud zůstane ledovým mořem, zvýší albedo, což pravděpodobně sníží množství tepla přiváděného do globálního systému. Další příklad toho, jak jejich operace narušují jedna druhou. Pokud šlo o Burroughs, to pravděpodobně skončí pod hladinou tohoto moře. Lidé mluvili o hrázích nebo o menším moři, ale nikdo nic nevěděl jistě. Bylo to všechno moc zajímavé.

* * *

A tak Sax každodenně od rána do večera sledoval konferenci. Debatoval s kolegy, s autory plakátů a se svými sousedy v auditoriu. Nejednou musel předstírat, že nezná své staré spolčovánky, a to ho natolik znervózňovalo, že se jim pokud možno snažil vyhýbat. Ale nezdálo se, že by měli pocit, že jim připomíná někoho, koho znali, a on byl většinou schopen se soustředit výhradně na vědu. To dělal s velkým potěšením. Lidé diskutovali o různých otázkách a problémech, jako by byli v nějakém světě mimo reálný čas a prostor, v imaginárním prostoru čisté vědy.

* * *

Zasedání této konference nicméně postupně dostala nový tón, v němž bylo jakési nervózní ostří, což Sax nikdy předtím nezažil. Nelíbilo se mu to. Otázky byly stále agresivnější a odpovědi defenzivnější. Čistá hra vědecké rozpravy, která ho tak těšila (a která, jak připouštěl, nebyla nikdy zcela čistá), byla nyní stále více a více narušována ryze osobními spory lidí, kteří zcela zjevně usilovali o moc, motivováni čímsi víc než obvyklým egoismem. Tento egoismus se nepodobal Simmonově nakvašenosti vůči Borazianimu a Borazianiovi podrážděné reakci, spíš se jednalo o přímé útoky. Tak jako když na konci prezentace hlubokých moholí vstal malý holohlavý Terránek a řekl: "Nemyslím, že základní model

litosféry zde je platný," a pak vyšel z místnosti.

Sax to sledoval s naprostou nevěrou. "Co má za problém?" zeptal se Claire.

Zavrtěla hlavou. "Pracuje pro Subarashiho na vzdušných čočkách, a oni nemají rádi žádnou potenciální konkurenci svého programu rozpouštění regolitu."

"Můj Bože."

Diskuse se při této ukázce hrubosti poněkud zadržla, ale Sax vyklouzl z místnosti a přes chodbu se zvědavě zadíval za vědcem od Subarashiho. Co si mohl myslet?

Tento incident však nebyl jedinou podivnou věcí. Lidé byli napjatí, nervózní. Samozřejmě, sázky byly vysoké a mohlo při nich docházet k nežádoucím vedlejším efektům, které mohly stát velké peníze a lidské životy. A pak zde byly i finanční motivace...

A teď, když se blížili k závěru, přešel program od velmi specifických témat k obecnějším prezentacím a workshopům, včetně prezentací některých velkých nových projektů, kterým lidé říkali "monstrózní". Ty by měly tak veliký dopad, že by ovlivnily skoro všechny ostatní programy. Takže když o nich diskutovali, přeli se vlastně o politice, o tom, co dělat dál, než o tom, co se už stalo. Lidé hájili své vlastní kauzy pomocí informací z předchozích prezentací, kdykoli to bylo možné. Vstoupili do té nešťastné oblasti, kde se věda dostávala do vleku politiky, a bylo zneklidňující vidět, že tato degradovaná černá zóna vtrhla i sem na neutrální terén konference.

Zčásti to bylo nepochybně způsobeno, uvažoval Sax u osamělého oběda, povahou těchto monstrózních projektů. Byly všechny tak nákladné a obtížné, že smlouvy na ně dostaly různé nadnárodní společnosti. To byla v tomto případě jediná přijatelná strategie, ale naneštěstí také znamenala, že na různých úhlech útoku na problém terraformingu byly nyní zainteresovány různé skupiny, které je hájily jako ty "nejlepší" metody a překrucovaly údaje, aby podporovaly své vlastní myšlenky.

Například Praxis byl spolu se Švýcarskem vůdčím činitelem velmi rozsáhlého bioinženýrského úsilí, a tak teoretici, kteří ho zastupovali, bránili to, co nazývali ekopoetickým modelem, který tvrdil, že v této fázi už není potřeba žádný další přísun tepla a těkavých prvků, a že samotné biologické procesy, posílené minimem ekologického inženýrství, budou dostačující k terraformingu planety do té úrovně, kterou předpokládal raný Russellův model. Sax se domníval, že v tomhle mají pravděpodobně pravdu, vzhledem k vytvoření soletty, ale považoval jejich časové odhady za příliš optimistické. Pracoval však pro Biotique, takže byl jeho úsudek možná zkreslený.

Nicméně vědci z Armscoru trvali na tom, že nízká hladina dusíku zhatí jakékoli ekopoetické naděje. Trvali na to, že pokračující průmyslová dodávka dusíku je nezbytná, a samozřejmě to byl Armscor, kdo stavěl raketoplány pro dopravu dusíku z Titanu. Lidé z Consolidated, kteří byli pověřeni vrty ve Vastitas, zdůrazňovali životní význam aktivní hydrosféry. A lidé od Subarashiho, pověřeni výstavbou nových zrcadel, mluvili o veliké schopnosti soletty a vzdušných čoček dodat do systému teplo a plyn, což umožňuje urychlit všechno ostatní. Vždycky bylo naprosto zřejmé, proč upřednostňují jeden program před jinými; mohli jste se podívat na jmenovky s názvem instituce, kterou zastupovali, a mohli jste předpovědět, co budou podporovat a na co útočit. Saxe pohled na tak křiklavě pokrivenou vědu bolel, a zdálo se mu, že to rmoutí i všechny ostatní tady, i když se na tom podíleli. Každý věděl, co se děje, a nikomu se to nelíbilo, a přece by to nikdo nepřipustil.

Nikdy to nebylo zjevnější než to poslední dopoledne při panelové diskusi o otázce CO₂. Ta se rychle stala obhajobou soletty a vzdušných čoček, velmi vehementně vedenou dvěma vědci od Subarashiho. Sax seděl vzadu a poslouchal jejich nadšený popis velkých zrcadel, a jak pokračovali, cítil stále větší napětí a nespokojenost. Líbila se mu soletta samotná, jež byla vlastně jen logickým zvětšením zrcadel, která umísťoval na oběžnou dráhu od samého začátku. Ale ty nízko létající vzdušné čočky byly zcela evidentně mimořádně mocným nástrojem, a pokud by aplikovaly na povrch svou plnou kapacitu, uvolnilo by to do atmosféry stovky milibarů plynů, včetně spousty CO₂, který v souladu se Saxovým jednorázovým plánem nechťeli, a který by při jakémkoli rozumném postupu zůstal vázaný v regolitu. Ne, bylo zde několik ostrých a nepříjemných otázek týkajících se účinků vzdušných čoček, které bylo třeba položit, a lidem od Subarashiho by mělo být striktně zabráněno začít s rozpouštěním regolitu, aniž by o tom konzultovali někoho mimo jimi ovládaný Úřad OSN pro přeměnu. Ale Sax na sebe nechťel přitahovat pozornost, a tak mohl jen sedět vedle Claire a Berkiny, vrtět se a doufat, že tyto otázky položí někdo jiný za něho.

A takové otázky skutečně padly; nějaký vědec od firmy Mitsubishi, která byla se Subarashim v trvale nepřátelských vztazích, vstal a velmi zdvořile se zeptal na skleníkový efekt, který by mohl být výsledkem takového množství CO₂. Sax důrazně přikývl. Ale vědci od Subarashiho odpověděli, že to je přesně to, v co doufají, že by nemohlo vzniknout příliš velké horko, a že by atmosférický tlak sedmi nebo osmi set milibarů byl stejně přijatelnější než 500 milibarů. "Ale ne, když je to CO₂!" zašeptal Sax Claire, která přikývla.

H. X. Boraziani vstal, aby řekl totéž. Ostatní ho následovali; mnozí v místnosti stále používali jako podklad pro činnost původní Saxův model, a z mnoha různých hledisek zdůrazňovali obtížnost odstranění velkého přebytku CO₂ z atmosféry. Ale bylo i mnoho vědců, z Armscoru a z Consolidated, stejně jako od Subarashiho, kteří buď tvrdili, že odstranění CO₂ nebude tak obtížné, nebo že těžká, na CO₂ bohatá atmosféra nebude tak špatná. Někáký ekosystém, skládající se většinou z rostlin, spolu s hmyzem snášejícím CO₂, a snad i s nějakými geneticky upravenými živočichy, by v hustém a teplém vzduchu prospíval, a lidé by se mohli pohybovat v běžných oděvech s výjimkou lehké obličejové masky.

To přimělo Saxe zaskřípat zuby. Naštěstí nebyl jediný, takže mohl zůstat sedět, zatímco ostatní vyskočili, aby se proti této základní změně cíle terraformingu ozvali. Spor rychle nabýval na intenzitě i na hlasitosti.

"Nejsme tady proto, abychom zde vytvořili planetu džunglí!"

"Vy ve skrytu duše předpokládáte, že lze lidi geneticky upravit, aby snášeli vyšší hladinu CO₂, ale to je směšné!"

Velmi brzy bylo zřejmé, že se nedoberou k žádným závěrům. Nikdo nikoho vlastně neposlouchal, a každý měl své

vlastní názory, které byly těsně svázány se zájmy jeho zaměstnavatele. Sax nepotřeboval dlouho, aby si uvědomil, že se teď přou o politická rozhodnutí, která stejně nebudou učiněna na úrovni pracujících vědců. To se nelíbilo nikomu, a tak lidé začali vstávat a odcházet uprostřed diskuse z místnosti. Moderátorka diskuse, zdvořilá Japonka, vypadající nyní velice sklíčeně, navrhla, aby bylo toto zasedání ukončeno. Lidé se vyhnuli v malých hloučcích do chodeb, kde někteří z nich stále pokračovali v plamenných obhajobách svých projektů, tentokrát už jen k uším svých přátel a spojenců.

* * *

Sax doprovodil Claire, Jessiku a ostatní lidi z Biotique přes kanál a do Hunt Mesa. Vyjeli výtahem na horní plošinu a dali si oběd u Antonia.

"Zaplaví nás CO₂," řekl Sax, neschopný už déle držet jazyk za zuby. "Nemyslím, že chápou, jaký základní úder to zasadí standardnímu modelu."

"Je to zcela odlišný model," řekla Jessika. "Dvoufázový model těžkého průmyslu."

"Ale to bude držet lidi a živočichy v kopulích na více či méně neurčitou dobu," řekl Sax.

"Možná to šéfům té nadnárodní společnosti nevadí," řekla Jessika.

"Možná se jim to líbí," podotkl Berkina.

Sax udělal obličej.

Claire řekla: "Mohlo by to být prostě proto, že mají tu solettu a čočky a chtějí je používat. Jako když si někdo hraje s hračkami. Hodně se to podobá zvětšovacímu sklu, kterým jste zapalovali papír, když vám bylo deset. Jenže toto je mocné a výkonné. Nemohou odolat tomu, aby je nepoužívali. A tak navrhuji ty vypálené kanály."

"To je tak nesmírné pitomé," řekl Sax ostře, a když se na něho ostatní poněkud překvapeně podívali, pokusil se svůj tón zmírnit. "No, je to prostě pošetilé. Takový druh zastuzené romantiky. Nebudou to kanály v tom smyslu, že by užitečně spojovaly jednu vodní nádrž se druhou, a i kdyby se je ty společnosti tak pokusily využít, jejich břehy budou tvořeny struskou a škvárou."

"Oni tvrdí, že to bude sklo," řekla Claire. "A stejně je to právě idea kanálů."

"Ale to není nějaká zatracená hra," odsekl Sax. Bylo mimořádně těžké udržet si v tomto případě Stephenův smysl pro humor. Rozčilovalo ho to a naplňovalo zoufalstvím. Začali tady tak dobře, měli za sebou šedesát let solidních výsledků, a teď se do toho nabourávali jiní lidé s odlišnými myšlenkami a odlišnými hračkami, přeli se spolu a pracovali jeden proti druhému. Přinášeli stále účinnější a nákladnější metody, ale se stále menší koordinací. Oni se chystali jeho plán zničit!

* * *

Když se toho večera vrátil do svého pokoje, sledoval zprávy o prostředí pečlivěji než kdykoli jindy, hledaje odpovědi na otázky, které si ještě zcela nezformuloval. Útesy padaly. Skály všech velikostí se vynořovaly z permafrostu v cyklu mráz-obleva. Ledovce se formovaly v úvalech, a skály zbavené ledu klouzaly do strží a údolí v masách, které se chovaly do značné míry stejně jako ledovce. V nížinách se tvořily ledové jámy s výjimkou zamrzlých moří zaplavujících souš.

Byla to změna ve velkém měřítku, která se nyní všude stávala zjevnou, a každý rok se zrychlovala, jak se léta stávala teplejšími a podzemní biota pronikala stále hlouběji. Takový intenzivní cyklus mráz-obleva by roztrhal na kusy každou krajinu, a krajina na Marsu k tomu byla zvlášť náchylná. Denně docházelo k sesuvům a fatální nehody a nevysvětlitelná zmizení nebyly vůbec neobvyklé. Cestovat terénem bylo nebezpečné. Kaňony a čerstvé krátery už nebyly bezpečnými místy pro umístění města, a dokonce ani pro nocleh.

Sax vstal, přešel k oknu a zadíval se dolů na světla města. Všechno to bylo přesně tak, jak mu Ann kdysi dávno předpověděla. Nepochybně registrovala zprávy o všech těch změnách s krajním znechucením, ona i všichni ostatní rudí. Pro ně byl každý kolaps známkou toho, že se věci měnily spíš k horšímu než k lepšímu. Dřív by nad tím Sax patrně jen pokrčil rameny. Teď, když měl ještě v čerstvé paměti konferenci, si tím už nebyl tak jist.

Podle videa se zdálo, že si s tím nikdo nedělá starosti. Tam nebyli žádní rudí. Kolaps terénních útvarů byl považován pouze za příležitost, nejen pro terraforming, ale i pro dolování. Sax s nepříjemnými pocity sledoval zprávu o nově objevené žile zlatonosné rudy. Bylo zvláštní, kolik lidí zřejmě přitahovalo prospektorství. Toto byl Mars na počátku dvacátého druhého století. S obnoveným výtahem se vrátila ta stará mentalita zlaté horečky. A terraforming, který byl jeho dílem - vlastně po více než šedesát let ohniskem jeho života - se nyní měnil v něco jiného. Saxe začala trápit nespavost. Nikdy předtím ji netrpěl, a zjistil, že je to nepříjemné. Probouzel se, převracel, hlavou mu zběsile vířily myšlenky. Když pochopil, že znovu neusne, vstával a zapínal obrazovku své AI a sledoval programy, dokonce i zprávy, které nikdy předtím nesledoval. Viděl symptomy jakési sociální dysfunkce na Zemi. Například se nezdálo, že by se tam vůbec pokoušeli přizpůsobit své společnosti dopadu růstu populace způsobeného omlazovacími kúrami. Mělo by se přistoupit k elementární kontrole porodnosti, systému kvót, sterilizaci, ale většina zemí k ničemu z toho nepřistoupila. Zdálo se, že stálá spodní třída těch, kteří neprošli genetickou kúrou, početně narůstá, zvlášť v lidnatých chudých zemích. Statistiky byly těžko dostupné, teď když OSN skomírala na úbytě, ale jedna ze studií Světového soudního dvora tvrdila, že sedmdesát procent populace rozvinutých národů omlazovací kúrou prošlo, zatímco v chudých zemích to bylo jen dvacet procent. Pokud tento trend bude pokračovat dlouho, uvažoval Sax, dojde k uskutečnění Marxovy temné vize, protože teď bylo třídní rozlišení prezentováno jako skutečný fyziologický rozdíl, způsobený nerovným rozdělováním.

Tato divergence mezi chudými a bohatými byla zjevně nebezpečná, ale zdálo se, že na Zemi ji považují za něco daného, jako za součást přírody. Proč nedokázali rozeznat to nebezpečí?

Už Zemi nerozuměl, pokud ji rozuměl vůbec někdy. Seděl vyčerpaný probdělou nocí, příliš unavený, aby četl nebo pracoval. Mohl si pouze vyvolávat jeden terránský zpravodajský program za druhým a snažit se lépe pochopit, co se

tam vlastně děje. Musel se o to pokusit, jestli chtěl pochopit Mars, protože chování nadnárodních společností na Marsu vycházelo v konečném důsledku z terránských důvodů. Ale ty zprávy se vzpíraly racionálnímu pochopení. Tam dole, v ještě dramatictější míře než na Marsu, neexistoval žádný plán.

Vědecká metoda aplikovaná na lidské bytosti nepřinášela žádné užitečné informace. Byl to jinak postavený problém hodnoty fakt; lidská realita mohla být vysvětlena pouze v termínech hodnot. A hodnoty byly velmi odolné vůči vědecké analýze: izolace faktorů pro studium, falzifikovatelné hypotézy, opakovatelné pokusy - celý tento aparát, jak byl používán ve fyzikálních laboratořích, se v tomto případě prostě nedal použít. Hodnoty byly hnacím motorem historie, která byla celistvá, neopakovatelná a nahodilá. Mohla být charakterizována jako lamareckovský nebo chaotický systém, ale i to byly pouhé odhady.

Nikdo to nevěděl přesně.

Začal znovu uvažovat o disciplíně přírodní historie, která ho tak uchvátla na ledovci Arena. Využívala vědeckých metod ke studiu historie přírodního světa, a tato historie byla v mnoha směrech stejným metodologickým problémem jako lidská historie, protože byla podobně neopakovatelná a vzdorovala experimentům. Protože se však nezabývala lidským vědomím, byla historie přírody často poměrně úspěšná, i když byla většinou založena na pozorování a hypotéze, která mohla být ověřena pouze dalším pozorováním. Byla to skutečná věda, která objevovala v nahodilosti a nepořádku jisté platné obecné principy evolučního vývoje, adaptace, komplexifikace, a také mnoho dalších, specifitějších principů, potvrzených různými sub-disciplínami.

To, co potřeboval on, byly podobné principy, ovlivňující lidskou historii. Krátká rešerše v historiografii nebyla příliš povzbuzující; byla to buď smutná imitace vědecké metody, nebo čisté umění. Každých deset let se objevilo nové historické vysvětlení, které revidovalo všechno, co bylo předtím, ale takový revizionismus k ničemu nevedl.

Sociobiologie a bioetika byly slibnější, ale měly sklon vysvětlovat věci nejlépe, když pracovaly ve vývojovém časovém měřítku, a on potřeboval něco, co se týkalo posledních a příštích sta let. Nebo možná jen posledních padesáti a příštích pěti.

* * *

Noc za noci se probouzel a nedokázal znovu usnout, vstával, usedal k obrazovce a lámal si hlavu nad těmito problémy. A jak tyto noční vigílie trvaly, zjistil, že se stále více vrací k materiálům o roce 2061. Existovalo mnoho kompilací o událostech toho roku, a některé z nich se neostýchaly pojmenovat je. Třetí světová válka! To byl název nejdelšího seriálu, trvajícího nějakých šedesát hodin.

Člověku stačilo sledovat seriál jen chvíli, aby si uvědomil, že název nechtěl být jen senzační. Toho osudného roku zuřila válka na celé Zemi, a zdálo se, že si analytici, kteří se zdráhali nazvat tento konflikt Třetí světovou válkou, mysleli, že na to prostě netrvala dost dlouho. Nebo že to nebylo utkání dvou velkých globálních aliancí, nýbrž mnohem zmatenější a komplexnější záležitost: různé zdroje tvrdily, že to byl boj severu proti jihu, mladých proti starým, OSN proti národům, národů proti nadnárodním společnostem, nadnárodních společností proti krycím vlajkám, armád proti policii nebo policie proti občanům, takže se začalo zdát, že vypukly všechny možné druhy konfliktů zároveň. Svět na šest či osm měsíců sestoupil do chaosu. Při svém toulání "politickou vědou" se Sax prokousal pseudovědeckou prací Hermána Kahna, nazvanou "Žebříček eskalace", která se pokoušela kategorizovat konflikty podle jejich povahy a krutosti. Na Kahnově žebříčku bylo čtyřicet čtyři stupňů, postupujících od prvního, Předstírané krize, vzhůru přes kategorie jako Politická a diplomatická gesta, Vážné a formální deklarace a Významná mobilizace, a pak přikřeji přes kroky jako Ukázka síly, Rušivé akty násilí, Dramatické válečné konfrontace a Velká konvenční válka do neprobádaných oblastí Čistě nukleární válka, Výstražné útoky proti majetku, Ničivý útok proti civilistům, až ke čtyřicátému čtvrtému stupni, Křeči čili nesmyslné válce. Byl to jistě zajímavý pokus o taxonomii a logickou posloupnost, a bylo zjevné, že tyto kategorie byly odvozeny z mnohých válek v minulosti. A podle této kategorizace neměla válka v roce 2061 daleko ke stupni čtyřicet čtyři.

V tomto malströmu byl Mars pouze jednou válkou mezi padesáti dalšími. Velmi málo pořadů o roce 2061 mu věnovalo víc než pár minut. Bylo to pár záběrů: zmrzlé strážce v Koroljovu, rozbité kopule, pád výtahu, a pak záběry Phobosu. Pokusy o analýzu situace na Marsu byly v nejlepším případě povrchní; Mars byl jen exotické vedlejší jeviště, ale nic ho neodlišovalo od všeobecného marastu. Ne, jednoho rána po probdělé noci ho napadlo, že jestli chce pochopit rok 2061, bude si tu mozaiku muset poskládat dohromady sám, z prvotních zdrojů videozáznamů, ze záběrů rozrušených davů zapalujících města, a občasných tiskových konferencí se zoufalými, frustrovanými vůdci.

I pouhé uspořádání těchto záběrů do chronologického pořádku bylo nelehkým úkolem. A skutečně se to stalo na pár týdnů jeho jediným zájmem. Byl to první krok k poskládání kousků toho, co se stalo - výsledkem čehož mělo být poznání, proč k tomu došlo.

Po několika týdnech mu to začalo dávat jakýsi smysl. Obecný názor byl jistě správný; krize nadnárodních společností ve 40. letech dosáhla takového stadia, že se stala rozhodující příčinou války. V tomto desetiletí, zatímco Sax věnoval veškerou svou pozornost terraformingu Marsu, vznikl na Zemi nový řád, jak se tisíce mezinárodních společností začaly spojovat do kolosálních nadnárodních společností. Něco jako formování planet, pomyslel si jedné noci, planetesimály stávající se planetami.

Nicméně to nebyl úplně nový řád. Mnohonárodní společnosti většinou vznikly u bohatých průmyslových národů, a tak nadnárodní společnosti byly v jistém smyslu výrazem těchto národů - rozšířením jejich moci na zbytek světa způsobem, který Saxovi připomínal to málo, co věděl o imperiálních a koloniálních systémech, které je předcházely. Frank říkal něco v tom smyslu, že kolonialismus nikdy nezemřel, pouze změnil jméno a své místní nájemné pohůnky. My všichni jsme kolonie nadnárodních společností.

Sax byl toho názoru, že to byl projev Frankova cynismu, protože kolonie nebyly rovnoprávné. Byla ale pravda, že nadnárodní společnosti byly tak mocné, že učinily národní vlády něčím jen o málo víc než bezzubými služebníky. A

žádná nadnárodní společnost neprojevovala zvláštní loajalitu kterékoli národní vládě, nebo OSN. Ale byly to děti Západu - děti, které už nedbaly na to, co jejich rodiče říkají, ale přece je stále podporovaly. Protože záznamy ukazovaly, že průmyslové národy pod vedením nadnárodních společností prosperovaly, zatímco rozvíjející se národy neměly žádný jiný zdroj, než mezi sebou bojovat o statut krycí vlajky. A tak v roce 2060, když se nadnárodní společnosti ocitly pod palbou zoufalých chudých zemí, byla to Skupina sedmi a její vojenská moc, která se postavila na jejich obranu. Ale ta bezprostřední příčina? Procházel záznamy ze 40. a 50. let, a nakonec dospěl k názoru, že to byly omlazovací kúry, které dotlačily dění až přes okraj. V průběhu 50. let se tyto kúry hromadně rozšířily v bohatých zemích, čímž ilustrovaly obrovskou ekonomickou nerovnost ve světě stejně jako barevná skvrna v mikroskopickém preparátu. A jak se omlazovací kúry rozšiřovaly, situace se stávala stále napjatější a neustále stoupala po příčkách Kahnova žebříčku krizí. Zdálo se, že bezprostřední příčinou výbuchu v roce 2061 se stal, což bylo dost podivné, spor týkající se kosmického výtahu na Marsu. Výtah byl provozován společností Praxis, ale poté co zahájil provoz, přesně v únoru 2061, byl převzat Subarashim, a to jasně nepřátelským způsobem převzetí. Subarashi byl v té době konglomerátem většiny japonských korporací, které nebyly začleněny do Mitsubishi, a byla to mocnost na vzestupu, velice agresivní a ambiciózní. Když bylo převzetí výtahu schváleno agenturou OSN UNOMA, Subarashi okamžitě zvýšil emigrační kvóty, což způsobilo, že se situace na Marsu začala stávat kritickou. Ve stejné době na Zemi vznesli konkurenti Subarashiho námitky proti tomu, co bylo v podstatě ekonomickým dobytím Marsu, a ačkoli se Praxis omezil na legální stížnost u nešťastné OSN, jedna ze Subarashiho krycích vlajek, Malajsie, byla napadena Singapurem, který byl základnou Shellalca. V dubnu 2061 už byla většina jižní Asie ve válce. Většina bojů byla pokračováním vleklých konfliktů a sporů, jako například Kambodža versus Vietnam nebo Pákistán versus Indie, ale některé z nich byly útoky na Subarashiho vlajky, jako v Barmě a v Bangladéši. Události v tomto regionu stoupaly po žebříčku eskalace s děsivou rychlostí, jak se stará nepřítelství spojovala s novými konflikty nadnárodních společností, a v červnu se válka rozšířila po celé Zemi, a pak i na Mars. Do října už zemřelo padesát milionů lidí, a dalších padesát mělo ještě zemřít následkem rozvratu většiny základních služeb a nového nárůstu malárie, způsobeného nedostatkem účinné prevence a léčby. Saxovi se zdálo, že to bohatě stačí na to, aby byl tento konflikt kvalifikován jako světová válka, bez ohledu na jeho krátkost. Dospěl k závěru, že to byla smrtící kombinace bojů mezi nadnárodními společnostmi a revolucí znerovnoprávněných skupin proti nadnárodnímu řádu. Ale to chaotické násilí přesvědčilo nadnárodní společnosti, aby své spory vyřešily, nebo aspoň zasedly k jednacímu stolu, a všechny ty revoluce byly potlačeny, zvláště když zasáhly vojenské síly Skupiny sedmi, aby zachránily nadnárodní společnosti před rozdělením a rozkouskovaním jejich krycích vlajek. Všechny velké vojensko-průmyslové národy skončily na stejné straně, což napomohlo tomu, aby tato válka byla velmi krátká ve srovnání s prvními dvěma. Krátká, ale strašná - v roce 2061 zemřelo přibližně tolik lidí jako v prvních dvou světových válkách dohromady.

Mars byl ve Třetí světové válce jen malým bojištěm, bojištěm, na němž jisté nadnárodní společnosti přehnaně reagovaly na neorganizovanou revoltu. Když bylo po všem, Mars se dostal do pevného sevření velkých nadnárodních společností, s požehnáním Skupiny sedmi a ostatních klientů nadnárodních společností. A na zbídačelé Zemi bylo o sto milionů lidí méně.

Ale nic jiného se nezměnilo. Žádný z jejich problémů se nevyřešil. Mohlo se to tedy stát znovu. Člověk by dokonce mohl říct, že to bylo pravděpodobné.

* * *

Sax stále špatně spal. A i když trávil své dny v běžné pracovní rutině, zdálo se mu, že teď vidí věci jinak, než je viděl před konferencí. Další důkaz, pomyslel si chmurně, pojmu vize jako konstruktů paradigmatu. Ale nyní bylo zcela zřejmé, že nadnárodní společnosti jsou všude. Pokud šlo o autoritu, sotva existovalo cokoli jiného. Burroughs bylo město nadnárodních společností, a podle toho, co říkala Phyllis, Sheffield taky. Neexistovaly zde žádné národní vědecké týmy jako v dobách před mírovou konferencí, a vzhledem k tomu, že První stovka byla mrtvá nebo se skrývala, tradice Marsu jako výzkumné stanice vyhasla a zanikla. Věda, která zde byla nyní, byla zasvěcena projektu terraformingu, a Sax právě viděl, co se z ní stává. Ne, nyní byl výzkum pouze aplikovaný.

A když se na to teď díval, existovalo jen málo známek existence starých národních států. Zprávy působily dojmem, že většinou zbankrotovaly, dokonce i Skupina sedmi, a jejich dluhy nyní platily nadnárodní společnosti, pokud vůbec někdo. Některé zprávy přivedly Saxe dokonce k názoru, že v určitém smyslu přebíraly nadnárodní společnosti některé menší země jako určitý druh kapitálových aktiv, v novém obchodně-vládním uspořádání, které zacházelo daleko za staré smlouvy o krycích vlajkách.

Příkladem tohoto nového uspořádání v mírně odlišné formě byl samotný Mars, který, jak se zdálo, byl zcela v držení velkých nadnárodních společností. A teď, když byl obnoven výtah, vývoz kovů a dovoz lidí a zboží se značně urychlily. Terránské trhy s akciemi reagovaly hysterickým růstem, jehož konec nebyl v dohledu, navzdory skutečnosti, že Mars mohl zajistit Zemi pouze určité kovy v určitém množství. Takže stoupání akcií bylo pravděpodobně jakýmsi druhem bublinového fenoménu, a jestli ta bublina praskne, možná to postačí, aby zase všechno strhla dolů. Nebo možná taky ne; ekonomika byla pro Saxe neznámou a bizarní oblastí. Možná byl trh s akciemi příliš nereálný, než aby měl dopad na něco jiného kromě sebe sama. Ale kdo to věděl, dokud se to nestalo? Lidé nebyli racionální systémy.

* * *

Tato hluboká pravda se potvrdila, když se jednoho večera v jeho dveřích objevil Desmond. Pověstný Kojot osobně, černý pasažér, malý bratr Velkého Muže, tam stál v jasně zbarvené kombinéze stavebního dělníka. Hodně stavebních dělníků v Burroughs se nyní oblékalo do zářivých barev, ale žádný z nich v tomto směru nedosáhl Kojotovy omračující kvality.

Zašklebil se na Saxe, který užasle zíral na jeho kombinézu. "Jo, není hezká? A velmi matoucí. Pojď, zajdeme si na drink." Zavedl Saxe dolů do levného baru. U stolů se tísnili stavební dělníci, podle přízvuku většinou Australané. Sax objednal

čtyři tequily a nitridový inhalátor a sedli si s Desmondem na konec jednoho stolu. Zatímco pili, Desmond hovořil Saxovi tiše do ucha. Měl celý seznam věcí, které chtěl, aby Sax ukradl z Biotique. Semena, spory, rhizomy, určitá růstová média, určité těžko syntetizovatelné chemikálie... "Hiroko říkala, abych ti řekl, že to všechno skutečně potřebuje, ale zvláště ta semena."

"Nemůže si je vyšlechtit sama? Nerad někomu něco беру."

"Život je nebezpečná hra," řekl Desmond a nadechl se nitridu, což zapil řádným douškem tequily. "Ahhhhh," vydechl. "Nejde o nebezpečí," řekl Sax. "Prostě to nedělám rád. Já s těmi lidmi pracuji."

Desmond pokrčil rameny a neodpověděl. Saxe napadlo, že jeho skrupule se možná Desmonda dotkly, protože ten se většinu jednadvacátého století živil krádežemi.

"Nebudeš to brát těmhle lidem," řekl Desmond konečně. "Budeš to brát nadnárodní společnosti, která Biotique vlastní."

"Ale to je nějaká švýcarská společnost, a Praxis," řekl Sax. "A Praxis nevypadá tak zle. Je to velice volný rovnostářský systém. Vlastně mi to připomíná systém Hiroko."

"S tou výjimkou, že oni jsou součástí globálního systému, který tvoří oligarchii vládnoucí světu. Nesmíš zapomínat na celkový kontext."

"Och, věř mi, že na to nezapomínám," řekl Sax, vzpomínaje na své bezesné noci. "Ale i ty musíš rozlišovat."

"Ano, ano. A jeden z těch rozdílů je, že Hiroko ty materiály potřebuje a nemůže si je vyrobit, vzhledem k nutnosti skrývat se před policií najatou tou tvou úžasnou nadnárodní společností."

Sax jen zamrkal.

"Kromě toho, krádež materiálů je jedna z mála akcí odporu, které nám nyní zbyly. Hiroko souhlasila s Majou, že zjevné sabotáže jsou jen inzercí existence podzemí a výzvou k represáliím a zničení polosvěta. Je lépe prostě na chvíli zmizet, říká, a nechat je, aby si mysleli, že jsme nikdy ve velkém počtu neexistovali."

"To je dobrý nápad," řekl Sax. "Ale překvapuje mě, že ty děláš to, co Hiroko říká."

"Moc legrační," řekl Desmond a zašklebil se. "Ale co - já si taky myslím, že je to dobrý nápad."

"Ano?"

"Vlastně ne. Ale ona mě k tomu přemluvila. Je to možná pro dobrou věc. Stejně je pořád ještě spousta materiálů, které je třeba získat."

"A nedají ty krádeže tip policii, že jsme ještě stále tam venku?"

"Ani náhodou. Je to tak rozšířené, že si nás nikdo nemůže všimnout. Dělá to spousta lidí, co jsou uvnitř systému."

"Jako já."

"Jo, ale ty to neděláš pro peníze, že?"

"Pořád se mi to nelíbí."

Desmond se zasmál. "To je syndrom rukojmího. Pracuješ s nimi, poznal jsi je a máš k nim sympatie. Nesmíš zapomínat, co tady dělají. Pojď, dopijeme tu kaktusovou kořalku, a já ti ukážu některé věci, které jsi neviděl, přímo tady, v Burroughs."

Rozhlédl se po baru. "Začíná tady být trochu hlučno," dodal. "Dopijeme to a půjdeme."

Dopili a vyšli na ulici. Půlhodinová procházka je dovedla do Princeznina parku. Tam odbočili doprava a vydali se vzhůru po strmém Thothovu bulváru. Pod StOLOvou horou zatočili doleva a došli do nejzápadnější části kopule.

"Podívej se, vracejí se zase k těm starým králíkárnám pro dělníky," ukázal Desmond. "To jsou teď Subarashiho standardní ubytovny, ale podívej se, jak jsou ty jednotky zasazeny do hory. V Black Syrtis byl kdysi závod na zpracování plutonia, jenže to tenkrát ještě bylo daleko od města. Teď ale Subarashi staví dělnické ubytovny hned vedle, a práci dělníků je dohlížet na zpracování plutonia a odstraňování odpadu, někde na sever od Nili Fosae, kde ho budou používat nějaké rychlé integrální reaktory. Čistící proces by měl být kompletně robotizovaný, jenže oni zjistili, že využívat k tomu lidi je mnohem levnější."

"Ale ta radiace," řekl Sax a užasle zamrkal.

"Jo," řekl Desmond a ušklíbl se. "Dostávají čtyřicet remů za rok."

"Kecáš!"

"Nekecám. Říkají to těm dělníkům a dávají jim rizikové příplatky, a po třech letech dostávají bonus, což je omlazovací kúra."

"Jinak by na to neměli?"

"Je to nákladné. A existují seznamy čekatelů. Toto je způsob, jak ten seznam přeskočit, a mít uhrazené náklady."

"Ale čtyřicet remů! Nikdo si nemůže být jistý, že ta kúra napraví škody, které to může způsobit!"

"To víme my," řekl Desmond a zamračil se. "Ale oni ne."

"A Subarashi to dělá jen proto, aby snížil náklady?"

"U takové velké kapitálové investice je to důležité, Saxi. Náklady se snižují všemi možnými způsoby. Ta továrna, klinika i ubytovny mají například společný kanalizační systém."

"Děláš si legraci."

"Nedělám. Moje vtipy jsou vtipnější než tohle."

Sax mávl odmítavě rukou.

"Podívej," řekl Desmond, "už neexistují žádné kontrolní úřady. Žádné stavební předpisy, nic takového. Je to důsledek úspěchu nadnárodních společností v roce 2061 - teď si určují svá vlastní pravidla. A ty víš, jaké je jejich jediné pravidlo."

"Ale to je prostě stupidní."

"No, to víš, tuhle konkrétní divizi Subarashiho vedou Gruzínci, a v jejich myšlení znovu ožil veliký Stalin. Je to jakési

vlastenecké gesto, vést svou zem co nejpitoměji. To znamená i obchod. A samozřejmě, vrcholový management Subarashiho je stále japonský, a oni věří, že Japonsko vyrostlo díky tomu, že bylo tvrdé. Říkají, že v šedesátém prvním získali zpátky to, co ztratili ve druhé světové válce. Je to nejbrutálnější nadnárodní společnost tady nahoře, ačkoli je ostatní velmi úspěšně napodobují. Praxe je v tomto smyslu určitá anomálie, na to nesmíš zapomenout."

"Takže se jim odměníme tím, že je budeme okrádat."

"Tys šel pracovat pro Biotique. Možná bys měl změnit zaměstnání."

"Ne."

"Myslíš, že bys dokázal dostat ty materiály od některé ze Subarashiho firem?"

"Ne."

"Ale od Biotique bys to dokázal."

"Pravděpodobně. Bezpečnostní opatření jsou ale dost přísná."

"Ale dokázal bys to."

"Pravděpodobně." Sax o tom chvíli přemýšlel. "Něco za to chci."

"Ano?"

"Zaletíš se mnou k té spalovací zóně soletty, abych se na ni podíval?"

"Jistě. Sám bych to rád znovu viděl."

* * *

Příštího rána tedy opustili Burroughs a vydali se vlakem na jih k Velkému valu, do Libya Station, nějakých sedmdesát kilometrů od Burroughs. Tam vklouzli do svého tunelu a prošli jím ven do skalnaté okolní krajiny. V mělkém grabenu našli jedno z Desmondových vozidel, a když padla noc, vyjeli na východ podél Valu do malého úkrytu rudých v okrajovém valu kráteru Du Martheray v blízkosti ploché skalní plošiny, kterou rudí používali jako vzletovou a přistávací dráhu. Desmond Saxe jejich hostitelům neidentifikoval. V malém hangáru nastoupili do jednoho ze Spencerových starých 'neviditelných' letounů, vyrolovali na plošinu a rozjeli se po ranveji. Jakmile byli ve vzduchu, zamířili nocí na východ.

Nějaký čas letěli mlčky. Sax zahlédl pouze třikrát na temném povrchu planety nějaká světla: jednou stanici v kráteru Escalante, jednou malou, pohyblivou se řadu světél jedoucího vlaku, a naposled to bylo nějaké neidentifikovatelné blikání v drsné krajině za Velkým valem. "Co myslíš, že to je?" zeptal se Sax.

"Nemám tušení."

Po několika minutách Sax řekl: "Narazil jsem na Phyllis."

"Fakt? Poznala tě?"

"Ne."

Desmond se zasmál. "To je celá Phyllis."

"Spousta starých známých mě nepoznala."

"Jo, ale Phyllis... Ještě pořád je prezidentkou Úřadu pro přeměnu?"

"Ne. Stejně se nezdálo, že si myslí, že to byl kdoví jaký post spojený s velkou mocí."

Desmond se znovu zasmál. "Je hloupá. Ale dostala tu skupinu na Clarkovi zpátky, to jí musím přiznat. Myslel jsem, že je to beznadějně."

"Hodně o tom víš?"

"Mluvil jsem s dvěma lidmi, kteří tam byli, jo. Jednou večer v Burroughs, v Pingo baru. Koneckonců jsem jim nemohl říct, aby o tom drželi hubu."

"Stalo se něco ke konci jejich letu?"

"Ke konci? No vlastně jo - někdo zemřel. Myslím, že nějaká žena si rozdrtila ruku, když evakuovali Clarka, a Phyllis z nich ze všech měla nejbližší k doktorovi, takže se o ni po celou cestu starala a myslela si, že to zvládne, ale pak jim tuším něco došlo, to z toho, co mi ti dva povídali, nebylo moc jasné, a obrátilo se to k horšímu. Phyllis svolala modlitební shromáždění a modlila se za ni, ale ta žena stejně zemřela, pár dní předtím, než vstoupili do terránského systému."

"Aha," řekl Sax. Pak dodal: "Nezdá se, že by Phyllis byla... ještě tak religiózní."

Desmond si odfrkl. "Phyllis nebyla nikdy religiózní, jestli chceš slyšet můj názor. Její náboženství byl byznys. Zkus navštívit skutečné křesťany, jako jsou ti lidé tam dole v Christianopolis nebo v Bingenu, a zjistíš, že se u snídani nebaví o ziscích a nevytahují se na tebe s tou horoucí spravedlností a poctivostí, kterou mají. Spravedlnost a poctivost, dobrý Bože - to je... nejnejpříjemnější vlastnost člověka. Ty víš, že to musí být dům postavený na písku, ech? Ale křesťané z polosvěta nejsou... no, takoví. Jsou to gnostici, kvakeři, baptisté, baháisté, rastafariáni - podle mě ti nejpříjemnější lidé v podzemí, a to jsem obchodoval s každým. Tak užiteční. A nesnaží se chovat, jako by byli s Ježíšem nejlepší přátelé. Nemají daleko k Hiroko. Tady dole existuje nějaká mystická síť." Uchechl se. "Ale Phyllis, no, a všichni ti obchodní fundamentalisté - používají náboženství jen proto, aby zakryli vydírání. To nenávidím. Vlastně jsem od přistání nikdy neslyšel Phyllis mluvit religiózním způsobem."

"Měl jsi hodně příležitostí slyšet Phyllis mluvit poté, co jsme přistáli?"

Další smích. "Víc než by sis možná myslel. Viděl jsem v těch prvních letech víc než ty, pane laborante! Měl jsem všude své malé skryše."

Sax vydal zvuk vyjadřující skepsi a Desmond zařval smíchem a plácl ho po rameně. "Jak jinak bych mohl vědět, že ty a Hiroko jste to dali tenkrát v Underhillu dohromady?"

"Hmm."

"No jo, viděl jsem toho spoustu. Samozřejmě, totéž by se dalo říct prakticky o každém muži v Underhillu, a byla by to pravda. Ta čarodějnice si nás všechny držela jako nějaký svůj harém."

"Mnohomužství?"

"Jo, zatraceně, a mnohonásobně."

"Hmm."

Desmond se mu vysmál.

* * *

Za úsvitu zpozorovali sloup bílého kouře zakrývajícího hvězdy na celé čtvrtině oblohy. Chvilí jim tento hustý oblak připadal jako pouhá přírodní anomálie, ale jak pokračovali v letu a překročili rozhraní mezi osvětlenou a neosvětlenou částí planety, objevil se před nimi na východním horizontu široký pás zářivé půdy - oranžový pruh, táhnoucí se krajinou zhruba od severovýchodu na jihozápad, zakrytý kouřem zvedajícím se z jednoho jeho úseku. Koryto pod závojem kouře bylo bílé a bouřlivé, jako kdyby tam byla uvězněna malá sopka. Nad ní se tyčil sloup osvětleného kouře, tak pevný, že vypadal jako skutečný hmatatelný sloup, zvedající se přímo vzhůru, postupně slábnoucí s řidnoucím kouřem a ztrácející se tam, kde kouř dosáhl své maximální výšky kolem deseti tisíc metrů.

Nejdříve na obloze nepozorovali žádnou známku po původu paprsku - vzdušné čočky byly koneckonců čtyři sta kilometrů vysoko. Pak nabyl Sax dojmu, že vidí něco jako přízrak mraku, planoucí neskutečně vysoko. Možná to bylo ono, možná ne. Desmond si tím nebyl jist.

Nicméně u základny sloupu byla viditelnost jasná - světelný sloup měl v sobě cosi biblického, a roztavená skála pod ním byla skutečně rozpálená, zářivě bílá. Tak nějak vypadalo 5000° K. "Musíme být opatrní," řekl Desmond.

"Kdybychom do toho sloupu vlétli, dopadli bychom jako můra v plameni."

"Ten kouř je taky určitě velmi turbulentní."

"Jo. Proto taky chci zůstat po větru."

Tam dole, kde se světelný sloup setkával s oranžovým kanálem, se valil vzhůru stále nový a nový kouř. Na sever od bílé skvrny, kde měla skála možnost vychladnout, připomínal vytavený kanál Saxovi film o erupcích sopek na Havaji. Zářivé žluté oranžové vlny se draly kanálem na sever, přičemž občas narazily na překážku a vystříkovaly na tmavé břehy. Kanál byl asi dva kilometry široký a táhl se oběma směry až za obzor. Mohli ho vidět v délce přibližně dvou set kilometrů. Na jih od světelného sloupu bylo řečiště kanálu skoro pokryté chladnoucí tmavou skálou, s pavučinou tmavě oranžových prasklin. Už jen příměstí kanálu byla známkou toho, že nejde o přirozený lávový kanál. Kromě toho, na povrchu Marsu už po mnoho tisíc let nedošlo k žádné sopečné činnosti.

Desmond převedl letoun do ostré zatáčky a zamířil k severu.

Kanál roztavené skály se táhl po mnoho kilometrů k severovýchodu, bez jakékoli změny. Pak, když se dostali dál od současné zóny pálení, oranžová barva ztmavla. Ještě dál byl povrch kanálu černý, stejně jako jeho břehy po obou stranách, rovné koryto čisté černi, táhnoucí se přes rezavě zbarvenou vysočinu Hesperie.

Desmond znovu stočil letoun na jih a přiblížil se těsněji ke kanálu. Když se znovu objevily oranžové praskliny, rozkolísaly letoun vzestupné tepelné proudy, takže raději uhnuli trochu na západ. Samotná záře roztavené skály osvětlovala černé břehy kanálu. "Myslel jsem, že to mělo být sklo," řekl Sax.

"Obsidián. Vlastně jsem viděl různé barvy. To závisí na minerálech v tom skle."

"Jak daleko se ta hrůza táhne?"

"Prořezávají se od Cerberu do Hellas, západně od Tyrreny a hadriackých sopek."

Sax hvízdal.

"Říkají, že to bude kanál mezi Hellaským mořem a tím severním oceánem."

"Ano, ano. Ale uvolňují těkavé uhličitany trochu příliš rychle."

"Zhušťují atmosféru, správně?"

"To ano, ale CO₂! Tím ničí celý plán! Takovou atmosféru nedokážeme dýchat po mnoho let! Budeme uvězněni ve městech."

"Možná si myslí, že se toho CO₂ dokážou zbavit, až se povrch a atmosféra oteplí." Desmond na něj pohlédl. "Už jsi viděl dost?"

"Víc než dost."

Desmond se zasmál a převedl letoun do další ostré zatáčky. Pak zamířil ranními stíny zpět k rozhraní dne a noci.

"Přemýšlej o tom, Saxi. Po nějaký čas budou lidé nuceni zůstat ve městech, což je výhodné, když si chceš udržet kontrolu nad situací. Vypálíš kanály těmi létajícími lupami a dost brzy budeš mít svou atmosféru o tlaku jednoho baru, a svou teplou a vlhkou planetu. Pak vyvineš nějakou metodu, jak zbavit vzduch oxidu uhličitého - něco musí mít v rukávu, na průmyslové nebo biologické bázi, případně kombinaci obojího. Nepochybně něco, co mohou prodat. A budeš mít další Zemi, a to dost rychle. I když to může být nákladné."

"To je sakra určitě nákladné! Do všech těchto velikých projektů musí nadnárodní společnosti investovat obrovské částky, a dělají to, i když jsme byli na dobré cestě dosáhnout teploty 273° K. Já to nechápu."

"Možná se jim to zdá příliš málo. Teplota kolem bodu mrazu je koneckonců trošku nízká. Saxova vize terraformingu, dalo by se možná říct. Praktická, ale..." Zasmál se. "Nebo mají možná pocit, že musí spěchat. Země je v chaosu, Saxi."

"To vím," řekl Sax ostře. "Studoval jsem to."

"To je dobře! Ne, vážně. Takže víš, že lidé, kterým se nedostává omlazovací kúry, začínají být zoufalí - začínají stárnout, a jejich šance tu kúru vůbec dostat se stále zhoršují. A lidé, kterým se jí dostalo, zvláště ti nahoře, se teď pokoušejí najít řešení situace. Šedesátý první je poučil, co se může stát, když se věci vynmknou kontrole. Takže si kupují zaostalé země jako špatná manga na konci trhu. Ale nezdá se, že by to pomáhalo. A tak dalším východiskem, je pro ně čerstvá, prázdná planeta, ještě ne zcela připravená pro obsazení, ale nemající k tomu už daleko. Plná potenciálu. Mohl by to být nový svět. Mimo dosah těch miliard, které nedostanou omlazovací kúru."

Sax se nad tím zamyslel. "Únikový prostor, myslíš. Místo, kam by se dalo uprchnout, kdyby nastaly problémy."

"Přesně. Myslím, že v těch nadnárodních společnostech jsou lidé, kteří chtějí právě proto terraformovat Mars tak

rychle, jak je to možné, všemi nezbytnými prostředky."

"Aha," řekl Sax. A po celý zbytek zpáteční cesty už mlčel.

* * *

Desmond ho doprovodil zpátky do Burroughs, a když spolu šli z Jižního nádraží do Hunt Mesa, mohli přes vrcholky stromů Canal Parku v mezeře mezi Branch Mesa a StOLOvou horou dohlédnout k Black Syrtis. "Skutečně dělají podobné stupidity po celém Marsu?" řekl Sax.

Desmond přikývl. "Příště ti přinesu seznam."

"Přines." Sax zavrtěl hlavou. "To přece nedává smysl. Ignoruje to dlouhodobou perspektivu."

"Jsou to běžci na krátké tratě."

"Ale oni budou žít dlouho! Pravděpodobně budou ještě u toho, až se jim celá tahle politika zhroutí na hlavu!"

"Možná to tak neberou. Snaží se si vytvořit určitou reputaci tím, že velice rychle vybudují nějakou společnost, pak se nechají najmout jinam, a zkusí to znovu. Tak to tam nahoře chodí."

"Na tom nezáleží, jak to chodí nahoře, tady půjde k čertu všechno! Nevěnují pozornost zákonům fyziky!"

"Ovšemže ne! Ty sis toho nevšímal už předtím, Saxi?"

"Asi ne."

Samozřejmě věděl, že lidské jednání je iracionální a nevysvětlitelné. To nemohl přehlédnout nikdo. Ale teď si uvědomil, že předpokládal, že lidé, kteří se podíleli na vládě, jednali v dobré víře a snažili se vést správu rozumným způsobem, s ohledem na dlouhodobý prospěch lidstva a jeho biofyzického podpůrného systému. Když se tento názor pokusil vyjádřit, Desmond se mu vysmál.

"Ale proč by to jinak dělali, když ne proto?" zeptal se Sax rozčileně.

"Moc," řekl Desmond. "Moc a zisky."

"Aha."

Sax o tyto věci vždycky projevoval tak hluboký nezájem, že dokázal těžko pochopit, proč by se o ně měl zajímat kdokoli jiný. Co jiného byl osobní zisk a moc než svoboda dělat to, co jste chtěli dělat? A jakmile jste měli tuto svobodu, jakékoli další bohatství nebo moc omezovaly vaši možnost volby, a tím i vaši svobodu. Člověk se stával sluhou svého bohatství nebo moci, donucen trávit všechny svůj čas jejich ochranou. Takže, při správném pohledu, svoboda vědce, který měl k dispozici svou laboratoř, byla největší možná svoboda. Jakékoli další bohatství nebo moc ji pouze narušovaly.

Když Sax popsal tuto filozofii, Desmond mu potřásl rukou. "Někteří lidé rádi říkají ostatním, co mají dělat. Tohle mají raději jež svobodu. Hierarchii, víš. A své místo v té hierarchii. Pokud je dost vysoké. Každý se snaží zaujmout své místo. Je to bezpečnější než svoboda. A spousta lidí jsou zbabělci."

Sax zavrtěl hlavou. "Já myslím, že je to prostě neschopnost pochopit koncepci snižující se návratnosti. Jako by nikdy neměli dost. Neodpovídá to realitě. Chci říct, v přírodě neexistuje proces, který nebere neustále zřetel na kvantitu!"

"Rychlost světla."

"Pchá, irrelevantní. Fyzikální realita v těchto kalkulacích zcela evidentně nepředstavuje žádný faktor."

"Dobře řečeno."

Sax nespokojeně zavrtěl hlavou. "Náboženství. Nebo ideologie. Jak to říkával Frank? Imaginární vztah k reálné situaci? To byl člověk, který moc miloval."

"Pravda."

"Ale měl velkou představivost."

Zastavili se v Saxově apartmá, převlékli se a pak vyjeli na vrcholek hory, aby posnídali u Antonia. Sax stále přemýšlel o jejich diskusi. "Problém je, že lidé s hypertrofovaným zájmem o bohatství a moc získávají pozice, které jim tyto dary poskytují v nadměrné míře, a pak zjišťují, že jsou jejich otroky ve stejné míře jako jejich pány. A pak jsou z toho nespokojení a zahořklí."

"Jako Frank, chceš říct."

"Jo. Takže se zdá, že ti mocní v sobě skoro vždycky mají nějaký dysfunkční aspekt. Cokoliv od cynismu k plně rozvinuté destruktivitě. Nejsou šťastní."

"Ale jsou mocní."

"Ano. A tím pádem představují problém. Lidské záležitosti," Sax se na okamžik odmlčel, aby si mohl ukousnout z rohlíku, "víš, by měly být spravovány v souladu s principy ekologie systémů."

Desmond se hlasitě rozesmál, až se lidé u vedlejších stolů ohlédlí. Spěšně sáhl po ubrousku, aby si očistil bradu. "To je koncepce!" zvolal a znovu se rozesmál. "Ha, ha ha! Ach, můj Saxičku! Vědecké blouznění, ech?"

"No, a proč ne?" řekl Sax tvrdohlavě. "Chci říct, principy ovládající chování dominantního druhu ve stabilním ekosystému jsou poměrně jasné a přímočaré. Vsadím se, že rada ekologů by dokázala sestavit program, který by vedl ke stabilní a blahodárné společnosti!"

"Jen kdybys svět řídil ty," řekl Desmond, a začal se znovu smát.

"Nejenom já."

"Ne, jistě ne. Jenom žertuji." Desmond se uklidnil. "Viš, že Vlad a Marina pracovali na své eko-ekonomii spoustu let. Dokonce využili mě, abych ji šířil mezi podzemními koloniemi."

"To jsem ani nevěděl," řekl Sax překvapeně.

Desmond zavrtěl hlavou. "Musíš víc koukat kolem sebe, Saxi. Na jihu jsme žili už dlouho podle eko-ekonomie."

"Budu se na to muset podívat."

"Jo." Desmond se široce usmál. "Je spousta toho, co se musíš naučit." Přinesli jim objednaná jídla spolu s karafou pomerančového džusu. Desmond naplnil sklenice, přitukl si se Saxem a nabídl přípitek. "Ať žije revoluce!"

Desmond odjel na Jih, když si předtím ještě vynutil slib, že Sax pro Hiroko ukradne z Biotique, co bude moci. "Musím jet, protože se mám setkat s Nirgalem." Objal Saxe a odešel.

Uplynul měsíc, během něhož Sax přemýšlel o všem, co se dověděl od Desmonda a z videozáznamů, a byl z toho čím dál znepokojenější. Stále ještě se v noci budil a nemohl znovu usnout.

Pak, jednoho rána, po jedné z těch neklidných, bezesných nocí, se ozval Saxův náramkový komunikátor. Byla to Phyllis; měla ve městě nějakou schůzi a chtěla s ním jít na večeři.

Sax souhlasil, se svým vlastním překvapením a Stephenovým entuziasmem. Setkali se večer u Antonia. Políbili se v evropském stylu a číšník je zavedl k rohovému stolu, odkud byl krásný výhled na město. Sax sotva věděl, co jí. Při jídle vedli nesouvislou řeč o nejnovějších událostech v Sheffieldu a v Biotique.

Po sýrovém koláči si dali brandy. Sax s odchodem nespěchal, protože si nebyl jist, co má Phyllis v plánu dál. Nedala to jasně najevo, a zdálo se, že nijak nespěchá.

Teď se pohodlně opřela ve svém křesle a vesele se na něho zadívala. "No vážně jsi to ty, že?"

Sax udiveně potřásl hlavou, aby dal najevo své nepochopení.

Phyllis se zasmála. "Opravdu je těžké tomu uvěřit, fakt. Za starých časů jsi takový nikdy nebyval, Saxi Russelle. Nikdy bych nehádala, že z tebe za sto let bude takový milenec."

Sax se neklidně zavrtil a rozhlédl se kolem. "Řekl bych, že to vypovídá víc o tobě než o mně," řekl se Stephenovou milou nestydatostí. Vedlejší stoly byly prázdné, a číšníci je nechali o samotě. Restaurace se měla za půl hodiny zavírat. Phyllis se znovu zasmála, ale její oči se na něho dívaly tvrdým pohledem, a Sax si náhle uvědomil, že se zlobí.

Nepochybně jí vadilo, že z ní muž, kterého znala osmdesát let, udělal blázna. A byla rozzlobená, že se rozhodl z ní toho blázna udělat. A proč taky ne? Koneckonců to demonstrovalo základní nedostatek důvěry, zvláště od někoho, kdo s vámi spal. Jeho nepřímý morální chování u ledovce Arena se mu teď vracelo jako bumerang, spolu s její pomstou. Ale co teď s tím? Vzpomněl si na tu chvíli ve výtahu, kdy ho políbila. Předtím ho nepoznala, a teď ano. Byla v tom jistá symetrie. A v obou případech se s tím musel vypořádat.

"Nemáš mi co říct?" zeptala se nakvašeně Phyllis.

Rozhodil rukama. "Co tě vede k tomu, aby sis myslela, že jsem někdo jiný?"

Znovu se hněvivě zasmála. Pak se na něho podívala se sevřenými rty. "Teď už je snadné to poznat," řekla. "Myslím, že ti akorát zvětšili nos a bradu. Ale oči máš stejné, a taky tvar hlavy. Je legrační, na co si vzpomínáš, a na co zapomínáš."

"To je pravda."

Ve skutečnosti to nebyla otázka zapomínání. Sax měl dojem, že tu ty vzpomínky jsou stále, někde dobře uložené.

"Vlastně si nedovedu vybavit tvou starou tvář," řekla Phyllis. "Pro mě jsi byl vždycky laboratorní šotek s nosem zabořeným do obrazovky. Taková velká laboratorní krysa." Teď jí v očích zablýskalo. "Ale pak ses někde naučil docela dobře imitovat lidské chování, co? Dost dobře na to, abys oblbnul starou kamarádku, které se líbilo, jak vypadáš."

"My nejsme staří kamarádi."

"Ne," odsekla. "To věřím, že ne. Ty a tvoji staří kamarádi jste se mě pokoušeli zabít. A zabili jste tisíce jiných lidí, a zničili většinu této planety. A zjevně tam venku pořád existují, protože bys tady jinak nebyl, že? Vlastně musí být pořádně rozlezlí všude, protože když jsem procházela DNA kontrolu tvého spermatu, v úředních záznamech Úřadu pro přeměnu jsi byl zanesen jako Stephen Lindholm. To mě na chvíli svedlo ze stopy. Ale bylo v tobě něco, co vzbudilo mou zvědavost. Když jsme spadli do té rozsedliny - připomnělo mi to něco, co se stalo, když jsme byli v Antarktidě. Ty, Tatjana Durovová a já jsme byli nahoře na Nussbaum Riegel, když Tatjana zakopla a podvrtila si kotník, a bylo pozdě a začal se zvedat vítr. Museli nás zpátky na základnu odvézt helikoptérou, a zatímco jsme čekali, tys nalezl nějaký druh skalního lišejníku..."

Sax zavrtil hlavou, doopravdy překvapen. "Na to si nevzpomínám." A nevzpomínal si. Ten rok výcviku v suchých údolích Antarktidy byl velice intenzivní, ale nyní pro něho byl celý ten rok jen matnou vzpomínkou. Bylo těžké uvěřit, že k tomu opravdu došlo. Nedokázal si ani vybavit, jak chudák Tatjana Durovová vypadala.

Pohlcen těmito myšlenkami přeslechl něco z toho, co Phyllis říkala, ale pak zachytil: "... zkontrolovala znovu podle starých záznamů v paměti mé AI, a tam jsi byl."

"Paměťové jednotky tvé AI mohou být poškozené," řekl nepřítomně. "Zjistilo se, že obvody trpí kosmickým zářením, pokud nejsou čas od času posíleny."

Ignorovala tuto chabou námitku. "Jde o to, že je stále třeba dávat si pozor na lidi, kteří dokážou takto změnit záznamy Úřadu pro přeměnu. A obávám se, že tohle nemohu nechat jen tak projít. I kdybych chtěla."

"Co tím myslíš?"

"Ještě nevím. Záleží na tom, co uděláš. Mohl bys mi jednoduše říct, kde ses skrýval, s kým a co se tam děje."

Koneckonců, v Biotique ses objevil teprve před rokem. Kde jsi byl předtím?"

"Na Zemi."

Chladně se usmála. "Jestli to nechceš vyřešit tímto způsobem, budu nucena požádat o pomoc některé ze svých společníků. V Kasei Vallis jsou lidé z bezpečnosti, kteří tvou paměť ožíví."

"Do toho."

"Nemyslím to obrazně. Nebudou z tebe informace vytloukat, nebo něco takového. Jsou jiné metody. Stimulují ti hippocampus a amygdalu, a kladou otázky. Lidé prostě odpovídají."

Sax se nad tím zamyslel. Mechanismus paměti nebyl ještě stále dobře prozkoumán, ale na oblasti, o kterých se vědělo, že k tomuto mechanismu patří, se nepochybně daly aplikovat různé metody. Rychlé MRI, ultrazvuk, bůhví co. A Sax nepochyboval o tom, že by to bylo určitě nebezpečné.

"No?" řekla Phyllis.

Hleděl na její úsměv, tak hněvivý a triumfální. Úšklebek. Paměti mu letěly útržky myšlenek, obrazy beze slov. Desmond, Hiroko, děti v Zygote, volající: Proč, Saxi, proč? Musel udržovat nehybnou tvář, aby nedal najevo svou nechuť k ní, která ho náhle zaplavila jako příbojová vlna. Možná to byl ten druh nechuti, který lidé nazývali nenávist.

Po chvíli si odkašlal. "Myslím, že to raději řeknu tobě."

Odměřeně přikývla, jako by šlo o rozhodnutí, které by byla učinila sama. Rozhlédla se kolem: celá restaurace už byla prázdná, číšníci seděli u jednoho stolu a popíjeli grapu. "Půjdeme do mé kanceláře," řekla.

Sax přikývl a vstal. Pravá noha ho nějak neposlouchala. Začal kulhat za ní. Rozloučili se s číšníky a vyšli ven.

Ve výtahu Phyllis stiskla tlačítko do úrovně podzemní dráhy. Sax se zhluboka nadechl, pak trhl hlavou, jako by na kontrolním panelu uviděl něco neobvyklého. Phyllis instinktivně sledovala jeho pohled, a on ji udeřil ze strany do čelisti. Narazila do stěny kabiny a zhroutila se, omámená a lapající po dechu. Kotníky pravé ruky ho příšerně bolely. Stiskl tlačítko do podlaží o dvě úrovně výše než podzemní dráha, odkud vedla dlouhá pasáž lemovaná obchody, které budou v tuto hodinu zavřené. Uchopil Phyllis v podpaží a zvedl ji. Byla vyšší než on, a těžká. Když se dveře výtahu otevřely, byl připraven volat o pomoc. Ale přede dveřmi nikdo nestál, takže si přehodil jednu její ruku kolem krku a odtáhl ji k jednomu z malých vozíků stojících nedaleko výtahu, jež byly k dispozici lidem, kteří se někam potřebovali rychle dostat, nebo měli nějaký náklad. Hodil ji na zadní sedadlo. Zasténala, jako by přicházela k sobě. Sedl si před ní na sedadlo řidiče, sešlápl akcelerátor až k podlaze a malé vozidlo se rozjelo chodbou. Přistihl se, že těžce dýchá a potí se.

Minul pár toalet a zastavil. Phyllis se bezmocně sesula ze sedadla na podlahu. Zasténala hlasitěji. Brzy přijde k vědomí, pokud se to už nestalo. Běžel se podívat, jestli je mužská toaleta odemčená. Byla, takže se vrátil k vozíku, vytáhl Phyllis a přehodil si ji přes rameno. Klopýtal pod její vahou, dokud se nedostal ke dveřím mužské toalety. Pak ji shodil dolů. Hlavou udeřila o betonovou podlahu a její sténání ustalo. Otevřel dveře, vtáhl ji dovnitř, pak dveře zavřel a zamkl. Sedl si vedle ní na podlahu koupelny. Stále dýchala a její pulz byl mělký, ale pravidelný. Zdála se být v pořádku, ale uzemněná ještě víc, než když ji předtím uhodil. Pleť měla vlhkou a bledou, ústa zůstala otevřená. Pocítil k ní lítost, dokud si nevzpomněl na její hrozbu, že ho předá technikům bezpečnosti, aby z něho vypáčili jeho tajemství. Měli sice pokročilé metody, ale pořád to bylo mučení. A kdyby se jim to podařilo, dověděli by se o skrytých útočištích na jihu i všechno ostatní. Jakmile by získali obecnou představu o tom, co ví, mohli by z něho dostat konkrétní podrobnosti. Nebylo by možné odolat jejich kombinaci drog a stimulace mozku.

A i teď Phyllis věděla příliš mnoho. Skutečnost, že měl tak dokonalou falešnou ID, vypovídala o tom, že existuje celá doposud skrytá infrastruktura. Jakmile se dovědí o její existenci, dokážou ji pravděpodobně vystopovat. Hiroko, Desmond, Spencer, který pronikl hluboko do systému v Kasei Vallis, všichni odhaleni... Nirgal a Jackie, Petr, Ann... všichni. Protože on nebyl dost chytrý, aby se vyhnul pitomé ženské jako Phyllis. Rozhlédl se po mužské toaletě. Byly zde dvě kabiny, umyvadlo, zrcadlo a obvyklá polička s antikoncepčními pilulkami, papírovými ručníky a bombičkami rekreačních plynů. Na ty se nyní zadíval a přemýšlel. Jak se mu v mysli formovaly plány, šeptal instrukce do své náramkové AI. Desmond mu kdysi dal jisté velmi destruktivní virové programy, a on teď připojil svůj náramek k Phyllisinu a čekal, až proběhne jejich přenos. Při troše štěstí by mohl zničit celý systém: osobní bezpečnostní opatření nezmohla nic proti Desmondovým vojenským virům, nebo to Desmond alespoň tvrdil.

Ale stále zde byla Phyllis. Rekreační plyny na policičce byly většinou oxid dusitý, v individuálních inhalátorech, obsahujících dva nebo tři krychlové metry plynu. Místnost měla podle jeho soudu kolem čtyřiceti kubických metrů. Ventilační mřížka byla u stropu a bylo by možné ji ucpat ručníky.

Vsunul do otvoru kreditní kartu a koupil si všech dvacet kapesních lahví rekreačních plynů, spolu s maskou na nos a ústa. Oxid dusitý bude o něco těžší než vzduch v Burroughs.

Vytáhl malé nůžky a odstříhl kus z ručníku. Vylezl na toaletu a ucpal ručníkem šterbiny mřížky ventilace. Stále ještě tam byly mezery, ale velice malé. Slezl dolů a přešel ke dveřím. Pode dveřmi byla asi centimetrová škvíra. Odstříhl z ručníku další pruhu. Phyllis chrápala. Otevřel dveře, nohou vystrčil ven láhve s plynem, a vyšel za nimi ven. Naposled se podíval na Phyllis ležící na podlaze a zavřel dveře. Nacpal pod ně pruhu z ručníku, ponechávaje jen malou škvíru v rohu. Pak se rozhlédl kolem, posadil se, přiložil pružnou masku ke škvíře, otevřel první láhev a vpustil její obsah na pánskou toaletu. Udělal to dvacetkrát. Pak si nacpal prázdné bombičky do kapes a zbytek do malého ranečku, který si udělal z posledního pruhu ručníku. Pak vstal a znovu nasedl do vozíku. Dupl na akcelerátor a rozjel se zpátky.

Pak náhle zastavil. Vystoupil a rozběhl se zpátky. Trhnutím otevřel dveře pánské toalety, se zatajeným dechem vešel dovnitř a vytáhl Phyllis ven na vzduch. Stále dýchala a na tváři měla drobný úsměv. Sax odolal nutkání ji nakopnout a rozběhl se zpátky k vozíku.

Rozjel se plnou rychlostí na opačnou stranu Hunt Mesa, a pak sjel výtahem na úroveň podzemní dráhy. Nasedl do nejbližšího vlaku jedoucího do South Station. Všiml si, že se mu třesou ruce, a oba kotníky na pravé ruce měl oteklé a začínaly mu modrat. Zatraceně to bolelo.

Na nádraží si koupil jízdenku na jih, ale když podal jízdenku a svůj ID kontrolorovi u vchodu, muž vytřeštil oči a on i jeho společníci vytáhli pistole a začali nervózně volat na pomoc své kolegy ve vedlejší místnosti. Phyllis se zjevně probírala dřív, než Sax podle svých propočtů očekával.

ČÁST 5

BEZ DOMOVA

Biogeneze je v první řadě psychogeneze. Tato pravda nebyla nikdy zjevnější než na Marsu, kde noosféra předcházela biosféru -nejprve vrstva myšlení, obalující mlčící planetu z dálky sny a plány, až do chvíle, kdy John vystoupil z lodě a

řekl: Jsme zde. Od toho okamžiku se zelená síla šířila jako divoký požár, dokud celá planeta nepulzovala viriditas. Bylo to, jako by samotná planeta cítila, že něco postrádá, a při střetnutí rozumu se skálou, noosféry s litosférou vznikla biosféra se stejně překvapující náhlostí jako kouzelníková magická květina.

Nebo to aspoň tak připadalo Michelu Duvalovi, vášnivě oddanému každé známce života v této rezavé pustině, který se chopil Hiročiny areofanie s horlivostí tonoucího člověka, jemuž někdo hodil záchranný pás. Poskytla mu nový způsob vidění. Převzal Annin zvyk vycházet ven hodinu před západem slunce, a v krajině zahálené dlouhými stíny nacházel potěšení v každickém kousku zeleně. V každé malé skvrnce lišejníku viděl miniaturní Provence.

To byl jeho úkol, jak ho nyní chápal: tvrdá práce na překonání protikladu mezi Provence a Marsem. Cítil, že v tomto projektu je součástí dlouhé tradice, protože si už za svých studií všiml, že francouzskému myšlení dominují pokusy vyřešit extrémní protiklady. Pro Descarta to byl protiklad těla a mysli, pro Sartra freudismu a marxismu, pro Teilharda a Charáin křesťanství a evoluce - ten seznam by bylo možno rozšířit, a Michelovi se zdálo, že specifická kvalita francouzské filozofie, její heroické napětí a její tendence být dlouhou cestou dlážděnou velikými neúspěchy vychází z těchto opakovaných pokusů spojit dohromady nemožné. Možná to všechno byly útoky na stejný problém, boj o spojení ducha a hmoty.

Takže nyní Michel trpělivě pracoval, aby spojil zeleného ducha a rezavou hmotu, aby objevil na Marsu svou Provence. A bylo i něco děsivého v tom vidět, jak rychle primitivní biosféra zapustila kořeny, rozkvetla a rozšířila se. Bylo to inherentní vzednutí života, zelený elektrický výboj mezi skálou a myslí. Neuvěřitelná síla, která záe vstoupila do hry, vytvořila nové hybridy, pomohla jim rozšířit se a změnila jejich prostředí tak, aby napomáhalo jejich růstu. V tom všem byl zřejmý přirozený entuziasmus života pro život, ale nyní zde byly i ruce, které tento vývoj vedly a usměřovaly, noosféra. Zelená síla, pronikající do krajiny každým dotykem prstů. Takže lidské bytosti byly skutečně zázračné - vědomí stvořitelé, chodící po tomto novém světě jako mladí bohové, nadaní nezměrnými alchymistickými silami. Proto se Michel díval na každého, koho na Marsu potkal, jako na nového Paracelsa nebo Isaaca Hollanda, zvědav, zdali dokáže změnit olovo ve zlato, nebo skálu v květy.

Američan zachráněný Kojotem nebyl při prvním seznámení o nic pozoruhodnější než kdokoli jiný, s kým se Michel na Marsu setkal; snad jen trochu zvědavější, trochu duchaplnější; robustní muž se snědou tvář, s trochu posměvačným výrazem. Ale Michel byl zvyklý nahlížet pod povrch na proměnlivého ducha, a rychle dospěl k názoru, že mají v rukou záhadného člověka.

Řekl, že se jmenuje Art Randolph a že zachraňoval užitečné materiály ze zříceného výtahu. "Uhlík?" zeptala se Maja. Ale jemu její sarkastický tón unikl, nebo ho ignoroval, a odpověděl: "Ano, ale také -" a začal vypočítávat celý seznam různých exotických minerálů. Maja se na něho jen zamračila, ale nezdálo se, že by si toho všiml. I on měl otázky. Kdo jsou? Co tady venku dělají? Kam ho vezou? Co je to za vozidlo? Jsou skutečně z kosmu neviditelná? Jak se zbavují jejich tepelných stop? Proč potřebují být neviditelní z kosmu? Jsou součástí té legendární ztracené kolonie? Jsou součástí podzemí? Kdo vůbec jsou?

Nikdo mu na otázky hned neodpověděl, a byl to až Michel, který nakonec řekl: "Jsme Mart'ané. Žijeme zde na vlastní účet."

"Podzemí. Neuvěřitelné. Abych pravdu řekl, byl bych si myslel, že vy, mládenci, jste jen mýtus. To je skvělé."

Maja jen odevzdaně pohlédla k nebi, a když jejich host požádal, aby ho vysadili v Echus Overlook, nepřijemně se zasmála a řekla: "Mluvte vážně."

"Co tím myslíte?"

Michel mu vysvětlil, že vzhledem k tomu, že ho nemohou propustit, aniž by prozradili svou přítomnost, ho možná nebudou moci propustit vůbec.

"Och, já bych to nikomu neřekl."

Maja se znovu nepřijemně zasmála.

Michel řekl: "Jde o to, že je to pro nás příliš důležité, než abychom mohli důvěřovat nějakému cizinci. A vy byste to možná nedokázal udržet v tajnosti. Musel byste vysvětlit, jak jste se dostal tak daleko od svého vozidla."

"Mohli byste mě zít zpátky k němu."

"Neradi ztrácíme čas takovými věcmi. Nebyli bychom přijeli, kdybychom si nevšimli, že máte potíže."

"Dobře, to oceňuji, ale musím říct, že moc velká záchrana to taky není."

"Lepší než ta druhá alternativa," řekla Maja ostře.

"To je pravda. A já to oceňuji, fakt. Ale slibuji vám, že o tom nikomu neřeknu. A víte, není pravda, že lidé nevědí, že jste tady venku. Televize tam doma o tom pořád přináší zprávy."

To umlčelo i Maju. Pustila se interkomem do rychlé výměny názorů s Kojotem, který jel s Nirgalem a Kasejem před nimi. Kojot byl neoblomný; když tomu muži zachránili život, určitě mu ho mohou na nějaký čas pozměnit, aby samí sebe uchránili nebezpečí. Michel sdělil jádro rozhovoru jejich zajatci.

Randolph se krátce zamračil, pak pokrčil rameny. Michel nikdy neviděl rychlejší přizpůsobení se zvratu života; chladnokrevnost toho muže byla působivá. Michel ho se zájmem pozoroval, zatímco druhým okem sledoval i obrazovku přední kamery. Randolph se už znovu vyptával, tentokrát na řízení vozidla. Učinil pouze jedinou další zmínku týkající se jeho situace, když se podíval na ovladače rádia a interkomu. "Doufám, že mi dovolíte poslat zprávu mé společnosti, aby věděli, že jsem v bezpečí. Pracuji pro Dumpmines, která je součástí Praxisu. Vy a Praxis máte vlastně hodně společného. I oni dokážou být velice tajuplní. Měli byste je kontaktovat už ve vlastním zájmu. Určitě máte nějaká kódovaná pásma, která používáte, že?"

Maja ani Michel neodpověděli. A později, když Randolph odešel na toaletu, Maja zasyčela: "Je to zjevně špión. Tam venku byl úmyslně, abychom ho mohli sebrat."

To byla Maja. Michel se s ní ani nepokoušel přit, jen pokrčil rameny. "Určitě s ním tak zacházíme."

A pak se Randolph vrátil a vyptával se dál. Kde žije? Jaké to je neustále se skrývat? Michel se tím začínal bavit. Stále víc to vypadalo jako zkouška. Randolph se zdál zcela otevřený, přátelský, jeho snědá tvář vyjadřovala naivitu měsíčního jehněte - a přece je jeho oči velmi pozorně sledovaly, a s každou nezodpovězenou otázkou vypadal potěšeněji, jako by k němu odpovědi na ně přicházely nějakou telepatii. Každý člověk představoval velikou sílu, každý člověk na Marsu byl alchymista, a ačkoli Michel už dávno rezignoval na psychiatrii, stále dokázal poznat práci mistra. Skoro se zasmál rostoucímu nutkání, které v sobě cítil, přiznat všechno tomuto statnému muži s lehce posměšným pohledem, stále ještě neohrabanému ve zdejší gravitaci. Pak zapívalo jejich rádio a v reproduktorech zabzučela zhuštěná zpráva trvající sotva dvě sekundy. "Podívejte," řekl Randolph, "právě takhle byste mohli poslat zprávu Praxisu."

Ale když AI skončila dešifrování zprávy, bylo po legraci. Sax byl v Burroughs zatčen.

* * *

Za úsvitu zastavili a celý den strávili debatami o tom, co dělat. Seděli v obytném oddělení a na jejich tvářích se zračily starosti a obavy - na všech s výjimkou jejich zajatce, který seděl mezi Nirgalem a Majou. Nirgal si s ním potřásl rukou a kývl mu na pozdrav, jako by byli staří přátelé, ačkoli žádný z nich neřekl ani slovo. Ale jazyk přátelství nespočíval ve slovech.

Zpráva o Saxovi přišla od Spencera, přes Nadju. Spencer pracoval v Kasei Vallis, což byl jakýsi nový Koroljov, sídlo bezpečnosti. Tam Saxe dopravili, a Spencer se o tom dověděl a dal zprávu Nadje.

"Musíme ho dostat ven," řekla Maja. "měli ho jen pár dní."

"Toho Saxe Russela?" řekl Randolph. "Páni, tomu nemůžu uvěřit. A mimochodem, kdo jste vy všichni? Hej, vy jste Maja Tojťovová, že?"

Maja ho živě rusky proklela. Kojot je všechny ignoroval; neřekl vůbec nic od okamžiku, kdy zpráva přišla, a věnoval se obrazovce své AI, zkoumaje to, co vypadalo jako fotografie z meteorologických satelitů.

"Mohli byste mě klidně nechat jít," řekl Randolph do ticha. "Nemohl bych jim říct nic, co nedostanou z Russella."

"On jim neřekne nic!" vyštěkl Kasei pobouřeně.

Randolph mávl rukou. "Existují různé metody, drogy, stimulace určitých částí mozku - dostanou odpovědi na všechno." Podíval se na Kaseje. "Zdá se, že to taky znáte."

"Jak tohle všechno víte?" zeptala se Maja ostře.

"To ví každý," odpověděl Randolph. "Třeba to není pravda, ale..."

"Chci ho osvobodit," řekl Kojot.

"Ale oni se tak dozvědí, že žijeme," namítl Kasei.

"To vědí stejně, ale nevědí, kde jsme."

"Kromě toho," řekl Michel, "je to náš Sax."

Kojot řekl: "Hiroko nebude mít námitky."

"Jestli ano, tak jí řekni, ať si trhne nohou!" zvolala Maja. "Řekni jí shikata ga nai!"

"To bych udělal s radostí," řekl Kojot.

* * *

Západní a severní svahy vypoukliny Tharsis byly v porovnání s východním svahem do Noctis Labyrinthus poměrně neobydlené. Bylo zde jen několik areotermálních stanic a vodonosných studní, ale většina oblasti byla pokrytá sněhem, firmem a mladými ledovci. Větry od jihu se srážely se silnými severozápadními větry obcházejícími Olympus Mons, a ty blizardy dokázaly být velice divoké. Protoglaciální zóna dosahovala až na šest či sedm kilometrů k úpatí velkých sopek. Nebylo to dobré místo ke stavbě, ani dobré místo pro ukrytí vozidel. Jeli rychle po lávových valech, které sloužily jako silnice, na sever kolem výčnělku Tharsis Tholus, sopky dosahující přibližně velikostí Mauna Loa, ačkoli pod vyvýšeninou Ascræus vypadala jako pouhý kužel popele. Příští noc vyjeli z oblasti sněhu, přejeli Echus Chasma a přes den se ukryli pod jeho východním valem, jen několik kilometrů na sever od Saxovy staré základny na vrcholku útesu.

Východní val Echus Chasma tvořil vlastně Velký val. Byl tři kilometry vysoký a táhl se tisíce kilometrů na sever a na jih. Marsologové se stále přeli o jeho původu, protože se nezdálo, že by k tomu stačily běžné síly působící při formování povrchu. Byl to prostě zlom, oddělující Echus Chasma od vysoké plošiny Lunae Pianum. Michel kdysi v mládí navštívil Yosemiteké údolí, a stále vzpomínal na ty věžovité žulové útesy, ale tento val před nimi byl tak dlouhý jako celý stát Kalifornie, a po většinu své délky byl tři kilometry vysoký: vertikální svět s masivními plochami rudé skály, shlížejícími němě k západu.

A severní konec tohoto neuvěřitelného útesu byl o něco nižší a ne tak příkrý, a těsně nad 20° severní šířky byl proťat hlubokým a širokým kanálem, který se táhl na východ přes plošinu Lunae, dolů do pánve Chryse. Tento veliký kaňon se jmenoval Kasei Vallis, jeden z nejvýraznějších projevů dávných záplav na Marsu. Stačil pouhý pohled na satelitní snímek, a bylo jasné, že se po Echus Chasma tu a tam valily záplavy, dokud nedosáhly průlomu ve východním valu. Voda se pak stáčela údolím doprava, dokud si neprorazila cestu a nevytvořila ve skále celou síť úzkých kanálů.

Nyní zde však bylo sídlo bezpečnostních služeb nadnárodních společností. Dva krátery na vnitřním břehu byly pokryté kopulí, stejně jako velké části terénu na vnějším břehu, ale nic z toho se ještě neobjevilo v televizi ani ve zprávách. Nebylo to ani na mapách. Taky k tomu nebyl ani důvod.

Nicméně Spencer zde byl od začátku stavby, a jeho nepřilíš časté zprávy jim řekly, k čemu nové město slouží. Nyní byli skoro všichni lidé na Marsu, jež byli shledáni vinnými z nějakého zločinu, odesíláni do pásu asteroidů, aby si odpracovali svůj trest na hornických lodích. Ale v Úřadu pro přeměnu byli lidé, kteří chtěli mít vězení na samotném Marsu, a to bylo právě Kasei Vallis.

Ukryli svá vozidla v hromadě balvanů před vstupem do údolí, a Kojot začal znovu studovat zprávy o počasí. Maja nad tím odkladem bručela, ale Kojot ji odbyl pokrčením ramen. "Nebude to snadné," řekl jí přísně, "a vlastně to není vůbec proveditelné, pouze za jistých okolností. Musíme počkat, až přijdou posily, a musíme počkat na vhodné počasí. Tohle mi pomohli pochopit Spencer a samotný Sax, a je to velice chytré, ale musí k tomu být správné výchozí podmínky." Obrátil pozornost zpět ke své obrazovce a nadále je ignoroval, mumlaje si něco pro sebe, úzkou snědou tvář ozářenou mihotavým světlem obrazovky. Skutečně alchymista, pomyslel si Michel, mumlající si něco nad svým alembicem, pracující na transmutaci planety. A teď se soustředil na počasí. Zjevně objevil nějaký převažující model proudění, vázaný na určité body v terénu. "Je to otázka vertikální škály," řekl příkře Maje, která svými nekonečnými otázkami začínala připomínat Arta Randolpha. "Terén na této planetě má výškové rozpětí třicet tisíc metrů. Třicet tisíc metrů! Takže jsou zde velmi silné větry."

"Jako mistral," nadhodil Michel.

"Ano. Katabatické větry. A jeden z nejsilnějších vane tady z Velkého valu."

Nicméně převládající větry v této oblasti byly západní. S nimi často však systémy cyklon přinášely větry od východu, což vypadalo poněkud jako paradox, když k tomu došlo, studený vzduch vanul přes sněhem pokrytou plošinu Lunae, unášel sníh a stále houstl, a tyto větry pak dopadaly jako nějaká lavina.

Kojot tyto katabatické větry nějaký čas studoval, a jeho výpočty ho vedly k přesvědčení, že když budou dobré podmínky - ostré teplotní rozdíly, rozvinutá bouře na plošině ve směru východ-západ - pak by jen velice malé zásahy na jistých místech mohly způsobit, že by se změnila ve vertikální tajfuny, pohybující se s drtivou silou v Echus Chasma na sever a na jih. Když Spencer odhalil povahu a účel nové osady v Kasei Vallis, Kojot se okamžitě rozhodl vytvořit prostředky umožňující tyto zásahy.

"Ti idioti vybudovali své vězení ve větrném tunelu," zabručel na jednu z otázek, které mu neustále kladla Maja. "Takže my postavíme větrák. Nebo spíš ovladač, kterým se zapíná. Zakopeme na vrcholku útesu určité množství stříbrného nitrátu. Pak použijeme laseru. To vytvoří tlakový gradient přehrazující cestu normálnímu proudění, takže až konečně prorazí skrz, bude mnohem silnější. A výbušniny rozmístěné na útesu vymrští do toho větru množství prachu, čímž dojde k tomu, že bude mnohem těžší. Chápete, vítr se ohřívá, když padá dolů, a to by ho zpomalilo, kdyby nebyl tak plný sněhu a prachu. Pětkrát jsem byl na tom útesu, abych všechno připravil. Samozřejmě, síla celého tohoto aparátu je zanedbatelná ve srovnání s celkovou silou větru, ale chápete, klíčem k počasí je citlivá závislost různých faktorů, a naše počítačové simulace to potvrzují. Nebo aspoň doufáme."

"Vy jste to nezkoušeli?" zeptala se Maja.

Kojot na ni pohlédl. "Zkoušeli jsme to na počítači. Funguje to dobře. Jestli nastanou vhodné podmínky, to znamená stopadesátikilometrové cyklonové větry přes Lunae, uvidíte."

"Oni přece o těch katabatických větrech v Kasei musí taky vědět," poukázal Randolph.

"To vědí. Jenomže zatímco oni si spočítali, že k něčemu takovému může dojít jednou za tisíc let, my si myslíme, že je dokážeme vytvořit pokaždé, když tady nahoře nastanou vhodné podmínky."

"Guerillová klimatologie," řekl Randolph. "Jak tomu říkáte, klimataž? Otočná meteorologie?"

Kojot předstíral, že ho ignoruje, ačkoli Michel na jeho tváři zahlédl krátký úsměv.

Ale jeho systém mohl fungovat pouze za patřičných výchozích podmínek, a proto jim nezbyvalo nic jiného než sedět a čekat.

Zatímco ostatní se pokoušeli spát, Kojot se bezcílně toulal zatemněným vozem, mumlaje: "No tak, přijď, přijď, ty zrasnej větre. Dělej, sakra!"

Pak usedal k obrazovce a zkoumal měnící se meteorologické údaje, tiše přitom kleje. Michel ležel na svém úzkém lůžku a fascinovaně ho sledoval. A jejich zajatec dělal totéž. Hladil si zarostlou bradu se slyšitelným škrábavým zvukem, a oba naslouchali Kojotovu mumlání: "Přijď, zatraceně. Přijď jako říjnový hurikán..." Konečně, při západu slunce druhého dne jejich čekání Kojot vstal a protáhl se jako kočka. "Vítr je tady."

Během dlouhého čekání přijeli z Mareotis někteří rudí, aby jim pomohli, a Kojot s nimi vypracoval plán útoku založený na informacích, které jim poslal Spencer. Rozdělí se a vniknou do města z několika stran. Michel a Maja zajedou s jedním vozem do rozbrázděného terénu vnějšího břehu, kde se mohou ukrýt na úpatí malé tabulové hory na dohled od kopulí na vnějším břehu. V jedné z těchto kopulí byla klinika, kam Saxe občas brali. Podle Spencera to bylo poměrně nechráněné místo, aspoň ve srovnání se sídlištěm na vnitřním břehu, kde Saxe drželi v době mezi jeho pobyty na klinice. Spencer ovšem nemohl vědět, na kterém z těchto míst bude v kteroukoli danou dobu. Takže až vítr udeří, měli Michel a Maja vniknout se svým vozem do kopule na vnějším břehu a setkat se se Spencerem, který tam bude, připraven zavést je na kliniku. Druhý, větší vůz, s Kojotem, Kasejem, Nirgalem a Artem Randolphem, se sejde s některými z rudých z Mareotis na vnitřním břehu. Ostatní vozy rudých se budou snažit ze všech sil, aby jejich nájezd vypadal jako plnohodnotný útok ze všech směrů, obzvlášť z východu. "Zachráníme ho," řekl Kojot, mrače se na obrazovku. "Útok provede vítr."

* * *

Takže příštího rána nasedli Michel a Maja do svého vozu a čekali na příchod větru. Pozorovali svět pod velkou zelenou bublinou před sebou jako v nějakém malém teráriu.

Michel i Maja střídavě spali, jedli, seděli, pozorovali. Maja přecházela po voze. Byla čím dál nervóznější, a teď tu pobíhala jako tygřice v kleci, když ucítí krev a maso. Když se Michela dotkla, z konečků jejích prstů zarsřela statická elektřina, což činilo její dotyk poněkud bolestivým. Bylo nemožné ji uklidnit. Když si sedla do pilotního křesla, Michel se postavil za ni a masíroval jí šíji a ramena, jak to udělala ona jemu. Bylo to jako hníst špalek dřeva, a on cítil, jak kontakt vyvolává v jejích pažích napětí.

Jejich rozhovor byl nesouvislý a tékavý, přeskakoval nahodile z jednoho tématu na druhé. Kolem poledne se přistihli,

že už hodinu mluví o časech v Underhillu, o Saxovi a Hiroko, a dokonce i o Frankovi a Johnovi.

"Vzpomínáš si, jak se zhroutila jedna z těch klenutých komor?"

"Ne," řekla popuzeně. "Nevzpomínám. Vzpomínáš si ty na tu velkou hádku, kterou spolu měli Ann a Sax o terraformingu?"

"Ne," řekl Michel s povzdechem. "Nemohu říct, že ano." Dokázali se o tom bavit dlouho, dokud se jim nezačalo zdát, že žili ve zcela odlišných Underhillech. Když si oba nějakou událost pamatovali, byl to důvod k veselí. Vzpomínky První stovky byly stále pomíchanější, jak si Michel všiml, a připadalo mu, že většina z nich si vzpomínala na své dětství na Zemi lépe než na to, co dělali v prvních letech na Marsu. Jistě, pamatovali si své největší zážitky, a v hrubých rysech celou tu historii, ale drobné příhody, které někomu utkvěly v paměti, se jiným zcela vytratily. Uchovávání a vybavování vzpomínek se nyní stávalo velkým klinickým a teoretickým problémem, zkomplikovaným bezprecedentní dlouhověkostí, které bylo nyní dosaženo. Michel o tom tu a tam něco četl, a ačkoli se už dávno vzdal klinické terapeutické praxe, přesto stále kladl otázky jako jakýsi druh neformálního experimentu, přesně jak to teď dělal s Majou. Vzpomínáš si na toto, vzpomínáš si na tamto? Ne, ne, ne. Na co si vzpomínáš?

Na způsob, jak nám Nadja šéfovala, řekla Maja, což vyvolalo jeho úsměv. Na to, jaký to byl pocit mít pod nohama bambusovou podlahu. A vzpomínáš si, jak jednou křičela na alchymistu? Jak by ne! řekl. A tak dál, dokud se mu nezdálo, že i soukromé Underhilly, které obývali, byly oddělené vesmíry, riemannovské prostory, které se navzájem protínaly pouze v nekonečnu. Maja nakonec temně řekla: "Já si toho už moc nepamatuju. Mohu myslet na Johna. A Franka. Snažím se to nedělat. A pak se mi něco připomene, a já ztratím všechno ostatní, zatímco si na to pokouším vzpomenout. Tyhle vzpomínky jsou tak intenzivní, jako by se týkaly něčeho, co se stalo před hodinou! Nebo jako kdyby se to dělo znovu." Otrásla se. "Nenávidím je. Víš, co tím myslím?"

"Samozřejmě. Nedobrovolné vzpomínky. Ale vzpomínám si, že když jsme žili v Underhillu, stávala se mi stejná věc. Takže to není jen otázka stárnutí."

"Ne. To je život. Co nedokážeme zapomenout. A přece, těžko se dokážu dívat na Kaseje..."

"Já vím. Ty děti jsou zvláštní. Hiroko je zvláštní."

"Je. Ale byl jsi tenkrát šťastný? Potom, co jsi s ní odešel?"

"Ano." Michel se nad tím zamyslel. Těžko si to už vybavoval. To byl ten slabý článek v řetězu... "Určitě ano. Byla to otázka připuštění toho, co jsem se v Underhillu snažil potlačovat. Že jsme živočichové. Že jsme sexuální stvoření." Hnětl jí ramena tvrději než předtím, a ona se pod jeho rukama kroutila.

"Nepotřebovala jsem to připomínat," řekla, a krátce se zasmála, "A vrátila ti to Hiroko?"

"Ano. Ale nejen Hiroko. Evgenia, Rya - vlastně všechny. Ne přímo, chápeš. No, někdy i přímo. Ale přivedly mě k vědomí, že máme těla, že jsme těla. Společně pracovat, vidět a dotýkat se jeden druhého. Potřeboval jsem to. Měl jsem vážně problémy. A ony je dokázaly spojit s Marsem. Zdálo se, že tys nikdy takové problémy neměla, ale já ano, opravdu. Hiroko mě zachránila. Pro ni to bylo otázkou citu zajistit pro nás na Marsu domov a potravu. Něco jako láska - v každém případě citový akt. To mě zachránilo."

"To a jejich těla, Hiročino, a Evgeniino a Ryino." Pohlédla na něho přes rameno s prostopášným úšklebkem, a on se rozesmál. "Vsadím se, že tohle si pamatuješ dobře."

"Docela dobře."

Bylo poledne, ale na jihu, v dlouhém hrdle Echus Chasma, obloha potemněla. "Možná konečně přichází ten vítr," řekl Michel.

Nad Velkým valem se nakupily mraky, obrovská masa turbulentních kumulonimbů, z jejichž temné základny šlehalý blesky zasahující vrchol útesu. Vzduch se náhle zaplnil mlžným oparem, jen pod kopulemi se ostře rýsovaly budovy a stromy. Bylo teprve krátce po poledni. Maja vstala a začala znovu energicky přecházet po voze, mumlajíc si pro sebe něco ruský. Kolem vozu svištěl silící vítr, unášející štěrk a drobné kamení.

Majina netrpělivost Michela znervózňovala. Opravdu si připadal jako chycený v pasti s divokým zvířetem. Zapadl do jednoho z křesel a díval se na mraky valící se přes Velký val.

Dnes večer se určitě pokusí o Saxovu záchranu; museli na to čekat už příliš dlouho. Při jedné ze svých nekonečných obchůzek se za ním Maja zastavila a stiskla mu svaly mezi ramenem a šíjí. Vzrušilo ho to. Otočil se i s křeslem, aby ji mohl vzít kolem pasu. Zpracovávala dál jeho ramena, a on cítil, jak mu buší srdce a krátí se mu dech. Sklonila se nad ním a políbila ho na temeno hlavy. Pevně se objali a dlouho tak zůstali.

Pak se vrátili do obytného oddělení vozu a pomilovali se. Nepochybně to nastartoval jejich rozhovor o Underhillu. Michel si živě vzpomněl na zakázanou touhu po Maje, kterou tenkrát cítil, a zabořil tvář do jejích vlasů a pokusil se proniknout do ní co nejhlouběji. Divokost jejího kooperativního úsilí v ničem nezaostávala za jeho.

* * *

Když na ní pak ležel, ještě stále uvnitř ní, tiše řekl: "V Underhillu jsem tě miloval."

"V Underhillu," řekla pomalu, "jsem tě milovala taky. Opravdu. Nikdy jsem v tom směru nic nepodnikla, protože bych se cítila pitomě, jako s Johnem a Frankem. Ale milovala jsem tě. Proto jsem se na tebe tak zlobila, když jsi odešel. Byl jsi můj jediný přítel. Byl jsi jediný, s kým jsem mohla mluvit otevřeně. Byl jsi taky jediný, kdo mě vážně poslouchal."

Michel zavrtěl hlavou. "V tomhle směru jsem moc dobrou práci neodvedl."

"Možná ne. Ale měl jsi o mě zájem, že? Nebyla právě tohle tvoje práce?"

"Ale ne! Miloval jsem tě, to ano. Tohle není nikdy žádná práce, s tebou, Majo. Pro nikoho."

"Lichtotníku," řekla a odstrčila ho. "To jsi byl vždycky. Vždycky ses snažil o nejlepší interpretaci těch nejstrašnějších věcí, které jsem udělala." Krátce se zasmála.

"Ano. Ale ty věci nebyly tak strašné."

"Byly." Sevřela rty. "Ale pak jsi zmizel!" Lehce ho pleskla po tváři. "Opustil jsi mě!"

"Každopádně jsem odešel. Musel jsem."

Na tváři se jí objevil nešťastný výraz a zadívala se někam mimo něho, do propasti let. Nořila se hlouběji a hlouběji do temnoty svých nálad. Michel to pozoroval rezignovaně. On byl hodně dlouho šťastný; a přesto ve výrazu její tváře viděl, že by vyměnil svou spokojenost - přinejmenším tuto konkrétní spokojenost - za ni. Jeho "plánovitý optimismus" se tady stával neadekvátní, a teď ve svém životě musel čelit dalšímu protikladu, jako byl protiklad Provence a Marsu - protikladu mezi Majou a Majou.

Leželi vedle sebe, každý ponořený do vlastních myšlenek, vyhlíželi ven a cítili, jak se vůz otřásá na tlumičích nárazů.

Vítr stále sílil a unášel s sebou čím dál tím víc prachu a drobného šterku. Michel se odtáhl, aby se podíval na obrazovky. "Přes dvě stě kilometrů za hodinu." Maja něco zavrčela ruský. Za starých časů dosahoval vítr vyšších rychlostí, jenže to vzhledem k podstatně řidší atmosféře celkem nehrálo roli.

Bylo jasné, že do toho půjdou dnes v noci. Čekali jen na Kojotův signál. Takže si znovu lehli a čekali, zároveň napjatí i uvolnění. Michel obdivoval kočičí gráciéznost Majina vysokého, svalnatého těla, stejně krásného, jako bývalo vždycky.

Pak slunce konečně zapadlo a útes zakryly monumentální mraky. Rychle vstali, oblékli se, najedli a posadili se do pilotních křesel. Jejich nervozita každou další sekundou stoupala.

Vítr děsivě hřměl a vozem na tlumičích otřásaly nezvyklé nárazy. Na plášť nedopadala jen zrnka písku, ale i kamení, hnané enormním větrem. Pak vítr na chvíli polevil, a vůz se trochu zvedl na svých pružinách, jako živočich, který se pokouší odrazit ode dna proudu, který ho unáší. "Dokážeme se v tomhle pohybovat venku?" zeptala se Maja.

"Hmm." Michel už venku zažil několik bouří, ale tato byla bezkonkurenčně nejhorší. Teď už anemometr ukazoval rychlost větru 230 kilometrů za hodinu, ale v jejich úkrytu za malou tabulovou horou nebylo tak zcela jasné, zdali tento údaj představuje skutečnou hodnotu.

Zkontroloval měřič hustoty drobných částic ve vzduchu a nebyl nijak překvapen, že to nyní byla plnohodnotná prašná bouře. "Pojeďme blíž," řekla Maja. "Ta bouře nám přesun usnadní."

"Dobrý nápad."

Když vyjeli z úkrytu tabulové hory, opřel se do nich zuřivě vítr a hnal je rychlostí patnácti kilometrů za hodinu. Když se snažili snížit svou rychlost na deset, motor nespokojeně bzučel. "Pořádný vítr, co?" řekla Maja.

"Nemyslím, že nad ním má Kojot velkou kontrolu."

"Guerillová klimatologie," řekla Maja pohrdavě. "Ten muž je špión, jsem si tím jistá."

"Já si to nemyslím."

Kamery ukazovaly pouze černý vír. Vedla je AI vozidla. Když byli dva kilometry od nejjihnější kopule na vnějším břehu, Michel řekl: "Odtud bychom raději měli jít pěšky."

"Ale jak znovu najdeme vůz?"

"Budeme muset použít Ariadnino vlákno."

Oblékli se do skafandrů a vstoupili do přechodové komory. Když se otevřely vnější dveře a oni vystoupili ven z vozu, okamžitě do nich plnou silou udeřily mohutné poryvy větru. Jeden z nich srazil Michela na ruce a kolena, a skrze prašný závoj Michel uviděl, že Maje se stalo totéž. Sáhl do přechodové komory, vytáhl cívku tenkého kabelu a upevnil si ji na předloktí.

Opatrnými pokusy zjistili, že se dokážou postavit, pokud zůstanou přikrčení. Vzali se za ruce, aby je od sebe vítr neodtrhl, a pomalu klopýtali ke kopuli. Sotva viděli půdu pod sebou. Kojotův vítr byl skutečně zatraceně silný. Jenže se s tím nedalo nic dělat. A bylo jisté, že obyvatelé Kasei teď ani nenapadne potulovat se někde venku.

Prudký poryv je znovu srazil k zemi, a měli co dělat, aby je vítr nezačal valit před sebou. Michel se zeptal: "Majo, jsi v pořádku?"

"Jo. A ty?"

"Taky."

I když to vypadalo, že má malou trhlinu v rukavici, zdálo se, že mu nehrozí okamžité zmrznutí. Vytáhl náplast a trhlinu zalepil. "Myslím, že bychom měli raději zůstat takhle při zemi."

"Nedokážeme se plazit dva kilometry!"

"Dokážeme, když budeme muset."

"Já si to nemyslím. Prostě zůstaň přikrčený a buď připravený zalehnout."

"Dobře."

Vstali a znovu se opatrně začali prodírat vpřed. Kolem nich letěl s ohromující rychlostí černý prach. Podle Michelova navigačního displeje v čelním štítu přilby na úrovni jeho úst měli k první kopuli ještě kilometr, a k jeho úžasu ukazovala zelená čísla na displeji hodin čas 11:15:16 - to znamenalo, že byli venku už hodinu. Přes vytí větru sotva slyšel Maju i ve sluchátkách interkomu. Na vnitřním břehu pravděpodobně Kojot a ostatní, a také skupiny rudých, prováděli svůj nájezd na obytné čtvrti, ale nebylo možné s nimi navázat spojení. Museli postupovat dál v dobré víře, že příšerný vítr nezmařil tuto část jejich operace, nebo že ji alespoň příliš nezpomalil. Konečně jeho navigační displej ukázal, že jsou těsně u kopule. Vůbec ji neviděli. Vítr byl ještě silnější než předtím, a posledních pár set metrů se museli skutečně plazit. Čísla na hodinách nyní ukazovala 12:00:00. Vzápětí narazili na betonovou podestu kopule. "Švýcarské načasování," zašeptal Michel. "Připravená?"

"Jo," řekla Maja sevřeným hlasem.

Michel vytáhl z kapsy na stehně malou vzduchovou pistoli. Ucít, že Maja dělá totéž. Tyto zbraně byly používány k mnoha účelům, od zatlačování hřebíků po očkování. Teď doufali, že s nimi prorazí pevnou a elastickou tkaninu kopule. Odpojili komunikační kabel, který je až dosud spojoval, a přiložili své zbraně k vibrující napjaté stěně. Na pokyn loktem

oba současně vypálili.

Nestalo se nic. Maja znovu zapojila komunikační kabel. "Možná ji budeme muset rozříznout."

"Možná. Dáme obě naše zbraně dohromady a zkusíme to znovu. Ten materiál je pevný, ale přece jen, vzhledem k tomu větru..."

Zkusili to znovu. A pojednou byli vrženi na betonovou podestu. Hlasité zadunění bylo následováno slabším, a pak kaskádou hřmění a sérií explozí. Všechny čtyři vrstvy kopule mezi dvěma opěrnými pilíři se odtrhly, a možná se odtrhly i na celé jižní straně. Prach teď letěl mezi matně osvětlenými budovami před nimi. Okna budov rázem potměla a zdálo se, že některá z oken při této náhlé dekompresi vylétla z rámu.

"Jsi v pořádku?" zeptal se Michel. Slyšel v interkomu Majino těžké oddechování a bolestné sykání. "Ruka," řekla. I přes hřmot větru uslyšeli hysterické zvonění poplašných signálů. "Jdeme. Musíme najít Spencera," řekla drsně.

Prodrala se vlajícími cáry kopule, následována Mi chelem. Vtrhli do vězeňského města Marsu.

* * *

Uvnitř kopule panoval chaos. Ulicemi se divoce hnál prach. Dekomprese vyrazila řadu oken, a dokonce se zhroutily i některé zdi, takže byly ulice pokryté tříští skleněných střepeň a úlomků betonu. "Zkus svůj IR displej," doporučila Maja. Michel na něj přepnul. Infračervený displej poněkud připomínal noční můry; zničené budovy zářily jako zelené ohně. Došli k velké ústřední budově, ve které - podle Spencera - měl být Sax, a zjistili, že jedna její stěna je také jasně zelená. Určitě tam někde byly přepážky chránící podzemní kliniku, kde se podle Spencera Sax nacházel, jestli jejich pokus o záchranu už jejich kamaráda nezabil. Což bylo docela možné, soudil Michel; povrchová podlaží budovy byla totálně zničená.

A ukázalo se, že cesta do nižších podlaží je problém. Mělo tu někde být schodiště, které fungovalo jako nouzový východ, ale ukázalo se, že není tak snadné je najít. Michel přepnul na otevřené pásmo a ohlušil ho chaos navzájem se přehlušujících hlasů, kdy, jak se zdálo, každý mluvil, ale nikdo nikoho neposlouchal. "Počkáme a uvidíme."

Zalehli za zřícenou zeď a čekali, chránění do jisté míry před větrem. Pak se před nimi rozletěly nějaké dveře a na ulici vyběhlo několik postav ve skafandrech, které vzápětí zmizely v prашné mlze. Když se ztratily, Maja a Michel vyskočili a vběhli do dveří.

Ocitli se v chodbě, také dehermetizované, ale osvětlení fungovalo dál. Na kontrolním panelu na stěně divoce blikala červená světla a ozýval se přerušovaný zvuk výstražného bzučáku. Zastavili se až u vnitřních dveří. Michel si otřel rukavicí obličejový štítek přilby a pokrčil rameny. O této chvíli diskutovali ještě ve vozidle, ale nedospěli ke konkrétnímu plánu. A teď ta chvíle nastala.

Odpojili znovu svůj komunikační kabel a vytáhli laserové pistole, které jim dal Kojot. Michel poslal krátký výboj do zámku, a dveře se se zasyčením otevřely. Vzápětí se střetli se třemi vyděšenými muži, kteří byli sice ve skafandrech, ale neměli nasazené přilby. Michel a Maja je zastřelili.

Zatáhli je do malé postranní místnosti. Michel se přitom potil a těžce oddechoval. Maja na tom zjevně byla stejně. Světla v chodbě náhle zhasla. Maja rozsvítila reflektor na své přilbě a rozběhli se ke třetím dveřím napravo, kde podle Spencera měl být Sax. Ale dveře byly zamčené.

Maja vytáhla z kapsy na stehně malou nálož, umístila ji k zámku a o několik metrů ustoupila. Detonace vyvrátila dveře a způsobila náhlý únik vzduchu z místnosti. Vběhli dovnitř a uviděli dva muže, kteří se horečně pokoušeli nasadit si přilby. Když uviděli Michela a Maju, jeden z nich sáhl po zbrani, zatímco druhý se vrhl k počítači. Museli je zastřelit oba.

Maja za nimi zavřela dveře, kterými vstoupili dovnitř. Prošli další chodbou a došli ke dveřím do další místnosti. Michel ukázal rukou. Maja sevřela pistoli oběma rukama a přikývla, že je připravena. Vykopla dveře a spolu s Michelelem vrazili dovnitř. Tam ležel na lehátku nějaký muž, a nad ním se skláněla postava ve skafandru a s přilbou na hlavě. Maja tu postavu provrtala několika paprsky.

Vrhli se k muži na lehátku. Byl to Sax, ačkoli ho Michel poznal spíš podle těla než podle tváře. Zdálo se, že Sax je v nejlepším případě v bezvědomí. Uvolnili jeho tělo. Byl napojen na různé elektrody připevněné k oholené hlavě. Michel vytáhl tenký nouzový oblek a spěšně a pracně ho navlékl na Saxovo netečné a nespolutracující tělo. Sax u toho ani nezasténal. Maja k jeho skafandru připojila nouzovou bombičku s kyslíkem. "Je živý?"

"Myslím, že jo. Teď ho hlavně musíme dostat odsud, na to ostatní se podíváme později."

"Podívej se, co udělali s jeho ksichtem, ti fašističtí vrazi!" Zhroucená postava na podlaze, nějaká žena, zasténala a pohnula se. Maja ji vši silou kopla do břicha. Sklonila se nad ní a snažila se proniknout pohledem její obličejový štítek. Pojednou užasle zaklela. "To je ta děvka Phyllis."

Michel vytáhl Saxe z místnosti a vlekl ho chodbou. Pak se před nimi kdosi objevil, a Maja se už chystala namířit zbraň, ale Michel jí odklonil ruku - tohle byl Spencer Jackson. "Díky Bohu, že jste přišli," zvolal. "Jsou s ním hotoví - chystali se ho zabít!"

Maja řekla něco rusky, vrátila se ke dveřím místnosti, vhodila něco dovnitř a rychle zamířila zpátky k nim. Budovou otřásla exploze a vyraženými dveřmi vymrštila spoustu trosek a úlomků.

"Ne!" vykřikl Spencer. "To byla Phyllis!"

"To já sakra vím," řekla Maja zuřivě, ale Spencer ji neslyšel.

"Dělejte, sakra," pobídl je Michel. "Pohněme sebou, dokud můžeme."

Venku se do nich znovu opřel vítr. Maja zapojila svůj kabel do Spencerova náramkového komunikátoru, a začala na ně na oba syčet rozkazy. Vyvlekli Saxe ze zničené kopule a našli místo, kde upevnili své Ariadnino vlákno.

Okamžitě bylo jasné, že v tomto větru nedokážou jít. Museli se plazit po ruce a po loktech, přičemž ten uprostřed vlekl Saxe na zádech, zatímco druzí dva ho z obou stran podpírali. Plížili se podél vlákna, bez něhož by neměli sebemenší naději znovu objevit vozidlo. S ním se mohli plazit přímo k cíli. Ruce i kolena měli zkřehlé zimou. Michel upřeně hleděl

na černý proud prachu a písku, ženoucí se před jeho obličejovým štítkem. Zároveň si uvědomil, že štítek je strašlivě poškrábaný. Zastavili se, aby se nosiči Saxe vyměnili, a zároveň si trochu odpočinuli. Když složil své břemeno, klesl Michel na kolena, a odpočíval se štítkem spočívajícím přímo na zemi, takže prach a písek letěly nad ním. Cítil na jazyku hořkost a slanost - chuť marťanského strachu, marťanské smrti - nebo pouze své vlastní krve; to přesně nevěděl. Bylo příliš hlučno na přemýšlení, záda ho bolela, v uších mu zvonilo a před očima mu tančily rudé mžítky. Cítil, že je na pokraji mdloby. Napadlo ho, že bude zvracet, což by bylo v přílbě nebezpečné, a celé jeho tělo se sevřelo v úsilí tomu zabránit. Po dlouhém boji nevolnost pominula.

Plazili se dál. Uplynula hodina, a pak další. Ztuhlost jeho kolen ustoupila ostré bodavé bolesti. Chvilími jen leželi na zemi a čekali, až přejde zvlášť zuřivý nápor větru. Zdálo se, že je svítání zastihne ještě venku. Pak ale uviděl rozmazané číslice na displeji hodin na svém obličejovém štítku - bylo teprve 3:30.

* * *

A pak se jejich vodící vlákno náhle zvedlo a oni téměř narazili nosem do dveří přechodové komory jejich vozidla, k nimž bylo vlákno přivázáno. Vyškrábali se do ní a natlakovali ji. Podlaha byla pokrytá pískem a jemné částice prachu kroužily ve víru z ventilátorů a třpytily se v záři stropních světel. Michel upřeně pohlédl do obličejového štítku Saxovy nouzové obličejové masky. Neuviděl však na Saxovi žádné známky života.

Když se otevřely vnitřní dveře, sňali přílby a sundali si boty a skafandry. Michelova tvář byla vlhká, a když se otřel, zjistil, že to byla jasně červená krev. Tekla mu z nosu. Maja měla ošklivou řeznou ránu na stehně, a kůži kolem omrzlou. Spencer se zdál vyčerpaný, sice nezraněný, ale očividně velmi oťresený. Sundal Saxovi masku a řekl jim: "Nemůžete lidi jen tak vytrhnout z těchto procedur, protože je velmi pravděpodobné, že jim tím uškodíte! Měli jste počkat, dokud se tam nedostanu. Nevěděli jste, co děláte!"

"Nevěděli jsme, jestli přijdeš," řekla Maja. "Opozdil ses."

"Ne o moc! Nemuseli jste takhle panikařit!"

"My jsme nepadali!"

"Tak proč jste ho odtamtud prostě vyrvali? A proč jste zabili Phyllis?"

"Byla to mučitelka, vražednice!"

Spencer zuřivě zavrtěl hlavou. "Byla právě takový vězeň jako Sax."

"Nebyla!"

"To vy nevíte. Zabili jste ji jen proto, jak vám to připadalo. Nejste lepší než oni!"

"S tím se jdi vysrat! Oni jsou ti, kteří nás mučí! Tys je nezastavil, a tak jsme to museli udělat my!"

Drtíc mezi zuby ruské kletby, Maja dokulhala k jednomu z řidičských křesel a nastartovala. "Pošli zprávu Kojotovi," vyštěkla na Michela.

Michel si nejprve musel znovu vybavit, jak se rádio obsluhuje. Pak vyslal zhuštěnou zprávu, že Saxe mají. Spencer se zatím vrhl k Saxovi, který ležel na lehátku a mělce dýchal. Šok. Na hlavě měl vyholená místa. I jemu tekla z nosu krev. Spencer mu ji jemně otřel, vrtě přitom hlavou. "Používají MRI a soustředěný ultrazvuk," řekl chmurně. "Takhle se ho zmocnit v tomhle stavu, to by mohlo..." Zavrtěl hlavou.

Saxův tep byl slabý a nepravidelný. Michel ho začal opatrně svlékat. Znovu pocítil nával zvracení. Spencer a Maja na sebe teď navzájem křičeli, zjevně stále rozzlobenější, a on nedokázal pochopit proč.

"Byla to čubka!"

"Kdyby se lidi zabíjeli proto, že jsou čubky, tak by ses ty na Mars nikdy nedostala!"

"Přestaňte s tím," řekl jim slabým hlasem. "Oba." Nechápal zcela, co říkají, ale byl to souboj, a on věděl, že musí zůstat neutrální. Maja byla rozpálená vztekem a bolestí, plakala a křičela. Spencer její křik opětoval a celý se přitom třásl. Sax byl stále v komatu. Budu muset znovu začít dělat psychoterapii, pomyslel si Michel a zasmál se. Posadil se do křesla a pokoušel se porozumět ovládacím prvkům vozidla a přístrojům, které matně svítily pod čelním sklem a clonou černého prachu ženoucího se venku. "Řid'," řekl po chvíli rezignovaně Maje sedící na vedlejším sedadle. Nervózně svírala a rozvírala ruce na volantu. Michel jí položil ruku na rameno, ale ona ji odhodila stranou. "Můžete si promluvit později," řekl jí. "Co se stalo, stalo se. Teď se musíme dostat domů."

"Nemáme žádný domov," zavrčela Maja.

ČÁST 6

TARIQUAT

Z velké planety přišel Velký Muž. Byl to právě takový návštěvník Marsu jako Paul Bunyan, pouze procházející kolem, který se zde zastavil, aby se rozhlédl, a byl tady ještě stále, zatímco Paul Bunyan ne, a to proto, že spolu bojovali. Velký Muž v tom boji zvítězil, jak víte. Ale když Paul Bunyan a jeho velký modrý vůl Babe byli mrtví, neexistoval tu nikdy jiný, s kým se dalo mluvit, a Mars byl pro Velkého Muže něco jako pokoušet se žít na basketbalovém hřišti. Takže se nějaký čas potuloval kolem, pokoušeje se měnit a přizpůsobovat věci, a pak to vzdal a odešel.

Poté všechny bakterie uvnitř Paula a jeho voľa Babeho opustily jejich těla a cirkulovaly v teplé vodě, nacházející se na skalním podloží hluboko v podzemí. Živily se metanem a sirovodíkem, a vydržely váhu miliard tun skály, jako by žily na nějaké neutronové planetě. Jejich chromozomy se začaly štěpit, mutace za mutací, a při reprodukčním cyklu průměrně deseti generací denně netrvalo dlouho, než schopnost přežití nejschopnějších učinila přirozený výběr. A uplynuly miliardy let. A zanedlouho zde byla celá submarťanská evoluční historie, pronikající prasklinami a prázdnými prostory mezi zrnky písku vzhůru, do studené pouště zalité slunečním svitem. Veškeré druhy stvoření - ale všechno bylo velice drobné. V podzemí bylo dost času - a když narazily na povrch, byly už vytvořeny určité vzorce a modely. Ani nebylo příliš třeba povzbuzovat jejich růst. Takto se vyvíjela celá chasmoendolitická biosféra, v níž bylo všechno maličké. Její

velryby dosahovaly velikosti jednodenních pulců, její sekvoje byly jako lišejníky a tak dál. Obvykle bylo vše na Marsu stokrát větší než pozemské protějšky, nyní se však zdálo, jako by se tento poměr přehoupl na druhou stranu. A tak jejich evoluce vytvořila malé červené lidi. Jsou jako my -nebo vypadají podobně jako my, když se na ně díváte. Ale to je proto, že je vidíme jen koutkem oka. Pokud se vám podaří získat jasný pohled na jednoho z nich, uvidíte, že vypadá jako malý vzpřímený salamandr, tmavočervený, i když jejich kůže měla zjevně určité schopnosti chameleónů, a měli obvykle stejnou barvu jako skály, mezi nimiž stáli. Když vidíte některého z nich opravdu jasně, zjistíte, že se jejich kůže podobá lišejníku smíchanému se zrnky písku, a oči mají rubínové. Je to fascinující, ale moc se nevzrušujte, protože je pravda, že nikdy žádného z nich nevidíte tak jasně. Je to příliš těžké. Když se chovají klidně, prostě je nedokážeme spatřit. Nikdy bychom je neviděli, kdyby někteří z nich, když se dostanou do patřičné nálady, nepodlehli takové sebedůvěře o vlastních schopnostech, že kolem vás budou skákat i ve chvíli, kdy je můžete zachytit periferním viděním. Takhle je možná uvidíte, ale když k nim obrátíte zrak, přestanou se pohybovat a zmizí vám navždy. Žijí všude, včetně našich vlastních prostorů. Pár je jich obvykle v každé hromadě prachu v koutech. A kolik lidí může říct, že v jejich místnostech není v koutech prach? Myslím, že moc ne. Pokud se ho rozhodnete vymést, musí ti malí červení lidé utíkat jako o život. Je to pro ně katastrofa. Myslí si, že se z nás tu a tam stávají velicí, šílení idioti. Ano, je pravda, že první člověk, který ty malé červené lidi viděl, byl John Boone. Co jiného byste čekali? Viděl je během hodin svého přistání. Později se je naučil vidět, i když byli v klidu, a pak začal mluvit na některé z nich, jež upozoroval ve svých místnostech, dokud konečně neuspěl a oni mu nezačali odpovídat. Naučili se vzájemně svým jazykům, a dodnes je možné v jejich angličtině slyšet některé typické obraty Johna Boona. Někdy jich s Boonem cestovala celá tlupa. Líbilo se jim to. Ano, několik set jich bylo i v Nikosii té noci, kdy byl zabit. Byli to vlastně oni, kdo později té noci dostal ty Araby - šla po nich celá parta těchto maličkých lidí. Strašné.

Tak či onak, byli to přátelé Johna Boona, a když byl zabit, byli právě tak smutní jako my všichni ostatní. Od té doby neexistoval člověk, který by se naučil jejich řeč nebo se s nimi tak blízce seznámil. Ano, John byl také první, kdo o nich vyprávěl příběhy. Spousta toho, co o nich víme, pochází od něho, díky jeho zvláštním vztahům s nimi. Jistě, říká se, že nadměrné požívání omegendorfu má za následek pohybující se červené skvrny v periferním vidění uživatele. Ale proč se na to ptáte?

Každopádně, od smrti Johna Boona s námi ti malí červení lidé žili, sledovali nás rubínovými očima a snažili se přijít na to, jací jsme a proč děláme to, co děláme. A jak s námi mají jednat a dostat to, co chtějí - tedy lidi, kteří s nimi dokážou mluvit a spřátelit se s nimi, kteří je nebudou vyhánět nebo zabíjet, a kteří nezničí celou planetu. Takže nás pozorují. Jsou stále s námi. A připravují se k tomu nás znovu oslovit. Snaží se přijít na to, s kým by měli mluvit. Ptají se sami sebe, co tito obrovští idioti vědí o Ka.

Ano, to bylo jejich jméno pro Mars. Říkali mu Ka. Arabům se to hrozně líbilo, protože arabský název pro Mars je Qahira, a Japoncům se to líbilo rovněž, protože je to jejich výraz. Ale i v jiných pozemských názvech Marsu se často někde vyskytovala skupina hlásek "ka", a v některých dialektech se vyskytovala v podobě m'kah. Je možné, že ti malí červení lidé měli už dávno svůj kosmický program, a že se dostali na Zemi, kde byli obecně považováni za skřítky a elfy, a na druhé straně bylo dost dobře možné, že celá tato planeta působí hypnoticky na každého vědomého pozorovatele, ať stojí přímo na ní nebo ji pozoruje jako rudou hvězdu na obloze. Nevím, snad je to tou rudou barvou. Prostě Ka.

A tak nás Ka pozoruje, a klade otázky. Kdo zná Ka? Kdo tráví čas s Ka, poznává ji, rád se jí dotýká, kdo chodí po Ka a nechává Ka do sebe proniknout a nevymetá prach v koutech svého pokoje? To jsou lidé, ke kterým budeme mluvit. Brzy se představíme, říkají, právě tolik z vás, u kterých dokážeme zjistit, že se jim Ka možná líbí. A až to uděláme, bude lépe, když budete připraveni. Budeme mít plán. Bude to čas odhodit všechno a vyjít ven do ulic nového světa. Bude to čas osvobodit Ka.

Mířili k jihu, ponoření do hlubokého ticha. Vůz jel zvolna a kymácel se pod nápory větru. Hodina mýjela za hodinou a od Michela a Maji nepřicházela žádná zpráva. Všichni mlčeli a napjatě poslouchali rádio. To však jen praskalo a syčelo. Nirgal měl stále větší obavy. Skoro se zdálo, že jejich druhy na vnějším břehu potkala nějaká katastrofa, a vzhledem k extrémním atmosférickým podmínkám, s nimiž zápolili sami, byla ta možnost dost reálná.

Celý jejich plán vypadal nyní, při zpětném pohledu, poněkud šíleně, a Nirgal pochyboval o Kojotově zdravém rozumu, i když plán útoku vytvořili všichni, nejen Kojot, ale i Maja, Spencer, a nakonec i samotný Nirgal. Nikdo z nich však neočekával, že katabatický hurikán bude tak silný. Ale Kojot byl nepochybně jejich velitel, a teď vypadal stejně vyčerpáně a bezradně jako všichni ostatní.

Pak to v rádiu zapraskalo, a okamžitě následovala dešifrovaná zpráva. Úspěch, úspěch! Nalezli Saxe a dostali ho ven! Nálada ve voze přešla jako mávnutím kouzelného proutku ze sklíčenosti k nadšení. Začali nesouvisle hovořit jeden přes druhého, pak se začali smát a vzájemně objímat. Nirgal i Kasei si otírali z očí slzy radosti a úlevy, a Art, který zůstal během vlastního útoku ve voze a pak se je sám vydal hledat a vyvést z toho černého větru, je plácal po zádech, až se prohýbali, a křičel: "Dobrá práce! Dobrá práce!"

Kojot, nacpaný prášky proti bolesti, se smál svým obvyklým bláznivým smíchem. Nirgal přímo fyzicky cítil, jak mu spadla tíže z hrudi. Takové skoky v náladě, strach, úzkost - nyní radost - měl závatný pocit, že toto jsou chvíle, které člověku utkví v mysli navždy. A stejný záblesk poznání viděl i v očích všech svých druhů.

* * *

Rudí se vypravili na sever ke svému útočišti v Mareotis. Kojot jel ostře na jih, aby se setkal s Majou a Michelem. Setkali se s nimi v kalném čokoládovém úsvitu, vysoko v Echus Chasma. Skupina z vnějšího břehu si pospíšila k jejich vozu, připravena opakovat oslavu. Nirgal proklopotl přechodovou komorou a potřásl si rukou se Spencerem, nevysokým mužem s kulatou tváří, jehož ruce se chvěly. Nicméně si Nirgala pozorně prohlédl. "Jsem rád, že se s tebou setkávám," řekl. "Slyšel jsem o tobě."

"Dopadlo to skutečně dobře," říkal Kojot, do chóru protestů od Nirgala, Arta a Kaseje. Ve skutečnosti sotva zachránili své životy, když se plazili po vnitřním břehu a snažili se přežít tajfun a řádění zpanikařené policie uvnitř kopule, pokoušejíce se najít svůj vůz, zatímco se Art snažil nalézt je.

Majin zamračený pohled však toto veselí rázně utál. Kromě počáteční radosti z opětovného setkání začínalo být jasné, že v jejím vozidle není všechno v pořádku. Sax byl zachráněn, ale poněkud příliš pozdě. Byl mučen, informovala je Maja krátce. Nebylo zcela jasné, jaké škody mu to způsobilo, protože zůstával v bezvědomí.

Nirgal přešel do zadní části vozu, aby se na něho podíval. Sax ležel bezvládně na lehátku a na jeho rozbitou tvář byl otfesný pohled. Michel si sedl, ještě stále trochu omámený od úderu do hlavy. A Spencer a Maja spolu měli nějakou rozepři. Nevysvětlili ji, ale vyhýbali se pohledu jednoho na druhého a nemluvili spolu. Maja byla zcela jasně v mizerné náladě. Tento její výraz znal Nirgal od dětství, ačkoli teď byl ještě horší; její tvář byla tvrdá a ústa přísně sevřená.

"Zabila jsem Phyllis," řekla Kojotovi.

Nastalo ticho. Nirgal ucítil chlad ve dlaních. Když se podíval na ostatní okolo, poznal, že se všichni cítí nepříjemně.

Byla to jediná žena-zabiják mezi nimi, a také bylo něco zvláštního v tom, co všichni pociťovali, včetně Maji. Ta se napřímila, shlížejíc pohrdavě na jejich zbabělost. Jejich emoce nebyly racionální, ba dokonce ani ne vědomé. Nirgal to postřehl, když četl v jejich tvářích. Bylo to spíš něco prvotního, instinktivního, biologického. Atak na ně Maja jen pohrdavě hleděla, s pohledem nepřátelství v očích.

Vzápětí k ní přistoupil Kojot a stoupl si na špičky, aby ji mohl políbit na tvář. "Dobře jsi udělala," řekl a položil jí ruku na paži. "Zachránila jsi Saxe."

Maja setřásla jeho ruku a řekla: "Vyhodili jsme do povětří stroj, ke kterému byl Sax připojen. Nevím, jestli jsme tím zničili záznamy. Pravděpodobně ne. A oni vědí, že měli jeho, a že ho někdo osvobodil. Takže není sebemenší důvod oslavovat. Teď po nás půjdou se vším, co mají."

"Nemyslím, že jsou tak dobře organizovaní," namítl Art.

"Vy sklapněte," řekla mu Maja. "Dobře, dobře, ale podívejte, když o vás teď vědí, nebudete se muset tak skrývat, ne?"

"Zpátky do práce," zamumlal Kojot.

* * *

Celý den jeli společně na jih, dokud je prach zvednutý katabatickou bouří dokázal ukrýt před kamerami satelitů. Napětí mezi nimi zůstávalo. Maja byla ponořená ve své černé náladě a s nikým nechtěla mluvit. Michel s ní zacházel jako s nevybuchlou bombou a snažil se vždycky zaměřit její pozornost na praktické záležitosti dané chvíle, aby tak mohla zapomenout na strašlivou noc, kterou prožili. Ale se Saxem, ležícím v bezvědomí na lehátku v obytném prostoru, nebylo tak lehké zapomenout. Nirgal seděl vedle Saxe celé hodiny, a držel mu ruku na hrudi nebo na hlavě. Nic jiného se dělat nedalo. Byl to otřes vidět na Saxovi, jehož znal už od dětství, takové známky fyzického zneužití a týrání - důkaz toho, že v tomto světě mají smrtelné nepřátele. Nirgal dost v posledních letech o tom uvažoval, takže ho pohled na Saxe děsil - ani ne tak proto, že měli nepřátele, ale proto, že to byli lidé, kteří po nich šli a půjdou tak jako vždycky, po celou historii. Byli skuteční. A Sax byl jen jednou z milionů jejich obětí.

Jak Sax spal, hlava se mu převalovala ze strany na stranu. "Dám mu dávku pandorfu," řekl Michel. "Jemu, a pak sobě."

"S jeho plicemi není něco v pořádku," řekl Nirgal.

"Jo?" Michel přiložil ucho na Saxovu hrud', chvíli poslouchal a pak zasykl: "Máš pravdu, nějaká tekutina na plicích."

"Co mu dělali?" zeptal se Nirgal Spencera.

"Vyslýchali ho, když byl v bezvědomí. Chápeš, lokalizovali velice přesně několik paměťových center v hippocampu, a pomocí drog a ultrazvukové stimulace... nu, lidé prostě odpovídají na otázky, které jsou jim kladeny. Toto dělali Saxovi, když udeřil ten vítr a jim vypadla dodávka energie. Zničili jsme nouzový generátor, ale -" Ukázal bezmocně na Saxe.

"Když jsme ho odpojili od toho zatraceného přístroje..."

Tak proto Maja zabila Phyllis Boyleovou. Konec kolaboranta. Vražda mezi První stovkou...

Dobrá, mumlal si Kasei ve druhém voze cosi pod vousy. Nebylo by to ostatně poprvé. Byli lidé, kteří Maju podezírali, že nastrojila vraždu Johna Boona, a Nirgal slyšel i lidi, kteří měli podezření, že i zmizení Franka Chalmerse je možná její práce. Nazývali ji Černou vdovou. Nirgal tyto pověsti považoval za zlovolné klevety a pomluvy šířené lidmi, kteří Maju očividně nenáviděli, jako Jackie. Ale nyní Maja vypadala určitě smrtelně nebezpečně... Nirgala znervózňovalo už jenom jet s ní ve stejném voze, i když proti těmto pocitům bojoval. Koneckonců to byla jedna z jeho nejdůležitějších učitelek. Strávil hodiny a hodiny, nasávaje do sebe její netrpělivé výklady historie a ruštiny, a věděl velice dobře, že nechtěla být vražedkyní, i když mívala své maniodepresivní nálady diktované její osamělou duší, pyšnou a hněvivou. Takže se teď tato záležitost stala katastrofou ještě v jiném smyslu, navzdory zjevnému úspěchu.

Maja neoblomně trvala na tom, aby se všichni okamžitě přemístili do jižní polární oblasti, aby informovali podzemí o tom, co se stalo.

"To není tak snadné," řekl Kojot. "Oni vědí, že jsme byli v Kasei Vallis, a protože měli čas přimět Saxe mluvit, pravděpodobně vědí, že se budeme snažit dostat zpátky na jih. Mohou se podívat na mapu stejně jako my a uvidí, že rovník je v zásadě blokován masivem Tharsisu."

"Mezi Pavonisem a Noctisem existuje proláklina," řekla Maja.

"To ano, ale vede přes ni několik cest a potrubí a dvě tažná lana výtahu. Mám pod tím vším své tunely, ale pokud se po nich pořádně podívají, mohou některé z nich objevit, nebo mohou uvidět naše vozidlo."

"Tak co teda navrhuješ?"

"Myslím, že to musíme objet oklikou, severně od Tharsisu a Olympus Mons, a pak dolů přes Amazonis, a překročit rovník tam."

Maja zavrtěla hlavou. "Musíme se na jih dostat rychle, abychom je mohli varovat, že jsme odhaleni."

Kojot se nad tím na okamžik zamyslel. "Můžeme se rozdělit," řekl. "Mám na úpatí Echus Overlook ukrytý malý

ultralehký letoun. Můžeš s Kasejem a Michelelem odletět zpátky na jih, a my pojedeme přes Amazonis."

"Co se Saxem?"

"Vezmeme ho rovnou do Tharsis Tholus, bogdanovisté tam mají lékařskou kliniku. Je to odtud jen dvě noci cesty."

Maja si o tom promluvila s Michelelem a Kasejem, vyhýbajíc se pohledu na Spencera. Michel i Kasei byli pro, a posléze i ona přikývla. "Tak dobře. Jedeme na jih."

* * *

Přes noc jeli a přes den spali, podle starého osvědčeného zvyku, a za dvě noci překročili Echus Chasma a dostali se k Tharsis Tholus, vulkanickému kuželu na severním konci vypoukliny Tharsis.

Tam bylo kopulové město nazvané Tharsis Tholus. Město bylo součástí polosvěta: většina z jeho občanů žila normální životy v povrchové síti, ale mnozí z nich byli bogdanovisté, kteří pomáhali podporovat bogdanovistické uprchlíky v této oblasti, stejně jako svatyně rudých v Mareotis a na Velkém valu; a pomáhali i dalším lidem ve městě, kteří opustili síť, nebo byli mimo ni od narození. Největší lékařská klinika ve městě patřila bogdanovistům, a sloužila mnoha lidem z podzemí.

Zajeli do garáží pod kopulí a vystoupili. Brzy přijela malá ambulance a spěšně odvezla Saxe na kliniku nedaleko středu města. Ostatní šli pěšky po travnaté hlavní ulici za ním. Po tolika dnech strávených ve vozidlech měli úžasný pocit volného prostoru.

Na klinice už na Saxovi pracovali. O několik hodin později dostal Nirgal povolení, aby Saxe navštívil. Umyl se a převlékl. do sterilního oděvu, a pak si se Saxem sedl v jeho pokoji.

Sax byl napojen na ventilátor, který uváděl do pohybu tekutinu v jeho plicích. Ta tekutina vypadala v průhledných trubičkách jako zakalená voda. Byl to děsivý pohled, jako by ho topili. Ale ta tekutina byla směs založená na bázi perfluorokarbonu a předávala Saxovi třikrát víc kyslíku, než by dostával ze vzduchu, a vytlačovala ven výpotek, který se v jeho plicích shromažďoval, obnovovala průchodnost dýchacích cest a byla doplněna množstvím jiných léků. Technička, která na Saxovi pracovala, tohle všechno Nirgalovi vysvětlila. "Měl mírný edém plic, takže je toto sice poněkud paradoxní léčba, ale funguje."

A tak si Nirgal sedl, vzal Saxe za ruku a řekl: "Trochu to vypadá, jako kdyby byl zpátky v ektogenové bance."

"Nebo," řekla technička, dívajíc se na něho zvědavě, "v děložce."

"Ano. Znovu se rodí. Ani nevypadá stejně."

"Držte ho za ruku," poradila mu technička, a odešla. Nirgal seděl a snažil se vycítit, jak na tom Sax je, jestli jeho vlastní vůle k životu také bojuje, aby se vrátil zpátky do světa. Saxova teplota kolísala ve znepokojivé míře. Přiblížili další lékaři a provedli rychlé vyšetření, vyměňující si tiše své postřehy. "Něco je poškozeného. Anterior, levá strana. Podíváme se."

O pár nocí později přišla opět stejná technička a řekla Nirgalovi: "Držte mu hlavu, Nirgale. Levou stranu, kolem ucha. Trochu výš, jo. Držte ji tak... jo, přesně tak. Teď dělejte to, co děláte."

"Co?"

"Vždyť víte. Vysílejte do něho teplo." A pak spěšně odešla, jako by ji uvedlo do rozpaků, že navrhla něco takového, nebo ji to vyděsilo.

Nirgal si sedl a soustředoval se. Lokalizoval svůj vnitřní oheň a pokusil se jeho část předat Saxovi.

Dny ubíhaly, a Nirgal většinu z nich strávil na klinice. Jednoho večera se vracel z kuchyně, když k němu přiběhla ta mladá technička, chytla ho za ruku a opakovala: "Pojďte, pojdte," a další věc, kterou si pamatoval, bylo, že seděl vedle Saxe a držel jeho hlavu. Saxův dech byl krátký a jeho svaly napjaté jako dráty. Byli tam i tři lékaři a nějací technici. Jeden z doktorů proti Nirgalovi zvedl ruku, a ta mladá technička vstoupila mezi ně.

Ucítit, že ze Saxe něco odchází, nebo se vrací - nějaký pohyb. Vlil do Saxe každíčký zlomek své viriditas, kterou dokázal zmobilizovat, náhle zděšený vzpomínkami na kliniku v Zygotě, na svá sezení se Simonem. Ten pohled na Simonovu tvář, vzpomínka na noc, kdy zemřel. Perfluorokarbonová kapalina tiše cirkulovala v trubičkách. Nirgal ji sledoval, a přitom přemýšlel o Simonovi. Jeho ruka ztratila své teplo, a on je nedokázal přivést nazpět. Sax by poznal, kdo to byl - s tak teplými rukama. Kdyby na tom záleželo. Ale to bylo všechno, co mohl udělat. "Proč, Saxi?" řekl tiše do ucha vedle své ruky. "Ale proč? Proč, Saxi? Ale proč? Proč, Saxi? Ale proč?"

Perfluorokarbonová kapalina bublala a vířila. Světla na stropě bzučela. Lékaři pracovali u přístrojů a na Saxově těle. Tu a tam si vyměnili pohled, a občas pohlédli i na Nirgala. Uplynula hodina, a pak další a další. Ze světa se stal už jen zvuk, jakási modlitba. Další hodiny úzkosti plynuly, dokud všichni neztratili pojem času, a Nirgal už ani nevěděl, jestli je den či noc. Platba za naše těla, uvažoval. Platíme ji.

* * *

Jednoho večera, asi týden po jejich příjezdu, definitivně vypumpovali Saxovy plíce a odpojili ventilátor. Sax zalapal po dechu, ale pak začal dýchat sám. Už zase dýchal vzduch, jako správný savec. Opravili mu i zlomený nos, ačkoli měl nyní odlišný tvar, téměř tak plochý jako před jeho kosmetickou operací. Modřiny byly stále jasně viditelné.

Asi hodinu poté, co odpojili ventilátor, Sax nabyl vědomí. Chvilí mrkal a rozhlížel se po místnosti. Pak se pozorněji zahleděl na Nirgala a pevně mu sevřel ruku. Ale nepromluvil. A brzy znovu usnul.

Nirgal vyšel do zelených ulic tohoto malého města, jemuž dominoval kužel Tharsis Tholus zvedající se na severu ve své majestátnosti jako hora Fudžisan. Kráčel svým rytmickým způsobem, jak spaloval přebytečnou energii. Sax a jeho veliké nevysvětlitelné.

V místnostech nad kavárnou v jedné ulici našel Kojota, pobíhajícího od okna k oknu a pohvizdujícího si jakési calypso. "Co se děje?" zeptal se Nirgal.

Kojot zamával oběma rukama. "Teď, když je Saxův stav stabilizovaný, bychom odsud měli vypadnout. Ty a Spencer se o Saxe můžete postarat ve voze."

"Dobrá," řekl Nirgal. "Když říkají, že Sax je v pořádku."

Kojot na něho pohlédl. "Říkají, že jsi ho zachránil ty. Říkají, že jsi ho přivedl ze smrti zpátky do života."

Nirgal zavrtěl hlavou, zděšený samotnou tou myšlenkou. "Vždyť nezemřel."

"Může být. Ale oni říkají tohle." Kojot se na něho zamyšleně podíval. "Budeš muset být opatrný."

Jeli celou noc, sledující obrysy svahu severního Tharsisu. Sax po celou dobu ležel na lehátku v oddělení za řidiči. Po několika hodinách Kojot řekl: "Chci udeřit na jeden z těch hornických táborů v Cerauniu, co provozuje Subarashi."

Pohlédl na Saxe. "Jsi v pořádku?"

Sax přikývl. Jeho modřiny byly teď spíš zelené a purpurové.

"Proč nemůžeš mluvit?" zeptal se ho Art.

Sax pokrčil rameny.

Jeli dál.

Ode dna severní strany Tharsisu se k severu táhla řada souběžných terénních rýh, nazývaných Ceraunius Fosae. Bylo jich kolem čtyřiceti, a některé z nich byly kaňony, zatímco ostatní jen izolované hřebeny nebo praskliny. Všechny ležely v oblasti bohaté na nejrůznější kovové rudy, pročež zde bylo mnoho hornických osad a mobilních zařízení. Když je teď Kojot studoval na mapě, zamnul si ruce. "Tvé uvěznění mě osvobodilo, Saxi. Protože teď už stejně vědí, že jsme tady venku, neexistuje důvod, proč bychom neměli některé z nich vyřadit z provozu, a když už v tom budeme, sebrat jim taky nějaký uran."

Takže jedné noci zastavil na jižním konci Tractus Catena, nejdelšího a nejhlubšího z kaňonů. Jeho vyústění mělo podivný vzhled - relativně hladká pláň přerušená čímsi, co vypadalo jako rampa vytesaná do povrchu, vytvářející jakýsi zákop asi tři kilometry široký a tři sta metrů hluboký, táhnoucí se na sever až za obzor v dokonale rovné přímce. Dopoledne spali, a odpoledne strávili nervózním zkoumáním družicových fotografií a nasloucháním Kojotovým instrukcím.

"Je nějaké riziko, že ty horníky pobijeme?" zeptal se Art, potahuje se za své licousy.

Kojot pokrčil rameny. "Stát se to může."

Sax zavrtěl vehementně hlavou.

"Dávej si větší pozor na hlavu," řekl mu Nirgal.

"Souhlasím se Saxem," řekl Art. "Chci říct, že i když necháme stranou morální aspekty, což já nedokážu, stále je to stupidní čistě z praktického hlediska. Je to stupidní, protože to vychází z předpokladu, že nepřátelé jsou slabší než vy, a že udělají, co chcete, když jich pár zavraždíte. Ale lidé takoví nejsou. Uvažujte, jak to dopadne. Půjдете do toho kaňonu a zabijete spoustu lidí, kteří tu jen dělají svou práci, a později sem přijdou jiní lidé a najdou ta těla. Budou vás navěky nenávidět. I když jednoho dne ovládnete Mars, budou vás pořád nenávidět, a budou dělat, co mohou, aby vám škodili. A to je všechno, co získáte, protože ty horníky rychle nahradí."

Art pohlédl na Saxe, který seděl na lehátku a pozorně ho sledoval. "Na druhé straně, řekněme, že půjдете tam dolů, uděláte něco, co je příměje ukrýt se do jejich nouzového krytu, tam je zamknete a zničíte jejich stroje. Zavolají o pomoc, a za den nebo za dva je někdo přijde zachránit. Co budou říkat? Jsou šílení, ti rudí, zničili naše stroje a bleskurychle zmizeli. Mohli nás zabít, ale neudělali to. A jejich zachránci si budou myslet totéž. A později, až ovládnete Mars, si na to vzpomenu a propadnou syndromu rukojmích, a budou s vámi spolupracovat."

Sax přikývoval. Spencer se díval na Nirgala. Jen Kojot se díval do dlaní, jako by v nich četl. A pak vzhlédl a také se podíval na Nirgala.

Pro Nirgala to bylo prosté, a s určitým zájmem pozoroval Kojota. "Art má pravdu. Hiroko nám nikdy neodpustí, když začneme bezdůvodně zabíjet." Kojotova tvář se zkrivila, jakoby znechucením nad jejich měkkostí. "Právě jsme zabili spoustu lidí v Kasei Vallis," řekl.

"Ale to bylo něco jiného!" řekl Nirgal.

"Jak to?"

Nirgal zaváhal, náhle nejistý, a Art rychle řekl: "To byla tlupa policejních mučitelů, kteří měli našeho kamaráda a opékali mu mozek v mikrovlnné troubě. Dostali, co jim patřilo. Ale ti chlapi dole v kaňonu jen kopou skálu."

Sax přikývl. Díval se na ně a zdálo se, že všemu rozumí a je v tom hluboce angažován, ale protože byl němý, nedalo se to vědět s jistotou.

Kojot hleděl na Artu tvrdě. "Je to důl společnosti Praxis?"

"Nevím. A ani se o to nestarám."

"Hmm. Dobrá -" Kojot pohlédl na Saxe, pak na Spencera a nakonec na Nirgala, který cítil, jak mu hoří tváře. "Dobře tedy. Zkusíme to po vašem."

* * *

A tak toho večera vystoupili Nirgal, Kojot a Art z vozidla. Obloha nad nimi byla tmavá a hvězdnatá, jen západní kvadrant měl ještě purpurový nádech. Kojot se ujal vedení a Nirgal a Art ho těsně následovali.

Dno Tractus Catena bylo v jednom místě přerušeno příčným systémem roklí nazývaným Tractus Traction, neprůchodných pro vozidla. Horníci se ke svému táboru dostávali výtahy podél stěny kaňonu. Kojot však tvrdil, že Tractus Traction se dá překonat pěšky po stezce spojující rokle, kterou si pro sebe vyznačil. Mnoho z jeho odbojových akcí zahrnovalo překonávání podobného "neprůchodného" terénu, což umožnilo mnohé z jeho legendárních návštěv. A s Nirgalem provedli některé skutečně zázračné podniky - prostě díky tomu, že vylezli ven a cestovali pěšky.

Takže teď postupovali po dně kaňonu stálým marťanským klusem, který Nirgal přivedl k dokonalosti, a s pouze částečným úspěchem se ho pokusil naučit Kojota. Art se nepohyboval tak půvabně - jeho krok byl příliš krátký a často klopýtal - ale držel se. Nirgal začal cítit potěšení z běhu, z rychlého překonávání velkých úseků terénu vlastní silou.

Také rytmický dech a jeho stav podobný transu, čemuž se za ta léta naučil s pomocí isseie Nanaa, který si umění

lunggomu osvojil na Zemi u nějakého Tibetana. Nanao tvrdil, že někteří ze starých běžců lunggomu museli nosit zvláštní zátěž, aby neodletěli pryč, a na Marsu se to zdálo docela možné. Způsob, jakým dokázal přeskakovat skály, ho rozveseloval; pocíťoval jakýsi druh vytržení.

Musel se však sám brzdit. Ani Kojot, ani Art lunggom neovládali a nedokázali by s ním udržet krok, ačkoli byli oba docela dobří, Kojot vzhledem ke svému věku, Art díky svému teprve nedávnému přiletu na Mars. Kojot terén znal, a běžel krátkým, úsporným krokem. Art se valil terénem jako špatně naprogramovaný robot, často zakopával, ale přesto se stále držel. Nirgal běžel před nimi jako pes. Art dvakrát upadl v oblaku prachu a Nirgal se k němu vrátil, aby ho zkontroloval, ale Američan se pokaždé znovu rozběhl a vzhledem k vynucenému rádiovému klidu na Nirgala jen mávl, že je všechno v pořádku.

Po půlhodinovém běhu kaňonem, tak přímým, až se zdálo, že byl vybudován uměle, se v půdě objevily praskliny a rychle se prohlubovaly a spojovaly jedna s druhou, až se postup po dně kaňonu stal nemožným, protože to se nyní změnilo v soustavu plochých ostrovů. Hluboké štěrbin oddělující od sebe tyto ostrovy byly místy jen dva nebo tři metry široké, ale třicet nebo čtyřicet metrů hluboké.

Procházet těmito uličkami bylo zvláštní, ale Kojot je bludištěm vedl s naprostou jistotou, sleduje stezku, kterou znal jen on, bez váhání zahýbaje vpravo či vlevo. Jedna ze štěrbin byla tak úzká, že se mohli dotknout obou stěn zároveň.

Když na severní straně bludiště vyšli ven, stála před nimi u západní stěny kaňonu malá kopule zářící jako světlo lampy do prachu. Uvnitř kopule stály trajlery, terénní vozidla, mobilní vrtačky, zemní stroje a další důlní zařízení. Byl to uranový důl nazývaný Pitchblende Alley, protože dno této spodní části kaňonu bylo pokryto pegmanitem mimořádně bohatým na uranit. Byl to velmi produktivní důl, a Kojot slyšel, že zpracovaný uran nahromaděný za léta, kdy nebyl k dispozici výtah, odtud ještě stále nebyl odvezen.

Nyní běžel Kojot ke kopuli, těsně následován Artem a Nirgalem. Uvnitř kopule nebylo nikoho vidět. Jediné osvětlení zajišťovalo pár nočních lamp a osvětlená okna nějakého velkého trajleru uprostřed kopule.

Kojot doběhl přímo k nejbližší bráně přechodové komory. Zapojil kabel svého náramkového počítače do klíčové dírky brány a začal horečně t'ukat na náramkové klávesnici. Vnější dveře komory se otevřely. Nezdálo se, že by to vyvolalo poplach, ve dveřích osvětleného trajleru se neobjevily žádné postavy. Dostali se do komory, zavřeli vnější dveře, počkali, až se vzduch v komoře vymění, a pak otevřeli vnitřní dveře. Kojot se rozběhl k malé továrně vedle trajleru; Nirgal se vydal k ubytovně. Přidržel jednu z Kojotových "uzamykacích závor" ke klice dveří a nastavil volič na FIXATIV. Trajler byl vyroben ze slitiny založené na hořčíku, a polymerový fixativ zde v konečném důsledku působil jako keramické pouto, takže dveře byly zablokovány. Oběhl trajler a totéž udělal s dalšími dveřmi. Pak se vrhl zpátky ke komoře a cítil, jak v něm krev proudí jako čistý adrenalin. Podobalo se to nějakému žertu do té míry, že si musel vědomě připomenout výbušniny, které Art a Kojot právě teď rozmísťovali po celé osadě, v obchodech a u stěn kopule a na parkovišti důlních strojů. Nirgal se k nim přidal v přebíhání od vozidla k vozidlu, šplhal po schůdcích, ručně nebo elektronicky otvíral dveře a vhazoval do jejich kabin malé krabičky, které mu Kojot podával.

Jenže zde byly i stovky tun zpracovaného uranu, jichž se chtěl Kojot zmocnit. To bylo naneštěstí nemožné. Přesto naložili uranem spoustu automaticky řízených důlních nákladáků a naprogramovali je, aby odjely na sever a shodily svůj náklad v oblastech, kde je koncentrace apatitu možná dost vysoká, aby radioaktivitu uranu v bednách zamaskovala, a tak znesnadnila jeho znovuobjevení. Spencer pochyboval, že tato strategie bude fungovat, ale Kojot řekl, že by bylo zločinem nechat uran v dole, a oni všichni byli s velikou radostí ochotni napomáhat jakémukoli plánu, který by je uchránil od nutnosti skladovat celé tuny uranu ve vlastním vozidle, bez ohledu na kontejnery odolné radiaci.

Když bylo vše hotovo, prošli přechodovou komorou ven a rozběhli se pryč od kopule. Na poloviční cestě k proláklíně uslyšeli z kopule sérii tlumených výbuchů. Nirgal se ohlédl přes rameno, ale neviděl žádný rozdíl - kopule byla stále převážně temná a okna trajleru svítila.

Nirgal se znovu rozběhl. Měl pocit, jako by letěl, a proto užasl, že Art běží před ním, pлавnými skoky jako velký gepard. Doběhli až ke skalnímu bludišti, kde museli počkat na Kojota, aby je jím provedl zpátky.

Jakmile se ocitli na druhé straně, rozběhl se Art znovu, tak rychle, že se Nirgal rozhodl ho dohonit, čistě jen proto, aby zjistil, jak je rychlý. Dostal se do rytmu sprintu a stále zrychloval, a když Arta předbíhal, poznal, že jeho antilopí skoky jsou skoro dvakrát rychlejší než Artovy.

K vozidlu doběhli dlouho před Kojotem, a počkali na něho v přechodové komoře, lapající po dechu a šklebíce se jeden na druhého přes čelní štítek svých přileb. O pár minut později doběhl i Kojot, a jakmile byli všichni, Spencer uvedl vozidlo do pohybu, aby využili zbývajících šesti hodin noci.

Když byli uvnitř, hlasitě se Artovu šílenému běhu vysmáli, ale on se jen zašklebil a mávl rukou. "To je tou zdejší gravitací. Říkám vám, že jsem jen běžel tak, jak bych běžel obvykle, ale mé nohy skákaly, jako bych byl tygr! Úžasné."

* * *

Přes den odpočívali, a když se setmělo, pokračovali dál. Minuli ústí dlouhého kaňonu, který se táhl od Ceraunia do Jovis Tholus. Představoval jistou kuriozitu v tom, že nebyl ani přímý, ani klikatý, a byl proto nazýván Crooked Canyon. Když vyšlo slunce, byli ukryti v rampě kráteru Qr, právě na sever od Jovis Tholus. Jovis Tholus byla větší sopka než Tharsis Tholus, ve skutečnosti větší než jakákoli sopka na Zemi, ale ležela ve vysokém sedle mezi Ascraeus Mons a Olympus Mons, takže mezi nimi zanikala a celý útvar tak působil kompaktním dojmem.

Toho dne si Sax mlčky sedl k obrazovce a nahodile si vyvolával různé texty, mapy, diagramy, obrazy a rovnice. Nirgal si k němu přisedl. "Saxi, slyšíš, co říkám?"

Sax se na něho podíval.

"Rozumíš mým slovům? Kývni, jestli rozumíš."

Sax po chvíli váhavě přikývl.

Té noci jel Kojot znovu na západ, k Olympu, a před úsvitem zamířil rovnou k valu z černého rozbrázděného čediče. Byl to okraj plošiny protkané bezpočtem úzkých a kroutících se strží a úvalů. Některé z nich byly shora zaváté tufem a tvořily tak vlastně úzké tunely.

Kojot do jedné z těchto tunelovitých šedočerných strží vjel. Po několika kilometrech zastavil u kopulovité stěny, která tunel zahrazovala.

Byla to první skrytá svatyně, kterou Art kdy viděl, a vypadal náležitě vyděšeně. Kopule byla možná dvacet metrů vysoká a zhruba sto metrů dlouhá. Art dal hlasitě najevo svůj údiv nad její velikostí, dokud se mu Nirgal nevysmál. "Už je tady někdo jiný," řekl Kojot, "tak na chvíli sklápnete."

Art rychle přikývl a naklonil se přes Kojotovo rameno, aby slyšel, co říká do interkomu. Před přechodovou komorou parkoval ještě další vůz, stejně maskovaný jako jejich. "Aha," řekl Kojot, odstrkuje Artu. "To je Vijjika. Budou mít pomeranče a možná i nějakou kávu. Dnes dopoledne budeme mít určité večírek."

Vjeli do přechodové komory, a k jejich vnějším dveřím se připojila spojovací roura. Prolezli tudy, pomáhající Saxovi. Venku na ně čekalo osm vysokých snědých lidí, pět žen a tři muži - velmi hlučná skupina, šťastná, že má společnost. Kojot je všechny představil. Vijjiku znal Nirgal z univerzity v Sabishi a přivítal se s ní mohutným objetím. I ona měla radost, že ho opět vidí. Pak je všechny zavedla do malé proluky mezi trajlery, osvětlené napůl denním světlem, které sem propouštěly praskliny v klenbě tunelu. Návštěvníci usedli na ploché polštáře kolem nízkých stolků, zatímco jejich hostitelé se pustili do práce u několika baňatých samovarů. Kojot se dal do řeči se svými známými, pátraje po novinkách. Sax jen koukal zmateně kolem sebe, a Spencer, sedící vedle něho, nevypadal o moc méně zmateněji; žil od roku 2061 na povrchu a jeho znalosti o svatyních musely téměř zcela pocházet z druhé ruky. Čtyřicet let dvojího života; nebylo divu, že vypadal poněkud omráčeně.

Kojot vstal, přistoupil k samovarům a začal ze skříňky vedle vytahovat malé šálky. Nirgal si sedl vedle Vijjiky, položil jí ruku kolem pasu a vsával do sebe její teplo a těšil se z dotyku její dlouhé nohy. Art seděl na druhé straně a sledoval konverzaci s výrazem ztraceného psa. Vijjika se mu představila a potřásla si s ním rukou. Uchopil její dlouhé, jemné prsty do své medvědí tlapy, jako by je chtěl políbit. "Tohle jsou bogdanovisté," vysvětlil Nirgal Artovi a zasmál se, když uviděl jeho výraz. Pak mu podal jeden z malých šálků od Kojota. "Před válkou byli jejich rodiče vězni v Koroljovu."

"Aha," řekl Art. "Jsme odtamtud daleko, že?"

Vijjika řekla: "No, to ano. Naši rodiče odjeli po dálnici Transmarineris těsně předtím, než byla zaplavena, a dostali se až sem. Nu, vezměte si od Kojota ten podnos a rozneste šálky, a každému se představte."

Art tedy začal obcházet ostatní, a Nirgal tahal informace z Vijjiky. "Nebudeš věřit, co jsme našli v jednom z těch tufových tunelů," řekla mu. "Stali se z nás boháči." Teď už měl každý svůj šálek. Všichni zmlkli, aby učinili první přípitek. Art se vrátil k Nirgalovi.

"No, napijte se i vy," řekl mu Nirgal. "K přípitku se musí připojit každý, takhle to tady dělají."

Art usrkl ze šálku a podíval se pochybovačně na tekutinu, která byla tmavší než káva a podivně voněla. "Je to jako káva s lékořicí," řekl a otrásl se. "Otrávená lékořicí."

Vijjika se zasmála. "To je kavajava," řekla. "Směs kávy a kávy. Velice silná, a ztraceně dobrá. Ale nevzdávejte se. Když zvládnete šálek, přijdete jí na chuť."

"Když to říkáte." Zmůžile vypil druhý doušek a znovu se otrásl. "Strašné!"

"Ano. Ale my to máme rádi. Někteří lidé jen extrahují z kávy kavain, ale přímo ji nepijí. Rituály by ale měly být do jisté míry nepříjemné, jinak byste je řádně neocenil."

"Hmm," řekl Art. Nirgal a Vijjika ho pozorovali. "Jsem v útočišti mart'anského podzemí," řekl po chvíli. "A stimuluji se nějakou tajemnou drogou ve společnosti nejslavnějších ztracených členů První stovky. A také ve společnosti mladých domorodců, kteří Zemi nikdy nepoznali."

"Funguje to," poznamenala Vijjika.

Kojot mluvil s nějakou ženou, která - ačkoli seděla v lotosové pozici na jednom z nízkých polštářů - měla tvář téměř v úrovni jeho očí, ačkoli před ní stál. "Určitě bych měla zájem o sazenice hlávkového salátu," říkala ta žena. "Ale něco tak cenného musíte brát fěrově."

"Ale ty nejsou tak cenné," řekl Kojot svým obvyklým způsobem. "Už nám dodáváte víc dusíku, než dokážeme spalovat."

"Jistě, ale nejprve ho musíte dostat, než ho můžete vydávat."

"To vím."

"Budete spalovat osmdesát procent z toho, co vám dáváme..."

"Sedmdesát."

"Tak dobře, sedmdesát, a pak budeme mít ty sazenice, a konečně budeme moci jíst k našim jídlům dobré saláty."

"Pokud je dokážete vypěstovat. Salát je choulostivý."

"Budeme mít všechna umělá hnojiva, která potřebujeme."

Kojot se zasmál. "Nepochybně. Ale teď vám řeknu bombu. Dáme vám souřadnice jednoho z těch nákladňáků s uranem, které jsme odeslali ven do Ceraunia."

"Jo, a co za to chcete?"

"Nic, protože neexistuje žádná záruka, že se k tomu materiálu dostaneme. Ale budete vědět, kde je, a pokud ho objevíte, víte sama, co s ním udělat, a budeme vyrovnaní."

"Mně to jaksi připadá příliš mnoho."

"Tak dobře, možná bychom od vás mohli dostat i nějaký peroxid vodíku. Budeme potřebovat palivo na cestu na jih."

"Bude nás to stát týdenní práci a spoustu paliva, abychom ten nákladňák našli."

"No dobře, tak teda můžete vypustit dalších deset pikobarů dusíku. To zvládneme."

"Domluveno." Žena zavrtěla hlavou. "Jste tvrdý bastard."

Kojot přikývl a vstal, aby dolil jejich šálky.

Art tázavě pohlédl na Nirgala. "Mohl byste mi vysvětlit, co to mělo znamenat?"

"No," řekl Nirgal, citě blahosklonnost, kterou v něm vyvolala káva, "obchodovali. My potřebujeme potraviny a pohonné hmoty, takže jsme byli v nevýhodě, ale Kojot to zvládl."

Art v té chvíli vypadal jako nepříliš úspěšný žák zvláštní školy. "Ale co to přijímání, vydávání a pálení dusíku? Copak pálíte svoje peníze, když je dostanete?"

"No, do jisté míry."

"Takže oni oba se snažili trazit?"

"Trazit?"

"Přijít při tom obchodu zkrátka?"

"Zkrátka?"

"Dát víc, než dostaneš."

"Aha. Jistě. Samozřejmě."

"Och, samozřejmě." Art obrátil oči v sloup. "Ale vy... nemůžete dát o moc víc než dostanete, pochopil jsem to dobře?"

"Správně. To by bylo smlouvání."

Nirgal pozoroval, jak si to jeho nový přítel přemílá v hlavě.

"Ale jestli vždycky dáte víc než dostanete, kde pak berete něco, co byste mohli dávat, jestli chápeš, co mám na mysli?"

Nirgal pokrčil rameny a vrhl rychlý pohled na Vijiiku, jejíž pas svíral. "Myslím, že na to budete muset přijít sám."

"Je to ekonomie darů," řekla mu Vijiika.

"Ekonomie darů?"

"Souvisí to s tím, jak tady žijeme. Existuje ekonomie peněz pro starý systém, kup a zaplať, který používá jako platidlo jednotky peroxidu vodíku. Ale většina lidí se snaží dělat, co může, s dusíkovou normou, což je ekonomie darů. Začali s tím sůfistě, a lidé v Nirgalově domově."

"A Kojot," dodal Nirgal. Ačkoli když pohlédl na svého otce, napadlo ho, že Art bude v Kojotovi možná těžko spatřovat ekonomického teoretika. Kojot se právě dal s nějakým mužem do přetlačování rukama na stolní desce.

"Přetlačování rukama!" řekl Art. "No, konečně něco, co dokážu pochopit."

Kojot byl poražen během několika sekund, a Art si přisedl ke stolu, aby vyzval vítěze. Tentokrát zvítězil on během pár sekund, a brzy začalo být zřejmé, že mu nedokáže odolat nikdo. Bogdanovisté proti němu pak nastoupili ve třech a pak dokonce ve čtyřech najednou, ale on pokaždé vyhrál. "Fajn, vyhrál jsem," řekl konečně a vrátil se na svůj polštář.

"Kolik vám dlužím?"

Aby se vyhnuli rozbitému terénu severně od Olympus Mons, museli zajet daleko na sever. Jeli jako vždy v noci a ve dne spali.

Art a Nirgal strávili mnoho nočních hodin při řízení vozu dlouhými rozhovory. Art měl stovky otázek, a Nirgal jich neměl o nic méně. Byl stejně fascinován Zemí jako Art Marsem. Byli dobrou dvojicí - oba měli velký zájem o toho druhého, což, jako vždycky, vytvářelo úrodnou půdu pro přátelství.

Když Nirgala za jeho studentských let v Sabishi poprvé napadla myšlenka na kontaktování Terránců o své vlastní vůli, byl vyděšen. Byl to zcela jasně nebezpečný nápad. Dlouho o tom přemýšlel a prováděl soukromý výzkum, aby přišel na to, koho kontaktovat, pokud by se rozhodl svou myšlenku uskutečnit. Čím víc se dovídal, tím měl silnější pocit, že je to dobrý nápad, a že by spojení s nějakou terránskou mocností bylo rozhodující pro jejich naděje a ambice. Přesto si byl jist, že všichni členové První stovky, které znal, by takový kontakt odmítali. Musel by to udělat na svou vlastní odpovědnost. Riziko, sázky...

Zkusil to s Praxisem, na základě toho, co se o něm dočetl. Byl to výstřel do tmy, jak většinou takové rozhodující činy bývají. Instinktivní čin: cesta do Burroughs, cesta do kanceláří Praxisu v Hunt Mesa, opakované žádosti o spojení s Williamem Fortem.

Spojení dostal, ačkoli to samo o sobě nic neznamenal. Ale později, když se na ulici v Sheffieldu poprvé přiblížil k Artovi, poznal, že udělal dobře. Že Praxis udělal dobře. V tom velkém muži byla už na první pohled jakási zvláštní ryze, která Nirgala uklidnila - otevřenost, shovívavost, schopnost přátelství. Aby použil slovník svého dětství: rovnováha dvou světů. Muž, jemuž důvěřoval.

Jednou ze známek dobrého činu je to, že se při zpětném pohledu jeví jako nevyhnutelný. Nyní, za dlouhých nočních jízd, spolu oba muži hovořili. Jejich rozhovory se týkaly mnoha věcí, a stále více poznávali jeden druhého - aby se stali přáteli. Nirgalův impulzivní kontakt se Zemí bude fungovat, to viděl teď a tady, ve výrazu Artovy tváře, v jeho zvědavosti, v jeho zájmu. Hovořili o všem, jak lidé dělávají. O své minulosti, názorech, nadějích. Nirgal strávil spoustu času pokusy vysvětlit Artovi Zygotu a Sabishi. "Byl jsem v Sabishi pěkných pár let. Issei tam vedl otevřenou univerzitu. Nevedly se žádné záznamy a zprávy. Prostě jsme navštěvovali přednášky, které jsme chtěli, a stýkali se se svým učitelem. Sabishi je hlavní město polosvěta. Veliké město. Setkal jsem se tam se spoustou lidí z celého Marsu."

"To musela být zajímavá zkušenost," poznamenal Art, "když jsi vyrůstal na místě jako Zygota."

"Ano. Bylo to úžasné."

"Vyprávěj mi o tom."

Nirgal se předklonil v křesle a pokusil se mu to alespoň zčásti přiblížit.

* * *

Nejprve to bylo velice zvláštní. Issei vykonali neuvěřitelné věci. Zatímco První stovka se rozešla po celé planetě, vedla

válku a nyní byla mrtvá nebo se skrývala, první skupina japonských osadníků, 240 mužů a žen, kteří založili Sabishi pouhých sedm let po přiletu První stovky, zůstala na místě v blízkosti svého přistání a vybudovala město. Dokázali přestát všechny změny, které následovaly, včetně umístění mohole v těsné blízkosti jejich města. Když to houstnoucí atmosféra umožnila, začali zúrodňovat okolní terén, skalnatý a vysoko položený, dokud nežili uprostřed trpasličích lesů malých bonsajů, s alpskými pánvemi ve vyšších polohách. Ani během katastrof v roce 2061 se nepřemístili, a vzhledem k tomu, že byli považováni za neutrální, nechaly je na pokoji i nadnárodní společnosti. V této samotě použili skálu vytěženou z jejich mohole a postavili z ní dlouhé klikaté náspy protkané tunely a místnostmi připravenými ukrýt lidi z jihu.

Takto vlastně issei vynalezli polosvět, nejsložitější a nejkomplexnější společnost na Marsu, plnou lidí, kteří na ulicích míjeli jeden druhého jako cizinci, ale večer se setkávali v místnostech, aby si pohovořili, zahráli hudbu a pomilovali se. A tito issei otevřeli univerzitu, kde mnozí ze studentů, možná třetina, byli narození na Marsu. A ať tito mladí pocházeli ze světa na povrchu nebo z podzemí, bez problémů jeden druhého uznávali.

Mezi profesory bylo mnoho issei a nisei ze Sabishi, stejně jako vynikajících odborníků z celého Marsu a dokonce i ze Země. I studenti přicházeli odevšud. V tom velkém, krásném městě žili a studovali a hráli si, v ulicích, zahradách a otevřených pavilonech, u rybníků a v kavárnách, a na širokých bulvárech, jako v nějakém marťanském Kjótu.

Nirgal město poprvé uviděl během krátké návštěvy s Kojotem. Zdálo se mu příliš velké. Bylo zde příliš mnoho lidí, příliš mnoho cizinců. Ale o pár měsíců později, unavený věčnými osamělými potulkami s Kojotem na jihu, si na ně znovu vzpomněl jako na jediný možný cíl. Sabishi!

Odjel tam a nastěhoval se do místnosti pod střechou, menší než jeho bambusový pokoj v Zygote, sotva větší než jeho postel. Přihlásil se k přednáškám, zapojil se do hudebního souboru a do kavárenských skupin. Postupně zjistil, jak neuvěřitelně provinciální a nevědomý je. Kojot mu dal bloky peroxidu vodíku, které prodal issei za peníze, jež potřeboval. Každý den byl pro něj dobrodružstvím, převážně neplánovaným. Studoval marsologii a ekologické inženýrství, dodáváje těmto disciplínám, které začal studovat už v Zygote, oporu v matematice, a pod Etsuovým vedením i při vlastní práci zjišťoval, že zdědil něco z daru své matky vidět jasně souhru všech komponentů daného systému. Jeho dny byly zasvěceny této mimořádně uchvacující práci. Za kolik lidských životů byla nashromážděna tato suma znalostí!

V noci pak mohl poslouchat vyprávění stočtyřicetiletého beduína o zakavkazské válce, a příští noc hrát na bubny nebo marimbu až do rána s dalšími dvaceti Latinoameričany a Polynézany opilými kavajavou, a další noc mohl strávit v posteli s jednou z krás z kapely, ženou stejně veselou jako Jackie ve svých světlejších chvílích, a mnohem méně komplikovanou. Příští noc mohl jít s přáteli na představení Shakespeara, a potom s nimi procházet nočním městem a rozebírat hru a její provedení.

Tato nepřetržitá interakce s cizinci ho naučila přinejmenším tolik, kolik se naučil na přednáškách. Ne že by ho Zygota zanechala zcela nevědomým. V chování jejích obyvatel existovala tak široká škála, že v tomto směru Nirgala máloco překvapilo.

Nicméně, překvapení zde byla. Rodáci ze severních měst, například - a nejen oni, ale skoro každý, kdo nebyl ze Zygoty - se jeden ke druhému chovali mnohem méně tělesně, než byl Nirgal zvyklý. Nedotýkali se tolik, ani se neobjímali či nelaskali - ani se spolu nekoupali, ačkoli někteří z nich se to naučili ve veřejných lázních v Sabishi. Takže Nirgal svým dotykem lidí vždycky překvapil. Říkal divně věci; rád byl aktivní po celý den, ať už z jakéhokoli důvodu; neustále organizoval nějaké skupiny, kapely a party. Uvědomoval si, že nějak vyčnívá, že je jakýmsi středem některých skupin - že ho parta následuje z kavárny do kavárny, den za dnem. Začalo se říkat "Nirgalova parta" a tak podobně. Rychle se naučil, jak tuto pozornost, o kterou nestál, odvracet. Ale občas se přistihl, že o ni stojí.

Obvykle když tam byla Jackie.

"Zase Jackie!" poznamenal Art. Nebylo to poprvé, kdy se v Nirgalově vyprávění objevila, ba ani po desáté.

Nirgal přikývl, cíť, jak mu povyskočil pulz.

Jackie do Sabishi také přijela, krátce po Nirgalovi. Měli pokoje blízko sebe a navštěvovali některé stejné přednášky.

Občas je to k sobě táhlo.

Ale brzy zjistili, že tomu nemohou dát volný průchod, pokud se nechtějí zbavit ostatních partnerů. Což ani jeden z nich nechtěl. Takže nechali jeden druhého na pokoji, s výjimkou, když někdo z nich zvlášť silně neschvaloval volbu partnera toho druhého. Takže svým způsobem navzájem posuzovali volbu svých partnerů a navzájem se ovlivňovali. A to všechno beze slov, s výjimkou tohoto velmi zřídka chování, které bylo jedinou známkou moci, již měli jeden nad druhým. Stýkali se se spoustou ostatních lidí, navazovali nové vztahy, nová přátelství, měli krátkodobá milostná dobrodružství. Někdy se spolu neviděli celé týdny. A přece na nějaké hlubší úrovni (Nirgal nešťastně zavrtěl hlavou, když se to Artovi pokusil vyjádřit) "patřili jeden druhému".

Pokud si někdo z nich toto pouto potřeboval potvrdit, druhý mu vyšel vstříc. To se stalo za dobu jejich pobytu v Sabishi pouze třikrát, a přece díky těmto setkáním Nirgal věděl, že oni dva jsou spojeni - svým společně sdíleným dětstvím a vším tím, co se v jeho průběhu přihodilo, jistě, ale i čímsi víc. Všechno, co dělali spolu, bylo jiné, než když to dělali s jinými lidmi, jaksí intenzivnější.

U ostatních jeho známých nebylo nic tak významné, nic tak hrozné. Měl přátele i přítelkyně - stovky. Vždycky řekl ano. Kladl otázky a poslouchal, a zřídka kdy spal. Chodil na schůze padesáti různých politických organizací a se všemi souhlasil, a strávil spoustu večerů diskusemi o osudu Marsu a lidské rasy jako takové. Dokázal mluvit s rodákem ze severu a pocítit okamžitou empatii, počínající přátelství, které by mohlo přetrvat věky. Mnohokrát to tak skutečně dopadlo, ale tu a tam byl zcela překvapen nějakým činem naprosto cizím jeho chápání světa, který mu znovu připomněl, jak klášterně uzavřený (až to dokonce hraničilo s klaustrofobií) byl v Zygote - v některých směrech zůstal tak nevinný jako právě narozené kotě.

"Ne, ve skutečnosti mě nezformovala Zygota, která mě vytvořila," řekl Artovi, ohlížeje se, aby se ujistil, že Kojot skutečně spí. "Své dětství si nemůžete vybrat, to prostě je. Ale potom volíte. Já jsem si zvolil Sabishi. A to mě ovlivnilo nejvíc."

"Možná," řekl Art, hladě si čelist. "Ale dětství nejsou jen ty roky, ale také názory, které tě formují i potom. Proto je naše dětství tak dlouhé."

* * *

Jednoho rána ozářila švestkově modrá obloha výrazný hřeben Acheronu na severu, tyčící se jako nějaký Manhattan z pevné skály, i když nerozeklaný do siluet jednotlivých mrakodrapů. Terén na jeho úpatí hrál různými barvami. "To jsou lišejníky," řekl Kojot. Sax se vyšplhal do křesla vedle něho a skoro přitiskl nos k čelnímu sklu. Projevil se tak nejživěji od okamžiku svého zachránění.

Na samém vrcholu Acheronu byla řada zrcadlových oken zářící jako diamantový náhrdelník, a opodál bylo vidět zeleň pod típytící se kopulí. "Vypadá to, že ho znovu obsadili!" zvolal Kojot.

Sax přikývl.

Spencer se podíval přes jejich ramena a řekl: "Zajímalo by mě, kdo tam je."

"Nikdo tam není," řekl Art. Užasle se na něho podívali, a tak pokračoval: "Slyšel jsem o tom ve svém orientačním kursu v Sheffieldu. Je to projekt Praxisu. Znovu to postavili a všechno připravili. A teď jen čekají."

"Na co čekají?"

"Na Saxe Russela, v zásadě. A na Tanejeva, Kohlovou a tak dále..." Pohlédl na Saxe a téměř omluvně pokrčil rameny.

Sax něco zachraptěl.

"Hej!" řekl Kojot.

Sax si odkašlal. Jeho ústa se něco pokoušela vytvarovat a z hrdla se mu vydral hluboký zvuk. "P-p-p-p-" Pohlédl na Nirgala a naznačil gestem, že to Nirgal bude vědět.

"Proč?" zeptal se Nirgal.

Sax přikývl.

Nirgal ucítil, jak ho zabrněla kůže, jak jím pronikl náhlý elektrický výboj silné úlevy, vyskočil a sevřel drobného muže do náručí. "Ty rozumíš!"

"Víte, to je tak," říkal Art, "udělali to jako jakési gesto. Byl to Fortův nápad. To je ten chlápek, co založil Praxis. „Možná se vrátí," řekl prý lidem z Praxisu v Sheffieldu. Nevím, jestli vymyslel i praktické detaily."

"Ten Fort je zvláštní," řekl Kojot, a Sax znovu přikývl.

"Pravda," řekl Art. "Ale byl bych rád, kdybyste se s ním mohli setkat. Připomíná mi příběhy, které vyprávíte o Hiroko."

"Víš, že jsme tady venku?" zeptal se Spencer.

Nirgalovi znovu vyskočil tep, ale Art neprojevil žádnou známku neklidu. "To nevím. Ale myslí si to. Chce, abyste tady byli."

"Kde žije?" zeptal se Nirgal.

"To taky nevím." Art jim popsal svou návštěvu u Forta. "Takže přesně nevím, kde je. Někde v Pacifiku. Ale kdybych se s ním mohl spojit..."

Nikdo neodpověděl.

"Tak dobře, možná později," řekl Art.

Sax se díval čelním sklem na vzdálenou linii skal, a na drobnou linii světél vyznačujících laboratoře za nimi, prázdné a tiché. Kojot mu sevřel rameno. "Chceš to zpátky, co?" Sax něco zachraptěl.

* * *

Na prázdné pláni Amazonis bylo několik málo osad různého druhu. Země byla černá a oni přes ni rychle projížděli, noc za noci, a přes den spali v zatemněné kabině vozu. Největší problém byl najít odpovídající úkryty. Na otevřené pláni se jejich vůz vyjímal jako králík na kulečnicku, a Amazonis byla právě většinou plochá, otevřená pláň. Obvykle se ukryli v některém z nepočetných zdejších kráterů. Po snídani si Sax někdy zkoušel procvičovat hlas, vydávaje ze sebe nesrozumitelná slova připomínající spíš skřeky. Snažil se s ostatními komunikovat, ale nedařilo se mu to. To Nirgala deprimovalo víc než samotného Saxe, který, jak se zdálo, to snášel lehčeji, ačkoli mu to taky vadilo.

Kojota a Spencera ale potěšil i tento pokrok, a strávili hodiny a hodiny tím, že Saxovi kladli otázky a testovali ho s pomocí AI, aby přišli na to, v čem problém spočívá. "Afázie, očividně," řekl Spencer. "Obávám se, že jeho výslech vyvolal mozkovou mrtvici. A některé formy mrtvice způsobují to, čemu se říká částečná afázie."

"No, a existuje taky úplná afázie?" zavrčel Kojot.

"Jistě. Částečná je, když subjekt nedokáže číst nebo psát, a má problémy mluvit nebo najít správná slova, a přitom si je tohoto problému velice dobře vědom."

Sax přikývl, jako by tento popis potvrzoval.

"Při úplné afázii subjekty mluví, ale neuvědomují si, že to, co říkají, nedává žádný smysl."

Art řekl: "Znám spoustu lidí, kteří mají tento problém."

Spencer ho ignoroval. "Musíme Saxe dostat k Vladovi, Marině a Michelovi."

"To taky sakra právě děláme," řekl Kojot, znovu sevřel Saxovi paži a vrátil se na své lehátko.

* * *

Pátého dne po odjezdu od bogdanovistů se přiblížili k rovníku a ke dvojité bariéře ze spadlých lan zříceného výtahu. Kojot tuto bariéru překročil už předtím, s využitím ledovce, který vznikl po výlevu jedné z vodonosných vrstev v roce 2061. Když proud zamrzl, vytvořil na 152° západní délky přes zřícený kabel most. Kojot tuto trasu dobře znal, koneckonců ji sám objevil a vyznačil.

Naneštěstí, když se dostali k ledovci Mangala, zjistili, že od chvíle, kdy tady Kojot byl naposledy, se situace podstatně

změnila.

"A sakra. Kde je ta rampa?" řekl skoro vyčítavě. "Byla přesně tady."

Sax cosi zaskřehotal, dívaje se upřeně čelním sklem na ledovec.

"Možná jsme tu špatně," nadhodil Nirgal. "Člověk nikdy neví."

"Je to ono," řekl Kojot.

"Víš to jistě?"

"Nechal jsem tady značky. Podívej, tady je jedna z nich. To je postranní moréna, jenže odtud měla vést ledová rampa na horu, ale teď je tady jen stěna ledovce. Do prdele. Tuhle trasu jsem používal deset let."

"No, tak to buď rád," řekl Spencer. "Jsou pomalejší než pozemské ledovce, ale také stékají dolů."

Kojot jen cosi zavrčel. Sax zachraptěl a poklepal na vnitřní dveře přechodové komory. Chtěl ven.

"Ale co, sakra," zamumlal Kojot, dívaje se do mapy na obrazovce. "Stejně tady budeme muset strávit celý den."

A tak za úsvitu vyšel Sax ven, spolu s Nirgalem, který starému muži dělal doprovod. Na štítu jeho prilby se zaleskl odraz ranního slunce. Nirgalovi se sevřelo hrdlo.

Bylo mrazivé, šedivé ráno. Nirgal sledoval Saxe od skály ke skále.

Sax zase zachrptěl: "R-r-r."

Podívali se jeden na druhého. "Je to v pořádku," řekl Nirgal. Znovu si vzpomněl na Simona.

Pozorovali rostliny, oddělené pruhy holé skály a písku. Sax si všechno pozorně prohlížel. Byla zde spousta různých druhů rostlin. Žádná z nich se však nepodobala rostlinám, které Nirgal pěstoval v Zygote, ani těm, jež znal z arboreta v Sabishi. Pouze první generace rostlin, lišejníky, mechy a tráva, vypadala povědomě.

Sax se nepokusil znovu promluvit, ale reflektor na jeho prilbě fungoval jako světelné ukazovátko. Obloha zrůžověla.

Pak Sax řekl: "Dr - !" a ukázal na šterkovitý svah, nad nímž rostly nějaké pokroucené větve. "Dr -!"

"Dryádka," řekl Nirgal.

Sax důrazně přikývl. Skála pod jejich nohama byla pokrytá tenkým kobercem lišejníku. Sax na ni ukázal a řekl: "Jablko. Červené. Mech."

"Hej," řekl Nirgal. "To jsi řekl moc dobře."

Jak slunce stoupalo, vrhalo jejich stíny na šterkovitý svah. "Dryádka," zachrptěl znovu Sax. Paprsky byly nyní neviditelné a květiny zářily v denním světle. Nirgal zaslechl ve sluchátkách nějaký zvuk a pohlédl starostlivě na Saxe. Přes štítek prilby spatřil, že starý muž pláče.

Nirgal studoval mapy a fotografie této oblasti. "Mám nápad," řekl Kojotovi. A té noci zamířili do Nicholsonova kráteru, který byl asi čtyři sta kilometrů na západ od nich. Do tohoto kráteru muselo zcela nepochybně dopadnout lano výtahu, a Nirgal se domníval, že muselo v obvodovém valu kráteru vytvořit průrvu.

A také ano. Když dorazili k erodovanému valu kráteru, uviděli černou linii křížující jeho dno, která vypadala jako výtvar jakési dávno zapomenuté rasy obrů. "Dílo Boží..." začal Kojot.

"Jako pramen vlasů," nadhodil Spencer.

"Nebo černá zubní niť," řekl Art.

Vnitřní stěna kráteru byla příkřejší než vnější strana valu, ale dala se bez větších problémů sjet.

"Tak jo," řekl Kojot. "Tohle by šlo. Jen doufáme, že v protějším valu bude další průsmyk."

Tento úsek valu byl zasažen padajícím lanem mnohem tvrději. Lano se zde proměnilo v roztříštěnou černou hmotu, v masu uhlíkových vláken spočívající na rovné pláni.

Na východě byla nicméně linie trosek přerušena, a když přijeli blíž, při podrobnější prohlídce zjistili, že lano zasáhl následný dopad meteoritu a vytvořil nový kráter, lemovaný úlomky a kusy diamantové matrice, tvořící vnitřní spirálu vyztužující jádro lana.

"Neuvěřitelné," řekl Kojot.

Sax zuřivě zavrtěl hlavou. "Dei - Dei -"

"Phobos," řekl Nirgal, a Sax přikývl.

"Myslíš?" zvolal Spencer.

Sax pokrčil rameny, ale Kojot a Spencer se nadšeně pustili do debaty o této možnosti. Kráter byl oválný, což podporovalo teorii o dopadu pod nízkým úhlem. A úlomky Phobosu dopadly v rovníkové zóně, což činilo zasažení zříceného lana rovněž pravděpodobnějším. "Velmi užitečné," uzavřel debatu Kojot, a zamířil s jejich vozidlem k jihu. Zaparkovali u posledních trosek a vyšli ven na prohlídku.

Všude se válela suť a nebylo jasné, co jsou úlomky meteoritu a co kusy skály vymrštěné jeho dopadem. Spencer však provedl jejich chemickou analýzu a prohlásil, že je přesvědčen, že jsou to skutečně pozůstatky Phobosu. "Arkadij mi ukazoval podobnou horninu, když poprvé přiletěl dolů." Spencer si prohlédl další ožehlý kámen. "No, hodně to metamorfovalo," zabručel. "Myslím, že by se to mělo nazývat phobosit."

* * *

Jihovýchodně od Nicholsonova kráteru se v délce tří set kilometrů táhly dva souběžné kaňony Medusae Fossae. Kojot se rozhodl jet východním kaňonem, tím větším z obou. "Rád bych je projel oba," řekl, "abych viděl, jestli jsou v jejich stěnách nějaké převisy nebo jeskyně. Tak jsem našel spoustu svých úkrytů."

"A co když narazíš na příčnou proláklinu?" zeptal se Nirgal.

"Tak se vrátím. Udělal jsem to už mockrát, o tom nepochybuj."

Takže se vydali kaňonem, který, jak se ukázalo, měl převážně ploché dno. Jeli tak celou jednu noc. Příští noc se začalo dno kaňonu zvedat. Pak Nirgal pojednou dupl na brzdy. "Ty budovy tam nahoře!"

Všichni se natlačili k čelnímu sklu. Na obzoru, pod jižní stěnou kaňonu, stála tiše skupina malých, bílých kamenných

domků.

Po dobře půlhodinovém zkoumání Kojot pokrčil rameny. "Žádné známky elektřiny nebo tepla. Nezdá se, že je někdo doma. Podíváme se."

Když se přiblížili, viděli, že budovy stojí volně a nejsou chráněny žádnou kopulí. Mezi bělavými budovami stály nehybně jakési malé bílé postavy. Všechno bylo vyrobeno z kamene.

"Nějaké sochy," řekl Spencer. "Město z kamene."

Sax je překvapil, když začal něco vyťukávat na klávesnici počítače. "Muhl-dul-sal."

Spencer, Art a Kojot se zasmáli. Poplácali Saxe po zádech. Pak se znovu oblékli do skafandrů a vyrazili na bližší obhlídku.

Bílé stěny budov jemně zářily ve svitu hvězd. Bylo zde zhruba dvacet budov, nějaké stromy, asi dvě stě lidí a mezi nimi volně nějací lvi, všechno vytesáno z bílého kamene, který Spencer identifikoval jako alabastr. Zdálo se, že ústřední náměstí bylo zachyceno za pilného rána, protože zde byla tržnice, a skupina lidí natlačená okolo dvou hráčů šachu. Černé šachové figurky a černá pole šachovnice se v tomto alabastrovém světě vyjímalá až dramaticky.

Další skupina soch sledovala žongléra, který si pohazoval neviditelnými koulemi. Někteří ze lvů představení pozorně sledovali, jako by se chtěli zapojit. Všechny tváře, lidí i zvířat, byly okrouhlé, téměř bez rysů, ale každá z nich vyjadřovala nějaký postoj.

"Podívej se na to kruhové uspořádání budov," řekl Spencer. "To je architektura bogdanovistů, nebo něco podobného."

"O něčem takovém se mi žádný bogdanovista ani nezmínil," odsekl Kojot. "Taky nemyslím, že by v této oblasti někdo z nich někdy byl. Vlastně nevím o nikom, kdo by tady byl. Je to tu pořádně z ruky." Ušklíbl se a rozhlédl se kolem. "S tímhle si někdo vyhrál!"

"Je zvláštní, co lidé někdy udělají," řekl Spencer.

Nirgal ignoroval jejich debatu v interkomu a prohlížel si město a jednotlivé tváře. Připadal si, jako by k němu neznámý sochař mluvil a vnucoval mu své vize. Bílý svět jeho dětství.

A toto místo dýchalo jakýmsi mírem. Nejen svým klidem, ale i zvláštní uvolněností soch. Takový by Mars měl být. Už žádné skrývání, žádný boj, lvi, kteří se třou o nohy jako kočky.

Po patnáctiminutové prohlídce alabastrového města se vrátili do vozu a vyrazili na další cestu. Asi po patnácti minutách Nirgal zpozoroval další sochu, bílý basreliéf lidské tváře na útesu na druhé straně města. "To je snad samotná Medusa," zabručel Spencer, přerušuje svůj noční drink. Baziliščí pohled Gorgony se upíral na město a kamenní hadi jejich vlasů se divoce kroutili.

"Krásné," řekl Kojot. "Zapamatujte si tu tvář - jestli to není autoportrét toho sochaře, tak se teda sakra pletu."

Pokračoval v jízdě bez zastávky, a Nirgal se zvědavě díval na kamennou tvář. Připadala mu trochu asiatická, ačkoli to možná bylo účinkem nazad sčesaných vlasů. Pokoušel se ty rysy zapamatovat, protože měl pocit, že je už někdy dříve viděl.

* * *

Před úsvitem z kaňonu Medusy vyjeli a zastavili se, aby se ukryli přes den a poradili se o dalším postupu. Cestu na jih za kráterem Burton blokovala od západu k východu v délce několika set kilometrů Memnonia Fosae. Museli jet na západ ke kráterům Williams a Eriksson, pak znovu na jih ke kráteru Columbus a za ním projet úzkou štěrbinou v Sirenum Fosae dál na jih - a tak dál. Prostě neustálý tanec mezi krátery, valy a příkopy. Jižní vysočina byla ve srovnání s pláněmi na severu velice nerovná - Art se o tom rozdílu zmínil, a Kojot řekl popuzeně: "Je to planeta, človče. Jsou tady všechny druhy terénu."

Každý den vstávali hodinu před západem slunce a využili posledního světla dne ke skromné snídani. Pak celou noc jeli. Autopilota v tomto rozbrázděném terénu použít nemohli. Nirgal a Art většinou drželi hlídku spolu a pokračovali ve svých dlouhých rozhovorech. Pak, když hvězdy zbledly a na obzoru se objevil náznak svítání, zastavili, našli úkryt a snědli opožděnou večeři.

Na konci dalšího dlouhého nočního rozhovoru, tentokrát o jejich dětství, Nirgal řekl: "Myslím, že to bylo až v Sabishi, kdy jsem si uvědomil, že Zygota je..."

"Neobvyklá?" řekl za nimi Kojot ze svého lehátka. "Unikátní? Bizarní? Podobná Hiroko?"

Nirgala nepřekvapilo, že je Kojot vzhůru; starý muž spával špatně a často k Nirgalovým a Artovým rozhovorům zamumlal nějakou poznámku. Teď Nirgal řekl: "Myslím, že Zygota je odrazem Hiroko. Je velmi duchovní."

"Ha," řekl Kojot. "Nebývala."

"Kdy?" vmísil se Art, otáčeje se na svém křesle, aby zahrnul Kojota do jejich malého debatního kroužku.

"Och, dávno," řekl Kojot. "V prehistorických dobách, ještě na Zemi."

"Tehdy jste se s ní setkal?"

Kojot souhlasně zabručel.

Když mluvil s Nirgalem, u toho vždycky skončili. Ale teď, když tu tak seděli, objevil se na jeho úzké vrásčité tváři jiný výraz než obvyklá odmítavost, a Art se k němu naklonil a řekl pevně: "Jak jste se tedy dostal na Mars?"

"Dobrý Bože," řekl Kojot a přetřel si rukou čelo. "Je těžké si pamatovat věci, ke kterým došlo tak dávno. Je to skoro jako epická báseň, kterou jsem se kdysi učil nazpaměť, a sotva ji už dokážu zarecitovat."

Podíval se na ně a pak zavřel oči, jako by si urovnával myšlenky. Oba mladší muži se na něj dívali a čekali.

"Bylo to samozřejmě díky Hiroko. Byli jsme přátelé. Setkali jsme se mladí při studiích v Cambridge. Oběma nám bylo v Anglii zima, tak jsme jeden druhého zahřívali. To bylo předtím, než potkala Iwaa, a dlouho předtím, než se stala velkou mateřskou bohyní světa. Tehdy jsme sdíleli spoustu věcí. Byli jsme v Cambridge outsidersi a dobří v práci. Pár let jsme tam spolu žili. Asi tak jako Nirgal v Sabishi. I včetně toho, co říkal o Jackii. Ačkoli Hiroko, nu..." Zavřel oči, jako by si

to pokoušel vyvolat v mysli.

"Zůstali jste spolu?" zeptal se Art.

"Ne. Vrátila se do Japonska a já na nějaký čas odjel s ní, ale pak jsem se musel vrátit na Tobago, když zemřel můj otec. Věci se změnilly. Ale zůstali jsme v kontaktu a setkávali jsme se na vědeckých konferencích, a když jsme se setkali, přeli jsme se nebo si vzájemně slibovali věčnou lásku. Nevěděli jsme, co chceme. Nebo jak toho dosáhnout, pokud jsme to připustili. A pak začal výběr do První stovky. Já jsem byl ale právě ve vězení na Trinidadu, protože jsem měl námitky proti laciným vlajkám. A když mě pustili, stejně jsem neměl šanci, že mě vyberou. Ani nevím jistě, jestli jsem chtěl letět. Ale Hiroko si buď vzpomněla na naše sliby, nebo měla pocit, že jí budu užitečný, tím jsem si nikdy nebyl jist. A tak mě kontaktovala a řekla mi, že jestli chci, ukryje mě na farmě na Aresu a pak v kolonii na Marsu. Vždycky uvažovala velkoryse, všechna čest."

"Nepřipadalo vám to bláznivé?" zeptal se Art s vykulenými očima.

"Jistě!" Kojot se zasmál. "Ale všechny dobré plány jsou bláznivé, ne? A já tehdy neměl nejlepší vyhlídky. A kdybych do toho býval nešel, už nikdy bych Hiroko znovu neviděl." Pohlédl na Nirgala a usmál se. "Takže jsem souhlasil, že se o to pokusím. Byl jsem ještě ve vězení, ale Hiroko měla v Japonsku nějaké zvláštní přátele, a jednoho dne mě z mé cely vyvedli tři maskovaní muži, a všechny stráže spaly. Helikoptéra nás dopravila na nějaký tanker a já jsem s ním odplul do Japonska. Japonci stavěli kosmickou stanici, kterou Rusové a Američané využívali při stavbě Arese, a tak jsem jednoho dne odletěl raketoplánem nahoru a vklouzl do Arese, právě když byla jeho stavba u konce. Ukryli mě v nějakém farmářském zařízení, které Hiroko objednala, a dál už to bylo na mně. Dokud se Ares nevydal na cestu, měl jsem pěkný hlad. Pak už se o mě Hiroko postarala. Spal jsem ve skladu za oddělením pro prasata, a držel se z dohledu. Bylo to snazší, než byste možná řekli, protože Ares byl veliký. A když Hiroko začala důvěřovat obsluze farmy, představila mě jim a bylo to ještě snazší. Tvrdé to bylo těch pár týdnů po přistání. Pak mi pomohli ukrýt se ve skříni v jednom trajleru."

"Vy jste žil ve skříni?"

"Pár měsíců. Bylo to horší než vězení. Ale pak jsem žil ve skleníku a pomáhal vykládat zařízení. Iwao ukryl dva přepravní kontejnery. Když jsme si z ukrytých náhradních dílů postavili vozidlo, strávil jsem většinu času mimo Underhill, zkoumal chaotický terén a hledal vhodné místo pro naše skryté útočiště a navážel tam materiál. Strávil jsem venku na povrchu víc času než kdokoli jiný, včetně Ann. Zvykl jsem si trávit čas sám. Jen já a Bůh. Bylo to jako nebesa. Ne, nebesa ne - byl to Mars, čistý Mars. Myslím, že jsem přišel o rozum. Ale miloval jsem to... Vlastně o tom nedokážu mluvit."

"Musel jste dostat spoustu radiace."

Kojot se zasmál. "To ano! Dostal jsem víc remů než kdokoli jiný z První stovky, snad s výjimkou Johna. Ale stejně," - pokrčil rameny a zhlédl na Artu a Nirgala - "jsem tady. Černý pasažér."

"Úžasné," řekl Art.

Nirgal přikývl; nikdy se mu nepodařilo vypáčit ze svého otce byť i jen desetinu této informace o jeho minulosti, a teď přebíhal pohledem z Artu na Kojota a zase zpátky, zvědavý, jak to Art přijme. Přijal to dobře. Měl zvláštní talent pozorně poslouchat a dobírat se k jádru věci.

"No, nebylo to tak těžké," říkal teď Kojot. "Samotné skrývání se není nikdy tak těžké, jak si lidé myslí. Těžší je současně provádět nějaké akce."

Trochu se zamračil a ukázal prstem na Nirgala. "Proto musíme někdy vyjít ven a bojovat v otevřeném terénu. Proto jsem tě přiměl jít do Sabishi."

"Cože? Tys mi říkal, abych nechodil! Říkal jsi, že mě to zničí!"

"Tak jsem tě tam přiměl jít."

Pokračovali v nočních rozhovorech po větší část týdne, a na jeho konci se přiblížili k malé osídlené oblasti obklopující moholi vykopanou mezi krátery Hipparchus, Eudoxus, Ptolemaius a Li Fan. Ve valech těchto kráterů byly nějaké uranové doly, ale Kojot žádný pokus o sabotáž nenavrl, takže oblast opustili, jak nejrychleji mohli. Brzy vjeli do Thaumasia Fosae, pátého nebo šestého velkého lomového systému, jež na své cestě potkali. Artovi to připadalo zvláštní, ale Kojot mu vysvětlil, že vypouklina Tharsis je obklopena systémem prasklin, a jestli ji chtějí objet, musí do nich vjet. Thaumasia byla jedním z největších těchto systémů, a leželo zde také velké město Senzeni Na, založené u další mohole na 40° stupni šířky, jedné z prvních moholí, které byly vyhloubeny, a stále jedné z nejhlubších. K tomuto místu budou cestovat přes dva týdny. Potřebovali proto doplnit zásoby v jednom z Kojotových úkrytů.

Zamířili na jih od Senzeni Na a za úsvitu vjeli mezi pravěké skalnaté vrchy. Když však dorazili k dolnímu konci jednoho sesuvu, začal Kojot klít. Terén byl rozbrázděn stopami pásů vozidel a posetý střepy rozbitých láhví s plynem, krabicemi od potravin a prázdnými palivovými kontejnery.

Užasle se na to dívali. "Váš úkryt?" zeptal se Art, což vyvolalo další výbuch kleteb.

"Kdo to byl?" Policie?"

Nikdo hned neodpověděl. Sax přistoupil k jednomu z řidičských křesel, aby zkontroloval ukazatele paliva. Kojot pokračoval v zuřivém klení. Konečně Artovi řekl: "Žádná policie. Ledaže by začali používat višňacká vozidla. Ti zloději byli z podzemí, ať je vezme čert. Pravděpodobně ta parta, která je usazená v Argyru. Nikdo jiný mě nenapadá. A tihle věděli o některých mých starých úkrytech, a jsou na mě naštvaní od té sabotáže důlní osady v Charitumu, protože ji potom zavřeli a oni ztratili svůj hlavní zdroj zásob."

"Měli byste se snažit být na stejné straně," řekl Art.

"Trhněte si nohou," poradil mu Kojot.

Pak nastartoval vůz a rozjel se. "Je to stejná stará historie," řekl hořce. "Odboj začíná bojovat mezi sebou, protože je to to jediné, co dokáže porazit. Stává se to stále. Nemůžete mít hnutí početnější než pět lidí, aby mezi nimi nebyl aspoň

jeden zatracený idiot."

Po nějaké chvíli Sax zaťukal na jeden z přístrojů, a Kojot řekl drsně: "Já vím!"

Bylo plné denní světlo, a on zastavil v rozsedlině mezi dvěma pravěkými kopci. Zatemnili okna a uložili se na úzká lůžka.

"Kolik podzemních skupin existuje?" zeptal se Art.

"To nikdo neví," odvětil Kojot.

"Děláte si legraci."

Nirgal odpověděl dřív, než se Kojot stačil znovu rozčítit. "Na severní polokouli je jich kolem čtyřiceti. A jsou mezi nimi vážné neshody. Jsou tam některé ostré skupiny. Radikální rudí, Schnellingovi odštěpenci, různé druhy fundamentalistů... způsobuje to problémy."

"Copak nepracujete všichni pro stejnou věc?"

"Já nevím." Nirgal si vzpomněl na celonoční spory v Sabishi - někdy dost ostré - mezi studenty, kteří byli v zásadě přátelé. "Možná ne."

"Nejednali jste o tom?"

"Ne formálním způsobem."

Art vypadal překvapeně. "Ale to byste měli," řekl.

"Co?" zeptal se Nirgal.

"Měli byste dohodnout setkání všech podzemních skupin a přesvědčit se, jestli se nedokážete shodnout na tom, oč všichni říkáte, že se snažíte. Jak urovnat ty spory a tak."

Kromě Kojotova skeptického odfrknutí nedostal žádnou odpověď. Po dlouhé době Nirgal řekl: "Můj dojem je ten, že si některé z těch skupin dávají pozor na Gametu, kvůli První stovce v ní. Nikdo se nechce vzdát autonomie ve prospěch toho, co je už beztak vnímáno jako nejmocnější svatyně."

"Ale to byste na tom setkání mohli vyřešit," trval na svém Art. "O tom to je, mimo jiné. Všichni musíte pracovat společně, zvlášť když je teď policie nadnárodních společeností aktivnější, po tom, co zjistili od Saxe."

Na to Sax přikývl. Ostatní o tom přemýšleli mlčky. Někde uprostřed těchto úvah začal Art chrápat, ale Nirgal byl vzhůru celé hodiny, přemýšleje o tom.

* * *

K Senzeni Na se přiblížili z nouze. Zásoby jídla měli dostačující, pokud nebudou plýtvat, a voda a plyny byly recyklovány tak účinně, že docházelo jen k malým ztrátám. Ale tenčily se jim zásoby pohonných hmot. "Potřebujeme asi padesát kilo peroxidu vodíku," řekl Kojot.

Vyjel na okraj největšího kaňonu Thaumasio, a tam, na druhé straně, bylo za velkými tabulemi skla Senzeni Na. Jeho arkády porůstaly vysoké stromy. Dno kaňonu bylo pokryto průzračnými válcovitými koridory pro chodce, menšími kopulemi, velkým průmyslovým komplexem mohole a samotnou moholí. Měla pověst nehlubší mohole na Marsu, tak hluboké, že skála na jejím dně byla plastická.

Provoz mohole byl téměř výlučně automatizovaný, a většina obyvatel města se k ní ani nikdy nepřiblížovala. A mnoho automatických nákladňáků, které vyvážely skálu z jámy, používalo jako palivo peroxid vodíku, takže sklady na dně kaňonu budou mít to, co potřebovali. Místo bylo zabezpečeno ještě před nepokojí, navíc zčásti dle návrhů samotného Johna Boona, takže určitě nedokázalo odolat Kojotovým metodám, zvlášť když měl ve své AI všechny Johnovy staré programy.

Nicméně kaňon byl dlouhý a nejlepší cesta dolů vedla po rampě asi deset kilometrů od mohole. "To je fajn," řekl Nirgal.

"Dostanu se tam pěšky."

"Padesát kilo?" řekl Kojot.

"Půjdu s ním," řekl Art. "Možná nejsem schopen mystické levitace, ale běžet dokážu." Kojot to uvážil, pak přikývl.

"Ukážu vám cestu dolů po útesu."

Také to udělal. Když se rozběhli k severu po hladkém dně kaňonu, Nirgalovi se zdálo, že půjde o prostou akci. Světlo hvězd posilovalo rozptýlené světlo města a odráželo se od protější stěny. Kojotův program je bez problémů zavedl do skladiště. Nikde žádné známky poplašených signálů. Když však začali plnit své kontejnery, rozsvítila se pojednou všechna světla a nouzové dveře se zavřely.

Art se okamžitě rozběhl ke vzdálenější stěně, položil k ní nálož a vrhl se stranou. Nálož s hlasitou ranou explodovala, vytvořila v tenké stěně skladiště velkou díru, a pak byli oba zase venku a běželi k obvodové zdi. Z přechodové komory se vynořily postavy ve skafandrech, a oba uprchlíci museli uskočit za jedno z rypadel. Nirgal ucítil, jak mu buší srdce.

Postavy ve skafandrech zašly do skladiště, a Nirgal vyskočil a položil další nálož. Záblesk světla ho na okamžik oslepil, ale protáhl se škvírou v plotě a rozběhl se pryč. Ani necítil třicetakilovou zátěž na zádech. Art byl už zase před ním.

Když ho Nirgal dostihl, pokusil se mu ukázat na příkladu, jak správně používat ruce, poněkud jako při plavání. Art s nimi naproti tomu prudce pumpoval, což ho často vychylovalo z rovnováhy.

Nirgal se dostal do vedení a snažil se vyhledávat nejschůdnější trasu. Zdálo se, že ji světlo hvězd osvětluje víc než dostatečně. Art běžel po jeho pravici a neustále ho pobízela ke spěchu. Připomínalo to jakýsi závod, a Nirgal běžel mnohem rychleji, než kdyby běžel sám, nebo za normálních okolností. Žasl, jak dobře s ním Art dokázal držet krok. Byl to silný člověk.

Málem minuli Kojota, který vyskočil zpoza skály a zachytil je. Pak vyšplhali po skalnaté stezce, kterou vyznačil, a ocitli se opět na okraji kaňonu, pod kopulí hvězd.

Ve vozidle Art lapal po dechu. "Budeš mě muset - naučit ten lunggom," řekl Nirgalovi. "Můj Bože, ty běháš rychle."

"No, ty taky. Nevím, jak to děláš."

"Strach." Zavrtěl hlavou, nasáváje do sebe mocně vzduch. "Provádíte nebezpečné věci," postěžoval si Kojotovi.

"Můj nápad to nebyl," odsekl Kojot. "Kdyby ti bastardi neukradli mé zásoby, byli bychom si to ušetřili."

"Jo, ale vy takové věci děláte pořád, že? A je to nebezpečné. Chci říct, měli byste dělat něco jiného než sabotáže. Něco systematického."

* * *

Ukázalo se, že padesát kilo paliva je absolutní minimum, které na cestu domů potřebovali, takže kulhali k jihu s vypojenými všemi systémy, které nebyly životně důležité; uvnitř vozu vládla tma a chlad. I venku bylo chladno a kvůli prodlužujícím se nocím časné jižní zimy se začali setkávat s námrazou a sněhovými závějemi. Slané krystaly na vrcholcích závějí sloužily jako lůžka pro ledové květy. Jeli mezi těmito křišťálovými poli, dokud se nespojila do jediné, široké sněhové pokrývky. Pomalu se jí prodírali, dokud jedné noci peroxid vodíku nedošel. "Měli jsme ho vzít víc," řekl Art.

"Sklapněte," odvětil Kojot.

Jeli na baterie, ale to nemohlo trvat dlouho. Kojot přesto věřil, že je dokážou dopravit až domů.

A šesté noci po jejich nájezdu na Senzeni Na se před nimi začala rýsovat bílá linie a později i bílé útesy jižní polární čepičky. "Vypadá jako svatební koláč," řekl Sax, usmívaje se.

Byli skoro bez proudu, do té míry, že vůz zpomaloval, ale Gameta byla už jen pár kilometrů od nich po směru hodinových ručiček. A tak krátce po úsvitu dovedl Kojot ploužící se vozidlo do garáže v okraji Nadjina kráteru.

Gameta vyvolala v Nirgalovi jako vždycky pocit, že se pokouší obléknout do starých šatů, které jsou mu příliš malé. Ale tentokrát s ním byl Art, a on chtěl ukázat novému příteli svůj starý domov. Každý den ho proto vodil po okolí, ukazoval mu různé místní zvláštnosti a představoval ho lidem. Když sledoval tu škálu výrazů, které se objevovaly na Artově tváři, od překvapení přes úžas až k nevěře, začal Nirgalovi celý ten podnik s Gametou připadat divný. Ta bílá ledová kopule, její okna, mlhy, ptáci, jezero, vesnice, stálý mráz, bílé a modré budovy, jimž dominovaly bambusové stromové domy... bylo to zvláštní místo. Artovi připadali všichni issei úžasní, vrtěl jen hlavou a říkal: "Viděl jsem vás na videu, velice rád se s vámi setkávám." Když byl představen Vladovi, Uršule, Marině a Iwaovi, zamumlal k Nirgalovi: "Připadám si jako v muzeu voskových figurín."

Nirgal ho vzal na návštěvu Hiroko. Byla ve své obvyklé laskavé, ale odtahité náladě, a jednala s Artem se stejnou rezervovanou vlídností, jakou měla vyhrazenou pro Nirgala. Matka bohyně světa... Byli v její laboratoři, a Nirgal se skrytým pocitem rozmrzelosti z ní vzal Artu k ektogenovým nádržím a vysvětlil mu, co to je. Art vytřeštil oči překvapením. "Vypadají jako ledničky," řekl, a podíval se pozorně na Nirgala. "Bylo to osamělé?"

Nirgal pokrčil rameny a shlédl na malá okénka. Kdysi se tam vznášel, snil a kopal... bylo těžké si to představit, těžké tomu věřit. Po miliardy let neexistoval, a pak jednoho dne, uvnitř této malé skříně... náhlé objevení se, zelená v bílé, bílá v zelené.

"Je tady tak chladno," poznamenal Art, když vyšli zpátky ven. Nosil velký vypůjčený kabát s kapucí přes hlavu.

"Musíme udržovat vrstvu vodního ledu kryjící suchý led, aby se nekazil vzduch. Takže tady vždycky trochu mrzne, ale ne příliš. Mně osobně se to líbí. Připadá mi to jako vůbec nejlepší teplota."

"Dětství."

"Jo."

* * *

Denně také navštěvovali Saxe, a on je vždycky pozdravil a snažil se mluvit, jak to šlo nejlépe. Michel na něm pracoval každý den několik hodin. "Je to afázie," řekl jim. "Uršula a Vlad provedli skenování: poškození je v levém centru řeči. Nespojitá afázie, někdy nazývaná Brocova. Má potíže vyhledat slovo, a někdy si myslí, že ho vyhledal, ale to, co vyjde ven, jsou synonyma nebo antonyma, nebo slova, která jsou tabu. Měli byste slyšet, jak dokáže říct 'Špatné výsledky'. Je to pro něho frustrující, ale toto konkrétní poškození se dost často může zlepšit. Nicméně pomalu. V zásadě řečeno, ostatní části se musí naučit převzít funkce poškozené části. Takže - pracujeme na tom. Je fajn, když to jde dobře. A mohlo by to být i horší."

Sax, který je pozorně sledoval, pořouchle přikývl. Řekl: "Chci učit. Mluvit."

* * *

Ze všech lidí v Gametě, jimž Nirgal Artu představil, vycházel Art nejlépe s Nadjou. K Nirgalovu překvapení se zdálo, že začali být okamžitě přitahováni jeden druhým. Ale těšilo ho to, a s úsměvem pozoroval, jak jeho stará učitelka vyjadřuje svoje přesvědčení v odpověď na záplavu Artových otázek. Její zelené oči vyzařovaly přátelský zájem a inteligenci, a pobavení nad Artovou zvědavostí.

Všichni tři spolu strávili hodiny v Nirgalově pokoji. Hovořili a dívali se z jednoho či druhého okna dolů na vesnici nebo na jezero. Art obcházel malý válec místnosti od okna ke dveřím a zpátky k dalšímu oknu. "Co je to za dřevo?" zeptal se, ukazuje na bambus. Nadja se zasmála. "Já tomu říkám dřevo," řekla. "To Hiroko napadlo žít v těchto věcech. A dobře. Dobrá izolace, neuvěřitelná pevnost, žádné truhlářské práce kromě instalace dveří a oken."

"Myslím, že byste byli tyhle bambusy měli rádi v Underhillu, ech?"

"Měli jsme příliš malé prostory. Možná v arkádách. A stejně, tyto druhy byly vyvinuty teprve nedávno."

Nyní se začala vyptávat ona jeho, a položila mu řadu otázek týkajících se Země. Co nyní používají jako stavební materiál na domy? Chystají se využívat termionukleární energii obchodně? Poškodila válka v roce 2061 OSN nenapravitelně? Snažili se vybudovat kosmický výtah pro Zemi? Kolik obyvatel absolvovalo omlazovací kúru? Která z velkých nadnárodních společností je nejmocnější? Bojují mezi sebou o převahu?

Art na tyto otázky odpovídal, jak nejlépe dokázal, a ačkoli vrtěl hlavou nad neadekvátností svých odpovědí, Nirgal se z nich dověděl spoustu věcí, a zdálo se, že Nadja má stejný pocit. A oba se přistihli, že se dost často smějí.

Když se na oplátku vyptával Art Nadji, její odpovědi byly přátelské, ale velmi se lišily délkou. O svých současných projektech hovořila velice podrobně, s radostí popisovala četná staveniště, na kterých pracovala na jižní polokouli. Ale

když se jí svým přímým způsobem vyptával na raná léta v Underhillu, obvykle krčila rameny, i když se zeptal na podrobnosti týkající se stavby. "Já si to vážně moc dobře nepamatuji," říkala.

"Zkuste to."

"Ne, říkám pravdu. Je to vážně problém. Jak jste starý?"

"Padesát. Nebo padesát jedna. Ztratil jsem pojem o datu."

"Dobrá, mně je sto dvacet. Netvařte se tak šokované! S omlazovací kúrou to není takový věk - uvidíte! Poslední jsem absolvovala právě přede dvěma roky, a nejsem sice jako teenager, ale cítím se docela dobře. Vlastně velice dobře. Ale myslím, že paměť je možná ten slabý článek. Možná mozek nedokáže udržet tolik. Nebo se o to možná prostě nesnažím. Ale nejsem jediná, kdo má tento problém. Maja je na tom ještě hůř než já. A každý v mém věku si na to stěžuje. Vlad a Uršula se tím zabývají. Překvapuje mě, že na to nepomysleli, když tu kúru vyvíjeli."

"Možná na to pomysleli a pak na to zapomněli."

Zdálo se, že ji vlastní smích překvapil.

Později při večeři, po dalším rozhovoru o stavebních projektech, jí Art řekl: "Vážně byste se měli pokusit svolat nějaké setkání všech těch podzemních skupin."

Maja, která seděla u jejich stolu, na něj pohlédla stejně podezíravě jako v Echus Chasma. "To není možné," prohlásila. Vypadá mnohem lépe, než když se rozdělili, pomyslel si Nirgal - odpočatá, vysoká, ztepilá, okouzující. Zdálo se, že ze sebe vinu za vraždu setřásla, jako by to byl kabát, který se jí už nelíbil.

"Proč ne?" zeptal se jí Art. "Byli byste na tom mnohem lépe, kdybyste mohli žít na povrchu."

"Jistě. A mohli bychom se přesunout do polosvěta, jen kdyby to bylo tak jednoduché. Ale na povrchu a na oběžné dráze existuje velký policejní sbor, a když nás uviděli naposled, pokusili se nás co nejrychleji zabít. A způsob, jakým zacházeli se Saxem, ve mně nebudí důvěru, že se věci změnily."

"Netvrdím, že se změnily. Ale říkám, že byste proti nim mohli jednat účinněji. Spojit se, například, a vypracovat nějaký plán. Navázat kontakt s povrchovými skupinami, které by vám pomohly. Takové věci."

"Máme takové kontakty," řekla Maja studeně. Ale Nadja přikyvovala. A Nirgalovi se myslí rozběhly vzpomínky na jeho léta v Sabishi. Setkání podzemí.

"Sabishané by přišli určitě," řekl. "Stejně to už dělají. Je to vlastně polosvět, když se to tak vezme."

Art řekl: "Měli byste uvažovat i o kontaktování Praxisu. Můj ex-šéf William Fort by měl o takové setkání velký zájem. A všichni lidé v Praxisu se podílejí na inovacích, které by se vám líbily."

"Váš ex-šéf?" řekla Maja.

"Jistě," řekl Art s lehkým úsměvem. "Teď jsem svůj vlastní šéf."

"Mohl byste spíš říct, že jste náš zajatec," poukázala Maja ostře.

"Když jste vy zajatci anarchistů, je to totéž, ne?"

Nadja a Nirgal se zasmáli, ale Maja se zamačila a odvrátila se.

Nadja řekla: "Já myslím, že nějaké takové setkání by byl dobrý nápad. Nechali jsme Kojota spravovat tu síť příliš dlouho."

"Já jsem to slyšel!" zavolal Kojot od vedlejšího stolu.

"Tobě se ta myšlenka nelíbí?" zeptala se ho Nadja.

Kojot pokrčil rameny. "Něco dělat musíme, o tom není pochyb. Vědí teď, že jsme tady dole."

To vyvolalo zamyšlené mlčení.

"Příští týden pojedou na sever," řekla Nadja Artovi. "Můžete jet se mnou, jestli chcete - ty taky, Nirgale, jestli chceš. Navštívím spoustu svatyní, a můžeme si s nimi o tom setkání promluvit."

"Jistě," řekl Art, a vypadal potěšeně. A Nirgal stále uvažoval o těch možnostech. Pobyt v Gametě znovu probudil k životu spící část jeho mysli, a on viděl jasně dva světy v jednom, bílý a zelený, rozštěpené do různých dimenzí, propojené jeden s druhým - jako podzemí a povrchový svět, neohrabané spojené v polosvětě. Svět mimo ohnisko...

* * *

Takže příští týden se Art a Nirgal připojili k Nadje a vyjeli na sever. Vzhledem k Saxovu zatčení Nadja nechtěla riskovat pobyt v některém z otevřených měst na trase, a dokonce se nezdálo, že důvěřuje ostatním skrytým svatyním; pokud šlo o utajení, byla jedním z nejkonzervativnějších ze starých. Za léta skrývání si - stejně jako Kojot - vybudovala celý systém vlastních malých úkrytů, a tak nyní jeli od jednoho ke druhému, a krátké dny trávili spánkem a odpočinkem v relativním pohodlí. Za zimních dnů nemohli jet, protože mlhy řídly a nedokázaly je na severní polokouli spolehlivě ukryt.

Malými okny jejich úkrytů sledovali vířící mraky a sluneční paprsky, které pronikaly trhlinami mezi nimi. Art vykřikoval nadšením nad ledovými květy.

Dny mýjely, jeden jako druhý. Cestovat s Artem a Nadjou připadalo Nirgalovi velmi pohodlné a příjemné, protože byli oba neustále dobře naložení, klidní, veselí; Artovi bylo 51 a Nadje 120, a Nirgalovi 12, což bylo přibližně 25 terránských let, ale navzdory věkovým rozdílům spolu jednali jako rovný s rovným.

Nirgal mohl svobodně přednášet své názory, a oni se mu nikdy nesmáli, i když viděli problémy a poukázali na ně. A jejich názory se vlastně většinou moc nelišily. Byli, řečeno mart'anskou politickou terminologií, umírnění zelení asimilacionisté - booneáni, říkala tomu Nadja. A měli i podobný temperament, něco, co Nirgal nikdy předtím u nikoho necítil, ani u své rodiny v Gametě, ani u svých přátel v Sabishi.

Tu a tam se zastavili v některé z velkých svatyní, aby představili Artu a promluvili si o myšlence na uspořádání schůzky či kongresu. Vzali ho rovněž do svatyně Bogdanov Višňak. Obrovský komplex vestavěný hluboko do mohole, o tolik větší než kterákoli jiná svatyně, vzbudil jeho úžas.

Bogdanovisté měli zcela jasný zájem o schůzku, ale Michail Jangel, jeden z Arkadijových společníků, kteří přežili rok

2061, se Arta zeptal, jaký by měl být dlouhodobý účel takového setkání.

"Znovudobytí povrchu."

"Chápu." Michailovci oči se rozšířily. "Nu, jsem si jist, že v tom budete mít naši podporu! Lidé se báli něco takového být i jen nadhodit."

"Výborně," řekla Nadja Artovi, když znovu vyrazili na sever. "Jestli bogdanovisté setkání podpoří, pak k němu pravděpodobně dojde. Většina ze skrytých svatyní je buď bogdanovistická, nebo je pod jejich silným vlivem."

Po Višňaku navštívili svatyně kolem kráteru Holmes, známé jako "průmyslové srdce" podzemí. Tyto kolonie byly také většinou bogdanovistické, s určitými malými sociálními rozdíly, ovlivněnými ranými marťanskými sociálními filozofy jako vězeň Schnell, Hiroko, Marina nebo John Boone. Na druhé straně frankofonní Utopie založila svou společenskou strukturu na myšlenkových zdrojích od Rousseaua a Fouriera až po Foucaulta a Nernyho. Nyní byla silně ovlivněna Polynésany, kteří přišli na Mars poměrně nedávno, a její velké, teplé prostory se pyšily palmami a mělkými jezírky, na což Art řekl, že mu to připomíná spíš Tahiti než Paříž.

* * *

V Prométheovi se k nim připojila samotná Jackie Boonová. Chtěla jet přímo do Gamety, ale rozhodla se raději cestovat s Nadjou, než by déle čekala, a Nadja byla ochotná ji vzít.

Pohodlné kamarádství první části cesty se vytratilo. V Sabishi se Jackie a Nirgal rozešli svým obvyklým neurčitým, nedefinovaným způsobem, a Nirgalovi bylo teď nepříjemné, že byl narušen růst jeho nového přátelství. Art byl očividně celý divý z její fyzické přítomnosti - byla vyšší než on a těžší než Nirgal - a pozoroval ji způsobem, který on možná považoval za kradmý, ale jehož si všichni ostatní včetně Jackie byli samozřejmě dobře vědomi. Nadja jen obracela oči v sloup, a přely se s Jackii o maličkosti jako sestry. Když byly jednou Nadja a Jackie někde v jednom z Nadjiných úkrytů, Art zašeptal Nirgalovi: "Ona je úplně jako Maja! Nepřipomíná ti ji? Ten hlas, ty manýry-" Nirgal se zasmál. "Řekni jí to, a zabije tě."

"Aha," řekl Art. Vřhl na Nirgala postranní pohled. "Takže vy dva jste stále...?"

Nirgal pokrčil rameny. Svým způsobem to bylo zajímavé; řekl toho Artovi o svém vztahu s Jackii dost, takže starší muž věděl, že mezi nimi dvěma bylo něco podstatného. Pokud šlo o Jackii, bylo téměř jisté, že po Artovi vyjede, aby ho přidala ke svým milencům, jak to rutinně dělala s muži, kteří se jí líbili, nebo které považovala za důležité. Zatím nepřišla na to, jak důležitý Art je, ale až na to přijde, bude jednat svým obvyklým způsobem, a co pak udělá Art? Takže jejich cesta už neprobíhala stejně jako předtím. Jackie vše svým obvyklým způsobem zamíchala. Hádala se s Nirgalem a Nadjou a snažila se okouzlit Artu, zatímco ho nenápadně posuzovala. Kladla mu ruku na paži, když se ho vyptávala na Zemi - a jindy ho zase naprosto ignorovala, ponořující se do svých úvah. Bylo to jako žít v malém vozidle s velkou kočkou, panterem, který vám mohl přist na klíně nebo vás úderem tlapy poslat přes celé oddělení, ale vždycky se pohyboval s dokonalou grácií.

Ach, ale taková Jackie byla. A také její smích, zvonící vozidlem při Artově nebo Nadjině vyprávění, a její krása, a její intenzivní nadšení pro debaty o situaci na Marsu, takže když zjistila, co na této cestě dělají, okamžitě mezi ně zapadla. Život s ní byl bohatší, o tom nebylo pochyb. A Art, ačkoli po ní šilhal, když se koupala, měl - jak se Nirgalovi zdálo - ve svém úsměvu zároveň jakýsi posměšný nádech, vychutnává si její pozornost, a jednou Nirgal zachytil, jak si s Nadjou vyměnil pohled, který byl vysloveně pobavený. Takže ačkoli měl Art Jackii docela rád a rád se na ni díval, nezdálo se, že by jí byl beznadějně uchvácen. Možná to souviselo s jeho přátelstvím s Nirgalem - to Nirgal nevěděl jistě, ale ta myšlenka se mu líbila. V Zygote ani v Sabishi to nebylo obvyklé.

Pokud šlo o Jackii, zdálo se, že má sklon Artu jako faktor při organizování všeobecného setkání vypustit a převzít to sama. Pak ale navštívili malou neomarxistickou svatyni v Mitchelových horách (které nebyly o nic hornatější než zbytek jižní vysočiny - to jméno byl pozůstatek z éry teleskopů) a ukázalo se, že tito neomarxisté jsou ve spojení se městem Bologna v Itálii a s indickou provincií Kerala - a s kanceláří Praxisu na obou těchto místech. Takže toho měli spoustu, o čem chtěli s Artem mluvit, a očividně se jim zamlouvalo vše, co od něho slyšeli, a na závěr návštěvy mu jeden z nich řekl: "To, co děláte, je úžasné, jste zrovna jako John Boone."

Jackie ostře pohlédla na Artu, který jen skromně vrtěl hlavou. "Ne, není," řekla automaticky.

Ale od té doby s ním zacházela seriózněji. Nirgal se mohl jenom smát. Pro Jackii byla jakákoli zmínka o Johnu Boonovi jako magické zaklínadlo. Když diskutovala s Nadjou o Johnových teoriích, chápal do jisté míry, proč to tak cítí; spousta z toho, co pro Mars chtěl, dávalo dokonalý smysl, a jemu se zdálo, že zvláště Sabishi bylo svým způsobem booneánským prostorem. Nicméně u Jackie neexistovala racionální odpověď - souviselo to s Kasejem a Esther, s Hiroko a dokonce s Petrem - s jakýmsi komplexem pocitů, které se jí dotýkaly na úrovni, kde se jí nedotýkalo nic jiného.

* * *

Pokračovali dál na sever, do divoce rozbrázděné vulkanické oblasti. Ztuhlá láva tvořila dlouhé nízké hřebeny, jako dračí oasy, které se změnily v pevnou černou skálu. Tyto hřebeny se táhly krajinou v délce mnoha kilometrů, často mizely v obou směrech za obzorem a nutily cestovatele k dlouhým objížďkám.

Jednoho dne Nadja zajela do velké garáže vyhloubené v boku velkého černého valu. Když vystoupili z vozu, uvítala je skupinka přátelských cizinců. S některými z nich se Jackie setkala už předtím. Podle vzhledu garáže se nedalo soudit, že prostor za ní bude odlišný od kteréhokoli jiného, jenž navštívili, a tak když prošli velkou válcovitou přechodovou komorou, šokovalo je, když zjistili, že se ocitli v otevřeném prostoru, který zjevně zabíral celé nitro hřebene. Hřeben byl dutý, prázdný prostor uvnitř byl zhruba válcovitý. Výška stropu nad podlahou byla přibližně dvě stě metrů, šířka od stěny ke stěně asi tři sta metrů, a gigantický tunel se táhl oběma směry, kam až dohlédli. "Páni!" zvolal Art. "Páni, podívejte se na to! Páni!"

Jen málo hřebenů bylo dutých, řekli jim jejich hostitelé. Lávové tunely. Na Zemi jich bylo mnoho, ale tento byl dvěstěkrát větší než největší tunel na Zemi.

Podlaha tunelu byla poměrně rovná, a nyní byla pokryta travnatými parky, jezírky a stovkami mladých stromů, většinou bambusy a smrky, mezi nimiž se tyčily domy. Dlouhé praskliny v klenbě tunelu poskytovaly denní světlo, filtrované přes vrstvený materiál, který dával navenek stejné vizuální a tepelné signály jako zbytek hřebene. Jak je informovala mladá žena jménem Ariadna, tunel v Dorsa Brevia byl čtyřicet kilometrů dlouhý. "Neuzavřeli jsme ho samozřejmě celý. Je to víc, než potřebujeme, a taky víc, než dokážeme vytápět a klimatizovat. Ale uzavřeli jsme asi dvanáctikilometrový úsek kilometrovými segmenty, mezi nimiž je napjatá tkanina, z níž se budují kopule."

"Páni," řekl znovu Art. Na Nirgala to udělalo stejný dojem, a Nadja byla prostě potěšena. I Višňák byl v porovnání s tímto ničím.

Jackie byla už na dolním konci schodiště, které vedlo od propusti garáže. Když ji následovali, Art řekl: "O každé kolonii, kam jste mě vzali, jsem si myslel, že musí být ta největší, a vždycky jsem se mýlil. Proč mi teď neřeknete, že ta příští bude jako celá pánev Hellas nebo něco takového?"

Nadja se zasmála. "Tahle je největší, o které vím. Větší!"

"Tak proč zůstáváte v Gametě, když je tak studená, malá a temná? Nevešli by se lidé ze všech svatyní do tohoto prostoru?"

"Nechceme být všichni na jednom místě," odpověděla. "Pokud jde o tohle, před pár lety to ani neexistovalo."

Čtyři cestovatelé následovali své hostitele do komplexu budov s tenkými dřevěnými stěnami a strmými střechami. V jedné z nich byli představeni skupině starších žen a mužů ve volných barevných oděvech a pozváni k jídlu.

Zatímco jedli, dověděli se o této svatyni víc, převážně od Ariadny, která seděla vedle nich. Svatyně byla vybudována a osídlena potomky lidí, kteří přišli na Mars a v padesátých letech opustili města a obsadili malé úkryty v této oblasti. Byli silně ovlivněni Hiročinou areofanií, a jejich společnost mnozí popisovali jako matriarchát. Prostudovali některé staré kultury založené na matriarchátu, a založili některé ze svých zvyků na starověké minojské civilizaci a civilizaci indiánů Hopi v Severní Americe. Takže uctívali bohyni, která reprezentovala život na Marsu, něco jako personifikaci Hiročiny viriditas nebo zasvěcení samotné Hiroko. Ženy vlastnily domy a předávaly je svým nejmladším dcerám: ultimogenitura, říkala tomu Ariadna, zvyk indiánů Hopi. A stejně jako u nich, muži po svatbě přicházeli do domů svých žen.

"Mužům se to líbí?" zeptal se Art zvědavě.

Při pohledu na jeho výraz se Ariadna zasmála. "My říkáme, že šťastné ženy dělají šťastné muže."

"Chápu," řekl Art.

"Všichni sdílíme práci - rozšiřování tunelových segmentů, polní práce, výchovu dětí, cokoli je třeba dělat. Každý se snaží zdokonalovat i v jiných oblastech, než je pouze jeho specializace, což je zvyk, který pochází od První stovky, a myslím, že i od Sabishanů."

Art přikývl. "A kolik vás tady je?"

"Teď kolem čtyř tisíc."

Art překvapením hvízdal.

Opoledne je vzali do tunelu transformovaných kilometrových segmentů. Mnohé z nich byly zalesněné a všemi protékal potok, jenž se v některých segmentech rozšiřoval do velkých rybníků. Když je Ariadna odvedla zpět do prvního prostoru, nazývané Zakros, skoro tisíc lidí tam jedlo venku ve velkém parku. Nirgal a Art se mezi nimi procházeli, hovořili s nimi a ochutnávali prosté jídlo sestávající z chleba, salátu a pečených ryb. Zdálo se, že zdejší lidé jsou k myšlence kongresu podzemí vnímaví. Pokusili se před lety o něco podobného, ale mnoho zájemců nezískali. Měli seznamy svatyní v této oblasti. Jedna ze starších žen řekla s příslušnou dávkou autority, že by tento kongres rádi hostili, protože mají dostatečný prostor, aby pojal velký počet hostů.

"Och, to by bylo skvělé," řekl Art, vrhaje rychlý pohled na Ariadnu.

Nadja souhlasila. "Pomohlo by nám to," řekla. "Spousta lidí bude myšlenke setkání odporovat, protože podezírají První stovku, že se snaží převzít vedení podzemí. Ale jestli to bude tady, a stojí za tím bogdanovisté..."

Když přišla Jackie a uslyšela o té nabídce, objala Artu. "Och, ono k tomu dojde! To je přesně to, co by udělal John Boone. Je to jako setkání, které svolal na Olympus Mons."

Opustili Dorsa Brevia a zamířili znovu na sever, na jižní stranu pánve Hellas. Během noci, kdy jeli, Jackie často vytahovala AI Johna Boona, Pauline, pomocí níž studovala a katalogizovala. Znovu si přehrávala výběr z jeho myšlenek o nezávislém státě, myšlenek neorganizovaných a toulajících se, úvah člověka, který měl víc nadšení (a v sobě omegendorfu) než analytických schopností, ale jež občas nabývaly stylu slavných projevů a působily uchvacujícím dojmem. Měl dar volných asociací, díky čemuž jeho myšlenky zněly jako logický sled, i když jím nebyly. "Všimněte si, jak často mluví o Švýcarsku," řekla Jackie. Vždyť ona je jako John, uvědomil si náhle Nirgal. Pracovala s Pauline po dlouhou dobu, a to mělo vliv na její chování. Johnův hlas, Majiny způsoby. "Musíme zajistit, aby na tom kongresu byl nějaký Švýcar."

"Máme Jürgena a skupinu v Převisech," řekla Nadja.

"Ale to nejsou ve skutečnosti až takoví Švýcaři, že ne?"

"Budeš se jich muset zeptat," řekla Nadja. "Ale jestli myslíš oficiální švýcarské činitele, je jich spousta v Burroughs, a tam nám pomáhají, aniž by o tom s námi vůbec mluvili. Asi padesát z nás má nyní švýcarské pasy. Tvoří velkou část polosvěta."

"Stejně jako Praxis," podotkl Art.

"Ano, ano. Každopádně si promluvíme se skupinou v Převisech. Věřím, že budou mít kontakty se Švýcary na povrchu."

Severovýchodně od sopky Hadriaca Patera navštívili město založené súfisty. Tato originální struktura byla vestavěna

do stěny útesu - řádka staveb v bodu zlomu, kde se převíslá stěna útesu začala sklánět opět ven a dolů ke dnu kaňonu. Příkrá schodiště v průzračných potrubích vedla dolů k malé betonové garáži, a kolem garáže se tyčilo množství lesklých kopulí a skleníků. Tyto kopule byly obývány lidmi, kteří si se súfisty přáli studovat. Někteří přišli ze svatyní, jiní z měst na severu, mnozí byli domorodci, ale jen málo z nich bylo nově příchodích ze Země. Společně doufali, že zastřeší celý kaňon, využívající materiálů vyvinutých pro nové lano, aby unesly ohromnou rozlohu kopule. Nadja byla okamžitě vtažena do debat o stavebních problémech, s nimiž se takový projekt střetne. Ironií osudu činilo houstnutí atmosféry veškeré projekty kopuli obtížnějšími, protože kopule nemohly být nadnášeny tlakem vzduchu pod nimi do té míry jako kdysi, a ačkoli pevnost v tahu a nosnost nových materiálů byla větší, než budou potřebovat, bude téměř nemožné najít kotevní body, jež by udržely takovou váhu. Místní inženýři ale věřili, že lehčí látka kopule a nové kotevní techniky problém možná vyřeší, a stěny kaňonu, jak říkali, byly pevné.

Překvapivě zde nebyla patrná žádná snaha ukrýt tuto aktivitu před pozorováním ze satelitů. Osada súfistů v Margaritifera a jejich hlavní osada na jihu, Rumi, byly podobně nekryté. A přece je nikdy nikdo nijak neobtěžoval, dokonce je ani nekontaktoval Úřad pro přeměnu. Proto se jeden z vůdců, malý černoch jménem Dhu el-Nun, domníval, že obavy podzemí jsou přehnané. Nadja zdvořile nesouhlasila, a když se Nirgal začal vyptávat, jak to vlastně je, pevně na něho pohlédla. "Loví První stovku."

Nirgal se nad tím zamyslel. Dhu pozval návštěvníky nahoru na útes. Usedli u velkého dlouhého stolu v dlouhé místnosti s vnější stěnou tvořenou jediným dlouhým oknem shlížejícím do kaňonu. Súfisté byli oblečeni v bílém, zatímco lidé z kopulí v kaňonu nosili běžné oděvy, většinou rezavě zbarvené. Lidé nalévali jeden druhému vodu a při jídle hovořili. "Jste na svém tariquatu," řekl Dhu el-Nun Nirgalovi. To je duchovní cesta člověka, vysvětlil, jeho cesta k realitě. Nirgal přikývl - právě tak mu vždycky jeho život připadal. "Musíte se cítit šťastný," řekl Dhu. "Musíte dávat pozor."

Po jídle sestávajícím z chleba, jahod a jogurtu, jež zapili silnou kávou, byly stoly a židle odklizeny a súfisté začali za zvuku harf a bubínků, a zpěvu obyvatel kaňonu tančit. Nirgal pohlédl na Artu, očekávaje, že bude užasle zírat jako obvykle, když narazil na nový fenomén marťanského života, ale on se vědoucne usmíval, poklepával prsty do taktu a zpíval s ostatními. A po tanci vystoupil a zarecitoval něco v jakémsi cizím jazyce, a když skončil, súfisté se usmívali a hlasitě tleskali.

"Někteří z mých profesorů v Teheránu byli súfisté," vysvětlil Nirgalovi, Nadje a Jackii. "Tvořili velkou část toho, co lidé nazývali perskou renesancí."

"A cos to recitoval?"

"Je to perská báseň od Jalaluddina Rumiho, mistra vířících dervišů. Anglickou verzi jsem se nikdy moc dobře nenaučil - Zemřel jsem pro minerál a stal se rostlinou, zemřel jsem pro rostlinu a získal vnímání, zemřel jsem pro zvíře, oblékl lidský šat -

až svým umíráním jsem vždycky rostl méně...

Ach, na zbytek si nedokážu vzpomenout. Ale někteří z těch súfistů byli velmi dobří inženýři."

"Tady taky," řekla Nadja, dívající se na lidi, s nimiž hovořila o zastřešení kaňonu.

V každém případě se ukázalo, že súfisté jsou myšlenkou kongresu podzemí velice nadšení. Jak poukázali, jejich náboženství bylo synkretické, přebírající některé prvky nejen z různých typů islámu, ale také ze starších asijských náboženství, a také z těch novějších, jako byl baháismus. Něco podobně pružného zde bude potřeba, říkali. Jejich koncepce daru už zatím v podzemí nabyla vlivu, a někteří z jejich teoretiků pracovali s Vladem a Marinou na problémech eko-ekonomiky. Jak ráno ubíhalo a čekali na pozdní zimní východ slunce, rychle přešli k praktickým návrhům týkajícím se setkání. "Měli byste si co nejrychleji promluvit s beduíny a s ostatními Araby," řekl jim Dhu. "Nebudou chtít být poslední na seznamu těch, jež budete kontaktovat."

Východní obloha se pomalu rozsvětlila. Súfisté ukazovali na rozsedlinu mezi kopci, kde se slunce vynoří, a někteří začali znovu zpívat. "Existuje skupina súfistů v Elysiu," řekl jim Dhu, "která zkoumá naše kořeny v mithraismu a zoroastrismu. Někteří říkají, že nyní jsou na Marsu mithraisté uctívající slunce, Ahura Mazdu. Solettu považují za náboženské umění, jako mozaikové okno v katedrále."

Když obloha nabyla jasně růžové barvy, súfisté se shromáždili okolo svých hostů a jemně je dotlačili k oknům, Nirgal vedle Jackie, Nadja a Art za nimi. "Dnes jste vy naše mozaikové sklo," řekl Dhu tiše. Zvedal Nirgalovu paži, dokud se nedotkla Jackiiny a nesevěřela ji. Vyměnili si rychlý pohled a pak se zadívali ke kopcům na obzoru. Art a Nadja se také drželi za ruce a jejich volné ruce spočinuly na ramenou Nirgala a Jackie. Zpěv kolem nich zazněl hlasitěji, chór hlasů intonoval slova v perštině. A pak se slunce vynořilo nad obzor a všechno zalila fontána světla.

Když znovu vyjeli, zařídili se podle rady súfistů a zamířili k Lyellově moholi, jedné ze čtyř mohol na 70° jižní šířky. V této oblasti umístili beduíni ze západního Egypta množství karavanserájů, a Nadja se znala s jedním z jejich vůdců. Takže se ho rozhodli zkusit najít.

Zatímco jeli, Nirgal usilovně přemýšlel o súfistech a o tom, co vypovídala jejich vlivná přítomnost o podzemí a polosvětě. Lidé opouštěli povrchový svět z mnoha různých důvodů, což bylo důležité mít na paměti. Všichni se něčeho vzdali a riskovali životy, ale učinili tak kvůli velice odlišným cílům. Někteří doufali, že vytvoří radikálně nové kultury, jako v Zygotě nebo v Dorsa Brevia, nebo ve svatyních bogdanovistů. Jiní, jako súfisté, chtěli udržet staré kultury, jež považovali za ohrožené terránským globálním řádem. Nyní byly všechny tyto části odboje roztroušené v jižních oblastech, promíchané, ale stále oddělené. Neexistoval žádný zjevný důvod, proč by se všichni měli chtít stát jednou jedinou organizací. Někteří z nich se naopak snažili zbavit vlivu dominantních mocí - nadnárodních společností, Západu, Ameriky, kapitalismu - všech totalizujících mocenských systémů. Centralizovaný systém byl právě to, před čím utekli. To nebylo dobré znamení pro Artův plán, a když Nirgal vyslovil tuto obavu, Nadja souhlasila. "Jste Američan, to je pro nás problém." Což Artu přimělo se usklíbnout. Ale pak Nadja dodala: "No dobrá, Amerika je také

považována za tavicí kotlík. Byla místem, kam mohli přicházet lidé odkudkoli a být jeho součástí. Alespoň teoreticky. To je pro nás taky určitá lekce."

Jackie řekla: "Boone nakonec dospěl k tomu, že je nemožné vytvořit marťanskou kulturu z náhodně sebraných zlomků. Říkal, že by to měla být směs toho nejlepšího z každého, kdo sem přišel. Tím se liší booneáni a bogdanovisté."

"Ano," řekla Nadja, mračíc se, "ale já myslím, že se mýlí oba. Nemyslím, že ji dokážeme vytvořit z náhodně sebraných zlomků, a nemyslím, že to bude směs. Aspoň velice dlouho ne. Myslím, že zatím to bude záležitost spousty koexistujících odlišných kultur. Ale jestli je taková věc možná..." Pokrčila rameny.

* * *

Problémy, jimž budou muset čelit na jakémkoli kongresu, se jasně projeví během jejich návštěvy v beduínském karavanseráji. Tito beduíni se zabývali dolováním v oblasti dalekého Jihu, mezi kráterem Dana, Lyellovým kráterem, Sisyphe Cavi a Dorsa Argentea. Cestovali po oblasti v mobilních důlních soupravách, těžili povrchová depozita a pak se přesunovali. Karavanseráj byl tvořen jen malou kopulí, ponechanou na místě jako oáza, aby ho mohli použít lidé v tísni, nebo když si chtěli trochu odpočinout. Nikdo nemohl představovat větší kontrast k éterickým súfistům než beduíni, rezervovaní nesentimentální Arabové, oblečení v moderních kombinézách, a jak se zdálo, převážně muži. Když cestovatelé přijeli, chystala se právě k odjezdu nějaká důlní karavana, a když ti muži uslyšeli, o čem chtějí cestovatelé diskutovat, zamračili se a stejně odjeli. "Další booneismus. S tím nechceme mít nic společného."

Cestovatelé se najedli se skupinou mužů v největším vozidle, které v karavanseráji zůstalo, přičemž je obsluhovaly ženy. Jackie se na to mračila jako čert - výraz, který jim okamžitě silně připomněl Majinu tvář. Když si vedle ní sedl jeden z mladších Arabů a pokusil se navázat rozhovor, zjistil, že je to velice obtížné. Nirgal potlačil úsměv a připojil se k Nadje a starému bedúinovi jménem Zejk, vůdci této skupiny, a tomu, kterého Nadja znala z dřívějška. "Ach, súfisté," řekl vesele. "Nikdo je neobtěžuje, protože jsou zcela jasně neškodní. Jako ptáci."

Později Jackie vzala mladého Araba na milost, samozřejmě, protože to byl nápadně hezký muž s dlouhými řasami lemujícími teple sametové, podmanivé hnědé oči, orlím nosem, plnými červenými rty, pevnou čelistí, a s takovou sebevědomostí, že se nezdálo, že by byl jakkoli zastrašen Jackiinou krásou, jež byla v mnohém podobná jeho. Jmenoval se Antar a pocházel z významné beduínské rodiny. Art, který seděl u stolu naproti nim, toto rozvíjející se přátelství sledoval poněkud šokovaně, ale Nirgal to znal ze Sabishi, a svým způsobem bylo skoro potěšením pozorovat ji při práci. Vlastně to byl pohled pro bohy - ona dcera největšího matriarchátu od dob Atlantidy, Antar hrdý dědic nejextrémnějšího patriarchátu na Marsu, mladý muž s grácií a nenuceností tak ryzí, jako by byl králem světa.

Po jídle oba zmizeli. Nirgal se vrátil k rozhovoru, který vedli Nadja a Art se Zejkem a Zejkovou ženou, Nazik, jež se k nim připojila. Zejk a Nazik byli staří pamětníci, kteří se setkali s Johnem Boonem a byli přáteli Franka Chalmerse. Navzdory předpovědi súfistů byli myslence kongresu velice vstřícní a souhlasili, že Dorsa Brevia bude vhodné místo, kde by se mohl konat.

"To, co potřebujeme, je rovnost bez konformity," řekl Zejk, pečlivě vole slova. To se dost blížilo tomu, co říkala Nadja cestou sem, takže to vzbudilo větší Nirgalovu pozornost, než by tomu bylo jinak. "Tu není tak snadné ustavit, ale musíme se o to pokusit, abychom se vyhnuli boji. Rozšířím tu zprávu po arabské komunitě. Nebo alespoň mezi beduíny. Musím říct, že na severu jsou Arabové, kteří jsou velmi zapleteni s nadnárodními společnostmi, zvláště s Amexem. Všechny africké arabské země padají pod Amex, jedna po druhé. Velice podivné manželství. Ale peníze..." Zamnul palcem o ukazováček v univerzálně srozumitelném gestu. "To víte. Nicméně, budeme kontaktovat naše přátele. A súfisté nám pomohou. Stávají se tady dole mullahy, a mullahové to nemají rádi, ale já ano."

I vývoj v jiných oblastech mu dělal starosti. "Armcor ovládl Černomořskou skupinu, a to je velice špatná kombinace - vedení starých Afrikánců a bezpečnost ze všech členských států, většinou policejních - Ukrajiny, Gruzie, Moldávie, Azerbájdžánu, Arménie, Bulharska, Turecka, Rumunska." Vypočítával je na prstech, krče přitom nos. "Uvažujte chvíli o jejich dějinách. A oni budovali základny na Velkém valu, v konečném důsledku pás kolem celého Marsu. A jsou těsně svázáni s Úřadem pro přeměnu." Zavrtěl hlavou. "Rozdrtí nás, budou-li moci."

Nadja přikývla na souhlas a Art, který při tomto odhadu vypadal zjevně překvapeně, zahrnul Zejka spoustou otázek.

"Ale vy se neskrýváte," poznamenal v jednom okamžiku.

"Máme svatyně, kdybychom je potřebovali," řekl Zejk. "A jsme připraveni bojovat."

"Myslíte, že k tomu dojde?" zeptal se Art.

"Jsem si tím jist."

* * *

Mnohem později, po několika šálcích kávy, spolu Zejk, Nazik a Nadja hovořili o Franku Chalmersovi. Všichni tři se přitom usmívali. Nirgal a Art poslouchali, ale bylo těžké pochopit toho muže, mrtvého dávno předtím, než se Nirgal narodil. Vlastně je až šokovala připomínka toho, jak staří issei jsou, že vědí tolik o postavě z videozáznamu. Konečně Art vyhrkl: "Ale jaký byl?"

Tři staří se nad tím zamysleli.

Zejk pomalu řekl: "Hněvivý. Ale naslouchal Arabům, respektoval nás. Někdy s námi žil a naučil se náš jazyk, a je pravda, že je jen málo Američanů, kteří to kdy udělali. A tak jsme ho milovali. Ale nebyl to člověk, kterého bylo snadné pochopit. A byl rozněvaný, nevím proč. Myslím, že kvůli něčemu, co se stalo za jeho života na Zemi. Nikdy o tom nemluvil. Vlastně o sobě nemluvil vůbec. A míval černé nálady. Velice černé. Posílali jsme ho ven v průzkumných vozidlech, abychom viděli, jestli si dokáže sám pomoci. Nikdy to nefungovalo. Čas od času se do nás pustil, i když byl náš host." Zejk se usmál, vzpomínaje. "Jednou nás všechny nazval otrokáři, přímo do očí nad kávou."

"Otrokáři?"

Zejk mávl rukou. "Byl rozzlobený."

"Nakonec nás zachránil," řekla Nadja Zejkovi, noříc se do hloubi vzpomínek. "V šedesátém prvním." Vyprávěla o

dlouhé jízdy dolů údolím Marineris, ukončené v okamžiku, kdy výlev vodonosné vrstvy zaplavil velký kaňon, a když už byli skoro venku, záplava Franka zachytila a odnesla pryč. "Byl venku, aby dostal vůz ze skály, a kdyby nebyl jednal tak rychle, byl by zničen celý vůz."

"Ach," řekl Zejk. "Šťastná smrt."

"Myslím, že on si to nemyslel."

Všichni issei se krátce zasmáli, pak sáhli po svých prázdných šálcích a učinili malý přípitek na svého dávného kamaráda. "Chybí mi," řekla Nadja, když odložila šálek. "Nikdy jsem si nemyslela, že to někdy řeknu."

"Rozhňevaný do posledka," řekl Zejk. "Na Franka, na šťastnou smrt."

* * *

Z Lyellu pokračovali proti směru hodinových ručiček kolem jižního pólu, zastavující se ve svatyních a městech pod kopulemi, kde si vyměňovali novinky a zboží. Christianopolis bylo největší město v této oblasti, středisko obchodu pro všechny malé osady jižně od Argyre. Svatyně v této oblasti byly většinou obsazeny rudými. Nadja žádala všechny rudé, s nimiž se setkali, aby předali zprávu o kongresu Ann Claybornové. "Měli bychom mít telefonní spojení, ale ona neodpovídá." Spousta rudých si zcela zjevně myslela, že je setkání špatný nápad, nebo přinejmenším ztráta času. Jižně od Schmidtova kráteru se zastavili v osadě boloňských komunistů, ukryté v jedné z nejdívočejších oblastí jižní vysočiny, těžko sjízdné kvůli množství příkopů a náspů, s nimiž si vozidla nedokázala poradit. Místní komunisté jim dali mapu tunelů, které zde vybudovali, aby vozidlům umožnili tento terén zdolat. "Kdybychom je neměli, naše cesty by byly jen samé objížďky."

Poblíž jednoho z těchto tunelů ležela malá kolonie Polynésanů, žijících v krátkém lávovém tunelu. Polynésané, většinou z ostrova Vanuatu, udržovali uvnitř svého útočiště teplotu, na jakou byli zvyklí z domova. Nirgalovi připadal vzduch zde tak horký a vlhký, že se mu těžko dýchalo, i když jen seděl na písčité pláži mezi černým jezerem a řadou palm. Zcela jasně, uvažoval, když se díval kolem sebe, lze tyto Polynésany počítat mezi ty, kteří se snaží vybudovat kulturu, jež má v sobě zakomponované některé aspekty kultury jejich archaických předků. Také se ukázalo, že mají hluboké znalosti primitivních vládních systémů, které se kdykoli v dějinách Země vyskytly, a byli vzrušeni při myšlence, že by se o tyto znalosti mohli podělit s účastníky kongresu, takže nebyl problém je přimět k souhlasu se svou účastí. Aby myšlenku kongresu oslavili, sešli se k hostině na pláži. Art, sedící mezi Jackii a polynéskou krasavicí jménem Tanna, zářil potěšením, usrkáváje z kokosové skořápky kávu. Nirgal ležel natažený na písku a poslouchal, jak Jackie a Tanna živě debatují o „domorodém hnutí“, jak to Tanna nazývala. Není to žádná nostalgie po minulosti, říkala, ale spíš pokus vytvořit nové kultury, vtělující různé aspekty raných civilizací do vysoce technických mrtvanských forem. "Samotné podzemí je jakýmsi druhem Polynésie," řekla Tanna. "Malé ostrovy ve velkém kamenném oceánu, některé jsou na mapě, jiné ne. A jednoho dne to možná bude skutečný oceán, a my budeme venku na ostrovech rozkvétajících pod slunečnou oblohou."

"Na to se napiju," řekl Art, a udělal to. Jednou z částí archaické polynéské kultury, o které Art doufal, že ji tito lidé vtělili do své, byla jejich pověstná sexuální přátelskost a volnost. Ale Jackie vše zlomyslně komplikovala, opírajíc se o Artovu ruku, buď aby ho trápila a provokovala, nebo aby soupeřila s Tannou. Art vypadal šťastně, ale zmateně, silně popíjel kávu a zdálo se, že je mezi ní a těmi dvěma ženami ztracen v blaženém zmatku. Nirgal se málem hlasitě zasmál. Bylo možné, že některé z mladších žen na pláži měly také zájem podělit se o onu archaickou moudrost, soudě podle pohledů, které vrhaly jeho směrem. Na druhé straně, Jackie možná přestane Artu trápit. Nezáleželo na tom; bude to dlouhá noc, a ten malý oceán v tunelu Nového Vanuatu byl stejně teplý jako lázně ve staré Zygotě. Nadja tam už byla a plavala s nějakými muži, kteří měli sotva čtvrtinu jejího věku. Nirgal vstal, svlékl si šaty a vešel do vody také.

* * *

Jak zima pokračovala, nastaly sněhové bouře. I na 80° se slunce objevovalo jen na hodinu či dvě kolem poledne. Zastavili se a vykopali jeden z Nadjiných malých úkrytů. Nirgal vyhlížel ven na temný mrak a díval se do mapy.

"Myslím, že by to mohla být Rayleighova mohole," řekl. "Kojot v ní spustil automatické výkopové stroje, na té první výpravě, kterou jsem s ním podnikl. Zajímalo by mě, jak to tam vypadá dnes."

"Mám tady v garáži ukryté malé průzkumné vozidlo," řekla Nadja. "Můžeš si ho vzít a podívat se tam, jestli chceš. Já bych jela také, ale musím se dostat zpátky do Gamety. Měla bych se tam pozítří setkat s Ann. Zjevně o tom kongresu slyšela, a chce mi položit nějaké otázky."

Art o setkání s Ann Claybornovou vyjádřil zájem; video

o ní, které viděl během svého letu na Mars, na něho udělalo velký dojem. "Bylo by to něco jako setkat se s Jeremiášem."

Jackie řekla Nirgalovi: "Já s tebou pojedu."

* * *

Takže se domluvili, že se setkají v Gametě, a Art a Nadja tam zamířili ve velkém vozidle přímo, zatímco Nirgal vyrazil s Jackii v Nadjině průzkumném vozidle. Vysoký mrak se stále tyčil před nimi, hustý sloup tmavošedého kouře, zplošťující se až ve stratosféře. Když dojeli na okraj jednoho nízkého příkopu, spatřili, že krajina v dálce je bez ledu, stejně holá a skalnatá, jako by byla za horkého léta, ale černější, skoro čistě černá skála, s dlouhými, oranžovými trhlínami v jejím povrchu připomínajícím ztuhlé bubliny, z nichž se kouřilo.

Jackie zamířila s vozem na vrchol nejvyššího kopce v této oblasti. Odtamtud uviděli zdroj kouře, a bylo to přesně tak, jak Nirgal odhadoval: Rayleighova mohole byla nyní nízkým kopcem, černým s výjimkou oranžových trhlín. Kouř proudil z jámy na vrcholu kopce, tmavý a hustý. Jazyk hrubé černé skály se táhl na jih, v jejich směni.

Zatímco seděli ve voze, tiše přihlížejíce, velká část nízkého černého kopce pokrývajících moholi se roztrhla a tekutá oranžová skála rychle stékala dolů, sršíc žlutými jiskrami. Intenzivní žlutá se rychle změnila v oranžovou, a pak dál tmavla.

Potom se už nepohnulo nic, jen kouř stoupal neúnavně dál.

I přes bzucení ventilátoru a motorů slyšeli neustálý basový hřmot, přerušovaný výbuchy. Vůz se mírně chvěl na tlumičích otřesů.

Zůstali na kopci, aby to divadlo sledovali, Nirgal uchvácený, Jackie vzrušená a mnohmluvná. Když se podívali infravizorem, kopec vypadal jako zářící smaragd s planoucími bílými prasklinami, a jazyk lávy byl jasně zelený. Najedli se, a když umývali talíře, Jackie v malé kuchyňce Nirgala objala, přátelsky, tak jako v Novém Vanuatu. Oči jí zářily a na rtech měla lehký úsměv. Nirgal tyto příznaky znal, a tak ji polaskal a přešli spolu do malého prostoru za řidičskými křesly, šťastní nad tou obnovenou intimitou, tak zřídka a vzácnou. "Vsadím se, že je venku teplo," řekl. A ona se na něj podívala rozšířenými očima.

Bez dalších slov se oblékli a vešli do přechodové komory, a drželi se za ruce v rukavicích, když čekali, až se komora vyprázdní a otevrou se vnější dveře. Pak vyšli ven, stále se pevně držíce za ruce. Mohli mluvit, ale nedělali to. Tu a tam se do nich opřel vítr, a i přes izolační vrstvu skafandru Nirgal cítil, že je teplý. Půda se jim pod nohama lehce chvěla, a rachot byl zcela zřetelný, vibrující až v žaludku. Být tady venku bylo nepochybně nebezpečné. Nedaleko byl malý okrouhlý kopec, velmi podobný tomu, na němž parkovali, ležící mnohem blíže jazyku lávy, a aniž by se domlouvali, zamířili k němu, a stále se držíce za ruce vystoupili nahoru.

Z jeho vrcholku měli na nový černý proud a síť oranžových prasklin ještě lepší výhled. Hluk byl teď značný.

Jackie si uvolnila ruku a začala si stahovat rukavici. Nirgal udělal totéž. Odhadoval, že je 278 stupňů Kelvina, žádný zvláštní chlad. A pak ho náhle zasáhla vlna teplého vzduchu, následovaná vlnou horkého, snad 315° K, která rychle přešla a byla následována závanem studeného vzduchu. Jackie si rozepnula bundu a stáhla ji. Naklonila se, aby si zula boty, jen s nádrží vzduchu na holých zádech. Pod kůží jí vystupovala žebra. Nirgal k ní přistoupil a stáhl jí kalhoty. Sáhla za sebe, přitáhla si ho k sobě a povalila ho na zem. Půda byla velmi chladná. Svlekli si zbylé šaty. Jackie ležela na zádech, se vzduchovou nádrží nad pravým ramenem. On ležel na ní; v chladném vzduchu bylo její tělo úžasně teplé, vydávající teplo jako láva, růžové a svalnaté, objímající ho pevně rukama i nohama, překvapivě hmotné ve slunečním světle. Z jejich přileb silně unikal vzduch, aby vykompenzoval únik kolem krku, ramen a klíčních kostí. Chvíli se dívali jeden na druhého, oddělení od sebe jen dvojitou vrstvou skla, jež se zdála být tím jediným, co jim bránilo, aby splynuli v jedinou bytost. Tiskli se k sobě v touze splynout. Jackiiny oči byly hlubší než kterákoli mohole - pád do středu vesmíru. Musel se odvrátit, musel! Zvedl se, aby se podíval na její dlouhé tělo, rovněž omračující, ale ne tolik jako hloubky jejich očí. Půda pod nimi se chvěla, pohybovala s Jackii tak, že měl pocit, jako by se nořil do samotné planety - mohl ležet naprosto klidně, oba leželi naprosto klidně, a přece s nimi svět vibroval, v jemném, ale intenzivním seismickém znásilnění. Živá skála. Jeho nervy a kůže začaly bubnovat a zpívat. Otočil hlavu, aby se podíval na tekoucí magma, a pak všechno splynulo dohromady.

* * *

Opustili Rayleighovu sopku a vyjeli zpátky do mlhavé temnoty. Příští noci se už blížili ke Gametě, když se Jackie náhle s výkřikem předklonila, vypnula autopilota a dupla na brzdu.

Nirgal se zachytil volantu a vyhlédl ven, aby se podíval, v čem je problém.

Útes, kde se původně nacházela garáž Gamety, byl rozdrčený - led, který místo zavalil, se zdál zjizvený, jakoby explozí. "Och," vykřikla Jackie, "oni to vyhodili do povětří! Všechny je zabili!"

Nirgal měl pocit, jako by ho někdo udeřil do žaludku. Jeho mysl byla paralyzovaná, a zdálo se, že nic necítí - žádnou bolest, žádné zoufalství, nic. Natáhl se a stiskl Jackiino rameno. Trásla se a zírala úzkostlivě do mlhy.

"Je tam únikový tunel," řekl. "Nedostali by je překvapením." Tunel vedl do Chasma Australis, kde byl v ledovém valu úkryt.

"Ale-" řekla Jackie a polkla. "A co když nedostali žádné varování?"

"Podíváme se do toho úkrytu v Australis," řekl Nirgal, přepínaje ovladače.

Rozjeli se plnou rychlostí, soustředějíce se na terén, a snažili se nepřemýšlet. Nechtěl se dostat k tomu druhému úkrytu - dojet tam a najít ho prázdný, ztratit poslední naději... Nechtěl tam nikdy dojet, chtěl navěky objíždět polární čepičku.

Byla v něm pouze strnulost a neschopnost přemýšlet. Nic necítím, pomyslel si užasle. Ale pojednou se mu v mlze před čelním sklem zjevil nezřetelný obraz Hiroko. Bylo možné, že ten útok byl proveden z kosmu, nebo střelou odpálenou ze severu. V tom případě by je možná skutečně nic nevarovalo. Vymazat zelený svět a zanechat pouze bílý svět smrti.

Všechno ztratilo barvy, jako v tomto světě šedivé zimní mlhy.

Sevřel rty a soustředil se na řízení. Hodiny mýjely, zatímco se on snažil nemyslet na Hiroko nebo Nadju, Arta nebo Saxe, Maju a Daa, a na všechno ostatní: svou rodinu, sousedy, město a národ, všechno pod tou jednou malou kopulí.

Museli ujet tři sta kilometrů těžkým ledovým terénem plným závěj, podél polární čepičky ve směru hodinových ručiček, a pak ještě skoro přes celou délku Chasma Australis, jež byla v zimě tak zavalená ledovými bloky, že zde zbyla jediná úzká trasa vyznačená malými směrovými majáky. Museli sice zponalít, ale pod příkrovem husté šedivé mlhy mohli jet nonstop. Čtrnáct hodin po odjezdu od Gamety dojeli k nízkému ledovému valu úkrytu - slušný výkon v tak obtížném terénu, ale Nirgal si toho ani nevšiml. Kdyby byl úkryt prázdný -

Kdyby byl prázdný... Jeho strnulost rychle opadávala, nahrazována rostoucími obavami; neviděl žádné známky po nikom a po ničem.

Pak před nimi zablikalo nějaké světlo, a Jackie vykřikla: "Ach!", jako by se píchla špendlíkem. Nirgal zvýšil rychlost, a vůz se rozletěl k ledovému valu, až se o něj málem rozbil. Nirgal dupl na brzdy a vozidlo smykem zastavilo. Jackie si nasadila přilbu a vrhla se do přechodové komory, následována Nirgalem. Když byl z komory odčerpán vzduch, vyskočili ven a rozběhli se ke dveřím přechodové komory v mělkém výklenku v ledu. Dveře se otevřely a z nich vyskočily čtyři postavy ve skafandrech, svírající v rukou zbraně. Jackie vykřikla na všeobecném pásmu, a během sekundy je už ti čtyři objímali. Nirgal rozeznal za jedním z čelních štítků Nadjinu tvář. Dala mu signál vztyčeným palcem,

a on si náhle uvědomil, že nedýchal snad od chvíle, kdy vyskočil z vozu. Jackie se rozplakala úlevou. Nirgal pocítil také chuť plakat, ale ta náhlá úleva ho tak vyčerpala, že mu nezbyly slzy. Nadja ho vedla za ruku do přechodové komory úkrytu, jako by to vycítila, a když se dveře zavřely a komora se začala plnit vzduchem, začal Nirgal vnímat hlasy na všeobecném pásmu: "Byla jsem tak vylekaná, myslela jsem si, že jste mrtví."

"Dostali jsme se ven únikovým tunelem, viděli jsme je přicházet."

Uvnitř úkrytu sňali přilby a došlo k velkému objímání. Art Nirgala poplácal po zádech. "Tak rád vás dva zase vidím." Objal Jackii, pak ji od sebe oddálil na délku paží a pohlédl na její vlhkou dívčí tvář se zarudlýma očima s obdivem, jako by právě v této chvíli akceptoval, že je také žena, a ne nějaká bohyně.

Když šli úzkým tunelem do vnitřních prostor úkrytu, Nadja jim vypověděla celou historii, mračíc se při té vzpomínce. "Viděli jsme je přicházet, a stáhli jsme se do zadního tunelu, a pak jsme vyhodili do povětří obě kopule a všechny tunely. Takže jsme jich možná spoustu zabili, ale těžko říct - nevím, kolik jich poslali dovnitř, nebo jak daleko se dostali. Kojot je venku a sleduje je. Možná to zjistí. Každopádně, stalo se."

Na konci tunelu byl přeplněný úkryt, sestávající z několika malých místností obložených izolačními panely umístěnými přímo do dutin v ledu. Každá místnost ústila do velké ústřední komory, která sloužila jako kuchyně a jídelna. Jackie objala každého tam s výjimkou Maji, a skončila s Nirgalem. Pevně se drželi, a Nirgal cítil, jak se chvěje, a uvědomil si, že on se chvěje stejně, jakoby v synchronizovaných vibracích. Ta mlčenlivá, zoufalá jízda posílila pouto mezi nimi stejně jako jejich milování u sopky, nebo víc - to bylo těžko určit. V každém případě byl příliš unaven, než aby se vyznal v mocných, ale neurčitých emocích, které jím proudily. Pustil Jackii a sedl si. Vedle něho se posadila Hiroko, a on poslouchal, když mu podrobněji líčila, co se stalo. Útok začal náhlým objevením se několika kosmoplánů, které dosedly ve skupině na plošinu před hangárem. Takže uvnitř měli jen málo času na varování, a lidé zareagovali ve zmatku, telefonovali, aby varovali ostatní, ale opomněli aktivovat Kojotův obranný systém. Kojot tím byl znechucen, řekla Hiroko, a Nirgal tomu věřil. "Útok parajednotky musíte zastavit v okamžiku přistání," říkával. Místo toho se lidé z hangáru stáhli do kopule. Po určitém zmatku se všichni dostali do únikového tunelu, a jakmile byli v bezpečí, Hiroko nařídila, aby vyhodili do povětří kopuli, a Kasei a Dao ji poslechli. Tak se celá kopule zřítíla a zabila všechny útočníky, kteří byli uvnitř, pohřbila je pod miliony tun suchého ledu. Podle radiačních měření se zdálo, že se rickover neroztavil, ačkoli byl jistě rozdrčen spolu se vším ostatním. Kojot zmizel s Petrem postranním tunelem, a Hiroko přesně nevěděla, kde jsou. "Ale myslím, že ty kosmoplány mají možná problémy."

Gameta byla tedy zničená, a skořápka Zygoty také. Někdy v budoucnosti polární čepička zmizí a odhalí jejich zbytky, pomyslel si Nirgal nepřítomně, ale nyní jsou pohřbené, absolutně nedosažitelné.

A tak byli tady. Zachránili pouze několik AI a přenosných vysílaček. Byli nyní ve válce s Úřadem pro přeměnu (pravděpodobně), přičemž část jednotky, která na ně zaútočila, zůstávala ještě stále někde venku.

"Kdo to byl?" zeptal se Nirgal.

Hiroko zavrtěla hlavou. "Nevíme. Úřad pro přeměnu, říkal Kojot. Ale existuje spousta různých bezpečnostních jednotek Úřadu pro přeměnu, a my musíme zjistit, jestli je to oficiální nová policie Úřadu pro přeměnu, nebo jestli šlo o svévolnou akci nějaké jednotky, i když zatím nevím, jak a kde bychom se to mohli dovědět."

"Co budeme dělat?" zeptal se Art.

Nejdříve nikdo neodpověděl.

Konečně Hiroko řekla: "Budeme muset požádat o přístřeší. Myslím, že nejvíc místa má Dorsa Brevia."

"A co ten kongres?" zeptal se Art, jemuž ho připomněla zmínka o Dorsa Brevia.

"Myslím, že ho teď potřebujeme víc než kdy jindy," řekla Hiroko.

Maja se zamračila. "Mohlo by být nebezpečné svolávat kongres," poukázala. "Řekli jste o něm spoustě lidí."

"Museli jsme," řekla Hiroko. "To byl smysl toho." Rozhlédla se po ostatních, a ani Maja se jí nedovážela odporovat.

"Teď to riziko musíme podstoupit."

ČÁST 7

CO JE TŘEBA UDĚLAT?

Těch několik velkých budov v Sabishi bylo obloženo leštěným kamenem, vybraným kvůli barvám, jež byly na Marsu neobvyklé: alabastr, jablec, malachit, žlutý jaspis, tyrkys, lapis lazuli. Menší budovy byly dřevěné. Po cestování v noci a skrývání se přes den návštěvníky těšilo procházet se ve slunečním světle mezi nízkými dřevěnými budovami, pod platany a javory, kamennými zahradami a po širokých travnatých bulvárech, podél kanálů lemovaných cypřiši, které se občas rozšiřovaly v jezírka pokrytá lekníny, a přecházet je po klenutých můstcích. Byli tady skoro na rovníku, a zima zde neznamenal nic; dokonce i v aféliu tu kvetly ibišky a rododendrony.

Starí Japonci zdravili své návštěvníky jako staré a vážené přátele. Zdejší issei se oblékali do měděných barev, chodili bosí a nosili dlouhé copy a mnoho náramků a náhrdelníků. Jeden z nich, s holou hlavou, šedivou bradkou a hluboce zbrzděnou tváří, vzal návštěvníky na procházku, aby si po dlouhé jízdě protáhli nohy. Jmenoval se Kenji a byl to první Japonec, který vstoupil na Mars, ačkoli si to už nikdo nepamatoval.

U městské zdi se dívali ven na obrovské balvany balancující na vrcholcích blízkých kopců, obroušené erozí do fantastických tvarů.

"Byl jste někdy v Medusae Fosae?"

Kenji se usmál a zavrtěl hlavou. Kameny na kopcích byly provrtány místnostmi a skladovacími prostory jako včelí plásty, řekl jim, a teď mohly hostit mnoho lidí, skoro dvacet tisíc, po celý rok. Návštěvníci příkyvovali. Zdálo se možné, že se to mohlo stát nezbytným.

Kenji je vzal zpátky do nejstarší části města. Tam byli návštěvníci ubytováni v originální ubytovně. Pokoje byly menší

a skromnější než většina apartmá městských studentů, a nesly patinu věku a používání, takže se podobaly spíš hnízdům než pokojům. V některých z nich stále spali issei.

Když návštěvníci procházeli těmito místnostmi, nedívali se jeden na druhého. Kontrast mezi jejich historií a historií Sabishanů byl příliš drsný. Dívali se na vnitřní zařízení, zmatení, zneklidnění. A po večeři, když vypili hodně saké, jeden z nich řekl: "Kdybychom jen byli udělali něco takového jako tohle."

Nanao začal hrát na bambusovou flétnu.

"Pro nás to bylo snazší," řekl Kenji. "Všichni jsme byli Japonci. Měli jsme vzor."

"Mně to moc nepřipadá jako Japonsko, které pamatuji."

"Ne. Ale to není to pravé, skutečné Japonsko."

Vzali své šálky a několik lahví, a vystoupili po schodech do pavilonu na vršku dřevěné věže naproti jejich ubytovně. Odtud mohli vidět stromy a střechy města. V javorovém háji pod nimi visela řada papírových luceren.

"My jsme skuteční Japonci. To, co jste viděl v Tokiu dnes, je nadnárodní. Existuje jiné Japonsko. Samozřejmě, nikdy se k tomu nemůžeme vrátit. Byla to ve všech směrech feudální kultura, a měla rysy, které nemůžeme akceptovat. Ale to, co jsme udělali tady, má své kořeny v této kultuře. Snažíme se hledat novou cestu, cestu, která znovu vzkřísí tu starou a adaptuje ji pro toto nové místo."

"Kasei Nippon."

"Ano, ale ne pouze pro Mars! I pro Japonsko. Jako model pro ně, chápete? Příklad toho, čím se mohou stát."

A tak popijeli rýžové víno pod hvězdami. Nanao hrál na svou flétnu a dole v parku pod papírovými lucernami se někdo smál. Návštěvníci přemýšleli. Chvilí hovořili o všech svatyních, jak odlišné jsou, a přece jak mnoho mají společného.

"Ten kongres je dobrý nápad."

Návštěvníci přikýkli, s různým stupněm souhlasu.

"Je to přesně to, co potřebujeme. Chci říct, nescházeli jsme se po mnoho let, abychom slavili Johnův festival? A to bylo dobré. Velmi příjemné. Velmi důležité. Potřebovali jsme to, kvůli sobě. Ale nyní se věci rychle mění. Nemůžeme tvořit nějakou kliku. Musíme jednat s těmi ostatními."

Chvilí hovořili o podrobnostech: účastnících kongresu, bezpečnostních opatřeních, projednávaných problémech.

"Kdo zaútočil na to vejce?"

"Bezpečnostní tým z Burroughs. Subarashi a Armscor zorganizovaly něco, čemu říkají jednotka pro vyšetřování sabotáží, a získali k té operaci požehnání Úřadu pro přeměnu. Budou přicházet na jih stále znovu, o tom není pochyb."

"Tohle všechno žene ten nový výtah."

"A další budují na Zemi."

"Měli bychom raději jednat."

Když se kameninové láhve vyprázdnily, rezignovali na takové vážné věci a povídali si o uplynulém roce, o věcech, které viděli venku, klepy o společných známých, nové vtipy. Nanao vytáhl balíček balónek. Naplnili je a vypustili do nočního vánku nad městem a dívali se, jak pomalu klesají mezi stromy a staré domy. Nechali kolovat malý kanystr oxidu dusitého, zhluboka se nadechovali a smáli se. Někdo vyprávěl historky z vesmíru, z pásu asteroidů. "Ten kongres bude tím, čemu říkáme nema-waši. Příprava půdy." Dva z nich vstali, držíce se navzájem, a potáceli se, dokud opět nenabýli rovnováhu. Pak znovu zvedli šálky v připitku. "Příští rok na Olympu."

"Příští rok na Olympu," opakovali ostatní a napili se.

Bylo to Ls 180, rok M-40, když se začali sjíždět do Dorsa Brevia z celého jihu, v malých vozidlech nebo v lehkých letounech. Skupina rudých a karavana Arabů kontrolovaly na vzdálených přístupech pověření delegátů, a další rudí a bogdanovisté byli v bunkrech, rozmístěných kolem Dorsa Brevia. Byli ozbrojeni, pro případ, že by se vyskytly nějaké potíže. Nicméně sabishští špiónážní odborníci si mysleli, že v Burroughs, Hellas nebo Sheffieldu o kongresu nikdo neví, a když vysvětlili, proč si to myslí, lidé se uvolňovali, protože ti odborníci zcela průkazně pronikli hluboko do organizace Úřadu pro přeměnu a skrz naskrz do celé mocenské struktury nadnárodních společností na Marsu. To byla další výhoda pro polosvět - mohli pracovat v obou směrech.

Když přijela Nadja s Artem a Nirgalem, byli uvedeni do ubytoven pro hosty v Zakrosu, nejjižnějším segmentu tunelu. Nadja odložila své zavazadlo v malé dřevěné místnosti a pak se toulala velkým parkem a také segmenty dále na sever, hledajíc staré přátele a setkávajíc se s cizinci. Nálada jí připadala nadějná. Bylo povzbudivé vidět všechny ty lidi, hemžící se v zelených parcích a pavilonech, reprezentující tolik různých skupin. Rozhlédla se po lidech kolem sebe a zasmála se.

* * *

Švýcaři z Previsu přijeli den před plánovaným zahájením konference. Lidé říkali, že tábořili venku ve svých vozidlech a čekali, až bude upřesněno datum. Přivezli s sebou celou sadu procedur a protokolů pro schůzi, a když Nadja a Art poslouchali nějakou švýcarskou ženu popisující jejich plány, Art strčil loktem do Nadji a zašeptal: "Stvořili jsme monstrum."

"Ne, ne," opověděla Nadja, rovněž šeptem, šťastná, když přehlížela centrální park ve třetím segmentu tunelu zvaném Lato. "Potřebujeme nějakou strukturu, nebo vznikne chaos. Ti Švýcaři jsou forma bez obsahu, jestli chápete, co tím myslím."

Art přikývl. Přemýšlel velice rychle, občas mu dokonce nerozuměla, protože přeskakoval v myšlenkách pět, šest kroků zároveň, a předpokládal, že ho sleduje. "Jen je posaďte ke kávě s těmi anarchisty," zabručel, a šel obejít shromáždění. A toho večera, když šla Nadja s Majou pro večeři, uviděla, že Art dělá přesně to. Právě táhl Michaila a ostatní bogdanovistické zastánce tvrdé linie ke stolu Švýcarů, kde Jürgen a Max, Sibilla a Priska besedovali se skupinou stojící okolo nich, měnice jazyky, jako by byli překladatelské AI, jenže v každém z těchto jazyků přetrvával hrdelní švýcarský

akcent. "Art je optimista," řekla Nadja Maje, když procházely kolem.

"Art je idiot," odvětila Maja.

Nyní bylo v dlouhé svatyni asi pět set návštěvníků reprezentujících kolem padesáti skupin. Kongres měl začít příští ráno, a toho dne večer probíhaly hlasité večírky plné křiku a zpěvu, arabská hudba harmonizovala s jódlováním, "Waltzing Matilda" se překřikovala s "Marseillaisou".

* * *

Druhý den ráno vstala Nadja brzy. Arta zastihla už před pavilonem v parku v Zakrosu, jak sestavuje židle do kruhové formace v klasickém stylu bogdanovistů. Nadja pocítila záchvěv bolesti a lítosti, jako by jí prošel Arkadijův duch.

Tohle shromáždění by se mu líbilo; bylo přesně tím, po čem často volal. Šla Artovi pomoci. "Jste brzy vzhůru."

"Probudil jsem se a nemohl jsem znovu usnout." Potřeboval se oholit. "Jsem nervózní!"

Zasmála se. "Bude to trvat týdny, Arte, to přece víte."

"Ano, ale začátky jsou důležité."

Kolem desáté byla všechna sedadla obsazena a pavilon zaplnili stojící diváci. Nadja stála v zadní části výseče kruhu přidělené Zygotě a zvědavě přihlížela. Zdálo se, že tu je o něco více mužů než žen, a o něco více domorodců než emigrantů. Většina lidí měla standardní kombinézy - rudí je měli rezavě zbarvené - ale poměrně dost jich bylo oblečeno v nejrůznějších oděvech, róbách, pantalonech, oblecích, vyšíváných košilích a tak dál, a bylo vidět i mnoho náhrdelníků a nejrůznějších šperků. Všichni bogdanovisté nosili šperky obsahující vybroušené a vyleštěné kousky phobositu.

Švýcaři stáli uprostřed, střizliví v šedých bankéřských oblecích, Sibilla a Priska v tmavozelených šatech. Sibilla vyzvala shromáždění ke klidu, a pak se ona a ostatní Švýcaři střídali při vysvětlování podrobností programu, který vypracovali, odpovídali na otázky, a při každé změně mluvčího žádali o připomínky. Když byli hotovi, skupina súfistů v bílých košilích a pantalonech obešla kruh, rozdávajíc džbány s vodou a bambusové šálky, pohybujíc se přitom se svou taneční grácií. Když měli všichni šálky, delegáti v čele každé skupiny nalili vodu skupině po levici, a pak se všichni napili. Vanuaʻané připravili stoly plné malých šálků kávy, kávy či čaje, a Art je roznášel. Když ho Nadja pozorovala, jak se prodírá davem sem a tam, upíjeje přitom ze šálků kávy, které nosil, usmívala se.

Program Švýcarů měl začít sérií workshopů o specifických tématech a problémech, pracujících v otevřených místnostech roztroušených po Zakrosu, Gournii, Latu a Maltě. Všechno z workshopů bude zaznamenáváno. Závěry, doporučení a otázky z workshopů měly sloužit jako základ pro následující diskusi v jednom ze dvou všeobecných shromáždění. Jedno z nich se zaměří na problémy získání nezávislosti, to druhé na to, co přijde potom. Zasedání prostředků a cílů, jak poznamenal Art, když se krátce zastavil po Nadjině boku.

Když Švýcaři dokončili představování svého programu, byli připraveni začít; nikoho nenapadlo, že by měli mít ceremoniální zahájení. Werner, který mluvil naposledy, připomněl všem, že první workshopy začínají za hodinu, a to bylo všechno. Byli hotoví.

Ale předtím, než se lidé rozešli, vstala Hiroko a pomalu přešla do středu kruhu. Byla prostě oblečená v bambusově zelených šatech a neměla žádné šperky - vysoká štíhlá postava s bílými vlasy, nijak okouzující - a přece se k ní obrátili všechny pohledy. A když zvedla ruce, všichni sedící vstali. Měli bychom teď přestat, pomyslela si Nadja s určitými obavami. Stačí, že tu všichni jsme.

"Jsme děti Země," řekla Hiroko, dost hlasitě, aby ji všichni slyšeli. "A přece stojíme zde, v lávovém tunelu na planetě Marsu. Neměli bychom zapomínat, jak zvláštní je to osud. Život je tajemný a vzácný zázrak, ale tady jsme jeho posvátnou moc poznali ještě lépe. Mějme to na paměti a uctěme naši práci zde."

Rozpřáhla ruce a její nejbližší společníci přišli do středu kruhu, pobrukujíce nějakou monotónní melodii. Ostatní ji následovali, dokud prostor kolem Švýcarů nebyl plný přátel, známých i cizinců, chodících s tichým pozpěvováním dokola.

* * *

Workshopy se konaly v pavilónech roztroušených v parcích, nebo v trojhranných místnostech ve veřejných budovách, které stály na okrajích těchto parků. Švýcaři pro každý workshop určili jen malou skupinu, a ostatní delegáti se připojili k tomu setkání, které je zajímalo nejvíce, takže na některých bylo pět lidí, na některých padesát.

Nadja strávila první den přecházením od workshopu k workshopu, sem a tam po čtyřech nejjíznějších segmentech tunelu.

Zjistila, že pár lidí dělá totéž, neaktivnější z nich byl Art, který se pokusil navštívit všechny workshopy, takže na každém místě zachytil jen pár vět.

Zašla na workshop diskutující o událostech roku 2061. Bylo zajímavé, ačkoli ne překvapivé, že mezi účastníky potkala Maju, Ann, Saxe, Spencera a dokonce i Kojota, stejně jako Jackii Boonovou a Nirgala a mnoho dalších. Místnost byla plná. První věc na prvním místě, pomyslela si, a zde bylo mnoho otázek týkajících se roku 2061. Co se stalo? Co se udělalo špatně a proč?

Nicméně stačilo poslouchat deset minut a srdce jí pokleslo. Lidé byli rozčilení, jejich výčitky upřímné a hořké. Nadje se znovu vybavily vzpomínky na neúspěšnou revoltu.

Rozhlédla se po místnosti, pokoušejíc se soustředit na tváře, aby rozptýlila vlastní chmury. Sax přikyvoval, když Spencer tvrdil, že rok 2061 je poučil, že potřebují kompletní odhad všech vojenských sil v systému Marsu. "Je to nezbytná podmínka pro jakoukoli úspěšnou akci," řekl.

Ale tento projev zdravého rozumu byl překřičen někým, kdo to zřejmě považoval za záminku vyhnout se akci - zjevně někým ze skupiny Mars především, která se zastávala okamžité masivní ekotáže a ozbrojeného útoku na město.

Nadja si živě vybavila hádku s Arkadijem o této věci, a pojednou to už nemohla vydržet. Přešla do středu místnosti. Po chvíli všichni ztichli. "Jsem už unavena tím, jak se o této záležitosti neustále diskutuje ve vojenských termínech,"

řekla. "Celý model revoluce musí být znovu promyšlen. To je to, co Arkadij opomněl v jednašedesátém udělat, a proto došlo k takovému krvavému zmatku. Teď mě poslouchejte - úspěšná ozbrojená revoluce na Marsu je nesmysl. Systémy podpory života jsou příliš zranitelné."

Sax zakrákal: "Ale když je povrch sporný - schopný - života - pak podpůrné systémy ne tak -tak..."

Nadja zavrtěla hlavou. "Povrch není schopný života, a ještě mnoho let nebude. A dokonce až jednou bude, i tak je třeba revoluci znovu promyslet. Podívejte se, i když byly revoluce úspěšné, způsobily takovou destrukci a nenávist, že vždycky vyprovokovaly děsivou protireakci. To je této metodě vlastní. Když zvolíte násilí, pak si vytvoříte nepřátele, kteří vám budou klást odpor navěky. A vašimi revolučními vůdci se stanou nelítostní a krutí muži, kteří se po válce dostanou k moci a pravděpodobně budou stejně špatní jako ti, které nahradili."

"Ne v - Američan," řekl Sax, šilhaje námahou, jak hledal správná slova.

"O tom nevím. Ale většinou to tak je. Násilí plodí nenávist a reakci. Je to nevyhnutelné."

"Ano," řekl Nirgal s obvyklým dychtivým pohledem, vůbec ne odlišným od Saxovy grimasy. "Ale když ti lidé útočí na svatyně a ničí je, pak nemáme moc na vybranou."

Nadja řekla: "Otázka je, kdo ty jednotky ven posílá. Pochybují, že nás ta individua napadla z vlastní zlé vůle. Mohli by být stejně snadno na naší straně jako proti nám. Jsou to jejich velitelé a šéfové, na které se musíme soustředit."

"De-ka-pi-ta-ce," řekl Sax.

"To není vhodný termín. Najdi jiný."

"Povinný odchod do výslužby?" navrhl štíplavě Maja. Lidé se zasmáli, a Nadja se na starou přítelkyni zlostně podívala.

"Nucená nezaměstnanost," řekl ze zadu hlasitě Art, který se právě objevil.

"Myslíte převrat," řekla Maja. "Nebojovat s celou populací, ale pouze s vedením a jeho bodyguardy."

"A možná s jejich armádami," trval na svém Nirgal. "Nemáme žádné zprávy, že jsou nespokojení, ba ani apatičtí."

"Ne, ale bojovali by bez rozkazů svých vůdců?"

"Někteří možná ano. Je to koneckonců jejich práce."

"Ano, ale kromě toho nemají nic moc v sázce," řekla Nadja. "Bez nacionalismu nebo etnicity nebo nějakého jiného pocitu domova nemyslím, že ti lidé budou bojovat takřikajíc do posledního dechu. Vědí, že mají rozkaz chránit ty mocné. Objeví se nějaký egalitářštější systém, a oni možná pocítí konflikt loajality."

"Penze," ušklíbla se Maja, a lidé se znovu zasmáli.

Ale Art ze zadu řekl: "Proč jim to nepodat v těchto termínech? Jestli nechcete revoluci koncipovat jako válku, potřebujete něco jiného, co by ji nahradilo, tak proč ne ekonomika? Říkejte tomu změna v metodě. Je to přesně to, co dělají lidé z Praxisu, když mluví o lidském kapitálu nebo bioinfrastruktuře - modelování všeho v ekonomických termínech. Je to trochu směšné, ale oslovuje to ty, pro něž je ekonomika nejdůležitější paradigma."

"Takže," řekl Nirgal s úsměvem, "dáme místnímu vedení padáka a jejich policii budeme vyplácet podporu v nezaměstnanosti, zatímco je budeme rekvalifikovat."

"Jo, nějak tak."

Sax vrtěl hlavou. "Nedosáhnete na ně," řekl. "Potřebujete sílu."

"Něco se musí změnit, abychom se vyhnuli dalšímu jednašedesátému," trvala na svém Nadja. "Musí se to znovu promyslet. Možná existují nějaké historické modely, ale ne ty, o kterých jste se zmiňovali. Například něco jako sametové revoluce, které ukončily sovětskou éru."

"Ale ty se týkaly nespokojených a nešťastných populací," řekl Kojot ze zadu, "a došlo k nim v systému, který se rozpadal. Tady nejsou stejné podmínky. Lidem se daří celkem dobře. Jsou rádi, že jsou tady."

"Ale Země - v potížích," poukázal Sax. "Rozpadá se."

"Hmm," řekl Kojot a sedl si vedle Saxe, aby si s ním o tom promluvil. Mluvit se Saxem bylo stále frustrující, ale jako výsledek jejich společné práce s Michelem to šlo. Nadju potěšilo, když viděla, jak s ním Kojot debatuje.

Kolem pokračovala diskuse. Lidé se přeli o revolučních teoriích, a když se pokoušeli mluvit o samotném jednašedesátém, byli spoutáni starými křivdami a základním nepochopením toho, co se v těch temných měsících vlastně stalo. V jednom bodě se to stalo zřejmým, když se Michail a ostatní lidé z Koroljova začali přit o tom, kdo zavraždil strážce.

Sax vstal a zamával nad hlavou svou AI.

"Potřebujeme fakta - nejdřív," zaskřehotal. "Pak dialýzu - analýzu."

"Dobrý nápad," řekl Art okamžitě. "Jestli tato skupina dokáže sestavit krátkou historii války, aby ji poskytla celému kongresu, bude to užitečné. Diskusi o revoluční metodologii můžeme přenechat všeobecnému shromáždění, souhlasíte?"

Sax přikývl a posadil se. Jen pár lidí schůzi opustilo, a zbytek se uklidnil a shromáždil se kolem Saxe a Spencera. Nyní to byli většinou váleční veteráni, všimla si Nadja, ale i Jackie a Nirgal a někteří další domorodci. Nadja studovala část práce, kterou o otázce roku 2061 napsal Sax v Burroughs, a doufala, že by díky očitým svědectvím ostatních veteránů mohli dospět k určitému základnímu pochopení války a jejích základních příčin - téměř půl století poté, co skončila. Ale jak řekl Art, když se mu o tom zmínila, nebylo to nic pozoruhodného. Šel s rukou na její rameni a vypadal nedotčeně tím, co viděl to dopoledne, když se poprvé setkal s frakcionářskou povahou podzemí. "Moc se neshodují," připustil.

"Ale takhle to začíná vždycky."

Druhé odpoledne Nadja zašla na workshop věnovaný otázkám terraformingu, tématu, které lidi pravděpodobně rozdělovalo nejvíce, soudila.

Rudí trvali na tom, že samotný terraforming je obstrukce jejich nadějí. Kdyby se povrch Marsu stal obyvatelným pro lidi, argumentovali, pak by představoval druhou Zemi, a vzhledem k akutním populačním problémům na Zemi a

budovanému kosmickému výtahu, obdobnému tomu na Marsu, by nepochybně došlo k masové imigraci, což by zmařilo jakoukoli možnost nezávislosti Marsu.

Lidé, kteří terraforming podporovali, nazývaní zelení, argumentovali tím, že obyvatelný povrch by umožňoval žít kdekoli, a tím by podzemí mohlo být na povrchu, méně zranitelné kontrolou nebo útokem, a bylo by tak v mnohem lepší pozici pro převzetí moci.

Tato dvě hlediska se spolu přela v každé možné kombinaci. Byli tam i Ann Claybornová a Sax, a stále častěji a častěji do diskuse vstupovali - dokud ostatní nepřestali mluvit, umlčení autoritou těchto dvou dávných antagonistů.

Nadja tuto zvolna se rozvíjející kolizi nešťastně pozorovala, s obavami o své dva přátele. A nebyla jediná. Většina lidí zde viděla slavný videozáznam sporu Ann a Saxe v Underhillu, a jejich příběh byl dobře známý jako jeden z velkých mýtů První stovky - mýtus z dob, kdy bylo vše jednodušší a různé osoby mohly stát na jasně vymezených stanoviscích. Když se dnes tyto dva staří nepřátelé do sebe znovu pustili uprostřed této nové, smíšené skupiny, ve vzduchu se vznášela směs nostalgie, napětí a kolektivního děja vu, a přání (možná jenom její, pomyslela si Nadja hořce), aby se ti dva nějak usmířili, pro své vlastní dobro, a pro dobro jich všech.

Ale byli zde, stojíce uprostřed shluků lidí. Ann už spor prohrála v reálném světě, a zdálo se, že si to uvědomuje; byla takřka bez zájmu, nikoliv tou vztekla Ann ze záznamu. "Až bude povrch obyvatelný," říkala - až, všimla si Nadja, ne jestli - "budou zde žít miliardy lidí. Dokud zůstaneme v úkrytech, logistika bude udržovat populaci na úrovni milionů. Tedy počet, jehož je zapotřebí k úspěšné revoluci." Pokrčila rameny. "Můžete to provést dnes, jestli chcete. Naše útluky jsou skryté, a jejich ne. Zničte jejich otevřená města, nebudou mít na co opětovat palbu - zemřou, a vy pak převzmete moc. Terraforming tuto možnost odstraňuje."

"Na tomhle se já podílet nebudu," řekla Nadja promptně, protože si nemohla pomoci. "Viš, jaké to bylo ve městech v jednašedesátém."

Byla tam i Hiroko, seděla vzadu a poslouchala. Nyní poprvé promluvila. "Nechceme národ založený na genocidě." Ann pokrčila rameny. "Chceš nekrvavou revoluci, ale ta není možná."

"Je," řekla Hiroko. "Sametová revoluce. Aerogelová revoluce. Integrovaná část areofanie. To chci."

"Dobrá," řekla Ann. S Hiroko se nikdo přit nedokázal. "Ale i tak, bylo by to snazší, kdybys neměla obyvatelný povrch. Pokud jde o převrat, o kterém mluvíte - chci říct, uvažujte o tom. Když převzmete elektrárny ve velkých městech a řeknete: 'Teď máme kontrolu my, pak bude populace pravděpodobně souhlasit, čistě z nezbytnosti. Nicméně když zde budou miliardy lidí na obyvatelném povrchu, a vy se zbavíte některých lidí a prohlásíte, že máte kontrolu, pak pravděpodobně řeknou: 'Kontrolu nad čím?' a budou vás ignorovat."

"To," řekl Sax pomalu. "To říká - převzít moc - dokud povrch neobyvatelný. Pak pokračovat v procesu - jako nezávislí."

"Půjdou po vás," řekla Ann. "Až uvidí, že je povrch otevřený, přijdou, aby vás dostali."

"Ne když se zhroutí," řekl Sax.

"Nadnárodní společnosti to mají pevně pod kontrolou," řekla Ann. "Nemysli si, že ne."

Sax pozoroval Ann s největším zájmem, a místo aby její názory přešel, jak to dělal za starých časů, zdálo se, že se na ně naopak soustřeďuje, pozoruje každý její pohyb, přemýšlí o jejích slovech a pak odpovídá s ještě větší váhavostí, než by se dalo přičíst jeho problémům s řečí. S jeho změněnou tváří Nadje někdy připadalo, že se s Ann tentokrát pře někdo jiný, ne Sax, ale nějaký jeho bratr, učitel tance nebo vysloužilý boxer se zlomeným nosem, s vadou řeči, trpělivě usilující najít správná slova a často se mýlící.

A přece byl výsledek tentýž. "Terraforming - nezvratný," řekl. "Bylo by takticky - technicky těžké - nastartovat - zastavit ho. A možná ne - a - prostředí může být - zbraň - v naší kase - v naší kauze. V kterémkoli stadiu."

"Jak to?" zeptalo se několik lidí, ale Sax neodpověděl. Soustřeďoval se na Ann, která na něho zvědavě hleděla.

"Jestli jsme na cestě k obyvatelnosti," řekla mu, "pak Mars představuje pro nadnárodní společnosti neuvěřitelnou cenu. Možná dokonce jejich záchranu, pokud to na Zemi skutečně vypadá tak špatně. Mohou přijít sem a převzít moc, čímž získají svůj vlastní nový svět, a na Zemi se vykašlou. Tak je to. Viděl jsi, co se stalo v jednašedesátém. Mají k dispozici obrovské vojenské síly, a tak si svou moc tady udrží."

Pokrčila rameny. Sax mrkal, jak o tom uvažoval, dokonce přikyvoval. Nadja cítila, jak jí usedá srdce; oba byli tak nezaufatí, že to skoro vypadalo, jako by se ani nestarali o to, čí názor převáží. Oba se nějak změnili - únava, příliš mnoho zkušeností, přepracovanost, opotřebení; nebo přinejmenším příliš dlouho vkládali příliš mnoho vášně do každé prosté výměny slov. Teď věděli, jak malý význam slova ve světě mají. A tak posléze upadli v mlčení.

Ale ostatní jejich zamyšlenost víc než vykompenzovali. Mladší rudí nepovažovali terraforming za nic menšího než za součást imperiálního procesu - ve srovnání s nimi byla Ann umírněná - pustili se dokonce i do Hiroko. "Neříkejte tomu areoforming," vykřikla na ni jedna z nich. Hiroko na ni zmateně pohlédla, a vysoká mladá žena, podobná plavovlasé Valkýře, pokračovala: "Myslíte tím terraforming, a ten taky provádíte. Říkat tomu areoforming je lež, ze které se mi dělá nanič."

"My terraformujeme planetu," řekla té ženě Jackie, "ale planeta areoformuje nás."

"A to je taky lež!"

Ann na Jackii přísně pohlédla. "To mi říkal tvůj dědeček už dávno," řekla. "Jak možná víš. Ale stále čekám na vysvětlení, co má ten areoforming znamenat."

"To chápe každý, kdo se tady narodil," řekla Jackie s důvěrou.

"Jak to? Ty ses narodila na Marsu - tak čím se lišíš?"

Jackie se zamračila. "Jako všichni domorodci. Mars je všechno, co znám, a taky všechno, o co se starám. Narodila jsem se v kultuře vytvořené z dědictví různých terránských předků, spojeného v novou, mart'anskou kulturu."

Ann pokrčila rameny. "A v čem jsi tedy jiná? Připomínáš mi Maju."

"K čertu s tebou!"

"Jak by řekla Maja. A to je ten tvůj areoforming. Jsme lidé a lidmi zůstáváme, bez ohledu na to, co říkal John Boone. Tvrdil spoustu věcí, ale žádná z nich se neuskutečnila."

"Ještě ne," řekla Jackie. "Protože je ten proces zpomalován, když je v rukou lidí, kteří neměli žádnou novou myšlenku už padesát let." Při těchto slovech se spousta mladých zasmála. "A kteří mají ve zvyku vkládat osobní urážky do politických sporů."

A stála tam, pozorujíc Ann, a vypadala přitom klidně a uvolněně, s výjimkou blýskání v očích, což Nadje znovu připomnělo, jakou moc Jackie má. Skoro všichni domorodci zde stáli za ní, o tom nebylo pochyb.

"Jestli jsme se tady nezměnili," řekla Hiroko Ann, "jak vysvětlíš své rudé? Jak vysvětlíš areofanii?"

Ann pokrčila rameny. "To jsou výjimky."

Hiroko zavrtěla hlavou. "Je to duch místa v nás. Krajina má hluboký účinek na lidskou psyché. Ty studuješ krajinu, a rudé. Musíš vědět, že je to pravda."

"Pravda pro někoho," odvětila Ann, "ale ne pro všechny. Většina lidí to zjevně necítí. Jedno město se podobá druhému - ve skutečnosti jsou ve všech důležitých směrech zaměnitelná. A když lidé přijdou do nějakého města na Marsu, nevidí rozdíl, protože žádný neexistuje. Takže nepřemýšlí o ničení krajiny okolo města o nic víc, než to dělali na Zemi."

"Tyto lidi lze naučit přemýšlet odlišně."

"Ne, to si nemyslím. Je příliš pozdě. V nejlepším případě jim můžeš přikázat odlišně jednat. Ale to není areoformování planety, ale indoktrinace, převýchovné tábory. Fašistická areofanie."

"Přesvědčování," oponovala jí Hiroko. "Argumenty. Není třeba donucování."

"Aerogelová revoluce," řekla Ann sarkasticky. "Ale aerogel má velmi malý účinek na řízené střely."

Nato začalo mluvit několik lidí naráz, a na okamžik se zdálo, že se niť diskuse ztratí; rozpadla se na stovku malých debat, jak každý chtěl říct, co zastává. Bylo zřejmé, že takto by mohli pokračovat hodinu za hodinou, den za dnem.

Ann a Sax se posadili. Nadja se propletla davem ven, vrtíc hlavou. Tam narazila na Artu, který také vážně vrtěl hlavou.

"Neuvěřitelné," řekl.

"Věřte tomu."

* * *

Ukázalo se, že další dny kongresu mají velmi podobný průběh jako ten první, s workshopy po celý den, a pak dlouhé večery rozhovorů a večírků. Nadja si všimla, že zatímco staří emigranti by pravděpodobně nejraději diskutovali nepřetržitě, mladí domorodci měli sklon věnovat konferenci pouze denní dobu a večery trávit oslavami, často kolem teplého jezírka ve Phaistosu. Byla to pouze otázka obecných tendencí, s mnoha výjimkami v obou směrech, ale přesto jí to připadalo zajímavé.

Sama trávila většinu večerů v jídelních patiích v Zakrosu, kde si dělala poznámky o průběhu setkání toho dne, hovořila s lidmi, přemýšlela o situaci. Často s ní pracoval Nirgal, a také Art, pokud nepozval lidi, s nimiž se toho dne přel, na kávu a pak na večírek ve Phaistosu.

Během druhého týdne si zvykla na dlouhé večerní procházky, často až do Falasamy, po nichž se pak vracela a připojovala se k Nirgalovi a Artovi při definitivním ukončení dne, které trávili u šálku kávy v malém patiu v Latu. Oba muži se během své dlouhé cesty domů z Kasei Vallis stali dobrými přáteli, a pod tlakem kongresu se z nich stávali skoro bratři, kteří spolu mluvili o všem, porovnávali své dojmy, zkoumali různé teorie a předkládali plány Nadje k posouzení.

Ona byla toho všeho součástí - snad jako jejich starší sestra, nebo přímo "babuška" - a jednou, když skončili a rozcházel se do postelí, mluvil Art o "triumvirátu". S ní jako s Pompeiem, nepochybně. Snažila se však přispět seč mohla analýzami celkového obrazu.

Mezi jednotlivými skupinami existuje mnoho různých neshod, říkala jim, ale některé jsou základní, například ty pro a proti terraformingu, pro a proti revolučnímu násilí. Ty mezi těmi, kteří odešli do podzemí, aby uchránili své kultury před útokem, a těmi, kteří zmizeli proto, aby vytvořili nové radikální společenské pořádky. A Nadje se zdálo stále zřejmější, že jsou to také základní rozdíly mezi těmi, kteří imigrovali ze Země, a těmi, kteří se narodili na Marsu.

Existovaly zde všechny možné druhy neshod a nedala se mezi nimi najít žádná spojitost. Jednoho večera se k nim třem připojil na drink Michel Duval, a když mu ten problém Nadja popsala, vytáhl svou AI a začal vytvářet diagramy založené na tom, čemu říkal "sémantický pravouhelník". S využitím tohoto schématu vytvořili stovky náčrtů rozličných dichotomií, pokoušejíce se vytvořit mapu, která by jim pomohla pochopit možné vazby a protiklady mezi nimi. Dostali tak některé zajímavé modely, ale nedalo se říct, že by se dobrali k omračujícím výsledkům, ačkoli jeden ze sémantických čtyřúhelníků se zdál dost sugestivní, přinejmenším Michelovi: násilí a nenásilí, terraforming a antiterraforming tvořily základní čtyři rohy, a v sekundární kombinaci kolem tohoto prvního čtyřúhelníku umístil bogdanovisty, rudé, Hiročinu areofanii a muslimy a ostatní kulturní konzervativce. Ale co tato kombinatorika znamenala v termínech akce, říci nedokázal.

* * *

Nadja začala navštěvovat denní zasedání, věnovaná všeobecným otázkám týkajícím se možné mart'anské vlády. Tato jednání byla stejně dezorganizovaná jako diskuse o revolučních metodách, ale byla méně emotivní a často se zabývala podstatnějšími věcmi. Zasedání se konala v malém amfiteátru, který Minojci vytesali do stěny tunelu v Malii. Z tohoto stoupajícího oblouku lavic mohli účastníci vidět přes bambusové a piniové háje a terakotové střechy celý tunel, od Zakrosu až do Falasamy.

Těchto rozhovorů se účastnili poněkud jiní lidé, než kteří se zapojovali do revolučních debat. Zprávy z menších workshopů byly předkládány k diskusím. Švýcaři sestavili workshopy pro všechny aspekty politiky, ekonomiky a kultury všeobecně, a tak měly i všeobecné diskuse skutečně široký rozsah.

Vlad a Marina posílali četné zprávy z jejich workshopů o financích, a každá z těchto zpráv jen potvrzovala a rozšiřovala

jejich rozvíjející se koncepci eko-ekonomiky. "Je to velmi zajímavé," řekla Nadja Nirgalovi a Artovi při jejich pozdně večerním setkání v patiu. "Spousta lidí kritizuje původní systém Vlada a Mariny, včetně Švýcarů a Bolognanů, a v zásadě docházejí k závěru, že systém darů, který jsme v podzemí používali v první řadě, není sám o sobě vhodný a dostačující, protože je těžké ho udržovat v rovnováze. Existují problémy nedostatku a hromadění zásob, a když začnete stanovovat normy, je to jako dary z lidí vynucovat, což je protimluv. To je to, co vždycky říkal Kojot, a poto si taky vytvořil svoji barterovou síť. Takže se teď dopracovávají k racionálnějšímu systému, v němž jsou základní potřeby distribuovány na základě regulované ekonomie založené na peroxidu vodíku, kde jsou různé komodity oceňovány na základě kalkulace jejich kalorické hodnoty. Pokud se dostanete nad rámec nezbytných potřeb, pak vchází do hry ekonomie darů používající dusíkový standard. Takže jsou zde dva základní balíky, nezbytné potřeby a dary, nebo jak tomu na workshopu říkali súfisté, to zvířecí a to lidské, vyjádřené odlišnými standardy."

"Zelené a bílé," zamumlal Nirgal sám pro sebe.

"A mají súfisté radost z tohoto duálního systému?" zeptal se Art.

Nadja přikývla. "Když dnes Marina popsala vztah mezi těmito dvěma úrovněmi, Dhu el-Nun jí řekl: „Mevlana by to nedokázal podat lépe."

"Dobré znamení," řekl Art vesele.

Jiné workshopy byly méně specifické, a proto méně plodné. Jeden z nich, pracující na budoucí listině práv, byl veden v překvapivě špatné atmosféře, ale Nadja rychle pochopila, že toto téma se dotýká širokého spektra rozdílných kultur. Mnozí v tomto tématu zcela viditelně spatřovali příležitost, aby jedna kultura dominovala nad ostatními. "Říkal jsem to vždycky už od Boonových dob," prohlásil Zejk. "Každý pokus vnutit své hodnoty ostatním je ataturkismus. Každému musí být povolena jeho vlastní cesta."

"Ale to může být pravda pouze do jisté míry," řekla Ariadna. "Co když se nějaká skupina tady bude domnívat, že je správné mít otroky?"

Zejk pokrčil rameny. "To není pravděpodobné."

"Takže souhlasíte, že bychom nějakou listinu základních lidských práv mít měli?"

"To je zřejmé," odpověděl Zejk studeně.

Michail promluvil za bogdanovisty: "Každá sociální hierarchie je druh otroctví," řekl. "Všichni by si měli být před zákonem rovni."

"Hierarchie je přirozená skutečnost," řekl Zejk. "Nelze se jí vyhnout."

"To jste řekl jako Arab," řekla Ariadna. "Ale my tady jsme Marťané. A když hierarchie vede k útlaču, musí být zakázána."

"Hierarchie správně smýšlejících," řekl Zejk.

"Nebo primát rovnosti a svobody."

"Vnucený násilím, pokud je to nezbytné."

"Ano!"

"Pak tedy vnucená svoboda." Zejk znechuceně mávl rukou.

Art nadhodil: "Možná bychom se měli soustředit na některá konkrétní práva. Mohli bychom se podívat na různé deklarace lidských práv na Zemi, a zjistit, jestli se dají adaptovat na poměry tady na Marsu."

Nadja se zmínila o některých tématech z dalších workshopů. Využití půdy, majetkové právo, trestní právo, dědické právo... Švýcaři rozdělili téma budoucí vlády do ohromujícího množství subkategorií. Anarchisty to rozčilovalo, a tón udával Michail: "Skutečně tohle všechno musíme probírat?" ptal se znovu a znovu. "Na ničem z toho přece nezáleží."

Nadja by byla čekala, že Kojot bude mezi jeho přívrženci, ale místo toho řekl: "My se musíme hádat o všem! I ti největší minimalisté chtějí udržet ekonomický a policejní systém, který jim zajišťuje určitá privilegia. I vy - anarchisté, kteří chtějí policejní ochranu před svými otroky! Jestli chcete minimální stát, musíte s ním začít od začátku."

"Ale," řekl Michail, "co to dědické právo?"

"No jistě. Proč ne? To je důležitá věc! Já říkám, že by nemělo být žádné dědictví, snad s výjimkou několika osobních maličkostí. A všechno ostatní by se mělo vrátit Marsu. Je to součást daru, nebo ne?"

"Všechno?" zeptal se Vlad se zájmem. "Ale z čeho by se to přesně skládalo? Nikdo nebude vlastnit žádnou půdu, vodu, vzduch, infrastrukturu, genofond, informační banku - tak co tedy zbývá k předání dědicům?"

Kojot pokrčil rameny. "Váš dům? Vaše úspory? Chci tím říct, budeme mít peníze? A budou mít lidé nějaké přebytky?"

"Musíš se dostat k financím," řekla mu Marina. "My doufáme, že založíme měnu na jednotkách peroxidu vodíku, a cena věcí se bude určovat podle jejich energetické hodnoty."

"Ale peníze budou existovat stále, že?"

"Ano, ale my uvažujeme o změně úroku z úspor, abyste nevkládali to, co si vyděláte, zpátky do oběhu. To bude uvolněno do atmosféry jako dusík. Byli byste překvapeni, jak těžké je v tomto systému udržet osobní saldo."

"A když ho přesto udržíte?"

"Nu, pak s vámi souhlasím - po smrti by se mělo vrátit Marsu, být použito pro veřejný účel."

Sax přerývaně namítl, že to protřečí bioetické teorii, že lidské bytosti, stejně jako zvířata, jsou silně motivovány, aby zajistily své potomstvo. Toto nutkání lze pozorovat v přírodě i ve všech lidských kulturách, a vysvětluje to jak sebestředné, tak altruistické chování. "Zkuste dítěti změnit logický - biologický - základ kultury - nějakým dekretem... Budete si říkat o problémy."

"Nějaké dědictví by asi mělo být povoleno," řekl Kojot. "Dost na to, aby uspokojilo ten živočišný instinkt, ale ne dost na to, aby udržovalo bohatou elitu."

* * *

Marině a Vladovi se to zdálo zajímavé, a začali do svých AI vytvářet nové formule. Ale Michail, sedící vedle Nadji,

byl stále nespokojený. "Je to skutečně ústavní proces?" zeptal se, nahlížeje do seznamu. "Trestní právo, majetkové právo - arbitráž a tak."

Nadja vzdychla. "Taky myslím. Vzpomeňte si, jak Arkadij tvrdě pracoval na architektuře."

"Školní rozvrhy? Chci tím říct, že o mikropolitice jsme slyšeli, ale to je směšné!"

"Nanopolitika," řekl Art.

"Ne, pikopolitika! Femtopolitika!"

Nadja vstala, aby pomohla Artovi tlačít vozík s pitím do workshopů ve vesnici pod amfiteátre. Art stále přebíhal z jedné schůze na druhou, rozvážel tam jídlo a nápoje, pak se pár minut zdržel a zase spěchal dál. Stihl až osm různých zasedání za den, a ještě pozdě večer sledoval na obrazovce záznamy ze zasedání, která toho dne nestačil navštívit.

* * *

Ale ráno už Art zase vstával spolu se Švýcary a pomáhal uvádět věci do pohybu. Nadja se s ním několik dní snažila držet krok, ale zjistila, že sezení při snídani celkem k ničemu nevedou. Lidé popíjeli kávu, jedli ovoce a čajové pečivo a dívali se jeden na druhého jako oživlé mrtvolky. Kdo sakra jste, říkaly jejich otupělé pohledy. Co tady vlastně dělám? Kde to jsem? Proč nespím ve své posteli?

Ale mohlo to být i opačně. Někteří lidé byli ráno vysprchovaní, osvěžení, čilí po kávě nebo kavajavě, plní nových myšlenek a připraveni tvrdě pracovat a dobrat se k nějakému pokroku. Pokud i ostatní byli v podobné kondici, věci šly rychle kupředu. Takto například probíhalo jedno ze sezení týkající se majetku, a zhruba hodinu se zdálo, že vyřešíli veškeré problémy smíření zájmů jedince a společnosti, soukromých možností a obecného dobra, sobectví a altruismu... Nicméně na konci sezení se ukázalo, že jejich poznámky jsou stejně vágní a navzájem si protirečící jako ty, který padly na jiných, podstatně rozhádanějších workshopech. "Existuje záznam celého jednání, který to dokumentuje," řekl Art. Přesto většina schůzí a debat nebyla úspěšná ani do té míry. Ve skutečnosti většina z nich skončila hádkou. Jednoho rána Nadja narazila na Antara, toho mladého Araba, s nímž se na jejich společné cestě více než dobře seznámila Jackie, jak právě říká Vladovi: "Vy budete pouze opakovat socialistickou katastrofu!"

Vlad pokrčil rameny. "Nesudte toto období tak ukvapeně. Socialistické země byly pod tlakem kapitalismu zvenčí a korupce zevnitř, a to nemohl přežít žádný systém. Nesmíme vylévat dítě socialismu s vaničkou stalinismu, nebo se připravíme o mnoho očividně správných koncepcí, které potřebujeme. Země je v sevření systému, který socialismus porazil, jenže to je zcela očividně naprosto iracionální a destruktivní hierarchie, jak s ním můžeme jednat, aniž bychom byli rozdraceni? Odpověď na to musíme hledat všude, včetně systémů, které byly současným řádem poraženy."

Art vytáhl z vedlejší místnosti servírovací vozík. Nadja odešla s ním.

"Madam, přál bych si, aby tady byl Fort," zamumlal. "Měl by tady být, skutečně měl."

Na příštím zasedání se přeli o hranicích tolerance, o věcech, které prostě nelze připustit, bez ohledu na to, jaký religi0zní význam jim kdo přikládá. "Liberální demokracie říká, že tolerance je základem, ale s tím se daleko nedostanete, protože liberální demokraté jsou velmi nesnášenliví."

"Jak to řeší Švýcaři?" zeptal se Art.

Jürgen pokrčil rameny. "Nemyslím, že to řešíme."

"Člověče, přál bych si, aby tady byl Fort!" řekl Art. "Pokusil jsem se ho odchytit na telefonu, abych mu o tomhle řekl, dokonce jsem použil švýcarské vládní linky, ale nikdy jsem nedostal žádnou odpověď."

* * *

Kongres už trval skoro měsíc. Nedostatek spánku a možná i přílišná závislost na kávě způsobily, že Nirgal a Art byli stále vychrtlejší a apatičtější. Nadja jim začala nosit písemné zprávy ze schůzí, na kterých nebyli. Jednoho večera se Art náhle posadil. "Začíná mi unikat vlastní obsah věcí," řekl Nadji ospale. "Teď vnímám jen formy."

"Stáváte se Švýcarem, ech? Spěte dál."

Znovu si lehl. "Bylo bláznivé si myslet, že byste se dokázali na čemkoli shodnout."

"Spěte dál."

Pravděpodobně to bylo bláznivé, pomyslela si, když začal znovu chrápat. Vstala a zamířila ke dveřím. Vír myšlenek v hlavě jí naznačil, že nejspíš neusne, a tak se šla projít do parku.

Vzduch zůstával teplý. Délka tunelu jí náhle připomněla jedno z plných oddělení v Aresu, zde pochopitelně zvětšené, ale podobně esteticky řešené. Hra na budování světa. Ale teď byl v sázce skutečný svět. Účastníci kongresu nejdříve cítili téměř závat nad jeho enormním potenciálem, a někteří, jako Jackie a ostatní domorodci, byli dost mladí a nezkrotní, aby to pociťovali stále. Ale spouště starších zástupců se nezvladatelné problémy začaly jevit jako kosti pod scvrkávající se kůží starce. Zbytky První stovky, staří Japonci ze Sabishi - jejich postoje sahaly od Majina cynismu až k Marininu úzkostnému rozčilení.

A pak potkala Kojota, procházejícího se parkem s nějakou mladou ženou, již držel kolem pasu. "Ach, ta láska," zvolal, rozpřahuje doširoka ruce, "dokážeš s pomocí osudu zachytit tento bolestný řád věcí - abychom se nerozbili na kusy - přetavit ho v touhu srdce!"

Skutečně, pomyslela si Nadja, usmívajíc se, a vrátila se do svého pokoje.

* * *

Existovaly i určité důvody k nadějím. Hiroko vytrvávala, navštěvovala různá zasedání po celý den a pomáhala lidem najít smysl, který hledali, na nejdůležitějších schůzích v dané chvíli. A Ann také pilně pracovala - ačkoli se zdálo, že je kritická ke všemu, pomyslela si Nadja - a stejně tak pracovali Spencer a Sax, Maja a Michel, Vlad, Uršula a Marina. Skutečně, Nadje se zdálo, že První stovka je v tomto úsilí jednotnější než v čemkoli jiném, co se odehrálo od dob Underhillu - jako by to byla jejich poslední šance uvést vše do pořádku, napravit škody, ke kterým došlo. Udělat něco pro své mrtvé přátele.

A nebyli jediní, kdo pracoval. Postupem času lidé začali chápat, kdo si od kongresu slibuje dosažení hmatatelných

výhod, a kdo skutečně tvrdě pracuje na nalezení kompromisů a vytvoření všeobecně přijatelných závěrů a doporučení. Nadja se soustředila na tyto známky pokroku, a snažila se udržet Nirgala a Arta informované. Mnoho z těch seriózních lidí bylo docela zajímavých. Jedna žena z Dorsa Brevia byla hotový učenec v oblasti ústavního práva. "Ke srážce doktrín dochází, to je běžné," říkala. "Americké ústavodárné shromáždění bylo nejúspěšnější v dějinách, a přesto v něm panovalo několik velmi silných antagonismů. Systém vlády, který vytvořili, odráží nedůvěru, kterou měly tyto skupiny jedna vůči druhé. Malé státy se obávaly, že budou převálcovány velkými, a proto vznikl Senát, kde jsou všechny státy rovnoprávné a mají stejný počet senátorů, a Sněmovna reprezentantů, kde mají větší státy víc poslanců. Vidíte, že tato struktura je odpovědí na určitý specifický problém. Totéž platí o systému tří mocí, zákonodárné, výkonné a soudní, které jsou ve vzájemné rovnováze a navzájem se kontrolují. Je to svým způsobem institucionalizovaná nedůvěra k autoritě. Švýcarská ústava je tomu velmi podobná. A my to tak můžeme udělat i tady."

Nadje s Nirgalem a Artem začali postupně říkat Velká trojka. Dva ostří, bystří mladí muži a jedna unavená stará žena. Je to zvláštní, pomyslela si Nadja, jací lidé se za této situace vynořovali v roli vůdců. Nebyli to nezbytně ti nejchytřejší nebo nejlépe informovaní, jak ukazoval příklad Mariny nebo Kojota, ačkoli obě tyto kvality pomáhaly, a tito dva lidé byli důležití. Ale vůdci se stávali ti, kteří dokázali naslouchat. Ti, kteří měli nějaký osobní magnetismus. A v množství tak silných intelektů a osobností byl takový magnetismus velmi vzácný, velmi zřidkavý. A taky velmi mocný.

* * *

Navštívila workshop věnovaný diskusi o vztazích Země-Mars v období po získání nezávislosti. Kojot v jednu chvíli vyskočil a zvolal: "Ať táhnou k čertu! To je jejich věc! Ať se dají dohromady, jestli to dokážou, a pak se můžeme navštěvovat a být sousedy. Ale kdybychom se jim pokoušeli pomoci, tak nás jenom zničí."

Mnoho rudých a přívrženců skupiny Mars především důrazně příkyvovalo, mezi nimi Kasei. Kasei byl vlastně jejich vůdcem, separatistického křídla rudých, jehož členové nechtěli mít se Zemí nic společného, a měli v programu sabotáže, ekotáže, terorismus a ozbrojenou revoltu - všechny nezbytné prostředky, aby dostali to, co chtějí. Vlastně to byla jedna z nejnepovolenějších skupin tady, a Nadje připadalo smutné, že její názory zastává Kasei, a dokonce ji i vede. Nyní vstala Maja, aby odpověděla Kojotovi. "Krásná teorie," řekla, "ale nemožná. Jako Annino rudošství. Budeme se Zemí muset nějak vyjít, tak bychom měli uvažovat o tom jak, a ne před tím strkat hlavu do písku."

"Pokud tam bude panovat chaos, jsme v nebezpečí," řekla Nadja. "Musíme udělat, co je v našich silách, abychom jim pomohli. Abychom mohli ovlivnit směr, kterým chceme, aby postupovali."

Někdo jiný řekl: "Ty dvě planety tvoří jeden systém."

"Co tím míníte?" zeptal se Kojot nakvašeně. "Jsou to odlišné světy!"

"Výměnu informací."

Maja řekla: "Pro Zemi představujeme model nebo experiment. Tvrdý experiment pro poučení lidstva."

"Skutečný experiment," řekla Nadja. "Tohle už není hra, nemůžeme si dovolit zaujímat čistě teoretické postoje." Dívala se přitom na Kaseje, Daa a jejich kamarády, ale pokud viděla, nemělo to na ně žádný viditelný účinek.

Toho večera zahrnala unaveného Arta a Nirgala do postele. "Promluvíme si u snídaně."

I ona byla unavená, ale ani zdaleka ne ospalá. Šla se projít. Nedávno objevila stezku vedoucí podél západní stěny tunelu, vysekanou do žuly. Bylo z ní dobře vidět na vrcholky stromů dole v parcích. Slyšela jen zvuk vzdálených hlasů a v průzorech ve stropě zářily hvězdy.

* * *

Uprostřed snu ji drsně probudila Maja. "Jsou tady nějací Terránci. Američané," řekla rusky.

"Terránci," opakovala Nadja. A zamrazilo ji.

Oblékla se a šla se na ně podívat. Byla to pravda, Art stál venku skutečně s malou skupinou Terránců, mužů a žen její velikosti a zcela zjevně i jejího věku. Art se je pokoušel představit a zároveň vysvětlit jejich přítomnost tady, což bylo i na něho trochu moc. "Pozval jsem je, ano, nevěděl jsem - ahoj, Nadjo - tohle je můj starý šéf, William Fort."

"Mluvte o d'áblovi," řekla Nadja a podala muži ruku. Měl překvapivě silný stisk. "Právě přiletěli, přivezli je bogdanovisté. Pozval jsem před nějakým časem pana Forta, ale nedostal jsem od něho žádnou odpověď. Jsem jeho přiletem překvapen, a samozřejmě i potěšen."

"Vy jste ho pozval?" řekla Nadja.

"Ano. Má velký zájem nám pomoci."

Maja se zamračila, ne na Arta, ale na Nadju. "Říkala jsem ti, že je to špión," řekla rusky.

"Ano, říkala," řekla Nadja, a pak řekla Fortovi anglicky: "Vítejte na Marsu."

"Jsem šťastný, že jsem tady," řekl Fort, a vypadal, jako by to myslel vážně. Jeho druhové se netvářili tak jistě, vypadali spíš ostražitě a dezorientovaně.

Po těch několika prvních rozpačitých minutách vzala Nadja Forta a jeho malou skupinu do ubytoven pro hosty v Zakrosu, a když přišla Ariadna, přidělila jim návštěvnícké pokoje. Co jiného mohli dělat? Zprávy se už bleskově šířily po celé Dorsa Brevia, a tváře lidí, kteří přicházeli do Zakrosu, vyjadřovaly jak nespokojenost, tak zvědavost - ale koneckonců návštěvníci, vůdcové jedné z největších nadnárodních společností, byli zde a zcela zjevně sami a bez sledovacích zařízení, jak ohlásili Sabishané.

Nadja pozvala Švýcary na odpolední všeobecné shromáždění, a pak pro nové návštěvníky zařídila malé občerstvení v jejich pokojích. Vděčně přijali její pozvání na odpolední jednání. Zdálo se, že Fort si už v duchu skládá svůj proslov.

Venku čelil Art celému pobouřenému davu. "Proč si k čertu myslíte, že můžete dělat taková rozhodnutí za nás?" zeptala se vztekla Maja, mluvíc tak za mnoho lidí. "Vy, který k nám ani nepatříte! Vy, nějaký špión mezi námi! Přátelíte se s námi, a pak nás za našimi zády zrazujete!"

Art rozhodil rukama, tvář zrudlou rozpaky. "Potřebujeme pomoc," řekl. "Sami nedosáhneme toho, co chceme. Praxis je jiný, je spíš jako my než jako oni."

"Nemáte právo k nám mluvit!" vyhrkla Maja. "Jste náš vězeň!"

Art znovu rozhodil rukama. "Nemůžete být vězeň a špión zároveň, že ne?"

"Vy dokážete zrazovat na všechny možné způsoby současně!" vykřikla Maja.

Jackie přistoupila k Artovi a přísně a se zájmem si ho změřila. "Víte, že ta skupina z Praxisu se teď také může stát stálými Mart'any, ať chtějí nebo ne. Přesně jako vy." Art přikývl. "Říkal jsem jim, že by se to mohlo stát. Zjevně jim to nevadilo. Chtějí pomoci, vážně. Představují jedinou nadnárodní společnost, která dělá věci jinak, která má cíle podobné vašim. Proto jsme tady, abychom zjistili, jestli vám můžeme pomoci. Mají o vás zájem. Proč byste z toho měli být tak rozčilení? Pro vás je to prostě velká příležitost."

"Nu, uvidíme, co bude Fort říkat," řekla Nadja.

* * *

Pro zvláštní setkání vyhovoval Švýcarům amfiteátr Malia. Zástupci Praxisu byli velikostí tunelu Dorsa Brevia dosud poněkud šokováni. Art kolem nich stále nervózně pobíhal, celý zpocený. To Nadju přimělo ke smíchu. Fortův příjezd jí z nějakého důvodu zlepšil náladu.

Takže se posadila do první řady a pozorovala, jak Art uvádí Williama Forta na pódium a představuje ho. Fort přikývl a pronesl první větu. Pak zavrtěl hlavou, protože si uvědomil, že nefungují zesilovače. Potřásl litostivě hlavou a začal znovu, a jeho obvykle tichý hlas zahřměl s jistotou starého, zkušeného herce.

"Rád bych poděkoval lidem ze Subarashi za to, že mě dopravili sem na jih, na tuto konferenci."

Art se zavrtěl a polohlasem řekl Fortovi: "To je ale Sabishi."

"Prosím?"

"Řekl jste Subarashi, což je nadnárodní společnost. To město, kterým jste projel a díky jehož lidem jste se sem dostal, se jmenuje Sabishi. Sabishi znamená 'osamělý'. Subarashi znamená 'zázračný'."

"Zázračný," řekl Fort, dívaje se zvědavě na Artu. Pak pokrčil rameny a pokračoval, starý Terránek s tichým, ale pronikavým hlasem, a poněkud zvláštním stylem. Popsal Praxis, jak začal, a jak si počíná nyní. Když vysvětlil vztahy Praxisu k ostatním nadnárodním společnostem, Nadja si pomyslela, že se skutečně v jistém smyslu podobají vztahům na samotném Marsu, mezi podzemním světem a světem na povrchu. A soudě podle mlčení kolem ní si Fort dokázal získat zájem auditoria. Ale pak řekl něco o ekokapitalismu a zmínil se o Zemi jako o plném světě, zatímco Mars zůstává prázdným světem, a tři čtvrtiny rudých okamžitě vyskočily.

"Co tím míníte?" vykřikl jeden z nich. Nadja si všimla, jak Art svírá ruce v klíně, a dobře věděla proč. Fortova odpověď byla dlouhá a zvláštní. Popisoval to, co nazýval ekokapitalismem, v němž je příroda považována za bioinfrastrukturu, zatímco lidé za lidský kapitál. Když se Nadja ohlédla, všimla si, že se mnoho lidí mračí. Náhle vyskočil ze svého místa Art a přerušil Forta, aby se zeptal, co dělá Praxis nyní, a jaká se domnívá, že má být role Praxisu na Marsu. Fort na Artu pohlédl, jako by ho nepoznával. "Pracovali jsme se Světovým soudním dvorem. OSN se od roku 2061 už nikdy nevzpamatovala, a nyní je většinou považována za výtvar druhou světovou války, stejně jako byla Společnost národů produktem první světové války. Takže jsme ztratili svého nejlepšího arbitra mezinárodních rozporů, a konflikty zatím narůstají a jsou stále vážnější. Mnoho z těchto konfliktů bylo jednou či druhou stranou předneseno Světovému soudnímu dvoru, a Praxis uvedl v život Organizaci přátel soudu, která se mu snaží všemožně pomáhat. Cítíme se vázáni jeho předpisy, poskytujeme mu peníze, lidi, snažíme se vypracovat arbitrážní techniky a tak dál. Podíleli jsme se na nové technice, kde pokud mají dva mezinárodní subjekty nějaký rozpor a rozhodnou se podstoupit arbitráž, vstupují se Světovým soudním dvorem do ročního programu, kde se arbitři snaží najít řešení, které by dokázalo uspokojit obě strany. Po roce soud vynese své rozhodnutí a oba subjekty uzavřou smlouvu, a my se tyto smlouvy snažíme všemožně podporovat. Veliký zájem projevila Indie, a my jsme náš program vyzkoušeli při konfliktu mezi Sikhy a Pandžábcí, a nutno přiznat, že fungoval. Jiné případy byly poněkud obtížnější, ale svým způsobem poučné. Tato koncepce poloviční suverenity vyvolává mnoho pozornosti. My v Praxisu jsme přesvědčeni, že národy vlastně nikdy nebyly ve skutečnosti plně suverénní ve vztahu ke zbytku světa. Tak to prostě je, kultura závisí na ekonomii, a hodnoty závisí na cenách..."

Zatímco Vlad, Marina a Kojot spolu tiše o Fortových slovech debatovali, Nadja vstala a zamávala na něho.

"Podporují Světový soudní dvůr i ostatní nadnárodní společnosti?" zeptala se.

"Ne. Ty opravdu velké se Světovému soudnímu dvoru vyhýbají a používají OSN jako gumové razítko. Obávám se, že ještě stále věří tomu mýtu o suverenitě."

"Ale to celé připomíná systém, který funguje jedině tehdy, když s ním obě stany souhlasí."

"To ano. Všechno, co vám mohu říct, je, že Praxis je na této věci velmi zainteresovaný, a že se snažíme vybudovat mosty mezi Světovým soudním dvorem a ostatními mocnostmi na Zemi."

"Proč?" zeptala se Nadja.

Fort zvedl ruce v gestu, které často dělal Art. "Kapitalismus funguje pouze tehdy, pokud existuje růst. Ale teď už k žádnému růstu nedochází, chápete? Musíme objevit zdroje vnitřního růstu."

Jackie vstala. "Ale na Marsu byste mohli růst v klasickém kapitalistickém stylu, že?"

"Myslím, že ano."

"Takže od nás možná ani nic víc nechcete, ne? Nový trh? Tento prázdný svět, o kterém jste mluvil předtím?"

"Nu, my v Praxisu jsme se dobrali k názoru, že trh představuje poměrně malou část komunity. A my máme zájem o celou komunitu."

"Tak co od nás tedy chcete?" vykřikl někdo ze zadních řad.

Fort se usmál. "Chci se dívat."

* * *

Toto setkání skončilo vzápětí, a odpoledne se konalo řádné zasedání. Diskusi samozřejmě dominoval přílet skupiny z

Praxisu. Naneštěstí pro Artu se brzy stalo zjevným, že účastníci shromáždění viděli záznam, z něhož vyplývalo, že Fort a jeho tým kongres spíš rozdělují, než stmelují. Mnozí z účastníků nedokázali přijmout terránskou nadnárodní společnost jako platného účastníka kongresu, a v tom vězel základní problém. Kojot přišel k Artovi a řekl mu: "Nevykládejte mi, jak je Praxis odlišný. Je to nejstarší pes v rodokmenu. Kdyby se jen bohatí dokázali chovat slušně, pak by byl ten systém možná v pořádku. Jenže je to nesmysl. Tento systém se snaží určovat všechno, a musí se proto změnit."

"Fort o jeho změně mluví," namítl Art. Jenže tady byl Fort jeho nejhorším nepřítelem, kvůli svému zvyku používat klasických ekonomických termínů při popisu svých myšlenek. Jediní, kdo měli o tento přístup zájem, byli Vlad a Marina. Pro bogdanovisty, rudé a stoupence Marsu především, a vůbec pro většinu domorodců, představoval Fort terránský obchod, jak si ho oni představovali, a nechtěli se na něm podílet. Žádné kšefty s nějakou nadnárodní společností, zvolal Kasei, a dostalo se mu potlesku. Jediná otázka pro toto shromáždění zněla tak, zdali bude Fortovi a jeho skupině povoleno odjet, nebo jestli se stanou vězni podzemí jako nyní Art.

Nicméně Jackie vstala a řekla: "Když si z nich chcete udělat rukojmí, proč je nevyužijete? Proč s nimi nemluvíte?" A v konečném důsledku se shromáždění nepohodlo znovu, tentokrát izolacionisté se zastánci dvou světů.

Následujících několik dnů Fort tyto kontroverze ignoroval do té míry, že se Nadje zdálo, že si je snad ani neuvědomuje. Švýcaři ho požádali, aby vedl workshop zabývající se současnou situací na Zemi, a tento workshop byl vždycky nabitý účastníky. Na jednu z otázek Fort odpověděl: "Nadnárodních společností je už jen pár tuctů. Těm největším, to znamená těm, které uzavřely smlouvy se subjekty většími, než jsou národní vlády, říkáme metanárodní společnosti. Největší z nich jsou Subarashi, Mitsubishi, Consolidated, Amex, Armscor, Mahjari a Praxis. Dalších deset nebo patnáct je taky slušně velkých, jenže ty se momentálně rychle spojují s metanárodními společnostmi. Velké metanárodní společnosti jsou nyní největšími světovými mocnostmi, protože kontrolují Mezinárodní měnový fond, Světovou banku, Skupinu jedenácti a všechny jejich závislé země."

Sax požádal o podrobnější definici metanárodní společnosti.

"Před deseti lety jsme my z Praxisu požádali Srí Lanku, abychom mohli vstoupit do jejich země, převzít jejich ekonomiku a pracovat na arbitráži mezi Tamilci a Sinhálci. Udělali jsme to, a s dobrými výsledky, ale časem se ukázalo, že naše vztahy s národní vládou jsou něco nového. V určitých kruzích si toho všimli. Pak, po nějaké době, se Amex nepohodl se Skupinou jedenácti a přesunul veškeré své aktivity na Filipíny. Rozpory mezi Amexem a Filipínami vedly v konečném důsledku k tomu, že Amex zemi převzal. To byla první skutečná metanárodní společnost, ačkoli zprvu nebylo tak jasné, že to je něco nového, dokud je nenapodobil Subarashi, když přesunul většinu svých operací do Brazílie. Pak už bylo jasné, že jde o novinku, ne jako byly ty staré vztahy s lacinými vlajkami. Metanárodní společnosti přejímaly zahraniční dluh a vnitřní ekonomiku svých klientských zemí tak, jak to udělala OSN v Kambodži nebo Praxis na Srí Lance, ale mnohem chápavěji a hlouběji. Při těchto smlouvách se národní vláda stávala výkonnou agenturou ekonomické policie metanárodních společností. V konečném důsledku je tedy každá země koupena. A každá metanárodní společnost má dostatečné prostředky, aby si koupila několik zemí. Například Amex má takové vztahy s Filipínami, severoafrickými zeměmi, Portugalskem, Venezuelou a dalšími pěti nebo šesti menšími zeměmi."

"Praxis to dělá také?" zeptala se Marina. Fort zavrtěl hlavou. "Svým způsobem ano, ale snažíme se dát těmto vztahům odlišnou povahu. Jednali jsme se zeměmi dost velkými na to, aby toto partnerství bylo vyváženější. My jsme jednali s Čínou, Indií a Indonésií. Všechno to byly země, které přišly zkrátka při dohodě o Marsu z roku 2057, a tak nás povzbuzovaly, abychom přišli k nim a podívali se, jak se věci mají. Jednáme i s některými zeměmi, které jsou stále ještě nezávislé. Ale nikdy jsme se těmto zemím nepokoušeli diktovat jejich ekonomickou politiku."

"Praxis je jiný," prohlásil Art.

"Ale systém je systém," trval na svém Kojot.

Fort pokrčil rameny. "Já myslím, že systém vytváříme my."

Kojot jen zavrtěl hlavou.

Sax řekl: "Musíme spořádat - vypořádat se s ním."

Začal se Forta vyptávat. "Která je největší?" Byly to přerývané, špatně artikulované otázky - ale Fort jeho potíže ignoroval a podrobně mu odpovídal. Všichni se z jejich dialogu dověděli mnoho věcí o ostatních metanárodních společnostech, o jejich vůdcích, vnitřní struktuře, jejich klientských zemích, vzájemných vztazích, historii a zvláště o roli, kterou jejich předchůdkyně hrály v chaosu, který doprovázel rok 2061.

Fort byl v historických detailech poněkud nejistý, a nešťastně vzdychal při výpadech paměti, ale o současnou situaci na Zemi věděl mnohem víc. Metanárodní společnosti využívaly Úřad pro přeměnu jako prostředníka při řešení svých rozporů. Přely se o teritoria. Polosvět nechávaly na pokoji, protože měly pocit, že jeho podvratná činnost je zanedbatelná a snadno monitorovatelná. Nadja měla chuť Saxe políbit - a právě tak Spencera a Michela za jejich podporu Saxe. Před koncem workshopu řekl Sax Fortovi: "Co tedy chce Praxis od lidí - zpět - od Marsu?"

Fort řekl: "Cítíme, že to, co se děje tady, bude mít dopad u nás doma. Pokud jde o toto, zjistili jsme, že na Zemi vzniká koalice pokrokových živlů. Nejvíce jich je v Číně, v Praxisu, a ve Švýcarsku. Existují i menší subjekty, ale ty nemají takovou moc. Otázka je, jak se v této situaci zachová Indie. Zdá se, že většina metanárodních společností tomu nevěnuje žádnou pozornost. My s nimi nesouhlasíme. A domníváme se, že Mars je stejně důležitý, i když jiným způsobem, jako vynořující se mocnost. Takže jsme i tady chtěli najít pokrokové elementy, chápeme, a ukázat vám, co děláme. A zjistit, co si o tom myslíte."

"Zajímavé," řekl Sax. A to taky bylo. Přesto se mnoho lidí stále zuřivě stavělo proti.

Té noci v patii Nadja užasle vrtěla hlavou nad schopností lidí ignorovat to, co mají společného, a zarputile bojovat o jakékoli malé rozdíly, které mezi nimi existovaly. Řekla Artovi a Nirgalovi: "Možná je svět prostě příliš složitý na to, aby se dal vytvořit jakýkoli fungující plán. Možná bychom se neměli snažit o globální plán, ale jen o něco, co by nám vyhovovalo. Mars možná zvládne několik různých systémů."

Art řekl: "Nemyslím si, že tohle bude fungovat."

"Ale co bude?"

Pokrčil rameny. "To ještě nevím." A začali si s Nirgalem přehrávat nejnovější videozáznamy.

* * *

Nadja si šla lehnout. Kdyby to byl stavební projekt, uvažovala, roztrhala by ho a začala by znovu.

Představa hroutící se budovy ji s trhnutím probudila. Po chvíli rezignovala na spánek a vypravila se na další ze svých nočních procházek. Art a Nirgal už spali. Venku vanul svěží noční vánek. Vyšla se po horní stezce, ale pak zaslechla smích a hlasy od jezírka Phaistos.

Osvětlení pod hladinou bylo zapnuté a lidé se koupali. Na druhé straně viděla osvětlenou plošinu, na níž se zdržovalo zhruba osm lidí. Jeden z nich se postavil na jakousi desku a sjel dolů - nahý muž s vlajícími vlasy. Shora se ozval veselý pokřik.

Nadja sešla dolů, aby se na to podívala. Muž stál nyní na mělčině a upravoval si vlasy. Nadja ho nejdřív nepoznala, ale když přišla blíž, uvědomila si, že je to William Fort.

Svlékla si šaty a vešla do vody. Byla velmi teplá. Další postava sjela s výkřikem ze svahu. "Ten svah je dost příkrý," říkal právě Fort jednomu ze svých společníků, "ale při zdejší nízké gravitaci se to dá zvládnout."

Nadju pozdravil pokývnutím. Ve tváři měl tentýž výraz neurčitěho potěšení, který měl na workshopech. "Chcete to zkusit?" zeptal se jí.

"Možná později," řekla a rozhlédla se po lidech ve vodě, pokoušejíc se zjistit, k jakým skupinám patří. Když si uvědomila, co dělá, odfrkla si znechucením sama nad sebou a nad politikou, která dokázala všechno otrávit.

Ale i tak si všimla, že lidé ve vodě jsou většinou mladí domorodci, ze Zygoty, Sabishi, Nového Vanuatu, Dorsa Brevia, mohole Višňak, Christianopolis. Sotva byl někdo z nich delegátem s rozhodujícím hlasem, a Nadja nedokázala odhadnout, jakou mocí disponují.

Vylezla z vody a vyždímala si vlasy. Fort stál mezi mladíky jako nějaký věkem sešlý Neptun. Možná tihle domorodci, pomyslela si Nadja, jsou ve skutečnosti tou novou marťanskou kulturou, o které mluvil John Boone, vyrůstající mezi nimi, aniž by si toho všimli. Mezigenerační přenos informací vždycky obsahoval spoustu chyb. Tak prostě fungovala evoluce. A i když se lidé na Marsu uchylovali do podzemí z nejrůznějších důvodů, stále se zdálo, že zde dochází k jakési konvergenci, vznikal určitý druh života, který v sobě měl určité paleolitické rysy, ale směřoval zároveň k nové kulturní syntéze. Tohle možná bylo to pouto, které mezi nimi existovalo.

* * *

Program sestavený Švýcary postupně došel ke konci. Organizátoři rychle vyhlásili třídní odpočinek, který měl být následován všeobecným shromážděním.

Art a Nirgal strávili ty dny ve své malé zasedací místnosti, kde dvacet hodin denně procházeli videozáznamy z workshopů, kterých se neúčastnili. Nadja se u nich často zastavila, aby jim přinesla jídlo, na něž jinak zapomínali. "No podívejte se. Co na to říkáte?" oslovil ji zpravidla jeden z nich. Nadja se podívala na obrazovku a většinou prohodila něco v tom smyslu: "Hm, to vypadá slibně."

* * *

A toho rána v den všeobecného shromáždění přišli Art, Nirgal a Nadja do amfiteátru společně. Art vyšel na pódium, zadíval se na shromážděný dav a po dlouhé odmlce řekl: "Skutečně se v mnoha věcech shodujeme."

To vyvolalo smích. Art ale pokrčil rameny a řekl do vyčkávavého ticha: "Zkusili jsme sestavit pár základních bodů shrnujících to, v čem se snad všichni v podstatě shodujeme."

Za prvé: Marťanská společnost bude složena z mnoha odlišných kultur. Je lépe uvažovat o ní jako o světě než jako o národě. Musí být zajištěna svoboda vyznání a kulturních zvyků. Žádná jediná kultura nebo skupina kultur by neměla být schopná dominovat ostatním.

Za druhé: uvnitř tohoto rámce různosti a rozmanitosti musí být zaručeno, aby všichni jedinci na Marsu měli jistá nezadatelná práva, včetně práva na materiální zajištění existence, lékařskou péči, vzdělání a rovnost před zákonem.

Za třetí: Půda, voda a vzduch na Marsu jsou ve společné správě lidské rodiny, a nemohou být vlastněny žádným jednotlivcem nebo skupinou.

Za čtvrté: Plody individuální práce patří jedinci, a nemohou být vyvlastněny žádným jiným jedincem nebo skupinou. Zároveň je lidská práce na Marsu součástí společného podniku, zasvěceného společnému blahu. Ekonomický systém na Marsu musí odrážet obě tyto skutečnosti a udržovat rovnováhu mezi osobními zájmy a zájmy společnosti jako celku.

Za páté: metanárodní řád, který panuje na Zemi, není v současné době schopen vtělit do sebe tyto předcházející dva principy, a proto zde nemůže být uplatněn. Místo něho musíme uzákonit ekonomiku založenou na ekologické vědě. Cílem marťanské ekonomiky není 'udržitelný rozvoj', ale udržitelná prosperita pro celou biosféru.

Za šesté: krajina Marsu má sama o sobě jistá práva, která musí být ctěna. Cíl našich přeměn prostředí by proto měl být minimalistický a ekopoetický, a měl by v sobě odrážet hodnoty areofanie. Navrhuje se, aby tyto změny byly provedeny pouze v té části Marsu, kde je výška terénu nižší než pět kilometrů. Vyšší polohy, které tvoří asi třicet procent povrchu planety, zůstanou v původním stavu, a budou existovat jako přirozené zóny divočiny.

Za sedmé: Toto osídlení Marsu je unikátní historický proces, neboť jde o první osídlení jiné planety lidstvem. Jako takový musí být prováděn v duchu úcty k této planetě a ke vzácnosti života ve vesmíru. To, co zde uděláme, bude sloužit jako precedent pro další lidské osidlování sluneční soustavy, a může posloužit i jako model pro obyvatele Země. Takto Mars zaujímá zvláštní místo v dějinách, a to bychom měli mít na paměti, když budeme přijímat nezbytná rozhodnutí, týkající se života zde."

* * *

Art odložil svou AI a zadíval se do publika. "No," řekl a odkašlal si. Vzápětí zamával na Nirgala, který vstal, přistoupil k němu a řekl: "Tyto základní body jsou výsledkem workshopů a zdají se být pro všechny přijatelné. Je ještě spousta jiných věcí, které by možná přijala většina skupin zde, ale ne všechny. Sestavili jsme seznamy těchto dílčích bodů a necháme vás do nich nahlédnout. Domníváme se, že i tímto velmi obecným dokumentem jsme zde dosáhli důležitého pokroku. Tendenci na takovém kongresu je stále více si uvědomovat naše rozdíly, a já myslím, že v naší situaci je tato tendence přehnaná, protože nějaká marťanská vláda prozatím zůstává v rovině čiré teorie. Ale až se z ní stane praktický problém - až budeme muset jednat - pak budeme potřebovat společnou půdu, a takový dokument nám ji pomůže najít. Máme spoustu specifických poznámek o každém z hlavních bodů tohoto dokumentu. Mluvili jsme o nich s Jürgenem a Priskou, a oni navrhnou uspořádat týden zasedání, kde by byl každý den zasvěcen jednomu ze sedmi hlavních bodů, aby se každý mohl vyjádřit a navrhnout změny. Na konec bychom pak viděli, jestli by z nich něco zbylo."

Rozlehl se slabý smích. Spousta lidí přikyvovala.

"Co takhle v první řadě získání nezávislosti?" zavolal zezadu Kojot.

Art řekl: "Nemohli jsme v písemném prohlášení vypočítávat každý jednotlivý bod. Možná může být také nějaký workshop, který se o to pokusí."

"Možná by měl být!" zvolal Kojot. "Každý bude souhlasit, že by vše mělo být fér a svět spravedlivý. Jenže skutečným problémem vždycky je, jak k tomu dospět."

"No, ano a ne," řekl Art. "To, k čemu jsme se dobrali, je víc než jen přání, aby vše bylo fér. Pokud jde o metody, můžeme je znovu probrat s vědomím těchto cílů, a možná nám okolnosti samy napoví, jak k nim nejjistěji dospět."

Rozhlédl se po lidech a pokrčil rameny. "Podívejte, pokusili jsme se vytvořit jakousi kompilaci z toho, co jste tady vy všichni různými způsoby říkali, takže jestli je v ní nedostatek specifických návrhů na prostředky, jak dosáhnout nezávislosti, je to možná proto, že jste všichni uvízli na úrovni všeobecné filozofie akce, s níž mnozí z vás nesouhlasí. Jediná věc, kterou bych mohl navrhnout, je ta, že byste se mohli pokusit identifikovat různé síly na této planetě a vypočítat si, jaký odpor nezávislosti by dokázaly klást, a tomuto odporu přizpůsobit své akce. Nadja mluvila o rekonceptualizaci metodologie revoluce, a někteří navrhovali různé ekonomické modely, ideu nuceného vykoupení, ale to mi připadá jako potírání moru morem."

Lidé se tomu zasmáli, ale zdálo se, že Art si toho nevšiml. Zdál se sklíčený nedostatkem souhlasu s všeobecným dokumentem. A Nirgal vypadal rozhněvaně. Nadja řekla nahlas: "A co takhle potlesk pro naše přátele tady, že dokázali spojit do souladu všechno, co tady bylo předtím řečeno!"

Lidé zatleskali a dokonce se ozvalo i občasné pozdravné zvolání. Na okamžik to znělo i nadšeně. Ale potlesk rychle skončil, a když vycházeli z amfiteátru, už se zase přeli.

* * *

Debaty tedy pokračovaly, nyní soustředěné kolem Artova a Nirgalova dokumentu. Když se Nadja dívala na záznamy, viděla, že s podstatou většiny bodů panoval poměrně značný souhlas, s výjimkou šestého bodu týkajícího se úrovně terraformingu. Většina rudých nechtěla přijmout koncepci osídlení nízkých poloh, poukazující na to, že pod vrstevnicí pěti kilometrů leží převážná část planety, a že vyšší polohy budou výrazně zamořeny, pokud budou nižší polohy obyvatelné. Mluvili o průmyslových procesech, které už nyní probíhají a narušují plášť planety, o návratu k nejpomalejším biologickým metodám, nazývaným proto radikální ekopoetický model. Někteří se přimlouvali za růst řídké atmosféry složené z CO₂, podporující rostliny na úkor živočichů, jež by byla pro Mars přirozenější vzhledem k jeho historii. Další zastávali názor, že by se povrch Marsu měl nechat pokud možno tak, jak ho našli, a udržovat jen velmi malou populaci v údolích zastřešených kopulemi. Tito lidé pobouřeně kritizovali velmi rychlou destrukci povrchu způsobenou průmyslovým terraformingem, přičemž obzvlášť odsuzovali zavodnění Vastitas Borealis a vypalování terénu pomocí soletty a vzdušných čoček.

A jak těch sedm dní plynulo, stávalo se stále zřejmějším, že tento bod je jediný, o kterém se skutečně diskutovalo, zatímco ty ostatní se už jen doladňovaly. Spousta lidí byla příjemně překvapena, že se dokument setkal s takovým přijetím a souhlasem, a Nirgal nejednou podrážděně říkal: "Čemu se díváte? My jsme ty body nevymysleli, jen jsme zapsali, co lidé říkali."

A lidé na to se zájmem přikyvovali a vraceli se na schůze, a práce na jednotlivých bodech pokračovala. Několik zasedání toho týdne skončilo u kavajavy vysokou mírou politického konsensu.

Nicméně spor o metodách byl stále bouřlivější. Výpukal stále znovu, Nadja proti Kojotovi, Kasejovi, rudým stoupencům Marsu především a mnohým bogdanovistům. "Nemůžete dostat to, co chcete, vražděním!"

"Oni se této planety nevzdají!"

"Politická moc vychází z hlavně pušky!"

Jednoho večera po jedné z těchto hádek se jich mnoho vypravilo zaplavat si do jezírka Phaistos, aby se trochu uvolnili. Sax seděl na podvodní lavičce a vrtěl hlavou. "Klasický problém trestu - ne, násilí," řekl. Art otráveně řekl: "A co to integrované řízení moru? Co ten nápad s nuceným odchodem na odpočinek?"

"Nucenou nezaměstnaností," opravila Nadja.

"Dekapitací," řekla Maja.

"Cokoliv," řekl Art a postříkal je. "Sametová revoluce. Hedvábná revoluce."

"Aerogel," řekl Sax. "Lehký, silný, neviditelný."

"To za zkoušku stojí!" řekl Art.

Ann zavrtěla hlavou. "Nebude to fungovat."

"Je to lepší než další šedesátý první," řekla Nadja.

Sax řekl: "Bude lépe, když se shodneme na nějaké hře, och, plánu."

"Ale to nedokážeme," řekla Maja.

"Existuje více možností," trval na svém Art. "Pojďme tam ven a udělejme to, co pro nás bude výhodné."

Sax, Nadja a Maja současně zavrtěli hlavami. Když to viděla Ann, neočekávaně se hlasitě rozesmála. A pak se začali smát všichni, aniž by věděli čemu.

* * *

Poslední všeobecné zasedání se konalo v pozdním odpoledni v zakroském parku, kde to všechno začalo. Nadja cítila, že tu panuje podivně zmatená atmosféra. Většina lidí dávala poněkud mrzutě najevo spokojenost s Deklarací z Dorsa Brevia, nyní několikrát delší, než byl původní Artův a Nirgalův návrh. Priska nahlas přečetla každý bod a lidé dávali hlasitě najevo svůj souhlas, i když některé skupiny křičely při určitých bodech hlasitěji než při ostatních, a když předčítání skončilo, potlesk byl krátký a povrchní. Nikdo z toho nebyl moc šťastný, a Art a Nirgal vypadali vyčerpaně. Potlesk skončil a okamžik tam všichni jen seděli a čekali. Nikdo nevěděl, co dál; zdálo se, že právě nyní se v maximální míře projevil nedostatek shody v otázce metod. Co dál? Co teď? Mají jít prostě domů? Mají nějaký domov? Ta chvíle se nepříjemně protahovala, dokonce v ní byla jistá bolest, takže se Nadje ulevilo, když kdosi cosi vykřikl - zdálo se, jako by ten výkřik zrušil nějaké zlé zaklínadlo. Podívala se tam, kam lidé ukazovali.

Tam na schodech, vysoko na stěně tunelu, stála zelená žena. Nebyla oblečená, měla zelenou kůži zářící v paprscích ranního slunce - šedovlasá, bosá, bez šperků - úplně nahá s výjimkou zeleného pomalování. Byl to šok pro smysly, výzva, aby si uvědomili, o čem politický kongres byl, nebo o čem mohl být.

Byla to Hiroko. Začala sestupovat po schodech dolů, pomalým, odměřeným krokem. Na spodním konci schodiště na ni čekaly Ariadna a Charlotta a několik dalších minojských žen, spolu s nejbližšími následovníky Hiroko z ukryté kolonie -Iwaem, Ryou, Evgenii, Michelem a zbytkem té malé skupiny. Jak Hiroko sestupovala, začali zpívat. Když došla dolů, ovinuli ji girlandami jasně červených květů. Rituál plodnosti, pomyslela si Nadja, zasahující přímo do nějaké paleolitické části jejich myslí, a mísící se s Hiročinou areofánií.

Když Hiroko sestoupila z paty schodiště, měla malý průvod následovníků zpívajících různá jména Marsu: "Al-Qahira, Ares, Auqakuh, Bahram," a tak dál, směs archaických slabik, v nichž se často objevovaly slabiky: "Ka... ka... ka..."

Vedla je po stezce mezi stromy na trávník, vstříc zasedání v parku. Procházela středem davu s vážným, nepřítomným výrazem v zelené tváři. Mnozí při jejím průchodu vstávali. Jackie Boonová vystoupila a přidala se ke skupině jejich následovníků, a její zelená babička ji vzala za ruku. Obě procházely mezi lidmi, stará pramatka, vysoká, hrdá, prastará, zvrásněná jako strom, a stejně zelená jako listí toho stromu - a Jackie, mladá a grációzní jako tanečnice, s černými vlasy spadajícími do půli zad. Davem se začal šířit šum, a jak ty dvě a jejich skupina pokračovaly po ústřední cestě směrem ke kanálu, lidé vstávali a následovali je. Okolo nich tančili súfisté. "Ana el-Haqq, ana al-Qahira, ana el-Haqq, ana al-Qahira..." a tak za těmito ženami a jejich průvodem posléze kráčely tisíce lidí.

I Nadja šla s nimi, držíc se za ruce s Artem a Nirgalem. Byli koneckonců živočichové, bez ohledu na to, kde se rozhodli žít. Pocítila cosi jako uctívání, něco, na co nebyla zvyklá - uctívání božskosti života, který na sebe vzal takové nádherné formy.

U jezera si Jackie svlékla svou rezavou kombinézu, a ona a Hiroko se postavily po kotníky do vody, dívajíce se jedna na druhou. Spojené ruce držely co nejvýše nad hlavami. K tomuto mostu se připojily další minojské ženy. Mladí a staří. Zelení a růžoví. Pod tímto mostem prošli nejdříve kolonisté ze skryté kolonie, mezi nimi i samotná Maja, ruku v ruce s Michelem. A za nimi procházeli i všichni ostatní lidé, kteří měli pocit miliontého opakování milion let starého rituálu, jenž měl každý nějak zakódovaný ve svých genech a po celý život ho provozoval. Súfisté pod těmato spojeným rukama tančili, a poskytl tak inspiraci ostatním, kteří sice zůstali oblečení, ale vrhli se do vody a procházeli pod nahými ženami. Zejk a Nazik zpívali v čele svých lidí: "Ana Al-Qahira, ana el-Haqq, ana al-Qahira, ana el-Haqq," vypadající jako hinduisté v Ganze nebo baptisté v Jordánu. Všichni zírali užasle na toto instinktivní, a přece vysoce vědomé znovuzrození. Nadja si uvědomovala znovu a znovu, jak krásní lidé jsou. Nahota byla pro společenský řád nebezpečná, uvažovala, protože odhalovala příliš mnoho reality. Lidé stáli jeden proti druhému se všemi svými nedokonalostmi, sexuálními charakteristikami a podpisem smrtelnosti - ale většina z nich ve své ohromující kráse, zdůrazněné ranním světlem slunce.

Maja přeplavala mělčinu a postrčila Nadju hlouběji do jezera. "Hiroko je génius," řekla rusky. "Možná šílený, ale přesto génius."

"Bohyně matka světa," řekla Nadja, a přešla do angličtiny, když v teplé vodě narazila na malou skupinku z První stovky a issei ze Sabishi. Mezi nimi stáli bok po boku i Ann a Sax, Ann vysoká a štíhlá, Sax malý a kulatý. Vypadali přesně jako za starých časů, když spolu debatovali v lázních v Underhillu. Nadja se tomu zasmála a postříkala je.

Připlaval k nim Fort. "Takhle měla probíhat celá konference," poznamenal. "Och, ten si nabije." A skutečně, nějaký jezdec na prkně sjíždějící dolů sklouzl ze svého prkna a nedůstojně žbluňkl do vody. "Podívejte, musím se vrátit domů, abych mohl pomoci. Taky se mi bude za čtyři měsíce vdávat pra-pra-pravnučka."

"Dokážete se tak rychle dostat zpátky?" zeptal se Spencer.

"Ano, mám rychlou loď." Kosmická divize Praxisu stavěla rakety, které během letu k akceleraci a pak k následné deceleraci používaly modifikovaného Dysonova pohonu, což jim umožňovalo držet se velmi přímé trajektorie mezi planetami.

"No ovšem, v šéfovském stylu," podotkl Spencer.

"Tyto lodě jsou k dispozici každému v Praxisu, kdo spěchá. Možná byste chtěli navštívit Zemi sami, abyste to zažili na vlastní kůži." Nevzali ho za slovo, ačkoli pozvedli obočí. Ale o tom, že by ho tady zadrželi, se už nemluvalo.

Lidé pomalu kroužili ve vodě, konečně uklidnění teplem, vodou a vínem a kávou podávanými v malých šálcích, a i tím, že dokončili to, proč jsem přišli. Není to dokonalé, říkali - v žádném případě to není dokonalé - ale je to alespoň něco, zvlášť významné body tři a čtyři. Je to vlastně deklarace začátku, skutečného začátku. Pravda, všechno ne - zvlášť bod šest - ale i tak je to pamětihodné. "Ano, ale tohle tady je náboženství," řekl někdo sedící v mělké vodě, "a mně se líbí

všechna ta hezká těla, ale směřovat stát a náboženství je nebezpečné."

Nadja a Maja vyšly ruku v ruce z hlubší vody, rozmlouvající cestou s každým, koho znaly. Spatřila je nějaká skupina mladých ze Zygoty, Rachel a Tiu a Frantz, Steve a ostatní a seběhli se kolem nich a začali je líbat a objímat. Kinetická skutečnost, pomyslela si Nadja, somatická skutečnost, haptická skutečnost - síla dotyku, och, Bože... pocítila vzrušení, což se jí nestalo už celé věky.

Došly k Artovi, který zůstal s Nirgalem a několika málo dalšími muži, přitahovanými jako magnetem k místu, kde dosud stála Jackie vedle zelené Hiroko. Art vypadal docela šťastně, a když ho Nadja objala, položil jí ruku kolem ramen a nechal ji tam. Její dobrý přítel, velmi solidní somatická realita.

"Byla to dobrá práce," řekla mu Maja. "Tak by to byl udělal John Boone."

"To ne," řekla Jackie automaticky.

"Já jsem ho znala," řekla Maja, vrhaje na ni ostrý pohled, "a ty ne. A já říkám, že by to byl John tak udělal."

Stály tam, dívající se jedna na druhou, stará bělovlasá kráska a mladá černovlasá - a Nadje se zdálo, že v tom pohledu je něco prvotního, něco nadřazeného... "Nikdo není takový, jako byl John," řekla ve snaze prolomit toto zaklínadlo.

Stiskla Arta kolem pasu. "Ale dobrá práce to byla."

Z vody se se šploucháním vynořil Kasei a mlčky se u nich zastavil. Nadja se na něho podívala s určitým zájmem. Měl slavného otce, slavnou matku, slavnou dceru... a pomalu se sám stával mocným, mezi rudými a radikálními stoupenci Marsu především, tam venku na okraji odštěpeneckého hnutí, jak se prokázalo na kongresu. Ne, bylo těžké říct, co si Kasei myslí o svém životě. Vyměnil si rychlý pohled s Jackii, příliš komplexní, než aby byl čitelný - pyšný, žárlivý, jistým způsobem káravý - a řekl: "Teď by se nám mohl John Boone hodit." Jeho otec - první člověk na Marsu - její milovaný a oslavovaný John, který v Underhillu rád plaval motýlka.

"A Arkadij," řekla Nadja, která se stále pokoušela klidnit situaci. "A Frank."

"Bez Franka Chalmerse se obejít dokážeme," řekl Kasei hořce.

"Proč to říkáš?" zvolala Maja. "Byli bychom šťastní, kdybychom ho tady teď měli! Ten by věděl, jak jednat s Fortem, s Praxisem, se Švýcary a s vámi rudými, a taky se zelenými, no prostě se všemi. Frank, Arkadij a John - teď bychom je tady možná potřebovali všechny tři." Vrhla zamračený pohled na Jackii a Kaseje, jako by čekala, že něco řeknou, ale pak pohrdavě zkrivila rty a odvrátila se.

Nadja řekla: "Právě proto se musíme vyhnout dalšímu jednašedesátému."

"To uděláme," řekl Art.

Nadja zavrtěla smutně hlavou. "To nezáleží na nás," řekla mu. "Nemáme to ve svých rukou. Takže to teprve uvidíme."

"Tentokrát to bude jiné," trval na svém Kasei.

"Uvidíme."

ČÁST 8

SOCIÁLNÍ INŽENÝRSTVÍ

Kde ses narodil?

V Denveru.

Kde jsi vyrostl?

Rock Boulder.

Kde jsi byl rád jako dítě?

Nevím.

Řekni mi své dojmy.

Chtěl jsem vědět proč.

Byl jsi zvědavý?

Velmi zvědavý.

Hrál sis s vědeckými stavebnicemi?

Se všemi.

A tví přátelé?

To si nepamatuji.

Zkus si na něco vzpomenout.

Nemyslím, že jsem měl mnoho přátel.

Dokázal jsi jako dítě používat stejně obě ruce?

Nepamatuji se.

Uvažuj o svých vědeckých pokusech. Používal jsi při nich obě ruce?

Myslím, že to bylo často nezbytné.

Píšeš pravou rukou?

Teď ano. A ano, vždycky jsem tak psal. I jako dítě.

A dělal jsi něco levou rukou? Čistil si zuby, česal vlasy, jedl, ukazoval na věci, házel míč?

To všechno jsem dělal pravou rukou. Mělo by nějaký význam, kdybych to nedělal?

Nu, chápej, v případech afázie vykazují silní praváci určitý profil. Jejich aktivity jsou umístěny, nebo lépe řečeno koordinovány, v určitých místech mozku. Když přesně určíme problémy, kterými afazik trpí, dokážeme dost přesně určit, kde jsou lokalizována poškození v jeho mozku. A naopak. Ale u leváků a u lidí, kteří používají obě ruce stejně, žádný takový vzorec neexistuje. Dalo by se říct, že mozek každého leváka a člověka používajícího stejně obě ruce je organizován odlišně.

Víš, že většina z Hiročiných ektogenetických dětí jsou leváci.

Ano, to vím. Mluvil jsem s ní o tom, ale ona tvrdí, že neví proč. Říká, že je to možná důsledek toho, že se narodily na Marsu.

Považuješ to za pravděpodobné? Nu, pravorukost a levorukost není stále dobře pojednaná, a účinky nižší gravitace... tohle budeme zkoumat celá staletí, že?

Taky myslím.

Tobě se ta myšlenka nelíbí, že ne?

Já bych raději znal odpověď.

A co kdyby byly všechny tvé otázky zodpovězeny? Byl bys pak šťastnější?

Takový stav si dokážu těžko představit. Jen velmi malé procento z mých otázek má odpovědi.

Ale to je spíš skvělé, nemyslíš?

Ne. Nebylo by vědecké s tebou souhlasit.

Nepovažuješ vědu za nic jiného než za odpovědi na otázky?

Považuji ji za systém vytváření odpovědí na otázky.

Za jakým účelem?

Vědět...

A co potom?

Poznat víc.

Ale proč?

Nevím. Jsem prostě takový.

Neměly by být některé z tvých otázek zaměřeny tímto směrem - zjistit, proč jsi takový, jaký jsi?

Nemyslím, že se můžeš dobrat dobrých odpovědí na otázky týkající se - lidské povahy. Tu je nejlepší považovat za černou skříňku. Tady nemůžeš uplatnit vědeckou metodu. Nemůžeš si být jist odpověďmi, které dostaneš.

My psychologové se domníváme, že jsme vědecky identifikovali určitou chorobu, při níž dotyčná osoba potřebuje vědět všechno, protože má strach z nevěděni. Je to choroba, která se jmenuje monocau-sotaxofilie, jak ji nazval Poppel, láska k jednotlivým kauzám, které vysvětlují všechno. Z toho se může vyvinout strach z nedostatku takových kauz. Protože takový nedostatek by mohl být nebezpečný. Hledání vědění se stává v první řadě obranou, což je vlastně popírání strachu, když ho ten člověk skutečně má. V nejhorším případě to není ani hledání znalostí, protože když odpovědi přicházejí, už o ně není zájem, neboť už nejsou dál nebezpečné. Takže skutečnost pro takovou osobu vlastně už nic neznamena.

Každý se snaží vyhnout nebezpečí, ale motivace je vždycky mnohonásobná. A pokaždé odlišná. Jakékoli vzorce jsou záležitostí -spekulace pozorovatele.

Psychologie je věda, v níž je pozorovatel velmi úzce zahrnut do předmětu svého pozorování.

To je taky jeden z důvodů, proč si nemyslím, že je to věda.

Jistěže je to věda. Jednou z jejích zásad je, že pokud chceš vědět víc, musíš mít větší zájem. Každý astronom miluje hvězdy. Proč by je jinak studoval?

Protože jsou záhadné.

Proč o ně máš zájem?

Mám zájem o pravdu.

Pravda není moc dobrá milénka.

Nehledám lásku.

Jsi si tím jist?

Ne jistější než čímkoli jiným, co se týká - motivace.

Souhlasíš tedy s tím, že máme nějaké motivace?

Ano. Ale věda je nedokáže vysvětlit.

Takže jsou součástí tvého velikého nevysvětlitelného.

Ano.

A tak zaměřuješ pozornost na jiné věci.

Ano.

Ale ty motivace stále existují.

No ano.

Co jsi četl, když jsi byl mladý?

Všechno možné.

Jaké byly tvé nejoblíbenější knihy?

Sherlock Holmes. Ostatní detektivky. Myslicí stroj. Doktor Thorndyke.

Trestali tě rodiče, když jsi byl nějak zmatený?

To nemyslím. Neměli rádi, když jsem dělal nepořádek. Ale jinak myslím, že byli v tomto ohledu úplně obyčejní.

Dal jsi jim někdy najevo, že jsi zmatený?

Na to si nevzpomínám.

Viděl jsi, že by někdy křičeli nebo plakali?

Křičet jsem je nikdy neslyšel. Myslím, že maminka někdy plakala.

Víš proč?

Ne.

Byl jsi zvědavý proč?

Na to si nevzpomínám. Mělo by nějaký význam, kdybych si na to vzpomínal?

Co tím myslíš?

Myslím tím to, že kdybych měl minulost, ještě pořád bych z ní dokázal vytvořit osobu. V závislosti na mé reakci na ty - události. Takže tento směr otázek je bezpředmětný. Nemá žádnou vypovídající hodnotu. Je to pouze imitace vědecké metody.

Považuji tvou koncepci vědy za stejně skoupou a reduktivní jako tvé vědecké metody. Ty v podstatě říkáš, že bychom neměli studovat lidskou mysl vědeckým způsobem, protože je příliš komplexní, aby to studium bylo snadné a lehké. To od tebe není moc statečné. Vnější vesmír je také komplexní a složitý, ale ty nenavrhuješ, abychom ho nestudovali. Tak proč tak činiš s vnitřním vesmírem?

Nemůžeš izolovat určité faktory, nemůžeš opakovat stejné podmínky, nemůžeš mít své experimenty pod kontrolou.

Celý vědecký aparát je pro tebe nedostupný.

Zamysli se na chvíli nad prvními vědci.

Nad Řeky?

Ne, ještě dřív. Víš, prehistorie nebyl jen beztvary, bezčasý sled různých období. Máme sklon si o těch lidech myslet, že připomínali nějaké obzvlášť nevědomé členy naší společnosti, jenže oni takoví nebyli. A i každá jejich epocha měla své velké vědce, a ti všichni museli pracovat v kontextu své doby, stejně jako my. Pro ty první bylo těžké vysvětlit cokoli - příroda jako celek pro ně byla tak komplexní a tajemná, jako je nyní pro nás tvoje vlastní mysl, ale co mohli dělat?

Někde začít museli. Na to si musíš vzpomínat. A vypěstovat rostliny, domestikovat zvířata, naučit se používat oheň, kameny, sekery, luky a šípy, stavět přístřeší, oblékat se. A pak hrnčířství, skladování úrody, metalurgie. A tak pomalu, s takovým úsilím. A všechny ty znalosti šly jen od úst k ústům, od jednoho vědce ke druhému. A i tehdy nepochybně jiní lidé říkali: To je příliš komplexní, tady si nemůžeme být ničím jisti. Měli bychom se o to vůbec snažit? Galileo řekl:

"Staří měli dobrý důvod považovat se za první vědce mezi bohy, když viděli, jak málo zvědavosti projevuje mysl obyčejného člověka. To, co vytváří velké objevy, není součástí triviálního ducha, nýbrž ducha nadlidského."

Nadlidského! Nebo je to prostě ta nejlepší část nás samých, nejsilnější mysl každé generace. Vědci. A za ta tisíciletí jsme poskládali dohromady model světa, určité paradigma, které je docela přesné a funkční, ech?

Ale nepokoušeli jsme se stejně tvrdě za všechny ty roky - s minimálním úspěchem - pochopit sami sebe?

To ano. Tohle možná trvá déle. Ale podívej se, i tady jsme určitý pokrok udělali. A ne pouze v nedávné době. Řídili jsme se pozorováním, které o čtyřech temperamentech učinili už staří Řekové, a až později jsme o mozku zjistili tolik, abychom mohli říct, na jakém neurologickém základě tento jev spočívá.

Věříš ve čtyři temperamenty?

Jistě. Dají se potvrdit experimentálně. Fyzikální stránky, nu ano, kdo ví? Možná je to všechno prostě složitější a nepředvídatelnější než vesmír.

To se nezdá moc pravděpodobné. Koneckonců se skládáme z atomů.

Ale oživených! Poháněných zelenou silou, žijících duchem. To je ta velká nevysvětlitelná! Pouhé chemické reakce.

Ale proč život? To je víc než nějaké reakce. Žene tě ke stále větší složitosti, což je v přímém protikladu s fyzikálním zákonem entropie. Proč?

Nevím.

Proč se ti nelíbí, když nemůžeš říct proč?

Nevím.

Tajemství života je svatá věc. Je to naše svoboda. My nyní existujeme v jakési bohům podobné svobodě, a to tajemství je s ní integrální.

Ne, jsme stále fyzická realita. Atomy na svých drahách. Determinovaní, z rozmaru jiných.

Dobrá. Neshodujeme se. Ale tak či onak je úkolem vědce zkoumat všechno. Bez ohledu na obtíže! Zůstat otevřený, akceptovat dvojznačnost. Pokusit se ztotožnit s předmětem poznání. Připustit, že tahle práce má smysl. Milovat ji.

Pracovat na objevování hodnot, podle nichž bychom měli žít. Pracovat na tom, abys tyto hodnoty ve světě uzákonil.

Zkoumat - a víc než to - tvořit!

Budu o tom muset přemýšlet.

Pozorování nikdy nestačí. Kromě toho to stejně nebyl jejich experiment. Desmond přijel do Dorsa Brevia, a Sax ho vyhledal. "Petr pořád létá?"

"No jistě. Tráví v kosmu spoustu času, jestli máš na mysli tohle."

"Ano. Můžeš mě s ním spojit?"

"Jistě." Na Desmondově tváři se objevil potutelný výraz. "Mluvíš čím dál líp, Saxi. Co s tebou dělali?"

"Omlazovací kúra. A také růstové hormony, serotonin a jiné chemikálie."

"Vypěstovali ti nový mozek, co?"

"Ano. Alespoň částečně. Synergický synaptický stimul. A taky mám za sebou spoustu rozhovorů s Michelelem."

"Ajéje!"

"Jsem to pořád já."

Desmondův smích připomínal zvířecí řev. "To si dovedu představit. Poslyš, za pár dní zase pojedu ven, takže tě vezmu na Petrovo letiště."

"Díky."

* * *

Vypěstovali mu nový mozek. To nebylo přesné. Poškození zůstávalo v zadní třetině vnitřního čelního závitu. Mrtvá tkáň jako následek soustředěné ultrazvukové stimulace během výslechů. Afázie. Potíže s motorickým aparátem řeči, s

její melodií, potíže s dikcí. Spousta testů prokázala, že většina ostatních kognitivních funkcí zůstala neporušená. Tím si nebyl až tak jistý; rozuměl tomu, co mu lidé říkali, myslel v podstatě stejně, pokud mohl soudit, a neměl žádné potíže s prostorovými a nelingvistickými testy. Ale když se pokusil mluvit, přišla náhlá zrada - v ústech i v mysli. Věci ztrácely svá jména.

Bylo to dost zvláštní - i bez názvů to byly stále věci. Dokázal je vidět a přemýšlet o nich v pojmech tvarů nebo čísel. Formule popisu. Různé kombinace kónických sekcí, plocha, koule, válec, tvary beze jmen, ale samotné ty tvary byly jako jména. Řeč převedená na prostor.

Ukázalo se však, že pamatovat si beze slov je těžké. Bylo třeba si na to vypracovat metodu. Naučil se pamatovat si všechny tvary, o kterých přemýšlel, podle jejich místa v jeho mentální laboratoři, tak jak si kdysi pamatoval umístění věcí a nástrojů ve své laboratoři v Echus Overlook.

A pak se občas vynořilo i jméno. Ale i když znal jméno a pokusil se je říct, bylo velice možné, že mu z úst vyjde nesprávné slovo. Měl k tomu neustále silnou tendenci. A bylo to pro něj mimořádně frustrující. Bolestné.

* * *

Přišli za ním Uršula a Vlad. "Afázie je u každé osoby jiná," řekla Uršula. "Existují určité modely a soubory symptomů, které obvykle provázejí určité typy poruch u dospělých praváků. Ale u mimořádných myslí existuje spousta výjimek. Víme už, že tvé kognitivní funkce zůstaly na velmi vysoké úrovni na někoho s tvým stupněm řečových potíží.

Pravděpodobně spousta tvých myšlenek nepotřebovala ke svému vyjádření řeč."

"To je pravda."

"A jestli to bylo spíš geometrické než analytické myšlení, bylo pravděpodobně umístěno spíše v pravé mozkové polokouli než v levé. A tvá pravá polokoule byla ušetřena."

Sax přikývl, protože si natolik nedůvěřoval, aby zkusil promluvit.

"Takže vyhlídky na uzdravení bývají velice různé. Skoro vždycky dochází ke zlepšení. Zvlášť děti jsou velmi přizpůsobivé. I po těžkých poškozeních mozku se většinou uzdraví. Dítěti lze odstranit celou mozkovou hemisféru, pokud je to nezbytné, a všechny její funkce převeze zbývající hemisféra. To díky neuvěřitelnému růstu mozku dítěte. U dospělých je to jiné. Už došlo ke specializaci. Jakmile byla v dospělém mozku zničena nějaká dovednost, nedochází často k výraznému zlepšení."

"Ta kúra. Ta omlazovací kúra."

"Přesně tak. Jenže chápeš, mozek je přesně jedno z těch míst, kam omlazovací kúra proniká nejobtížněji. Nicméně jsme na tom pracovali. Vyvinuli jsme různé stimuly, právě pro případy, kdy máme co do činění s poškozením mozku. Možná se stanou řádnou součástí omlazovací kúry, pokud budou mít zkoušky dobré výsledky. Zatím jsme to na mnoha lidech nezkoušeli, chápeš. Ale musel by ses potom moc učit, aby se vytvořily nové nervové sítě."

"Udělejte to," řekl Sax.

Destrukce je tvoření. Být jako malé dítě. Řeč jako prostor, jako matematický zápis. Čtení. Mapy. Kódy. Substitute, tajné názvy věcí. Návrat slov. Potěšení z klábosení. Barvy všech vlnových délek. Písek je oranžový, hnědý, žlutý, žlutohnědý, okrový. Obloha je blankytná, kobaltová, slézová, levandulová, fialová, indigová, půlnoční. Jen se podívat na paletu barev s pomocí slov, se zvukem těch slov. Chtěl ale víc. Jméno pro každou vlnovou délku viditelného spektra, proč ne? Ale proč být tak skoupý? Vlnová délka 59 mikronů je o tolik modřejší než vlnová délka 60, a 61 je mnohem červenější... Potřebovali víc slov pro purpurovou, tak jako Eskymáci potřebovali více slov pro označení sněhu. Tento příklad lidé obvykle používali, a Eskymáci měli skutečně pro sníh kolem dvaceti slov, ale vědci kolem tří set. Žádné dvě sněhové vločky nebyly stejné. To místo, kde se ohýbá má paže, je můj loket! Mars vypadá jako dýně! Vzduch je studený. A otrávený oxidem uhličitým.

Existovaly části jeho vnitřní řeči, které byly zcela složené ze starých klíšé, pocházející nepochybně z toho, čemu Michel říkal "přeucené" aktivity v jeho minulosti, které natolik prostoupily jeho mysl, že přežily i její poškození. Jasný projekt, dobré údaje, špatné výsledky. Pak těmito pohodlnými formulacemi pronikly nové vjemy, a nové fráze, které je vyjadřovaly. Synaptické synergie. Potěšení z normálnosti. Jak to bral za samozřejmé. Michel s ním rozmlouval každý den, a pomáhal mu tak budovat jeho nový mozek. Jinak měl Michel na vědce některé poněkud zarážející představy. Čtyři prvky, čtyři temperamenty, alchymistické formule všeho druhu, filozofické postoje vydávané za vědu...

"Zeptal ses mě někdy, jestli dokážu proměnit olovo ve zlato?"

"Nemyslím."

"Proč jsi rozhovory se mnou strávil tolik času, Micheli?"

"Rád s tebou mluvím, Saxi. Každý den říkáš něco nového."

"Chápu. Líbí se mi tohle házení věcmi levou rukou."

"Chápu. Je možné, že skončíš jako levák. Nebo jako člověk, který používá obě ruce stejně, protože je tvá levá hemisféra tak silná. Nedokážu si představit, že by se příliš izolovala, bez ohledu na poškození."

"Mars vypadá jako železné jádro starých planetesimál."

* * *

Desmond s ním doletěl do svatyně rudých v kráteru Wallace, kde Petr často pobýval. A Petr tam skutečně byl - Petr, syn Marsu - vysoký, silný, grációzní, přátelský, ačkoli neosobní, otažitý, pohlčený svou vlastní prací a životem. Jako Simon. Sax mu řekl, co chce udělat a proč. Ještě stále v řeči občas klopýtal a zadržoval, ale už to bylo o tolik lepší než předtím, že mu to sotva vadilo. A co na tom! Jako kdyby mluvil nějakou cizí řečí. Pro něho byly nyní cizí všechny řeči.

"Rozumíš mi?" zeptal se nakonec.

"Jistě, rozumím," řekl Petr s širokým úsměvem. "Myslím, že je to velice dobrý nápad. Velmi důležitý. Pár dnů mi bude trvat, než připravím stroj."

Pak se objevila Ann, vypadající unaveně a staře. Stroze Saxe pozdravila - její stará antipatie k němu byla stále stejně

silná jako vždycky. Sax nevěděl, co jí říct. Byl to snad nějaký nový problém?

Rozhodl se počkat, až si s ní promluví Petr, a on uvidí, jestli se něco změnilo. Když nyní nemluvil, nikdo ho neobtěžoval. Taký výhoda.

Po rozmluvě s Petrem se vrátila do jídelny k rudým. Přesto si Saxe stále zvědavě prohlížela. Jako by ho hodnotila. Změna stavu v dynamickém systému, jak to nazývala teorie. Podporovat nebo dělat potíže? Co jsi zač? Proč tohle děláš?

Klidně jejimu pohledu čelil. Ano, jsem pořád Sax. Změnil jsem se. Kdo jsi ty? Proč ses nezměnila? Proč se na mě stále díváš takhle? Zažil jsem bezpráví a byl jsem zraněn. Dostalo se mi experimentální léčby, cítím se dobře, ale nejsem ten člověk, kterého jsi znala. A proč ses nezměnila ty?

* * *

Usadil se s Petrem do malého kokpitu a po krátké předletové kontrole se vznesli k černé obloze. Přetížení zatlačilo Saxe do křesla. Plášť letounu byl do ruda rozpálený třením o řidnoucí atmosféru. Planeta pod nimi byla temná. Noční nebe, noční Mars. A stále stoupali. V této výšce se letoun změnil v raketu. Byl to nejnovější výrobek Višňaku, navržený zčásti Spencerem, vyrobený převážně ze slitiny titanu a hliníku. Takové stroje nyní stavěli. Letouny schopné operovat v atmosféře i v kosmu. Vyjděte na dvorek a leťte na Mars. Když Sax popsál, co chce udělat potom, Petr se zasmál.

"Myslíš, že to Višňak dokáže?"

"Určitě."

"Existují určité technické problémy."

"Já vím, já vím. Ale oni je vyřeší. Chci tím říct, že nemusíš být raketovým vědcem, abys byl raketovým vědcem."

"Veliká pravda."

Petr začal zpívat, aby lépe ubíhal čas. Sax se k němu přidával, když znal slova - jako třeba v písni "Šestnáct tun". Petr mu taky vyprávěl, jak unikl z padajícího výťahu. Jaké to bylo vznášet se sám dva dny ve skafandru v prázdném prostoru. "Nějak mi to dodalo chuť k tomu. Víš, že to zní divně."

"Rozumím." Ty tvary venku byly tak velké a čisté. A ty barvy.

"Jaké to bylo učit se znovu mluvit?"

"Musel jsem se na to soustředit. Musel jsem moc přemýšlet. Věci mě ještě pořád překvapují. Věci, které jsem znával a zapomněl. Věci, které jsem nikdy neznal. Věci, které jsem poznal těsně před zraněním. Tohle období je většinou uzavřené navěky. Ale bylo tak důležité. Když jsem pracoval na ledovci. Musel jsem o tom mluvit s tvou matkou. Není to tak, jak si myslíš. Víš, ta půda. Ty nové rostliny. Nesmí to tak být..."

"Měl by sis s ní o tom promluvit."

"Nemá mě ráda."

"Promluv si s ní, až se vrátíme."

Výškoměr ukazoval 250 kilometrů nad povrchem. Letoun mířil přídí ke Kasiopě. Každá hvězda měla svou barvu, odlišnou ode všech ostatních. Pod nimi se na východním okraji temného disku objevila okrová čára rozhraní dne a noci. Úzký srpek sluncem ozářeného Marsu Saxovi náhle poskytl jasné vnímání tohoto disku jako velkého sféroidu. Koule valící se galaxií hvězd.

"Tady je to," řekl Petr a ukázal skrz průzračnou kopuli kokpitu. Východní okraj vzdušných čoček nad nimi byl v ranním světle stříbřitý, zatímco zbytek ještě zůstával ve stínu planety.

"Jsme dost blízko?" zeptal se Sax.

"Skoro."

Sax znovu pohlédl dolů na rozšiřující se srpek rána. Hluboko pod nimi se z temného povrchu zvedal do ranního světla oblak kouře. Sax zaklel.

Nyní se už všechny čočky koupaly ve slunečním světle. Vypadaly jako obrovský stříbrný padák, pod kterým nikdo nevisel. Tento pohár byl částí koule o průměru tisíc kilometrů, jejíž střed byl nějakých padesát kilometrů nad nimi. Na jejím vrcholku byl otvor, kudy dovnitř proudilo sluneční světlo. Zrcadla čoček je pak usměrňovala na zvolený bod povrchu planety v takové míře, že toto světlo zapalovalo čedič. Samotné čočky se zahřívaly skoro na 900° K, a zkapalněná skála na povrchu planety dosahovala teploty 5000° K. Těkalé látky se uvolňovaly-

Sax si při pohledu na obrovský objekt nad nimi vybavil zvětšovací sklo držené nad hromádkou suchého kletí. Kouř, plamínek, oheň. Soustředěné paprsky slunce. Fotonový útok. "Ještě nejsme dost blízko? Zdá se, že je to přímo nad námi."

"Ne, ještě jsme pod okrajem. Nemělo by smysl dostat se pod ni, ačkoli si myslím, že není zaostřená tak, aby nás usmažila. A stejně se nad zónou pálení pohybuje rychlostí skoro tisíc kilometrů za hodinu."

"Jako tryskáče, když jsem byl mladý."

"Jo." Na jedné z desek zablikala zelená světla. "Fajn, jsme tady."

Přitáhl knípl, a letoun se postavil na ocas a začal stoupat přímo k čočkám, které byly ještě o několik set kilometrů výše než oni a poněkud na západ od nich. Petr stiskl tlačítko na přístrojové desce a stroj sebou trhl, jak se zpod jeho křidel uvolnily střely. Když se dostatečně vzdálily, zažehly se jejich motory, a vyrazily směrem k čočkám. Špendlíkové hlavičky žlutého ohně z jejich trysek zmizely z dohledu na pozadí obrovitého stříbrného UFO. Sax čekal, rty sevřené, a snažil se nemrkat.

Přední okraj čoček se začal pojednou jakoby třepit. Velký, vířící pohár pruhů slunečních plachet se s překvapující rychlostí zkroutil, roztrhal a rozpadl na kusy. Půl druhé miliardy kilogramů roztrhaných slunečních plachet pokračovalo třepotavě dál po svých vlastních sestupných trajektoriích, ačkoli se dalo předpokládat, že si mnoho materiálu stále udržuje oběžnou rychlost. Velká část padajících trosek shoří dříve, než dopadne na povrch. Děšť oxidu křemičitého. Petr se otočil a sledoval sestup trosek, drže se stále východně od nich, aby je měli stále na očích. Na fialové ranní

obloze zaplanula jasná záře, jako by na žlutohnědou planetu dopadala velická žlutá kometa s roztřepeným stříbrným ohonem. Všechno se zřítilo dolů.

"Dobrá rána," řekl Sax.

* * *

V kráteru Wallace byli přivítáni jako hrdinové. Petr všechny gratulace odmítal. "Byl to Saxův nápad. Na samotném letu nic nebylo. Normální průzkumný let, s výjimkou střelby. Nevím, proč nás to nenapadlo dřív."

"No tak prostě instalují nové zařízení," řekla Ann, dívající se na Saxe s velmi zvláštním výrazem.

"Ale ta zařízení jsou tak zranitelná," řekl Petr.

"Střelami povrch-kosmos," řekl Sax, cítě se poněkud nervózně. "Dokážete objevit všechny objekty na oběžné dráze - a udělat nějaký jejich seznam?"

"Ten už máme," řekl Petr. "Některé z nich jsme ještě neidentifikovali, ale většinu ano."

"Rád bych ten seznam viděl."

"Já bych si s tebou ráda promluvila," řekla Ann temně.

A ostatní rychle opustili místnost, zvedající obočí jako tlupa Artů Randolphů.

Sax si šedl na bambusovou židli. Byli v malé místnosti bez oken. Docela dobře to mohla být jedna z místností v Underhillu, tehdy v počátcích. Ann si přitáhla židli a sedla si naproti němu, předklánějíc se, aby mu dobře viděla do tváře. Vypadala nyní starší. Pyšná vůdkyně rudých, pyšná, bojovná, otravná. Sax se usmál. "Nechystáš se na omlazovací kúru?" řekla jeho ústa, což překvapilo je oba.

Ann tuto otázku odmrštila jako impertinenci. "Proč jsi chtěl sestřelit ty čočky?" řekla, provrtávajíc ho pohledem. "Nelíbily se mi."

"To vím," řekla. "Ale proč?"

"Bylo to nezbytné. Planeta se dost rychle ohřívá. Není důvod postupovat rychleji. Dokonce už o moc víc tepla ani nepotřebujeme. A uvolňovalo to spoustu oxidu uhličitého. Bude těžké se ho jednou zbavit." Zavrtěl hlavou. "To, co dělali, bylo pitomé. Dělali to prostě proto, že mohli. Kanály. Nevěřím na kanály."

"Takže to pro tebe prostě nebyl správný způsob terraformingu."

"To je pravda." Klidně čelil jejímu pohledu. "Věřím v terraforming, který byl popsán v Deklaraci z Dorsa Brevia. Tys ji taky podepsala. Pokud si vzpomínám."

Zavrtěla hlavou.

"Ne? Ale rudí podepsali?" Přikývla.

"Nu... chápu. Říkal jsem ti to už předtím. Lidmi obyvatelný povrch do určité výškové úrovně. Nad tím - příliš řídký a studený vzduch. Postupovat pomalu. Ekopoezie. Nelíbí se mi ty nové velkopřumyslové metody. Možná nějaký dusík z Titanu. Ale jinak nic."

"A co s oceány?"

"Nevím. Uvidíme, co se stane, když se přestane pumpovat."

"Co se solettou?"

"Taky nevím. Myslím, že bychom to dokázali zvládnout i bez ní."

"Ale to už není v našich rukou."

"Ne."

Chvilí seděli mlčky. Bylo vidět, že Ann přemýšlí. Sax pozoroval její ošlehanou tvář a uvažoval, kdy byla naposledy na omlazovací kúře. Uršula ji doporučovala opakovat minimálně každých čtyřicet let.

"Mýlil jsem se," řekla jeho ústa. Když na něho pohlédla, pokusil se tu myšlenku sledovat dál. Byla to záležitost tvarů, geometrie, matematické elegance. "Měli jsme s tím počkat. Několik desítek let studií původního stavu by nám bylo řeklo, jak máme postupovat. Nemyslel jsem, že se situace změní tak rychle. Moje původní představa se dost podobala ekopoezii."

Sevřela rty. "Ale teď už je příliš pozdě."

"Ano. Je mi to líto." Otočil ruku a prohlédl si její dlaň. Všechny čáry byly stejné jako vždycky. "Měla bys jít na omlazovací kúru."

"Já tam už nepůjdu."

"Och, Ann. Tohle neříkej. Ví to Petr? Potřebujeme tě. Chci říct - my všichni tě potřebujeme."

Vstala a vyšla z místnosti.

* * *

Jeho další projekt byl komplexnější. I když mu Petr důvěřoval, lidé z Víšňaku se tvářili pochybovačně. Sax jim to vysvětloval, jak nejlépe dokázal. Petr mu pomáhal. Jejich výhrady přešly k praktickým otázkám. Příliš velký projekt? Povoláme víc bogdanovistů. Nemožné utajit? Rušte síť územního dohledu. Věda je tvoření, říkal jim. Tohle není věda, řekl Petr. To je technika. Michail souhlasil, ale tato část projektu se mu zamlouvala. Ekotáž, určité odvětví ekologického inženýrství. Ale nebylo tak snadné to zorganizovat. Zaangažujte do toho Švýcary, řekl jim Sax. Nebo je o tom aspoň informujte. Oni taky nemají rádi územní dohled. Řekněte to Praxisu.

Věci se postupně začaly rýsovat a formovat. Ale i tak trvalo dlouho, než s Petrem znovu nastoupili do jeho kosmoplánu. Tentokrát zcela opustili atmosféru a přiblížili se k Deimosu.

Zdejší gravitace byla nepatrná. Jackie Boonová, která jim pomáhala, kosmoplán naváděla. Černý povrch Deimosu vypadal, jako by byl pokrytý hustým pláštěm regolitu - skoro zasypal všechny krátery. Tento malý, oválný měsíc neměl pravidelný tvar. Spíš to vypadalo, jako by byl složen z několika okrouhlých ploch. Téměř tříosý elipsoid.

Nedaleko středu kráteru Voltaire stál starý automatický lander. Jeho přistávací vzpěry byly pohřbené v prachu, a i celý jeho původně lesklý povrch zmatněl jemným nánosem.

Místo pro přistání si zvolili na jednom z hřebenu, kde z příkrývky prachu vyčnívala holá skála. Deimos se pohyboval po ustálené dráze, stejně jako Phobos, což bylo pro jejich projekt příhodné. Přistáli nedaleko místního rovníku. Při jejich přistání se zvedl oblak prachu. Kosmoplán několikrát poskočil na svých přistávacích vzpěrách. Gravitace zde byla tak nízká, že celý stroj nevážil víc než pár kilogramů, pokud vůbec to. Po obou jejich stranách začaly přistávat ostatní rakety. Zvířený prach se postupně usazoval. Během půl hodiny stálo na hřebenu osm strojů. Byl to impozantní pohled. Každý stroj přivezl nějakou součást systému. Automatické vrtačky a tunelářské razicí štíty, sběrače vody a tak dál. Zařízení oddělující těžkou vodu od běžné. Další zařízení, které z těžké vody separovalo deuterium. Malý tokamak, pro jehož provoz byl tento produkt nezbytný. A nakonec řídicí motory, ačkoli většina z nich byla na palubě kosmoplánu, které přistály na jiných místech měsíce. Instalaci většinou zabezpečili technici, které poslali bogdanovisté. Sax se oblékl do jednoho z těžkých skafandrů, jež byly na palubě, a vyšel ven, aby se na vlastní oči podíval, jak jeho plán pokračuje. Velké, elektricky vyhřívané boty byly dost těžké, ale to bylo jen dobře; úniková rychlost zde nebyla ani 25 kilometrů za hodinu, což znamenalo, že při větším skoku by člověk mohl odstartovat rovnou do volného prostoru. I tak bylo dost těžké udržovat pouhou rovnováhu. Každý krok navíc zvedal mohutná oblaka černého prachu, která se jen pomalu usazovala. Obzor byl vzdálený pouze pár set metrů, a každým krokem se výrazně měnil. Při chůzi vytvářel Sax v prachu hlubokou stopu. Pak z přechodové komory vyběhl Petr a vydal se za ním. Jackie ho následovala. Petr byl jediný člověk, podle toho, co Sax kdy viděl, který Jackie skutečně přitahoval, ale zároveň také jediný muž, který na její milostné pozornosti žádným způsobem neodpovídal. Srdce je vrtkavé. Tak jako jeho vztah k Phyllis, ženě, již neměl rád. Nebo jako jeho touha po souhlasu Ann, ženy, která neměla ráda jeho. Ženy s šilennými názory. Ale možná na tom něco bylo. Když si o vás někdo něco myslí, měli byste se nad tím tak jako tak zamyslet. Jackie běžela za Petrem jako pes. Sax přepnul na všeobecné pásmo a zaslechl útržek jejich rozhovoru. "- proč to sakra pojmenovali Swift a Voltaire?" říkala Jackie. "Oba dva předpověděli existenci Marsových měsíců," řekl Petr. "A to v knihách, které napsali sto let předtím, než byly tyto měsíce poprvé zpozorovány. V Gulliverových cestách Swift dokonce uvedl jejich vzdálenost od planety a dobu jejich oběhu, a nebyl tak daleko od pravdy." "Kecáš!" "Ne." "Tak jak to proboha dokázal?" "To nevím. Slepá náhoda, podle mě." Sax si odkašlal. "Posloupnost." "Cože?" řekli oba jedním dechem. "Venuše nemá žádný měsíc, Země jeden, Jupiter má čtyři. Tedy Mars by měl mít dva. Nemohli je tehdy vidět, protože jsou malé a pohybují se v poměrně blízkosti planety. Tudíž rychle." Petr se zasmál. "Ten Swift musel být chytrý chlap." "Nebo jeho zdroj. Ale stejně to byla slepá náhoda. Že ta posloupnost byla v časové shodě." Zastavili se na malém hřebenu, odkud viděli na protilehlý okraj kráteru Swift. Oranžový Mars nad nimi zaplňoval většinu oblohy. Ledovce se měnily v ledová jezera, a v zárodek ledového oceánu. Oceanus Borealis. Zvláště vrstva mraků mu náhle připomněla, jak asi vypadala Země při pohledu z Měsíce. Oblačnost studené fronty právě postupovala přes Syrtis Major. Otočil se a začal se vracet ke kosmoplánům. Jeho těžké boty ho jako jediné udržovaly ve vzpřímené poloze. A bolely ho kotníky. Připomínalo to chůzi po dně moře, ale bez odporu vody. Vesmírný oceán. Sehnul se a pokusil se dohrbat pevného skalního podloží. Deset centimetrů, dvacet - to podloží mohlo být klidně pět či deset metrů hluboko. Přešel další nízký hřeben a uviděl další klesající pláň. Bylo zřejmé, že tento malý měsíc má tvar nějakého paleolitického ručního nástroje. Třísosý elipsoid. Bylo zvláštní, že měl takovou kruhovou oběžnou dráhu, jednu z nejkruhovějších v celé sluneční soustavě. Něco takového byste nečekali od nějakého zachyceného asteroidu, ani od úlomku Marsu vymrštěného následkem dopadu velkého tělesa. Pokrčil rameny. Dvě ku miliardám. Měsíční bomba. Dělostřelecké postavení. Rotující rychleji než Mars, takže pro něj byl po většinu času dostupný každý bod na povrchu Marsu. Příhodné. Znalost toho byla nebezpečnější než nevědomost. Bez ohledu na to, co říkal Michel. Panenská skála, panenský měsíc, a panenská mysl. Malý princ. Kosmoplány stoupající nad obzorem vypadaly absurdně, jako snový hmyz. Vyšplhal se do přechodové komory. * * *

Uplynulo několik měsíců. Byl sám v Echus Chasma, když roboti na Deimosu dokončili svou práci a deuteriový startér zažehl pohonný motor. Ten vyvrhoval každou sekundu tisíc tun rozdrčené skály rychlostí 200 kilometrů za sekundu. Všechno to se pohybovalo po tangentě k rovině oběžné dráhy. Za čtyři měsíce, až bude do prostoru vymrštěno zhruba půl procenta hmoty měsíce, motor uhasne. Podle Saxových kalkulací bude tehdy Deimos vzdálený 614 287 kilometrů od Marsu, a zcela se tak vymkne jeho přitažlivosti a stane se znovu volným asteroidem. Nyní se pohyboval po noční obloze, připomínaje šišatou šedou bramboru. Svítil méně než Venuše nebo Země, s tou výjimkou, že z jeho jedné strany zářila nová kometa. To byl pohled! Na obou světech se ozval přívál zpráv. Skandální! Dokonce i v podzemí byla tato záležitost kontroverzní. Lidé se vášnivě přeli. Pro a proti. Ano, ne, co, kde? Kdo to udělal? Proč?

Ann Saxovi se zuřivým výrazem položila stejné otázky.

"Byla to dokonalá základna pro orbitální zbraně," řekl jí Sax. "Kdyby tam zřídili vojenskou základnu jako na Phobosu, byli bychom pod ní naprosto bezmocní."

"Takže jste jim zabránili udělat z něho vojenskou základnu?"

"Kdyby byli Arkadij a jeho lidé nevyřadili v tomto směru Phobos, nedokázali bychom si s ním poradit. Byli bychom všichni pobiti. Mimochodem, Švýcaři o tom věděli."

Ann zavrtěla hlavou a podívala se na něho jako na šílence. Šíleného sabotéra. On však jejímu pohledu pevně čelil. Pak pokrčil rameny a zavolal bogdanovisty. "Rudí mají katalog, ech - všech objektů na oběžné dráze kolem Marsu. Takže potřebujeme dopravní systémy povrch-kosmos. Spencer pomůže. Rovníková síla. Neaktivní mohole. Chápeš?"

O něco později se na malé obrazovce v jeho vozidle, které si vypůjčil od Desmonda, náhle objevil Petr. "Saxi, jsem v kontaktu s určitými lidmi, kteří pracují na výtahu, a podle nich zrychlování Deimosu způsobuje neúnosné oscilace lana. Je možné, že při příštím průletu dojde ke kolizi s výtahem. Mají obavy ze sabotáže. Je skutečností, že Deimos mění svou rychlost, ale moji přátelé nemohou přimět navigační AI lana, aby jim odpověděla. Zřejmě posílili její ochranu proti vnějším vstupům, aby předešli sabotážím, a představa, že Deimos mění svou rychlost, je něco, co nedokáže přijmout. Máte nějaké návrhy?"

"Nechte ji, ať se o sebe postará sama."

"Cože?"

"Nakrmte ji údaji o Deimosu. Ty musí stejně dostat. A je naprogramovaná, aby se takovým věcem vyhýbala."

Vysvětlíte, co se stalo. Důvěřujte jí."

"Důvěřujte jí?"

"No, mluvte s ní."

"Pokoušíme se, Saxi. Ale ty protisabotážní programy jsou vážně účinné."

"Provádí ty oscilace, aby se vyhnula Deimosu. Pokud je to na jejím seznamu úkolů, mělo by to být v pohodě. Jen jí dejte ty údaje."

"Dobrá. Pokusíme se."

Byla noc, a Sax vyšel ven. Toulal se v temnotě pod nezměrným útesem Velkého valu, na sever od místa, kde Val proráželo Kasei Vallis. Sei znamenalo japonsky hvězdu, ka oheň. Ohnivá hvězda. V čínštině to bylo stejné, huo byla slabika, kterou Japonci vyslovovali jako ka, a hsing jako sei. Huo Hsing, ohnivá hvězda, hořící na obloze. Říkali, že Ka ji nazvali malí červení lidé. Žijeme na ohni. Sax vyséval semena těsně pod povrch písku pokrývajícího dno chasmu. Johnny Ohnivé semínko. Tam na jižní obloze hořel Deimos, postupně měnil svou dráhu a svým pomalým tempem se valil k západu. Výtah, zvedající se nad Tharsisem, byl neviditelný, Nový Clarke byl možná jednou z matnějších hvězd na severozápadní obloze. To bylo těžké říct. Náhodou zakopl o nějaký kámen, sehnul se a zasadil další semeno.

Jeho náramkový komunikátor zapípal. Přepnul hlas do sluchátek interkomu v přílbě a pokračoval vsazení dalších semen, dáváje pozor, aby nepoškodil kořeny jiných rostlin.

Byl to Petr, a jeho hlas zněl vzrušeně. "Saxi, Deimos se k nim teď přibližuje, a zdá se, že AI potvrzuje, že to není jeho obvyklé místo na jeho oběžné dráze. Říkají, že to prověřovala. Polohové trysky v celém jejich sektoru se zažehly trochu brzy, takže doufáme, že systém reaguje."

"Nedokážete tu oscilaci vypočítat?"

"Ano, ale AI se vzpírá. Je to tvrdohlavý bastard. Ale z nezávislých výpočtů je jasné, že to bude velmi těsný průchod."

Sax se narovnal a provedl na svém náramkovém počítači vlastní výpočty. Oběžná doba Deimosu byla původně přibližně 109 077 sekund, hnací motor běžel nějakých, nebyl si jist, řekněme milion sekund, a už měsíček dost urychlil, ale také zvětšil poloměr jeho oběžné dráhy... Mlčky vytvářel další údaje. Obvykle když Deimos lano míjel, bylo napjato v plném rozsahu své oscilace v tomto sektoru. Míjel je ve vzdálenosti nějakých padesáti či více kilometrů, dost daleko na to, aby gravitační rušení nepůsobilo na nastavení trysek lana. Tentokrát urychlení Deimosu a změna jeho dráhy toto načasování rozhodí; lano se bude vracet k rovině oběžné dráhy Deimosu příliš brzy. Takže šlo o zpomalení oscilace Clarka, a přizpůsobení lana této změně. Komplikovaná záležitost, a nebylo divu, že AI nedokázala příliš podrobně zobrazit, co dělá. Pravděpodobně byla příliš zaměstnána propojováním se s jinými AI, aby získala výpočetní kapacitu nezbytnou k vykonání takové operace. Ta situace - systém Mars, lano, Clarke a Deimos - nu, bylo opravdu o čem uvažovat.

"Tak už se to blíží," řekl Petr.

"Vaši přátelé jsou u toho zvýšení oběžné dráhy?" zeptal se Sax překvapeně.

"Jsou pár set kilometrů pod ní, ale jejich výtahová kabina je na cestě vzhůru. Jsou se mnou ve spojení pomocí kamer, a... hej, už je to tady... Ano! Och! Páni, Saxi, musel minout lano asi o tři kilometry!"

"To je stejně dobré jako míle."

"Cože?"

"Aspoň ve vakuu to tak je." Ale teď byl Deimos víc než jen míjející skála. "A co ta vlečka materiálu vyvrženého hnacím motorem?"

"Zeptám se... Říkají, že se pohybuje za Deimosem."

"Dobře." Sax přerušil spojení. AI to zvládla. Několik dalších průletů, a Deimos se ocitne nad Clarkem a lano se mu už nebude muset vyhýbat. Mezitím, pokud bude navigační AI přesvědčena o nebezpečí, jak očividně nyní byla, srážce bez problémů zabrání.

Sax na to měl smíšené názory. Desmond řekl, že on by rád viděl, kdyby se lano znovu zřítilo. Ale zdálo se, že s ním souhlasí jen málo lidí. Sax byl proti provedení jakékoli jednostranné akce v této záležitosti, protože si nebyl sám jist, jak na toto pouto se Zemí nahlíží. Nejlepší bude omezit takovéto akce na věci, jimiž si jist byl. A tak se znovu sklonil a zasadil další semínko.

ČÁST 9 OSTRUHA CHVÍLE

Obývat novou zemi je vždycky výzva. Jakmile bylo dokončeno zastřešení Nirgal Vallis, společnost Separation de Atmosphere sestavila jeden ze svých největších aerátorů a brzy byla kopule naplněna 500 milibary směsi dusíku, kyslíku a argonu, získané a přefiltrované z okolního vzduchu, který měl nyní tlak 240 milibarů. A začali přicházet osadníci, z Káhiry a Senzeni Na, i z mnoha jiných míst na obou světech.

Nejprve lidé žili v mobilních trajlerech vedle malých přenosných skleníků, a zatímco zúrodňovali půdu v kaňonu, sklízeli ve sklenicích své první výpěstky, a stromy a bambus používali ke stavbě domů. Jílovitá hlína na dně kaňonu byla velmi dobrým základem pro půdu, ačkoli do ní museli přidávat biomasu, dusík, draslík - a byla zde spousta fosforu a více soli, než potřebovali, jako obvykle.

Dny tedy trávili přípravou a zušlechťováním půdy, pěstováním úrody ve sklenicích a vysazováním odolných pouštních rostlin. Obchodovali po celém údolí, a malá tržiště se objevila skoro tentýž den, kdy sem lidé přišli, stejně jako cesty mezi usedlostmi a hlavní silnice vedoucí podél potoka středem údolí. Nirgal Vallis nemělo vodonosnou vrstvu, takže na jeho horní konec byla přiváděna potrubím voda z Marineris, která malý potok napájela. Jeho voda se pak shromažďovala v Uzboiské bráně, a byla čerpána znovu na horní konec údolí.

Usedlosti měly každá zhruba půl hektaru, a skoro každá se na této výměře pokoušela vypěstovat hlavní objem své potravy. Většina z nich svou půdu rozdělila na šest miniaturních polí, na nichž se každou sezónu střídala pole s pastvinami. Každý měl své vlastní teorie o úrodě a zušlechťování půdy. Většina lidí pěstovala i něco málo na prodej, ořechy či ovoce, nebo užitkové dřevo. Mnozí chovali kuřata, někteří i ovce, kozy, prasata a krávy. Skoro všechny krávy byly miniaturní, ne větší než prasata.

Své farmy se snažili budovat na dně kaňonu, podél potoka, ponechávající výše položenou půdu u stěn kaňonu ležet ladem. Sem uvedli společenství pouštních živočichů z amerického Jihozápadu, ještěrky, želvy a zajíce, a kojoti, rysové a jestřábi si začali vybírat svou daň mezi slepicemi a ovci. Tyto populace se početně zvolna ustálily, ale existovalo zde časté výrazné kolísání. Rostliny se začaly rozšiřovat samy. Půda začala vypadat, jako by k ní její život patřil. Nad tímto novým poříčním světem se dál tyčily nezměněné příkré stěny červené skály. V sobotu dopoledne se konaly trhy, kam lidé přiváželi své produkty. Jednoho dne na počátku zimy roku 42 se shromáždili pod zamračeným nebem v Playa Blanco, aby prodávali pozdní zeleninu, mlékárenské výrobky a vejce. "Víte, jak poznáte, která vejce v sobě mají kuřata? Dejte je do vody a počkejte, až se úplně uklidní. Pak ta vejce, která se budou chvět, v sobě mají živá kuřata. Ta můžete dát pod slepice, a zbytek sníst."

"Kubický metr peroxidu vodíku je jako dvanáct set kilowatthodin! A kromě toho váží půl druhé tuny. Tolik v žádném případě nebudete potřebovat."

"V Centro de Educacione Tecnologia v Chile odvedli skutečně velkolepou práci na střídavém systému, tomu byste nevěřili. Přijďte se podívat."

"Přichází bouře."

"Chováme i včely."

"Maja je to nepálsky, Bahram persky, Mawrth velšsky. Jo, zní to jako šišláni, ale já to pravděpodobně nevyslovuji dobře. Velšské hláskování je bizarní. Pravděpodobně to vyslovují jako Moth, nebo Mart či Mars."

Pak se po tržišti rozšířila zpráva přeskakující od skupiny ke skupině jako oheň: "Nirgal je tady! Nirgal je tady! Bude mluvit v tom pavilonu -"

A opravdu zde byl, kráčeje rychle v čele rostoucího davu, zdravě staré přátele a potřásaje si rukama s lidmi, kteří byli nablízku. Všichni ho následovali k pavilonu a volejbalovému hřišti na západním konci tržiště.

Nirgal si stoupl na lavici a začal mluvit. Mluvil a jejich údolí a další nově získané půdě pod kopulemi na Marsu, a o tom, co to znamená. Ale když se dostával k širšímu pohledu na situaci obou světů, vypukla bouře. Blesky následovaly jeden za druhým, a v rychlém sledu spatřili déšť, sníh, pliskání s kroupami, a pak bláto.

Zastřešení údolí bylo vybudováno příkré jako kostelní střecha, a prach a jemné částičky byly odpuzovány statickým nábojem její vnitřní piezoelektrické vrstvy. Déšť po ní stékal a sníh klouzal dolů k jejím bokům, kde tvoří závěje odhrnované automatickými sněžnými pluhy, které za bouří projížděly po základové cestě. Nicméně bláto představovalo problém. Ve směsi se sněhem vytvářelo na kopuli těsně nad jejími základy studené, betonově tvrdé hroudy, a tento hustý materiál mohl být dost těžký, aby způsobil porušení kopule - jak se to už kdysi dávno stalo na severu.

Takže když se bouře zhoršila, Nirgal řekl: "Raději bychom měli jít tam nahoru," a všichni naskákali do nákladňáků a rozjeli se k nejbližšímu výtahu, který vedl na horní okraj kaňonu. Nahore lidé, kteří se v tom vyznali, převzali sněhové pluhy, a řídili je ručně. Začali na závěje stíkat páru, aby je spláchl ze zastřešení. Ostatní utvořili týmy a převzali ručně tažené vyvíječe páry a začali odstraňovat hromady bláta a bahna, odhozené ze základů sněžnými pluhy. Tady se zapojil i Nirgal, pobíhaje kolem s parní hadicí. Nikdo mu v tempu nestačil, ale brzy byli všichni až po stehna ve studeném blátě. Vítr dosahoval rychlosti orkánu, a z nízkých černých mraků na ně neustále padalo další bláto. Vítr nyní dosahoval rychlosti 180 kilometrů za hodinu, ale to nikomu nevadilo, protože jim pomáhal čistit zastřešení od bláta. Vítr dokonce pomáhal tlačit řeky bláta do nekrytého Uzboi Vallis.

Když bouře skončila, zastřešení bylo celkem čisté, ale půdu po obou stranách Nirgal Vallis pokrývalo vysokou vrstvou zmrzlé bláto, a všichni byli promočení. Vyčerpaní a promrzlí sjeli výtahy zpátky na dno kaňonu. Byli pokryti blátem od hlavy až k patě, s výjimkou průzorů přileb. Nirgal tam stál, tvrdý, nezlomný, a když se rozesmál, nabral bláto ze své přilby a hodil to po nich, brzy vypukla hotová bitva. Mnozí byli tak prozíraví, že si přilby ponechali nasazené, a byl to věru zvláštní pohled na slepé, zablácené postavy, házející po sobě navzájem kusy bláta, zápasící spolu a vrhající se do

potoka.

Maja Kateřina Tojtovová se probudila v mizerné náladě, rozrušená snem, který úmyslně zapomněla, jakmile se vyškábala z postele. Sny byly nebezpečné. Oblékla se zády k malému zrcadlu nad umývadlem a sešla dolů do společné jídelny. Celé Sabishi bylo vybudováno v marťansko-japonském stylu, a její nejbližší sousedství mělo vzhled zenové zahrady - borovice a mech, roztroušené mezi vyleštěnými růžovými balvany. Bylo to nádherné svou skromností, což však Maja shledávala nepřijemným. Ignorovala to, jak nejlépe dokázala, a soustředila se na snídani. Umrtnutí nuda denních nezbytností. U dalšího stolu jedli Vlad, Uršula a Marina se skupinou issei ze Sabishi. Všichni Sabishané měli oholené hlavy a ve svých pracovních kombinézách vypadali jako zenoví mniši. Jeden z nich zapnul plochou obrazovku nad jejich stolem, a objevil se terránský přehled zpráv, produkce metanárodních společností z Moskvy, která měla ke skutečnosti stejný vztah jako kdysi Pravda. Některé věci se nikdy nezměnily. Toto byla anglická verze. Hlasatelova angličtina byla lepší než její, dokonce i po všech těch letech. "Nyní poslední zpráva z pátého srpna 2114."

Maja na své židli ztuhla. V Sabishi to byl Ls 246, velmi blízko perihelia - čtvrtý den 2. listopadu - krátké dny, noci dost teplé na rok M-44. Maja už léta neměla představu, jaké je právě terránské datum. Ale na Zemi to byl den jejich narozenin. Jejich - musela to rychle spočítat - sto třicátých narozenin.

Pocitila nevolnost. Zamračila se a odhodila nedojedenou housku zpátky na talíř, nevládně si ji prohlížejíc. Myšlenky se jí rozptýlily, a nedokázala si je srovnat. Co to znamenalo? Proč se všichni právě v této chvíli otočili k obrazovce?

Vstala a vyšla ven do podzimního ranního světla. Na druhé straně náměstí uviděla Jeli Zudova, hrajícího kuželky s nějakým dítětem, možná pra-pravnučkou Mary Dunkelové. Nyní byla v Sabishi spousta lidí z První stovky. Jako jejich polosvět fungovalo dobře, všichni se s falešnou identitou a švýcarskými pasy zapojili do místní ekonomiky - což jim umožňovalo žít životy na povrchu. A to všechno bez nutnosti plastické chirurgie, která tak změnila Saxe, protože tuto chirurgii za ně vykonával věk: tak jak vypadali, byli nepoznatelní. Mohla chodit po ulicích a lidé viděli jen starou babiznu, jednu z mnoha. Kdyby ji zastavili úředníci Úřadu pro přeměnu, identifikovali by nějakou Ludmilu Novosibirskou. A pravda byla, že by ji ani nezastavili.

Procházela se městem, pokoušeje se uniknout sama sobě. Ze severního konce kopule mohla vidět velikou hromadu skály vytěžené ze sabishské mohole. Tvořila dlouhé návrší zvedající se k obzoru. Haldu vyprojektovali tak, aby shora vytvářela obraz draka svírajícího ve spárech vejcem podobné kopule města.

Její náramkový komunikátor zapípal. Podrážděně hovor přijala. Byla to Marina. "Je tady Sax," řekla. "Sejdeme se za hodinu v západní kamenné zahradě."

"Budu tam," řekla Maja a přerušila spojení.

Co se z tohoto dne ještě vyklube? Deprimovaně se vlekla podél obvodu města k západu. Sto třicet let stará. O Abcházcích dole v Gruzii se říkávalo, že se takového věku dožívají bez omlazovací kúry. Pravděpodobně se bez ní museli obejít stále - omlazovací kúry byly na Zemi dostupné jen částečně, sledující isobary peněz a moci, a Abcházců byli vždycky chudí. Šťastní, ale chudí. Pokusila si vzpomenout, jaké to v Gruzii bylo, v oblasti, kde se Kavkaz stýkal s Černým mořem. Suchumi, tak se to město jmenovalo. Měla pocit, že ho kdysi v mládí navštívila; její otec byl Gruzínek. Ale nedokázala si nic vybavit. Vlastně si sotva vzpomínala na jakoukoli část Země - Moskvu, Bajkonur, pohled z Nového Miru - nic z toho. Směřící se tvář její matky nad kuchyňským stolem. Maja věděla, že se to stalo proto, že si čas od času procvičovala a osvěžovala ta slova v paměti, když se cítila smutná. Ale skutečné obrazy a představy... Její matka zemřela pouhých deset let předtím, než se stala dostupnou omlazovací kúra, jinak by mohla být ještě naživu. Bylo by jí 150, což nebylo vůbec nemožné; současný zaznamenaný věk byl kolem 170, a stále se zvyšoval, a nebyl žádný důvod si myslet, že se tento trend zastaví. Lidé, kteří omlazovací kúru podstoupili, zabíjely pouze nehody nebo vzácné nakažlivé choroby či náhodné chyby lékařů. To a vraždy. Nebo sebevraždy.

Tak končili staří. Nepamatovali si nedávné události - protože je v první řadě neviděli. Vzpomínka ztracená předtím, než k ní vůbec došlo, protože se člověk s takovým zájmem soustřeďoval na minulost.

Vlad, Uršula, Marina a Sax seděli na lavičce naproti původním ubytovnám, které se ještě stále používaly, aspoň pro husy a kachny.

Posadila se na lavičku naproti svým starým přátelům a ponuře se na ně zadívala. Vrásčité dědci a báby s jatrnými skvrnami na tvářích i rukou. Vypadali skoro jako cizinci, s nimiž se nikdy nesetkala. Och, ale přece tu byly Marininy smyslné oči a Vladův lehký úsměv - nijak překvapující u muže, který žil se dvěma ženami, zjevně v harmonii a určitě v naprosto izolované intimitě, po celých osmdesát let. Ačkoli se také říkalo, že Marina a Uršula byly lesbickou dvojicí, a Vlad pouze jakýsi jejich společník nebo mazlíček. Ale to nikdo nevěděl jistě. Uršula také vypadala spokojeně, jako vždycky. Oblíbená teta všech. Ano, při troše soustředění je poznala. Jen Sax vypadal naprosto odlišně, úhledný muž se zlomeným nosem, který se mu ještě nenaroval. Trčel mu z nové pohledné tváře jako obžaloba proti ní, jako by mu to udělala ona a ne Phyllis. Nesetkal se s ní pohledem. Spokojeně pozoroval kachny batolící se mu kolem nohou, jako by je studoval. Vědec při práci. Až na to, že to byl nyní šílený vědec, vnášející svůj vztek a touhu po pomstě nad jakoukoli racionální míru do všech jejich plánů.

Maja sevřela rty a pohlédla na Vlada.

"Subarashi a Amex navyšují počet oddílů Úřadu pro přeměnu," řekl. "Dostali jsme zprávu od Hiroko. Posílili tu jednotku, která zaútočila na Zygotu, na úroveň jakéhosi expedičního sboru, a ten se nyní přesunuje k jihu, mezi Argyre a Hellas. Nezdá se, že by věděli, kde je většina skrytých svatyní, ale kontrolují horká místa jedno po druhém, a vstoupili do Christianopolis a převzali je jako operační základnu. Je jich asi pět set, těžce vyzbrojených a chráněných z oběžné dráhy. Hiroko říká, že jen těžko zadržuje Kojota, Kaseje a Daa, aby nevedli guerilly Marsu především do útoku na ně. Jestli objeví další svatyně, radikálové budou určitě volat po útoku."

Tedy divocí mladíci ze Zygoty, pomyslela si Maja hořce. Vychovali je špatně, ty ektogeny a celou tu generaci sansei - teď jich bylo skoro čtyřicet, a prahli po boji. A Petr a Kasei a zbytek generace nisei se blížili sedmdesátce, a podle běžného chodu věcí by se byli měli už dávno stát vůdci svého světa, a přece zůstávali vždycky ve stínu svých neumírajících rodičů. Jak se přitom cítili? Jak mohli s těmito pocity jednat? Možná někteří z nich počítali, že další revoluce bude právě tím, co jim poskytne jejich šanci. Možná v tomhle vězí celý ten problém. Koneckonců, revoluce je doména mladých.

Ti staří mlčky pozorovali kachny. "Co se stalo lidem z Christianopolis?" zeptala se Maja.

"Někteří odešli do Hiranyagarbhy. Ostatní zůstali."

Jestli síly Úřadu pro přeměnu obsazovaly jižní vysočinu, pak by podzemí mohlo infiltrovat města, ale k čemu by to bylo? Tak řídké rozptýlení nemohou zvrátit řád dvou světů, založený - jak tomu bylo - na Zemi. Náhle měla Maja nepříjemný pocit, že celý projekt nezávislosti nebyl nic víc než sen, jakási kompenzační fantazie věkem sešlých a unavených přežívajících pohrobků ztracené věci.

"Víte, proč k tomuto vstupu bezpečnostních sil došlo?" řekla, dívajíc se zlostně na Saxe. "Způsobily to ty velké sabotáže."

Sax nedal nijak najevo, že by ji slyšel.

Vlad řekl: "Je velmi zlé, že jsme se nedokázali dohodnout na nějakém plánu akcí tehdy v Dorsa Brevia."

"Dorsa Brevia," řekla Maja pohrdavě.

"Byl to dobrý nápad," řekla Marina.

"Možná. Ale bez plánu akcí, který by odsouhlasili všichni, byly ty ústavní věci jen-" Maja mávla rukou. "Stavba na písku. Dětská hra."

"Představa byla taková, že každá skupina udělá, co bude považovat za nejlepší," řekl Vlad.

"To byla představa z jednašedesátého," poukázala Maja. "A teď, když Kojot a ostatní radikálové začali guerillovou válku, jsme všichni znovu zpátky rovnou v jednašedesátém."

"A co myslíš, že bychom měli dělat?" zeptala se ji Uršula zvědavě.

"Měli bychom to převzít sami! Vypracujeme plán, rozhodneme, co dělat. Rozšíříme ho v podzemí. Pokud za to nepřevezmeme odpovědnost, pak cokoli, co se stane, bude naše chyba."

"O to se pokoušel Arkadij," poukázal Vlad.

"Arkadij se aspoň pokusil! My bychom měli stavět na tom, co bylo v jeho práci dobré!" Krátce se zasmála. "Nikdy jsem si nemyslela, že uslyším sama sebe, jak něco takového říkám. Ale měli bychom pracovat s bogdanovisty, a pak s každým jiným, kdo se připojí. Musíme převzít vedení! Jsme První stovka, jsme ti jediní s dostatečnou autoritou, abychom to mohli dokázat. Sabishané nám pomohou, a bogdanovisté půjdou s námi."

"Potřebujeme taky Praxis," řekl Vlad. "Praxis a Švýcarsko. Musí to být spíš převrat než všeobecná válka."

"Praxis chce pomoci," soudila Marina. "Ale co radikálové?"

"Musíme je donutit," řekla Maja. "Odříznout je od zásob, převzít jejich členskou základnu-"

"To povede k občanské válce," namítla Uršula.

"No dobře, ale musíme je zastavit! Jestli začnou vzpouru příliš brzy a metanárodní společnosti se na nás vrhnou dříve, než budeme připraveni, zničí vás. Všechny ty jejich nekoordinované útoky je třeba zarazit. K ničemu nevedou, jen ke zvyšování stavů bezpečnostních sil, a to nám situaci pouze komplikuje. Takové akce jako vychýlení Deimosu z jeho oběžné dráhy jenom zdůrazňují naši přítomnost, aniž by se jimi dosáhlo čehokoli jiného."

Sax, stále pozorující kachny, řekl svým zvláštním, zpěvavým způsobem: "Existuje sto čtrnáct tranzitních lodí Země-Mars. Čtyřicet objektů na oběžné dráze kolem Marsu. Nový Clarke je plně bráněná kosmická stanice. Z Deimosu se mohlo stát totéž. Vojenská základna. Plošina pro zbraně."

"Byl to prázdný měsíc," zavrčela Maja. "Pokud jde o ty prostředky na oběžné dráze, ve vhodný čas si s nimi budeme muset poradit."

Znovu se zdálo, že si Sax nevšiml, že mluvila.

Marina řekla: "Musí to být záležitost dekapitace, jak říkali Nadja, Nirgal a Art v Dorsa Brevia."

"Porozhlédneme se, jestli dokážeme najít ten krk," pronesl Vlad suše.

Maja, která pociťovala vůči Saxovi stále větší hněv, řekla: "Každý bychom si měli vybrat jedno velké město a zorganizovat tam lidi do sjednoceného odboje. Já se chci vrátit do Hellas."

"Nadja a Art jsou v South Fosa," řekla Marina. "Ale budeme potřebovat, aby se k nám připojili všichni z První stovky, aby to fungovalo."

"Z Prvních třiceti devíti," pronesl chmurně Sax.

"Potřebujeme Hiroko," napadlo Vlada, "aby vtloukla do Kojota trochu rozumu."

"To nedokáže nikdo," zasmála se Marina. "Ale Hiroko potřebujeme. Půjdu do Dorsa Brevia a promluvím s ní, a pokusíme se udržet pod kontrolou jih."

"Problém není v Kojotovi," řekla Maja.

Sax vzhledl a zamrkal na Vlada. Maji si stále nevšiml, ačkoli diskutovali o jejím plánu. "Integrované řízení moru," řekl.

"Mezi plevelem vypěstujete odolnější rostliny. A pak ho ty odolnější rostliny vytlačí. Já si vezmu Burroughs."

Maja, rozzuřená, že ji Sax pohrdá, vstala a začala se procházet kolem jezírka. Na protějším břehu se zastavila a rukama sevřela zábradlí. Zamračeně se dívala na skupinu naproti ní, sedící na lavičkách jako penzisté klábosící o jídle, nemocech, počasí a posledním šachovém turnaji. Zatracený Sax, k čertu s ním! Tu Phyllis ji bude mít za zlé navěky, tu zvrácenou děvku Náhle uslyšela jejich hlasy, slabé, ale jasné. Hned za cestou byla stáčekující se keramická zeď, a vzhledem k tomu, že stěna stála skoro přesně naproti nim, fungovala zjevně jako nějaká šeptající galerie.

"Je hrozná škoda, že Arkadij nepřežil," říkal Vlad. "Mnohem lépe bychom vyšli s bogdanovisty."

"Ano," odpověděla Uršula. "On a John. A taky Frank."

"Frank," řekla Marina pohrdavě. "Kdyby nezabil Johna, nic z tohohle by se bylo nestalo."

Maja jen zamrkala.

"Cože?" vykřikla bez přemýšlení. Malé postavy na druhé straně jezírka sebou trhly a pohlédly na ni. Pustila se zábradlí a rozběhla se klopýtavě kolem jezírka.

"Co tím čertu myslíš?" zařvala na Marinu, když k nim doběhla.

Vlad a Uršula jí vyšli vstříc několik kroků od lavičky, na níž Marina seděla, a zasmušile hleděli stranou. Maja se mezi nimi prodrala k Marině. "Co tím myslíš, když říkáš takové zvrácenosti?" zařvala znovu, až jí v hrdle zabolet vlastní hlas.

"Proč? Proč? Johna zabili Arabové, to ví každý!"

Marina s podivným výrazem zavrtěla hlavou a zadívala se k zemi.

"No?" vykřikla Maja.

"To se tak prostě říkalo," řekl za ní Vlad. "V těch letech udělal Frank spoustu věcí proto, aby podkopal Johnovu pozici, a ty víš, že je to pravda. Jsou lidé, kteří říkají, že muslimské bratrstvo poštal proti Johnovi on, to je všechno."

"Pcha!" řekla Maja. "Všichni jsme se spolu hádali. To nic neznamená!"

Pak si všimla, že se Sax dívá přímo na ni - konečně, teď když byla rozzuřená - se zvláštním výrazem, studeným a nečitelným. Byla v tom pohledu obžaloba nebo touha po pomstě - nebo co? Křičela rusky, a ostatní jí v tomto jazyce odpovídali, a ona nepředpokládala, že Sax rozumí rusky. Možná byl jen zvědavý, co se děje. Ale v tom utkvělém pohledu byla antipatie - jako by potvrdzoval to, co říkala Marina - slova, která se do ní zadírala jako hřebík. Maja se otočila a utekla.

* * *

Dorazila ke dveřím svého pokoje, aniž by si pamatovala, že přešla celé Sabishi, a vrhla se dovnitř jako do náruče své matky, ale v té krásné, prosté dřevěné místnosti se těsně před postelí zarazila, ořesená vzpomínkou na jinou místnost, jež se z lůna změnila na past, která ji měla uvěznit... žádné odpovědi, žádný únik... Po chvíli si uvědomila výraz na své tváři, jako na nějakém zarámovaném portrétu - staré, uštvané, zarudlé oči podmalované kruhy, jako oči ještěra. Bylo jí z toho obrazu na zvracení. To bylo ono - jako tehdy, když zachytila pohled svého černého pasažéra na Aresu, Kojota: šok, který nebyl halucinací, nýbrž realitou.

A tak tomu mohlo být i se zprávou o Frankovi a Johnovi.

Snažila se vzpomenout si na to. Snažila se, seč mohla, vzpomenout si na Franka Chalmerse, skutečně si na něho vzpomenout. Mluvila s ním tu noc v Nikosii, v celkem bezvýznamné srážce. Frank se jako vždycky choval dotčeně a odmítavě... Byli spolu i v té chvíli, kdy John upadl do bezvědomí a byl otažen na farmu, aby tam zemřel. Frank přece nemohl...

Ale samozřejmě existovali náhradníci. Vždycky jste mohli zaplatit lidem, aby jednali za vás. Ne že by Arabové měli zájem o peníze. Ale pýcha, čest - čestný dluh, nebo nějaké politické něco za něco, na takovou měnu byl Frank Chalmers odborník.

Jenže si z těch let dokázala vzpomenout na tak málo podrobností. I když se nutila na tyto vzpomínky soustředit, bylo děsivé, jak málo se jí vybavovalo. Fragmenty, okanziky, jen útržky celé civilizace. Kdysi byla tak rozzlobená, že srazila ze stolu šálek s kávou. Ano, ale kde to bylo, kdy a s kým? Tím si nebyla jistá. "K čertu!" vykřikla mimovolně. Její utahaná, prastará tvář v zrcadle ji náhle znechutila svou patetickou, plíživou bolestí. Tak ošklivá. A kdysi dávno byla krasavice, byla na to pyšná, a používala svou krásu jako skalpel. Teď... hm, její vlasy v posledních letech změnilly barvu z čistě bílé na matně šedivou. Během její poslední omlazovací kúry se nějak změnilly. A teď ještě řídly, proboha, a to pouze na některých místech, zatímco na jiných ne. Nechutné. A to byla kdysi kráska. Ta jestřábí, panovačná tvář - a teď - Jako kdyby baronesa Blixenová, za svého mládí také vzácná krasavice, dostala od Isaka Dinesena syfilis, a potom žila ještě celá staletí po tom, jako nějaký upír nebo zombie - jako zdevastovaný ještěr, 130 let stará, šťastné narozeniny, šťastné narozeniny.

Přistoupila k umývadlu a odstrčila stranou zrcadlo, pod nímž se nacházela malá lékárníčka. Nahoře ležely nůžky na nehty. Někde na Marsu se nůžky na nehty vyráběly, nepochybně z hořčíku. Vzala si je, natáhla jeden pramen vlasů z hlavy, až to zaboletlo, a ustříhla si ho těsně u lebky. Nůžky byly tupé, ale když přitlačila, jakž takž fungovaly. Musela být opatrná, aby se nestříhla do kůže, nepatrný zbytek marnivosti ji ještě neopustil. Byla to dlouhá a bolestivá práce. Ale v jistém smyslu uspokojující, když byla tak metodická, tak destruktivní.

Trvala dobře hodinu. Když s ní skončila, dívala se už jen na přízračnou tvář v zrcadle. Bezpohlavní výraz ve vysušené tváři - z orlice se stal vypelichaný sup. Zděšeně na sebe hleděla.

* * *

Zaklepám na dveře ji přimělo vyskočit. Pak zaváhala, pojednou váhajíc a snad i vyděšená. Druhá část jejího vědomí však zachrptěla: "Pojďte dál."

Dveře se otevřely. Byl to Michel. "No?" zeptala se. Zírala na něho a cítila se jako nahý.

Polkl a přikývl. "Krásná jako vždy."

Odfíkla si. "Někdy, víš, bych chtěla přestat být Tojotovovou. Už jsem tím unavená, a taky vším, co jsem kdy udělala."

Michel se posadil vedle ní. "Nakonec jsme se uzamkli sami v sobě. Tuto cenu člověk platí za to, že myslí. Ale co bys byla raději - trestankyně nebo idiot?"

Maja potřásla hlavou. "Byla jsem v parku s Vladem, Uršulou, Marinou, a Saxem, který mě nenávidí - na tom nakonec nezáleží - ale když jsme se snažili vzpomenout si na minulost, všichni jsme si pojednou připadali, že jsme někde strašně mimo."

"To se stalo spoustě lidí," řekl Michel, a vzal ji za ruce.

"Máš potíže s pamětí?" Maja se otřásla. "Někdy mám dojem, že zapomenu všechno." Kysele se zasmála. "Možná to

znamená, že jsem raději vězeň než idiot, abych odpověděla na tvou otázku. Jistě, ty nejsi zatížený minulostí. Nemáš minulost, ale to vůbec nic neznamená. Když zapomínáš, jsi od minulosti osvobozen, ale to taky nic neznamená. Takže není úniku," - rozplakala se - "zapomenout nebo si pamatovat, ale pořád to bude stejně bolet."

"Problémy s pamětí jsou v našem věku běžné," řekl Michel jemně. "Zvláště pokud jde o střednědobé vzpomínky, tak říkají. Existují určitá cvičení, která pomáhají."

"Nejsem žádný svalovec."

"Ano. Ale zdá se, že paměť a zpětné vybavování se posilují používáním. A samotný akt vzpomínání zjevně posiluje samotné vzpomínky. Dává to smysl, když se nad tím zamyslíš. Synapse fyzicky posílené nebo nahrazené, nebo tak něco."

"No ale - když nedokážeš čelit tomu, na co si vzpomeneš -och, Micheli-" Zhluboka se nadechla. "Řekli - Marina řekla, že Frank zavraždil Johna. Řekla to vlastně těm ostatním, když si myslela, že ji nemohu slyšet, a řekla to tak, jako by to bylo něco, co všichni vědí!" Stiskla mu rameno a zatřásla jím. "Řekni mi pravdu, Micheli! Je to pravda? To je to, co si vy všichni myslíte, že se stalo?"

Michel zavrtěl hlavou. "Nikdo neví, co se stalo."

"Já jsem tam byla! Byla jsem tu noc v Nikosii, a oni ne! Byla jsem s Frankem, když se to stalo! Neměl o tom ani potuchy, přísahám!"

Michel se na ni úkosem podíval, dost nejistě, a ona řekla: "Nedívej se na mě tak!"

„Já se tak nedívám, Majo, určitě ne. Nic tím nemyslím. Musím ti říct všechno, co jsem slyšel, a snažím se si na to sám vzpomenout. Byly různé pověsti - všechny možné - o tom, co se té noci přihodilo. Pravda je, že někteří lidé říkají, že se Frank do něčeho zapletl. Nebo že byl ve spojení s těmi Araby, kteří zabili Johna. Že se setkal s někým, kdo byl příštího dne taky zabit, a tak podobně."

Maja se rozplakala a položila si hlavu na Michelovo rameno. "Nevydržím to. Když nevím, co se stalo... jak si můžu na něco vzpomenout? Jak o těch věcech vůbec můžu přemýšlet?"

Michel ji objal a konejšivě jí masíroval svaly na zádech. "No tak, Majo."

Trvalo dost dlouho, než se znovu posadila a umyla si tvář, vyhýbajíc se pohledu do zrcadla.

Michel ji znovu vzal za ruku. "Snad bych ti mohl pomoci, aby sis vzpomněla. Aby sis mohla pátrat dál, víš? Aby sis přečetla o Johnovi a Frankovi. Teď už o tom samozřejmě existují celé knihy. A aby ses mohla zeptat ostatních lidí, kteří byli v Nikosii, zvláště těch Arabů, kteří viděli Selíma al-Hayiliho předtím, než zemřel. Něco takového. Poskytlo by ti to určitou sebekontrolu. Nebylo by to vzpomínání v pravém slova smyslu, ale ani zapomínání. Nejsou to jen dvě podivné alternativy, jak by se mohlo zdát. Musíme vzít v úvahu tvou minulost. Musíme z ní učinit součást toho, čím jsme nyní, určitým aktem imaginace. To je tvůrčí, aktivní činnost. Není to jednoduchý proces. Ale znám tě, a vím, že jsi lepší, když jsi aktivní, když máš nad vším určitou, třeba malou kontrolu."

"Nevím, jestli to dokážu," řekla. "Nedokážu vydržet nevědět, ale bojím se vědět. Nechci to vědět, zvláště jestli je to pravda."

"Uvidíme, jaký budeš mít pocit," navrhl Michel. "Vzhledem k tomu, že jsou obě možnosti bolestné, možná bys dala přednost té alternativě."

"Ano." Znovu se podívala do zrcadla na druhé straně pokoje. Vypadalo to, jako by na ni hleděl masový vrah.

"Panebože, já jsem tak ošklivá," řekla, a pocítila akutní nával ke zvracení.

Michel vstal, a přešel k zrcadlu. "Existuje něco, čemu se říká tělesná dysmorfická porucha," řekl. "Souvisí s obsesivněkonvulzivními poruchami, a s depresí. Už dávno jsem si na tobě všiml příznaků deprese."

"Mám dnes narozeniny."

"Aha. Nu, to se dá léčit."

"Narozeniny?"

"Tělesná dysmorfická porucha."

"Ale já nechci brát žádné prášky."

Přehodil přes zrcadlo ručník a podíval se na ni. "Co tím myslíš? Tohle může být prostě nedostatek serotoninu. Nějaký biochemický nedostatek. Nemoc. Není to nic, za co by ses měla stydět. Na to všechno jsou léky."

"Budu o tom uvažovat."

"A žádná zrcadla."

"Nejsem dítě!" zavrčela. "Vím, jak vypadám!" Vstala a strhla ručník ze zrcadla.

Michel pokrčil rameny, a mírně se usmál, sám pro sebe.

Potřásla hlavou. "Tak jo. Začni něco dělat, říkáš." Na okamžik se nad tím zamyslela. "Za této situace dávám přednost akci před alternativami." Pověděla mu o nových zprávách z jihu a o návrzích, které přednesla ostatním. "Ti mě tak serou. Čekají jen na nějakou katastrofu, aby mohli začít znovu. Všichni s výjimkou Saxe, ale ten je jako utržený vagón, se všemi těmi svými sabotážemi, o kterých se s nikým nedomlouvá, snad leda s těmi blázný, co jdou s ním - my musíme udělat něco koordinovaného!"

"No dobře," řekl. "Souhlasím. Máš pravdu."

Podívala se na něho. "Pojedeš se mnou do Hellas Basin?"

"Jo," řekl. "Musím tady ještě něco dodělat, ale to nebude trvat dlouho. Jen pár týdnů." Usmál se. Pochopila, že ji má rád, nejen jako přítel nebo terapeut, ale i jako mileneček. A přesto se k ní choval odtazně, jako lékař. Měla tedy pořád přítele.

"Takže se mnou ještě dokážeš vydržet, i když vypadám takhle."

"Och, Majo." Zasmál se. "Jsi stále krásná, díky Bohu." Objal ji, pak ustoupil a prohlížel si ji. "Je to trochu drsná změna, ale bude fungovat." Odstrčila ho. "A nikdo mě nepozná."

"Nikdo, kdo tě nezná." Vstal. "Nemáš hlad?"

"Jo. Jen se převléknu."

Sedl si na postel a pozoroval ji, starý kozel. Její tělo bylo stále lidské, a i v tomto věku demonstrativně ženské. Mohla přijít k němu a přitisknout mu prs ke tváři, a on by sál jako dítě. Místo toho se oblékala, protože se cítila psychicky na dně a teprve se od něho začínala odrážet; něco jako zimní slunovrat pro pravěké lidi, chvíle úlevy, kdy zjistili, že se k nim slunce znovu vrátí, jednoho dne. "Bude to v pořádku," řekl Michel. "Potřebujeme, abys nás zase vedla, Majo. Chápeš, máš autoritu. Přirozenou autoritu. A je třeba naší práci rozšířit, a ty by ses měla soustředit na Hellas. Velmi dobrý plán. Ale chápeš - bude to chtít něco víc."

Přetáhla si přes hlavu svetr a překvapeně na něho pohlédla. Zvedl varovně ukazováček. "Tvůj hněv pomůže, ale sám o sobě nestačí. Frank se taky stále hněval, vzpomínáš? A víš, kam ho to dovedlo. Musíš bojovat nejen proti tomu, co nenávidíš, ale i za to, co miluješ, chápeš? Musíš proto přijít na to, co miluješ. Musíš si na to vzpomenout, nebo si to vytvořit."

"Ano, ano," řekla, náhle rozčilená. "Miluji tě, ale teď sklapni." Zvedla panovačně bradu. "Pojďme se najíst." Vlak ze Sabishi do Burroughs se skládal pouze z malé lokomotivy a tří osobních vagónů. Maja jimi prošla až k posledním sedadlům v zadním voze. Lidé jí sice věnovali jistou pozornost, ale jen krátkou. Zdálo se, že její ostříhané vlasy nikoho nezneklidňují. Většinu cestujících koneckonců tvořily ženy z Marsu, oblečené v pracovních kobaltových nebo světle zelených kombinézách, také staré a nesoucí stopy ultrafialového záření; prostě staré mart'anské veteránky, které zde byly od začátku a všechno to zažily, připravené dohnat vás k slzám historkami o prашných bouřích a zaklíněných dveřích přechodových komor.

Nu, tím lépe. Nebylo by dobré, kdyby lidé místo toho šťouchali jeden do druhého a vykřikovali: Je tady Tojtoťová! Přesto se stále nemohla ubránit tomu, aby se necítila ošklivá a zapomenutá. Což bylo pitomé. Potřebovala být zapomenuta. A ošklivost tomu napomáhala; svět chce na ošklivost zapomínat.

Usadila se na sedadle a zahleděla se před sebe. Sabishi zjevně navštívil kontingent terránských japonských turistů. Všichni seděli na předních sedadlech vozu, klábosili a svými kamerami zaznamenávali každou minutu této své životní cesty

Vlak se zvolna rozjel, a ocitli se venku. Sabishi se za nimi změnilo v malou kopuli uprostřed kopců. Jejich severní svahy byly zasněžené sněhem z prvních podzimních bouří a slunce se odráželo v ledových zrcadlech jezírek, kolem nichž projížděli. Nízké zakrslé stromy vycházely ze svých předchůdců na Hokkaidu. Šlo vlastně o soubor zahrad složených z bonsajů.

Japonským turistům se toto prostředí přirozeně zdálo kouzelné. Ačkoli byli možná noví imigranti z Burroughs, udělali si výlet sem, aby navštívili místo prvního přistání Japonců, jako by si doma udělali výlet z Tokia do Kjóta. Nebo to možná byli domorodci, a Japonsko nikdy neviděli. Mohla by to určit, kdyby je viděla chodit, ale na tom nezáleželo.

Trať vedla severně od kráteru Jarry-Desloges, který zvenku vypadal jako velká, okrouhlá mísa. Jeho rampa byla zasněžená a porostlá stromy, lišejníky, vřesem a alpskými květinami. Kráter se nad nimi tyčil jako červená skála, zaplavená duhovým příbojem. Maja se při tomto pohledu cítila poněkud ohromeně. Sníh, lišejníky, vřes, borovice: věděla, že se svět změnil, zatímco se skrývala pod polární čepičkou - i to, že byl předtím svět jiný, a ona že žila ve skalním světě a zažila všechny ty dramatické události. Ale bylo tak těžké najít s čímkoli z toho spojení. Buď si vzpomenout, nebo něco aspoň cítit. Zavřela oči a pokusila se uvolnit.

Nevzpomínala si však na žádné konkrétní události, vybavilo se jí spíš jakési kompozitum: Frank Chalmers, hněvivě hrozící, nebo se posmívající či vybuchující. Michel měl pravdu. Frank byl rozhněvaný muž. A přece to nebylo všechno. O tom věděla možná více než kdokoli jiný, viděla ho i v míru a pokoji, a když ne to, tak přinejmenším šťastného. Nebo něco podobného. Zraněného od ní, dělajícího si o ni starosti, milujícího ji, to všechno viděla. A zuřivě na ni křičícího, pro nějakou malichernost, nebo vůbec pro nic za nic. To určitě taky zažila. Protože ji miloval.

Ale jaký byl ve skutečnosti? Nebo spíš proč byl takový? Bylo toho tak málo, co věděla o jeho životě předtím, než se setkali. Jeho život v Americe, vtělení, které nikdy nepoznala. Potkala toho mohutného tmavého muže v Antarktidě - i tato osoba pro ni byla téměř ztracená, překrytá vším tím, co se stalo na Aresu, a potom na Marsu. Ale předtím nic, nebo skoro nic. Vedl NASA, rozběhl program Marsu, nepochybně stejně rozvratným stylem, jako předváděl v pozdějších letech. Byl krátce ženatý, nebo aspoň měla pocit, že si něco takového vybavuje. Jaké to asi bylo? Chudák ženská. Maja se usmála. Ale pak znovu uslyšela Marinin hlas: "Kdyby nezabil Johna," a otfásla se. Podívala se na počítač na klíně. Japonští turisté v přední části vozu začali zpívat, zjevně nějakou pijáckou písničku, protože mezi nimi kolovala láhev. Jarry-Desloges už byl za nimi, a teď klouzali kolem oválné propadliny Sink. Tato proláklina byla hojně zaplněna krátery, a v každém z těchto prstenců existovala určitá oddělená ekologie. Bylo to jako dívat se do vybombardovaného květinářství.

Vytřukala na počítači heslo Chalmers.

Obrazovku zaplavila nekonečná bibliografie: články, interview, knihy, videozáznamy, celá knihovna jeho komuniké Zemi, další knihovna jeho komentářů, diplomatických, historických, biografických, psychologických, psychobiografických

- historie, komedie a tragédie, v každém médiu, zjevně i v opeře.

Zděšeně počítač vypnula. Po pár minutách hlubokého oddechování ho znovu zapnula a navolila tento soubor. Protože nedokázala snést pohled na video nebo obrázky, vyhledávala nejkratší tištěné biografické články z populárních magazínů, a namátkou je začala číst.

* * *

Narodil se v Savannah, v Georgii, v roce 1976, a vyrostl v Jacksonville na Floridě. Když mu bylo sedm, jeho rodiče se rozvedli, a potom žil většinou se svým otcem v apartmá nedaleko Jacksonville Beach, v oblasti levných štukovaných

plážových domků postavených někdy ve čtyřicátých letech. Jeho otec se třikrát připojil k "Anonymním alkoholikům". Občas žil také s tetou a strýcem v blízkosti centra, jemuž dominovaly velké mrakodrapy pojišťovacích společností. Když mu bylo osm, jeho matka se přestěhovala do Iowy. Vedl projekt, jak očistit řeku St. Johns od nežádoucích rostlin, které ji dusily.

Frank byl přijat na Harvard, ale po roce přešel na MIT, kde graduoval ze strojírenství a z astronomie. Čtyři roky žil sám v místnosti nad garáží v Cambridge, a dochovalo se o něm jen velmi málo informací; zdálo se, že ho tehdy znalo jen málo lidí. "Bostonem prošel jako duch."

Když vystudoval, vzal práci u National Service Corps ve Fort Walton Beach na Floridě, a tam pronikl na celonárodní scénu. Vedl jeden z neúspěšnějších programů civilních prací, budující ubytování pro emigranty z Karibiku, kteří sem přicházeli přes Pensacolu. Zde ho poznaly tisíce lidí, alespoň po pracovní stránce. "Všichni se shodují, že to byl inspirující vůdce, oddaný imigrantům, který neúnavně pracoval na jejich integraci do americké společnosti." Někdy v těchto letech se oženil s Priscillou Jonesovou, krásnou dcerou z přední pensacolské rodiny. Lidé hovořili o politické kariéře. "Byl na vrcholu světa!"

Pak v roce 2004 NSC ukončil svou činnost, a on se roku 2005 zapojil do programu výcviku astronautů v Huntsville, v Alabamě. Téhož roku se jeho manželství rozpadlo. V roce 2007 se stal astronautem, a rychle přešel do pozice "letové správy". Jeden z jeho nejdelších kosmických pobytů trval šest týdnů, na americké vesmírné stanici, kde byl sám s další vycházející hvězdou, Johnem Boonem. Roku 2015 se stal ředitelem NASA, zatímco Boone kapitánem vesmírné stanice. Chalmers s Boonem společně prosadili u americké vlády projekt "Mars-Apollo", a když Boone provedl v roce 2020 první přistání, oba se připojili k První stovce, a roku 2027 odletěli na Mars.

* * *

Maja se dívala na jasná černá písmena latinské abecedy. Ty články měly něco do sebe, o tom nebylo pochyb. Chlapec bez matky, s otcem, který pil, tvrdě pracující mladý idealista usilující o vysoké mety, a pak přicházející během jednoho roku o práci i manželství; na ten rok 2005 by stálo za to se podívat podrobněji. Potom se to už zdálo dost jasné, představující přesně to, co znamenalo být astronautem, ať už v NASA či v Glavkosmu. Krátké zprávy z tohoto období už korespondovaly s tím Frankem, kterého znala. Ne, bylo to právě jeho dětství a mládí, kde bylo těžké si představit, že to byl opravdu Frank.

Znovu na obrazovce vyvolala index a prošla seznamem jeho životopisných materiálů. Byl tam článek nazvaný: "Nesplněné sliby: Frank Chalmers a National Service Corps". Maja vytukala příslušný kód, a na obrazovce se objevil text. Procházela jím, dokud nenarazila na jeho jméno.

Jako mnoho lidí se základními strukturálními problémy ve svých životech, Chalmers překlenul roky svého pobytu v Pensacole neúnavnou aktivitou. Když neměl čas na odpočinek, neměl ani čas přemýšlet. Toto pro něho byla úspěšná strategie už na vysoké škole, když kromě svých běžných studijních povinností pracoval dvacet hodin týdně na programu boje proti negramotnosti. A v Bostonu jeho neúnavná pracovitost způsobila, že ho kolegové nazývali "neviditelný muž". O tomto období jeho života víme méně než o kterémkoli jiném. Existují nezaručené zprávy, že tu první zimu v Bostonu přežíval ve svém autě, a koupat se chodil do lázní v univerzitní tělocvičně. Jeho adresu jsme získali, až když si zajistil přístup na MIT-

Maja postupovala rychle dál, klik, klik.

Jižní výběžek Floridy byl na počátku dvacátého prvního století jednou z nejchudších oblastí se silnou karibskou populací, uzavřený vojenskými základnami a stíhaný četnými hurikány. "Máte pocit, jako byste pracovali někde v Africe," řekl jeden z pracovníků National Service Corps. Tyto tři roky nám poskytly nejúplnější pohled na Chalmerse jako na sociální stvoření, když zajistil granty na rozšíření programu zaměstnanosti, který měl nesmírný dopad na celé pobřeží, protože pomohl tisícům lidí získat po posledním hurikánu alespoň provizorní ubytování. Rekvalifikační programy naučily ty lidi vybudovat si své vlastní domovy, a pomohly zvýšit šance jejich uplatnění kdekoli. Tyto programy byly mezi těmi, jichž se týkaly, nesmírně populární, ale existovala proti nim i opozice ze strany místních podnikatelů. Chalmers byl tudíž kontroverzní osobou, a během prvních let nového století se často objevoval v místních médiích, kde tento program nadšeně hájil. V úvodníku pro Fort Walton Beach Journal napsal: "Zcela zjevné řešení je věnovat tomuto problému veškerou naši energii, a pracovat na něm jako na systémovém problému. Musíme postavit školy, abychom naše děti naučili číst, a mohli je poslat, aby se z nich stali lékaři, aby nás léčili, a právníci, aby nás chránili. Musíme si vybudovat své vlastní domovy a své vlastní farmy, a sami se uživit."

Výsledky v Pensacole a ve Fort Walton Beach přinesly místní odbočce NSC větší granty z Washingtonu, a další granty od ostatních korporací, které se na projektu podílely.

Na vrcholu své aktivity, v roce 2004, zaměstnával NSC v Pensacole 20 000 lidí, a byl jedním z hlavních faktorů, které měly zásluhu na tom, čemu se říkalo "Renesance Zálivu". Zdálo se, že Chalmersovo manželství s Priscillou Jonesovou, dcerou ze staré, bohaté rodiny z Panama City, symbolizuje tuto novou syntézu chudých a privilegovaných na Floridě, a ti dva byli přibližně dva roky ve společnosti na pobřeží Zálivu prominentním párem.

Toto období ukončily volby v roce 2004. Náhlé zrušení NSC bylo jedním z prvních činů nové administrativy. Chalmers strávil dva měsíce ve Washingtonu před různými podvýbory Sněmovny reprezentantů a Senátu, kde se snažil napomoci přijetí deklarace obnovující tento program. Deklarace by byla prošla, ale dva demokratičtí senátoři za stát Florida a kongresman z Pensacoly ji nepodporovali, a Kongres nedokázal překonat exekutivní veto. NSC "ohrožoval tržní síly," prohlásila nová administrativa, a to byl konec.

Pro Franka Chalmerse to znamenalo předěl. Stáhl se do soukromí, z něhož se v mnoha ohledech, už nikdy nevynořil. Jeho manželství nepřežilo stěhování do Huntsville, a Priscilla se brzy znovu provdala za rodinného přítele, kterého znala ještě před příchodem Chalmerse. Ve Washingtonu Chalmers vedl prostý, střízlivý život, a zdálo se, že jeho hlavním zájmem je NASA. Díky svým úspěchům byl slavný, ale nikdo v NASA nebo kdekoli ve Washingtonu netvrdil,

že ho zná dobře. Jeho obsesivní přehnané plánování všeho znovu posloužilo jako maska, za níž se idealistický sociální pracovník z pobřeží Zálivu ztratil.

Nějaký zmatek v přední části vozu přiměl Maju vzhlednout. Japonci vstávali a sundávali svá zavazadla. Nyní bylo jasné, že to jsou domorodci z Burroughs, většinou kolem dvou metrů vysocí mládenci se zářivými úsměvy a stejně zářivými černými vlasy. Gravitace, strava nebo cokoli, lidé narození na Marsu byli stále vyšší. Tato skupina Japonců připomínala Maje ektogeny v Zygote, ty zvláštní děti, které vyrostly jako plevel... Teď se rozptýlily po celé planetě, celý ten malý svět odešel, stejně jako všechny ostatní před ním.

Maje sklouzla po tváři nepřijemná grimasa, a z náhlého popudu přešla na svém počítači rychle k obrazové příloze článků. Objevila fotografii Franka ve věku dvaceti tří let, na počátku jeho práce pro NSC: tmavovlasý mladík s bystrým, důvěřivým úsměvem, dívající se na svět, jako by mu byl připraven říct něco, co svět nevěděl. Tak mladý! Tak mladý a vědoucí. Při prvním pohledu si Maja myslela, že to byla nevinnost mládí, dívat se tak vědoucně, ale ta tvář ve skutečnosti nevypadala nevinně. Jeho dětství nebylo nevinné. Ale byl bojovník a objevil svou metodu, a vítězně obstál. Síla, která nemůže být poražena, to říkal jeho úsměv, nebo se jí to aspoň zdálo.

Ale nakopni svět, a zlomíš si nohu. Jak říkali na Kamčatce.

Vlak zpomalil a hladce zastavil. Byli ve Fournier Station, kde se trať ze Sabishi stýkala s hlavní tratí z Burroughs do Hellas.

Japonci z Burroughs se vyrojili z vagónu, a Maja vypnula svůj počítač a následovala je. Tuto stanici představovala pouze malá kopule jižně od Fournierova kráteru. Po jejích třech podlažích se pohybovaly houfy lidí, ve skupinách nebo jednotlivě. Většina z nich byla oblečená v běžných pracovních kombinézách, ale viděla zde i mnoho obleků obchodníků, uniform metanárodních společností nebo neformálních oděvů sestávajících z volných pantalonů, blůz a mokasínů.

Maje připadal pohled na tolik lidí poněkud znepokojující, a rychle prošla podél stánků a nacpaných kaváren. Nikdo jí nevěnoval ani pohled, takové staré, holohlavé mužatce. Postavila se do čela fronty, aby se dostala do příštího vlaku na jih. Přitom se znovu zamyslela nad tou Frankovou fotografií z článku. Byli skutečně někdy tak mladí?

V jednu hodinu přijel vlak od severu. Z místnosti vedle kavárny vyšli příslušníci bezpečnosti, a před jejich znuděným pohledem vložila zápěstí do přenosného kontrolního zařízení a nastoupila do vozu. Nová procedura, a jednoduchá, ale když se posadila, srdce jí divoce bušilo. Sabishané, s pomocí Švýcarů, zcela jasně porazili nový bezpečnostní systém Úřadu pro přeměnu. Ale stále měla důvod k obavám - byla Maja Tojtoťová, jedna z nejznámějších žen v historii, jeden z nejhledanějších zločinců na Marsu.

Nikdo z cestujících si jí však nevšímal. Koneckonců přinejmenším polovina z nich se zdála stejně stará jako ona, veteráni Marsu, kteří vypadali na sedmdesát a mohlo jim být dvakrát tolik, vrásčítí, šedovlasí, plešatí, ozářeni, obrýlení, rozptýlení mezi vysokými mladými domorodci jako podzimní listí na věčně zelené trávě. A tam mezi nimi - zdálo se jí, že tam sedí Spencer Jackson. Když ukládala svůj vak na polici nad hlavou, pohlédla na sedadlo o tři řady před sebou. Holá hlava jí moc neříkala, ale byla si docela jistá, že to je on. Smůla. V zásadě se lidé z První stovky (Prvních devětatřiceti) snažili nikdy necestovat společně. Ale možnost náhody existovala vždy.

Posadila se k oknu a uvažovala, co Spencer dělá. Když o něm slyšela naposled, vytvořili on a Sax ve višňacké moholi technologický tým, který pracoval na vývoji zbraní. S nikým o tom nemluvili, aspoň to tak říkal Vlad. Takže byl součástí toho Saxova šíleného nezákonného ekotážního týmu, přinejmenším do jisté míry. To na něho moc nevypadalo, a napadlo ji, zdali nepředstavoval ten umírněný vliv, kterého si v Saxových aktivitách nedávno všimla. Byla jeho cílem Hellas, nebo se vracel do jižních svatyní? Nu, na to nepříjde dřív než v Hellas, protože protokol vyžadoval, aby jeden druhého ignorovali, pokud nebyli v soukromí.

Takže Spencera ignorovala, pokud to byl on, a stejně tak i cestující, kteří ještě stále proudili do vozu. Sedadlo vedle ní zůstalo prázdné. Naproti přes uličku si sedli dva padesátníci v oblecích, podle vzhledu emigranti, zjevně cestující se dvěma podobnými muži, kteří seděli před ní. Když vlak vyjžděl ze stanice, diskutovali o nějaké hře, kterou všichni hráli. "Odpálil ho na míli daleko! Měl štěstí, že ho pak vůbec našel!" Zjevně golf. Američané, nebo něco takového. Šéfové metanárodních společností, kteří se patrně vypravili prohlédnout si něco v Hellas. Nezmnili se co. Maja vytáhla počítač a sluchátka. Navolila si Novou pravdu a sledovala malé obrázky z Moskvy. Bylo těžké soustředit se na hlasy, a to v ní budilo ospalost. Vlak klouzal k jihu. Reportér vyjadřoval politování nad narůstajícím konfliktem mezi Armscorem a Subarashim ohledně podmínek plánu rozvoje Sibíře. Byly to krokodýlí slzy, protože ruská vláda už léta doufala, že se jí podaří poštvat ty dva giganty proti sobě, a vytvořit tak aukční situaci pro sibiřská naftová pole, což by bylo lepší, než se střetnout s jednotnou frontou metanárodních společností diktující veškeré podmínky. Vlastně bylo překvapující, že ty dvě metanárodní společnosti takto porušily své zvyklosti. Maja neočekávala, že to potrvá dlouho; bylo v zájmu metanárodních společností držet spolu, aby si dostupné zdroje rozdělily, a ne aby o ně bojovaly. Pokud se spolu hašteřily, mohla se zhroutit křehká rovnováha moci mezi nimi, možnost, kterou si jistě uvědomovaly. Ospale se opřela a dívala se oknem na míjející krajinu. Nyní klouzali dolů do lapygia Sink a měli daleký výhled na jihozápad. Vypadal jako sibiřské rozhraní tajgy a tundry, jak je zobrazovali ve zprávách, které právě sledovala. Maja na chvíli usnula.

S trhnutím se probudila, s obrázkem Franka ve třidvaceti před očima. Přemýšlela ospale o tom, co četla, a snažila se to nějak poskládat dohromady. Ten otec, co ho přimělo přidat se třikrát k "Anonymním alkoholikům", a dvakrát (nebo třikrát) je opustit? A potom, jako kdyby to byla reakce na to, ten Frankův workoholismus, i když se ta práce zdála na Franka příliš idealistická. Sociální spravedlnost nebyla něco, v co by věřil ten Frank, kterého znala. Byl to politický pesimista, neustále se snažící zabránit tomu, aby se z horšího stalo to nejhorší. Kariéra řízení škod - nebo, pokud by tomu někdo věřil, osobního vzestupu. To byla nepochybně pravda. Ačkoli Maja měla pocit, že vždycky dychtěl po moci, aby mohl lépe řídit škody. Ale tyto dva motivy se od sebe nedaly oddělit, prorůstaly se navzájem jako mech a skála tady v Sink. Moc byla mnohostranná.

Kdyby jen Frank nezabil Johna... Pohlédla na počítač, zapnula ho a vytukala Johnovo jméno. Bibliografie byla nekonečná. 5146 vstupů. A to byl jen vybraný seznam. Frank jich měl nanejvýš několik set. Přešla do režimu indexu a vyhledala "Smrt".

Opět stovky vstupů! S pocitem chladu, a přece zpocená, Maja rychle procházela seznam. Bernské spojení, Muslimské bratrstvo, Mars především, UNOMA, Frank, ona, Helmut Bronski, Sax, Samantha; jen podle samotných titulů bylo zřejmé, že se zde vyskytují všechny možné teorie o jeho smrti. Samozřejmě. Teorie spiknutí byla ohromně populární, vždycky a navždy. Lidé chtěli, aby takové katastrofy znamenaly víc než individuální šílenství, a tak se po tom pídili. Znechucení nad všeobsáhlostí seznamu ji málem přimělo soubor uzavřít. Ale na druhé straně, možná se jen bála?

Otevřela jednu z mnoha biografií, a na obrazovce se objevila Johnova fotografie. Proběhl jí přízrak její staré bolesti, zanechávaje po sobě jakousi prázdnotu a zármutek bez emocí. Kliknutím vyvolala poslední kapitulu.

Nikosijské nepokoje byly ranou manifestací napětí v marťanské společnosti, které vzplanulo později v roce 2061. V minimálních ubytovacích prostorech žil už velký počet arabských techniků, v těsné blízkosti etnických skupin, s nimiž měli historické rozpory, a také blízko administrativního personálu, jehož lepší ubytování a cestovní privilegia byly očividné. Tato nestálá směs několika skupin přišla do Nikosie na oslavu věnování, a po několik dnů bylo město extrémně přeplněné.

Klik, klik.

Násilí nebylo nikdy uspokojivě vysvětleno. Jensenova teorie, že šlo o vnitroarabský konflikt, stimulovaný libanonskou osvobozeneckou válkou proti Sýrii, je nedostačující - byly rovněž dokumentovány útoky na Švýcary, stejně jako mnoho nahodilého násilí, a to všechno nelze vysvětlit v pojmech samotného vnitroarabského konfliktu.

Úřední záznamy z té noci v Nikosii stále ponechávají vypuknutí konfliktu zahalené rouškou tajemství, řada zpráv se zmiňuje o přítomnosti agenta provokatéra, který však nebyl nikdy identifikován.

Klik, klik.

O půlnoci, na počátku kritické doby, byl Saxifrage Russell v kavárně ve středu města, Samantha Hoyleová na věži městské zdi, a Frank Chalmers a Maja Tojtořová se setkali v západním parku, kde předtím probíhaly projevy. Venku v medině už vypukly boje. John Boone se vydal po ústředním bulváru, aby zjistil, co je to za výtržnost, a totéž udělal z druhé strany Sax Russell. Přibližně deset minut před kritikou chvíli byl Boone napaden skupinou tří až šesti mladých mužů, někdy identifikovaných jako "Arabové". Boone byl sražen k zemi a odveden do mediny dříve, než mohl kterýkoli ze svědků zareagovat, a pozdě zahájené pátrání po něm neobjevilo ani stopy. Až ve 12:27 byl objeven větší skupinou pátračů na městské farmě a byl odtud dopraven do nejbližší nemocnice na Kyperském bulváru. Russell, Chalmers a Tojtořová ho pomáhali nést -

Nějaký rozruch ve voze Maju znovu odvedl od textu. Byla zpocená a trochu se třásla. Některé vzpomínky se nikdy skutečně neztratily, bez ohledu na to, jak jste je potlačovali: proti své vůli si Maja přesně vzpomínala na sklo na ulicích, nějakou postavu ležící na zádech na trávě, zmatený výraz na Chalmersově tváři, ten tak odlišný zmatek na Johnově tváři.

Ale tam, v přední části vozu, byli nějací úředníci, a pomalu šli střední uličkou. Kontrolovali ID, cestovní doklady, a v zadní části vozu stáli další dva.

Maja vypnula počítač. Pozorovala tři policisty kráčející vozem a cítila v celém těle prudký tep. Tohle bylo nové, nikdy předtím to neviděla, a zdálo se, že ostatní ve voze také ne. Ve voze to zašumělo a všichni se dívali. Kdokoli ve voze mohl mít neregulární ID, a tato skutečnost mezi nimi vyvolala určitý druh tiché solidarity. Všechny oči se soustředily na policisty.

Ti tři policisté si toho nevšímali, a skoro se zdálo, že si moc nevšímají ani lidí, které kontrolují. Žertovali mezi sebou, bavíce se o restauracích v Oděse, a šli od řady sedadel k řadě jako průvodčí. Gesty vyzývali lidi, aby vložili zápěstí do malé čtečky, pak krátce zkontrolovali výsledek a několik sekund porovnávali tváře lidí s fotografiemi na jejich ID.

Přistoupili ke Spencerovi, a Majino srdce se rozbušilo ještě víc. Spencer (jestli to byl Spencer) jen zvedl ruku ke čtečce, dívaje se na opěradlo sedadla před sebou. Náhle jí něco na té ruce bylo hluboce povědomé - tam pod těmi žilami a jaterními skvrnami byl Spencer Jackson, o tom nebylo pochyb. Poznala to podle kostí. Ted' odpovídal tiše na nějakou otázku. Policista s identifikátorem hlasu a oči přístroj krátce přidržel u Spencerovy tváře, a všichni čekali. Konečně na přístroji naskočil krátký řádek, a policisté šli dál. Kontrole se museli podrobit i ti bohatí byznysmeni. Vrhali přitom jeden na druhého trpké úsměvy a zvedali obočí, jako by bylo směšné zavádět taková opatření i v samotném vlaku. Nikomu se to nelíbilo, byla chyba to dělat. To Maju poněkud uklidnilo a podívala se z okna. Stoupali po severní straně Sinku, vlak klouzal vzhůru po mírně stoupající trati přes nízké vršky, každý další vyšší než předchozí. Vlak se pohyboval stále stejnou rychlostí, jako by letěl na kouzelném koberci nad ještě kouzelnějším kobercem nesčetných květů.

Zastavili se nad ní. Ten nejbližší měl kromě jiných nástrojů na opasku i omračující pistoli. "Vaše zápěstí s ID, prosím." Měl identifikační štítek s fotografií a dozimetrem, a nálepkou, která říkala "Úřad Spojených národů pro přeměnu".

Mladý, asi pětadvacetiletý emigrant s hubenou tváří, ačkoli věk bylo snazší uhadnout z fotografie než z jeho unaveného obličeje. Muž se otočil a řekl policistce za sebou: "Mám rád telecí s parmezánem, které tam dělají."

Čtečka na jejím zápěstí byla teplá. Policistka ji pozorovala. Maja její pohled ignorovala a dívala se na své zápěstí. Přitom si v duchu přála, aby měla nějakou zbraň. Pak se podívala do kamery identifikátoru hlasu a očí.

"Jaký je cíl vaší cesty?" zeptal se mladý muž.

"Oděsa."

Chvilka ticha.

Pak vysoké pípnutí. "Příjemný pobyt." A byli pryč.

Maja se snažila ovládnout dech. Čtečky zápěstí snímaly tep, a když jste měli 110 nebo tak, upozornily aplikátor. Sloužily v tomto smyslu jako jakýsi základní detektor lži. Její tep zjevně zůstal pod touto hranicí. Ale její hlas, její oční pozadí, ty

se nikdy nezměnily. Identita švýcarského pasu musela být skutečně mocná, překonávající všechny předchozí ID, přinejmenším v tomto bezpečnostním systému. Dokázali to Švýcaři, nebo Sabishané, nebo Kojot, nebo Sax, nebo nějaká síla, kterou neznala. Nebyla ve skutečnosti úspěšně identifikována a nenechali ji jít proto, aby ji mohli sledovat, a ona je dovedla k dalším uprchlým členům Stovky? Zdálo se to stejně pravděpodobné jako myšlenka ovládnutí a přemožení velkých databank - nebo ještě pravděpodobnější.

Ale pro tuto chvíli ji nechali na pokoji. Policie byla pryč.

Znovu zapnula počítač a bez přemýšlení se vrátila na místo, které četla. Michel měl pravdu, cítila se tvrdá, když se vrhala zpátky do této problematiky. Teorie vysvětlující smrt Johna Boona. John byl zabit, a ji nyní kontrolovala policie na cestě po Marsu v obyčejném vlaku. Bylo těžké necítit nějakou příčinu a následek; že kdyby John žil, bylo by vše jinak.

Všechny hlavní postavy té noci v Nikosii byly obviňovány, že stojí za vraždou: Russell a Hoyleová kvůli ostrým neshodám v politice; Mars především; Tojtoťová kvůli milenecké hádce; a různé etnické a národnostní skupiny ve městě kvůli politickým sporům, af skutečným, nebo imaginárním. Ale největší podezření vždy padala na Franka Chalmerse. Ačkoli byl zpozorován, že je v době útoku s Tojtoťovou (což vede k tomu, že v některých teoriích nazývají Tojtoťovou spoluspiklenkyní), jeho vztah s Egyptany a se Saudy a dlouho trvající konflikt s Boonem vedou nevyhnutelně k tomu, že je často identifikován jako základní příčina Boonovy smrti. Jen málokdo - pokud vůbec někdo - popírá, že Selím al-Hayil byl vůdcem těch tří Arabů, kteří se před svou sebevraždou údajně přiznali. Ale to jenom zvyšuje podezření vůči Chalmersovi, protože se s Hayilim velmi dobře znal. Samizdat šířil historku, že byl v Nikosii "černý pasažér" a viděl té noci Chalmerse a Hayiliho, jak spolu hovoří. I když je "černý pasažér" mýtus, je celkem možné, že taková historka vyjadřuje pozorování lidí, kteří nechtěli být identifikováni jako svědci.

Maja klikla na konec.

Když al-Hayil vtrhl do hotelu obydleného Egyptany a přiznal se k vraždě Boona, byl v posledních stádiích nějakého fatálního záchvatu. Tvrdil, že byl vůdce, ale že mu pomáhali Rašid Abu a Buland Besseisso z Ahadova křídla Muslimského bratrstva. Jejich těla byla nalezena později to odpoledne v nějakém pokoji v medině, otrávená koagulanty, které si zjevně aplikovali sami, nebo sobě navzájem. Skuteční vrahové Boona byli mrtví. Proč tak jednali, a s kým možná mluvili, nebude nikdy známo. Není to poprvé, kdy došlo k takové situaci, a není to ani naposled; protože skrýváme právě tolik, jako hledáme.

Na Maju toto Téma s velkým T, o kterém debatovali historikové, učenci a spiklenecké skupiny, znovu zapůsobilo. Vypnula počítač a zavřela oči, snažíc se vyvolat obraz Franka, jak ho znala, a rovněž i Boona. Po dlouhá léta o Johnovi sotva kdy přemýšlela, bolest z jeho smrti byla příliš veliká, a z jiného důvodu nechtěla přemýšlet ani o Frankovi. Teď je potřebovala zpátky, kvůli sobě samotné. Musela vědět.

Ten "mýtický" černý pasažér. Zaskřípala zuby, pociťujíc jakýsi přízračný strach z prvního pohledu na něho, jeho pokroucené hnědé tváře a velkých očí za brýlemi... věděl něco? Byl skutečně v Nikosii? Desmond Hawkins, černý pasažér, Kojot - zvláštní člověk. Maja k němu měla svůj zvláštní vztah, ale pochybovala, zdali by jí o té noci mnoho řekl.

Co je to? zeptala se Franka, když uslyšeli ten křik.

Velké pokrčení rameny, odvrácený pohled. Něco se asi stalo - na základě impulsu. Byl odvrácený, když to říkal, jako kdyby nedokázal snést její pohled. A jako kdyby řekl příliš mnoho.

* * *

Horské hřebety lemující pánev Hellas byly v západním oblouku, nazývaném Hellespontus Montes, širší. Tento hřeben připomínal ze všech nejvíc na Marsu terránské hory. Na severu, kudy do pánve pronikala trať ze Sabishi a z Burroughs, byl hřeben užší a nižší, jako by zde terén tvořil nízké soustředné vlny. Trať tu často vedla po dlouhých rampách vysekaných do stěn těchto skalních vln. Při obratech vlak značně zpomaloval, a Maja se mohla dívat z okna buď přímo na holý čedič skalní vlny, po níž právě sjížděli, nebo přes velkou rozlohu severozápadní Hellas, ještě stále tři tisíce metrů pod nimi: širokou, plochou pláň, okrovou, olivovou a khaki, lemovanou na obzoru čímsi, co vypadalo jako rozbité zrcadlo. Byl to ledovec nad Low Point, většinou stále zmrzlý, ale každý rok se rozpouštějící, na povrchu pokrytý jezírky, s hlubšími vodními kapsami hluboko dole - kapsami, které se hemžily životem. Na dno pánve čerpali vodu z vodonosných vrstev pod horami, jež pánev obklopovaly. Hluboká deprese v severozápadní části pánve, kde bývaly Low Point a mohole, byla středem tohoto nového moře, přes tisíc kilometrů dlouhého a ve své nejširší části, nad Low Pointem, tři sta kilometrů širokého, situovaného v nejnižším bodu na Marsu. Slibná situace, jak Maja tvrdila už od okamžiku jejich přistání.

Město Oděsa se nacházelo na severním svahu pánve, ve výšce jednoho kilometru, v níž plánovali stabilizovat konečnou výšku mořské hladiny. Bylo to tudíž přístavní město čekající na vodu, a proto bylo na jižním okraji města vybudováno dlouhé nábreží, široké travnaté prostranství, vedoucí do kopule, zajištěné na jedné straně vysokým vlnolamem tyčícím se nyní nad holou půdou.

Vlak zastavil na městském nádraží. Maja si vzala svůj vak a vyšla ven, následující Spencera. Ignorovali se, ale jakmile vyšli z nádraží s houfem jiných lidí, zamířili na zastávku tramvají a nastoupili do téže malé modré tramvaje jedoucí podél nábrežního parku hraničícího s vlnolamem. Nedaleko západního konce města oba vystoupili na stejné zastávce.

Ve stínu platanů, uvnitř dvora obehnaného zdi lemovanou cypřiši, tam stál třípodlažní bytový komplex. Každé podlaží bylo posunuto poněkud vzad vzhledem k tomu pod ním, čímž ve dvou vyšších podlažích vznikly terasovité balkóny, pyšníci se stromy ve velkých květináčích a květinovými truhlíky na zábradlí. Když šli nahoru k bráně, Maje tato architektura něčím připomněla Nadjiny arkády, ale tady zářilo pozdně odpolední slunce, a ty nabílené zdi a modré okenice dodávaly budově středomořský nebo černomořský vzhled - nikoli nepodobný módním pobřežním obytným blokům v terránské Oděse. V bráně se otočila, aby se podívala přes platany lemující vedlejší tržiště. Slunce zapadalo za

Hellespontské hory, a vzdálený ledovec zářil v jeho světle žlutě jako máslo.

Následovala Spencera přes zahradu a do budovy. Vrátný ji zkontroloval, dal jí klíč, a ona se vydala k apartmá, které jí bylo přiděleno. Celá budova patřila Praxisu, a některá apartmá fungovala jako 'bezpečné byty', včetně jejího, a nepochybně i Spencerova. Do výtahu nastoupili společně a vyjeli do třetího patra, aniž by promluvili slovo. Majino apartmá bylo o čtyři dveře dál než Spencerovo. Vešla dovnitř. Dvě prostorné místnosti, jedna s kuchyňským koutem; koupelna a prázdný balkón. Z okna kuchyňského kouta bylo vidět na balkón a vzdálený ledovec.

Položila svůj vak na postel a vyšla ven, na tržiště, aby si koupila něco k večeři. Pak se posadila na lavičku na nábřeží, jedla souvlakiji a pila z malé láhve retsiny, pozorujíc podvečerní dav pohodlně promenující po nábřeží. Zdálo se, že nejbližší okraj ledového moře je asi čtyřicet kilometrů odsud, a až na svou nejvýchodnější část byl nyní už ve stínu Hellespontu.

Spencer se posadil na lavičku vedle ní. "Hezký pohled," poznamenal.

Přikývla a jedla dál. Nabídla mu láhev retsiny, ale on řekl: "Ne, díky," zvedaje napůl sněženou mexickou placku tamale. Přikývla a polkla.

"Na čem pracuješ?" zeptala se, když dojedla.

"Sháním nějaké součástky pro Saxe, mimo jiné."

"Pro Biotique?"

"Pro nějakou sesterskou společnost. Dělá ústřice."

"Cože?"

"Další divize Praxisu."

"Když mluvíme o Praxisu..." Vrhla na něho rychlý pohled.

"Jo. Sax ty součástky dost nutně potřebuje."

"Do zbraní?"

"Jo."

Zavrtěla hlavou. "Dokážeš ho na chvíli udržet na uzdě?"

"Můžu to zkusit."

Pozorovali, jak se z oblohy vytrácí sluneční svit. Za nimi mezi stromy blikala světla nad tržištěm, a vzduch se ochladil. Maja pociťovala vděčnost za to, že vedle ní sedí starý přítel, v pohodlném a uklidňujícím mlčení. Spencerovo chování vůči ní bylo v příkrém kontrastu k Saxovu; v jeho přátelskosti byla omluva za jeho výčitky ve voze po akci v Kasei Vallis, a také jeho odpuštění za smrt Phyllis. Oceňovala to. A koneckonců byl jedním z její prvotní rodiny, a tu bylo hezké mít, i když se všechno ostatní měnilo. Nový začátek, nové město, nový život - kolik jich už bylo?

"Znal jsi dobře Franka?" zeptala se.

"Vlastně ne. Ne tak dobře, jak jste ho znali ty a John," odpověděl.

"Myslíš... myslíš, že mohl být zapletený v Johnově vraždě?"

Spencer se dál díval na modrý led na černém horizontu. Nakonec si vzal láhev retsiny, která stála na lavičce vedle ní, a napil se. Pak na Maju pohlédl. "Záleží na tom dnes ještě?"

Většinu těch prvních let strávila prací v pánvi Hellas, přesvědčená o tom, že nízká poloha z pánve zcela logicky učiní vhodné místo pro osídlení. Nyní bylo toto území nad jednokilometrovou vrstevnicí osídleno na mnoha místech kolem celé pánve, na místech, jež byla mezi těmi prvními prozkoumanými. Ve své AI měla své staré poznámky o nich, a nyní, jako Ludmila Novosibirskaia, je musela dát k obecnému použití.

Dostala práci ve správě hydrologické společnosti, která zaplavovala pánve. Tým byl součástí konglomerátu organizací zabývajících se rozvojem pánve. Mezi nimi byla Černomořská ekonomická skupina naftových společností, ruská společnost, která se pokoušela resuscitovat Kaspické a Aralské moře, a její partner, společnost Hluboká voda, již vlastnil Praxis. Majina práce v sobě zahrnovala koordinaci mnoha hydrologických operací v tomto regionu, takže se znovu dostala k samotnému srdci projektu Hellas, tak jako za starých časů, kdy byla hybnou silou celé této věci. Bylo to uspokojující, i když různými způsoby - například její město Low Point (chybné umístění, to si musela přiznat) bylo tam venku každým dnem stále hlouběji zatápěno. To bylo v pořádku: minulost utopit, minulost utopit, minulost utopit. Měla tedy práci a svůj byt, který zaplnila použitým nábytkem, kuchyňským zařízením a rostlinami v květináčích. A ukázalo se, že Oděsa je příjemné město. Bylo postaveno ze žlutého kamene a hnědých tašek a umístěno v silně obloukovitém zákrutu svahu okraje pánve, takže každá část města shlížela dolů na střed nábřeží a nyní suchého vlnolamu, s velkolepým výhledem na jižní část pánve. Níže umístěné části města byly zasvěceny obchodu, podnikání a parkům, v těch výše položených se nacházely obytné čtvrti a pruhy zahrad. Město leželo těsně nad 30° jižní šířky, a tak Maja přijela z podzimu do jara, kdy velké, horké slunce zářilo do ulic horního města a rozpouštělo zimní sněh z vrcholů Hellespontu na západním obzoru. Pěkné malé město.

A asi za měsíc po jejím příjezdu přijel ze Sabishi Michel, a ubytoval se ve vedlejším apartmá. Na její návrh instaloval spojovací dveře mezi jejich dvěma obývacími pokoji, a potom se svými byty potulovali jako jedním, a žili své životy v manželské domácnosti, již Maja nikdy předtím nezažila, normálnosti, kterou shledávala velmi pokojnou a uklidňující. Nijak vášnivě Michela nemilovala, ale byl to dobrý přítel a dobrý milenec, a dobrý terapeut, a mít Michela blízko sebe bylo jako mít vnitřní kotvu, bránící jí zbláznit se do hydrologie nebo uniknout do revoluční horlivosti, a také předtím, aby se příliš ponořila do strašlivých hlubin politického zoufalství nebo osobní nechuť. Probírat v duchu donekonečna svůj hřích představovalo bezmocnou a nekonečnou oscilaci nálad, již nenáviděla, a cokoli Michel dělal, aby tuto amplitudu nějak moduloval, to vše oceňovala. Dbali také na to, aby ve svých bytech neměli žádná zrcadla. I to pomáhalo. Ale i okenní skla v noci jí byla kdykoli ochotná poskytnout špatnou zprávu, pokud by o ni měla zájem. A dost často ho měla.

Když tady byl i Spencer, připomínala jí ta budova trošku, jen nepatrně, Underhill, doplněný příležitostně o občasně návštěvníky odjinud, využívající jejich apartmá jako bezpečný byt. Když tudy projížděli ostatní z První stovky, šli ven a procházeli se po vlnolamu bez vody, dívající se na ledový horizont a vyměňující si novinky, jak to dělali staří lidé kdekoli, na Marsu i na Zemi. Jenže obsah těchto informací byl poněkud odlišný. Členové Marsu především, vedení Kasejem a Daem, se stále více radikalizovali. Petr pracoval na výťahu. Sax prozatím zastavil svou šílenou kampaň ekotáží, díky Bohu, a soustředil se na své úsilí v moholi Višňaku, kde stavěl střely typu povrch-kosmos a podobné věci. Maja nad těmito zprávami vrtěla hlavou. Jakékoliv vojenské řešení bylo nesmyslné - v tomto směru souhlasila s Nadjou, Nirgalem a Artem. Budou potřebovat něco jiného, něco, co si ještě nedokázala přesně představit. A tato trhlinka v jejím myšlení byla jednou z věcí, které ji srážely do dolní části sinusoidy jejich nálad, jednou z věcí, které ji přiváděly k šílenství.

* * *

Její práce, spočívající v koordinování různých aspektů projektu zaplavování, začala být zajímavá. Jezdila tramvají nebo chodila pěšky do své kanceláře v centru města, kde usilovně zpracovávala všechny zprávy, jež dostávala od mnoha průzkumných geologických týmů a osádek vrtných souprav - plné nadšených předpokladů o množství vody, kterou by mohli přečerpat do pánve, a také požadavků na další zařízení a personál. Posuzovat tyto soupeřící nároky od psacího stolu bylo obtížné, a její technický štáb obvykle jen krčil rameny a obracel oči k nebi. "Je to jako dělat rozhodčího v soutěži lhářů," řekl jí jeden z nich.

A přicházely i zprávy z osad budovaných podél pobřeží budoucího moře. Tito lidé nepocházeli ani z Černomořské skupiny, ani z metanárodních společností s ní spojených. Spousta z nich byla prostě neidentifikovatelná - jeden z jejich průzkumných týmů připustil, že jejich přítomnost tady není oficiální, a u toho zůstalo. A dva z velkých projektů - v Dao Vallis a v systému Dao-Reull - byly zcela jasně obydlené podstatně víc, než uváděla oficiální dokumentace - což znamenalo, že jde o lidi, kteří museli žít buď pod falešnou identitou jako ona, nebo úplně mimo síť. Což samo o sobě bylo velice zajímavé.

Okružní trať kolem Hellas byla dokončena minulého roku. Představovala velký kus práce a technického mistrovství. Teď už však byla hotová, a Maja se rozhodla uspokojit svou zvědavost tím, že osobně podnikne inspekční cestu a na některé z těch nových osad se podívá.

Jako doprovod si vyžádala jednoho z jejich marsologů, mladou ženu jménem Diana, jejíž zprávy přicházely z východní části pánve. Byly jasné, stručné a elegantní, ale Maja se navíc dověděla od Michela, že jejím otcem byl Paul, Estherin syn. Esther měla Paula velmi brzy poté, co opustila Zygotu, a pokud Maja věděla, nikdy nikomu neřekla, kdo byl Paulův otec. Takže to mohl být Estherin manžel Kasei, v kterémžto případě byla Diana Jackiinou neteří a pravnučkou Johna a Hiroko - nebo Petr, jak se domnívalo mnoho lidí, a v tom případě byla Jackiinou poloviční neteří a pravnučkou Ann a Simona. V každém případě to bylo složité a ta mladá žena byla jedním z yonsei, čtvrté generace Marťanů, a jako taková byla pro Maju zajímavá bez ohledu na své předky.

Velmi zajímavá, jak se ukázalo, když se s ní Maja setkala v kancelářích v Oděse několik dní před jejich výpravou. Se svou výškou (přes dva metry, a přece byla oblá a svalnatá), plynulou grácií a asijskými rysy s vysokými lícními kostmi vypadala jako příslušník nějaké nové rasy, který měl Maje v tomto novém koutě světa dělat společnost.

* * *

Ukázalo se, že Diana je pánví Hellas a její ukrytou vodou naprosto posedlá, a dokázala o tom vyprávět celé hodiny do takových podrobností, že Maja postupně dospěla k přesvědčení, že záhada jejich rodičů je vyřešena - takový marsmaniak musel být spřízněný s Ann Claybornovou, z čehož vyplývalo, že Paulovým otcem byl Petr. Maja seděla ve vlaku vedle ní, dívala se na ni nebo z okna, kladla jí otázky a pozorovala, jak se Diana snaží složit nohy tak, aby nenarážely do opěradla sedadla před nimi. Sedadla ve vlcích se nedělala dost velká pro domorodce.

Jednou z věcí, které Dianu fascinovaly, bylo zjištění, že je pánev Hellas lemována mnohem větším množstvím podzemní vody, než předpověděli podle areologických modelů. Tento objev, učiněný v terénu v posledním desetiletí, inspiroval právě současný projekt Hellas, měnící toto hypotetické moře z krásné ideje v dosažitelnou možnost. Také přiměl areology znovu uvážit své teoretické modely rané historie Marsu, a lidi, aby se začali rozhlížet podél okrajů ostatních velkých impaktních pánví na planetě. Průzkumné expedice byly na cestě do Chartúmu a Nereidum Monies, obepínajících Argyre, a do kopců lemuujících jižní Isidis.

V okolí samotné Hellas už neměli daleko k dokončení soupisu vodních zásob, a objevili možná třicet milionů kubických metrů, ačkoli někteří optimisté namítali, že ještě zdaleka neskončili. "Dá se nějak poznat, až budou hotovi?" zeptala se Maja, uvažujíc o všech těch požadavcích na zdroje proudících do její kanceláře.

Diana pokrčila rameny. "Až se podíváme všude."

"A co samotné dno pánve? Mohlo by zaplavování eliminovat naši schopnost dostat se tam k nějakým vodonosným vrstvám?"

"Ne." Řekla Maje, že pod samotným dnem pánve nebyla objevena skoro žádná voda. Dno bylo vysušeno původním impaktem, a nyní se skládalo z přibližně kilometrové vrstvy eolianského sedimentu, spočívajícího na tvrdém skalním podloží, vytvořeného krátkými, ale ohromnými tlaky při nárazu. Tytéž tlaky vytvořily hluboké praskliny po celém obvodu okraje pánve, a byly to právě tyto praskliny, které umožnily neobyčejně mohutné odpařování plynů z nitra planety. Těkavé plyny se ochlazovaly a jejich vodní složka se ukládala v tekutých vodonosných vrstvách, a v mnoha zónách je vysoce nasycený permafrost.

"Opravdu pořádný impakt," poznamenala Maja.

"To byl." Diana řekla, že obecně platilo, že dopadající tělesa dosahovala přibližně desetiny velikosti kráteru nebo pánve, které vytvořila, takže dopadající planetesimála měla v tomto případě průměr přibližně dvě stě kilometrů.

Pravděpodobně to byl obyčejný asteroid, složený převážně z uhlíkatých chondritů, spousta vody a nějakého niklu a

železa. Při přiletu měl rychlost přibližně 72 000 kilometrů za hodinu a dopadl v mírném východním úhlu, což vysvětlovalo velkou zdevastovanou oblast na východ od Hellas, stejně jako vysoké, relativně dobře soustředně organizované hřebeny Hellespontus Monies na západě.

Pak jí Diana popsala další pravidlo, které Maje v duchu vyvolalo volné analogie s lidskou historií: čím větší je dopadající těleso, tím méně z něho přežívá dopad. Skoro celé se vypaří v kataklyzmatickém nárazu - ačkoli pod Glendhillským kráterem existoval malý gravitační bolid, o kterém někteří areologové tvrdili, že je to skoro jistě pohřbený zbytek planetesimály, možná jedna desetitisícina její původní hmotnosti, což, jak říkali, by nás mohlo zásobovat veškerým železem a niklem, které budeme kdy potřebovat, kdyby se ho lidé obtěžovali vykopat.

"Je to proveditelné?" zeptala se Maja.

"Není to reálné. Je levnější dolovat na asteroidech."

Což dělali, pomyslela si Maja chmurně. To dnes představovalo odsouzení k odnětí svobody, za režimu UNTA - léta v pásu asteroidů, práce při obsluze přísně střežených důlních lodí a robotů. Efektivní, říkal Úřad pro přeměnu. Vězení jsou daleko, a ještě nesou zisk.

Ale Diana stále přemýšlela o děsivém zrození pánve. K dopadu došlo asi před třemi a půl miliardou let, když byla litosféra planety tenčí, a její nitro žhavější. Bylo těžké si představit energii uvolněnou dopadem; celkový úhrn energie vytvořené lidstvem za celou jeho historii nebyl proti tomu ničím. A pak následovala značná vulkanická aktivita. V okolí Hellas se nacházelo mnoho starých sopek, které vznikly po dopadu, včetně Australis Tholus na jihozápadě, Amphitrites Patera na jihu, a Hadriace Patera a Tyrrhene Patera na severovýchodě. Zjistilo se, že v blízkosti všech těchto vulkanických oblastí jsou tekuté vodonosné vrstvy.

Dvě z nich se vylily na povrch už v dávných dobách, zanechávající na východním svahu pánve vodou vymletá údolí. Vodonosné vrstvy v horních částech těchto údolí se od svých výlevů znovu naplnily, a velké stavební týmy nyní zastřešovaly Dao a pracovaly na Harmakhis-Reull, nechávající stékat vodu z vodonosných vrstev dlouhými uzavřenými kaňony na dno pánve. Maja se o tyto velké, nové příspěvky k obyvatelnosti povrchu mimořádně zajímala, a Diana, která je dobře znala, ji pozvala na návštěvu nějakých přátel v Dao.

Po celý první den vlak klouzal podél severního okraje pánve Hellas. Téměř neustále bylo vidět led na dně pánve. Projeli malým městem na úpatí kopce jménem Sevastopol, jehož kamenné zdi zářily v odpoledním světle florentinskou žlutí, a pak vjeli do Pekelné brány, města na dolním konci Dao Vallis. Vystoupily z vlaku a zadívaly se na velké, nové kryté město. Železniční most se klenul přes Dao Vallis v samém jeho ústí. Z nádraží, které bylo na horním okraji kaňonu, mohly vidět rozšiřující se ústí kaňonu. Opačným směrem viděly jeho úzký, strmý svět. Když kráčely dolů, nové zastřešení kaňonu bylo proti večerní obloze viditelné jen jako jakási červená mlha, důsledek prachu navátého na materiál zastřešení. "Zítřa pojedeme vzhůru po silnici na horním okraji kaňonu," řekla Diana, "a získáme celkový přehled. Pak se vrátíme na dno, takže uvidíte, jaké to je tam dole."

Sestoupily dolů po sedmi stech číslovaných schodech, zašly si na večeři, a pak vystoupaly do kanceláří Hluboké vody ve stěně údolí pod mostem. Tam se ubytovaly a ráno odešly do garáže vedle nádraží a vypůjčily si malé terénní vozidlo společnosti.

Diana si sedla za volant a zamířila na severovýchod, podél okraje kaňonu, po silnici vedoucí podél masivních betonových základů zastřešení kaňonu. I když látka zastřešení byla lehoučká, prostá velikost střechy zatěžovala ukotvení nesmírnou hmotností. Betonová masa základů jim blokovala výhled do samotného kaňonu, takže než přijely k první vyhlídce, Maja z něho od chvíle, kdy vyjely z Pekelné brány, neviděla nic. Diana zajela na malé parkoviště, kde zastavila. Nasadily si přilby, vystoupily a vyšly vzhůru po dřevěném schodišti, jež působilo dojmem, jako by stoupalo volně do nebe, ačkoli bližší pohled odhalil nejprve průzračný aerogelový trám podpírající schodiště, a pak vrstvy zastřešení, pnoucí se od jejich trámu k dalším, které nebylo vidět. Na vrcholku schodiště se nacházela malá plošina se zábradlím, s vyhlídkou na mnoho kilometrů kaňonu po proudu i proti proudu.

A skutečně tam byl proud; po dně Dao Vallis tekla řeka. Dno kaňonu bylo poseto zelení, nebo přesněji řečeno kolekcí zeleně. Maja identifikovala tamaryšky, bavlníky, osiky, cypřiše, sykamory, zakrslé duby, sněžný bambus, šalvěj - a pak, na příkrých kamenných svazích lemujících úpatí kaňonu, různé druhy kosodřeviny, a samozřejmě ostřici, mech a lišejníky. A řeka protékala tímto vybraným arboretem.

Nebyl to rozhodně modrý proud s bílými přejemi. Pomalu tekoucí voda byla temná a měla barvu prachu. Na malých splavech pěníla jasně oranžovou pěnou. Klasické odstíny Marsu, řekla Diana, způsobené drobnými částicemi rozptýlenými ve vodě, a také odrazeným světlem z oblohy.

Ale na barvě vody nezáleželo - byla to tekoucí řeka, v očividně říčním údolí někde klidná, někde živější, se šterkovými brody, písčnými lavicemi, malými ostrovy, a daleko proti proudu bylo i pár malých vodopádů. Pod nejvyšším z nich dokonce mohly vidět, že se růžová pěna změnila skoro v bílou.

"Řeka Dao," řekla Diana. "Lidé, kteří tam dole žijí, ji říkají také Rubínová řeka."

"Kolik jich je?"

"Pár tisíc. Většina jich žije v blízkosti Pekelné brány. Tady nahoře jsou rodinné farmy a podobně. A samozřejmě, v horní části kaňonu je vodní stanice. Tam jich taky pár set pracuje."

"Je to jedna z největších vodonosných vrstev?"

"Ano. Kolem tří milionů kubických metrů vody. Takže ji pomalu čerpáme - no, tam to vidíte. Kolem sta tisíc kubických metrů ročně."

"Takže za třicet let řeka vyschne?"

"Správně. Ačkoli by mohli čerpat vodu zpátky nahoru a nahoře ji znovu vypouštět. Nebo kdo ví. Jestli bude mít atmosféra dost vlhkosti, svahy Hadriaca by mohly mít dost sněhu, pak by ta řeka tekla alespoň sezónně, ale to řeky dělají, že?"

Maje tato scenerie připomínala něco z jejího mládí, nějakou řeku... horní tok Rioni, v Gruzii? Colorado, které viděla kdysi na návštěvě v Americe? Nemohla si vzpomenout. "Je to krásné. A tak..." Zavrtěla hlavou. Nedovedla si vybavit, jestli něco podobného někdy předtím vůbec viděla. Jako by to bylo něco mimo čas, kratičkový věštecký pohled do vzdálené budoucnosti.

"Kousek popojedeme a podíváme se na svahy Hadriaca."

Maja přikývla, a vrátily se do vozu. Cestou silnice jednou nebo dvakrát vystoupila na základové bloky a poskytla jim další výhled na dno kaňonu. Diana však nezastavila, a Maja nepozorovala žádné známky osídlení.

Na horním konci údolí stál velký tovární betonový blok, v němž byla umístěna zařízení pro výměnu plynů a čerpací stanice. Na svahu stoupajícím severně od stanice stál les větrných motorů, jejichž velké vrtule byly otočeny k západu a pomalu vířily. Nad nimi se tyčil široký, nízký kužel Hadriaca Patera, jehož svahy pokrývala spleť lávových kanálů. Nyní tyto kanály zaplnil zimní příděl sněhu, ale z černé skály mezi nimi silné větry snih svály, takže zůstala holá.

"Velmi hezký," řekla Maja. "Vidí ho ze dna kaňonu?"

"Ne, ale spousta z nich na tomto konci pracuje i na horním okraji kaňonu, u studny nebo v elektrárně. Takže ho vidí každý den."

"Ti osadníci - kdo to je?"

"Setkáme se s nimi a uvidíte sama," řekla Diana. Maja přikývla, potěšena jejím stylem, který jí stále trochu připomínal Ann. Sansei a yonsei Maje připadali všichni zvláštní, ale Diana mnohem méně než většina z nich - možná jen proto, že ji trochu lépe poznala, ale v porovnání s jejími exotičtějšími vrstevníky a dětmi ze Zygoty byla vítaně normální.

Zatímco o tom Maja přemýšlela, Diana sjela dolů do kaňonu.

Samotné dno bylo ploché a nerozlámané. Jely po regolitové cestě zpevněné fixativem. Asi po hodině začaly míjet zelené trávníky, a před sebou spatřily nízkou, šindelem pokrytou střechu a kouř stoupající z komína.

Maja se na usedlost zahleděla (ohrada a pastvina, zahrada, nákladák, včelí úly), okouzlena její krásou a archaickou celistvostí. Jako by sem byla přenesena z historie, ze samotného Času. Mezokosmos. Co si mysleli v těchto malých staveních o Marsu a o Zemi, a všech jejich problémech? Proč by se o to měli starat?

Diana zastavila, a z domu vyšlo několik lidí, aby se podívali, kdo přijel. Tlak pod zastřešením byl 500 milibarů, což pomáhalo podpírat váhu střechy, zatímco atmosféra venku měla nyní tlak 250 milibarů. Maja vystoupila z vozu bez přilby, cítíc se přitom ale nepohodlně a jako nahá.

Všichni tito osadníci byli mladí domorodci. Většina z nich sem přišla v posledních několika letech z Burroughs a Elysia. Řekli, že v údolí žijí také nějakí Terranci - ne mnoho, ale existoval program Praxisu, který sem dopravoval skupiny z menších zemí, a tak tady v údolí před nedávnem přivítali nějaké Švýcary, Řeky a Navaje. A dole u Pekelné brány byla i ruská osada. V údolí tedy slyšeli různé jazyky, ale angličtina byla zdejší lingua franca, a první jazyk skoro všech domorodců. Jejich angličtina měla přízvuk, jaký Maja nikdy předtím neslyšela, a dělali podivné chyby v gramatice, alespoň pro její uši: skoro všechna slovesa s výjimkou prvního byla v přítomném čase. Například: "Šli jsme dolů po proudu, a vidíme nějaké Švýcary. Zpevňují břehy rostlinami nebo kameny. Říkají, že za pár let je řečiště dost plné, aby se voda vyčistila."

Maja řekla: "Bude mít stále barvu útesů a oblohy."

"Jo, určitě. Ale čistá voda vypadá tak nějak líp než špinavá voda."

"Jak to víte?" vyptávala se Maja.

Zamračili se, přemýšlejíce o tom. "Prostě podle toho, jak vypadá ve vaší dlani, ech?"

Maja se usmála. "Je úžasné mít tolik místa. Neuvěřitelné, jaké velké prostory dnes dokážou zastřešit, že?"

Pokřčili rameny, jako by o tom takhle nikdy nepřemýšleli. Jeden z nich řekl: "Ve skutečnosti se těšíme na den, kdy to zastřešení odstraníme. Chybí nám déšť a vítr."

"Jak to víte?"

Ale věděli to.

Výdaly se s Dianou na další cestu, míjejíce maličké vesnice a izolované farmy. Pastviny s ovci. Vínice. Sady. Obdělávaná pole.

Velké lesknoucí se skleníky. Jednou dokonce před jejich vozem přeběhl kojot. Pak na malém trávníku spatřila Diana medvěda. Na otevřených tržištích ve vesnicích lidé prodávali potraviny a nástroje a rozmlouvali o denních událostech. Zprávy ze Země nesledovali, a Maje připadali v tomto směru až neuvěřitelně nevědomí. Až na malou komunitu Rusů, kteří mluvili mingrelskou ruštinou a řekli jí, že se na Zemi všechno rozpadá. Jako vždycky. Byli velice šťastní, že jsou tady v kaňonu.

V jedné z vesnic byl trh v plném proudu, a tam uprostřed lidí stál Nirgal, jedl jablko a důrazně přikyvoval někomu, kdo k němu mluvil. Když uviděl, jak z vozu vystoupily Maja a Diana, rozběhl se k nim a objal Maju, zvedaje ji ze země. "Majo, co tady děláš?"

"Jsem na cestě z Oděsy. Tohle je Diana, Paulova dcera. Co tady děláš ty?"

"Och, jsem na návštěvě údolí. Mají nějaké problémy s půdou, se kterými se jim snažím pomoci."

"Pověz mi o tom."

Nirgal byl ekologický inženýr, a zdálo se, že zdědil něco z Hiročina talentu. Mezokosmos údolí byl relativně nový, stále ještě všude vysazovali semena, a ačkoli byla půda připravena, nedostatek dusíku a draslíku způsoboval, že se tu mnohým rostlinám nedařilo. Procházeli se po tržišti a Nirgal jim ukazoval místní sklizeň a dovážené produkty, popisuje ekonomiku údolí. "Takže nejsou soběstační?" zeptala se Maja.

"Ne, ne, ani zdaleka ne. Ale pěstují si většinu svých vlastních potravin, a zbytek úrody prodávají nebo rozdávají."

Zdálo se, že pracoval i na eko-ekonomice. A už tady měl i spoustu přátel; lidé neustále přicházeli, aby ho objali, a protože držel Maju kolem ramen, byla do těchto objetí vtahována a představována jednomu mladému domorodci za

druhým. Všichni vypadali potěšení tím, že Nirgala opět vidí. Pamatoval si je všechny jménem, ptal se jich, jak se jim daří, zatímco dál procházeli tržištěm, dokud jich nebyl celý malý houf, který se konečně usadil k dlouhým borovým stolům před tavernou. Po zbytek odpoledne si držel Nirgal Maju po boku, a ona sledovala všechny ty mladé tváře, uvolněné a šťastné, uvědomujíc si, jak je Nirgal podobný Johnovi - jak v jeho přítomnosti lidé roztávají a jsou pak hodní a vlní jeden na druhého. Nalévali si navzájem drinky, nakrmili Maju ohromnou porcí jídla, "všechno místní, všechno místní," bavili se mezi sebou svou rychlou marťanskou angličtinou, vyměňující si klepy a vysvětlující své sny. Och, byl to nepochybně zvláštní hoch, měl v sobě něco z Hiroko, a přitom byl zároveň naprosto normální. Po druhém boku mu seděla Diana, a spousta mladých žen zde vypadala, že by si přály být na jejím místě, nebo na místě Maji. Nu, být starou babuškou mělo také své výhody. Mohla s ním beze studu jednat mateřsky a on se jen usmíval, a ony nemohly nic dělat. Ano, bylo v něm něco charismatického: hubený obličej, pohyblivá, veselá ústa, daleko od sebe položené, hnědé, trochu asijské oči, husté řasy, rovné černé vlasy, vysoká grációzní postava, ačkoli nebyl tak vysoký jako většina z nich. Nic výjimečného. Spíš to bylo v jeho chování, přátelském, pozorném s náchylností k veselosti.

"Co politika?" zeptala se ho později, když se spolu procházeli kolem řeky. "Co jim říkáš?"

"Používám dokument z Dorsa Brevia. Můj postoj je, že bychom ho měli uskutečnit okamžitě, za svých životů. Většina lidí v tomto údolí opustila oficiální síť, chápeš, a žijí v alternativní ekonomii."

"Všimla jsem si. Je to jedna z věcí, které mě sem přivedly."

"Jo, dobře, vidíš, co se děje. Těm sansei a yonsej se to líbí. Považují to za samozásobitelský systém."

"Otázka je, co si o tom myslí UNTA?"

"Ale co můžou dělat? Nemyslím, že se o to starají, podle toho, co jsem viděl." Stále cestoval, teď už léta, a viděl toho z Marsu spoustu, mnohem víc než ona, uvědomila si Maja. "Není nás moc vidět, ani je ničím neprovokujeme. Tak se s námi neobtěžují. Nejsou si ani vědomi, jak široce jsme rozšíření."

Maja potřásla pochybovačně hlavou. Stáli nad řekou, jejíž noční purpurová hladina sotva odrážela světlo hvězd. "Je tak špinavá," řekl Nirgal.

"Jak si říkáte?"

"Co tím myslíš?"

"Jste jakýsi druh politické strany, Nirgale, nebo sociálního hnutí. Musíte si nějak říkat."

"Aha. No, někdo říká, že jsme booneáni nebo nějaké křídlo Marsu především. Já si nemyslím, že je to správné. Já sám jsem to nepojmenoval. Možná Ka. Nebo Svobodný Mars. Říkáme to jako pozdrav. Svobodný Mars."

"Hmm," řekla Maja, cítíc na tváři chladný, vlhký vítr, a Nirgalovu paži kolem pasu. Alternativní ekonomie, fungující bez zákonných pravidel, byla zajímavá, ale nebezpečná. Mohla se zvrhnout v černou ekonomiku řízenou gangstery, a nějaká idealistická vesnice s tím mohla máloco dělat.

Když tyto výhrady sdělila Nirgalovi, souhlasil. "Nepřemýšlím o tom jako o konečném kroku. Ale myslím, že to pomáhá. To je to, co můžeme dělat teď. A pak, až přijde čas..."

Maja v temnotě přikývla. Byl to další Creche Crescent, pomyslela si náhle. Vrátili se spolu do vesnice, kde ještě stále probíhal večírek. Pět mladých žen začalo soupeřit, která bude ta poslední po Nirgalově boku, až večírek skončí, a Maja jim jen s trošičku jedovatým smíchem (kdyby byla mladá, neměly by šanci) vyklidila pole a odešla spát.

* * *

Po dvou dnech jízdy po proudu dolů z tržního městečka, stále ještě čtyřicet kilometrů od Pekelné brány, objely zákrut kaňonu a mohly dohlédnout po celé jeho délce, až k věžím podpírajícím železniční most. Jako něco z jiného světa, pomyslela si Maja, se zcela odlišnou technologií. Věže byly šest set metrů vysoké a dělilo je od sebe deset kilometrů - skutečně obrovský most, proti němuž vypadalo město samotné jako trpaslík, město, které se za obzorem vynořilo až za další hodinu. Jeho budovy stoupaly do příkrých stěn kaňonu, připomínající tak některá přímořská města ve Španělsku nebo Portugalsku - ale to všechno leželo ve stínu toho obrovského mostu. Obrovského, ano - a přece existovaly mosty dvakrát tak velké, jako například most v Chryse, a vzhledem k neustálému zdokonalování materiálů nebylo stále řečeno poslední slovo. Ta uhlíková nanovlákná lana nového výtahu měla takovou sílu v tahu, že byla přehnaně pevná i pro potřeby výtahu, a s jejich použitím jste dokázali na povrchu postavit jakýkoli most, který jste si dokázali představit. Lidé mluvili o přemostění Marinerisu, a žertovalo se o vybudování lanovek mezi největšími sopkami v Tharsisu, aby si lidé ušetřili padesátikilometrové spády mezi těmito třemi štíty.

Zpátky v Pekelné bráně Maja a Diana vrátily vůz do garáže a daly si v jedné restauraci pod mostem pořádnou večeři. Potom chtěla Diana navštívit nějaké přátele, takže se Maja omluvila a odešla do sídla Hluboké vody a do svého pokoje. Ale venku za skleněnými okny jejího pokoje se proti hvězdám klenul obrovský oblouk mostu, a ona měla potíže usnout, vzpomínajíc na kaňon Dao a jeho lidi, a černé a bílé žebrování kuželu Hadriaca. Vyšla ven a sedla si, zahalená do přikrývky, na židli na svém balkóně. Proseděla tak velkou část noci, dívajíc se na spodní stranu obrovského mostu a přemýšlejíc o Nirgalovi a mladých domorodcích, a o tom, co měli na mysli.

* * *

Příští ráno měly nasednout do dalšího okružního vlaku, ale Maja požádala Dianu, aby ji místo toho zavezla na dno pánve, aby osobně viděla, co se děje s vodou stékající dolů řekou Dao. Diana jí s radostí vyhověla.

Na dolním konci města se proud řeky vléval do úzké nádrže, ohraničené silnou betonovou hrází a čerpadly umístěnými těsně u stěny zastřešení. Venku byla voda vedena přes pánev tlustým, izolovaným potrubím, umístěným na třímetrových pylonech. Potrubí vedlo dolů po mírném východním svahu pánve, a ony sledovaly jeho trasu v dalším firemním vozidle, dokud štíty Pekelné brány nezmizely za nízkými dunami na obzoru za nimi. O hodinu později byly ještě stále viditelné věže mostu, trčící nad horizontem.

O pár kilometrů dál vedlo potrubí přes načervenalou pláň rozlámaného ledu - jakýsi druh ledovce, až na to, že se táhl přes pláň kam až oko dohlédlo. To bylo ve skutečnosti současné pobřeží nového moře, nebo přinejmenším jednoho z

jeho výběžků. Potrubí vedlo přes led, a pak, pár kilometrů od pobřeží, sestupovalo pod led a ztrácelo se z dohledu. Malý, skoro ponořený prstenec nějakého kráteru trčel z ledu jako zakřivený dvojité poloostrov, a Diana sledovala vyjetou stopu na jeden z těchto poloostrovů, a pak jela dál po ledě až tak daleko, kam se mohly dostat. Viditelný svět před nimi byl zcela pokrytý ledem; za nimi ležel zvedající se písčité svah. "Tento výběžek teď dosahuje daleko," řekla Diana. "Podívejte se tam-" Ukázala na stříbrný mihotavý svit na západním obzoru.

Maja vytáhla z příhrádky binokulár. Na obzoru rozeznala to, co se jevilo jako severní okraj tohoto výběžku ledu, za nímž dál pokračovaly písečné duny. Když se dívala, masa ledu se zakymácela jako grónský ledovec řítící se do moře, s tím rozdílem, že když narazila do písku, roztržila se na stovky bílých kusů. Voda se rozlila, stejně tmavá jako Rubínová řeka. Zvedl se prach, který vítr rychle odvál na jih. Nový okraj začal rychle bělat, ale Maja poznala, že to nemá nic společného s děsivou rychlostí, s jakou v jednašedesátém zmrzla záplava v Marinerisu. Tady zůstávala voda tekutá minutu za minutou, tady, v otevřeném prostoru! Jistě, svět byl teplejší, a atmosféra hustší, tady na dně pánve někdy až 260 milibarů, a vnější teplota v této chvíli činila 271° K. Velmi příjemný den! Prozkoumala binokulárem povrch ledového výběžku, a viděla, že je pokrytý jezírky rozpuštěné vody, která zamrzla do čistých a rovných plošek.

"Věci se mění," řekla Maja, ačkoli ne Dianě, a Diana neodpověděla.

"Teď přichází něco nového," řekla po chvíli Diana. "Funguje to jako sedimentace v říční deltě. Hlavní kanál pro tento výběžek je vlastně dost daleko odtud na jih."

"Jsem ráda, že jsem to viděla. Vrat'me se."

Vrátily se do Pekelné brány a večer spolu opět večeřely na terase stejné restaurace pod velkým mostem. Maja položila Dianě spoustu otázek o Paulovi a Esther, o Kasejovi, Nirgalovi a Rachel, o Emily a Reulloví a o ostatních z Hiročina rodu, a o jejich dětech a dětech jejich dětí. Co dělají teď? Co budou dělat? Má Nirgal hodně stoupenců?

"Och ano, samozřejmě. Viděla jste to sama. Pořád cestuje, a v severních městech je celá síť domorodců, kteří se o něho starají. Přátelé, a přátelé přátel a tak dál."

"A ty myslíš, že tito lidé budou podporovat..."

"Další revoluci?"

"Chtěla jsem říct hnutí za nezávislost."

"Ať to nazýváte jakkoli, podporovat to budou. Budou podporovat Nirgala. Země jim připadá jako noční můra, noční můra, která se je snaží vtáhnout dolů do sebe. To nechťejí."

"Oni?" řekla Maja s úsměvem. "Och, já taky ne."

Diana její úsměv opětovala. "My."

* * *

Když pokračovaly v cestě ve směru hodinových ručiček kolem Hellas, měla Maja důvod si na tento rozhovor vzpomenout. Konsorcium z Elysia, bez zjevného spojení s metanárodními společnostmi nebo s UNTA, právě dokončilo zastřešování údolí HarmakhisReull, s využitím stejné metody jako v případě zastřešení kaňonu Dao. Nyní byly v těchto dvou spojených kaňonech stovky lidí připravujících půdu, vysazujících rostliny a vytvářejících rodící se biosféru mezokosmu těchto kaňonů. Jejich skleníky a továrny produkovaly spoustu toho, co k práci potřebovali, a kovy a plyny těžili v Hesperii na východě, a přiváželi je do města v ústí Harmakhis Vallis nazvaného Suchumi. Tito lidé měli startovací programy a semena, a nezdálo se, že by do Úřadu pro přeměnu vkládali mnoho důvěry; nežádali od něho povolení, aby rozjeli svůj projekt, a aktivně nesnášeli oficiální týmy z černomořské skupiny, představující obvykle zástupce terránských metanárodních společností.

Nicméně potřebovali lidské pracovní síly, a byli by rádi dostali další techniky nebo členy štábu od Hluboké vody, a jakékoli vybavení, které jim mohli prodat ze svého hlavního stanu. Prakticky každá skupina, se kterou se Maja v oblasti Harmakhis-Reull setkala, potřebovala nějakou pomoc, a většina z nich byli mladí domorodci, a zdálo se, že si myslí, že mají právě takovou šanci získat potřebné zařízení jako kdokoli jiný, ačkoli nebyli členy Hluboké vody, ani žádné jiné společnosti.

A všude na jih Harmakhis-Reull, v divoce rozeklaných kopcích za okrajem kráteru, hledaly průzkumné týmy vodonosné vrstvy. Stejně jako v zastřešených kaňonech, většina členů těchto týmů se narodila na Marsu, a spousta z nich po roce 2061. A byli odlišní, hluboce odlišní, jejich společně sdílené zájmy a nadšení se zdály zcela nesrozumitelné pro kteroukoli jinou generaci, jako by genetická odchylka nebo rozvratný výběr vytvořily jakési bimodální rozdělení, takže příslušníci starého druhu Homo sapiens nyní společně obývali planetu s novými Homo ares, vysokými, štíhlými a grációzními stvořeními, která zde byla naprosto doma a s hlubokým zaujetím prováděla práci, která přemění pánev Hellas v moře.

A tento gigantický projekt byl pro ně zcela přirozenou prací. Na jedné zastávce Maja a Diana vystoupily z vlaku a zajely s nějakými Dianinými přáteli na jeden z hřebenů Zea Dorsa, který se táhl do jihovýchodní čtvrtiny dna pánve. Většina z těchto hřebenů byla nyní poloostrov, a Maja hleděla na jejich ledem pokryté svahy a pokoušela se představit si dobu, kdy bude hladina moře stovky metrů nad jejich hlavami, takže tyto černé čedičové hřebeny budou jen záblesky na obrazovce sonaru nějaké lodi, domovem ryb, krabů a různých druhů uměle upravených bakterií. Ta doba nebyla tak vzdálená, což ji uchvacovalo. Ale Diana a její přátelé, tito konkrétně řeckého původu - nebo to byli Turci? - tuto budoucnost přijímali s naprostou samozřejmostí a nikterak se jí neděsili, ba ani rozsáhlostí jejich projektu. Byla to jejich práce, jejich život - pro ně to všechno mělo lidské měřítko, na němž nebylo nic nepřirozeného. Na Marsu se lidské dílo prostě skládalo z paranoických projektů, jako byl tento. Vytvářet oceány. Stavět mosty, proti nimž vypadal most přes Golden Gate jako dětská hračka. Tento hřeben je ani nezajímal - hovořili o jiných věcech, o společných přátelích v Suchumi a o podobných věcech.

"Je to ohromný čin!" řekla jim Maja ostře. "Je to větší než cokoli, co lidé dokázali kdykoli předtím! Toto moře dosáhne velikosti Karibského! Na Zemi žádný takový projekt nikdy neexistoval - žádný projekt! Ani vzdáleně se mu blíží!"

Příjemná žena s oválnou tváří a krásnou pletí se zasmála. "Kašlu na Zemi," řekla.

* * *

Nová trať kopírovala jižní okraj pánve, křížujíc příčně strmé hřebeny a rokle nazývané Axios Valles. Tato korogace se táhla od drsných okrajových kopců dolů do pánve a nutila trať překonávat ji mosty, hlubokými zářezy a tunely. Vlak, do něhož nastoupily po své návštěvě Zea Dorsa, byl krátký služební patřící oděskému úřadu, takže ho Maja na většině zastávek po trati zastavovala a vystupovala ven, aby se setkala a promluvila si se zdejšími malými průzkumnými a stavebními týmy. Na jedné ze zastávek byli sami emigranti ze Země, a Maje připadali mnohem pochopitelnější než veselí domorodci; lidé normálního vzrůstu, klopýtající mezi úžasem a nadšením, nebo zklamání a stěžující si, a v každém případě si vědomí toho, jak Michelových pokusů o provensálskou kuchyni, a na stole stála otevřená láhev červeného vína. Po většinu roku jedli na verandě, a když byl ve městě Spencer a cítil se na to, přidával se k nim také, stejně jako jejich četní návštěvníci. A při jídle debatovali o práci, a o událostech ve světě a na Zemi.

A tak Maja prožívala normální dny normálního života, la vie quotidienne, a Michel ho s ní sdílel se svým kradmým, bystrým úsměvem; holohlavý muž s elegantní galskou tváří, přívětivě ironickým humorem, a velmi objektivní.

* * *

A někdy večer pro ni Spencer zorganizoval účast na schůzi, obvykle v jedné z komun z dolního města. Tyto komuny byly velice volně propojeny s Marsem především, ale zdálo se, že lidé, kteří na tyto schůze přicházeli, se příliš nepodobají jeho radikálním stoupencům, které vedl Kasei na kongresu v Dorsa Brevia - byli spíš jako Nirgalovi přátelé v kaŕonu Dao, méně dogmatičtí, méně sebestřední, šťastnější. Setkávat se nimi Maju zneklidňovalo, i když si to přála, a den před takovou schůzí strávila ve stavu neustálého očekávání. Pak pro ni přišel Spencer s malou skupinou přátel, a doprovodili ji na místo schůze, obvykle někde na dolním konci Oděsy.

Zde tvořily celé budovy alternativní tvrže, jejichž nájemníci platili nájem a drželi si nějakou práci v centru, ale jinak neudržovali žádné spojení s oficiální ekonomikou. Farnafili ve sklenicích, na terasách a na střeších, a ručně vyráběli různé malé přístroje a zemědělské nástroje na prodej a vzájemné dary. Jejich schůze se konaly ve společných obývacích pokojích, nebo venku pod stromy v malých parcích a zahradách v horním městě. Někdy se k nim připojily i skupiny rudých zvenku.

Maja se těch lidí začala vyptávat, aby se o nich dověděla víc: většinu z nich bylo mezi dvaceti a čtyřiceti, narodili se v Burroughs nebo v Elysiu či Tharsisu, nebo v táborech na Acidalii nebo Velkém valu. Bylo mezi nimi rovněž malé procento starých veteránů Marsu, a nějací noví emigranti, často z Ruska, což Maju potěšilo. Byli to agronomové, ekologičtí inženýři, stavební dělníci, technici, technokraté, městští úředníci, servisní personál. Spoustu této práce dělali v rámci své rozvíjející se alternativní ekonomie. Jejich společné budovy začaly jako králíkárný jednopokojových bytů s koupelnami dole v hale. Do práce chodili pěšky nebo jezdili tramvajemi kolem honosných sídel na nábřeží, jež obývali šéfové metanárrodních společností při svých návštěvách.

(Každý z Praxisu bydlel v bytě podobném jejich, což kvitovali s uznáním.) Všem se dostalo omlazovací kúry, a považovali to za normální - šokovalo je, když slyšeli, že na Zemi se to používá jako nástroj kontroly nad lidmi, ale pak to prostě připsali na seznam terránských hříchů a terránského zla. Těšili se skvělému zdraví a o nemocích věděli velice málo, stejně jako o přeplněných klinikách. Byli velcí a silní. V očích měli výraz, který Maja jednoho večera identifikovala: výraz mládí. Frankova tvář, na té staré fotografii - ten idealismus, to ostří hněvu, to vědomí, že věci nejsou správně uspořádané, ta důvěra, že oni je dokážou uvést do pořádku. Mládí, pomyslela si. Revoluce má své přirozené přívržence.

A tak se setkávali v malých pokojích a přeli se o různých tématech, unavení, ale šťastní. I tady se konaly různé večírky, jako všude jinde. Byla to součást společenského života. Bylo důležité tomu porozumět. A Maja mohla přijít do středu místnosti, sednout si na stůl, pokud tam nějaký byl, a říct: "Jsem Tojtoťová. Jsem tady od začátku."

Mohla o tom mluvit - o tom, jaké to bylo v Underhillu - snažit se jako sama Historie vysvětlit, proč jsou věci na Marsu takové, jaké jsou. "Podívejte se," řekla jim, "vy se nemůžete nikdy vrátit." Psychologické změny jim Zemi uzavřely navždycky, emigrantům i domorodcům, ale zvláště domorodcům. Teď byli Mart'ané, jedno jakým způsobem. Potřebovali mít nějaký nezávislý stát, možná suverénní, přinejmenším napůl autonomní. Poloviční autonomie by možná stačila, vzhledem k dané realitě dvou světů, možná by ospravedlnila to, aby planetu nazývali svobodný Mars. Ale za současné situace nebyli ničím víc než majetkem, a neměli žádnou skutečnou moc nad svými životy. Rozhodnutí byla přijímána za ně sto milionů kilometrů daleko. Tento stav neprosplával nikomu s výjimkou malé elity metanárrodních společností, které řídily tyto dva světy jako svá feudální léna. Ne, oni museli být svobodní - a ne proto, aby mohli hodit za hlavu strašlivou situaci Země, to vůbec ne - ale spíš proto, aby mohli uplatnit reálný vliv na to, co se tam dole děje. Jinak by se stali jen bezmocnými svědky katastrofy, ke které se na Zemi schyluje. A tento vír by je pak vsál jako své první oběti. To bylo nepřijatelné. Museli jednat.

Komunální skupiny tento názor velmi ochotně přijímaly, stejně jako tradičnější skupiny sympatizantů Marsu především a městských bogdanovistů, a dokonce i někteří z rudých. Jim všem Maja na každé schůzi zdůrazňovala důležitost koordinace jejich akcí. "Revoluce není místem pro anarchii! Když se pokusíme naplnit Hellas sami, mohli bychom snadno zničit práci všech ostatních, a možná překročit vrstevnici minus jedna, a tak zničit všechno, co bylo dosud vykonáno. A tohle je totéž. Musíme pracovat společně. V jednašedesátém jsme to neudělali, a proto došlo k takovému fiasku. Byla to spíš interference než synergie, chápete? Bylo to pitomé. Tentokrát musíme pracovat společně."

Říkej to rudým, krčili rameny bogdanovisté. A Maja je probodla pohledem, a řekla: "Teď mluvím právě k vám. Vy nechcete poslouchat, jak mluvím k nim." Což v nich vzbudilo uvolněný smích. To vědomí, že ona je něco jako Černá vdova - zlá čarodějnice, která by je mohla proklet, Médea, jež by je mohla zabít - nebyla tak nedůležitá součástí toho, čím si nad nimi udržovala svou moc, a tak občas ukázala drápy. Kladla jim těžké otázky, a ačkoli byli obvykle beznadějně naivní, někdy odpovídali skutečně působivě, zvláště když mluvili o samotném Marsu. Někteří z nich měli

neuvěřitelné množství informací: o výzbroji metanárodních společností, systémech letišť, poloze komunikačních center, seznamy a umístění programů pro satelity a kosmická plavidla, sítě, databáze. Někdy, když ty informace prohlížela, se jí zdálo, že by celá ta věc mohla být reálná. Byli mladí, ovšem, a v mnoha směrech úžasně nevědomí, takže bylo poměrně snadné cítit nad nimi převahu; ale na druhé straně zde byla jejich živočišná vitalita, jejich zdraví a energie. A koneckonců byli mladí, a Maja chápala, že většinou nahromaděné zkušenosti jsou možná jen otázkou ran a jizev - že mladé myslí jsou možná ve srovnání se starými jako mladá těla vůči starým, vitálnější a méně pokřivené. Tohle musela mít na mysli, i když je školila stejně přísně jako děti v Zygote, a po svých přednáškách s nimi zůstávala, dělila se s nimi o jídlo a naslouchala jejich příběhům. Po hodině Spencer zpravidla oznámil, že už musí odejít. Poté se on a jeho přátelé s dávno vypěstovanou rutinou ujistili, že nejsou sledováni. A většina skupin se rozešla do strmých uliček horního města ještě předtím, než oni dva došli do západní čtvrti a k budově Praxisu. Pak proklouzli branou a dveře se za nimi s cvaknutím zavřely, připomínající Maje, že slunný dvojitý byt, který sdílela s Michelelem, je bezpečný úkryt.

Jednoho večera, když Michelovi vyprávěla o velmi ostré diskusi se skupinou mladých inženýrů areologů, vyvolala na obrazovce svého počítače fotografii mladého Franka z toho novinového článku a vytiskla její kopii. Novinová fotografie byla černobílá a dost zrnitá. Přilepila ji na skříňku nad umývadlem, majíc přitom divný pocit.

Michel vzhledl od své AI a souhlasně přikývl. "Je úžasné, kolik se toho dá vyčíst z tváří lidí."

"Frank si to nemyslel."

"Jen se té schopnosti obával."

"Hmm," řekla Maja. Nemohla si vzpomenout. Místo toho se jí vybavily výrazy ve tvářích lidí z dnešní schůze. Byla to pravda, odhalovaly všechno - byly jako masky přesně vyjadřující věty, které jejich majitelé říkali. Metanárodní společnosti se vymkly z kontroly. Všechno ničí. Jsou sobecké, starají se jenom o sebe. Metanacionalismus je nový druh nacionalismu, ale bez jakéhokoli pocitu domova. Je to vlastenectví peněz, jakási nakažlivá choroba. Lidé trpí, tady tolik ne, ale na Zemi. A jestli se to nezmění, dojde k tomu tady taky. Nakazí nás.

Všechno s tím vědoucím výrazem plným sebedůvěry z fotografie. Mohlo se to změnit v cynismus, o tom nebylo pochyb. Frank byl toho důkazem. Cynismus mohl být tak nakažlivý. Měli by jednat dřív, než k tomu dojde, ne příliš brzy, ale také ne příliš pozdě. Ale kdyby to dobře načasovali...

* * *

Jednoho dne přišly do kanceláře zprávy z Hellespontu. Objeví novou vodonosnou vrstvu, velmi hluboko v porovnání s ostatními, velmi vzdálenou od pánve, a velmi velkou. Diana uvažovala, že dřívější ledovce stékaly z hřebene Hellespontu k západu a tam se ukládaly, v podzemí - nějakých dvanáct milionů kubických metrů, víc než kterákoliv jiná vodonosná vrstva, což zvyšovalo množství objevené vody z 80 % na 120 % množství potřebného k naplnění pánve do výše kilometrové vrstevnice.

Byla to úžasná zpráva, a všichni z ředitelství se shromáždili v Majině pracovně, aby ji projednali a zakreslili novou vrstvu do velkých map. Areografové už načrtávali trasy potrubí přes hory a debatovali o nich. Low Point, nazývaný v úřadě "rybník", už hostil mohutné biotické společenství založené na krillovém potravinovém řetězci, a na jeho dně se rozšiřovala rozpuštěná zóna ohřívání moholí, a narůstající váha mnoha tun ledu tlačící shora dolů zvyšující tlak vzduchu, a stále rostoucí teplota znamenaly, že i na povrchu dojde ke stále většímu tání. Ledové hory se budou srážet a rozbíjet, a obnažovat tak stále víc povrchu a vystavovat ho slunečnímu svitu. Nově čerpaná voda, nasměrovaná tak, aby posílila Coriolisovy síly, přispěje ke vzniku toku proudícímu proti směru hodinových ručiček.

Diskutovali o tom dlouho. Když se pak odebrali oslavit to bohatým obědem, byl pro ně téměř šok vidět nábreží stojící nad skalnatou plání dna prázdné pánve. Ale dnes je přítomnost nemohla odstrašit. Při obědě vypili spoustu vodky - tolik, že si na zbytek odpoledne udělili volno.

A tak když se Maja vrátila do svého bytu, nebyla s to se vyrovnat s pohledem na Kaseje, Jackii, Antara, Arta, Daa, Rachel, Emily, Frantze a několik jejich přátel sedících v jejím obývacím pokoji. Projížděli tudy cestou do Sabishi, kde měli v plánu setkat se s přáteli z Dorsa Brevia, odjet do Burroughs a tam několik měsíců pracovat. Jejich blahopřání k objevu nové vodonosné vrstvy byla jen nedbalá a povrchní - s výjimkou Arta je to ve skutečnosti nezajímalo. To Maju rozčílilo, a nepomáhala ani vypitá vodka, ani to, že Jackie tak překypovala veselím, objímajíc oběma rukama pyšného Antara (pojmenovaného po neporaženém králi z předislámského eposu, jak jí kdysi vysvětlil) a zachmuřeného Daa. Maja to ignorovala. Kdo ví, jakých zvráceností byli ektogenové schopní. A teď to byli tuláci, radikálové, revolucionáři, cokoli - s výjimkou Nirgala, který měl svou profesi a plán, zatímco tento dav - nu dobrá, donutila se své soudy potlačit. Ale měla své pochyby...

Hovořila s Kasejem, jenž byl obvykle serióznější než mladší ektogenové - šedovlasý dospělý muž, který jí čímsi připomínal Johna - svými rysy, i když ne výrazem. Temným pohledem sledoval chování své dcery. Naneštěstí byl tentokrát plný plánů sídla bezpečnosti v Kasei Vallis. Očividně měl pocit, že přemístění Koroljova do údolí nesoucího jeho jméno je jakousi osobní urážkou, a škody způsobené tomuto komplexu při jejich nájezdu při záchraně Saxe nebyly dostatečné, aby jeho vztek utišily - skutečně, zdálo se, že jen povzbudily jeho chuť způsobit další. Maja byla toho názoru, že jeho plán zničit Kasei Vallis je chyba. On a Kojot zjevně vypracovali program, který by prolomil kódy všech zámek v Kasei Vallis, a teď plánoval zaútočit na hlídky, nahnat všechny lidi z města do vozidel s pevně naprogramovaným a uzamčeným kursem do Sheffieldu, a pak všechny budovy a konstrukce v údolí vyhodit do povětří.

Mohlo to vyjít, nebo taky nemuselo, ale bylo to v každém případě vyhlášení války, velmi vážné porušení strategie, které se drželi od doby, co Spencer dokázal zabránit Saxovi v dalším sestřelování věcí z oblohy. Ona strategie spočívala v prostém zmizení z života na Marsu - žádné represálie, žádné sabotáže, v objevených svatyních nikdo doma... Zdálo se, že i Ann věnuje tomuto plánu alespoň nějakou pozornost. Maja to Kasejovi připomněla. Ocenila jeho plán, ale

vyzvala ho, aby ho použil, až přijde vhodný čas.

"Ale pak možná nedokážeme prolomit ty kódy," namítl Kasei. "Je to jednorázová příležitost. Není pravda, že nevědí, že jsme tady venku, po tom, co Sax a Petr udělali s Deimosem a s těmi vzdušnými čočkami. Pravděpodobně si myslí, že jsme dokonce schopnější, než jsme!"

"Ale nevědí to. A my si chceme udržet tu záhadnost, tu neviditelnost. Neviditelný je neporazitelný, jak říká Hiroko. A vzpomeň si, o kolik rozšířili své bezpečnostní síly po těch Saxových eskapádách. A když ztratí Kasei Vallis, mohli by sem dopravit velké posily. A to jen ztěžuje konečné převzetí moci."

Kasei zarytě zavrtěl hlavou. Jackie zavolala přes celou místnost vesele: "Neměj obavy, Majo, my víme, co děláme."

"No, na to můžeš být pyšná! Otázka je, jestli to ví někdo z nás ostatních. Nebo jsi princezna Marsu?"

"Nadja je princezna Marsu," řekla Jackie a přešla ke kuchyňské lince. Maja se na ni za jejími zády zamračila. Všimla si, že ji Art zvědavě pozoruje, a neuhnul pohledem, ani když se na něho podívala. Maja se šla vedle převléknout. Tam už Michel připravoval na podlaze místa na spaní pro hosty.

Když ráno s pocitem kocoviny vstala, aby šla do koupelny, byl Art už vzhůru. Přes těla spící na podlaze zašeptal:

"Chcete jít ven a nasnídat se?"

Maja přikývla. Když se oblékla, sešli po schodech dolů a vydali se přes park a po nábřeží, ponurém v horizontálních paprscích vycházejícího slunce. Na bílé zdi kavárny byla pomoci šablony úhledně napsaná zářivě červenou barvou věta:

CESTA ZPÁTKY NEEXISTUJE

"Můj Bože," zvolala Maja. "Co?"

Ukázala na nápis.

"No jo," řekl Art. "Tohle teď vidíte v Sheffieldu a v Burroughs napsané všude. Jadrné a obsažné, že?"

"Páni." Seděli v chladném vzduchu u malého kulatého stolu, jedli pečivo a pili tureckou kávu. Led na obzoru se třpytil a blikal jako diamanty, odhaluje určitý pohyb pod sebou. "Jaký fantastický pohled," řekl Art.

Maja na robustního Terrance zblízka pohlédla, potěšená jeho reakcí. Byl optimista stejně jako Michel, ale rozváznější, přirozenější. U Michela to byla politika, u Artu temperament. Vždycky ho považovala za špióna, od první chvíle, kdy ho zachránili, když jeho vozidlo mělo poruchu - v příliš příhodné chvíli - za špióna, který pracoval pro Williama Forta, pro Praxis, možná pro Úřad pro přeměnu, možná i pro jiné. Ale nyní byl už mezi nimi tak dlouho - a byl blízkým přítelem Nirgala, Jackie i Nadji... a oni teď s Praxisem ve skutečnosti spolupracovali, záviseli na jeho dodávkách, ochraně a informacích o Zemi. Takže si už nebyla tak jistá - nejen tím, zdali je Art špión, ale i tím, co v tomto případě vlastně špión je.

"Musíte jim zabránit v provedení toho útoku na Kasei Vallis," řekla.

"Nemyslím, že čekají na mé povolení."

"Víte, co mám na mysli. Můžete jim to rozmluvit."

Art vypadal překvapeně. "Kdybych tak dobře dokázal lidem rozmluvit různé věci, byli bychom už svobodní."

"Víte, co míním."

"Dobrá," řekl Art. "Předpokládám, že se bojí, že nedokážou znovu prolomit ten kód. Ale zdá se, že Kasei dost věří tomu, že má ten protokol. A ten mu pomohl vypracovat Kojot."

"Řekněte jim to."

"Jakou by to mělo cenu? Vám naslouchají víc než mně."

"Správně."

"Mohli bychom uspořádat soutěž - komu naslouchá Jackie nejméně?"

Maja se hlasitě zasmála. "Všichni by zvítězili."

Art se usmál. "Měla byste poslat svá doporučení do Pauline. Napodobte Boonův hlas."

Maja se znovu zasmála. "Dobrý nápad!"

Hovořili o projektu Hellas, a ona mu vysvětlila význam nového objevu vody západně od Hellespontu. Art byl v kontaktu s Fortem, a popisoval spleť rozhodnutí Světového soudního dvora, o kterém Maja neslyšela. Praxis vznesl soudní žalobu proti Consolidated, protože ta se připravuje připoutat svůj terránský kosmický výtah v Kolumbii na místě, které bylo tak blízko místu v Ekvádoru, jež plánoval použít Praxis, že by byla obě místa ohrožena. Soudní dvůr rozhodl ve prospěch Praxisu, ale Consolidated toto rozhodnutí ignorovala a vybudovala již ve své nové klientské zemi základnu, připravena spouštět k ní lano svého výtahu. Ostatní metanárovní společnosti rády viděly, že někdo vzdoruje Světovému soudnímu dvoru, a všemi možnými způsoby Consolidated podporovaly, což Praxisu způsobovalo potíže.

Maja řekla: "Ale metanárovní společnosti se přece hašteří pořád, že?"

"To je pravda."

"Bylo by zapotřebí vyprovokovat mezi některými z nich velký boj."

Artovo obočí vylétlo vzhůru. "Nebezpečný plán!"

"Pro koho?"

"Pro Zemi."

"Kašlu na Zemi," řekla Maja, vychutnávajíc ta slova na jazyku.

"Připojte se k davu," řekl Art žalostně, a ona se znovu rozesmála.

Jackiin oddíl naštěstí brzy odjel do Sabishi. Maja se rozhodla odcestovat na místo nově objevené vodonosné vrstvy. Nastoupila do vlaku, který jel přes Niestenův ledovec a dál na jih až na malou stanici jménem Yaonisplatz. Odtud jela malým vozem po silnici, jež sledovala horské údolí vinoucí se mezi drsnými hřebeny Hellespontu.

Silnici tvořil jen hrubý zářez v regolitu, zajištěný fixativem a vyznačený transpondéry. Na stinných místech ležely záveje špinavého, tvrdého letního sněhu. Silnice vedla podivnou krajinou. Při pohledu z kosmu měl Hellespontus určitou viditelnou areomorfologickou souvislost, jak byl v soustředných kruzích vymršťen materiál z pánve. Na povrchu však bylo téměř nemožné tyto knihy najít. Zachovaly se jen náhodné hromady skal - kamení padalo z nebe chaoticky. A fantastické tlaky způsobené dopadem vedly ke všem možným bizarním metamorfózám.

Nejvzdálenější soustředný kruh, který ze všech nejvíc připomínal konvenční horský hřbet, vypadal v odpoledním světle jako část Hindúkuše, holý a mohutný pod uhánějícími mraky. Silnice tento hřbet překonala vysokým průsmykem mezi dvěma hroudovitými štíty. Ve větrném průsmyku Maja zastavila a podívala se zpátky. Viděla jen rozervané hory, štíty a hřebeny, kterým občasný prstenec nějakého kráteru dodával skutečně nepozemský vzhled.

Vpředu terén klesal do kráteru Noachis Pianum, a tam dole se nacházel tábor důlních vozidel, seřazených do kruhu. Maja k němu dorazila v pozdním odpoledni. Přivítal ji tam malý kontingent starých beduinských přátel, a také Nadja, která sem přijela konzultovat navrtávání této nově objevené vodonosné vrstvy. "Přesahuje Proctorův kráter, a pravděpodobně se táhne až do Kaiserova," řekla Nadja. "A vypadá to, že i daleko na jih, tak daleko, že by se mohla stýkat s vodonosnou vrstvou v Australis Tholus. Určili jste někdy severní hranici téhle?"

"Myslím, že ano," odpověděla Maja a začala pracovat na své náramkové klávesnici, aby to zjistila. O vodě hovořili i u časné večeře, jen s občasnými přestávkami, kdy si vyměňovali jiné novinky a zprávy. Po večeři se posadili ve voze Zejka a Nazik, aby se uvolnili při šerbetu. Rozhovor se nevyhnutelně stočil na současnou situaci, a Maja znovu vyslovila to, co už řekla Artovi

- že by měli podněcovat a podporovat sváry mezi metanárodními společnostmi na Zemi, pokud to dokážou.

"To znamená světovou válku," řekla Nadja ostře. "A ještě horší než byla předešlá." Zavrtěla hlavou. "Musí existovat lepší způsob."

"K tomu, aby začala, není naše vměšování nutné," řekl Zejk. "Už teď jsou na cestě k ní."

"Myslíte?" řekla Nadja. "Dobrá, jestli k ní dojde... pak se nám nejspíš dostane šance na převrat tady."

Zejk zavrtěl hlavou. "Tohle je jejich únikový otvor. Vyžádá si spoustu násilí přimět mocné, aby se vzdali místa, jako je toto."

"Jsou různé druhy násilí a donucení," řekla Nadja. "Na planetě, kde je povrch stále neobyvatelný, bychom měli dokázat vymyslet řešení, která nezahrnují střílení lidí. Celou novou technologii. Mluvila jsem o tom se Saxem, a on - souhlasí." Maja si odfrkla, a Zejk se ušklíbl. "Jeho nové způsoby připomínají ty staré, pokud mohu říct. Sestřelování vzdušných čoček - to jsme milovali! Stejně jako vychýlení Deimosu z jeho oběžné dráhy. Ale jeho hledisko dokážu pochopit jen do jisté míry. Když vyletí křížující střely..."

"Musíme zajistit, aby k tomu nedošlo," řekla Nadja tvrdohlavě. Maja na ni překvapeně pohlédla. Nadja, revoluční stratég - Maja by nevěřila, že je to možné. Nu, nepochybně to považovala za ochranu svých stavebních projektů. Nebo přímo za stavební projekt, v odlišném prostředí.

"Měla by sis přijít pohovořit s komunami v Oděse," navrhla jí Maja. "V zásadě jsou to Nirgalovi stoupenci."

Nadja souhlasila a nahnula se dopředu, aby postrčila jeden z uhlíků zpátky do středu ohřívadla. Pozorovali otevřený oheň

- vzácný pohled na Marsu - ale Zejk miloval oheň natolik, že všechny potíže podstoupil. Zejk a Nazik popisovali tichými hlasy situaci Arabů na planetě, složitou jako obvykle. Radikálové mezi nimi byli skoro všichni venku v karavanách, hledali kovy, vodu a areotermální místa, vypadali neškodně a nikdy neudělali nic, co by prozradilo, že nejsou součástí metanárodního řádu. Ale byli tam venku a čekali, připravení jednat.

Nadja vstala, aby si šla lehnout, a když odešla, řekla Maja váhavě: "Povězte mi o Chalmersovi."

Zejk se na ni zahleděl, klidně a nevzrušeně. "Co chcete vědět?"

"Chci vědět, jak byl zapleten do Boonovy vraždy." Zejk se nespokojeně zamračil. "Byla to velmi komplikovaná noc, tehdy v Nikosii," postěžoval si. "Hovory o ní mezi Araby jsou nekonečné. Stává se to únavným."

"Tak co říkají?"

Zejk vrhl rychlý pohled na Nazik, a ta řekla: "Problém je, že každý tvrdí něco jiného. Nikdo neví, co se skutečně stalo."

"Ale vy jste tam byli. Něco z toho jste viděli. Řekněte mi nejdříve, co jste viděli."

Nato na ni Zejk pozorně pohlédl, a pak přikývl. "Dobrá." Nadechl se. Pak vážně, jako by podával svědectví, řekl: "Byli jsme shromážděni v Hajr al-kra Mešáb, po projevech, které jste pronesli. Lidé byli na Boona rozzlobení, kvůli pověstem, že zastavil plán na vybudování mešity na Phobosu, a jeho projev tomu nijak nepomohl. Nikdy jsme neměli rádi tu novou marťanskou společnost, o které mluvil. Tak jsme tam seděli a nadávali, když přišel Frank. Musím říct, že vidět ho v té chvíli bylo povzbuzující. Zdálo se nám, že je jediný, kdo má šanci čelit Boonovi. Tak jsme se na něho dívali, a on nás povzbuzoval - pohrdal Boonem a dělal žerty, které jen rozněcovaly náš hněv na Boona, zatímco Frank se nám zdál být jedinou oporou proti němu. Ve skutečnosti mě Frank otrávil tím, jak ty mladé pořád víc popichoval. Byli tam Selim al-Hayil a několik jeho přátel z křídla Ahad, a ti byli velmi rozzuření - nejen na Boona, ale také na křídlo Fetah. Chápete, Ahad a Fetah se neshodovaly v mnoha různých věcech - panarbismus versus nacionalismus, vztahy k Západu, postoje k súfistům... bylo to zásadní rozdělení v mladé generaci Bratrstva."

"Sunnité - šiité?" zeptala se Maja.

"Ne. Spíš konzervativci a liberálové, přičemž se liberálové považovali za sekulární a konzervativci za religiózní, buď sunnity nebo šiity. A al-Hayil byl vůdcem konzervativního Ahadu. A byl v karavaně, s níž toho roku Frank cestoval. Často spolu hovořili a Frank mu kladl spoustu otázek, skutečně do něho vrtal, tak jak to dělával, dokud neměl pocit, že tomu člověku rozumí a chápe jeho i jeho stranu."

Maja přikývla. Tohoto Franka poznávala.

"Takže ho Frank znal, a té noci mluvil al-Hayil skoro pořád o jedné věci, a nechal toho, až když se na něj Frank podíval.

Viděl jsem to. Pak Frank odešel, a al-Hayil odešel skoro vzápětí po něm."

Zejk se odmlčel, aby se napil kávy a srovnal si myšlenky.

"To bylo naposled, kdy jsem je oba viděl, aspoň pro příštích pár hodin. Situace se zhoršovala ještě předtím, než byl Boone zabit. Někdo vyřezával hesla na okna mediny, a Ahad si myslel, že to udělal Fetah, a někteří z Ahadu zaútočili na skupinu členů Fetahu. Potom spolu bojovali po celém městě, a rvali se i s nějakými americkými stavebními týmy. Něco se stalo. Došlo i k dalším rvačkám. Bylo to, jako kdyby všichni náhle zešléli."

Maja přikývla. "Na to si vzpomínám."

"Když jsme uslyšeli, že Boone zmizel, šli jsme dolů k Syrské bráně zkontrolovat kódy zámků, abychom viděli, jestli odešel tudy. Když jsme zjistili, že odešel a zpátky se nevrátil, vydali jsme se ven, a tehdy jsme uslyšeli tu zprávu o něm. Nemohli jsme tomu uvěřit. Šli jsme do mediny, kde byli všichni shromážděni, a ti všichni nám říkali, že je to pravda. Dostal jsem se do nemocnice po asi půlhodinovém prodírání se davem. Viděl jsem ho. Vy jste tam byla taky."

"Nevzpomínám si."

"No, byla. Ale Frank už byl pryč. Takže jsem Johna viděl a vrátil jsem se a řekl ostatním, že je to pravda. I Ahad byl šokován, tím jsem si jist - Nasir, Ageyl, Abdullah..."

"Ano," řekla Nazik.

"Ale al-Hayil, Rašid Abu a Buland Besseisso s námi nebyli. A byli jsme zpátky v rezidenci naproti Hajr al-kra Mešáb, když někdo začal bušit na dveře, a když jsme otevřeli, do místnosti padl al-Hayil. Byl už velmi nemocný, potil se a pokoušel se zvracet. Krk měl oteklý a sotva mohl mluvit. Pomohli jsme mu do koupelny a viděli jsme, že se dusí zvratkou. Zavolali jsme dovnitř Jussufa, a pokoušeli se dostat Selíma na kliniku, když nás zastavil. "Zabili mě," řekl. Ptali jsme se ho, co tím myslí, a on řekl: "Chalmers."

"To řekl?" zeptala se Maja.

"Řekl jsem: 'Kdo to udělal?' a on řekl: 'Chalmers'."

Jako z velké dálky uslyšela Maja Nazik říct: "Ale bylo toho víc."

Zejk přikývl. "Řekl jsem: 'Co tím myslíš?' a on řekl: Chalmers mě zabil. Chalmers a Boone.' Dostával to ze sebe slovo po slově. Řekl: 'Plánovali jsme zabít Boona.' Nazik a já jsme zasténali, když jsme to slyšeli, a Selím mě chytil za ruku." Zejk napřáhl obě ruce a sevřel neviditelnou paži. "Chťel nás vykpnout z Marsu." Řekl to takovým tónem - nikdy na to nezapomenu. On tomu skutečně věřil. Že nás Boone chce nějak dostat z Marsu!" Zavrtěl hlavou, ještě stále nevěřící.

"Co se stalo pak?"

"On-" Zejk rozevřel dlaně. "Měl nějaký záchvat. Nejdříve postihl hrdlo, pak všechny jeho svaly." Znovu sevřel pěsti.

"Pak přestal dýchat. Nevěděl jsem - tracheotomie? Umělé dýchání? Antihistaminika?" Pokrčil rameny. "Zemřel mi v rukou."

Následovalo dlouhé ticho. Maja se dívala na Zejka a vzpomínala. Od té noci v Nikosii uplynulo půl století, a Zejk byl v té době už starý.

"Udivuje mě, jak dobře si na to vzpomínáte," řekla. "Má vlastní paměť, i když jde o takové noci jako tato..."

"Já si vzpomínám na všechno," řekl Zejk zasmušile.

"Má opačný problém než všichni ostatní," řekla Nazik, dívajíc se na svého manžela. "Pamatuje si příliš mnoho. Špatně spí."

"Hm." Maja to uvažila. "A co ti druzí dva?"

Zejk sevřel rty. "To nemohu říct jistě. Nazik a já jsme strávili noc zařizováním věcí kolem Selíma. Vedl se spor o to, co udělat s jeho tělem. Jestli je vzít ke karavaně, a tedy skrýt, co se stalo, nebo neprodleně informovat úřady."

Nebo jít na úřady s osamělým mrtvým zabijákem, pomyslela si Maja, pozorujíc Zejkův ostražitý výraz. O tom se možná také přeli.

"Nevím, co se jim vlastně stalo. Nikdy jsem na to nepřišel. Ve městě byla té noci spousta členů Ahadu a Fetahu, a Jussuf slyšel, co Selím řekl. Takže to mohli udělat jejich nepřatelé, jejich přátelé, oni sami. Zemřeli o něco později té noci, v nějaké místnosti v medině. Koagulanty."

Zejk pokrčil rameny. Vzdychl a dolil si svůj šálek. Nazik a Maja odmítly.

"Ale chápete," řekl po chvíli mlčení Zejk, "to byl jen začátek. To, co jsme viděli, co jsme vám mohli říct jistě. Potom, páni!" Udělal znechucený obličej. "Hádky, spekulace - spiklenecké teorie všeho druhu. Obvyklá věc, že? Nikdo už není prostě zavražděn. Už od dob vašich Kennedyů to vždycky záleží na tom, kolik historek si dokážete vymyslet, abyste vysvětlili tutéž skutkovou podstatu. Je to potěšení z teorie spiknutí - ne vysvětlení, ale povídka. Je to jako Šeherezáda."

"Vy nevěříte žádné z nich?" zeptala se Maja, pociťujíc náhlou beznaděj.

"Ne. Nemám k tomu žádný důvod. Ahad a Fetah byly v konfliktu, to vím. Frank a Selím byli nějak spojeni. Jak se to týkalo Nikosie - zdali se jí to týkalo-" Vydechl. "Nevím, a nechápu, jak by to někdo mohl vědět. Minulost... Alláh mi odpusť, mi připadá jako nějaký démon, který je tady, aby mě v noci mučil."

"Omlouvám se." Maja vstala. Místnost jí náhle připadla stísněná. Zachytila v okně třpyt večerních hvězd. "Půjdu se projít."

Zejk a Nazik přikývli, a Nazik jí pomohla nasadit přilbu. Nebud'te tam dlouho," řekla.

Maja pomalu zamířila ke skalnímu výchozu asi kilometr vzdálenému. Ve šterku pod jejím nohama něco rostlo, lišejník nebo mechy. Snažila se došlapovat na skály, pokud mohla. Rostliny to na Marsu měly dost těžké i bez toho, že by na ně někdo šlapal. Všechny živé věci. Pronikal jí večerní chlad, dokud nezačala pracovat vyhřívací vlákna jejího oděvu. Klopýtla a zamrkala, aby lépe viděla. Obloha byla plná rozmazaných hvězd. Někde na severu, v Aureum Chaos, leželo v bahně ledu a usazenin tělo Franka Chalmerse. Zabit, když zachraňoval ostatní, aby nebyli smeteni. Určitě by takovým popisem z celého srdce pohrdal. Chyba v načasování, tvrdil by, nic víc. Výsledek toho, že měl víc energie než kdokoli

jiný, energie živené jeho hněvem - na ni, na Johna, na UNOMA a na všechny ty mocné na Zemi. Na svou ženu. Na svého otce. Na všechno. Rozhněvaný muž; nejrozhněvanější muž, jaký kdy žil. Její milenec. A vrah jejího druhého milence, veliké lásky jejího života, Johna Boona, který by je byl možná všechny zachránil. Který by byl jejím partnerem navždycky.

A ona je postavila proti sobě. Obloha byla nyní kosmicky černá, s výjimkou temně purpurového pásu, přetrvávajícího ještě nad západním obzorem. Vytryskly jí slzy. To plně odpovídalo jejím pocitům. Nezůstalo nic, jen černý svět, jen úzký pruh purpurové hořkosti, jako rána krvácející do noci.

Některé věci musíš zapomenout. Shikataga nai.

Zpátky v Oděse udělala Maja s tím, co se dověděla, to jediné, co mohla, a zapomněla na to. Vrhla se znovu do práce na projektu Hellas, trávila dlouhé hodiny v úřadě, pročítala zprávy a hlášení, a přidělovala pracovní týmy na různé stavby a vrtné základny. S objevem Západní vodonosné vrstvy ztratily průzkumné expedice svou naléhavost, a větší důraz byl kladen na otvírání a čerpání vodonosných vrstev již objevených, a na výstavbu infrastruktury osad na okraji pánve. Takže průzkumníky následovali vrtaři, a po nich přicházely party kladoucí potrubí, a všude kolem tratě byly stavební týmy. Do kosmického přístavu, vybudovaného mezi kaňony Dao a Harmakhis, přilétali noví emigranti, stěhovali se do horní části kaňonu Dao a pomáhali transformovat Harmakhis-Reull, usazující se i v dalších nových městech na okraji pánve. Bylo to mohutné cvičení v logistice, a téměř v každém ohledu odpovídalo Majinu starému snu o rozvoji Hellas, ale teď, když se to skutečně dělo, cítila se mimořádně podrážděná. Bylo to zvláštní. Už si nebyla jistá, co pro Hellas, pro Mars nebo pro sebe samotnou vlastně chce. Často pociťovala změny nálady, a v měsících po návštěvě Zejka a Nazik (ačkoli to nedávala do souvislosti) byly zvlášť prudké, oscilující nepravidelně od povznesené nálady k zoufalství. V těchto měsících byla často zlá na Michela, otrávená a mrzutá z jeho vyrovnanosti. Zdálo se jí, že žije v míru sám se sebou a bzučí si svým životem, jako by ty roky strávené s Hiroko odpovíděly na všechny jeho otázky. "Je to tvoje chyba," řekla mu, aby z něho dostala nějakou reakci. "Když jsem tě potřebovala, byl jsi pryč. Nedělal jsi svou práci." Michel to ignoroval, konejšil ji a konejšil, dokud ji nerozzlobil. Nebyl teď její terapeut, ale její milenec, a když jste nedokázali svého milence rozzlobit, co to pak bylo za milence? Viděla to strašné pouto, které člověka svazovalo, když byl jeho milenec zároveň terapeut - jak se ten objektivní pohled a konejšivý hlas dokázaly stát něčím, co vzdalovalo, co budovalo hradbu profesionálních způsobů. Člověk dělající svou práci - bylo nesnesitelné být posuzován takovým pohledem, jako kdyby on byl nad tím vším, a neměl sám žádné problémy, žádné emoce, které by nedokázal kontrolovat. To bylo třeba vyvrátit. A tak (zapomínajíc zapomínat): "Zabila jsem je oba! Chytila jsem je oba do pastí a rozehrávala jednoho proti druhému, abych zvětšila svou vlastní moc. Udělala jsem to úmyslně, a ty jsi mi vůbec nepomohl. Byla to taky tvoje chyba!"

Něco zabručel, začínaje si dělat starosti, protože viděl, co přichází, jako nějaká z častých bouří vanoucích z Hellespontu do pánve, a ona se rozesmála a udeřila ho tvrdě do tváře, a pak ho tloukla, když couval, a křičela: "Do toho, ty zbabělce, postav se!", dokud nevyběhl na balkón a nepřirazil za sebou patou dveře. Díval se na stromy v parku a hlasitě francouzsky klel, zatímco ona bušila do dveří. Vyrázila dokonce jednu z tabulek, a rozbité sklo mu pokropilo záda. Stále francouzsky kleje rozrazil trhnutím dveře, odstrčil ji a vyběhl z bytu i z domu.

Obvykle však jen počkal, dokud se nezhroutí a nezačne plakat, a pak se vrátil a mluvil opět anglicky, což signalizovalo jeho návrat k vyrovnanosti. A pouze mírně znechucen se opět vracel k té nesnesitelné terapii. "Podívej," říkával, "byli jsme tehdy všichni pod velkým tlakem, ať už si to uvědomuje nebo ne. Byla to mimořádně umělá situace, a taky nebezpečná - kdybychom v čemkoli neuspěli, byli bychom všichni zemřeli. Museli jsme uspět. Někteří z nás se s tím tlakem vyrovnávali lépe než jiní. Nevedl jsem si nejlépe, a ani ty ne. Ale teď jsme tady. A ty tlaky stále existují, některé jsou jiné, některé stejné. Ale teď se s nimi vyrovnáváme lépe, pokud chceš znát můj názor. Většinou."

A pak ji opouštěl a odcházel na hodinu či dvě do kavárny na nábřeží, kde popíjel cassis a maloval na svém počítači kresby tváří, jízlivé a kousavé karikatury, které po dokončení ihned zase mazal. Věděla to, protože tam někdy přišla za ním a tiše s ním seděla nad sklenicí vodky, omlouvajíc se sklonem svých ramen. Jak mu jen říct, že jí pomáhalo pustit se tu a tam do boje, že ji to znovu dostávalo na vzestupnou část křivky - říct mu to bez toho, aby to vyvolalo jeho malé, sardonické pokrčení ramen. Kromě toho, on to věděl. Věděl a promíjel. "Milovala jsi je oba," říkával, "ale každého jiným způsobem. A byly i věci, které jsi na nich nesnášela. Kromě toho, ať jsi udělala cokoli, nemůžeš přebírat odpovědnost za jejich činy. Oni se rozhodli udělat to, co udělali, a ty jsi představovala pouze jeden faktor."

Pomohlo jí slyšet to. A pomohlo jí to bojovat. Všechno bylo v pořádku, cítila se lépe - na pár týdnů nebo aspoň dnů. Minulost byla stejně tak děravá, potrháná kolekce obrazů - jistě skutečně zapomínala. Ačkoli se zdálo, že ty vzpomínky, jež přetrvávaly nejpevněji, drželo pohromadě lepidlo z bolesti a výčitek. Takže to možná chvíli potrvá, než je zapomene, i když byly tak korozivní, tak bolestné, tak neužitečné a zbytečné. Zbytečné! Zbytečné. Bylo lepší se soustředit na přítomnost.

* * *

Jednou odpoledne, když byla ve svém bytě sama, zadívala se na fotografii mladého Franka nad umývadlem, uvažujíc o tom, že by ji sundala a zahodila. Vrah. Soustřed' se na přítomnost. Ale ona byla také vrah. A taky ten, kdo ho k vraždě dohnal. Pokud někdo může kohokoli k čemukoli dohnat. V každém případě byl určitým způsobem její společník. Po dlouhých úvahách se rozhodla nechat fotografii na skřínce.

Za ty měsíce se fotografie stala něčím víc než součástí dekorace, jako police s kleštěmi a dřevěnými měchačkami, nebo řada zavěšených hrnců a pánví s měděnými dny, či solničky a pepřenky ve tvaru malých plachetnic. Součástí kulisy pro toto dějství hry - jak o tom někdy uvažovala - které, jak se zdálo, uvázlo v jednom bodě. Zmizí úplně, jako zmizely všechny předchozí kulisy, když přešla do dalšího převtělení. Nebo taky ne.

Tak ubíhaly týdny a pak měsíce, dvacet čtyři za rok. Měsíc za měsícem, dlouhé marťanské roky. Zdálo se, že většina

vodonosných vrstev kolem Hellas už byla objevena, a veškeré úsilí se přesunulo na dolování a čerpání. Švýcaři nedávno vyvinuli to, čemu říkali krácející potrubí, vyrobené speciálně pro práci v Hellas a nahore na Vastitas Borealis. Tato podivně vyhlížející zařízení se valila krajinou a rovnoměrně vodu rozdělovala, takže mohli pokrýt dno pánve, aniž by se vytvářely ledové hory přímo před ústím pevných potrubí, jak se to stávalo předtím.

Maja s Dianou se vypravily podívat se na jedno z těchto potrubí v akci. Při pohledu z výšky silně připomínalo zahradní hadici, ležící na zemi a kroutící se sem a tam pod tlakem proudící vody.

Ze země vypadalo působivěji, dokonce bizarně; potrubí bylo obrovské a majestátně se valilo přes vrstvy už uloženého hladkého ledu. Bylo pár metrů nad zemí a spočívalo na robustních pylonech upevněných na velkých pontonovitých lyžích. Pohybovalo se rychlostí několika kilometrů za hodinu, tlačeno tlakem vody tryskající z jeho ústí, které zaujímal různé úhly nastavované počítačem. Když potrubí doklouzalo na konec svého oblouku, motory změnilo nastavení ústí a potrubí zpomalilo, zastavilo se a začalo se pohybovat opačným směrem.

Voda tryskající úzkým bílým proudem z ústí opisovala oblouk a dopadala na povrch ve spršce červeného prachu a bílé zmrzlé páry. Poté proudila po zemi, zpomalovala, usazovala se, její hladina se vyrovnávala, a pak se pomalu měnila v plochý led. Nicméně to nebyl čistý led, protože do vody se z velkých biorezervoárů umístěných na čáře pobřeží přidávaly živiny a některé ledové bakterie, takže nový led měl mléčně růžový nádech a tál rychleji než čistý led. V létě na něm vznikala rozsáhlá mělká jezera o rozloze mnoha čtverečních kilometrů. Hydrologové také hlásili velké dutiny naplněné vodou pod povrchem ledu. Jak celková teplota stoupala a ledové vrstvy v pánvi sílily, dolní vrstvy zjevně tály pod jejich tlakem. Velké nestabilní kupy ledu se za teplých dnů hroutily s hromovým rachotem, který byl slyšet i v Oděse a ostatních městech na okraji pánve. Každou noc pak tyto kupy znovu zamrzaly a praskaly, takže mnoho míst v pánvi působilo dojmem naprostého chaosu.

Po takovém povrchu nebylo možné cestovat, a jediný způsob, jak tento proces na většině rozlohy pánve pozorovat, byl ze vzduchu. Někdy na podzim roku M-48 se Maja rozhodla připojit se k Dianě, Rachel a několika dalším, kteří se vypravili do malé osady na vyvýšenině uprostřed pánve. Nazývala se už ostrov Minus jedna, ačkoli ještě nebyla zcela ostrovem, protože Zea Dorsa nebyla dosud pokryta. Ale zaplavení zbytku Zea Dorsa bude otázkou dnů, a Dianu spolu s několika dalšími hydrology v úřadu napadlo, že by byl dobrý nápad vypravit se ven a vidět tuto historickou událost na vlastní oči.

Těsně před odchodem se v jejich apartmá objevil sám od sebe Sax. Byl na cestě ze Sabishi dolů do Višňaku, a zastavil se, aby se setkal s Michele. Maju těšilo pomyšlení, že už brzy bude pryč, a nebude tak nucena pobývat v jeho přítomnosti po celou dobu jeho pobytu, jakkoli krátkého. Jeho společnost jí byla stále nepříjemná, a věděla, že tento pocit je vzájemný. Stále se vyhýbal jejím očím a v hovoru se obracel výhradně na Michela a Spencera. S ní nepromluvil nikdy ani slovo. Samozřejmě, on a Michel spolu strávili stovky hodin rozhovory během Saxovy rehabilitace, ale ji to stále přivádělo k zuřivosti. Takže když uslyšel o její plánované cestě do Minus jedna a zeptal se, jestli by mohl letět s nimi, byla velmi nepříjemně překvapena. Ale Michel na ni vrhl prosebný pohled, rychlý jako blesk, a Spencer se rychle zeptal, jestli by mohl letět také, nepochybně proto, aby jí zabránil vyhodit Saxe ze vzducholodi. Nezbylo jí než souhlasit - velmi mrzutě.

A tak se k nim o pár dnů později připojili "Stephen Lindholm" a "George Jackson", dva staří muži, jejichž přítomnost se Maja neobtěžovala ostatním vysvětlovat, protože viděla, že Diana, Rachel a Frantz stejně dobře vědí, o koho jde, a byli poněkud zkratlejší, když šplhali do dlouhé gondoly vzducholodi, což Maju přimělo podrážděně stisknout rty. Nebude to stejná cesta, jako by byla bez Saxe.

* * *

Let z Oděsy na Minus jedna trval přibližně dvacet čtyři hodin. Vzducholod' byla menší než ti staří giganti z dávných časů. Plavidlo pojmenované Tři diamanty mělo doutníkovitý tvar, a gondola tvořící kýl byla dlouhá a prostorná. Ačkoli byly jeho ultralehké motory dost silné, aby mu udělovaly slušnou rychlost, a to i proti poměrně silnému větru, Maja měla stále pocit sotva kontrolovaného unášení. Bzukot motorů byl sotva slyšitelný v šumu západního větru. Přešla k jednomu z oken a dívala se dolů, otočená k Saxovi zády.

Pluli ve výšce tisíc metrů rychlostí kolem padesáti kilometrů za hodinu. Při západu slunce se led rozzářil matně růžovou, oranžovou a slonovinovou barvou s pruhy dlouhých černých stínů. Pak letěli nocí pod hvězdami nad jasnou, křehkou a popraskanou bílou plání. Maja se nepohodlně vyspala na jedné z dlouhých lavic pod okny a probudila se před úsvitem, který představoval další zázrak barev. Purpur oblohy se jevil mnohem tmavší než růžový led pod nimi - inverze, která všemu dodávala surrealistický vzhled.

Někdy dopoledne toho dne znovu spatřili suchou zemi. Tato vyvýšenina byla hellaským ekvivalentem centrálního pahorku, který se na dně kráterů střední velikosti vyskytoval, a byla dost vysoká, aby zůstala nad plánovanou úrovní hladiny, takže budoucí moře bude mít svůj centrální ostrov.

V této fázi tvořili osadu Minus jedna jen ranveje, raketové startovací bloky, kotvicí stožáry pro vzducholodě a hrstka budov. Několik málo jich bylo pod kopulí, zbytek stál odděleně, jako betonové bloky spadlé z nebe. Nikdo tu nežil, jen malý technický a vědecký štáb, ačkoli sem čas od času přicházeli i areologové.

Vzducholod' Tři diamanty se otočila a zakotvila u jednoho ze stožárů, načež byla stažena dolů. Cestující vystoupili a byli dopraveni do ubytovny.

Po večeři v jídelně se oblékli do ochranných oděvů a šli se projít ven. Prošli mezi roztroušenými účelovými budovami dolů k tomu, co místní označovali případnou čarou pobřeží. Když tam došli, zjistili, že z této výšky není ještě viditelný žádný led; byla tu jen písčitá pláň až k nedalekému obzoru, asi sedm kilometrů vzdálenému.

Maja se bezcílne loudala za Dianou a Frantzem, působícími dojmem, že mezi nimi začíná nějaký románek. Vedle nich kráčel další domorodý pár, který sídlil na stanici. Oba byli mladší než Diana a vedli se za ruce. Byli také přes dva metry vysokí, ale ne tak pražní a ohební jako většina mladých domorodců -tento pár cvičil, dokud neměl proporce

terránských vzpěračů, navzdory své velké výšce. Byli mohutní, a přece se pohybovali lehce, předvádějící jakýsi balet přes roztroušené skály prázdného pobřeží. Maja je pozorovala, znovu tímto novým druhem okouzlena. Za ní šli spolu Spencer a Sax, a ona se jim o tom dokonce zmínila. Spencer však řekl jen něco o genotypu a fenotypu, a Sax její poznámku ignoroval a vydal se dolů po svažující se pláni.

Spencer šel s ním, a Maja je následovala, opatrně se vyhýbajíc všem novým rostlinným druhům. Sax se skláněl, aby si jednotlivé rostliny prohlédl, a pak se znovu napřimoval s rozostřeným pohledem, jako by se mu při předklonu odkrvila hlava. Nebo to byl možná výraz Saxova překvapení, tedy něco, na co si Maja z dřívějška nevzpomínala. Zastavila se, aby se rozhlédla; bylo skutečně překvapující objevit takový přímo nestoudně bující život tady venku, kde nikdo nic nekultivoval. Nebo to možná udělali vědci sídlící na letišti. A pánev byla nízká, teplá a vlhká... Mladí Mart'ané nad tím vším tančili, puvabně se vyhýbajíc rostlinám, aniž by si jich jakkoli všímali.

Sax se zastavil a otočil se ke Spencerovi, takže se mu díval přímo do čelního štítu prilby. "Všechny tyto rostliny budou zatopeny," řekl hašteřivě, skoro jako by kladl otázku.

"Ano," řekl Spencer.

Sax vrhl krátký pohled na Maju. Jeho prsty v rukavicích se rozčilením svíraly. Cože, obviňuje ji z toho, že teď vraždí i rostliny? Spencer řekl: "Ale ta organická hmota pomůže podporovat a udržovat pozdější vodní život, nebo ne?"

Sax se jen rozhlédl kolem. Když jeho pohled míjel Maju, zahlédla v jeho tváři něco jako zoufalství. Pak beze slova vykročil dál.

Spencer zachytil Majin pohled a zvedl ruce, jako by se omlouval za způsob, jakým ji Sax ignoruje. Maja se otočila a vydala se zpátky do svahu.

Když pak celá skupina vyšla na hřeben severně od stanice, ocitli se dost vysoko, aby zahlédli led na západním obzoru. Letiště pod nimi Maje připomnělo Underhill nebo antarktické stanice - vybudované bez plánu a jakéhokoli ohledu na ostrovní město, které zde jistě vznikne. Mladí spekulovali o tom, jak bude město vypadat. Bude u moře, tím si byli jistí, každý hektar zastavěný nebo proměněný v zahrady, s přístavy v každém malém zářezu pobřeží, a palmy, pláže, pavilony... Maja zavřela oči a pokusila se představit si to, co ti mladí popisovali - ale pak je znovu otevřela a uviděla skály, písek a zakrslé malé rostliny. Nedokázala to. Cokoli budoucnost přinese, bude pro ni překvapením - nedovedla si o tom vytvořit žádnou představu, byl to jakýsi druh *jamaïs vu*. Zalilo ji jakési memento smrti, a bojovala, aby ho ze sebe setřásla. Nikdo si nedokázal představit budoucnost. To prázdno v její mysli nic neznamenalo, to bylo normální. To pouze Saxova přítomnost ji zneklidňovala, připomínala jí věci, o kterých si nemohla dovolit přemýšlet. Ne, bylo vlastně pozhelnáním, že budoucnost byla prázdná. Osvobození od *déja vu*. Nesmírné pozhelnání.

Sax se táhl vzadu, dívaje se na pánev pod nimi.

* * *

Příštího dne znovu nastoupili do Tří diamantů a zamířili na jihovýchod, dokud kapitán neshodil kotevní lano přesně na západ od Zea Dorsa. Nebylo to tak dlouho od doby, kdy sem Maja s Dianou a jejími přáteli přijeli po vlastní ose, a nyní už z těch hřebenů zbývaly jen skalnaté poloostrovy mezi rozdrčeným ledem, mizící jeden po druhém - s výjimkou největšího, který tu stále čněl jako hřeben rozdělující dva ledové masivy. To, jak řekla Diana, byla poslední linie země spojující Minus jedna s okrajem pánve. Až bude tato šíje zaplavena, centrální vyvýšenina se stane skutečným ostrovem.

Kapitán vzducholodí povolil kotevní lano, a vítr je zanesl přesně nad hřeben, kde mohli jasně vidět, že už zbývají jen pouhé metry skály, které musí led překonat. A na východě se pohybovalo krácející potrubí, modrá hadice klouzající pomalu sem a tam na lyžemi opatřených pylonech, zatímco její ústí chrlilo vodu na povrch. I přes bzučení motorů slyšeli zdola občasné praskot, skřípot a tlumené dunění. To je voda v kapalném skupenství pod ledem, vysvětlila Diana, a váha nové vody nahoře způsobuje, že se některé části ledu trhají o sotva zatopené hřebeny. Kapitán ukázal na jih, a Maja uviděla řadu ledových hor vylétávajících do vzduchu jako vlivem výbušnin a dopadajících v podobě tisíců roztříštěných kusů zpátky na led. Měli bychom trochu couvnout," řekl kapitán. "Bylo by lepší pro mou pověst, kdybychom nebyli sestřeleni ledovou horou."

Ostí krácejícího potrubí mířilo jejich směrem. A pak, se slabým seismickým duněním, byl zaplaven poslední hřeben. Tmavá voda se převalila přes skály a pak stékala ve sto metrů širokém vodopádu po jeho západní straně zase dolů. V porovnání s velikým ledovým světem, sahajícím až k obzoru, to byla jen stružka - ale proudila neustále, a Maje z toho naskočila husí kůže za krkem. Pravděpodobně vzpomínka na záplavu v Marinerisu, pomyslela si, ale nevěděla to jistě. Průtok vodopádem pomalu klesal, a za necelou hodinu vodopád zamrzl, alespoň na povrchu. Ačkoli byl slunečný podzimní den, tady dole bylo osmnáct stupňů pod bodem mrazu, a od západu se blížila potrhávaná řada mračen signalizujících studenou frontu. Vodopád se změnil v ledopád. Hřeben se rozdělil na dva mysy, které se spolu nestýkaly. Hellaské moře bylo nyní souvislé a Minus jedna skutečně ostrovem.

* * *

Nové moře se dál šířilo. A moře v kapalném skupenství pod povrchovým ledem v blízkosti Low Point se zvětšovalo mnohem rychleji na jaře a v létě než na podzim a v zimě. Skřípot praskajícího ledu býval tak silný, že přehlušoval i rozhovory ve vzducholodích přelétávajících nad ním ve výšce tisíc metrů.

A v roce M-49 dosáhlo množství vody ze všech navrtaných vodonosných vrstev maxima. Do moře se čerpalo 2500 kubických metrů denně, tedy množství, které by naplnilo pánev do jednokilometrové vrstevnice zhruba za šest mart'anských let. Maje to vůbec nepřipadalo jako dlouhá doba, zvláště když ten postup mohli pozorovat, přímo tady, na obzoru Oděsy. Zimní bouře vanoucí z hor pokrývaly celé dno pánve překvapivě bílým sněhem. Na jaře pak sníl roztál, ale nový okraj ledového moře byl každým rokem blíž než předešlého podzimu.

Na severní polokouli to probíhalo velice podobně, jak věděla ze zpráv a svých občasných cest do Burroughs. Veliké severní duny ve Vastitas Borealis byly rychle zaplavovány. V letních obdobích na severní polokouli se z tající severní

polární čepičky valily veliké řeky, prokousávaly si cestu vrstevnatým pískem a spojovaly se s ledovým mořem. A několik měsíců po její návštěvě v Minus jedna ukazovali ve zprávách záběry velkých rozloh holé půdy ve Vastitas mizících pod temnou záplavou ze západu, východu a severu. Ty zjevně tvořily poslední spojovací článek řetězu mezi ledovými výběžky, takže nyní bylo na severu moře obepínající celý svět.

Zatápění zbytku Vastitas bude trvat dalších zhruba dvacet marťanských let, protože množství vody nezbytné k naplnění Vastitas Borealis bylo samozřejmě mnohem větší nežli k naplnění Hellas. Ale i čerpání zde probíhalo v mnohem větším rozsahu, a všechny sabotáže rudých mohly proces nanejvýš nepatrně zpomalit. Ve skutečnosti se tento proces zrychloval navzdory přibývajícím činům sabotáží a ekotáží, protože některé z nově zaváděných důlních metod byly velmi radikální a velice účinné. Ve zprávách ukazovali nejnovější metodu, která spočívala v odpalování velkých termonukleárních náloží velice hluboko pod Vastitas. Ty v širokém rozsahu rozpouštěly permafrost, a tak zajišťovaly čerpadlům víc vody. Na povrchu se tyto výbuchy projevovaly jako náhlá zemětřesení, která lámala povrchový led. Podobné exploze pod severní polární čepičkou způsobovaly záplavy skoro tak rozsáhlé jako velké výlevy v jednašedesátém. A všechna ta voda proudila dolů do Vastitas.

Dole v Oděse to všechno sledovali s profesionálním zájmem. Nedávný odhad množství podzemní vody na severu povzbudil inženýry ve Vastitas, aby usilovali o konečnou úroveň mořské hladiny na vrstevnici 0 kilometrů, stanovené v dobách nebeské areologie. Diana a ostatní hydrologové v Hluboké vodě si mysleli, že pokles půdy ve Vastitas, jako důsledek čerpání vodonosných vrstev a permafrostu, zapříčiní, že bude úroveň o něco nižší. Ale zdálo se, že tam nahoře věří, že to při svých výpočtech vzali v úvahu, a že vytčené mety dosáhnou.

Nicméně po četných diskusích nad mapou začalo být jasné, jaký tvar bude budoucí oceán mít. Jeho jižní pobřeží bude na mnoha místech tvořit velký val. Někdy to bude mírný svah, jindy souostroví, a v určitých oblastech hrozivé útesy. Krátery poskytnou dobré přístavy. Masiv Elysium se stane ostrovním kontinentem, a zbytky severní polární čepičky rovněž - terén pod čepičkou byl značně vysoko nad nulovou vrstevnicí.

Bez ohledu na přesnou výšku mořské hladiny zaplaví velké jižní rameno tohoto oceánu i Isidis Planitia, která ležela níž než většina Vastitas. Z této staré pláně se tak stane velký záliv, a stavební týmy proto nyní budovaly kolem Burroughs dlouhou obloukovitou hráz. Město leželo dost blízko Velkého valu, ale ve výšce, která byla těsně pod úrovní plánované hladiny. Proto se z něho stane přístavní město, podobně jako Oděsa - přístavní město na světovém oceánu. Hráz budovala kolem Burroughs byla dvě stě metrů vysoká a tři sta metrů široká. Maju projekt hráze zneklidňoval, ačkoli ze vzdušných snímků bylo zřejmé, že je to monumentální dílo hodné faraónů, vysoké a masivní. Hráz měla tvar podkovy, jejíž oba konce se opíraly o svah Velkého valu, a byla tak velká, že existovaly i plány na ní stavět, přetvořit ji v jakési módní lido, s přístavy pro malá plavidla na své vodní straně. Ale Maja si vzpomínala, jak kdysi stála na hrázi v Holandsku a po jedné straně viděla souš nižší než hladina Severního moře na druhé straně. Byl to velmi dezorientující pocit, který ji vyváděl z rovnováhy víc než beztlížný stav. A - na racionálnější úrovni - jak nyní ukazovaly zprávy ze Země, všechny tyto hráze byly nyní ohroženy pomalým stoupáním mořské hladiny způsobeným globálním oteplováním, které započalo dvě stě let předtím. Zvýšení hladiny o pouhý metr ohrožovalo mnoho nízko položených oblastí na Zemi, a severní oceán na Marsu se měl v nadcházejícím desetiletí zvednout o celý kilometr. Kdo mohl vědět, zdali dokážou doladit konečnou výšku jeho hladiny tak přesně, aby tyto hráze dostačovaly? Maja z toho měla obavy. Tady v Oděse na tom byli lépe, protože její poloha jim poskytovala určitý prostor pro možnou chybu. Ale hydrologové mluvili i o využití "kanálu", který byl vypálen vzdušnými čůrkami před jejich zničením, jako výpusti do severního oceánu, pokud by to bylo nutné. Dobrá, to jim sloužilo ke cti, ale severní oceán takovou možnost neměl.

"Och," řekla Diana, "vždycky mohou čerpat přebytky do pánve Argyre."

* * *

Nepokoje, žhářství a sabotáže se na Zemi staly běžnými zbraněmi lidí, jimiž se nedostalo omlazovací kúry - těch smrtelných, jak byli nazýváni. Vznikala ohrazená města, opevněná předměstí, kde ti, kterým se omlazovací kúry dostalo, mohli v klidu žít. Využívali dálkové spojení, mobilní generátory, potraviny ze skleníků, dokonce i systémy filtrace vzduchu: ve skutečnosti jako města pod kopulemi na Marsu.

Jednoho večera, unavená z Michela a Spencera, se Maja šla někam sama navečeřet. Často cítila nutkání být sama. Zašla do kavárny na nábreží a posadila se k jednomu ze stolků venku. Objednala si antipastu a špagety, a nepřítomně jedla. Přitom popíjela z malé karafy chianti a poslouchala malou kapelu. Jejich kapelník hrál na jakýsi akordeon, který měl pouze knoflíky - jmenovalo se to bandoneon - a jeho společníci hráli na housle, kytaru, klavír a basu. Ty melancholické tóny přitahovaly spoustu lidí, hlavně jejího věku - cikánské písně, tanga, jakési vlastní improvizace... Když dojedla, ještě dlouho je poslouchala s poslední sklenicí vína. Pak si dala kávu a pozorovala listí nad hlavou, vzdálený led pod nábrežím, mraky valící se přes Hellespontus. Snažila se pokud možno nepřemýšlet. Chvilku to fungovalo, a ona měla pocit, že je v nějaké starší Oděse, někde v Evropě, stejně sladké a smutné jako souzvuk houslí a akordeonu. Ale pak začali lidé u vedlejšího stolu debatovat o procentu pozemské populace, jemuž se dostalo omlazovací kúry - jeden tvrdil, že deseti procentům, jiný že čtyřiceti; známka informační války, nebo prostě úroveň informačního chaosu, který tam panoval. Když se od nich odvrátila, všimla si titulku ve zprávách na obrazovce nad barem, a četla věty, které ho bezprostředně následovaly: Světový soudní dvůr přerušil svou činnost, aby se mohl přestěhovat z Haagu do Bernu, a Consolidated této příležitosti využila, aby se pokusila o nepřátelské převzetí holdingu Praxisu v Kašmíru ze své základny v Pákistánu. Což by do konfliktu samozřejmě zatáhlo Indii. A Indie v poslední době vycházela s Praxisem dobře. Indie versus Pákistán, Praxis versus Consolidated - většina světové populace, neomlazené a zoufalé.

Když se Maja vrátila domů, Michel řekl, že tento útok vyjadřuje novou úroveň respektu ke Světovému soudnímu dvoru, když si Consolidated naplánovala svůj krok na období soudních prázdnin; ale vzhledem k devastaci Kašmíru a zvratu pro Praxis Maja neměla náladu ho poslouchat. Michel byl tak tvrdošíjně optimistický, že ji někdy připadal jako

pitomec. Člověk to musel připustit - žili v situaci, která se stále zhoršovala. Cyklus šílenství na Zemi se už znovu vracel, a brzy se vymkne kontrole. Maja to cítila. Znovu se do něho řtili. Začala v té kavárně jíst pravidelně, aby mohla poslouchat kapelu a být sama. Sedávala zády k baru, ale bylo nemožné nepřemýšlet. Země: jejich prokletí a jejich prvotní hřích. Snažila se to pochopit, snažila se to posuzovat tak, jak by býval činil Frank, snažila se slyšet jeho hlas, kterým to analyzoval. Skupina jedenácti (stará G-7 plus Korea, Azanie, Mexiko a Rusko) stále titulárně disponovala největší mocí na Zemi, pokud šlo o vojenské síly a kapitál. Jedinými skutečnými konkurenty těchto starých dinosaurů byly velké metanárodní společnosti, jež vznikly slučováním nadnárodních společností. Velké metanárodní společnosti - a podle definice byl v ekonomice dvou světů prostor jen pro zhruba deset z nich - měly samozřejmě zájem přebírat země ovládané Skupinou jedenácti. Metanárodní společnosti, které by v tomto úsilí uspěly, by pravděpodobně získaly nadvládu nad ostatními. A tak se některé z nich snažily Skupinu G-11 rozdělit a postavit tyto země proti sobě. Po celou dobu ovšem zápolily i mezi sebou, takže když se některé z nich spojily se zeměmi G-11 ve snaze si je podřídit, ostatní se soustředily na chudé země, nebo na dětské tygry, aby vybudovaly svou moc. Existovala zde tedy jakási komplexní rovnováha moci, nejsilnější staré národy proti největším metanárodním společnostem, s Islámskou ligou, Indií, Čínou a menšími metanárodními společnostmi, existujícími jako nezávislá mocenská centra, jako nepředvídatelnými silami. Tato mocenská rovnováha byla samozřejmě křehká - nezbytně, když polovina pozemské populace žila v Indii a v Číně, skutečnost, již Maja nikdy plně nepochopila a neuvěřila jí - a nikdo nevěděl, které rameno těchto vah tato polovina lidstva vychýlí.

A to všechno vnucovalo člověku otázku, proč to vyvolává takový konflikt. Proč, Franku? pomyslela si, když seděla a poslouchala melancholické tango. O co jde vládům těchto metanárodních společností? Ale dovedla si představit jeho cynický úšklebek, který tak dobře znala. Impéria mají dlouhé položivoty, jak jednou poznamenal. A myšlenka Impérií má vůbec nejdelsí položivot ze všech. Takže existují lidé, kteří se ještě stále snaží stát Džingischány, aby vládli světu bez ohledu na to, co to stojí - šéfové metanárodních společností, vůdcové G-11, generálové.

Nebo, nadhodil mentální Frank, klidně a brutálně - Země přesáhla svou kapacitu. Lidé se přemnožili. Mnozí z nich tudíž zemřou. Každý to věděl, a odpovídala tomu i zuřivost boje o zdroje. Ti bojovníci byli velice rozumní. Ale zoufalí. Hudebníci hráli, a příchut' nostalgie se zdála ještě pronikavější a ostřejší, jak mýjely měsíce a přicházela dlouhá zima. Hráli ve světě, který neustále temněl, entre chien et loup. "Ale normální život se zarputile držel i pod holými stromy. Připadalo jí to známé. Tak nějak podobně se cítila v letech před jednašedesátým. I když si nedokázala přesně vzpomenout na kterýkoli z incidentů nebo krizí, k nimž došlo v předválečném období, stále si důvěrně vzpomínala na ten pocit; jak se zdálo, že na ničem nezáleží, jak i ty nejlepší dny byly bledé a chladné pod temnými mraky, jež se hromadily na západě. Jak potěšení ze života ve městě mělo antický zoufalý nádech. Každý stál zády ke zdi, tak říkajíc, a bránil se svému ponížení nebo bezmocnosti, jak uměl. No ano, tohle bylo také děja vu.

Jak cestovala kolem Hellas a setkávala se se skupinami Svobodného Marsu, byla Maja vděčná za to, že vidí lidi, kteří se snaží věřit, že jejich akce mohou něco změnit, i tváří v tvář velikému víru pod nimi. Maja od nich zjistila, že kamkoli přišel Nirgal, přesvědčoval ostatní domorodce, že je situace na Zemi kritická i pro jejich vlastní zájmy, bez ohledu na to, jak vzdálené se jim to všechno zdá. A mělo to svůj účinek - lidé přicházející na schůze byli nyní plní zpráv o Consolidated, Amexu a Subarashi, a posledních vpádech policie UNTA na jižní vysočinu, které si vynutily opuštění Prévisu a mnoha jiných ukrytých svatyní. Jih se vyprazdňoval, všichni odtud proudili do Hiranyagarbha, Sabishi nebo Oděsy.

Zdálo se, že někteří z mladých domorodců, s nimiž se Maja setkala, si myslí, že útoky UNTA na jih jsou v zásadě dobré, protože aspoň zahájily odpočítávání k akci. S takovými názory se rychle vypořádala. "Časový plán by neměli kontrolovat oni," řekla jim. "Načasování musíme kontrolovat my, a musíme počkat na svou chvíli. A pak jednat společně. Jestli to nechápete-"

Pak jste blázni!

Ale Frank by byl z jejího publika odvázaný. Tito lidé potřebovali - ne, přesněji řečeno, zasluhovali něco víc. Něco pozitivního, něco, co by je stejnou měrou přitahovalo jako pohánělo. Frank to říkal taky, ale zřídka kdy na tom pracoval. Potřebovali pokušení, jako ti noční tanečníci na nábřeží. A politika snad potřebovala přibrat trochu této erotické energie, protože jinak by se stala pouze výčitkami a sepisováním škod.

A tak je Maja sváděla. Děla to, i když měla obavy nebo strach, nebo špatnou náladu. Stála mezi nimi, přemýšlejíc o sexu s těmi vysokými, pružnými mladými muži, a pak si sedala do jejich středu a kladla jim otázky. Zachycovala jejich pohledy jeden po druhém. Všichni byli tak vysocí, že když seděla na stole, dívala se jim přímo do očí, přestože oni seděli na židlích. Zatahovala je do konverzace tak intimní a příjemné, jak jen dokázala. Co chtěli od života, od Marsu? Často se jejich odpovědím hlasitě smála, překvapená jejich neviností. Oni už snili o Marsu mnohem radikálnějším, než v jaký dokázala uvěřit ona, o Marsu, který by byl skutečně nezávislý, rovnostářský, spravedlivý a radostný. A určitým způsobem tyto sny už uskutečňovali: mnozí z nich si vytvořili svá malá společenství v rozsáhlých komunálních bytech, a pracovali ve své alternativní ekonomice, mající stále menší a menší spojení s Úřadem pro přeměnu nebo s metanárodními společnostmi - ekonomice ovládané Marininou eko-ekonomikou a Hiročinou areofanií, súfisty a Nirgalem, jeho potulnou vládou mladých. Cítili, že budou žít navěky, cítili, že žijí ve světě smyslné krásy. Jejich uvěznění v krytých městech považovali za normální, bylo to pouhé stadium, uvěznění v teplém lůně mezokosmu, které bude nevyhnutelně následováno jejich výstupem na volný žijící povrch - ano, jejich narozením! Byli embryi, řečeno Michelovým termínem. Mladí bohové provozující svůj svět, lidé, kteří věděli, co to znamená být svobodný, a věřili, že toho dosáhnou - a brzy. Ze Země přicházely špatné zprávy - ale na těchto schůzích nebudily strach, nýbrž odhodlání. Boj mezi bývalými spojenci Armscorem a Subarashim o Nigérii skončil použitím biologických zbraní (obě strany popíraly odpovědnost), takže lidé, zvířata i rostliny v Lagosu a jeho okolí byli devastováni nejrůznějšími podivnými nemocemi; a na schůzích ten měsíc mluvili mladí Mart'ané hněvivě a s blýskajícíma očima o nedostatku jakékoli vlády

práva a zákona na Zemi -o nedostatku jakékoli autority, které by se dalo důvěřovat. Metanárodní globální řád byl příliš nebezpečný, než aby mu mohlo být dovoleno vládnout Marsu!

Maja je nechala hodinu mluvit, než řekla jen: "Já vím." A nevěděla! Pohled na ně ji skoro přiměl k pláči, když viděla, jak jsou ořesení tou nespravedlností a krutostí. Pak prošla jeden po druhém body Deklarace z Dorsa Brevia, popisujíc, jak byl každý z nich projednáván a dokonce probíjován, a jak by ovlivnilo jejich uskutečnění v reálném světě jejich životy. Věděli o tom víc než ona, a tyto části debaty byly mnohem zapálenější než veškeré stížnosti týkající se Země - nadšenější a ne tak úzkostlivé. A když se jim pokoušela předstíhat budoucnost založenou na deklaraci, často sklídila jejich smích: směšné scénáře kolektivní harmonie, každý v míru a šťastný -znali spory naplněnou realitu jejich společně sdílených bytů. To světlo v očích smějících se mladých Mart'anů - i ona, která se nikdy nesmála, cítila, jak drobný úsměv mění mapu vrásek na její tváři.

Na konci schůze měla pocit dobře vykonané práce. Konečně, k čemu by byla Utopie bez radosti? K čemu by byla veškerá jejich námaha, kdyby nezahrnovala i smích mladých? Tohle Frank nikdy nepochopil, alespoň ne ve svých posledních letech. A tak nechala plavat Spencerova bezpečnostní opatření a pořádala schůze na suché pláži pod nábřežím, nebo v parcích či kavárnách, aby se mohli projít nebo si dát drink či pozdní večeři. Měla přitom pocit, že objevila jeden z klíčů k revoluci -klíč, o němž Frank nikdy nevěděl, že existuje, měl jen neurčité podezření, když se díval na Johna.

"Samozřejmě," řekl Michel, když se vrátila do Oděsy a pokusila se mu o tom říct. "Ale Frank stejně nevěřil v revoluci. Byl diplomat, cynik a kontrarevolucionář. Radost nebyla v jeho povaze. Pro něho bylo všechno jen řízení škod." Ale Michel s ní v těchto dnech často nesouhlasil. Když dala najevo nějaké známky toho, že potřebuje boj, naučil se spíš vybuchnout než ji konejšit, a ona to oceňovala natolik, že už teď tak často ten boj nepotřebovala. "Pojďme," řekla a poválila Michela do postele, kde ho znásilnila, jen tak pro legraci, jen aby ho vtáhla do říše radosti a přiměla ho ji připustit. Věděla velmi dobře, že považuje za svou povinnost udržovat ji ve střední poloze jejich výkyvů nálad, a dovedla jeho postoj pochopit, a oceňovala kotvu, již se jí snažil poskytnout. Někdy však, když byla na vrcholu této křivky, nevěděla důvod trochu si to nevychutnat, ty krátké okamžiky beztížného letu, něco jako duchovní orgasmus... a tak se spolu hodinu nebo dvě milovali. Teprve pak dokázali dojít v uvolněné a smířené náladě do její kavárny, kde si sedli zády k baru a poslouchali flamenco nebo starý tango band. Bavili se nenucené o práci v pánvi. Nebo nemluvili vůbec.

* * *

Jednoho večera v pozdním létě roku M-49 zašli do kavárny se Spencerem a pozorovali tmavě měděné mraky, zářící pod purpurovou oblohou nad vzdáleným ledem. Převládající větry vály přes Hellespontus od západu, takže se tyto dramatické oblačné fronty nad ledem staly součástí jejich každodenního života, ale některé z těch mraků se zdály zvláštní, připomínající kovově zbarvené pevné objekty, jakési sochy, které nemohly být větrem nikdy odváty. Z jejich černého dna šlehaly blesky k ledu pod nimi.

A pak, jak pozorovali toto zvláštní divadlo, ozvalo se hluboké zadunění, půda se jim slabě otřásla pod nohama a na stole zachřestilo stříbro. Sáhli po sklenicích a vstali, spolu se všemi ostatními v kavárně - a v šokovaném tichu Maja viděla, že se všichni automaticky dívají k jihu, směrem k ledu. Lidé se z kavárny vyrojili na nábřeží a pak mlčky stáli u stěny kopule, vyhlížeje ven. Ve slábnoucím indigovém soumraku pod měděnými mraky bylo možné zahlédnout jakýsi nejasný pohyb, jakási kmitání černé a bílé na okraji černobílé masy. Pohybovalo se přes pláň směrem k nim. "Voda," řekl někdo. Všichni se shromáždili u stěny na okraji pláže a snažili se pohledem proniknout stíny nad plání. Maje se opět vybavila záplava v Marinerisu a otřásla se. Tohle bylo Hellaské moře, přicházející k ní. Jeden ze severních ledovců se musel prolomit, a nyní se záplava černala na pláni jižně od Oděsy. Přitom byla stále světlejší, zatímco obloha temněla, což - jako vždycky - dodávalo všemu jakýsi nepřírozený aspekt. Z vody se zvedala mrznoucí pára, zářící tím, co vypadalo jako odražené světlo ze samotné Oděsy. Nejbližší okraj nebyl víc než patnáct kilometrů daleko.

Všichni na pláži stáli nejméně půl hodiny a dívali se, ve všeobecném mlčení, jež se začalo prolamovat až tehdy, kdy záplava zmrzla a soumrak skončil. Pak se náhle znovu rozezněly lidské hlasy a hudba. Ozval se i smích. Maja šla k baru a objednala ke stolu šampaňské. Projednou byla její nálada v souladu s událostmi, a Maja byla připravena oslavit bizarní výjev, který uvolnily jejich vlastní síly. Nabídla celé kavárně přípitek:

"Na Hellaské moře a všechny námořníky, kteří se po něm budou plavit a vyhýbat se ledovcům a bouřím, aby dopluli ke vzdálenému pobřeží!"

Všichni provolali slávu, a to zaslechli lidé na nábřeží a přidali se také. Opojná a divoká chvíle. Cikánská kapela začala vyhrávat nějaké tango o moři, a Maja zjistila, že se po celý zbytek večera usmívá. Ani dlouhá diskuse o možnosti dalšího přívalu, který by se přelil přes vlnolamy Oděsy, jí ten úsměv nedokázala vymazat z tváře. V kanceláři tyto možnosti propočítali skutečně velmi pečlivě a přesně, a jakékoli přelítí, jak tomu říkali, bylo nepravděpodobné nebo dokonce nemožné. Oděse nebezpečí nehrozí.

* * *

Místo toho je však zaplavovaly zprávy ze Země. Války v Nigérii a v Azanii vyvolaly ještě horší celosvětový ekonomický konflikt mezi Armscorem a Subarashim. Křesťanství, muslimští a hinduističtí fundamentalisté prohlašovali, že omlazovací kúry jsou dílem Satanovým. Velké množství těch, jimž se této kúry nedostalo, se přidávalo k těmto hnutím, přebíralo místní vládu a provádělo přímé útoky na provozy metanárodních společností ve svém dosahu. Zatím se všechny velké metanárodní společnosti pokoušely oživit OSN a prosadit tuto organizaci jako alternativu Světového soudního dvora; a mnoho klientů největších metanárodních společností, a nyní i Skupina jedenácti, se k nim připojovalo. Michel to považoval za vítězství, protože v tom viděl projev strachu ze Světového soudního dvora. A říkal, že jakékoli posílení mezinárodního subjektu jako OSN je lepší než nic. Nyní však vznikly dva navzájem si konkurující systémy arbitráže, a jeden z nich byl kontrolován metanárodními společnostmi, což jim usnadňovalo

vyhnout se tomu, který se jim nelíbil.

A situace na Marsu byla jen o málo lepší. Policie UNTA prováděla nájezdy na jih, aniž by jí v tom někdo bránil s výjimkou občasných nevysvětlených explozí jejich automatických vozidel. Poslední objevenou a zničenou svatyní byl Prométheus. Jižní polární čepička přestala být součástí podzemí.

V tomto kontextu nebylo žádným překvapením, jak vyděšení byli někdy lidé, kteří přicházeli na schůze. Vyžadovalo odvalu připojit se k podzemí, které se viditelně zmenšovalo, tak jako ostrov Minus jedna. Maja předpokládala, že lidé k tomu jsou hnáni hněvem, rozhořčením a nadějí. Ale zároveň byli vyděšení. Neexistovala žádná jistota, že to k něčemu bude.

A bylo by mezi ty nově přichozí tak snadné nasadit špióny. Maja někdy zjišťovala, že je těžké jim důvěřovat. Byli všichni takoví, za jaké se prohlašovali? Bylo nemožné být si tím jistá, úplně nemožné. Jednoho večera byl na schůzi se spoustou nově přichozích nějaký mladý muž, jehož pohled se jí nelíbil, a po schůzi odešla se Spencerovými přáteli rovnou zpátky do bytu a řekla o tom Michelovi. "Nedělej si starosti," řekl.

"Jak to myslíš, nedělej si starosti?"

Pokrčil rameny. "Členové sledují neustále jeden druhého. Snaží se ujistit, že o sobě všichni navzájem všechno vědí. A Spencerův tým je ozbrojený."

"To jsi mi nikdy neřekl."

"Myslel jsem, že to víš."

"Ale prosím tě, nezacházej se mnou, jak bych byla pitomá."

"To nedělám, Majo. A stejně, nic víc dělat nemůžeme, ledaže bychom se zcela ukryli."

"To nenavrhuji! Myslíš, že jsem zbabělec?"

Po jeho tváři přeběhl kyselý výraz, a řekl něco francouzsky. Pak se zhluboka nadechl a zařval na ni francouzsky jednu ze svých kleteb. Ona však postřehla, že to bylo z jeho strany uvážené rozhodnutí - že dospěl k závěru, že jí boj udělá dobře, a pro něho bude očistný, jako jakási terapeutická metoda - a to pro ni bylo samozřejmě nesnesitelné. Byl to akt manipulace s ní - aniž by dál uvažovala, vkročila do kuchyně, vzala měděný hrnec a hodila ho po něm. Byl tak překvapen, že ho stěží dokázal odrazit.

"Putaine!" zahřměl. "Pourquoi ce fa? Pourquoi?"

"Nebudeš se mnou jednat jako s dítětem," odpověděla, spokojená, že ho teď skutečně rozzlobila. "Ty zatracený mozkoškrabe, kdybys nebyl tak neschopný, celá První stovka by se nebyla zbláznila, a tento svět by nebyl tak zkurvený. To všechno je tvoje chyba." Práskla za sebou dveřmi a odešla do kavárny, aby dumala o děsivosti toho mít za partnera psychologa, a také o svém vlastním ošklivém chování, nad tím, že tak rychle ztratila sebekontrolu a zaútočila na něho. Nepřišel dolů a nepřipojil se k ní, ačkoli seděla v kavárně až do zavírací hodiny.

* * *

A pak, právě když přišla domů, lehla si na gauč a usnula, se ozvalo zaklepání na dveře, rychlé a tiché, a čímsi děsivé, a Michel šel ke dveřím a vyhlédl špehýrkou. Poznal přichozího a pustil ho dovnitř. Byla to Marina.

Dopadla na gauč vedle Maji, sevřela svýma třesoucíma se rukama jejich a řekla: "Obsadili Sabishi. Oddily bezpečnosti. Hiroko a celý vnitřní kruh tam byli právě na návštěvě, stejně jako všichni ti jižané, kteří tam přišli po těch nájezdech. A taky Kojot. Byli tam všichni, i Nanao a Etsu, a všichni nisei."

"Nekladli odpor?"

"Pokusili se. Na nádraží byla spousta lidí zabita. To je zpomalilo, a já myslím, že někteří lidé se možná dostali do bludiště v hrázi mohole. Ale oni celou oblast obklíčili, a vnikli stěnami kopule dovnitř. Bylo to přesně jako v jednašedesátém v Káhiře."

Náhle se rozplakala. Složila tvář do Majiných dlaní a vzlykala. To bylo obvykle přísné a strohé Marině tak nepodobné, že si Michel i Maja rázem plně uvědomili podstatu jejich zpráv.

Napřímila se a začala si otírat oči a nos. Michel jí podal kapesník. Marina už klidně pokračovala: "Obávám se, že spousta z nich byla možná zabita. Byla jsem s Vladem a Uršulou zrovna venku v jednom z těch odlehklých poustevnických útulků, a zdrželi jsme se tam tři dny. Pak jsme šli do jedné z ukrytých garáží a v maskovaných vozech jsme se odtamtud dostali. Vlad jel do Burroughs, Uršula do Elysia. Pokoušíme se o tom informovat co nejvíc příslušníků První stovky. Zvláště Saxe a Nadju."

Maja vstala a oblékla se. Pak sešla dolů a zaklepala na Spencerovy dveře. Vrátila se do kuchyně a postavila vodu na čaj, vyhýbajíc se pohledu na fotografii Franka, dívajícího se na ni jakoby s výrazem: Já jsem vám to říkal. Tak to chodí. Odesla šálky s čajem zpátky do obývacího pokoje, přičemž si všimla, že se jí ruce třesou tak silně, až jí horká tekutina vystřikuje na prsty. Michelova tvář byla bledá a zpocená, a nevnímal nic, co Marina říkala. Samozřejmě - jestli tam byla Hiročina skupina, pak byla celá jeho rodina buď zajata, nebo zabita. Maja odložila šálky s čajem, a když přišel Spencer a vyslechl tyto zprávy, vzala košili a přehodila ji Michelovi přes ramena, vyčítajíc si mizerné načasování svého útoku na něho. Svírala ho pevně, pokoušejíc se mu svým dotykem říct, že je tady, že i ona je jeho rodina, a že všechny její hry skončily - že už s ním nebude zacházet jako s mazlíčkem nebo boxovacím pytle. ... Že ho miluje. Ale on si její ruky očividně nevšímal - sotva vůbec vnímal, že tam je. A jí došlo, že to jsou právě okamžiky největší nouze, kdy lidé mohou udělat jeden pro druhého nejméně.

Vstala a přinesla Spencerovi čaj, vyhýbajíc se pohledu na fotografii nebo na odraz své tváře v temném okně kuchyně. Nikdy se nemůžeš ohlízet.

V této chvíli se nedalo nic dělat, jen sedět tady. Pokusit se vstřebat tu zprávu a odolat jí. Takže seděli, hovořili a poslouchali Marinu uvádějící další a další podrobnosti. Volali s využitím linek Praxisu, aby zjistili víc. Byli uvězněni ve svých vlastních úvahách, ve svých osamělých vesmírech. Minuty plynuly jako hodiny, hodiny jako roky. Byl to pekelně pokřivený časoprostor jejich celonoční vigilie, nejstarší z lidských rituálů, kdy se lidé bezúspěšně snažili

pochopit smysl a význam každé nahodilé katastrofy.

* * *

Když konečně nadešel úsvit, na tkanině zastřešení se třpytily kapky deště. O několik bolestně pomalých hodin později začal Spencer kontaktovat všechny skupiny v Oděse. Během tohoto a příštího dne rozšířili zprávu o útoku, která byla v Mangalavidu a v ostatních médiích potlačena. Ale všem bylo jasné, že se něco stalo, kvůli náhlé nepřítomnosti Sabishi v běžné komunikaci. Všude se šířily pověsti všeho druhu, od vyhlášení nezávislosti Sabishi po jeho srovnání se zemí. Během následujícího týdne však Maja a Spencer informovali každého o tom, co říkala Marina, a následující hodiny pak strávili debatami, co by se mělo dělat. Maja se snažila přesvědčit lidi, aby se nedali vehnat do akce, dokud nebudou připraveni, ale bylo to těžké; byli rozrušení a vyčerpáni, a ten týden došlo ve městě a kolem celé Hellas ke spoustě incidentů -vlastně po celém Marsu - demonstracím, drobným sabotážím, útokům na pozice a personál bezpečnosti, poruchám AI, zpomalování práce.

"Musíme jim ukázat, že tohle jim neprojde," říkala na síti Jackie. Zdálo se, že je všude současně. Dokonce i Art s ní souhlasil. "Myslím, že by je civilní protesty tak velké části populace, jak jen dokážeme zorganizovat, mohly zpomalit. Přiměly by ty bastardy, aby si dvakrát rozmysleli udělat něco takového znovu."

Nicméně, po nějaké době se situace stabilizovala. Sabishi se vrátilo na síť a do jízdních řádů vlaků, a život tam pokračoval dál, ačkoli ne stejný jako předtím, protože ve městě zůstaly velké okupační policejní síly, monitorovaly brány a nádraží, a snažily se objevit všechny dutiny v bludišti náspu mohole. V té době měla Maja řadu dlouhých rozhovorů s Nadjou pracující v South Fosa, a s Nirgalem a Artem, a dokonce i s Ann, která volala z jednoho ze svých úkrytů v Aureum Chaos. Všichni souhlasili s tím, že bez ohledu na to, co se stalo v Sabishi, se pro tuto chvíli musí zdržet jakéhokoli pokusu o všeobecné povstání. Sax dokonce zavolal Spencerovi, aby mu řekl, že "potřebuje čas". Což Maju uspokojovalo, protože to podporovalo její vnitřní pocit, že ten správný čas ještě nadešel. Byli jen provokováni v naději, že se pokusí o revoltu předčasně. Ann, Kasei, Jackie a ostatní radikálové - Dao, Antar, dokonce i Zejk - byli z čekání nešťastní, a pesimističtí, pokud šlo o to, jaký má smysl. "Vy to nechápete," říkala jim Maja. "Tady roste celý nový svět, a čím déle čekáme, tím silnější se stává. Jen vydržte."

Pak, asi měsíc po uzavření Sabishi, dostali krátkou zprávu od Kojota - krátký záběr jeho tváře, vypadající nezvykle vážně - která je informovala, že se dostal ven bludištěm tajných tunelů v náspu mohole, a že je nyní zpátky na jihu v jedné ze svých skrýší. "Co je s Hiroko?" zeptal se Michel okamžitě. "Co je s Hiroko a ostatními?"

Ale Kojot už přerušil spojení.

"Myslím, že nedostali ani Hiroko," řekl Michel, přecházející bezmyšlenkovitě po místnosti. "Ani Hiroko, ani žádného z nich. Kdyby je byli zajali, jsem si jist, že by to Úřad pro přeměnu oznámil. Vsadím se, že Hiroko přešla s celou skupinou znovu do podzemí. Nebyli spokojeni už od kongresu v Dorsa Brevia. Nemají prostě rádi kompromisy. Všechno, co se od té doby stalo, jen potvrdilo jejich názor, že nám nemohou důvěřovat, že vybudujeme takový svět, jaký chtějí oni. Takže využili této příležitosti a znovu zmizeli. Možná je pád Sabishi donutil k tomu, aby to udělali, aniž by nás upozornili."

"Možná to tak je," řekla Maja, snažíc se, aby to znělo, jako by tomu věřila. A Hiroko byla všeho schopná. Jenže Maja musela reagovat jako Maja, jinak by pochopil, že ho jen uklidňuje. "Ale kam by šli?"

"Zpátky do chaosu, odhadoval bych. Tam je ještě stále spousta starých úkrytů."

"Ale co ty?"

"Dají mi vědět."

Chvilí o tom přemýšlel, dívaje se na ni. "Nebo možná počítají, že jsi teď moje rodina ty."

Takže přece jen vnímal její ruku, v té strašlivé první hodině. Věnoval jí však tak smutný pohled, že ho sevřela do náručí, až mu zapraštila žebra, aby mu ukázala, jak moc ho miluje, a jak málo se jí líbí takový smutný a beznadějný pohled. "V tom mají pravdu," řekla drsně. "Ale stejně by se s námi měli spojit."

"Spojí. Jsem si jist, že ano."

Maja nevěděla, co si o této Michelově teorii myslet. Kojot skutečně unikl bludištěm v náspu, a pravděpodobně pomohl tolika přátelům, kolika mohl. A Hiroko by na tom seznamu byla pravděpodobně na prvním místě. Pak by za to určitě Kojotovi vynadala, ale to na věci nic neměnilo. V každém případě Hiroko a její vnitřní kruh byly pryč, mrtví, zajatí, nebo se skrývali. Bez ohledu na vše to byla krutá rána jejich věci, protože Hiroko byla pro značnou část odboje morální autoritou.

Ale byla tak zvláštní. Určitá část Maji, z větší části podvědomá, nebyla až tak nešťastná, že je Hiroko ze scény, ať už k tomu došlo jakkoli. Maja nikdy nedokázala s Hiroko komunikovat, rozumět jí, a ačkoli ji milovala, znervózňovalo ji mít kolem sebe tak mocnou nevypočitatelnou sílu, komplikující situaci. Ta velká moc ji rozčilovala - moc, na niž neměla absolutně žádný vliv. Samozřejmě, bylo strašné, jestli celou skupinu zajali, nebo ještě hůř, zabili. Ale jestli se rozhodli znovu zmizet, to by nebylo vůbec špatné. Zjednodušilo by to situaci v době, kdy zjednodušení zoufale potřebovali, a poskytlo by to Maje větší kontrolu nad událostmi, které přijdou.

Takže z celého srdce doufala, že je Michelova teorie pravdivá, příkyvovala mu a předstírala, že rezervovaně a realisticky souhlasí s jeho analýzou. Mijely týdny, pak měsíce, a zdálo se, že krizi přežili. Ale situace na Zemi se stále zhoršovala, a Sabishi, jejich univerzitní město, klenot polosvěta, žilo v jakémsi výjimečném stavu. A Hiroko byla pryč, Hiroko, která byla jejich srdcem. I Maja, původně v jistém směru potěšená, že se jí zbavila, se její nepřítomností cítila stále sklíčenější. Koneckonců, koncepce Svobodného Marsu byla součástí areofanie -a hrozilo, že bude zredukováána na pouhou politiku, na přežití nejschopnějších.

Zdálo se, že se ze všeho vytratil duch. A jak ubíhala zima, a zprávy ze Země hovořily o narůstajících konfliktech, zdálo se, že lidé touží stále zoufaleji po rozptýlení. Večírky byly čím dál hlasitější a divočejší, na nábřeží se konaly oslavy, a při zvláštních příležitostech, jako byl třeba Nový rok, tančili, pili a zpívali všichni ve městě s jakýmsi křečovitým

veselím, pod malými červenými hesly namalovanými na každé druhé zdi. CESTA ZPÁTKY NEEXISTUJE. OSVOBODTE MARS. Ale jak? Jak?

Nový rok té zimy byl obzvlášť divoký. Byl to rok M-50, a lidé toto velké výročí oslavovali ve velkém stylu. Maja se s Michelem procházela po nábřeží a přes svou masku zvědavě pozorovala proplétající se řady tanečníků, všechna ta mladá tančící těla, s maskami, ale většinou do pasu nahá... Bylo to zvláštní. Ti mladí spojenci byli sice nevědomí, ale jak krásní! A toto město, které pomáhala vybudovat... Cítila, jak se jí zmocňuje euforie. Možná to souviselo jen s její biochemií. Pravděpodobně ano, vzhledem k hrozné situaci obou světů, hodina mezi psem a vlkem. A tak zatáhla Michela do řady tanečníků a tančila a tančila, dokud se celá neleskla potem. Bylo to velkolepé.

Na chvíli se spolu posadili v její kavárně - jen malá schůzka Prvních třiceti devíti, jak se ukázalo. Byla zde ona, Michel a Spencer, Vlad, Uršula a Marina, Jeli Zudov a Mary Dunkelová, která vyklouzla ze Sabishi měsíc po jeho pádu, Michail Jangel z Dorsy Brevia, a Nadja, jež přijela ze South Fosa. Deset z nich. "Desetina," poznamenal Michail. Objednávali vodku láhev za lahev, jako by mohli utopit vzpomínky na zbývajících devadesát, včetně jejich nešťastného týmu z farmy, který jim v nejlepším případě znovu zmizel, a v nejhorším byl zavražděn. Kupodivu mezi nimi té noci převládali Rusové. Začali se svými starými přípitky z domova. "Ať jsme zdravější! Ať toho máme plné oči!" a tak podobně. Pili sklenici za sklenicí. Michel, Mary a Spencer se na ně dívali užasle a vylekaně. Je to jako Eskymáci a sníh, řekl jim Michail.

A pak šli znovu tančit. Všech deset utvořilo svou vlastní řadu, a proplétali se mezi mládeží. Padesát dlouhých marťanských let, a stále přežívali, stále tančili! Byl to zázrak!

Maja sledovala, jak se každý snaží uniknout do svého vlastního soukromého světa, kde nebyli spojeni s nikým, s výjimkou milenců pro tuto noc. A oni nebyli jiní. "Pojďme domů," řekla Michelovi. "Tohle nedokážu vydržet." Ale on chtěl zůstat, a právě tak ostatní, a nakonec šla domů sama. Za ní znělo hlučné veselí slavnosti.

A tam na skřínce nad umývadlem se mladý Frank usmíval její tísni a zármutku. Samozřejmě že to jde i takhle. Já to taky znám - poznal jsem to na vlastní kůži. Výročí, svatby, šťastné chvíle - odlétají pryč. Jsou ty tam. Nikdy nic neznamenaly, ten sevřený, odhodlaný úsměv, a ty oči... bylo to jako se dívat do oken prázdného domu. Shodila z poličky kávový šálek, a on se na podlaze rozbil. Hlasitě vykřikla, klesla k zemi, objala si pažemi kolena a rozplakala se.

* * *

Pak přišly zprávy o zvýšených bezpečnostních opatřeních v samotné Oděse. Zdálo se, že se UNTA z lekce v Sabishi poučil, a další města se nyní pokoušel ovládnout jemnějšími metodami: nové pasy, bezpečnostní kontroly v každé bráně a garáži, omezený přístup do vlaků. Říkalo se, že jdou zvlášť po První stovce, protože ji obviňují z pokusu svrhnout Úřad pro přeměnu.

Přesto Maja chtěla dál chodit na schůze Svobodného Marsu, a Spencer souhlasil s tím, že ji tam bude brát. "Tak dlouho, jak budeme moci," říkala. A tak spolu jednoho večera vyšli po dlouhém kamenném schodišti do horního města. Michel s nimi byl poprvé od útoku na Sabishi, a Maje se zdálo, že se z té rány oné strašné noci, kdy na jejich dveře zaklepala Marina, vzpamatovává docela dobře. Ale na této schůzi se setkali s Jackii a ostatními z jejího houfu, Antarem a ektogeny, kteří přijeli do Oděsy okružním vlakem, na útěku před oddíly UNTA na jihu, rozzuření útokem na Sabishi, ještě militantnější než kdykoli jindy. Zmizení Hiroko a její vnitřní skupiny je postrčilo přes pomyslný okraj. Koneckonců, Hiroko byla matkou mnoha z nich, a zdálo se, že se všichni shodují, že je čas vyjít z úkrytu a zahájit povstání v plném rozsahu. Není ani minuta nazbyt, řekla na schůzi Jackie, jestli chtějí zachránit Sabishany a ukryté kolonisty.

"Nemyslím, že dostali Hiročiny lidi," řekl Michel. "Myslím, že odešli do podzemí s Kojotem."

"To je tvoje zbožné přání," řekla mu Jackie, a Maja pocítila, jak se jí křiví horní ret.

Michel řekl: "Dali by nám vědět, kdyby byli skutečně v potížích."

Jackie zavrtěla hlavou. "Neodešli by znovu do úkrytu, teď když se situace stává kritickou." Dao a Rachel přikývli. "A kromě toho, co se Sabishany a uzavřením Sheffieldu? A to se tady stane taky. Ne, Úřad pro přeměnu přebírá moc všude. Musíme jednat hned!"

"Sabishané Úřadu pro přeměnu podlehli," prohlásil Michel, "a jsou všichni ještě stále v Sabishi."

Jackie se zatvářila znechuceně, jako by byl Michel vyděšený hlupák a přehnaný optimista. Maje vyskočil tep a zaťala zuby.

"Nemůžeme jednat hned teď," řekla ostře.

Jackie na ni vrhla zamračený pohled. "Podle tebe nebudeme připraveni nikdy! Budeme čekat, dokud nedají pod zámek celou planetu, a pak už nebudeme schopni udělat vůbec nic, i kdybychom chtěli. Což je přesně to, co by se ti líbilo. Tím jsem si jistá."

Maja vyskočila ze židle. "Neexistují už žádní oni. Existuje čtyři nebo pět metanárodních společností bojujících o Mars právě tak, jako dnes bojují o Zemi. Když povstaneme uprostřed tohoto boje, padneme v křížové palbě. Musíme si svou chvíli vybrat, a ta nadejde tehdy, až si navzájem způsobí těžké rány a my budeme mít reálnou šanci, že uspějeme. Jinak nám ten okamžik bude vnucen, a stane se přesně totéž jako v jednašedesátém!"

"Jednašedesátý," vykřikla Jackie, "u tebe je to vždycky jednašedesátý - perfektní výmluva pro nicnedělání! Sabishi a Sheffield podlehly, Burroughs je uzavřeno, a Hiranyagarbha bude další na řadě, a ten zatracený výtah přiváží každodenně nové policejní síly, a my máme stovky lidí zabitých nebo uvězněných, jako moje babička, která je skutečným vůdcem nás všech, a ty tady mluvíš o jednašedesátém! Jednašedesátý z tebe udělal zbábělce!"

Maja vyskočila a dala jí tvrdou facku, a Jackie se na ni vrhla. Maja narazila na hranu stolu a vyrazila si dech. Přesto dokázala chytit Jackii za zápěstí a znovu ji tvrdě udeřit. Pak je od sebe odtrhli, a v místnosti vypukl hotový blázninec. Každý začal křičet, včetně Jackie, která řvala: "Čubko! Čubko! Čubko! Vražedkyně!", a Maja uslyšela i slova deroucí se mezi lapáním po dechu z jejího hrdla: "Pitomá malá děvko! Pitomá malá děvko!" Žebra a zuby ji bolely. Lidé zakrývali

rukama ústa jí i Jackii a syčeli: "Tiše, tiše, uslyší nás, ohlásí nás, přijde policie!"

Konečně Michel sundal ruku z Majiných úst, a ona naposled zasyčela: "Pitomá malá děvko," posadila se na židli a všechny si je prohlížela pohledem, který přinejmenším polovinu z nich zmrazil a utišil. Jackie se uvolnila ze sevření a začala tiše klít. "Drž hubu!" vyštěkla Maja tak zuřivě, že se Michel znovu postavil mezi ně. "Vodiš všechny naše hochy za frantíka a myslíš si, že jsi vůdce," zasyčela Maja šeptem, "a bez jediné myšlenky v prázdné hlavě!"

"Tohle nebudu poslouchat!" vykřikla Jackie, a všichni zasyčeli: "Pššt!" Jackie vyběhla na chodbu. Byla to chyba, ústup, a Maja znovu vstala a využila ten čas, aby přerývaným šeptem vynadala ostatním za jejich stupiditu - a pak, když trochu ovládla svůj temperament, argumentovala pro to, aby počkali. Všichni se na ni během té závěrečné řeči dívali, jako by byla zkrvavený gladiátor, opravdová Černá vdova. Schůze skončila mrzutou a většinou nevyslovenou shodou v tom, že je třeba jakékoli masové povstání odložit a držet se dál při zemi. Příští věc, kterou si pamatovala, bylo, jak seděla v tramvaji mezi Michelelem a Spencerem a snažila se neplakat. Měli by k sobě vzít Jackii a zbytek její skupiny, dokud jsou v Oděse - jejich dům zůstával konečnou bezpečnou. Byla to situace, již nedokáže uniknout. A před městskými továrnami a úřady stáli policisté a kontrolovali ID na zápěstí, než lidi pustili dovnitř. Kdyby nešla znovu do práce, mohli by ji docela dobře vysledovat domů, aby se zeptali proč, a kdyby do práce šla, nebylo jisté, že její ID a švýcarský pas projdou. Podle některých pověstí začala být poválečná balkanizace informací nahrazována složitějšími integrovanými systémy, které zahrnovaly i některé předválečné údaje; odtud požadavek na nové pasy. A jestli se do některého z těchto systémů dostala, skončila by. Odvezli by ji na asteroidy nebo do Kasei Vallis, aby ji mučili a zničili jí mozek jako Saxovi. "Možná je čas," řekla Michelovi a Spencerovi. "Jestli uzavrou všechna města a tratě, jakou jinou možnost máme?"

Neodpověděli. Nevěděli, co dělat, o nic víc než ona. Náhle se celý projekt nezávislost zdál znovu pouhou fantazií - snem, který byl stejně nemožný nyní jako tehdy, když ho hájil a podporoval Arkadij, ten Arkadij, který byl tak optimistický, a tak moc se mýlil. Nikdy se od Země neosvobodí, nikdy. Byli před tím zcela bezmocní.

"Nejdřív si chci promluvit se Saxem," řekl Spencer.

"A Kojotem," dodal Michel. "Chci se dovědět víc o tom, co se stalo v Sabishi."

"A Nadjou," řekla Maja, a sevřelo se jí hrdlo. Nadju by zahanbilo, kdyby ji viděla na té schůzi, a to bolelo. Potřebovala Nadju, jedinou osobu na Marsu, jejímuž úsudku stále důvěřovala.

"Něco divného se děje s atmosférou," postěžoval si Spencer Michelovi, když přestupovali. "Opravdu chci slyšet, co o tom soudí Sax. Hladina kyslíku stoupá rychleji, než bych byl očekával, zvláště v severním Tharsisu. Jako by tam byly vysazovány nějaké zvlášť úspěšné bakterie bez sebevražedných genů. Sax v podstatě znovu sestavil svůj starý tým z Echus Overlook, všechny, kteří jsou ještě naživu, a pracovali v Acheronu a v Da Vinci na projektech, o kterých nám nic neříkali. Je to jako ty zatracené větrné ohříváče. Takže si s ním chci promluvit. V tomhle musíme být zajedno, nebo jinak!"

"Nebo jinak další jednašedesátý," řekla Maja.

"Já vím, já vím. V tom máš pravdu, Majo. Chci říct, že souhlasím. Doufám, že i hodně z těch ostatních z nás."

"Budeme muset udělat víc než jen doufat."

* * *

Což znamenalo, že se tam bude muset vypravit, a udělat to sama. Přejít plně do podzemí, pohybovat se z města do města, z jednoho bezpečného domu do druhého, jak to dělal Nirgal po celá léta, bez práce nebo domova, setkávat se s revolučními buňkami a snažit se je udržet v latí. Nebo jim aspoň zabránit, aby nevystoupily příliš brzy. Práce na projektu Hellaského moře už nebude možná.

Tím pro ni tento život skončil. Vystoupila z tramvaje, krátce pohlédla k nábřeží a pak se otočila a vrátila se přes park ke svému domu. Náhle se cítila stará a velice, velice unavená. Strčila do zámku správný klíč, aniž by o tom přemýšlela, a vešla do svého bytu. Přelétla pohledem své věci, Michelovy police s knihami, tisk Kandinského nad gaučem, Spencerovy kresby, otlučený kávový stůl, otlučený jídelní stůl a židle, kuchyňskou linku, kde bylo všechno na svém místě, včetně malé fotografie na skřínce nad umývadlem. Před kolika životy znávala tuto tvář? Všechno tohle půjde svou cestou. Stála uprostřed místnosti, vyčerpaná a opuštěná, naplněná zármutkem nad těmi roky, které skoro bez povšimnutí proklouzly kolem, téměř dekáda produktivní práce, skutečného života, nyní odplouvaly pryč v nejnovější vichřici historie. Zatracený svět, ať je prokleta jeho dotěrnost - to, jak se slepě, neúprosně a ničivě valil kupředu... Měla ráda tento byt, toto město a tento život, s Michelelem, Spencerem a Dianou, a se všemi jejími kolegy z práce, všechny své zvyky a hudbu a své drobné každodenní radosti.

Otočila se žalostně na Michela, který stanul za ní a rozhlížel se kolem, jako by si toto místo chtěl vrýt do paměti. Pokrčil rameny nenapodobitelným galským způsobem. "Nostalgie v předstihu," řekl s pokusem o úsměv. On to také cítil - rozuměl - tentokrát to nebyl jen projev její nálady, nýbrž samotná skutečnost.

Přinutila se jeho úsměv opakovat, a vzala ho za ruku. Dole se ozval dupot, jak šla parta ze Zygoty do schodů. Mohli zůstat ve Spencerově bytě, bastardi. "Když to vyjde," řekla, "jednoho dne se vrátíme."

Šli ve svěžím ranním světle na nádraží, kolem kaváren s židlemi ještě stále na mokřých stolech. Na nádraží riskovali použití svých ID a bez problémů dostali lístky. Nastoupili do vlaku jedoucího proti směru hodinových ručiček dolů do Montepulciano. Tam ve vypůjčených skafandrech a přilbách vyšli z krytého města a zmizeli z mapy povrchového světa, do jedné z hlubokých roklí na úpatí, kde na ně v maskovaném vozidle čekal Kojot a odvezl je srdcem Hellespontu sítí rozvětvlujících se roklí a průsmekem protínajícím toto horské pásmo až do kopců vysočiny Noachis. A tak se zase ocitli mimo síť a toulali se tak, jak se Maja nikdy předtím netoulala.

* * *

Kojot jim v tomto raném období nesmírně pomohl. Změnil se, myslela si Maja - byl pokořený dobytím Sabishi, dokonce

měl obavy. Na jejich otázky na Hiroko a ukryté kolonisty jim neodpovídal; dokonce říkal "nevím" tak často, že mu začala věřit, zvláště když se jeho tvář křivila čistě lidským výrazem bolesti a zármutku - jeho pověstná nezranitelná skořápka se nadobro roztržila. "Skutečně nevím, jestli se dostali ven nebo ne. Když začal útok, byl jsem už v bludišti, a dostal jsem se ve voze pryč tak rychle, jak jsem mohl, protože jsem si myslel, že bych mohl nejvíc pomoci zvenku. Ale nikdo jiný z toho východu nevyšel. Oni byli také v tom bludišti, a Hiroko měla nouzové úkryty stejně jako já. Ale já prostě nevím."

"Tak se pojďme podívat, jestli to dokážeme zjistit," navrhla Maja.

Kojot je tedy odvezl na sever, na místo procházející pod tratí Sheffield-Burroughs, využívaje dlouhý tunel jen o málo větší než jeho vozidlo, kde strávili noc doplňováním zásob z ukrytých skladů a nepohodlným spánkem psanců. Blízko Sabishi sjeli do dalšího ukrytého tunelu, jímž pokračovali několik kilometrů, dokud nedorazili do malé podzemní garáže. Byla součástí sabishského bludiště v náspu mohole, a hranaté jeskyně za ní se podobaly neolitickým hrobkám, nyní ozářeným světelnými pásy a vyhřívaným ventilátory. Tady dole je pozdravil Nanao Nakayama, jeden z issei, působící stejně vesele jako vždycky. Do Sabishi se více či méně vrátil život, ačkoli ve městě hlídala policie UNTA, zvláště u bran a na nádraží. Policie si stále neuvědomovala plný rozsah komplexů v náspu mohole, a tak nedokázala úsilí Sabishanů pomáhat podzemí zabránit. Sabishi už nepředstavovalo otevřený polosvět, jak řekl, ale oni stále pracovali.

A přece ani on nevěděl, co se stalo s Hiroko. "Neviděli jsme, že by policie někoho z nich odvážela pryč," řekl. "Ale ani jsme Hiroko a její skupinu nenašli tady dole poté, co se vše uklidnilo. Nevíme, kam odešli." Užasle potahoval svou tyrkysovou náušnici. "Já myslím, že pravděpodobně jednají na vlastní pěst. Hiroko vždycky dbala o to, aby měla skryš všude, kam přišla. Řekl mi to kdysi Iwao, když jsme spolu vypili spoustu saké u kachního jezírka. A zdá se mi, že zmizení je Hiiociným zvykem, když ne Úřadu pro přeměnu. Takže můžeme usuzovat, že se rozhodla udělat toto. Ale pojďme - určitě se chcete vykoupat a něco sníst, a pak si můžete promluvit s některými ze sansei a yonsej, kteří odešli do úkrytu s námi. Zvedlo by jim to náladu."

Zůstali v bludišti jeden nebo dva týdny, během nichž se Maja setkala s několika skupinami těch, kteří právě odešli do podzemí. Většinu času jim dodávala odvalu a ujišťovala je, že se brzy budou moci znovu vrátit na povrch, dokonce v samotném Sabishi. Bezpečnostní opatření se zpříšňovala, ale sítě byly prostě příliš propustné, a alternativní ekonomika příliš rozsáhlá, aby umožňovaly stoprocentní kontrolu. Švýcaři jim vydají nové pasy, Praxis jim dá práci, a oni budou zpátky v oběhu. Důležité bylo koordinovat úsilí a odolávat pokušení začít příliš brzy.

Nanao jí po jedné takové schůzi řekl, že podobně vyzývá Nadja v South Fosa, a že Saxův tým je prosí o trochu víc času, takže zde existuje určitá politická shoda, aspoň mezi veterány. A i Nirgal, který úzce spolupracoval s Nadjou, tuto politiku podporoval. Na radikálnější skupiny měl největší vliv Kojot. Chtěl osobně navštívit některé z úkrytů rudých, a Maja a Michel jeli s ním, aby se dostali do Burroughs.

Oblast mezi Sabishi a Burroughs byla plná impaktních kráterů, mezi nimiž v noci kličkovali. Každé ráno se pak zastavovali v malých úkrytech plných rudých, kteří se k Maje a Michelovi nechovali příliš pohostinně, Kojotovi však naslouchali velmi pozorně a vyměňovali si s ním zprávy o spoustě míst, o nichž Maja nikdy neslyšela. Třetí noci sjeli z příkrého svahu Velkého valu a ocitli se náhle na hladké pláni Isidis. Uviděli násep podobný náspu sabishské mohole, táhnoucí se ve velkém oblouku krajinou od kráteru Du Matheray na Velkém valu na severozápad k Syrtis. Je to nový násep, řekl jim Kojot, vybudovaný z vyvážky z mohole v Elysiu. Byl skutečně masivní a vypadal jako jeden z čedičových hřebenů na jihu, až na jeho sametovou texturu, jež odhalovala, že jde o vytěžený regolit a ne o tvrdou vulkanickou skálu.

Maja se na dlouhý násep zahleděla, uvažujíc o tom, že důsledky jejich akcí tady byly mimo jejich kontrolu. Mohli se pokoušet budovat obranné valy, ale vydrží ty valy?

* * *

Pak se ocitli zpátky v Burroughs. Prošli na své švýcarské pasy Jihozápadní bránou a dostali se do bezpečného domu, úkrytu vedeného bogdanovisty z Višňaku, pracujícími nyní pro Praxis. Byl to vzdušný, světlý byt na půl cesty nahoru k severní stěně Hunt Mesa, s výhledem na centrální údolí k Branch Mesa a Double Decker Butte. V bytě nad nimi bylo taneční studio, a po většinu dne slyšeli slabé bum, bum, bum-bum, bum-bum. Nad severním obzorem označoval nepravidelný mrak prachu a páry místo, kde roboti ještě stále pracovali na náspu. Maja se na něj každé ráno dívala a přemýšlela o zprávách na Mangalavidu a o dlouhých vzkazech z Praxisu. Pak bylo třeba se věnovat denní práci, a to zcela ilegální. Lišilo se to velmi od života v Oděse, a bylo těžké si vytvořit příslušné návyky, což v ní vyvolávalo podrážděnost a chmurnou náladu.

Ale stále ještě dokázala chodit po ulicích velkého města, jeden anonymní občan mezi tisíci ostatními - procházet se podél kanálů nebo sedět v restauracích kolem Princeznina parku. A všude, kam přišla, viděla úhledně napsané červené graffiti: OSVOBOĎTE MARS. Nebo: PŘIPRAVTE SE. Nebo, jako by to bylo nějaké halucinatorní varování vytvořené pro ni její vlastní duši: CESTA ZPÁTKY NEEEXISTUJE. Pokud mohla říct, tato hesla byla lidmi ignorována, nikdo se o nich nebavil, a čistící čtyři je často odstraňovaly. Ale ta hesla se objevovala stále znovu, obvykle v angličtině, někdy i v ruštině, v azbuce, která pro ni byla něco jako dávno ztracený přítel, a ta hesla nikdy neztrácela svůj malý náboj. Bylo zvláštní, jak mocného účinku lze docílit tak jednoduchými prostředky. Lidé mohli dojít téměř k čemukoli, když o tom mluvili dost dlouho.

Její setkání s malými buňkami z různých hnutí odporu probíhala dobře, ačkoli jí bylo čím dál jasnější, že mezi nimi existují hluboké neshody, zvláště nechuť a averze, kterou rudí a Mars především chovali vůči bogdanovistům a skupinám Svobodný Mars. Ty rudí považovali za zelené, a tudíž za další projev nepřítele. To by mohl být problém. Maja ale dělala, co mohla, a všichni jí nakonec naslouchali, takže měla pocit, že jistého úspěchu přece jen dosáhla. A také si pomalu zvykala na Burroughs a svůj ilegální život tady. Michel pro ni za pomoci Švýcarů a Praxisu zorganizoval určitou rutinu, která jí dovoľovala setkávat se těmito skupinami poměrně často, aniž by narušila integritu bezpečných

domů, které zřídili. A zdálo se, že každé toto setkání trochu pomohlo. Jediný přetrvávající problém spočíval v tom, že se zdálo, že chce tolik skupin povstat okamžitě. Ať rudí nebo zelení, všichni měli sklon následovat radikální vedení Anniných rudých tam venku a horké mladé hlavy obklopující Jackii, a ve městech docházelo ke stále většímu počtu sabotáží, což mělo za následek odpovídající zpřísnění policejního dohledu, a to hrozilo odhalením v širokém měřítku. Maja začala vnímat sama sebe jako určitou brzdu, a často nespala obavami nad tím, jak málo lidí chce jejímu poselství naslouchat.

Přesto zde stále existovaly určité povzbuzující signály. Nadja byla v South Fosa a budovala tam silné hnutí, které - jak se zdálo - měla pod kontrolou, a jež bylo úzce spojeno s Nirgalem a jeho lidmi. Vlad, Uršula a Marina znovu obsadili své staré laboratoře v Acheronu, pod záštitou bioinženýrské společnosti Praxisu, u níž byli formálně zaměstnáni. Byli ve stálém styku se Saxem, který zůstával se svým starým týmem v úkrytu v kráteru Da Vinci, podporovaný Minojci z Dorsa Brevia. Osídlení tohoto velikého lávového tunelu se od časů kongresu silně rozrostlo, a většina z nových segmentů byla zcela zjevně určena pro uprchlíky z opuštěných svatyní dále na jih, a pro celou řadu továren. Maja viděla videozáznamy lidí přejíždějících v malých vozidlech z jednoho segmentu do druhého, pracujících v tom, co se dalo nazvat pouze válečnou výrobou. Stavěli neviditelné letouny, neviditelná vozidla, střely povrch-kosmos, zesílené kryty (některé z nich instalované už v samotném tunelu, pro případ, že by byl někdy objeven) -a dále střely vzduch-země, protipancéřové zbraně, ruční zbraně, a také spoustu ekologických zbraní, které projektoval samotný Sax. Tato práce a zničení svatyní na jihu vytvářely při pohledu zdálky dojem válečné horečky, a Maja z toho měla rovněž obavy. Sax měl sice brilantní mozek, ale také se podobal tomu, čemu se říkávalo šílený vědec. Ještě stále s Majou nikdy přímo nepromluvil, a jeho útoky proti vzdušným čočkám, i když úspěšné, způsobily podle jejího názoru zintenzívnění útoků UNTA na jih. Posílala proto neustále zprávy doporučující zdrženlivost a trpělivost, dokud jí Ariadna podrážděně neodpověděla: "Majo, my víme. Pracujeme tady se Saxem a máme představu o tom, co děláme, a to, co ty říkáš, je buď zcela zřejmé, nebo zcela mylné. Vykládej to rudým, jestli chceš pomoci, ale my to nepotřebujeme."

Maja zaklela a řekla o tom Spencerovi. Ten odpověděl: "Sax si myslí, že jestli do toho půjdeme, budeme možná nějaké zbraně potřebovat. Mně se to zdá rozumné."

"A co se stalo s myšlenkou dekapitace?"

"Možná si myslí, že staví gilotinu. Podívej, promluv si o tom s Artem a Nirgalem. Nebo dokonce s Jackii."

"Jo. Hele, já chci mluvit se Saxem. Jednou se mnou musí promluvit, zatraceně. Přiměješ ho k tomu?"

Spencer souhlasil, že to zkusí, a jednoho rána zavolał Saxovi ze své soukromé linky. Dovolal se k Artovi, ale ten slíbil, že se pokusí dostat Saxe k aparátu. "V poslední době je dost zaneprázdněný, Majo. Lidé mu říkají generál Sax."

"Chraň Bůh."

"To je v pořádku. Mluví i o generálce Nadje a generálce Maje."

"Tak mi neříkají." Spíš Černá vdova nebo čubka, nebo zabiják. To věděla.

Artovo zaváhání ji ujistilo, že měla pravdu.

"No," prohlásil, "ať je to jakkoliv, se Saxem je to svým způsobem legrace. Lidé mluví o pomstě laboratorních krys, tak nějak."

"Mně se to nelíbí," řekla. Představa další revoluce, jež se právě teď drala na povrch, ke svému vlastnímu životu, síly nezávislé na jakékoli skutečné logice; právě to nyní dělali, a chtěli vždycky udělat. Mimo její kontrolu, a mimo kontrolu kohokoli jiného. Zdálo se, že i jejich kolektivní úsilí je roztržštěné a nekoordinované jasnou představou o tom, co a proč chtějí udělat. Prostě se to dělo.

Pokusila se něco z toho vysvětlit Artovi, a ten kupodivu přikývl. "No, taková je historie. Špinavá a zmatená. Prostě musíte jet na tygru a držet se. Máte v tomto hnutí spoustu různých lidí, a ti všichni mají své vlastní ideje. Ale podívejte se, já myslím, že teď jednáme lépe než posledně. Já pracuji na určitých iniciativách na Zemi, vyjednávám se Švýcarskem a s některými lidmi ze Světového soudního dvora a tak dál. A Praxis nás skutečně dobře informuje o všem, co se odehrává mezi metanárodními společnostmi na Zemi. Díky tomu pak nenarazíme na nic neznámého."

"To je pravda," připustila Maja. Ty balíky zpráv a analýz, které jim Praxis posílal, byly daleko podrobnější a hlubší než jakékoli komerční zprávy, a jak byly metanárodní společnosti stále více vtahovány do toho, co se nazývalo metanatricidou, oni tady na Marsu, ve svých svatyních a bezpečných bytech, dokázali tento proces krok za krokem sledovat. Subarashi přebíral Mitsubishi, a pak svého starého nepřítele Armscor, a pak se znesvářil s Amexem, který usiloval o vystoupení Spojených států ze Skupiny jedenácti. To všechno viděli zevnitř. Nic nemohlo být nepodobnější situaci v padesátých letech jednadvacátého století. A to byla výhoda, i když velice malá.

* * *

A pak se na obrazovce za Artem objevil Sax a pohlédl na ni. Poznal, kdo to je, a řekl: "Majo!"

Polkla. Odpustil jí tedy smrt Phyllis? Pochopil, proč to udělala? Jeho nová tvář jí neposkytovala žádná vodítka - byla stejně nevzrušená, jak bývala jeho stará, a bylo obtížnější v ní číst, protože jí ještě stále připadala tak cizí.

Sebrala se a zeptala se ho, co má v plánu.

"Zatím nic," řekl. "Ještě stále konáme přípravy. Musíme počkat na spoušť. Na nějakou událost, která tak bude fungovat. Velmi důležitou. O pár možnostech bych věděl. Ale ještě ne."

"Fajn," řekla. "Ale poslouvej, Saxi." A pak mu řekla o všem, z čeho měla obavy - o síle oddílů Úřadu pro přeměnu podporovaných velkými metanárodními společnostmi, o neustálém směřování k násilí některých radikálních křídel podzemí, o svém pocitu, že upadají do stejného starého modelu. A jak mluvila, pomrkal svým starým způsobem, takže poznala, že je to pod tou novou tváří skutečně on - konečně jí znovu naslouchal, takže pokračovala dále, než měla v úmyslu. Dostala ze sebe všechno, svou nedůvěru k Jackii, svůj strach z toho být v Burroughs, zkrátka všechno. Bylo to jako mluvit ke zpovědníkovi, nebo apelovat na čistě racionální vědce, aby situaci nenechali znovu dojít do šílených extrémů. Slyšela sama sebe, a uvědomila si, jak vyděšená je.

Zdalo se, že jeho pomrkávání je projevem jakési neutrální sympatie. Ale nakonec pokrčil rameny a řekl jen málo. Nyní to byl generál Sax, vzdálený, mlčenlivý, mluvící k ní z podivného světa uvnitř své nové mysli.

"Dej mi dvanáct měsíců," řekl jí. "Potřebuji ještě dvanáct měsíců."

"Dobře, Saxi." Kdovíproč se cítila uklidněná. "Udělám, co budu moci."

"Díky, Majo."

A zmizel. Seděla tam, dívající se malou obrazovku AI, a cítila se vymačkaná a uvolněná. Osvobozená, na hodinu.

* * *

Vrátila se s novou chutí do práce. Pořádala skoro každý týden schůze různých skupin a podnikala občasné cesty do Elysia a Tharsisu, aby promluvila k buňkám v těchto městech. Kojot její cesty zajišťoval. Konal s ní dlouhé noční lety, které jí připomínaly jednašedesátý. Michel se staral o její bezpečnost a chránil ji s pomocí týmu domorodců včetně několika ektogenů ze Zygoty, kteří se s ní stěhovali z jednoho bezpečného domu do druhého v každém městě, které navštívili. A ona mluvila a mluvila a mluvila. Nešlo jen o to přimět je čekat, ale i o jejich koordinaci, o to, aby je přiměla souhlasit s tím, že jsou všichni na stejné straně. Někdy se zdálo, že to účinkuje - viděla to na tvářích lidí, kteří ji přišli vyslechnout. Jindy bylo veškeré její úsilí věnováno tomu, aby přibrzdila radikální elementy. Těch byla nyní spousta, a každým dnem jich přibývalo: Ann a rudí, Kasejův Mars především, bogdanovisté vedení Michaiilem, Jackiini "booneáni", arabští radikálové vedení Antarem, který byl jedním z četných Jackiiných přátel - Kojot, Dao, Ráchel... Bylo to jako pokoušet se zastavit lavinu, zatímco byla unášena dolů s ní. Za takové situace se zmizení Hiroko začalo stále více a více podobat katastrofě.

Nápory děja vu se Maje vrátily, silnější než kdykoli předtím. Žila předtím v Burroughs, v podobném čase jako tento - možná to bylo jen tím. Ale ten pocit byl tak znepokojující, to hluboké přesvědčení, že všechno se stalo už dříve, přesně stejně... Takže se probouzela a chodila do koupelny, zažívající nepochybně totéž, co se dělo i tehdy včetně té slabé ztuhlosti a malých bolestí; a pak vycházela ven, aby se setkala s Nirgalem a některým z jeho přátel, a uvědomovala si, že to je skutečný nápor, a ne jen shoda okolností. Všechno se stalo přesně stejně jako předtím. Rány osudu. Dobrá, měla by přemýšlet, ignorovat to. Soustředit se na skutečnost. Jsme stvoření osudu. Aspoň že nevíme, co se stane příště.

Vedla s Nirgalem nekonečné rozhovory. Pokoušela se ho pochopit a přimět ho, aby on pochopil ji. Učila se od něho, na schůzích ho napodobovala - jeho přátelskou, klidnou důvěru, která k němu zcela zjevně přitahovala lidi. Oba byli slavní, o obou se mluvilo ve zprávách, oba byli na seznamu lidí hledaných UNTA. Oba se nyní nesměli objevovat na ulicích. Existovalo mezi nimi tedy určité pouto, a ona se od něho naučila všechno, co mohla, a měla pocit, že i on se učí od ní. Byl to dobrý vztah, její nejlepší spojovací článek s mladými. Učinil ji šťastnou. Dodal jí naději.

Ale to všechno se dělo v nemilosrdném sevření vševládného osudu. Ten pocit děja vu není nic než mozková chemie, říkal Michel. Prostě existovalo nějaké nervové zpoždění nebo opakování, které v ní vyvolávalo pocit, že je přítomnost zároveň druhem minulosti. Akceptovala jeho diagnózu a poslušně brala všechny léky, které jí předepsal, aniž by si stěžovala, ale také bez jakékoli naděje. Neopustila ho, už k tomu necítila žádné nutkání. Možná ji vyléčila ta noční vigilie tenkrát v Oděse. Možná konečně namixoval tu správnou směs léků. Alespoň doufala. Chodila s Nirgalem na schůze, a vyčerpaná se vracela do bytu pod tanečním studiem. A přece často trpěla nespavostí. Její zdraví se zhoršilo, byla často nemocná. Zažívací potíže, ischias, bolesti na hrudníku... Uršula doporučila další omlazovací kúru. Vždycky to pomáhá, říkala. A s nejnovější technikou skenování genomů je rychlejší než kdykoli předtím. Trvalo by to nanejvýš týden. Ale Maja neměla chuť obětovat týden. Později, řekla Uršule. Až bude po tomhle všem.

* * *

Někdy v noci, když nemohla spát, si četla o Frankovi. Jeho fotografii z oděského bytu si vzala s sebou, a nyní visela na stěně vedle její postele. Stále cítila tlak jeho elektrizujícího pohledu, a tak se někdy v bezesných hodinách snažila dovědět víc o Frankově diplomatickém úsilí. Doufala, že najde něco hodné napodoby, a také že přijde na to, v čem se mýlil.

Jedné noci po napětí návštěvy Sabishi a komunity dosud ukryté v bludišti v náspu mohole usnula nad svým počítačem zobrazujícím nějakou knihu o Frankovi. Pak ji probudil sen o něm. Vyšla z obývacího pokoje, napila se vody a začala znovu číst. Kniha se zaměřovala na roky mezi konferencí v roce 2057 a propuknutím nepokojů v roce 2061. Tehdy k němu Maja měla nejbližší, ale moc si z těch let nepamatovala, spíš jen záblesky - intenzivní okamžiky oddělené dlouhými úseky ryzí temnoty. A tato kniha v ní nevyvolávala sebemenší jiskřičku poznání, navzdory skutečnosti, že byla v textu dost často zmiňována. Jakýsi druh historického jamais vu.

Kojot spící na gauči zakňoural ze snu, probudil se a rozhlédl se kolem sebe, aby našel zdroj světla. Cestou do koupelny se u Maji zastavil a podíval se jí přes rameno. "Aha," řekl významně. "Říkají toho o něm spoustu." A odešel.

Když se vrátil zpátky, Maja řekla: "Předpokládám, že ty toho víš víc."

"Vím o Frankovi leccos, co nevědí oni, to je jisté."

Maja se na něho zahleděla. "Neříkej. Tys byl taky v Nikosii." Vzpomněla si, že to někde četla.

"Byl, když se o tom teď zmiňuješ."

Těžce si sedl na gauč a zahleděl se na podlahu. "Viděl jsem Franka tu noc, jak házel cihly do oken. Nezačal s tím sám." Vzhledl a setkal se s jejím pohledem. "Mluvil v parku se Selimem al-Hayilim, asi půl hodiny předtím, než byl John napaden. Rozeber si to sama."

Maja stiskla zuby a zírala na obrazovku, ignorující ho.

Natáhl se na gauč a začal chrápat.

Nesdělil jí vlastně nic nového. A jak říkal Zejk, ten uzel už stejně nikdy nikdo nerozplete, bez ohledu na to, co viděli, nebo na co měli pocit, že si vzpomínají. Tak daleko v minulosti si nikdo nemohl být jist ničím, ani svými vlastními vzpomínkami, které se každým opakováním mírně měnily. Ne, Kojot byl jen další nespolehlivou položkou mezi všemi

ostatními. Začala znovu číst.

Chalmersova snaha ukončit násilí v roce 2061 byla neúspěšná, protože si prostě neuvědomil plný rozsah problému. Jako většina ostatních z První stovky, ani on si nikdy nedokázal plně představit skutečnou populaci Marsu, která v 50. letech čítala přes milion lidí; a zatímco si myslel, že odboj je veden a koordinován Arkadijem Bogdanovem, protože ho znal, nebyl si vědom vlivu Oskara Schnellinga v Koroljovu, nebo velmi rozšířených hnutí rudých, jako bylo třeba Svobodné Elysium, nebo bezejmenných uprchlíků, kteří opouštěli po stovkách zřízené osady. Vínou své nevědomosti a mylné představě se zaměřil pouze na malou část problému. Maja se protáhla a pohlédla na Kojota. Byla to pravda? Pokusila se v duchu do těch let vrátit, vzpomenout si. Frank si toho byl vědom, nebo ne? "Hrát si s jehličím, když jsou nemocné kořeny." Neřekl jí to Frank někdy v tomto období?

Nemohla si vzpomenout. Hrát si s jehličím, když jsou nemocné kořeny. Ten výrok jí visel v paměti, oddělený od čehokoli ostatního, vytržený z jakéhokoli kontextu, který by mu mohl dát smysl. Ale měla velice silný dojem, že si Frank uvědomoval, že tam venku existuje obrovské neviditelné jezero hněvu a odporu; ve skutečnosti si to nikdo neuvědomoval více než on! Jak to mohlo tomu spisovateli uniknout! Když na to přišlo, jak mohl nějaký historik sedící v křesle a čerpající ze záznamů vůbec vědět, co věděli oni, jak mohl zachytit to, co v té době cítili? Ten rozbitý kaleidoskop každodenních krizí. Každý okamžik té bouře, s níž bojovali...

Vrátila se ke knize na obrazovce. Zběžně přebíhala stránky suchých analýz, jež neměly nic společného s čímkoli, co si dokázala vybavit. Pak její pohled upoutala jedna věta, a začala číst, jako by ji k tomu donutila ruka na jejím hrdle.

* * *

Po jejich prvním intimním spojení v Antarktidě měla Tojtovová na Chalmerse vliv, jehož se nikdy nezbavil, bez ohledu na to, jak moc to křížilo jeho plány. Když se vrátil z Elysia v posledním měsíci před propuknutím nepokojů, Tojtovová se s ním setkala v Burroughs, a zůstali spolu týden, během něhož bylo ostatním jasné, že se spolu zuřivě hádají; Chalmers chtěl zůstat v Burroughs, kde byl konflikt v krizovém stadiu. Tojtovová chtěla, aby se vrátil do Sheffieldu. Jednoho večera se ukázal v jedné z kaváren u průplavu tak rozrušený, že měli číšníci obavy, a když se tam objevila Tojtovová, očekávali, že vybuchne. Ale on tam jen seděl, zatímco mu připomínala každý styk, který spolu kdy měli, každý jeho dluh, celou jejich společnou minulost; a on se před jejím přáním nakonec sklonil a vrátil se do Sheffieldu, odkud rostoucí násilí v Elysiu a v Burroughs nedokázal kontrolovat. A tak přišla revoluce.

Maja zírala na obrazovku. Bylo to špatně, špatně, špatně, všechno špatně - nic takového se nestalo. A vztah v Antarktidě? Ne, nikdy!

Ale kdysi se s ním v nějaké restauraci pohádala... a ostatní je přitom bezpochyby pozorovali... těžko říct. Ale ta kniha byla stupidní - naplněná nejistými spekulacemi - vůbec ne skutečnou historií. Nebo byla možná celá historie taková. Samé lži. Snažila se znovu si to vyvolat. Ale bylo to jako drásat prsty skálu. A když se teď snažila vzpomenout si na tuto konkrétní hádku v kavárně, nepřišla jí na mysl žádná vizuální představa. Fráze z knihy je všechny vytlačily.

Připomínala mu každý styk, který spolu kdy měli! Ne! Ne! Postava u stolku existovala, ta samotná představa - konečně se jí vybavila -

Ale byla to jen ta mladá tvář z její kuchyňské stěny v Oděse.

Rozplakala se.

"Jsi v pořádku?" řekl Kojot ospale z gauče.

"Ne."

"Našla jsi něco?"

"Ne."

Knihy skutečného Franka vymazaly. A čas. Uplynula léta, a pro ni, dokonce i pro ni, se Frank stával pouze drobnou historickou postavou mezi mnoha jinými, stojící tam jako někdo, na koho se díváme opačným koncem dalekohledu. Jméno v knize. Někdo, o kom se dá číst, jako o Bismarckovi, Talleyrandovi, Machiavellim. A její Frank... zmizel.

* * *

Po většinu dní strávila pár hodin tím, že s Artem procházela zprávy a hlášení z Praxisu a snažila se najít důležité body a porozumět jim. Dostávali prostřednictvím Praxisu takové množství údajů, že měli opačný problém než v krizi předcházející jednašedesátý - ne příliš málo informací, ale tentokrát příliš mnoho. Každý den byly obrazovky plné množstvím krizí, a Maja ke konci často neměla daleko k zoufalství. Několik členských zemí OSN, všechno klienti Consolidated nebo Subarashiho, požadovaly, aby byl Světový soudní dvůr zrušen pro nadbytečnost. Většina metanárodních společností okamžitě deklarovala svou podporu této myšlenky, a protože Světový soudní dvůr kdysi dávno začal jako agentura OSN, našli se takoví, kteří tvrdili, že tato akce bude legální a že má historické oprávnění - ale jejím prvním důsledkem bylo přerušení některých právě probíhajících arbitrží, vedoucí k vypuknutí bojů mezi Ukrajinou a Řeckem. "Kdo je za to odpovědný?" zvolala Maja. "Existuje někdo takový?"

"Ovšem," odpověděl Art. "Některé metanárodní společnosti mají prezidenty, a všechny mají správní radu, a ta se schází, domlouvá a rozhoduje, jaké příkazy vydat. Je to jako Fort a Osmnáct nesmrtelných v Praxisu, ačkoli Praxis je mnohem demokratičtější než většina ostatních. A metanárodní společnosti pak jmenují výkonný výbor pro Úřad pro přeměnu, a Úřad přijímá určitá místní rozhodnutí. Mohl bych vám dát jejich jména, ale nemyslím, že jsou tak mocní jako lidé tam doma."

"Nevadí." Samozřejmě že existovali odpovědní lidé. Ale nikdo nad tím neměl kontrolu. Což bylo bezpochyby stejné na obou stranách. Určitě to platilo o odboji. Zvlášť sabotáže proti plošinám v oceánu Vastitas se staly nyní hotovou pandemií, a ona věděla, či to byl nápad. Mluvila s Nadjou o tom, že by měli kontaktovat Ann, ale Nadja jen zavrtěla hlavou. "Nedělej si zbytečné naděje. Nedokázala jsem si s Ann promluvit už od Dorsa Brevia. Je jedním z nejradikálnějších rudých. Jako vždy."

"No, já si nemyslím, že taková bývala. Ale na tom teď nezáleží." Maja zavrtěla hlavou a vrátila se k práci. Trávila víc a

víc času s Nirgalem, přijímala jeho instrukce a na oplátku mu radila. Více než kdykoli jindy představoval její nejlepší kontakt mezi mladými, a nejmocnější, a do morku kostí umírněný; chtěl počkat na spoušť a pak zorganizovat sešranou akci, přesně jako ona, a to byl samozřejmě jeden z důvodů, proč ji to k němu přitahovalo. Ale byl to i jeho charakter, jeho hřejivost a oduševnělost, jeho pozornost a úcta k ní. Nikdo nemohl být odlišnější od Jackie, ačkoli Maja věděla, že spolu měli velmi těsný vztah sahající až do dětství. Vypadalo to ale, že se nyní odcizili, což Maje vůbec nevadilo. Jackie, stejně jako Nirgal, byla charismatický vůdce, a získávala spoustu nových lidí do svého "booneánského" křídla Marsu především, které se zastávalo okamžité akce, což ji mnohem víc spojovalo s Daem než s Nirgalem, alespoň politicky. Maja dělala všechno, co mohla, aby Nirgala v tomto rozkolu mezi domorodci podporovala: na každé schůzi snášela argumenty pro politiku a akce, jež byly zelené, umírněné, nenásilné a koordinované z centra. Viděla ale, že většinu nově zpolitizovaných domorodců ve městech to přitahuje k Jackii a Marsu především, což byli v podstatě rudí, radikální, násilní, anarchističtí - nebo je tak ona aspoň vnímala. A zdálo se, že stále rostoucí počet stávek, demonstrací, pouličních bitek, sabotáží a ekotáží její názor jen podporuje.

A nebyla to jen většina nových domorodců, jež se přidávala k Jackii, ale i mnoho nespokojených emigrantů, většinou nedávno přichozích. Tato tendence Maju mátlala, a jednoho dne si na to postěžovala Artovi. "Nu," řekl diplomaticky, "je dobré mít na své straně tolik emigrantů, kolik je jen možné."

"Ale proč se připojují k ní?" zeptala se Maja.

"No, to je tak," řekl Art. "Víte, ti emigranti přilétají, a někteří z nich slyší o demonstracích, nebo nějakou z nich vidí, a vyptávají se a slyší různé věci, například že když se připojí, budou je za to mít domorodci skutečně rádi. A některé z mladých domorodých žen, které poslouchají, dokážou být přece velmi přátelské. Takže emigranti souhlasí a myslí si, že když jim pomohou, některá z těch dívek bude možná ochotná je vzít k sobě domů."

"Pokračujte," řekla Maja.

"Nu, to víte," pokrčil rameny Art.

"A naše Jackie tak samozřejmě získává nové přívržence."

"No, nejsem si tak jistý, jestli se to netýká i Nirgala. A nevím, že by je lidé stranicky tolik rozlišovali. Rozdílu mezi nimi jste si vědoma více vy než oni."

"Hmm."

Vzpomněla si na Michela, který jí říkal, jak je důležité bojovat za to, co miluje, stejně jako bojovat proti tomu, co nenávidí. A ona Nirgala milovala. Byl to úžasný mladý muž, nejjemnější domorodec z nich všech. Určitě nebylo správné pohrdat tímto aspektem motivace, tím že erotická energie žene lidi do ulic... Ale kdyby jen lidé byli rozumnější. Ztracená Jackie dělala, co mohla, aby je zavlekla do další křečovitě, neplánované revolty, a výsledky toho mohly být katastrofální.

"Souvisí to s tím, proč lidé následují i vás, Majo."

"Cože?"

"Slyšela jste mě."

"Nebud'te blázen."

Ačkoli ji to potěšilo. Možná by mohla rozšířit svůj boj o získání kontroly i na tuto úroveň. I když by byla v nevýhodě. Vytvořit stranu starých. Nu, to už vlastně byli. Měla takovou představu, ještě v Sabishi - že by issei převzali vedení odboje a vedli ho správným směrem. A mnoho z nich právě tomu zasvětilo spoustu let svého života. Ale ve skutečnosti to nefungovalo. Byli v menšině. A většinu představoval nový druh, s vlastními novými myšlenkami. Issei se s tím mohli pouze smířit. Udělat, co mohli. Vzdychnula.

"Unavená?"

"Vyčerpaná. Tahle práce mě zabije."

"Odpočiňte si."

"Někdy, když s těmi lidmi mluvím, cítím se jako konzervativní zbabělec, negativista. Nedělejte tohle, nedělejte tamto. Je mi z toho nanic. Někdy mě napadá, jestli Jackie nemá pravdu."

"Děláte si legraci?" řekl Art užasle. "Vy přece držíte tuhle show pohromadě, Majo. Vy, Nadja a Nirgal. A já. Ale vy máte tu auru." Pověst vraha, myslel tím. "Jste jen unavená. Odpočiňte si."

* * *

O něco později uprostřed noci ji Michel probudil: na odvrácené straně planety převzaly bezpečnostní jednotky Armscoru spojené se Subarashim kontrolu nad výtahem od řádné policie Subarashiho, a v této hodině nejistoty se nějaká skupina Marsu především pokusila zmocnit nového Důlku u Sheffieldu. Jejich pokus neuspěl, a většina z útočící skupiny byla zabita, a Subarashi získal znovu kontrolu nad Sheffieldem, Clarkem a vším mezi tím, stejně jako nad většinou Tharsisu. Teď tam bylo pozdní odpoledne, a v ulicích Sheffieldu se objevil obrovský dav, aby demonstroval proti násilí, nebo aby se Sheffieldu zmocnil, to nikdo nevěděl. Nemělo to žádný smysl. Maja omámeně sledovala s Michelelem, jak policejní jednotky v kombinézách a přilbách rozdělují dav do menších skupinek a rozhánějí je slzným plynem a gumovými obušky. "Blázni!" vykřikla Maja. "Proč tohle dělají? Přivedou nám na krk celou terránskou armádu!"

"Zdá se, že se rozptylují," řekl Michel, dívaje se na malou obrazovku. "Kdo ví, Majo. Podobné záběry lidí možná podněcují. Vyhrávají tuto bitvu, ale ztrácejí všeobecnou podporu."

"Možná," řekla Maja, která ještě nebyla dostatečně probuzená, aby dokázala přemýšlet. "Ale teď bude těžší než kdykoli předtím držet lidi na uzdě tak dlouho, jak chce Sax."

Michel nad tím mávl rukou, dívaje se stále na obrazovku. "Jak dlouho může čekat, že to dokážeš?"

"Nevím."

Sledovali, jak reportéři Mangalavidu popisují nepokoje jako teroristy podporované násilí. Maja zavyla. Na další

obrazovce AI se objevil Spencer, jak říká Nanaovi v Sabishi: "Hladina kyslíku stoupá tak rychle - tam venku musí být něco bez sebevražedných genů."

Hladina oxidu uhličitého? Jo, stejně rychle klesá... venku je spousta bakterií, které vážou uhlík, a daří se jim jako plevelu. Zeptal jsem se na to Saxe, a on jenom zamrkal... Jo, vymkl se kontrole, stejně jako Ann. A ona tam venku sabotuje každý projekt, ke kterému se dokáže dostat."

Když Spencer skončil, Maja mu řekla: "Jak dlouho bude Sax potřebovat, abychom to tady krotili?"

Spencer pokrčil rameny. "Nejspíš do té doby, než dojde k něčemu, co on uzná za spoušť. Nebo dokud nedospějeme k jednotné strategii. Ale jestli nedokážeme zastavit rudé a Mars především, nebude na tom, co Sax chce, záležet."

* * *

V Sheffieldu a v South Fosa začala kampaň regulérních pouličních demonstrací. Maja se domnívala, že to sem přivede ještě víc bezpečnostních sil, ale Art se jich zastával. "Je třeba, aby se Úřad pro přeměnu dověděl, jak je odboj rozsáhlý, takže až přijde ta chvíle, nepokusí se nás rozdrtit z nevědomosti. Chápete, co tím míním? Teď potřebujeme, aby se cítili neoblíbení a v menšině. Ztraceně, masy lidí v ulicích, to je skoro jediné, čeho se vlády děsí."

Ať už s ním Maja souhlasila nebo ne, nemohla s tím nic dělat. Mohla jen usilovně pracovat, cestovat a setkávat se s jednou skupinou za druhou. Vracela se vyčerpaná a v noci stále špatně spala.

* * *

Jednoho jarního rána roku M-52, pozemského roku 2127, se probudila mnohem svěžejší než obvykle. Michel ještě spal, a tak se oblékla a šla ven sama. Přešla velkou ústřední promenádou a došla ke kavárnám u průplavu. To bylo na Burroughs úžasné; navzdory přísnějším bezpečnostním opatřením v branách a na nádražích se uvnitř města mohl v určitých hodinách člověk stále pohybovat svobodně. Posadila se, vypila kávu a snědla pečivo, dívajíc se na nízké šedé mraky valící se jí nad hlavou ze svahu Syrtis k náspu na východě. Cirkulace vzduchu pod zastřešením města byla dost vysoká, aby nabízela i pohled na valící se mraky. Bylo to zvláštní; na to nebyla zvyklá. Ach, Burroughs!

Vrátila se úzkými ulicemi obytných bloků a zahrad do jejich bytu pod tanečním studiem. Michel a Spencer už byli pryč, a ona jen dlouho stála u okna, dívajíc se znovu na mraky spěchající nad městem. Shora se ozývalo nekoordinované bum, bum, bum. Začínala další taneční hodina. Pak se ozval dupot přede dveřmi a vzápětí hlasité zaklepání. S bušícím srdcem šla otevřít.

Byli to Jackie a Antar, Art a Nirgal, Ráchel a Frantz a ostatní ektogenové ze Zygoty. Vpadli dovnitř jako povodeň a začali mluvit tak rychle, že jim vůbec nerozuměla. Pozdravila je tak srdečně, jak dokázala, vzhledem k přítomnosti Nirgala mezi nimi, ale pak se sebrala, spolkla všechnu nenávist, a mluvila s nimi se všemi, dokonce i s Jackii, o jejich plánech. Přijeli do Burroughs, aby pomohli zorganizovat demonstraci v parku u průplavu. Buňky už byly informovány, a oni doufali, že se k nim připojí i spousta neorganizovaných občanů.

"Doufám, že nedojde k něčemu ukvapenému," řekla Maja.

Jackiin pohled byl triumfální. "Pamatuj, cesta zpátky neexistuje," řekla.

Maja se zamračila a šla postavit vodu na vařič, pokoušejíc se potlačit hořkost. Setkají se se všemi vůdci buněk ve městě, a Jackie převezme vedení a bude je povzbuzovat k okamžité rebelii, aniž by v tom byl nějaký smysl nebo strategie. A neexistovalo nic, co by s tím Maja mohla dělat - ta doba už bohužel minula.

Takže jim odnesla kabáty, přinesla banány a skopla jejich nohy z polštářů na gauči, cítíc se přitom jako dinosaurus mezi savci, jako dinosaurus v novém klimatu, mezi rychlými, teplokrevnými živočichy, kteří jí pohrdali a hravě uhýbali jejím pomalým úderům.

Art jí přišel pomoci s čajem, uvolněný jako vždycky. Zeptala se ho, co slyšel od Forta, a on jí podal každodenní zprávu ze Země. Subarashi a Consolidated byly napadeny armádami fundamentalistů působícími dojemem aliance, ale šlo o pouhou iluzi, neboť křesťanství a muslimští fundamentalisté se navzájem nenáviděli, a společně zase pohrdali hinduistickými fundamentalisty. Metanárodní společnosti vydaly prostřednictvím nové OSN varování, že budou své zájmy chránit náležitou silou. Praxis, Amex a Švýcarsko hájily užitečnost Světového soudního dvora, a rovněž Indie, ale nikdo jiný. Michel řekl: "Přinejmenším se Světového soudního dvora stále obávají." Ale Maje připadalo, že metanárodní společnosti směřují k válce mezi lidmi dobře postavenými a těmi "smrtelnými", což mohlo být daleko výbušnější - spíš totální válka než dekapitace.

Hovořili s Artem o situaci, zatímco lidem v bytě servírovali čaj. Ať špión nebo ne, Art Zemi znal, a měl pronikavý politický úsudek, což Maja shledávala užitečným. Byl jako dozrálý Frank. Nějak jí ho připomínal, a ačkoli nedokázala přijít na to proč, byla tím nevysvětlitelně potěšená. Nikdo jiný by v tomto hlučném a chytrém muži žádnou podobnost neviděl. Byl to pouze její postřeh.

Pak se v bytě začali shromažďovat další lidé, vůdcové buněk a návštěvníci zvenčí. Maja si sedla dozadu a poslouchala, jak k nim Jackie promlouvá. Každý v odboji, pomyslela si přitom, v něm byl ze svých vlastních důvodů. Dělal se jí špatně ze způsobu, jakým Jackie využívá svého dědečka jako symbol, mávající jím jako vlajkou. Její stoupence nepřitahoval John, ale průsvitná bílá halenka té čubky. Nebylo divu, že se od ní Nirgal odvrátil.

Nyní je podněcovala, a nadšeně hájila myšlenku okamžité rebelie, bez ohledu na dohodnutou strategii. A pro tyto takzvané booneány nepředstavovala Maja nic víc než starou milenkou velkého muže, nebo možná důvod, proč byl zabit - nějakou fosilní odalisku, historickou překážku, předmět mužské touhy, jako Helena Trójská, přivolaná zpátky Faustem, neskutečná a tajuplná. Ach, bylo to k zbláznění! Ale zachovala klidnou tvář, vstala a vyšla do kuchyně, aby se jim postarala o něco k jídlu. V této chvíli se nic víc dělat nedalo.

V kuchyni se zastavila a zahleděla se oknem na střechy pod sebou. Ztratila všechn vliv, který kdy na odboj měla. Vše špelo k rozuzlení dřív, než budou Sax nebo kdokoli z ostatních připraveni. Jackie v obývacím pokoji organizovala demonstraci, která mohla dostat do parku deset tisíc lidí, možná i padesát. Kdo ví? A jestli bezpečnost zareaguje slzným plynem, gumovými projektily a obušky, spousta lidí bude zraněna, někteří zabiti - zabiti zcela zbytečně, lidé,

kteří by mohli žít tisíce let. A přece Jackie pokračovala, veselá a nadšená, planoucí jako pochodeň. Art za Majou přišel do kuchyně, sedl si ke stolu, přepnul na svou AI a zahleděl se na ni. "Dostal jsem zprávu z Praxisu." Studoval obrazovku, prakticky se jí dotýkáje nosem.

"Jste krátkozraký?" zeptala se ho Maja podrážděně.

"Nemyslím... och, Bože. Páni. Je tam Spencer? Zavolejte ho sem."

Maja došla ke dveřím a dala znamení Spencerovi, a ten vstal a zamířil do kuchyně. Jackie toto vyrušení ignorovala a pokračovala v projevu. Spencer si sedl ke stolu vedle Artu, který se teď díval rozšířenými očima před sebe. Spencer se naklonil nad obrazovku a pět sekund četl. Pak se podíval se zvláštním výrazem na Maju. "To je ono!" řekl.

"Co?"

"Ta spoušť."

Maja k němu přistoupila a četla mu přes rameno.

Zachytila se ho. Pojednou měla bizarní pocit beztížnosti. Lavíně už nestálo nic v cestě. Ona svou práci odvedla. A v této chvíli se osud otočil.

Nirgal se do kuchyně přišel zeptat, co se děje. Přitáhlo ho cosi v jejich tlumených hlasech. Art mu to řekl, a Nirgalovy oči zazářily. Nedokázal skrýt své vzrušení. Otočil se k Maje a řekl: "Je to pravda?"

Za to by ho dokázala políbit. Místo toho přikývla, nedůvěřujíc svému hlasu, a vyšla do obývacího pokoje. Jackie byla uprostřed svého proslovu, a Maja ji s největším potěšením přerušila: "Ta demonstrace je zrušena."

"Co tím myslíš?" řekla Jackie, vyplašená a otrávená. "Proč?"

"Protože místo toho máme revoluci."

ČÁST 10

FÁZOVÁ ZMĚNA

Právě surfovali, když dostali zprávu, že něco není v pořádku. Vrátili se k pobřeží, přistáli ve vlhkém písku a tu zprávu si přečetli. O hodinu později už byli na letišti a zanedlouho poté odstartovali v malém kosmoplánu jménem Gollum. Směřovali k jihu, a když dosáhli výšky 50 000 stop, nacházejíce se někde nad Panamou, pilot zažehl raketové motory. Na několik minut je to zatlačilo do křesel. Tři cestující seděli v pilotní kabině za křesly pilota a kopilota, a okny mohli vidět, jak rozžhavený plášť kosmoplánu nabývá stále jasnější barvu, až si připadali jako Šadrach, Mešach a Abednego, sedící spolu v ohnivé peci.

Když záře pláště trochu potemněla, byli osmdesát mil nad Zemí a dívali se dolů na Amazonku a nádherný oblouk And. Jeden z cestujících, geolog, řekl druhým: "Západoantarktická ledová pokrývka spočívala na skalním podloží, které je pod úrovní hladiny. Ale je to kontinentální země, ne dno oceánu, a pod západní Antarktidou je pánev a hřeben, geotermálně velmi aktivní."

"Západní Antarktida?" zeptal se Fort.

"To znamená ta menší polovina, spoloostrovem vyčnívajícím směrem k Jižní Americe a Rossovým ledovým šelfem. Ta západní ledová pokrývka se nachází mezi horami poloostrova a Transantarktickými horami uprostřed kontinentu. Tady, podívejte se, přinesl jsem globus." Vytáhl z kapsy dětskou hračku, nafukovací globus, nafoukl ho a nechal ho kolovat po kabině.

"Takže, ta západní ledová pokrývka, tady, spočívala na skále pod hladinou moře. Ale ta země tam dole je teplá, a pod ledem jsou i nějaké sopky, a tak led dole poněkud roztál. Tato voda se mísí s usazeninami ze sopek a vytváří hmotu, které říkáme till. Má podobnou konzistenci jako zubní pasta. Kde klouže led po tomto tillu, pohybuje se rychleji než obvykle, takže uvnitř západní ledové pokrývky byly ledové proudy, jako rychlé ledovce, se břehy vytvořenými pomalejším ledem. Ledový proud B se například pohybuje rychlostí dvou metrů za rok, a byl padesát kilometrů široký a kilometr hluboký. Takže to byla jedna zatracená ledová řeka, tekoucí spolu s pultuctem dalších dolů do Rossova ledového šelfu." Prstem tyto neviditelné proudy ukázal.

"Nu, tady ty ledové proudy a ledová příkrývka obecně opouštějí skalní podloží a začínají plout v Rossově moři - tomu se říká základní čára."

"Aha," řekl jeden z Fortových přátel. "Globální oteplování?"

Geolog zavrtěl hlavou. "Naše globální oteplování na tohle všechno mělo jen velice malý účinek. Trochu se zvýšily teploty a hladina moře, ale v tom by nebyl velký rozdíl. Problém je v tom, že jsme ještě v období oteplování mezi dobami ledovými, které začalo na konci poslední doby ledové, a toto oteplování vysílá skrz polární ledové příkrývky dolů to, čemu říkáme termální pulz. Tento pulz osm tisíc let směřuje dolů. A základní čára západní ledové příkrývky se osm tisíc let přesunuje do vnitrozemí. A teď jedna z těch sopek pod ledem tam dole soptí. Velká erupce. Teď asi tři měsíce stará. Základní čára začala ustupovat zvýšenou rychlostí už před několika lety, a byla velmi blízko té sopce, která vybuchla. Vypadá to, že ta erupce posunula základní čáru přímo k té sopce, a nyní proudí oceánská voda mezi ledovou příkrývkou a skalním podložím přímo do té aktivní erupce. A tak se ledová příkrývka láme. Zvedá se, klouže do Rossova moře, a je odnášena proudy."

Jeho posluchači upřeně hleděli na malý nafukovací globus. V té době byli už nad Patagonií. Geolog odpovídal na jejich dotazy a ukazoval jim to na globusu. Takové věci se stávaly už předtím, řekl jim, a nejednou. Západní Antarktida byla oceánem, souší nebo ledovou příkrývkou mnohokrát za ty miliony let, které uplynuly od doby, kdy tektonický pohyb

uložil tento kontinent do této polohy. A ukázalo se, že v těchto dlouhodobých teplotních změnách je několik nestabilních bodů - nazýval je "spouště nestability" - způsobujících masivní změny v horizontu roků. "Tyto klimatologické změny jsou z hlediska geologů prakticky okamžité. Máme dobrý důkaz v ledové příkrývce Grónska, že jednou jsme přešli z doby ledové do meziledové za tři roky." Geolog zavrtěl hlavou.

"A tato ledová příkrývka se láme?" zeptal se Fort.

"Nu, myslíme si, že by k tomu mohlo dojít za dvě stě let, což je stále velmi rychle. Spouštěcí událost. Ale tentokrát je to díky tomu sopečnému výbuchu mnohem horší. Hej, podívejte, to je Banánový pás."

Ukázal dolů a přes Drakeovu úžinu uviděli úzký hornatý poloostrov, vybihající stejným směrem jako výběžek Ohňové země.

Pilot změnil kurs doprava a pak jemněji doleva, zahajuje tak pozvolný široký obrát. Pod nimi se objevil důvěrně známý obraz Antarktidy, jak ho znali ze satelitních snímků, ale všechno mělo nyní zářivé barvy: kobaltová modř oceánu, nadýchané řetězy oblačných systémů vířící k severu, odraz slunce na hladině, velká zářící masa ledu a celá flotila malých bílých ledovců.

Ale známý obrys kontinentu byl nyní v oblasti za poloostrovem podivně porušený, s čemomodrými trhlinami v bílé příkrývce. A Rossovo moře bylo ještě roztržštěnější dlouhými oceánským fjordy a radiálními tyrkysově modrým prasklinami, a od pobřeží Rossova moře vyplouvaly do jižního Pacifiku tabulové ledovce, které vypadaly jako kousky samotného kontinentu. Zdálo se, že největší z nich je stejně velký jako Jižní ostrov Nového Zélandu, nebo ještě větší. Všichni na to užasle zírali.

"To je Ronneův ledový šelf," řekl geolog po chvíli. "A Weddellovo moře. Jo, tam je taky nějaký skluz dolů... Tam nahore, kde bývala základna McMurdo, na protější straně Rossova ledového šelfu. Led byl vytlačen přes zátoku a tu osadu zavalil."

Pilot zahájil druhý oblet kontinentu.

Fort řekl: "Teď nám řekněte, jaký efekt to bude mít."

"Nu, teoretické modely ukazují zvýšení mořské hladiny asi o šest metrů."

"Šest metrů!"

"No, několik let to potrvá, ale už to definitivně začalo. Tento katastrofický zlom zvýší mořskou hladinu přibližně o dva nebo tři metry během týdnů. To, co z té příkrývky zbylo, odpluje řádově během měsíců nebo nanejvýš několika let, a to přidá další tři metry."

"Jak to může o tolik zvednout hladinu celého oceánu?"

"Je to spousta ledu."

"Nemůže být tolik ledu!"

"Ano, může. Je to většina sladké vody na světě, přímo tam dole pod námi. Budme vděční, že východoantarktická ledová příkrývka je v dobrém stavu a stabilní. Kdyby ta měla sklouznout, hladina by se zvýšila o šedesát metrů."

"Šest metrů je víc než dost," řekl Fort.

Dokončili další okruh. Pilot řekl: "Měli bychom se vrátit."

"Odnese to každá pláž na světě," řekl Fort, odvraceje se od okna. Pak dodal: "Myslím, že bychom měli raději posbírat naše plážové vybavení."

Když začala Druhá marťanská revoluce, Nadja byla v horním kaňonu Shalbatana Vallis, severně od Marinerisu. V určitém smyslu se dalo říct, že ji započala ona.

Opustila na přechodnou dobu South Fosa, aby zkontrolovala shalbatanský konec zastřešení, který byl podobný těm nad Nirgalovým údolím a nad údolím východní Hellas: dlouhá stanová střecha nad vyhřívanou ekologií s potokem protékajícím po dně kaňonu, v tomto případě napájeným vodou čerpanou z Lewisovy vodonosné vrstvy 170 kilometrů odtud na jih. Shalbatana byl tvořen dlouhou sérií zákrutů, takže údolí vypadalo velice malebně, ale konstrukce zastřešení byla složitá.

Nicméně Nadja věnovala řízení tohoto projektu pouze malou část své pozornosti. Zbytek soustřeďovala na bouřlivý vývoj na Zemi. Byla v každodenním spojení se svou skupinou v South Fosa a s Artem a Nirgalem v Burroughs, a oni ji průběžně informovali o nejnovějších zprávách. Zvláště ji zajímaly aktivity Světového soudního dvora, který se snažil sám sebe ustanovit za arbitra v rostoucím konfliktu Subarashiho a Skupiny jedenácti s Praxisem, Švýcarskem a rozvíjejícím se spojenectvím Číny a Indie. Toto úsilí se zdálo marné, když začaly fundamentalistické nepokoje, a mezinárodní společnosti se připravovaly bránit samy. Nadja dospěla nešťastně k závěru, že se situace na Zemi opět řítí po sestupné spirále do chaosu.

Ale všechny tyto krize se okamžitě staly bezvýznamnými, když jí zavolal Sax, aby jí řekl o kolapsu západoantarktické ledové příkrývky. Přijala jeho hovor v jednom ze stavebních trajlerů, a nyní zírala na jeho malou tvář na obrazovce. "Co tím míníš, kolaps?"

"Zvedl se ze skalního podloží. Erupce sopky. Led se láme působením oceánských proudů."

Na obrazovce se objevily záběry Punta Arenas, chilského přístavního města, se zničenými doky a zaplavenými ulicemi. Pak se objevily záběry z Port Elisabeth v Azanii, kde byla situace do značné míry stejná.

"Jak rychlé to je?" zeptala se Nadja. "Je to nějaká přílivová vlna?"

"Ne, spíš jako velmi vysoký příliv, který už nikdy neustoupí."

"Takže je dost času na evakuaci," řekla Nadja, "ale ne dost času cokoli vybudovat. A ty říkáš šest metrů!"

"Ale až během příštích pár... nejsem si jist, za jak dlouho. Viděl jsem odhady, že to - hm, postihne - zhruba čtvrtinu světové populace."

"Tomu věřím Och, Saxi..."

Celosvětový panický útěk do výše položených oblastí. Nadja se dívala na obrazovku, a cítila se omráčená, když jí začal docházet rozsah této katastrofy. Šest metrů! Zjistila, že je velice těžké si představit, že by jakákoli masa ledu mohla být tak obrovská, aby zvedla hladinu světového oceánu třeba jen o jeden metr - ale šest! Byl to otřesný důkaz, kdyby nějaký potřebovala, že Země není vůbec tak velká. Nebo že západoantarktická ledová příkrývka byla tak obrovská. Dobrá, pokrývala zhruba třetinu kontinentu, a byla, jak uváděly zprávy, nějaké tři kilometry silná. To byla spousta ledu. Sax říkal něco o východoantarktické ledové příkrývce, jež zjevně nebyla ohrožená. Potřásla hlavou, aby si ji vyčistila od tlachání, a soustředila se na zprávy. Bangladéš bude muset být zcela evakuován; to bylo tři sta milionů lidí, nemluvě o dalších pobřežních městech v Indii, jako Kalkata, Madrás a Bombaj. Pak Londýn, Kodaň, Istanbul, Amsterdam, New York, Los Angeles, New Orleans, Miami, Rio, Buenos Aires, Sydney, Melbourne, Singapur, Hong Kong, Manila, Jakarta, Tokio... a to byla jen ta velká. Na pobřeží žila spousta lidí, ve světě už tak těžce sužovaném přelidněním a úbytkem zdrojů. A nyní byly všechny možné druhy základních nezbytností zatápěny slanou vodou.

"Saxi," řekla, "měli bychom jim pomoci. Ne jen..."

"Není moc toho, co můžeme dělat. A můžeme to udělat nejlépe, pokud budeme svobodní. Prvně jedno, pak to ostatní."

"Slibuješ?"

"Ano," řekl překvapeně. "Chci říct - udělám, co mohu."

"To je to, na co se ptám." Zamyslela se nad tím. "Máte tam u vás všechno připravené?"

"Ano. Chceme začít s raketovými útoky na všechny dohlížecí a ozbrojené satelity."

"Co Kasei Vallis?"

"Pracuji na tom."

"Kdy chceš začít?"

"Co takhle zítra?"

"Zítra!"

"Musím se s Kasei vypořádat velice rychle. Právě teď jsou k tomu dobré podmínky."

"Co uděláš?"

"Začneme zítra. Nemá smysl ztrácet čas."

"Můj Bože," řekla Nadja, horečně přemýšlejíc. "Budeme brzy na opačné straně od Slunce než Země?"

"Ano."

Tato poloha vůči Zemi byla nyní spíš symbolickým problémem, protože spojení bylo zajišťováno velkým množstvím retranslačních stanic na asteroidech, ale znamenalo to, že i nejrychlejším plavidlům bude trvat měsíce dostat se ze Země na Mars.

Nadja se zhluboka nadechla a zvolna vydechla. "Dejme se tedy do toho," řekla.

"Doufal jsem, že to řekneš. Zavolám do Burroughs a budu je informovat."

"Setkáme se v Underhillu?" To bylo jejich obvyklé místo setkání v případě nouze. Sax byl v úkrytu v kráteru Da Vinci, kde byla umístěna spousta raketových sil, takže se oba mohli dostat do Underhillu během jednoho dne.

"Ano," řekl. "Zítra." A zmizel z obrazovky.

A tak odstartovala revoluci.

* * *

Našla si zpravodajský program, na kterém běžely satelitní záběry z Antarktidy, a poněkud omámeně ho sledovala. Slabé hlasy na obrazovce mluvily jeden přes druhý. Jeden z nich tvrdil, že tato katastrofa je aktem ekotáže, spáchaného ekotézy z Praxisu, kteří zřejmě vyvrtali do ledové příkrývky díry a uložili na skalní podloží vodíkové bomby. "Přestaň s tím!" vykřikla znechuceně. Žádné další zprávy toto tvrzení neopakovaly, ani je nevyvrátily - byla to nepochybně jen součást toho chaosu, přehlušená dalšími událostmi a důsledky potopy. Ale metanatricida tady byla stále. A oni byli její součástí.

* * *

Celá její existence se okamžitě zredukovala pouze na toto, způsobem ostře připomínajícím jednašedesátý. Cítila, jak se jí žaludek svírá napětím, do bolavého železného ořechu uprostřed její bytosti. Nedávno si sice vzala lék, aby předešla žaludečním vředům, ale proti takovému náporu byl žalostně neúčinný. Ale co, řekla si. Buď klidná. Toto je ta chvíle. Očekávala jsi ji. Pracovala jsi pro ni. Položila jsi pro ni základy. A teď je to tady. V srdci kterékoli fázové změny byla zóna kaskádovitě se šířícího chaosu. Ale byly metody, jak se v něm orientovat, jak si s ním poradit.

Přešla své malé pohyblivé bydliště a krátce pohlédla dolů na idylickou krásu dna kaňonu Shalbatana, s růžovými oblázky kolem potoka a novými stromy, včetně řad topolů na březích. Bylo možné, pokud se vše zvrtně, že Shalbatana Vallis nebude nikdy nikdo obývat, že zůstane prázdným světem v bublině, dokud jeho střechu nezavalí a neprolomí blátivé bouře, nebo nedojde k nějaké chybě v této mezokosmické ekologii.

Pokrčila rameny, vzbudila svou partu a řekla jim, aby se připravili odjet do Underhillu. Řekla jim proč, a protože byli všichni tím či oním způsobem součástí podzemí, propukli v jásot.

Bylo krátce po svítání, jež slibovalo teplý jarní den, jaký jim dovoľoval pracovat ve volných kombinézách a obličejových maskách, jen se silnými izolovanými botami, což Nadje připomnělo nepohodlné obleky prvních let. Pátek, 1. července 2, rok M-52, terránské datum (jak zjistila na své náramkové klávesnici) 12. října 2127. Blízko stého výročí jejich přiletu na Mars, ačkoli se nikomu nezdálo, že by to měli oslavovat. Sto let! Bizarní pomyšlení.

Tak tedy další červencová revoluce, a taky další říjnová. Deset let po dvousetletém výročí bolševické revoluce. To bylo další zvláštní pomyšlení. No, ale oni se také pokusili. Všichni ti revolucionáři v dějinách. Většinou zoufalí rolníci, bojující za životy svých dětí. Jako v jejím Rusku. Tolik lidí v tom hořkém dvacátém století riskovalo všechno, aby vytvořili lepší život, a i tak to vedlo ke katastrofě. Bylo to děsivé, jako by historie byla sérií útoků lidských vln útočících na bidu, které nikdy neuspěly.

Ale to ruské v ní, to sibiřské, se rozhodlo brát Říjnovou revoluci jako dobré znamení. Nebo aspoň jako připomínku toho, co nedělat, když už nic jiného - spolu s jednašedesátým. Dokázala, ve své sibiřské myslí, zasvětit tuto dobu všemu: heroickému utrpení sovětské katastrofy, všem svým přátelům, kteří zemřeli v jednašedesátém, Arkadijovi, Alexovi, Saše, Roaldovi, Janet, Evženi a Samantě, těm všem, kteří ji stále navštěvovali ve snech i ve chvílích nespavosti, vířice jako elektrony kolem toho železného jádra v jejím nitru, varující ji, aby to nezkazila, aby to tentokrát dopadlo dobře, aby vykoupila smysl jejich životů a jejich smrti. Vzpomínala si, že jí kdosi řekl: "V příští revoluci to raději zkuste nějak jinak."

A teď k ní došlo. Ale byly zde i guerrillové jednotky Marsu především pod Kasejovým velením mimo kontakt s hlavním stanem v Burroughs, stejně jako tisíce dalších faktorů, které byly zcela mimo její kontrolu. Kaskádovitě se šířící chaos.

* * *

Dojela se svou partou k malé stanici na trati pár kilometrů na sever od nich. Odtud došli nákladním vlakem po mobilní trati pro potřeby Shalbatany k hlavní lince Sheffield-Burroughs. Ale tato města byla tvrzemi metanářodních společností, a Nadja se obávala, že se budou snažit zajistit bezpečnost tratě, která je spojovala. V tomto smyslu byl Underhill strategicky důležitý, protože jeho obsazení by trať přerušilo. Proto se chtěla dostat pryč z Underhillu, a vůbec z celého systému tratě. Chtěla se dostat do vzduchu, jako v jednašedesátém. Všechny její instinkty z té doby se probudily. A říkaly jí, aby se ukryla.

Když klouzali přes poušť na jihovýchod, udržovala stále spojem se Saxovým hlavním stanem v kráteru Da Vinci. Saxův tým techniků se snažil napodobovat jeho suchý styl, ale bylo zřejmé, že jsou stejně vzrušení jako její mladá stavební parta. Všichni najednou se jí snažili říct, že spustili přehradnou palbu střel povrch-kosmos, které v uplynulém desetiletí Sax rozmístil ve skrytých silech kolem rovníku, a tato palba zničila všechny ozbrojené plošiny metanářodních společností na oběžné dráze, o kterých věděli, a také většinu komunikačních satelitů. "Dostali jsme jich osmdesát procent první salvou! - Vyslali jsme nahoru naše vlastní komunikační satelity!"

Nadja je přerušila. "Fungují vaše satelity?"

"Myslíme si, že jsou v pořádku! S jistotou to budeme moci říct až po úplném testu, a každý má zrovna teď strašnou spoustu práce."

"Udělejte to hned. Je to priorita, rozumíte? Potřebujeme redundantní systém, velmi redundantní systém."

Přerušila spojení a vyřadila jednu z frekvencí a jeden ze šifrovacích kódů, které jí dal Sax. O pár sekund později už hovořila se Zejkem, který byl v Oděse a pomáhal koordinovat činnost v pávni Hellas. Řekl, že tam všechno šlo celkem v souladu s plánem. Samozřejmě, uplynulo teprve pár hodin, ale zdálo se, že Majina a Michelova organizační práce se vyplatila, protože všichni členové buněk v Oděse vyrazili do ulic a vysvětlovali lidem, co se děje, a podnítili masové zastavení práce a demonstraci. Chystali se uzavřít nádraží a obsadit nábřeží a většinu ostatních veřejných prostranství. Vypadalo to na brzké ovládnutí města. Personál Úřadu pro přeměnu se stahoval na nádraží nebo do elektrárny, přesně jak Zejk doufal. "Až bude většina z nich uvnitř, ovládneme AI té elektrárny, a pak se z ní pro ně stane vězení. Převzali jsme kontrolu nad život podporujícími systémy města, takže je velice málo toho, co by mohli udělat, ledaže by se sami vyhodili do povětří, ale to nepředpokládáme. Spousta příslušníků zdejšího personálu UNTA jsou Syřané pod vedením Nyaziho, a já s Rašidem vyjednávám, zatímco se pokoušíme vyřadit tu elektrárnu zvenku, jen proto, abychom se ujistili, že se nikdo z nich nerozhodne stát se mučedníkem."

"Nemyslím, že v metanářodních společnostech bude moc mučedníků," řekla Nadja.

"Doufám, že ne. Ale člověk nikdy neví. Ale zatím je to tady celkem dobré."

A všude kolem Hellas to bylo ještě snazší - bezpečnostní síly byly minimální a většina populace se skládala z domorodců nebo ze zradikalizovaných emigrantů, kteří bezpečnostní síly prostě obklíčili a odzbrojili je. Dao a Harmakhis-Reull se prohlásily za svobodné kaňony a vítaly každého, kdo v nich hledal útočiště.

"Skvělé!"

Zejk postřehl překvapení v jejím hlasu, a varoval ji: "Nemyslím, že to v Burroughs a Sheffieldu bude tak snadné. A musíme vyřadit ten výtah, aby na nás nezačali střít z Clarka."

"No ale Clarke trčí nad Tharsisem."

"Ano. Ale určitě by bylo pěkné se ho zmocnit, a nebát se, že se výtah znovu zřítí dolů."

"Já vím. Slyšela jsem, že rudí pracovali se Saxem na plánu na jeho obsazení."

"Chraň nás Alláh. Musím končit, Nadjo. A řekni Saxovi, že ty jeho programy fungovaly perfektně. A poslyš, myslím, že bychom měli vyrazit ven a spojit se s vámi na severu. Když dokážeme rychle zajistit Hellas a Elysium, zvýší to naše šance v Burroughs a Sheffieldu."

Takže v Hellas to šlo podle plánu. A právě tak důležitá - nebo ještě důležitější - byla stálá vzájemná komunikace. Ze všech nočních můr, které ji trýznily od jednašedesátého, bylo jen málo horších než ten pocit čiré beznaděje, který se jí zmocnil, když byl zničen jejich komunikační systém. Potom už nezáleželo na ničem, co udělali. Byli jako hmyz s utrženými tykadly. Proto Nadja v posledních letech opakovaně naléhala na Saxe, aby vypracoval plán posílení jejich komunikace. Klid, jen klid, napomínala se. Teď. Toto je ta chvíle. Soustřed' se na ni.

* * *

Jejich rovníková trať se táhla podél rovníku a vyhýbala se Chrisovu ledovci, a pak navazovala na trať vedoucí k západu. Jejich vlak měl jen tři vagóny, a celá Nadjina parta byla shromážděná v prvním voze, aby mohli na obrazovce sledovat denní zprávy na Mangalavidu v South Fosa, zmatené a rozporuplné, kombinující běžné zprávy o počasí se zprávami o nepokojích, které v mnoha městech propukly. Nadja udržovala stálý kontakt s Da Vincim nebo bezpečným domem Marsu především v Burroughs, a z té záplavy informací jí šla hlava kolem. Bylo to jako snažit se vnímat polyfonii divokých hlasů. Praxis vysílal souvislé zpravodajství o situaci na Zemi. Byla zmatená, ale ne tak nepřehledná jako v jednašedesátém. Pobřežní populace, zasažená touto metanatricidou, stále bojovala a snažila se přesunout z

dosahu vysokých příbojových vln. Chirurgické údery a dekapitační akce, útoky a protiútoky komand na ředitelství a ubikace různých společností byly kombinovány s legálními akcemi všemožného druhu, včetně žalob předložených konečně Světovému soudnímu dvoru, což Nadja považovala za povzbuzující. Ale tyto strategické nájezdy a manévry byly tváří v tvář globální záplavě silně omezené. A i ve své nejhorší podobě (záběry vybuchujících domů, zničených letišť, rozbitých silnic) byly nekonečně lepší než jakákoli forma eskalující války, která by ve své biologické podobě mohla zabít miliony lidí. Jak se bohužel ukázalo, radikální osvobozenecská skupina z Východního Timoru, vytvořená podle vzoru peruánské Světlé stezky, zamořila pobřeží ostrova Jáva zatím neidentifikovanou nákazou, která postihla statisíce lidí. Na nějakém jiném místě by taková nákaza mohla mít fatální následky, a neexistovala žádná záruka, že k něčemu podobnému nedojde. Ale prozatím, až na tuto výjimku, válka tam dole, jestli se tak dal nazývat chaos metanatricidy, pokračovala poměrně umírněně. Vlastně podobným stylem, o jaký se pokoušeli oni tady na Marsu. To bylo svým způsobem uklidňující, ačkoli kdyby si metanárovní společnosti tento styl osvojily, pravděpodobně by zvítězily i na Marsu - když ne v této první chvíli překvapení, pak určitě později, po reorganizaci. A ve zprávách Praxisu z Ženevy byla jedna děsivá věc, naznačující, že metanárovní společnosti možná už reagovaly: před třemi měsíci odletěl ze Země na Mars rychlý raketoplán se značným počtem "bezpečnostních expertů" na palubě. Podle té zprávy ho mohli na Marsu očekávat během několika málo dnů.

Nadjino soustředění bylo přerušeno objevením se jednoho z velkých okružních vlaků na trati vedle nich. Nezpomalil, a zatemněnými okny nebylo vidět, kdo sedí uvnitř. Zanedlouho zmizel za obzorem.

Zprávy pokračovaly. Reportéři nad vývojem situace očividně zaslí. Nepokoje v Sheffieldu, zastavení práce v South Fosa a Hephestu - vývoj událostí nabýval takového tempa, že Nadja dokázala sotva uvěřit, že je to skutečnost.

Když dojeli do Underhillu, její pocit stále přetrvával, protože ospalá, napůl opuštěná stará osada nyní bzučela aktivitou jako v roce M-1. Celý den sem proudili sympatizanti odboje z malých zastávek kolem Ganges Catena a Hebes Chasma a ze severní stěny Ophir Chasma. Místní bogdanovisté je očividně zorganizovali k pochodu na malou jednotku bezpečnostních sil UNTA na železniční stanici.

Když přijel na stanici Nadjin vlak, probíhala zde hlasitá hádka mezi mužem s megafonem, obklopeným asi dvaceti bodyguardy, a neuspořádaným davem naproti nim. Nadja rychle vystoupila z vlaku, jakmile zastavil, a protáhla se kolem skupiny obklopující náčelníka stanice. Vyžádala si od jedné překvapeně vyhlízející ženy megafon, a zavolala do něho: "Náčelník stanice! Náčelník stanice!" Opakovala to rusky a anglicky, dokud se všichni neutišili, aby zjistili, kdo to je. Její stavební parta se protlačila davem, a když viděla, že všichni zaujali svá místa, zamířila ke skupině mužů a žen v maskovacích blůzách. Zdálo se, že náčelník stanice je starý veterán. Měl ošlehanou tvář a přes čelo se mu táhla jizva. Jeho mladý tým měl odznaky Úřadu pro přeměnu a vypadal vyděšeně. Nadja spustila megafon a řekla: "Jsem Nadja Černyševská. Postavila jsem toto město. A teď nad ním přebíráme kontrolu. Pro koho pracujete?"

"Pro Úřad pro přeměnu Organizace spojených národů," řekl náčelník pevně, dívaje se na ni, jako kdyby vylezla z hrobu.

"Ale jaká jednotka? Která metanárovní společnost?"

"Jsme jednotka z Mahjari."

"Mahjari nyní spolupracuje s Čínou, Čína s Praxisem, a Praxis s námi. Jsme na stejné straně, a vy to ještě nevíte. A bez ohledu na to, co si myslíte, vás tady převyšujeme počtem zbraní." Zvolala na zástup: "Kdo je ozbrojený, ať zvedne ruku!"

Všichni zvedli ruce.

"Nechceme krveprolití," řekla Nadja skupince bodyguardů před ní. "Ani vás nechceme zajmout. Tady je náš vlak. Můžete do něho nastoupit a odjet do Sheffieldu a přidat se tam k vašim lidem. Tam zjistíte nový stav věcí. Buď tohle, nebo jinak všichni opustíme tuto stanici a vyhodíme ji do povětří. Převezmeme ji tak nebo tak, a bylo by hloupé, aby byl kdokoli zabít, když tato revolta už dosáhla cíle. Takže nastupte do vlaku. Radila bych vám jet do Sheffieldu, kde můžete odjet výtahem, pokud chcete. Nebo jestli chcete pracovat pro Svobodný Mars, můžete se k nám přidat hned teď."

Dívala se na toho muže klidně, a cítila se uvolněnější než po celý den. Muž se otočil a několik minut se radil s ostatními. Pak se k ní znovu obrátil. "Odjedeme vašim vlakem."

A tak se stal Underhill prvním osvobozeným městem.

Té noci šla Nadja na parkoviště trajlerů. Ty dva obytné trajlery, které nebyly přeměněny v laboratoře, se ještě stále pyšnily svým původním zařízením. Nadja si je prohlédla a cestou zpátky do Alchymistického centra se konečně vrátila do toho, v čem žila od samého začátku, a vyčerpaná si lehla na jednu z matrací na podlaze.

Bylo skutečně zvláštní ležet sama mezi všemi těmi duchy minulosti a snažit se v sobě znovu cítit přítomnost té vzdálené doby. Příliš zvláštní; navzdory svému vyčerpání nemohla spát, a před úsvitem měla mlhavou vidinu, jak se stará o volně ložené zboží z nákladních raket, programuje stavební roboty a přijímá hovor od Arkadije na Phobosu. V tomto stavu dokonce na chvíli usnula.

A pak, když se se zakvílením probudila, bylo právě tak těžké si představit svět ve zmatku, kde miliony lidí čekají, co jim ten den přinese. Rozhlédla se kolem po malém prostoru svého prvního domova na Marsu a náhle se jí zdálo, že se stěny pohybují, jakýsi nápor dvojitého vidění, jako kdyby stála v ranním světle a dívala se nějakou stereooptikou, jež ukazovala všechny čtyři rozměry naráz, v jakémsi pulzujícím světle.

Nasnídali se ve velké hale, kde se kdysi Ann a Sax přeli o podstatu terraformingu. Sax v tomto sporu vyhrál, ale Ann byla tam venku a bojovala s tím stále, jako kdyby nebylo už dávno rozhodnuto.

Nadja se soustředila na současnost, na obrazovku své AI a proud zpráv, předávaný přes Majin bezpečný dům v Burroughs. Naslouchala jejímu popisu nejnovějšího vývoje, a přitom metodicky jedla. V Burroughs bylo už odpoledne,

a den byl rušný. V každém městě na Marsu propukly nepokoje. Na Zemi už byly zaplaveny všechny pobřežní oblasti, a uprchlíci zanášeli chaos do vnitrozemí. Nová OSN odsoudila povstalce na Marsu jako bezpátečné oportunisty, kteří využívají tuto dobu bezpříkladného utrpení k prosazování svých sobeckých zájmů. "To je docela pravda," řekla Nadja Saxovi, který právě přijel z kráteru Da Vinci. "Vsadím se, že to proti nám později použijí."

"Ne, když jim pomůžeme odtud ven."

"Hmm." Podala mu chléb, prohlížeje si ho. Navzdory změně rysů vypadal každým dnem více jako Sax, klidně zde stojící a pomrkávající. Vypadalo to, jako by na revoluci myslel až v poslední řadě. "Jsi připraven letět do Elysia?" řekla. "Na to jsem se chtěl zeptat tebe."

"Dobře. Skočím si pro batoh."

Když do svého starého černého batohu házela šaty a AI, zapípal její náramkový komunikátor, a objevil se Kasei, s divoce rozcuchanými šedými vlasy kolem hluboce zvrásněné tváře, té nejpodivnější směsi Johna a Hiroko - Johnova ústa a Hiročiny orientální oči, nyní přivřené potěšením. "Zdravím tě, Kaseji," řekla Nadja, neschopná skrýt své překvapení. "Nemyslím, že jsem tě někdy předtím viděla na svém náramkovém komunikátoru."

"Zvláštní okolnosti," řekl, nepřiveden do rozpaků. Byla zvyklá ho považovat za zachmuřeného muže, ale vypuknutí revoluce pro něj bylo zjevně velkým povzbuzením; podle jeho výrazu náhle pochopila, že na tuto chvíli čekal celý svůj život. "Podívej, Kojot, já a parta rudých jsme tady nahoře v Chasma Borealis, a zjistili jsme reaktor a hráz. Všichni, kteří tam pracovali, byli kooperativní."

"Povzbudivě!" zvolal někdo vedle něho.

"Ano, setkali jsme se tady s podporou, s výjimkou asi stočlenného týmu bezpečnosti, kteří se zavřeli v reaktoru. Vyhrožují, že ho nechají roztavit, když jim neumožníme bezpečný průjezd do Burroughs."

"Takže?" řekla Nadja.

"Takže?" opakoval Kasei a zasmál se. "Takže Kojot říká, abychom se tě zeptali, co dělat."

Nadja si odfrkla. "Proč tomu nemůžu uvěřit?"

"No, tady tomu taky nikdo nevěří. Ale říkal to Kojot, a my bychom tomu starému bastardovi rádi vyhověli, když můžeme."

"Tak dobře, umožněte jim bezpečný odjezd do Burroughs. Ať táhnou k čertu. Nevadí, jestli bude v Burroughs o sto policajtů víc, a čím méně se ten reaktor roztaví, tím lépe. Už tak tady máme dost radiace."

Když o tom Kasei přemýšlel, vešel do místnosti Sax.

"Dobrá," řekl Kasei. "Když to říkáš. Promluvíme si později. Teď musím jít."

Sax řekl: "O co šlo?"

Nadja mu popsala rozhovor, zatímco se pokoušela volat Kojota. Nedostala žádnou odpověď.

Sax řekl: "No, ty jsi koordinátor."

"Leda hovno." Nadja si přehodila batoh přes rameno. "Pojďme."

* * *

Letěli v novém 5IB, velice malém a velmi rychlém. Zvolili trasu, která mířila k severozápadu přes ledové moře Vastitas a vyhýbala se tvrzím metanárrodních společností Ascræus a Echus Overlook. Velmi brzy po startu mohli vidět led zaplňující Chryse k severu, roztržitěné ledovce s růžovými skvrnami sněžných řas a rozpuštěnými jezírky ametystové barvy. Silnice do Chasma Borealis byla dávno pryč, celý ten systém dopravy vody z jihu zapomenut, jen technická kuriozita do učebnic. Při pohledu na ledový chaos dole si Nadja náhle vzpomněla, jak ta země vypadala na její první cestě. Nekonečné kopce a prolákliny, velké černé duny... to všechno bylo nyní pryč, přikryto ledem. A samotná polární čepička se nyní rozpouštěla.

Přistání tudíž po většinu jejich letu nepřipadalo v úvahu. Nadja nervózně sledovala přístroje, až příliš dobře si vědoma toho, co vše se může porouchat v novém stroji, zvláště v období krize, kdy se zhoršila údržba a poskytla víc prostoru lidským chybám.

Pak se na jihozápadním obzoru objevily sloupy bílého a černého dýmu, hnané větrem k východu.

"Co je to?" zeptala se Nadja a přešla vlevo, aby lépe viděla.

"Kasei Vallis," řekl Sax z pilotního sedadla.

"Co se mu stalo?"

"Hoří."

Nadja na něho vykulila oči. "Co tím myslíš?"

"V tom údolí je mnoho vegetace. A podél úpatí Velkého valu. Kosodřevina a spousta stromů. Vytvořené v Biotique."

"Jak to víš?"

"Pěstoval jsem je."

"A teď jsi je zapálil?"

Sax přikývl, dívaje se na kouř.

"Ale Saxi, není teď procento kyslíku v atmosféře skutečně vysoké?"

"Čtyřicet procent."

Vytřeštila na něho oči. "Ty ses musel zbláznit! Ježíši, Saxi - mohl jsi zapálit celý svět!"

Sax se zahleděl dolů na linii plamenů, která zářila jako roztavené magnézium.

"Nic to nezastaví!" vykřikla. "Ty jsi zapálil svět!"

"Led to zastaví. Mělo by shořet jen pár tisíc čtverečních kilometrů."

Hleděla na něho, užasle a zděšeně. Sax sledoval přístroje, a ve tváři měl zvláštní výraz, hadí, kamenný - a zcela nelidský.

Nad obzorem se objevilo sídliště metanárrodní bezpečnosti v záhybu Kasei Vallis. Všechny kopule hořely jako pochodně, z kráterů na vnitřním břehu šlehaly bílé plameny. Ohnivá bouře. A Sax na ni hleděl, nemrkaje, jen jeho

čelistní svaly se pohybovaly.

"Leť k severu," přikázala mu Nadja. "Pryč tady od toho."

Naklonil letoun, a ona zavrtěla hlavou. Tisíce čtverečních kilometrů vypálených - všechna ta vegetace, tak pracně sem uvedená - značně zvýšená globální hladina kyslíku... Podívala se opatrně na to zvláštní stvoření sedící vedle ní.

"Proč jsi mi o tom neřekl?"

"Nechtěl jsem, abys to zastavila."

Jak prostě.

"Mám opravdu takovou moc?" řekla. "Znamená to, že mě záměrně udržuješ v nevědomosti?"

"Jen o tomhle," řekl Sax. Čelistní svaly se mu svíraly a uvolňovaly v rytmu, který jí náhle připomněl Franka Chalmorse.

"Všichni vězni byli převedeni na důlní práce na asteroidech. Bylo to teď výcvikové středisko jejich tajné policie. Těch, kteří by se nikdy nevzdali. Mučitelů." Obrátil k ní ten svůj ještěřší pohled. "Bez nich je nám lépe." A vrátil se k řízení.

* * *

Nadja se ještě stále ohlížela dozadu na zuřivou ohnivou bouři, když palubní rádio zapípalo její kód. Tentokrát to byl Art, vypadající zjevně ustaraně. "Potřebuji vaši pomoc," řekl. "Annini lidé ovládli Sabishi, a spousta Sabishanů vyšla z bludiště, aby se do města znovu nastěhovala, ale rudí, kteří to tam mají pod kontrolou, jim říkají, aby šli pryč."

"Cože?"

"Ann o tom možná ještě neví, ale ona na mé volání neodpovídá. Přisahám, že jsou tam rudí, kteří ji líčí jako booneánku. Ale odchytily jsem Ivanu a Raula, a přiměl je zastavit rudé v Sabishi, dokud nedostanou zprávu od vás. To je to nejlepší, co jsem dokázal."

"Proč ode mě?"

"Myslím, že Ann jim řekla, aby vás poslouchali."

"Hovno."

"A kdo jiný to udělá? Maja si v posledních letech nadělala mnoho nepřátel."

"Myslela jsem, že vy jste tady velký diplomat."

"Jsem! A dosáhl jsem aspoň toho, že všichni souhlasí s tím, že se podřídí vašemu úsudku. To bylo to nejlepší, co jsem dokázal. Omlouvám se. Budu vám pomáhat, jakkoli si budete přát."

"To jste mi ztraceně pomohl, když jste mě zatahl do něčeho takového!"

Ušklíbl se. "Není moje chyba, že vám každý důvěřuje."

Nadja přerušila spojení a začala zkoušet různé rádiové kanály rudých. Nejdříve nemohla Ann najít. Ale když procházela kanály, zaslechla dost zpráv, aby si uvědomila, že existují mladí rudí radikálové, které by Ann jistě odsoudila, nebo v to aspoň doufala - lidé, kteří byli zaměstnáni vyhazováním vrtných plošin ve Vastitas do povětří, ničením kopulí a trátí, vyhrožováním ukončením spolupráce s ostatními rebely, pokud se nepřidají k jejich ekotáži, a tak dále, zatímco revoluce zůstávala stále nerozhodná. Konečně jí Ann odpověděla. Vypadala jako mstící fúrie. "Podívej," řekla jí Nadja bez úvodu, "nezávislý Mars je nejlepší šance k tomu, abys někdy dosáhla toho, co chceš. Ty se pokoušíš využívat revoluci ke svým zájmům, a lidé si to budou pamatovat, varuji tě! Můžeš se přít, o co chceš, jakmile dostaneme situaci pod kontrolu, ale do té doby je to jen vydírání. Je to rána do zad. Naříd' těm rudým v Sabishi, aby to město vrátili zpátky jeho obyvatelům."

Ann řekla hněvivě: "Proč si myslíš, že jim můžu říkat, co mají dělat?"

"Kdo jiný, když ne ty?"

"Proč si myslíš, že nesouhlasím s tím, co dělají?"

"Protože mám dojem, že jsi duševně zdravá, proto!"

"Nemyslím, že jim mohu rozkazovat."

"Tak je přesvědč! Řekni jim, že na podobné hlouposti už dojdou silnější revoluce, než je naše. Řekni jim, ať se ovládají."

Ann přerušila spojení bez odpovědi.

"Sakra," řekla Nadja.

Její AI stále předávala nové zprávy. Z jižní vysočiny se vracel expediční sbor UNTA, a zdálo se, že je na cestě do Hellas nebo do Sabishi. Sheffield byl stále pod kontrolou Subarashiho. Situace v Burroughs zůstávala otevřená. Bezpečnostní jednotky si zdánlivě uchovávaly kontrolu, ale do města proudili uprchlíci ze Syrtis, a probíhala tam generální stávka. Zdálo se, že většina populace trávil ten den na bulvárech a v parcích, demonstrováním proti Úřadu pro přeměnu nebo prostě sháněním informací o tom, co se děje.

"Budeme s Burroughs muset něco udělat," řekl Sax.

"Já vím."

* * *

Letěli opět k jihu na kosmické letiště v South Fosa. Let trval dvanáct hodin, ale překonali devět časových pásem a překročili datovou linii na 180°, takže když je letištní autobus odvážel do South Fosa, byla neděle.

South Fosa a ostatní města Elysia, Héfaistos a Elysium Fosa, byla všechna pro svobodný Mars. Tvořila jakousi geografickou jednotku; severní rameno ledu ve Vastitas nyní vedlo mezi masivem Elysia a Velkým valem, a ačkoli byl led už překlenut tratěmi na pontonových mostech, z Elysia se stával ostrovní kontinent. Ve všech třech jeho velkých městech proudily do ulic davy lidí a obsazovaly úřady a závody. Bez hrozby útoku z oběžné dráhy, které by ji podpořily, se ta hrstka policie Úřadu pro přeměnu buď převlékla do civilu a vmísila se do davu, nebo odjela vlakem do Burroughs. Elysium se stalo zcela nepochybně částí svobodného Marsu.

V kancelářích Mangalavidu Sax a Nadja zjistili, že stanice byla obsazena velkou skupinou ozbrojených rebelů, kteří nyní chrlili po celý den zprávy na všech čtyřech kanálech, všechny sympatizující s revoltou, s dlouhými rozhovory s lidmi ve všech nezávislých městech a stanicích. Přestávka byla vyplněna souhrnem událostí předešlého dne.

Některé odlehlé důlní stanice v Elysiu a Phlegra Montes byly v rukou metanárodních společností, hlavně Amexu a Subarashiho. Byly početně osídleny novými emigranty, kteří se zabarikádovávali ve svých táborech a buď se odmíteli, nebo začali vyhrožovat každému, kdo by se pokusil je obtěžovat. Někteří dokonce ohlásili svůj úmysl planetu znovu dobýt, nebo se udržet, dokud nepřijdou posily ze Země. "Ignorujte je," doporučila Nadja. "Vyhýbejte se jim a ignorujte je. Rušte jejich komunikační systémy, pokud můžete, a nechte je na pokoji."

Zprávy z jiných oblastí Marsu zněly slibněji. Senzeni Na měli v rukou lidi, jež se prohlašovali za booneány, ačkoli nebyli spojení s Jackii - byli to issei, nisei, sansei a yonsei, kteří okamžitě pojmenovali svou moholi John Boone, a prohlásili Thaumasi za "Mirumilovně neutrální místo Dorsa Brevia". Koroljov, nyní jen malé důlní město, povstal skoro tak násilně jako v jednašedesátém, a jeho obyvatelé, většinou potomci staré vězeňské populace, vyhlásili město za svobodnou anarchistickou zónu. Staré vězeňské ubikace byly přeměněny v gigantický bazar a společný obytný prostor, kde byli obzvlášť vítáni uprchlíci ze Země. Nikosie byla rovněž svobodným městem. Káhira zůstávala pod kontrolou bezpečnosti Amexu. Oděsa a ostatní města v Hellas byla stále pevně pro nezávislost, ačkoli okružní trať byla na několika místech přerušena, což těžce narušilo železniční dopravní systém; magnetické vlaky musely operovat na tratích, a tyto systémy byly velmi zranitelné. Z toho důvodu jezdilo mnoho vlaků prázdných, nebo byly zrušeny, protože lidé raději používali vozidla nebo letadla, aby měli jistotu, že někde neuváznou ve vozidlech, která ani neměla kola.

Nadja a Sax strávili zbytek dne sledováním vývoje a debatami o situaci. V obecném měřítku se Nadje zdálo, že všechno jde docela dobře. Ale v pondělí přišla špatná zpráva ze Sabishi. Přijel expediční sbor UNTA a po tvrdém celonočním boji s rudými znovu obsadil povrchovou část města. Rudí a původní Sabishané ustoupili do bludiště, a vyhlídka na pokračující krvavé boje v bludišti byla víc než zřejmá. Art předpovídal, že bezpečnostní síly nedokážou do bludiště proniknout, a tak budou nuceny Sabishi opustit a odjet vlakem nebo odletět do Burroughs, aby byly posíleny tamějšími silami. Ale tím si nikdo nemohl být jist, a nebohé Sabishi utrpělo útokem těžké škody a ocitlo se zpátky v rukou bezpečnosti.

V pondělí za soumraku vyšla Nadja se Saxem ven něco sníst. Dno kaňonu South Fosa hustě porůstaly dospělé stromy, obrovské sekvoje a sosny, a pod nimi se tyčily duby a osiky. Jak kráčeli parkem, lidé z Mangalavidu Nadju a Saxe představovali jedné skupině lidí za druhou. Většinou šlo o zcela neznámé domorodce, ale bylo evidentní, že se s nimi všichni velice rádi setkávají. Nadja si uvědomila, že je zvláštní vidět tolik zjevně šťastných lidí - všude úsměvy, lidé, kteří se neznali, se spolu dávali do hovoru. Zmizení společenského řádu může mít různé důsledky. Nejen anarchii a chaos, ale také vznik společenství.

Najedli se v zahradní restauraci u centrálního potoka, a pak se vrátili do kanceláří Mangalavidu. Nadja znovu zasedla k obrazovce, a hovořila s tolika organizačními výbory, kolik jich dokázala zastihnout. Cítila se jako Frank v jednašedesátém, pracující s fanatickým nasazením, jenže teď měli spojení s celým Marsem, a věděla, že i když nemá žádné prostředky kontroly, má aspoň dobrou představu, co se děje. Což bylo skvělé, to ano. Železný ořech v jejím žaludku se začal měnit v něco připomínající spíše dřevo.

Po pár hodinách začala mezi jednotlivými hovory upadat do krátkého, několikasekundového spánku. V Underhillu a Shalbataně byla půlnoc, a ona nespala od svého rozhovoru se Saxem o Antarktidě. To znamenalo čtyři nebo pět dnů beze spánku - ne, moment - vypočítala to - tři dny. Ačkoli jí to už připadalo jako dva týdny.

Právě si lehla na gauč, když vtom se ozval výkřik, a někdo vběhl do haly, a pak ven na kamenem dlážděné náměstí obklopující kanceláře Mangalavidu. Nadja se dopotácěla k Saxovi, který ji chytil za ruku a pomohl jí udržet rovnováhu.

V zastřešení byla zjevně díra. Lidé si na ni ukazovali, ale Nadja ji nedokázala najít. "Tomu bychom se raději měli vyhnout," řekl Sax se zadostiučiněním. "Tlak pod střechou je jen o sto padesát milibarů vyšší než vnější tlak."

"Takže střechy nepraskají jako propíchnuté balonky," řekla Nadja, vzpomínajíc na některé ze zničených kopulí v jednašedesátém.

"A i když se sem dostává vzduch zvenku, je to většinou kyslík a dusík. CO₂ je stále příliš mnoho, ale ne tolik, aby nás to okamžitě otrávil."

"Ale kdyby ta díra byla větší..." řekla Nadja.

"Ano."

Nadja se vrátila dovnitř, zívajíc. Sedla si znovu k obrazovce, sledujíc čtyři kanály Mangalavidu, rychle mezi nimi přepínajíc. Většina velkých měst se buď otevřeně vyslovila pro nezávislost, nebo zůstávala různým způsobem v Šachu, s bezpečnostními silami kontrolujícími elektrárny, ale v ulicích byla spousta jejich obyvatel, čekajících, co se bude dít dál. Existovalo mnoho měst a táborů, které patřily společností, a ty své metanárodní společnosti stále podporovaly, ale v případě Bradbury Pointu a Huo Hsing Vallis, sousedních měst na Velkém valu, spolu jejich mateřské metanárodní společnosti Amex a Mahjari na Zemi zuřivě bojovaly. Nebylo jasné, co to v těchto severních městech způsobí, ale Nadja si byla jistá, že jim to z jejich situace nijak nepomůže.

Několik důležitých měst bylo stále v rukou Amexu a Subarashiho, a ta sloužila jako magnety pro izolované bezpečnostní jednotky metanárodních společností a UNTA. Hlavní mezi nimi bylo nepochybně Burroughs, ale platilo to i o Káhiře, Lasswitzu, Sudbury a Sheffieldu. Na jihu vystupovaly svatyně, které nebyly opuštěny nebo zničeny expedičním sborem, z illegality, a Bogdanov Višňak stavěl povrchovou kopuli nad starým parkovištěm automatických vozidel vedle mohole. Takže jih se nepochybně vrátí ke svému statutu bašty odboje. Nadja si nemyslela, že to stojí za to. A severní polární čepička procházela takovými změnami životního prostředí, že skoro nezáleželo na tom, kdo ji drží. Takže bojová zóna byla v zásadě v teplých rovníkových oblastech ohraničených na severu ledem Vastitas a dvěma velkými pánvemi na jihu. A - samozřejmě - v kosmickém prostoru, ale Saxův útok na orbitální objekty metanárodních společností byl zjevně úspěšný, a jeho odstranění Deimosu ze sousedství Marsu se nyní jevilo jako skutečně šťastný počín. Nicméně výťah byl stále v rukou metanárodních společností. A posily ze Země měly přiletět každou chvíli. A

Saxův tým v Da Vinci zjevně použil většinu své výzbroje při počátečním útoku.

Pokud šlo o solettu a prstencové zrcadlo, ty byly tak velké a křehké, že je nebylo možné bránit. Kdyby je někdo chtěl zničit, pravděpodobně by mohl. Ale Nadja k tomu neviděla důvod. Kdyby se to stalo, okamžitě by z toho podezírala rudé. A kdyby to udělali - dobrá, dokázali by se bez toho světla navíc obejít, stejně jako předtím. Měla by se zeptat Saxe, co si o tom myslí. A promluvit si o tom s Ann. Nebo bylo možná lepší jí takové myšlenky do hlavy nenasazovat...

* * *

Usnula s hlavou na obrazovce. Když se zase probudila, ležela na gauči, hladová, a Sax četl zprávy. "V Sabishi to vypadá špatně," řekl, když uviděl, jak vstává. Odešla do koupelny, a když se vrátila, nahlédla mu přes rameno a přečetla si to sama. "Bezpečnost si s tím bludištěm nedokázala poradit. Takže odjeli do Burroughs. Ale podívej se." Měl na obrazovce dva obrázky - nahoře jeden ze záběrů Sabishi hořícího tak divoce jako Kasei Vallis, a dole oddíly proudící na železniční stanici v Burroughs, oděné v lehkých neprůstřelných vestách a vyzbrojené automatickými zbraněmi. Zdálo se, že Burroughs je těchto bezpečnostních sil plné. Takže kromě oddílů UNTA ve městě zde nyní byly ještě bezpečnostní jednotky od Subarashiho a Mahjari - vlastně všech velkých metanářodních společností, což Nadju přimělo k úvahám, co se vlastně na Zemi mezi nimi odehrává - zdali nedošlo v důsledku krize k nějaké dohodě nebo alianci ad hoc. Zavolala Artu v Burroughs, aby se ho zeptala, co si o tom myslí.

"Možná jsou tyto jednotky na Marsu tak odříznuté, že uzavřely vlastní příměří," řekl. "Mohly to udělat ze své vlastní vůle."

"Ale když jsme stále v kontaktu s Praxisem..."

"Jo, ale my jsme je překvapili. Neuvědomovali si rozsah sympatií k odboji, a tak jsme je dostali. Majina strategie neupozorňovat na sebe se v tomto ohledu vyplatila. Ne, tyhle týmy by teď mohly docela dobře jednat na vlastní účet. V kterémžto případě bychom už teď mohli považovat Mars za nezávislý, a uprostřed občanské války o kontrolu nad ním. Chci tím říct, že když nás ti lidé v Burroughs zavolají a řeknou fajn, Mars je svět, je dost velký pro víc než jeden druh vlády, vy máte svůj, a my máme Burroughs, nepokoušejte se nám ten náš vzít - co jim řekneme?"

"Nemyslím, že někdo v bezpečnosti metanářodních společností uvažuje v tak velkém stylu. Jsou to teprve tři dny, co se jim to vymklo z rukou." Ukázala na obrazovku. "Podívejte se, tohle je Derek Hastings, šéf Úřadu pro přeměnu. Byl šéfem Kontroly mise v Houstonu, když jsme odlétali, a je nebezpečný - chytrý a velice tvrdohlavý. Bude se držet, dokud nepřistanou posily."

"Tak co myslíte, že bychom měli udělat?"

"Nevím."

"Můžeme prostě nechat Burroughs na pokoji?"

"Nemyslím. Udělali bychom lépe, kdybychom ho obsadili. Když je necháme být, osvobodí je po přiletu jednotky ze Země a zmocní se pak celé planety."

"Dobýt Burroughs nebude tak snadné, se všemi jednotkami, které tam jsou teď."

"Já vím."

Sax spal na vedlejším gauči, a teď otevřel jedno oko. "Rudí mluví o tom, že ho zaplaví."

"Cože?"

"Je pod úrovní ledu ve Vastitas. A tam je pod ledem voda. Bez té hráze-"

"Ne," řekla Nadja. "V Burroughs je dvě stě tisíc lidí, a jen pár tisíc příslušníků bezpečnostních oddílů. Co mají ti lidé dělat? Tolik lidí nedokážeš evakuovat. To je šílené. Nový jednašedesátý." Čím víc o tom přemýšlela, tím byla rozzlobenější. "Co si sakra myslí?"

"Možná je to jen hrozba," řekl Art z obrazovky.

"Hrozby nefungují, pokud lidé, kterým vyhrožujete, nevěří, že je splníte."

"Možná tomu budou věřit."

Nadja zavrtěla hlavou. "Hastings není tak pitomý. Ztraceně, mohl by evakuovat své oddíly a obyvatele nechat utopit. A pak by se z nás stala monstra, a Země by si to s námi krutě vyřídila! Ne!"

Vstala a šla se podívat po nějaké snídani, ale zjistila, že na ni nemá chuť. Vzala si jen šálek kávy a vrátila se do kanceláře. Všimla si, že se jí třesou ruce.

V roce 2061 se Arkadij postavil proti odštěpenecké skupině, která navedla malý asteroid na kolizní dráhu se Zemí. Bylo to míněno pouze jako hrozba. Ale asteroid byl zničen největší explozí v dějinách vyvolanou lidmi. A potom se válka na Marsu stala mnohem drtivější, než byla předtím. A Arkadij to nedokázal zastavit.

A to se mohlo stát znovu.

"Musíme jet do Burroughs," řekla Saxovi.

Revoluce potlačuje zvyky stejně jako zákon. Ale tak jako se příroda děsí vakua, lidé se děsí anarchie.

Zvyky tedy učinily svůj první vpád do nového terénu jako bakterie do skály, následovány procedurami, protokoly a sociální diskusí na své cestě k vyvrcholení v právu a zákonu. Lidé k Nadje přicházeli se svými spory, podržující se jejímu úsudku. Možná neovládala situaci, ale měla k tomu stejně blízko jako oni: poskytovatel univerzálního rozhraní, jak to nazýval Art, nebo generál Nadja, jak ji ošklivě nazvala Maja. Což Nadju rozzlobilo, jak Maja dobře věděla. Nadja dávala přednost tomu, co říkal Sax své věrné partě techniků pomocí náramkového komunikátoru: "Nadja je arbitř, promluvte si s ní o tom." To je síla názvů; raději arbitř než generál. Pověřený vyjednáváním toho, co Art nazýval "fázovou změnou". Slyšela ho ten termín použít uprostřed dlouhého rozhovoru na Mangalavidu, přičemž se podle jeho výrazu nedalo poznat, jestli žertuje nebo ne. "Och, já si nemyslím, že to, co vidíme, je skutečně revoluce. Kdepak. Je to jen další přirozený krok, tedy spíš věc evoluce, nebo toho, čemu fyzikové říkají fázová změna."

Jeho další poznámky Nadje naznačily, že ve skutečnosti neví, co fázová změna je. Ale ona ano, a ta myšlenka jí

připadala pletichářská. Vypaření se autority Země, kondenzace místní moci, konečně přicházelo tání... at' už jste o tom přemýšleli jakkoliv. K tání docházelo, když byla termální energie částic dost velká, aby překonala mezikrystalické síly, které je udržovaly pohromadě. Takže pokud jste považovali metanárodní společnosti za krystalickou strukturu... Ale byl obrovský rozdíl v tom, zdali ji tyto síly držely pohromadě vnitřně nebo intermolekulárně. Chlorid sodný, udržovaný pohromadě vnitřně, tál při 801° C, metan, intermolekulární, při -183° C. Jaký tedy druh sil? A jak vysoká teplota?

V tomto směru tála ta analogie sama o sobě. Ale názvy byly pro lidskou mysl mocné, o tom nebylo pochyb. Fázová změna, integrované řízení moru, výběrová nezaměstnanost, tomu všemu dávala přednost před starým pojetím násilné revoluce, a byla ráda, že se tyto pojmy používají, na Mangalavidu i v ulicích.

Jenže v Burroughs a Sheffieldu bylo stále pět tisíc těžce ozbrojených příslušníků bezpečnostních oddílů, připomněla si, kteří se stále považovali za policii čelící vzbouřencům.

Nicméně většinou šlo vše lépe, než doufala. Souviselo to do jisté míry se složením obyvatelstva. Zdálo se, že skoro každý, kdo se narodil na Marsu, byl nyní v ulicích, nebo obsazoval městské úřady, nádraží, kosmická letiště - všichni, soudě podle zpráv Mangalavidu, zcela (a nerealisticky, pomyslela si Nadja) nesnášenliví k myšlence, že by je mocnosti na jiné planetě měly jakýmkoli způsobem kontrolovat. Tito lidé tvořili skoro polovinu marťanské populace. A na jejich straně stálo i značné procento veteránů, stejně jako někteří z nových emigrantů. "Říkejte jim imigranti," poradil jí Art. "Nebo nově přichozí. Nebo osadníci či kolonisté, podle toho, jestli jsou s námi nebo ne. Dělal to tak Nirgal, a já myslím, že to lidem pomáhá o věcech přemýšlet."

Na Zemi byla situace méně jasná. Metanárodní společnosti Subarashiho stále bojovaly s jižními metanárodními společnostmi, ale v kontextu velké potopy se z toho stala celkem vedlejší záležitost. Bylo těžké říct, co si Terránci o konfliktu na Marsu obecně mysleli.

Ať si mysleli cokoli, rychlý raketoplán s posilami bezpečnosti měl v nejbližší době dorazit na Mars. Takže se skupiny odboje začaly stahovat k Burroughs. Art dělal, co mohl, aby tomuto úsilí uvnitř Burroughs pomohl. Nadja věděla, že je rafinovaný diplomat - jemný, skromný, nenáročný, sympatický, "nediplomatický", a když mluvil s lidmi, budil dojem, že jsou to oni, kdo ten proces řídí. Skutečně neúnávný. A velmi chytrý. Brzy podchytil velké množství přicházejících skupin, včetně rudých a partyzánů z Marsu především, kteří svůj příchod zjevně stále považovali za druh útoku nebo obléhání. Nadja cítila, že zatímco rudí a stoupenci Marsu především, které znala - Ivana, Gene, Raul a Kasei - s ní udržují kontakt a souhlasí s jejím využitím jako arbitra, jsou zde i radikálnější jednotky, pro které byla ona irelevantní, nebo dokonce překážkou. To ji zlobilo, protože si byla jistá, že kdyby ji Ann plně podporovala, daly by se ty radikálnější elementy zvládnout. Postěžovala si na to Artovi, a Art se pustil do práce a přiměl Ann, aby odpověděla na hovor, a pak ji předal na lince Nadje.

A tak se znovu objevila, jako jedna z furií z francouzské revoluce. Jejich poslední výměna názorů, o Sabishi, mezi nimi stále těžce ležela. Toto téma sice přestalo být aktuální, když Sabishi znovu obsadil UNTA a vypálil je, ale Ann se zjevně pořád zlobila, což Nadju rozčilovalo. Po krátkém pozdravu se jejich rozhovor skoro okamžitě zvrhl v hádku. Ann v této revoltě zcela jasně viděla šanci zmařit veškeré úsilí o terraforming a odstranit z planety co nejvíc lidí a měst, třeba i přímým útokem, pokud to bude nezbytné. Zděšená touto apokalyptickou vizí se s ní Nadja přela, nejdřív hořce, pak zuřivě. Ale Ann jí unikla do svého vlastního světa. "Byla bych jen ráda, kdyby bylo Burroughs zničeno," prohlásila studeně.

Nadja zaskřípala zuby. "Když zničíte Burroughs, zničíte všechno. Kam mají ti lidé odtamtud jít? Nejsi lepší než nějaký vrah, hromadný vrah. Simon by se za tebe styděl."

Ann se zamračila. "Vidím, že moc kazí. Dej mi Saxe, ano? Jsem unavená tvou hysterií."

Nadja přepnula hovor na Saxe a odešla. Nikoliv moc kazila lidi, ale hlupáci kazili moc. Nu, možná se rozzlobila příliš rychle. Ale ta temná stránka Ann schopná čehokoliv jí dělala. A strach kazil víc než moc. Zkombinujte ty dvě věci dohromady...

Pokusila se to temné místo v Ann zatlačit do pozadí. Špatná strategie, jak poznamenal Michel, když mu o jejich rozhovoru volala do Burroughs. Pramenící ze strachu. Ale ona si nemohla pomoci. Bála se. Revoluce znamenala rozdrčení jedné struktury a vytvoření jiné, ale ničení bylo snazší než tvoření, a tak tyto dvě části tohoto aktu nemusely být nezbytně stejně úspěšné. V tomto smyslu byla revoluce jako budování oblouku - dokud nestály oba sloupy a nebyl na místě závěrný kámen, mohlo prakticky každé narušení způsobit zřícení.

* * *

Ve středu večer, pět dnů po Saxově telefonátu, se do Burroughs vypravilo kolem stovky lidí, v letadlech, protože tratě byly považovány za příliš zranitelné sabotáží. Přes noc dorazili na skalnatý přístávací pruh blízko velkého úkrytu bogdanovistů ve stěně kráteru Du Matheray, nacházejícího se na Velkém valu jihovýchodně od Burroughs. Přistáli za úsvitu. Slunce ozařovalo vzdálené, rozeklané bílé kopce na severu, a nízkou pláň Isidis, další ledové moře, jehož postup na jih byl zastaven jen obloukovitou hrází.

Aby měla lepší výhled, vyšla Nadja do horního podlaží úkrytu Du Matheray, kde ji velké okno, zamaskované zvenku jako prasklina ve skále, poskytl výhled na novou hráz a led tlačící se na ni. Nadja ji dlouho studovala dalekohledem, popíjejíc kávu smíchanou s dávkou kavy. Hráz vedla na severozápad, a z místa vysoko na Valu ji Nadja viděla skoro čtyřicet kilometrů, než se ztratila za obzorem. Všude, kam dohlédla, se led tlačil přímo proti hrázi. Zdálo se, že pouštní strana hráze je nějakých dvě stě metrů vysoká, ačkoli se to dalo těžko posoudit, protože pod hrází byl široký příkop. Na druhé straně se led nakupil dost vysoko, možná do poloviny, snad i víc.

V koruně byla hráz asi tři sta metrů široká. Tolik přemístěného regolitu - Nadja uctivě hvízdla - představovalo několik let práce. Ale i když byla hráz obrovská, pořád se ještě zdála nedostatečná k tomu, aby pojala oceán ledu. A s ledem to bylo snazší - ale až se rozpustí, vlny a proudy začnou odplovat regolit jako bláto. A ten led se už rozpouštěl. Všude pod povrchem ledu se nacházely nesmírné rezervoáry rozpuštěné vody.

"Nebudou muset celý ten násep nahradit betonovým?" řekla Saxovi, který se k ní připojil a díval se na hráz svým vlastním dalekohledem.

"No," řekl, a Nadja se připravila na špatné zprávy, ale on pokračoval dál. "Když hráz opatříte diamantovým pláštěm, vydrží to dost dlouho. Možná pár milionů let."

"Hmm," řekla Nadja. To byla nejspíš pravda. Možná by ale prosakovala odspoda. Rozhodně by tento systém museli neustále udržovat, a hlavně kontrolovat a hlídat, protože Burroughs leželo jen dvacet kilometrů jižně od hráze a o 150 metrů níže než ona. Nadja tím směrem zamířila dalekohled, ale město se nacházelo těsně za horizontem, asi 70 kilometrů na severozápad. Samozřejmě, hráze mohly být účinné. Holandské hráze vydržely po staletí, chráníce miliony lidí a stovky čtverečních kilometrů, až do nedávné záplavy - ale i teď tyto velké hráze držely, a byly zaplaveny odzadu z Belgie a Německa. Hráze mohly být nepochybně účinné. Ale byl to zvláštní úděl.

Nadja zamířila dalekohled na rozeklané skály Velkého valu. To, co zdálky připomínalo květiny, byly ve skutečnosti masivní korálové kaktusy. Rudý skalní svah vypadal jako surrealistická krajina... Nadjou náhle pronikl neočekávaný nápor strachu, že by se něco mohlo zvrtnout, a ona by mohla být zabita, a nemohla by už dál sledovat tento svět a jeho evoluci. Stát se to mohlo - z fialového nebe mohla kdykoli slétnout řízená střela. Jejich současný úkryt byl ideální cíl, kdyby se nějaký vyčesaný velitel baterie na kosmickém letišti v Burroughs dověděl o jeho existenci a rozhodl se jednat preventivně. Mohli zemřít během několika minut od takového rozhodnutí. Ale takový byl život na Marsu. Zemřít během několika minut mohli z mnoha různých příčin, jako vždycky. Vyhnala tu myšlenku z hlavy a sešla se Saxem dolů.

* * *

Chtěla jet do Burroughs a seznámit se se situací, být na scéně a utvořit si vlastní úsudek: pozorovat občany ve městě, vidět, co dělají a co říkají. Ve čtvrtek řekla Saxovi: "Pojeďme tam a podívejme se."

To se ale zdálo nemožné. "Ve všech branách jsou přísná bezpečnostní opatření," řekla jí Maja náramkovým komunikátorem. "A všichni příchozí jsou na stanicích velmi přísně kontrolováni. Totéž platí o podzemní dráze na kosmické letišti. Město je uzavřeno. Vlastně jsme rukojmí."

"Můžeme vidět, co se děje, na obrazovce," poukázal Sax. "Nezáleží na tom."

Nadja nešťastně souhlasila. Shikata ga nai, zcela zjevně. Ale nelíbilo se jí, že se situace - jak se jí zdálo - rychle blížila k matu, aspoň místnímu. A ona byla na podmínky v Burroughs velmi zvědavá. "Pověz mi, jaké to tam je," požádala Maju po telefonní lince.

"No, převzali kontrolu infrastruktury," řekla Maja. "Elektrárnu, brány a tak dál. Ale není jich dost, aby přinutili lidi zůstat doma, nebo naopak jít do práce, nebo k čemukoli jinému. Takže se zdá, že nevědí, co dál."

To Nadja dokázala pochopit. Do města však přicházely každou hodinu další a další bezpečnostní síly, přijíždějící vlaky z krytých měst, kterých se vzdali. Tito nově příchozí se připojovali k ostatním oddílům, a zůstávali v blízkosti elektrárny a městských úřadů, pohybující se v těžce vyzbrojených skupinách, aniž by je někdo obtěžoval. Byli ubytováni v obytných čtvrtích v Branch Mesa, Double Decker Butte a Black Syrtis Mesa, a jejich vůdcové jednali více či méně nepřetržitě v hlavním stanu UNTA ve Stolové hoře. Ale nevydávali žádné rozkazy.

Všude tedy panovalo napětí a nepříjemné a nejisté čekání. Kanceláře Biotique a Praxisu v Hunt Mesa ještě stále sloužily jako informační středisko, šířily zprávy ze Země a ze zbytku Marsu, a rozšiřovaly je po městě pomocí informačních nástěnek a elektronické pošty. Tato média, spolu s Mangalavidem a ostatními soukromými kanály, zajišťovala, že byl každý o nejnovějším vývoji dobře informován. Na velkých bulvárech se čas od času shlukovaly velké davy, ale častěji byli lidé roztroušeni v malých skupinkách v jakémsi druhu aktivní paralýzy, čemsi mezi generální stávkou a krizí rukojmích. Každý čekal, co se stane dál. Zdálo se ale, že si lidé udržují dobrou náladu a odhodlání, mnoho obchodů a restaurací bylo stále otevřených a rozhovory natočené v nich byly přátelské.

Když se na to dívala, cítila Nadja bolestnou touhu tam být, mluvit s těmi lidmi sama. Kolem desáté v noci zavolala znovu Maju a požádala ji, jestli by si nemohla vzít videobryle a jít pro ni na procházku po městě. Maja, stejně nervózní jako Nadja, jí ochotně vyhověla.

* * *

Vyšla z bezpečného domu a vysílala záběry toho, co viděla, Nadje sedící na židli před obrazovkou ve společné místnosti v Du Matheray. Sax a několik dalších se jí dívali přes ramena a poslouchali Majin komentář.

Šla rychle po bulváru Velkého valu, k centrálnímu údolí. Jakmile se ocitla mezi pouličními prodáváči na horním konci Canal Parku, zpomalila krok a pomalu se rozhlížela kolem, aby Nadje poskytla celkový obraz scény. Lidé byli venku a skoro všude, ve skupinách spolu rozmlouvali, vychutnávající atmosféru podobnou jakémusi festivalu. Dvě ženy nedaleko Maji byly ponořeny do živého rozhovoru o Sheffieldu. Skupina nově příchozích přistoupila rovnou k Maji, a zeptala se jí, co se bude dít dál. Zjevně věřili, že to ona bude vědět. "Prostě proto, že jsem tak stará!" poznamenala Maja znechuceně, když odešli. To Nadju málem rozesmálo. Ale někteří mladí lidé Maju poznali a přišli k ní, aby ji radostně pozdravili. Nadja se na to dívala Majiným pohledem a všimla si jejich nadšení. Tak takhle se Maje jevil svět! Nebylo divu, že se považovala za tak výjimečnou, když se na ni lidé dívali takhle, jako by byla nebezpečná bohyně, která právě vystoupila z mýtu...

Bylo to zneklidňující, a to v nejednom smyslu. Nadje se zdálo, že je její stará družka v nebezpečí, že bude zatčena bezpečností, a řekla jí to. Ale obraz na obrazovce se zakýval ze strany na stranu, jak Maja zavrtěla hlavou. "Vidíš, že v dohledu nejsou žádní policajti?" řekla. "Celá bezpečnost je soustředěná kolem bran a železničních stanic, a těm se vyhýbám. Kromě toho, proč by se obtěžovali mě zatýkat? Když na to přijde, mají pod zámek celé město."

Pro ilustraci toho sledovala obrněné vozidlo, které projelo po bulváru, aniž by zpomalilo. "To je proto, aby každý viděl ty zbraně," řekla Maja temně.

Zašla do Canal Parku a pak se otočila a vyšla na cestu ke Stolové hoře. Tu noc bylo ve městě chladno; světla odrážející se na hladině kanálu prozrazovala, že voda v něm se pokrývá ledem. Ale jestli bezpečnost doufala, že to davy lidí

odradí, pak se mýlila; park byl plný lidí a stále přicházeli další, kupíce se kolem kaváren nebo velkých, oranžově planoucích hranic. Někteří naslouchali hudebníkům nebo lidem hovořícím prostřednictvím malých ručních zesilovačů, jiní se dívali na zprávy na svých náramkových komunikátorech nebo obrazovkách počítačů. "Sraz o půlnoci!" zvolal někdo.

"O tom jsem nic neslyšela," řekla Maja s obavami. "To musí být Jackieina práce."

Rozhlédla se okolo tak rychle, až se obraz na Nadjině obrazovce rozmazal. Všude byli lidé. Sax přešel k jiné obrazovce, a zavolal bezpečný dům v Hunt Mesa. Art odpověděl, ale kromě něho je dům skoro prázdný. Jackie skutečně volala po masové demonstraci, a její výzva se šířila všemi městskými médii. Nirgal byl tam venku s ní.

Nadja o tom řekla Maje, a Maja zuřivě zaklela. "Je to příliš lehkomyšlné! Zatracená holka!"

Ale teď už s tím nemohli nic dělat. Tisíce lidí proudily po bulvárech do Canal Parku a do Princeznina parku, a když se Maja rozhlédla, uviděla malé postavy na mostech překlenujících Canal Park. "Řečníci budou nahoře v Princeznině parku," řekl Art ze Saxovy obrazovky.

Nadja řekla Maje: "Měla bys jít tam nahoru. Snad bys mohla pomoci udržet situaci pod kontrolou."

Maja tam vyrazila, a Nadja jí cestou dávala různé návrhy, co by měla říct, kdyby dostala šanci mluvit. Art měl své vlastní návrhy, dokud Maja neřekla: "Ale počkejte, počkejte, je něco z toho pravda?"

"Nelam si hlavu s tím, jestli je to pravda," řekla Nadja.

"Nelam si hlavu s tím, jestli je to pravda!" zařvala Maja do komunikátoru. "Nemám si lámat hlavu s tím, jestli to, co říkám sto tisícům lidí, co říkám každému na dvou světech, je pravda nebo ne?"

"My z toho pravdu uděláme," řekla Nadja. "Jen to zkus."

Maja se rozběhla. Ostatní šli stejným směrem jako ona, a Majina kamera ukazovala jejich poskakující obraz. Dav stále houstl, a musela proto zpomalit. Někde vpředu se rozlehl jásot. Lidé kolem byli většinou mladí a mnohem vyšší než Maja, a Nadja přešla k Saxově obrazovce, aby sledovala záběry kamer Mangalavidu ukazující řečnickou tribunu. Dav posluchačů byl obrovský - možná osmdesát tisíc lidí, jak odhadoval Sax s nosem přistrčeným k obrazovce, jako by je opravdu jednoho po druhém počítal. Art zorganizoval spojení Maji s Nadjou, a on a Nadja s ní dál hovořili, zatímco se probojovávala davem.

Antar dokončil krátký úvodní projev v arabštině, a nyní se k řadě mikrofonů na pódiu postavila Jackie. Její projev byl zesilován reproduktory a rádiem přenášen do pomocných reproduktorů umístěných po celém Princeznině parku, a také do počítačů a náramkových komunikátorů, dokud její hlas nezněl všude. "Nedovolte, aby byl Mars využit jako náhradní svět... vládnoucí třídou, která je v první řadě odpovědná za zničení Země... krysy prchající z potápějící se lodi, udělají na Marsu totéž, když je necháme... to se nesmí stát! Protože nyní je to svobodný Mars! Svobodný Mars! Svobodný Mars!"

Ukázala prstem k obloze, a dav začal ta slova skandovat, s každým opakováním stále hlasitěji.

Za tohoto provolávání se prodral na tribunu Nirgal, a když ho lidé uviděli, mnozí z nich začali provolávat "Nirgal!

Nirgal!" v přestávkách mezi "Svobodný Mars!", takže to dohromady začalo znít: "Svobodný Mars! (Nirgal!) Svobodný Mars! (Nirgal!)", v jednom obrovském chorálu.

Když došel k mikrofonům, požádal Nirgal pohybem ruky o ticho. Nicméně zpěv nepřestal, ale změnil se na pouhé "Nirgal! Nirgal! Nir-gal! Nir-gal!", se zjevným entuziasmem.

Skandování pomalu sláblo, dokud nepřešlo v obecný šum, v němž bylo Nirgalův zesílený pozdrav docela dobře slyšet. Jak hovořil, Maja se dál prodírala davem; když se teď lidé uklidnili, bylo to snazší. Jakmile začal mluvit, zastavila se a jen se na něho dívala.

Jeho řečnický styl byl klidný, přátelský, pomalý. Bylo snazší ho poslouchat. "Pro ty z nás narozené na Marsu," řekl, "je toto náš domov."

Udělal skoro minutovou přestávku, zatímco dav provolával slávu. Tvořili jej většinou domorodci, jak si Nadja znovu všimla. Maja byla menší než většina z nich.

"Naše těla jsou tvořena atomy, které byly ještě nedávno součástí regolitu," pokračoval Nirgal. "Jsme skrz naskrz Marťané. Jsme žijící kousky Marsu. Jsme lidské bytosti, které jsou nastálo biologicky vázané k této planetě. A cesta zpátky neexistuje." Tento dobře známý slogan přivítaly další ovace. "Nu, pokud jde o ty z nás, kteří se narodili na Zemi - když lidé přijdou na nové místo, někteří tam chtějí zůstat a vytvořit si svůj nový domov; ty my nazýváme osadníky. Jiní sem přicházejí na čas pracovat, a pak se vracejí, odkud přišli. Jim říkáme návštěvníci nebo kolonialisté.

Domorodci a osadníci jsou přirození spojenci. Koneckonců, domorodci jsou přece dětmi dřívějších osadníků. Toto je domov pro nás pro všechny. Pokud jde o návštěvníky - i pro ně je na Marsu místo. Když říkáme, že je Mars svobodný, nemyslíme tím, že sem Terránci už nemohou přicházet. Vůbec ne! Všichni jsme děti Země, tak či onak. Je to náš mateřský svět, a my mu rádi pomůžeme, jakkoli budeme moci."

Hluk zeslábl, a zdálo se, že tento výrok dav poněkud překvapil.

"Ale je zřejmé," pokračoval Nirgal, "že o tom, co se děje tady na Marsu, by neměli rozhodovat kolonialisté, nebo kdokoli doma na Zemi." Znovu se ozval potlesk, v němž zanikla některá z jeho dalších slov. "- prostě vyjádření naší touhy po sebeurčení... přirozeného práva... hnací síly dějin. Nejsme žádná kolonie, a nebude se s námi tak zacházet. Žádná kolonie už neexistuje. Jsme svobodný Mars."

Další potlesk, ještě hlasitější, přešel do dalšího skandování: "Svobodný Mars! Svobodný Mars!"

Nirgal skandování přerušil. "Nyní, jako svobodní Marťané, máme v úmyslu uvítat každého Terrance, který k nám chce přijít. Ať už sem přijde žít po nějakou dobu a pak se vrátí, nebo se tu usadí nastálo. A máme také v úmyslu udělat, co je v našich silách, abychom pomohli Zemi v její současné ekologické krizi. Máme se záplavami nějaké zkušenosti," (potlesk a smích) "a můžeme pomoci. Ale tato pomoc už nebude nadále přicházet prostřednictvím metanářodních společností a zvyšovat tak jejich zisky. Přijde jako svobodný dar. To prospěje lidem na Zemi víc než cokoli, co by z nás

mohli vymačkat jako z kolonie. To je pravda v doslovném smyslu množství zboží a práce, které budou přesunuty na Zemi. Doufáme a věříme, že každý na obou světech pomoc svobodného Marsu uvítá."

Ustoupil zpět a potlesk a skandování vypukly znovu. Nirgal stál na tribuně, usmíval se, mával, vypadal potěšeně, ale jako by nějak ztratil zájem o to, co dělat dál.

Když uviděl Maju, usmál se, rozběhl se k ní a pomohl jí na tribunu. Než ji zavedl k mikrofonům a Maja si sundala videobrýle, Nadja zachytila poslední záběr překvapené a rozmrzelé Jackie Boonové. Pak začal obraz na její obrazovce ukazovat jen prkna tribuny. Nadja zaklela a se srdcem v krku si pospíšila k Saxově obrazovce.

Sax se stále díval na přenos Mangalavidu, nyní snímáný kamerou na koridoru spojujícím Ellis Butte a Stovou horu. Z tohoto úhlu mohli vidět moře lidí naplňující ústřední údolí města. Určitě to musela být většina obyvatel Burroughs. Na provizorní tribuně Jackie něco křičela Nirgalovi do ucha. Nirgal nereagoval, a uprostřed jejích výtek a napomínání přistoupil k mikrofonům. Ve srovnání s Jackii se Maja zdála malá a stará, ale budila dojem jako orlice, a když Nirgal řekl do mikrofonů: "Máme tady Maju Tojtoovou", ozval se hromový potlesk.

Udělala rukou utišující gesto a řekla do mikrofonů: "Tiše! Tiše! Děkuji vám. Děkuji vám. Klid! Máme i několik vážných zpráv, které zde musíme sdělit."

"Ježíši, Majo," řekla Nadja, svírajíc opěradlo Saxovy židle.

"Mars je nyní nezávislý. Klid! Ale jak Nirgal právě řekl, neznamená to, že se chceme od Země izolovat. To je nemožné. Vyhlásíme suverenitu v souladu s mezinárodním právem, a žádáme Světový soudní dvůr, aby tento legální statut okamžitě potvrdil. Podepsali jsme předběžné smlouvy potvrzující tuto nezávislost a navazující diplomatické vztahy se Švýcarskem, Indií a Čínou. Rovněž jsme iniciovali nevýlučné ekonomické partnerství s organizací Praxis. Toto, jako všechny ostatní dohody, které uzavřeme, bude neziskové a určené k maximálnímu prospěchu obou světů. Všechny tyto smlouvy zahajují vytváření našeho formálního, legálního, poloautonomního vztahu s různými právníky osobami na Zemi. Očekáváme okamžité potvrzení a ratifikaci všech těchto dohod Světovým soudním dvorem, Spojenými národy a všemi ostatními relevantními subjekty."

Toto oznámení následovalo potlesk a jásot, a i když nebyly tak hlasité, jako když předtím mluvil Nirgal, Maja je nechala znít. Když se pak lidé konečně trochu ztišili, pokračovala dál.

"Pokud jde o situaci tady na Marsu, naším záměrem je setkat se okamžitě tady v Burroughs a použít Deklaraci z Dorsa Brevia jako výchozí bod pro ustavení svobodné mart'anské vlády."

Znovu se ozval potlesk, mnohem nadšenější. "Ano, ano," řekla Maja netrpělivě, pokoušejíc se je znovu utišit. "Klid! Poslouchejte! Než uděláme cokoli z toho, musíme se věnovat problému opozice. Jak víte, setkáváme se tady před hlavním stanem bezpečnostních sil Úřadu Spojených národů pro přeměnu, které v tuto chvíli poslouchají spolu s námi ostatními, tam uvnitř Stové hory." Ukázala. "Ledaže by vyšli ven, aby se k nám připojili." Potlesk, výkřiky, skandování.

"Chci jim teď říct, že nemáme v úmyslu jim nijak uškodit. Je teď úkolem Úřadu pro přeměnu dohlédnout na to, aby přeměna získala novou formu. A nařídít svým bezpečnostním silám, aby se přestaly snažit nás kontrolovat. Nemůžete nás kontrolovat!" Šílený jásot. "Nechceme vám nijak uškodit. A ujistíme vás, že máte volný přístup na kosmické letiště, kde jsou letouny, které vás všechny mohou dopravit do Sheffieldu, a odtamtud nahoru na Clarka, pokud se k nám nechcete připojit. Není to žádné obležení nebo blokáda. Je to, prostě dost."

A umkla, s oběma rukama vztyčenýma.

* * *

I přes hluk potlesku a skandování se Nadja pokusila s Majou spojit, ale bylo prostě nemožné, aby ji slyšela. Nakonec se však Maja přece jen podívala na svůj náramkový komunikátor. Obraz se chvěl, její ruka se třásla.

"Bylo to velkolepé, Majo. Jsem na tebe tak pyšná!"

"Dobře, dobře, historky dokáže vymýšlet každý!"

Art řekl hlasitě: "Zkuste je přimět, aby se rozptýlili!"

"Správně," řekla Maja.

"Promluv si s Nirgalem," vybídla ji Nadja. "Řekni jemu a Jackii, ať to udělají. Řekni jim, ať se postarají, aby nedošlo k přepadení Stové hory nebo něčemu takovému. Nech to udělat je."

"Ha," zvolala Maja. "Ano. Necháme to udělat Jackie, že?"

Nadja se posadila, cítíc se vyčerpaná, jako by ten projev pronesla sama. "Byla velkolepá," řekla. "Pamatovala si všechno, co jsme jí řekli. Teď to jen musíme uskutečnit."

"Už jen říkat to to činí reálným," řekl Art. "Sakra, každý na obou světech už věděl, že v tom bude Praxis. A Švýcarsko nás určitě podpoří. Ne, my to dokážeme."

Sax řekl: "Úřad pro přeměnu by možná nesouhlasil. Tady je zpráva od Zejka. Rudí komandos přišli dolů ze Syrtis. Obsadili západní konec hráze a postupují podél ní na východ. Nejsou tak daleko od kosmického letiště."

"To je přesně to, čemu se chceme vyhnout!" vykřikla Nadja. "Co si myslí, že dělají!"

Sax pokrčil rameny.

"Bezpečnosti se tohle vůbec nebude líbit," řekl Art. "Měli bychom si s nimi promluvit přímo," řekla Nadja, přemýšlejíc o tom. "Zvykla jsem si mluvit s Hastingsem, když byl v Kontrole mise. Moc si toho o něm nepamatuji, ale nemyslím, že to byl urvaný blázen."

"Nemůže být na škodu zjistit, co si myslí," řekl Art.

* * *

Takže odešla do tiché místnosti, sedla si k obrazovce, zavolala hlavní stan UNTA ve Stové hoře a identifikovala se. Ačkoli byly už dvě hodiny ráno, spojili ji s Hastingsem během pěti minut.

Poznala ho okamžitě, ačkoli by byla řekla, že jeho tvář už dávno zapomněla. Malý technokrat s úzkou hubenou tváří.

Když ji uviděl na své obrazovce, ušklíbl se. "Zase vy. Vyslali jsme sem špatnou stovku, já jsem to vždycky říkal." "Nepochybně."

Studovala jeho tvář, pokoušejíc si představit, jaký člověk mohl vést Kontrolu mise v jednom století, a Úřad pro přeměnu v příštím. Když byli na Aresu, často ho rozčilovali, dělal jim dlouhé proslovy za každý malý prohřešek proti řádu a pravidlům, a opravdu se rozzuřil, když později na cestě přestali přechodně posílat obraz. Byrokrat každým coulem, člověk toho druhu, kterým Arkadij pohrdal. Ale muž, jehož reakce jste dokázali předpovědět.

Nebo se jí to nejdřív zdálo. Přela se s ním deset nebo patnáct minut, řekla mu, že ta demonstrace venku, jejímž byla právě svědkem, je jen částí toho, co se odehrává všude na Marsu - že se celá planeta obrátila proti nim - a že mohou jít volně na letiště a odletět.

"My neodletíme," řekl Hastings.

Jeho síly UNTA kontrolují elektrárnu, řekl jí, a proto je město jeho. Rudí možná obsadili hráz, ale neexistovala šance, že ji prolomí, protože ve městě bylo dvě stě tisíc lidí, jež byli v podstatě rukojmí. Během dvaceti čtyř hodin přiletí posily. Takže řeči neznamenal nic.

Zdál se klidný, když to říkal - Nadja by ho byla téměř nazvala spokojeným. Zdálo se víc než pravděpodobné, že má rozkazy z domova, aby se v Burroughs pevně držel a počkal na posily. Divizi UNTA v Sheffieldu bylo nepochybně řečeno totéž. A s Burroughs a Sheffieldem stále ve svých rukou a s posilami, které měly přiletět každou minutou, nebylo nijak překvapující, že si mysleli, že mají převahu. Člověk by mohl dokonce říct, že na tom něco je. "Až lidé přijdou k rozumu," řekl jí Hastings přísně, "převezmeme zde znovu kontrolu. Stejně, jediné, na čem teď skutečně záleží, je ta antarktická potopa. Je nesmírně důležité podporovat Zemi v tomto čase nouze."

Nadja se vzdala. Hastings byl zcela jasně tvrdohlavý člověk, a kromě toho, měl v něčem pravdu. Takže rozhovor ukončila tak zdvořile, jak dokázala, snažíc se, jak aspoň doufala, napodobit Artův diplomatický styl. Pak se vrátila k ostatním.

* * *

Jak noc ubíhala, pokračovali v monitorování zpráv přicházejících z Burroughs i odjinud. Dělo se toho příliš mnoho, než aby Nadja odešla s klidným pocitem do postele, a Sax, Steve, Marian a ostatní bogdanovisté v Du Matheray si zjevně mysleli totéž. Takže seděli s bolavými očima na židlích, zatímco hodiny běžely a na obrazovce blikaly zpravodajské záběry. Bylo zřejmé, že se někteří rudí odtrhli od hlavní koalice odporu, a řízení svým vlastním programem rozšiřovali svou kampaň sabotáží a přímých útoků po celé planetě, obsazovali násilím malé stanice a vyhazovali je do povětří. Další "rudá armáda" také úspěšně zaútočila na elektrárnu v Káhiře, zabila uvnitř mnoho příslušníků bezpečnosti, a ostatní donutila ke kapitulaci.

Toto vítězství jim dodalo odvahy, ale ne všude dosáhli tak dobrých výsledků; od některých rozprášených přeživších uprchlíků přišly zprávy, že útok rudých na obsazenou elektrárnu v Lasswitzu ji zničil a masivně poškodil kopuli, takže ti, kteří se nedokázali dostat do bezpečných budov nebo ven do vozidel, zemřeli. "Co to dělají?" vykřikla Nadja, ale nikdo jí neodpověděl. Ony skupiny na její volání nereagovaly. A ani Ann.

"Přála bych si, aby s námi ostatními své plány aspoň prodiskutovali," řekla Nadja bojácně. "Nemůžeme dovolit, aby se situace tak děsivě vymykala kontrole. Je to příliš nebezpečné."

Sax svíral rty a vypadal neklidně. Přešli do společné místnosti, aby se nasnídali, a někteří si pak šli odpočinout. Nadja se musela k jídlu donutit. Uplynul přesně týden od Saxova prvního zavolání, a ona si nedokázala vzpomenout na nic, co během té doby jedla. Pustila se do míchaných vajec.

Když skoro dojedli, Sax se naklonil a řekl: "Zmínila ses o prodiskutování plánů."

"A co?" zeptala se Nadja, a její vidlička se zastavila na půl cesty k ústům. "No, ten přilétající raketoplán, s tím bezpečnostním sborem na palubě."

"Co s ním?" Po jejich letu přes Kasei Vallis nedůvěřovala Saxovi, že nezešílel. Vidlička v ruce se jí začala chvět.

"No, mám plán," řekl. "Ve skutečnosti o něm přemýšlela má skupina v Da Vinci."

Nadja se pokusila zastavit chvění vidličky. "Pověz mi o něm."

* * *

Zbytek toho dne byl v Nadjiných vzpomínkách jako rozmazaný, protože rezignovala na odpočinek a pokoušela se spojit se skupinou rudých, a zároveň pracovala s Artem na sestavování vzkazů na Zemi, a řekla Nirgalovi, Maje a ostatním v Burroughs o Saxovu posledním plánu. Zdálo se, že vývoj událostí, už tak bláznivě rychlý, nyní dosáhl tempa mimo jakoukoli kontrolu. Nezbyval čas na jídlo, spánek ani návštěvu koupelny. Ale všechny tyto věci byly zapotřebí, a tak odklopýtala do koupelny a dala si dlouhou sprchu, pak snědla spartánský oběd sestávající z chleba a sýra, a pak se natáhla na gauč a trochu se vyspala, i když jen mělce a neklidně, i v podvědomí pronásledována myšlenkami a obavami.

Probudila se stejně vyčerpaná, jako byla předtím. Lidé v místnosti stále debatovali o Jackii a Nirgalovi. Nadja se odebrala do koupelny a pak si zašla pro kávu.

Zatímco spala, přijeli do Du Matheray Zejk a Nazik s velkým kontingentem Arabů, a teď Zejk vstrčil hlavu do kuchyně.

"Sax říká, že ten raketoplán má přiletět co nevidět."

Du Matheray byl jen šest stupňů severně od rovníku, a tak měli dobrou příležitost jeho přilet hned po západu slunce pozorovat. Počasí bylo příhodné a obloha bezmračná a velmi jasná.

Mezi dvěma večerními hvězdami se náhle objevila třetí bílá hvězda, nechávající za sebou krátkou stopu. Raketoplány při brždění obvykle vypadaly, jako by hořely v horních vrstvách atmosféry, což bylo skoro stejně dobře viditelné ve dne jako v noci. Trvalo jen minutu, než přeletěly oblohu od jednoho obzoru ke druhému, jako pomalé, zářivé sršící hvězdy.

Ale tentokrát, když byla ta hvězda ještě vysoko na západě, začala slábnout a slábnout, až z ní zbylo sotva víc než

matná hvězdička. A pak zmizela.

Pozorovací místnost v Du Matheray byla plná lidí, a mnozí z nich při tomto nevidaném úkazu vykřikli, ačkoli byli předem upozorněni. Poté Zejk požádal Saxe, aby to vysvětlil těm, kteří nebyli plně informováni.

Orbitální vstupní okno pro raketoplány brzdící v atmosféře je úzké, řekl jim Sax. Je tu malý prostor pro chybu. Takže Saxova technická skupina v kráteru Da Vinci vypravila raketu s nákladem kovových úlomků - jako soudek železného šrotu, řekl - a několik hodin předtím ji odpálila. Náklad explodoval v přibližovací dráze raketoplánu jen pár minut před jeho přiletem, a vytvořil pás kovových úlomků, horizontálně široký, ale vertikálně úzký. Orbitální vstupní okna jsou samozřejmě kontrolována počítači, takže když radar raketoplánu ten pás úlomků identifikoval, měla navigační AI jen velmi málo možností volby. Vrhout se pod tento pás by raketoplán přivedlo do hustších vrstev atmosféry, v nichž by velmi pravděpodobně shořel; při průletu úlomky by raketoplán riskoval proděravění tepelného štítu, takže by stejně shořel. Tedy, shikata ga nai; vzhledem k naprogramovaným úrovním rizika musela AI přerušit aerodynamické brždění, dostat se nad úlomky a tím zpátky ven z atmosféry. Což znamená, že ten raketoplán nyní letí sluneční soustavou pryč svou maximální rychlostí 40 000 kilometrů za hodinu.

"Mohou nějak zpomalit, s výjimkou aerodynamického brždění?" zeptal se Saxe Zejk.

"Vlastně ne. Proto brzdí až v atmosféře."

"Takže je ten raketoplán zničen?"

"Nikoli nezbytně. Mohou využít jinou planetu jako gravitační prak, aby změnilu svou dráhu a dostali se zpátky sem, nebo se vrátili na Zemi."

"Takže jsou na cestě k Jupiteru?"

"No, Jupiter je právě teď na druhé straně sluneční soustavy."

"Takže jsou na cestě k Saturnu?" zašklebil se Zejk.

"Možná dokážou proletět postupně velice blízko několika asteroidů," řekl Sax, "a změnit svou havárii - chci říct svůj kurs."

Zejk se zasmál.

* * *

Takže si už s posilami bezpečnosti ze Země nemuseli dělat starosti, alespoň ne bezprostředně. Ale Nadja připomínala, že tato skutečnost může mít za následek, že se policie UNTA v Burroughs bude cítit v pasti, a stane se nebezpečnější. A v těžké době rudí pokračovali v postupu severně od města, což k tomu nepochybně ještě přispěje. Téže noci, kdy kolem proletěl raketoplán, dokončily skupiny rudých v obrněných vozidlech obsazení hráze. To znamenalo, že byly dost blízko kosmického letiště v Burroughs, umístěného jen deset kilometrů severozápadně od města.

Na obrazovce se objevila Maja. "Jestli rudí obsadí to letiště," řekla Nadje, "bezpečnost v Burroughs bude chycena v pasti."

"Já vím. Je to přesně to, co nepotřebujeme. Zvláště teď."

"Vím. Nedokážeš ty lidi udržet pod kontrolou?"

"Už se mnou nekonzultují."

"Myslela jsem si, že jsi tady veliký vůdce."

"Já jsem si myslela, že to jsi ty," odsekla Nadja.

Maja se zasmála, drsně a bez humoru.

Přišla další zpráva z Praxisu, balík terránských zpravodajských programů. Většinou obsahovaly nejnovější informace o záplavě a nakažlivých chorobách řadících v Indonésii a mnoha dalších pobřežních oblastech, ale i některé politické zprávy, včetně příkladů znárodnění metanárodních holdingů vojáky v některých klientských zemích Jižního klubu, což by podle názoru analytiků Praxisu mohlo signalizovat začátek revolty vlád proti metanárodním společnostem. A pokud šlo o masovou demonstraci v Burroughs, zpráva o ní pronikla do mnoha zemí, a určitě byla tématem ve vládních úřadech a správních radách po celém světě. Švýcarsko potvrdilo, že navazuje diplomatické styky s martánskou vládou, která "bude jmenována později", jak řekl Art s ironickým úsměvem. Praxis učinil totéž. Světový soudní dvůr oznámil, že zváží žalobu vznesenou Mírovou neutrální koalicí Dorsa Brevia proti UNTA

- žalobu označovanou terránskými médii "Mars versus Země"

- jak nejdříve to bude možné. Dále zprávy hlásily, že raketoplánu s posilami se nepodařil vstup do atmosféry Marsu, a nyní zřejmě plánuje obrát někde v pásu asteroidů. Maja ale považovala za mimořádně povzbuzující, že žádná z těchto událostí se neocitla na první stránce. Na Zemi měli jiné starosti. Všude byly miliony uprchlíků, a mnozí z nich v bezprostřední nouzi a ohrožení... Ale právě proto zahájili revoltu teď.

Na Marsu měla hnutí nezávislosti pod kontrolou většinu měst. Sheffield stále zůstával tvrzí metanárodních společností, ale tam nahoře byl Petr Clayborne velící všem povstalcům v Pavonis a koordinující jejich aktivity způsobem, s nímž se oni tady kolem Burroughs nemohli vůbec měřit. Zčásti to bylo proto, že většina nejradikálnějších elementů odporu se Tharsisu vyhnula, a zčásti proto, že situace v Sheffieldu byla mimořádně obtížná a poskytovala jen malý prostor pro manévrování. Povstalci nyní kontrolovali oblasti Arsia a Ascreaus, a malou vědeckou stanici v kráteru Zo na Olympus Mons, a dokonce i většinu Sheffieldu. Ale důlek výtahu a celá městská čtvrť, která ho obklopovala, byly pevně v rukou těžce vyzbrojené bezpečnostní policie. Petr měl tedy v Tharsisu plné ruce práce a nedokáže jim pomoci u Burroughs. Nadja mu krátce popsala situaci v Burroughs a poprosila ho, aby zavolal Ann a požádal ji, aby se rudé pokusila krotit. Slíbil, že udělá, co bude v jeho silách, ale nezdálo se, že příliš věří tomu, že ho jeho matka vyslechne. Pak se Nadja sama znovu pokusila Ann zavolat, ale nepodařilo se jí to. Pak zavolala Hastingsovi, ale nic zvláštního tím nezískala. Hastings se už nepodobal tomu spokojenému, poněkud znechucenému člověku, s nímž mluvila předešlé noci. "To obsazení hráze!" zvolal rozhněvaně. "Co se snaží dokázat? Myslíte, že věřím tomu, že hráz prolomí, když je tady ve městě dvě stě tisíc lidí, a většina z nich je na vaší straně? To je absurdní! Ale poslouchajte mě, v této

organizaci jsou lidé, kterým se vůbec nelíbí nebezpečí, jemuž je populace vystavena! Povídám vám, že nemohu být odpovědný za to, co se stane, jestli ti lidé z té hráze zatraceně rychle nezmizí - z celé Isidis Planitia! Dostaňte je odtamtud!"

A přerušil spojení dřív, než Nadja stačila vůbec odpovědět, rozrušená tím, co viděla na obrazovce. Vyděšeného člověka, pomyslela si Nadja, a znovu ucítila ten železný ořech v břiše. Člověka, který má pocit, že už nemá kontrolu nad situací. Nepochybně přesný odhad. Ale nelíbil se jí ten poslední výraz na jeho tváři. Dokonce se pokusila znovu zavolat, ale nikdo ve Stolévé hoře už neodpověděl.

* * *

O pár hodin později ji zvedl ze židle Saxův hlas, a vzápětí zjistila, z čeho měl Hastings takové obavy. "Jednotka UNTA, která vypálila Sabishi, vyrazila v obměněných vozidlech a pokusila se dobýt na rudých tu hráz," řekl jí Sax, vypadaje vážně. "Zjevně se bojovalo o úsek hráze, který je nejbližší k městu. A právě jsme od některých jednotek rudých slyšeli, že hráz byla porušena."

"Cože?"

"Vyhozena do povětří. Vyvrtali díry a uložili do nich nálože - jako hrozbu. A během boje je nakonec odpálili. Tak to aspoň říkali."

"Och, můj Bože!" Její ospalost bleskem zmizela, jak se jí v žilách rozproudil adrenalin. "Máte to potvrzené?"

"Můžeme pozorovat mračno prachu zakrývajících hvězdy. Veliké."

"Och, můj Bože." S bušícím srdcem přešla k nejbližší obrazovce. Byly tři hodiny ráno. "Je šance, že trhlínu ucpe led, a poslouží jako hráz?"

Sax se zamračil. "Nemyslím. Záleží na tom, jak je trhlina velká."

"Můžeme založit protinálože a uzavřít ji?"

"Nemyslím. Podívej se, tady je video, které poslali rudí jižně od průlomu hráze." Ukázal na obrazovku, přenášející v zelených odstínech infračervený obraz. "To je zóna výbuchu, tady uprostřed. Zdá se, že k explozi došlo blízko nějakého rezervoáru kapalné vody. Nebo se při ní led za průlomem rozpustil. Každopádně se trhlinou valí spousta vody. A to průlom ještě rozšíří. Ne, máme problém."

"Saxi," zvolala, opíraje se mu při sledování obrazovky o rameno. "Ti lidé v Burroughs, co mají dělat? Zatraceně, co si Ann vůbec myslí!"

"Možná to nebyla Ann."

"Ann nebo kdokoli z rudých."

"Zaútočili na ně. Mohla to být nehoda. Nebo se někdo na hrázi domníval, že od těch výbušnin budou vytlačeni. V tom případě se dostali do situace ,použij to, nebo o to přijď'." Zavrtěl hlavou. "To je vždycky zlé."

"K čertu s nimi!" Nadja potřásla hlavou. "Musíme něco udělat!" Horečně přemýšlela. "Jsou vrcholky tabulových hor dost vysoko, aby zůstaly nad tou záplavou?"

"Na chvíli. Ale Burroughs leží v nejnižším místě této malé prohlubně. Proto zde byl vybudován. Protože mu stěny té mísy poskytují dlouhý obzor. Vrcholky hor budou taky zaplaveny. Nejsem si jist, jak dlouho to bude trvat, protože neznám rychlost záplavy. Ale podívej, objem, který bude třeba naplnit, je kolem..." Horečně ťukal na klávesnici, ale jeho oči měly prázdný výraz, a Nadja náhle pochopila, že existuje ještě další část jeho myslí, která ten výpočet provádí rychleji než AI. "Mohlo by to být pěkně rychlé," zašeptal. "Jestli je rezervoár roztálé vody dost velký."

"Musíme předpokládat, že je."

Přikývl. Seděli tam vedle sebe a hleděli na Saxovu AI.

Sax řekl váhavě: "Když jsem pracoval v Da Vinci, snažil jsem se vymýšlet možné scénáře. Možné průběhy toho, co se může stát, víš? A měl jsem z něčeho takového obavy. Zničená města. Kopule. Myslel jsem, že by k tomu mohlo dojít."

"Ano?" řekla Nadja, upřeně se na něj dívající.

"Uvažoval jsem o jednom experimentu - plánu."

"Povídej," řekla Nadja vyrovnaně.

Ale Sax četl cosi, co znělo jako předpověď počasí, jež se právě objevila na jeho obrazovce. Nadja trpělivě čekala, a když znovu vzhlédl od své AI, řekla: "No?"

"Existuje oblast vysokého tlaku, která postupuje z Xanthé dolů přes Syrtis. Měla by sem dorazit dnes. Nebo zítra. Tlak vzduchu na Isidis Planitia bude kolem tří set čtyřiceti milibarů, se zhruba čtyřiceti pěti procenty dusíku, čtyřiceti procenty kyslíku a patnácti procenty oxidu uh-"

"Saxi, mě nezajímá počasí!"

"Ten vzduch je dýchatelný," řekl. Díval se na ni s tím svým plazím výrazem, jako ještěr nebo drak, nebo chladné stvoření schopné obývat vakuum. "Skoro dýchatelný. Když odfiltruješ CO₂. A to můžeme. V Da Vinci jsme vyráběli obličejové masky. Jsou vyrobeny ze zirkonové síťky. Molekuly CO₂ jsou větší než molekuly kyslíku a dusíku, tak jsme prostě vyrobili molekulární filtr."

"A co prach?"

"Je to sada filtrů, odstupňovaných podle velikosti. Nejdříve zastavuje prach, pak drobné částice, pak CO₂." Vzhlédl k Nadje. "Prostě jsem si myslel, že by lidé mohli potřebovat vyjít ven ze města. Tak jsme jich vyrobili půl milionu. Nasadíš si masku a dýcháš vzduch v otevřeném prostoru. Velmi prosté."

"Takže Burroughs evakuujeme."

"Nevidím jinou alternativu. Nedokážeme odtamtud dost rychle dostat tolik lidí ve vlacích a letadlech. Ale můžeme jít pěšky."

"Ale kam?"

"Do Libya Station."

"Ale Saxi, Libya Station je od Burroughs sedmdesát kilometrů, že?"

"Sedmdesát tři kilometrů."

"To je zatraceně daleko na pěší pochod!"

"Myslím, že to většina lidí zvládne, když bude muset," řekl Sax. "A ti, kteří to nedokážou, by mohli být přepraveni vozidly nebo vzducholoděmi. Až se lidé dostanou do Libya Station, mohou odjet vlakem. Nebo vzducholodí. A ta stanice jich pojme možná dvacet tisíc najednou. Když je tam nacepš."

Nadja se nad tím zamyslela, shlížeje na Saxovu bezvýraznou tvář. "Kde jsou ty masky?"

"V Da Vinci. Ale jsou už naloženy v rychlých letounech, a můžeme je sem dostat během pár hodin."

"Jsi si jistý, že fungují?"

Sax přikývl. "Vyzkoušeli jsme je. A já jsem jich pár přinesl s sebou. Můžu ti je ukázat." Vstal, přešel ke svému starému batohu, otevřel ho a vytáhl balíček bílých masek. Jednu Nadje podal. Byla to maska kryjící ústa a nos, velice podobná běžné masce proti prachu používané ve stavebnictví, jen hustší a s těsně přiléhajícím okrajem.

Nadja si ji prohlédla, nasadila si ji a utáhla popruh. Mohla přes ni dýchat stejně snadno jako přes masku proti prachu. Vůbec žádný pocit odporu. A těsnění se zdálo dobré.

"Chci to zkusit venku," řekla.

* * *

Sax se nejdřív spojil s kráterem Da Vinci, aby poslali masky, a pak sešli dolů do přechodové komory úkrytu. Zpráva o jejich plánu a zkoušce se rychle roznesla, a všechny masky, které Sax přivezl, byly rychle rozebrány. S Nadjou a Saxem se vydalo dalších deset lidí, mezi nimi Zejk, Nazik a Spencer Jackson, který přijel do Du Matheray sotva před hodinou. Všichni si oblékli běžnou povrchovou kombinézu z vrstvené izolační tkaniny obsahující vyhřívací vlákna, ale bez starého omezujícího vybavení, nezbytného v dřívějších letech nízkého tlaku. "Zkuste nechat vyhřívání vypnuté," řekla jim Nadja. "Tak zjistíme, jaký chlad budou cítit v městských oděvech."

Nasadili si masky a vešli do přechodové komory. Vzduch uvnitř se velmi rychle ochladil. A pak se vnější dveře otevřely.

Vyšli na povrch.

Byla zima. Nadja to ucítila na čele i v očích. Bylo těžké nelapat trochu po dechu. Za to mohl nepochybně přechod z 500 milibarů do 340. Vydechovala a nadechovala se. Plíce ji bolely zimou. Oči měla přímo na větru. Tento pocit ji postihl nejvíce - ta odhalenost očí. Trásla se zimou pronikající jí tkaninou její kombinézy do hrudi. Pomyslela si, že je zima jako na Sibiři. 260° K, -13° C - to ale nebylo ve skutečnosti tak zlé. Jen na to nebyla zvyklá. Na Marsu ji mnohokrát zábly ruce a nohy, ale už uplynula léta a léta - vlastně víc než století - od doby, kdy její hlava a plíce zažily takovou zimu jako tato.

Ostatní spolu hlasitě hovořili, a jejich hlasy zněly ve volném vzduchu směšně. Žádné interkomy v přilbách! Příruka, na níž měla prilba spočívat, ji strašně studila do klíčních kostí a šije. Prastará, polámaná černá skála Velkého valu byla pokrytá tenkou vrstvou noční námrazy. Měla takové okrajové vidění, jaké jí prilba nikdy neumožnila. Po lících jí stékaly slzy od zimy a větru. Necítila žádné zvláštní emoce. Bez obličejového štítku bylo nyní všechno vidět s přízračnou jasností. Východní obloha před úsvitem měla barvu pruské modře, a vysoká řasovitá oblaka, na něž už dopadalo sluneční světlo, byla růžová. Rozeklaná korogace Velkého valu byla ve svitu hvězd šedočerná, lemovaná černými stíny. Ten vítr v očích!

Lidé hovořili bez interkomů. Jejich hlasy byly slabé a odtělesněné. Chyběl elektronický šum, praskot a sykot. Po století takového hluku bylo větrné ticho venku zvláštní.

Nazik vypadala, jako by nosila beduínský závoj. "Je zima," řekla Nadje. "Pálí mě uši. Cítím vítr v očích. Na tváři."

"Jak dlouho ty filtry vydrží?" zeptala se Nadja Saxe, mluvíc hlasitě, aby ji slyšel.

"Sto hodin."

"Je špatné, že lidé musí přes ty filtry i vydechovat. To do nich přidá mnohem víc CO₂."

"Ano. Ale nedokázal jsem přijít na jednoduchý způsob, jak to obejít."

Stáli na povrchu Marsu, s obnaženými hlavami. Dychovali vzduch s pomocí pouhé filtrační masky. Vzduch byl řídký, soudila Nadja, ale necítila žádné závratě. Vysoké procento kyslíku do jisté míry nahrazovalo nízký atmosférický tlak. Byl to dílčí tlak kyslíku, na němž záleželo.

Zejk řekl: "Je toto poprvé, kdy to někdo udělal?"

"Ne," odpověděl Sax. "V Da Vinci jsme to udělali mockrát."

"Vypadá to dobře! Není taková zima, jak jsem si myslel, že bude!"

"A kdybyste tvrdě pochodovali," prohlásil Sax, "zahřejete se."

Trochu se prošli, obezřetně se dívající, kam ve tmě šlapou. Bylo opravdu zima, bez ohledu na to, co říkal Zejk. "Měli bychom se vrátit dovnitř," řekla Nadja.

"Měli byste zůstat venku a sledovat svítání," řekl Sax. "Bez přileb je krásné."

Nadja, překvapená tím, že od něho slyší něco tak sentimentálního, řekla: "Na to se můžeme podívat jindy. Zrovna teď máme spoustu věcí na vyřízení. Kromě toho, je zima."

"Já se cítím dobře," řekl Sax.

Nadja se na něho jen podívala.

"Pojďme dovnitř," řekla.

Takže se vrátili.

* * *

V přechodové komoře odložili masky, a v šatně si pak protírali oči a foukali na prokřehlá ruce.

"Nebyla taková zima!"

"Ten vzduch chutnal sladce!"

Nadja se podívala na Saxe, jehož oči zářily divokým výrazem, jemu nepodobným. Pokud šlo o to, všichni vypadali rozčileně. "Léta jsem se snažil této hladiny kyslíku dosáhnout," říkal Sax Nazik, Spencerovi a Stevovi.

Spencer řekl: "Já si myslel, že to bylo proto, aby ten tvůj oheň v Kasei Vallis pořádně hořel."

"Ale ne. Pokud jde o oheň, jakmile dosáhneš jistého množství kyslíku, souvisí to spíš s vyprahlostí a tím, jaké materiály chceš spálit. Ne, bylo to proto, abychom zvedli dílčí tlak kyslíku ve vzduchu tak, aby ho mohli dýchat lidé a zvířata. Pokud zredukuješ hladinu CO₂."

"Takže jsi vyrobil masky i pro zvířata?"

Rozesmáli se a vyšli nahoru do společné místnosti, kde se Zejk ujal přípravy kávy.

"Jak ty lidi dostaneme z města?" řekla náhle Nadja Saxovi. "Co když drží bezpečnost brány uzavřené?"

"Prořízneme střechu," řekl. "To bychom měli udělat stejně, abychom je dostali ven rychleji. Ale nemyslím, že budou brány hliďané."

"Utíkají na kosmické letiště," vykřikl někdo. "Bezpečnostní síly odjíždějí podzemní dráhou na kosmické letiště."

Opouštějí loď, ti bastardi! A Michel říká, že železniční stanice - South Station - byla zničena!"

To vyvolalo povyk. Nadja řekla Saxovi: "Předáme ten plán do Hunt Mesa a počkáme na ty masky."

Sax přikývl.

Prostřednictvím Mangalavidu a náramkových komunikátorů dokázali informovat obyvatelstvo Burroughs o svém plánu velmi rychle, zatímco z Du Matheray vyrazila do linie nízkých kopců jihozápadně od města velká karavana. Krátce po jejím příjezdu prosvíštěly nad Syrtis dva letouny, přivázející z kráteru Da Vinci masky, a přistály na pláních těsně u stěny zastřešení města. Na opačné straně města pozorovatelé hlásili, že záplava je už v dohledu a přichází od východoseverovýchodu. A zpráva o South Station se ukázala pravdivou; zařízení tratě bylo zničeno výbuchem v generátoru lineární indukce. Nikdo s jistotou nevěděl, kdo to udělal, ale stalo se, a vlaky byly znehybněny.

Když Zejkovi Arabové přivezli bedny masek do Západní, Jihozápadní a Jižní brány, u každé z nich se už shromažďovaly ohromné davy, všichni lidé oblečení buď do kombinéz s vyhřívacími vlákny, nebo do nejtěžších oděvů, které měli. Za těchto okolností však nebyl žádný z nich příliš těžký, soudila Nadja, když dorazila do Jihozápadní brány a vydávala masky z beden. V této době mnozí lidé v Burroughs vycházeli ven na povrch tak zřídka, že si na to kombinézy museli půjčovat. Ale kombinéz nebylo dost pro všechny, takže se mnozí lidé museli spokojit s obyčejnými šaty. Nicméně zpráva o evakuaci byla doplněná upozorněním, aby se lidé oblékli přiměřeně teplotě 255° K, a tak na sobě většina lidí měla několik vrstev oděvů.

Přechodovou komorou v každé bráně mohlo projít každých pět minut pět set lidí - byly to velké přechodové komory - ale uvnitř města čekaly tisíce lidí, a v průběhu sobotního dopoledne jich stále přibývalo. Záhy začalo být jasné, že na to komory nestačí. Masky byly rozděleny rychle, a Nadja si byla jistá, že každý jednu má. Bylo nepravděpodobné, že by si kdokoli ve městě nebyl vědom naléhavosti situace. Zašla proto za Zejkem, Saxem, Majou, Michelelem a ostatními známými lidmi, které viděla, a řekla jim: "Měli bychom proříznout stěnu zastřešení a prostě vyjít ven. Udělám to hned." Nikdo neměl námitky.

Konečně se ukázal Nirgal, s širokým úsměvem se hladce prodíraje davem, zdravě se přitom se známými nebo s lidmi, kteří mu chtěli potřást rukou nebo se ho jen dotknout. "Proříznu teď stěnu zastřešení," řekla mu Nadja. "Masku má každý, a my se odtud musíme dostat rychleji, než nám dovolí brány."

"Dobrá," řekl. "Dovol mi jen oznámit, co se bude dít."

Vyskočil, zachytil se římsy betonového oblouku brány a vytáhl se na ni. Pak zapnul malý přenosný tlampač, který nosil, a řekl: "Pozor, prosím! Začneme teď prořezávat stěnu zastřešení, hned nad parapetem. Až se tak stane, mělo by dojít k průvanu ven - ne příliš silnému. Lidé, kteří jsou nejbližší stěně, půjdou ven první, samozřejmě - není třeba spěchat. Vytvoříme rozsáhlý průlom, a všichni by měli být venku z města během následující půlhodiny. Připravte se na zimu - bude velice osvěžující. Nasadte si prosím masky a zkontrolujte těsnění své i těsnění lidí okolo vás."

Shlédl na Nadju, a ta vytáhla ze svého černého batohu malý laserový hořák, který vzápětí podržela nad hlavou tak, aby ho mohla spousta lidí z davu vidět.

"Jste všichni připraveni?" zeptal se Nirgal svým tlampačem. Každý v dohledu měl nasazenou bílou masku. "Vypadáte jako banditi," řekl Nirgal, a zasmál se. "Fajn," řekl a pohlédl dolů na Nadju.

A ta prořízla tkaninu zastřešení.

* * *

Rozumné chování pro přežití je skoro stejně nakažlivé jako panika, a evakuace proběhla rychle a spořádaně. Nadja prořízla zhruba dvě stě metrů zastřešení, těsně nad betonovým parapetem, a vyšší tlak vzduchu uvnitř vyvolal vítr, který průsvitnou látku střechy zvedl a držel ji nad parapetem, takže lidé mohli lézt přes metr vysokou zeď, aniž by s tou látkou museli zápasit. Další podobné řezy byly učiněny v blízkosti Západní a Jižní brány, a přibližně za stejnou dobu, již by trvalo vyprázdnění velkého stadiónu, byli všichni obyvatelé Burroughs z města venku, v čerstvém studeném vzduchu dopoledne v pánvi Isidis: tlak 350 milibarů, teplota 261° K, neboli -12° C.

Zejkovi Arabové zůstali ve svých vozidlech a sloužili jako doprovod. Jezdili sem a tam a vodili lidi k linii vršků několik kilometrů na jihovýchod od města. V okamžiku, kdy se poslední část davu dostala k této linii nízkých vyvýšenin na pláni, dosáhla záplava východní strany města, a pozorovatelé rudých, jež operovali ve svých vozidlech na vlastní účet, hlásili, že záplava nyní proudí k severu a jihu podél paty městské zdi v necelý metr hlubokém přívalu.

Bylo to tedy těsné, velmi, velmi těsné; tak těsné, že se z toho Nadja roztřásla. Stála na vrcholku jednoho z kopců a rozhlížela se kolem, pokoušejíc se zhodnotit situaci. Lidé udělali co mohli, ale jsou nedostatečně oblečení, pomyslela si. Ne každý měl izolované boty, a velmi málo jich mělo nějakou ochranu hlavy. Arabové se vykláněli ze svých vozidel a

ukazovali, jak si kolem hlavy uvázat šátky nebo ručníky jako improvizované ochranné kápě. Ale byla zima, velká zima, navzdory slunci a bezvětří, a občané Burroughs, kteří na povrchu nikdy nepracovali, vypadali otřeseně. Ačkoli někteří z nich byli vybaveni lépe než ostatní; Nadja uviděla skupinu nově příchozích z Ruska v jejich teplých beranicích přivezených z domova. Pozdravila je rusky, a většina z nich se jen zašklebila: "To nic není," křičeli, "je to dobré počasí na bruslení, da?"

"Udržujte se v pohybu," řekla Nadja každému. "Udržujte se v pohybu."

Odpoledne se mělo oteplít, snad dokonce i nad bod mrazu.

Uvnitř ke zkáze odsouzeného města se tyčily hory, přísné a dramatické, jako titánské muzeum katedrál, s řadami oken v jejich stěnách připomínajícími drahokamy. Obyvatelé města stáli na pláni, zamaskovaní jako bandité nebo oběti senné rýmy, zachumlání ve svých oděvech, někteří ve vyhřívaných kombinézách, několik málo lidí v přilbách pro pozdější použití, pokud by bylo třeba - celé procesí poutníků, stojící a dívající se zpátky na město. Lidé na povrchu Marsu s tvářemi vystavenými mrazivému řídkému vzduchu, stojící s rukama v kapsách, a nad nimi vysoká řasnatá oblaka, ostře se rýsující proti tmavě růžové obloze. Byl to podivný pohled, rozveselující i děsivý zároveň. Nadja přecházela sem a tam, debatujíc se Saxem, Zejkem, Nirgalem, Jackii a Artem. Dokonce posílala další vzkaz Ann, v naději, že je Ann přijímá, i když nikdy neodpověděla.

"Zajistěte, aby bezpečnostní oddíly neměly žádné problémy na kosmickém letišti," řekla, neschopná skrýt hněv ve svém hlase. "Držte se jim z cesty."

Po deseti minutách zapípal její náramkový komunikátor. "Já vím," řekl Annin hlas stroze a úsečně. A to bylo všechno. Teď, když byli z města venku, se Maja cítila plná života. "Dejme se na pochod," vykřikla. "Do Libya Station je dlouhá cesta, a půl dne je už skoro pryč!"

"To je pravda," řekla Nadja. A mnoho lidí už vyrazilo, směřující k trati, která vedla z Burroughs, a vydalo se podél ní k jihu, do svahu Velkého valu.

* * *

Nadja se cestou často zastavovala, aby lidi povzbudila, a dost často se ohlížela zpátky k Burroughs, na vrcholky střech a zahrady pod průhlednou bublinou střechy v poledním slunci - na ten zelený mezokosmos, který byl tak dlouho hlavním městem jejich světa. Teď už rezavá voda smíšená s ledem obtékala skoro celý perimetr městské zdi, a od severovýchodu se k městu blížil proud ledovců...

Půda, po které šli, byla poseta roztroušenými nízkými rostlinami, většinou tundrovými mechy a alpskými květinami, s občasnými skupinkami ledových kaktusů, jež vypadaly jako ostnaté černé požární hydranty. Nad hlavou vířili komáři a mouchy, vyrušení touto podivnou invazí. Bylo výrazně tepleji než dopoledne, teplota rychle stoupala, a zdálo se, že je něco nad nulou. "Dva sedm dva!" vykřikl Nirgal, když se ho Nadja zeptala. Vál slabý jihozápadní vítr. Zprávy o počasí tvrdily, že oblast vysokého tlaku zůstane nad Isidis přinejmenším ještě jeden den.

* * *

Lidé pochodovali v malých skupinách, a postupně nacházeli jiné malé skupiny, takže se přátelé, pracovní skupiny a známí navzájem zdravili, často překvapení známými hlasy pod maskami nebo známými očima mezi maskou a kápí nebo čepicí. Nad davem se zvedal oblak rozptýlené páry, následek hromadného dýchání. Vozidla rudé armády, která spěšně uprchla od města před záplavou, jela nyní pomalu podél průvodu, a jejich osádky rozdávaly láhve horkých nápojů.

Nadja se na ně dívala zlostně, mumlaje si v soukromí své masky kletby, ale jeden z rudých je vyčetl v jejich očích a řekl ji rozčileně: "My jsme tu hráz neprolomili, víte? Byly to guerilly Marsu především. Kasei!"

A odjel.

Stalo se zvykem, že rokle východně od tratě se začaly používat jako latríny. Dostali se už dost vysoko do svahu, takže se lidé často zastavovali, aby se podívali zpátky na podivně prázdné město, nyní obklopené tmavou, rezavou vodou. Skupiny domorodců skandovaly při chůzi útržky z areofanie. "Zatraceně, Hiroko, vrať se, prosím tě - vrať se hned dnes," zamumlala Nadja.

Uviděla Arta a protlačila se k němu. Art právě odesílal svým náramkovým komunikátorem zprávy na Zemi. "No ano," řekl rychle stranou, když ji uviděl. "Jsme živí. A taky jsou to nepochybně dobré záběry. Mohou je uvést do souvislosti se scénářem té potopy na Zemi."

* * *

Lidé začali náhle něco vykřikovat. Hlasy naplňovaly řídký vzduch jako ptačí píseň. Nadja neviděla důvod, ale pak to spatřila - na kosmickém letišti nastal pohyb.

Kosmické letiště se nacházelo na široké plošině severozápadně od města, a ze svého místa na svahu mohli obyvatelé Burroughs pozorovat, jak se otevřela vrata největšího tamního hangáru a vyjelo odtamtud jeden za druhým pět obřích raketoplánů. Stroje dorolovaly k hlavnímu terminálu. Pak už se nedělo nic.

Uprchlíci pochodovali dál k nejbližším kopcům Velkého valu skoro hodinu, dokud - navzdory jejich vysoké poloze - jim nezmizely ranveje a spodní poloviny hangárů za horizontem. Slunce už stálo přesně na západě.

Pozornost se obrátila k samotnému městu, když voda na východní straně Burroughs prorazila stěnou a přetekla přes parapet u Jihozápadní brány, kde prořizli střechu. Začala zaplavovat Canal Park, Princeznin park a Niederdorf, rozdělila město na dvě části a pomalu stoupala, zvolna zakrývajíc střechy v níže položené části města.

Uprostřed tohoto divadla se nad plošinou objevil jeden z obřích letounů, působící dojmem, že letí příliš pomalu na to, aby se udržel ve vzduchu, stejně jako všechny velké letouny nízko nad zemí. Stoupal směrem k jihu, takže pozorovatelům z povrchu připadal stále větší a větší, aniž by zdánlivě nabíral rychlost, dokud k nim nedospěl řev jeho osmi motorů, a neproletěl jim nad hlavami. Vzápětí následoval další, a tak odletělo všech pět letounů a zmizelo za západním obzorem.

* * *

Ted' začali opravdu pochodovat. Ti nejrychlejší se nesnažili zůstat vzadu s těmi pomalejšími; bylo důležité začít vlakem dopravovat lidi z Libya Station co nejdříve, a to chápali všichni. Vlaky ze širokého okolí už byly na cestě, ale Libya Station byla malá, takže postoj evakuace musel být naplánován komplexně.

Nyní bylo pět hodin odpoledne, slunce viselo nízko nad Syrtis, a teplota rychle klesala pod nulu. Jak se ti rychlejší, většinou domorodci a čerství emigranti, tlačili dopředu, dav se měnil v dlouhou kolonu. Lidé ve vozidlech hlásili, že je teď už několik kilometrů dlouhý, a stále se prodlužuje. Tato vozidla jezdila sem a tam a sbírala lidi, kteří odpadli.

Všechny dostupné kombinézy a přilby už byly vydány. Na scéně se náhle objevil Kojot, příjezdějící směrem od hráze. Když Nadja uviděla jeho maskované vozidlo, okamžitě nabyla podezření, že za tím prolomením hráze stojí on. Ale když ji prostřednictvím komunikátoru radostně pozdravil a zeptal se, jak vypadá situace, odjel ihned zpátky směrem k městu. "Řekni jim, aby ze South Fosa poslali nad město vzducholodě," navrhl, "pro případ, že by tam někdo zůstal, a teď je na vrcholcích hor. Musí tam být nějakí lidé, kteří přes den spali, a když se probudili, byli moc překvapení."

Divoce se zasmál, ale měl dobrý postřeh, a Art ten rozhovor hned vyřídil.

Nadja kráčela na konci kolony s Majou, Saxem a Artem, naslouchajíc zprávám, jež přicházely. Přiměla vozidla, aby jela po mrtvé trati a nevířila tak prach. Snažila se ignorovat skutečnost, že je už unavená. Bylo to spíš nedostatkem spánku než svalovým vyčerpáním. Ale čeká ji dlouhá noc. A nejen ji. Mnoho lidí na Marsu žilo nyní veškerý čas ve městech, a nebyli zvyklí na dlouhé pochody. I ona sama je zřídka kdy podnikala, ačkoli pobíhala po staveništích a neměla práci u stolu jako mnoho z těchto lidí. Naštěstí se drželi tratě a mohli dokonce pochodovat po jejím hladkém povrchu, pokud chtěli.

Bohužel vyjít z Isidia Planitia kterýmkoli směrem, s výjimkou severu, znamenalo jít vzhůru. Libya Station ležela o sedm set metrů výš než Burroughs, tedy ne v křivce jak nepředstavitelné výšce, ale cesta k ní po celých sedmdesáti kilometrech téměř neustále stoupala. "Aspoň nám to pomůže se zahřát," zamumlal Sax, když se o tom Nadja zmínila.

Stále se připozdívalo, dokud nevrhali stíny daleko na východ jako procesí obrů. Za nimi tonoucí město, temné a prázdné, mizelo pod obzorem, hora za horou, až nakonec zmizely i Double Decker Butte a Moens Mesa. Obloha temněla a temněla, planoucí slunce se dotklo západního obzoru, a oni se pomalu vlekli drsným světem jako othraná armáda na ústupu.

* * *

Nadja čas od času zkontrolovala Mangalavid, a zjistila, že zprávy ze zbytku planety jsou většinou uspokojivé. Všechna větší města s výjimkou Sheffieldu byla nyní v rukou hnutí nezávislosti. Bludiště v Sabishi poskytlo útočiště těm, kteří přežili požár, a ačkoli oheň nebyl ještě všude uhašen, bludiště zajišťovalo, že budou v pořádku. Nadja cestou chvíli hovořila s Nanaem a Etsuem. Na malé obrazovce náramkového komunikátoru vypadal Nanao vyčerpaně. Nadja mu řekla, jak špatně se cítí ona - Sabishi spálené, Burroughs zatopené - dvě největší města na Marsu zničená. "Ne, ne," řekl Nanao. "Postavíme je znovu. Sabishi žije v naší mysli."

Odeslali do Libya Station několik svých nespálených vlaků, stejně jako mnoho jiných měst. Ta nejbližší posílala i letadla a vzducholodě. Vzducholodě dokáží přijít na pomoc během nočního pochodu, což bylo užitečné. Zvláště důležité bude voda, kterou s sebou mohou přivést, protože dehydratace za studené a suché noci bude zlá. Nadja už teď cítila v krku vyprahlo, a vděčně si vzala šálek teplé vody, které rozdávali z nějakého kolemjedoucího vozidla. Zvedla si masku a rychle se napila, snažíc se přitom nedýchat.

Další hovor přišel ze South Fosa. Dostali zprávu od důlních táborů kolem Elysia, že jejich obyvatelé vyhlásili nezávislost jak na mezinárodních společnostech, tak na hnutí Svobodný Mars, a varují každého, aby se držel stranou. "Některé stanice okupované rudými dělaly skoro totéž," zavrčela Nadja. "Mluvte s nimi slušně," řekla lidem v South Fosa. "Pošlete jim kopii Deklarace z Dorsa Brevia, a řekněte jim, aby ji chvíli studovali. Jestli budou souhlasit s dodržováním té části o lidských právech, nechápu, proč bychom se s nimi měli obtěžovat."

* * *

Slunce zapadlo. V purpurových stínech soumraku přijel od východu nějaký maskovaný vůz, zastavil těsně před Nadjinou skupinou a vystoupily z něho postavy v bílých maskách a kápích. Podle siluety Nadja okamžitě poznala Ann, tam v čele skupiny, vysokou a hubenou. Bez váhání k Nadje zamířila, navzdory nedostatku světla. První stovka se navzájem znala...

Nadja se zastavila, pozorujíc svou starou přítelkyni. Ann v náhlém chladu mrkala. "My jsme to neudělali," řekla brskně. "Jednotka Armscoru přijela v obrněných vozidlech, a došlo ke skutečnému boji. Kasei se obával, že jestli obsadí hráz, pokusí se znovu obsadit všechno, všude. Pravděpodobně měl pravdu."

"Je v pořádku?"

"To nevím. Spousta lidí na hrázi byla zabita. A spousta jich musela uprchnout před záplavou nahoru do Syrtis."

Stála před nimi, přísná, bez náznaku omluvy - Nadja žasla, že člověk dokáže tolik vyčíst z pouhé siluety.

"Tak pojďme," řekla Nadja. Vic se říct nedalo. Ted' to nemělo smysl. "Musíme pochodovat."

Pochodovali pod hvězdami, vzduchem studeným jako na Sibiři. Nadja by byla dokázala jít rychleji, ale chtěla zůstat vzadu s nejpomalejší skupinou, aby pomáhala, jak jen mohla. Lidé nesli na zádech některé z menších dětí mezi sebou, ale ve skutečnosti na konci kolony mnoho dětí nebylo - ty nejmenší byly už ve vozidlech, a ty větší vpředu s rychlejšími chodci.

V Burroughs zase tolik dětí nežilo.

Prach, který zvedali, prořízly paprsky reflektorů vozidla. Nadju napadlo, jestli se CO₂ filtry nemohou jemnými částicemi prachu ucpat. Zmínila se o tom nahlas, a Ann řekla: "Když máš masku na tváři a silně vydechuješ, pomáhá to."

Sax přikývl.

"Ty znáš ty masky?" zeptala se Nadja Ann.

Ann přikývla. "Strávila jsem mnoho hodin v podobných."

"Tak dobrá. Ale přece jen bychom měli jít po trati a po silnicích, abychom se prachu vyhnuli. A říct vozidlům, aby jezdila pomalu."

Během dalších pár hodin zapadli do pochodového rytmu. Nikdo je nemíjel, nikdo nezůstával pozadu. Stále více se ochlazovalo. Světla vozidel částečně osvětlovala tisíce lidí před nimi, po celém dlouhém svahu stoupajícím k vysokému západnímu obzoru, možná dvanáct nebo patnáct kilometrů vzdálenému.

V té tmě se to dalo těžko říct. Kolonu lemovaly paprsky reflektorů a červená záře koncových světel... zvláštní pohled.

Občas se jim nad hlavami ozval bzukot, jak přilétaly vzducholodě ze South Fosa, vznášejíce se jako UFO, se všemi světly rozsvícenými a s tichým předemím motorů. Snášely se dolů, aby vyložily náklad vody a potravin a vzaly na palubu skupiny lidí z konce kolony.

Kolem půlnoci se dav mladých domorodců pokusil zpívat, ale bylo příliš zima a sucho, aby to vydrželi dlouho. Nadje se ta myšlenka líbila, a v duchu si zpívala některé ze svých starých oblíbených písní: "Haló, centráló, dejte mi doktora Jazz", "Vědro má díru", "Na slunečné straně ulice". Stále znovu a znovu.

Čím déle noc pokračovala, tím více se jí zlepšovala nálada; začínalo se zdát, že jejich plán vyjde. Nemíjeli stovky vysíleně ležících lidí, ačkoli z vozidel dostala zprávu, že se zdá, že velký počet mladých domorodců přecenil své síly. Šli příliš rychle, a nyní potřebovali pomoc. Všichni také rázem přešli z 500 milibarů do 340, což byl ekvivalent skoku z výšky 4000 metrů do výšky 6500 metrů na Zemi. Bylo to dost, i s vyšším procentem kyslíku v mart'anském vzduchu, který účinky tohoto skoku zmírňoval, a lidé dostávali výškovou nemoc. Nicméně se zdálo, že má tendenci postihovat víc mladé než staré, a spousta mladých domorodců se do pochodu dala příliš nadšeně, a teď za to platili bolestmi hlavy a návaly zvracení. Vozidla sbírala ty, kteří zvraceli, a doprovázela zbytek. A konec kolony udržoval stále tempo.

Nadja pochodovala, někdy ruku v ruce s Majou nebo Artem, někdy nepřítomně ve svém vlastním světě. Mysl jí bloudila v minulosti. Vzpomínala na velkou bouři, kterou zažila s Johnem v kráteru Rabe... na hledání transpondéru s Arkadijem... na cestu s Frankem dolů do Noctis Labyrinthus, té noci, kdy uprchli před útokem na Káhiru. Té noci také upadla do jakési podivné tupé veselosti - snad v reakci na to, že se zbavila odpovědnosti, že se z ní stal pouhý pěšák následující vedení někoho jiného. Jednašedesátý byl katastrofa. Tato revoluce se také mohla zvrhnout v chaos. Nikdo neměl kontrolu. Ale z jejího komunikátoru stále přicházely hlasy odevšud. A z kosmu je nikdo nepotrestal.

Nejradikálnější živly Úřadu pro přeměnu byly pravděpodobně zabity, v Kasei Vallis - výraz toho, že Artovo "integrované řízení moru" nebylo žádným žertem. A zbytek UNTA byl přemožen pouhým počtem. Byli neschopní, jako by byl každý, kontrolovat celou planetu disidentů. Nebo příliš zastrašení, aby se o to pokusili.

A tak to tentokrát dokázali udělat jinak. Nebo to bylo tím, že podmínky na Zemi se prostě změnily, a všechny různé jevy mart'anské historie byly jen pokřiveným odrazem těchto změn. Docela možné. Znepokojující pomýšlení, když člověk vzal v úvahu budoucnost. Ale tomu všemu budou čelit, až to přijde. Teď bylo jejich jedinou starostí dostat se do Libya Station. Čirá fyzikálnost tohoto problému a jeho řešení ji nesmírně potěšily. Konečně něco hmatatelného, co může zvládnout vlastní silou.

Při pochodu ji začal občas přepadat spánek. Obávala se, jestli to není otrava CO₂, ale pochodovala dál. Hrdlo ji bolelo a páliło. Zadní část kolony zpomalovala, a vozidla se sem nyní vracela a sbírala lidi, kteří byli vyčerpaní, dopravovala je do Libya Station a vracela se pro další várku. Mnohem víc lidí začínalo trpět výškovou nemocí, a rudí vysvětlovali jejím obětím, jak stáhnout masku, kdyzvracet se a opět si masku natáhnout předtím, než začnou opět dýchat. Mnoho lidí trpělo i otravou CO₂. Přesto se blížili ke svému cíli. Záběry z Libya Station připomínaly stanici tokijské podzemní dráhy ve špičce, ale vlaky přijížděly a odjížděly pravidelně, a vypadalo to, že pro později přichozí bude místo.

Vedle nich zastavilo nějaké vozidlo, a řidič se zeptal, jestli nepotřebují odvoz.

"Vypadněte odtud! Jeďte pomoci těm lidem tam nahoře, tak dělejte, neztrácejte čas!"

Řidič rychle odjel, aby se vyhnul dalšímu plísnění. Maja řekla drsně: "K čertu s tím. Mně je sto čtyřicet tři let, a ať jsem prokletá, jestli nebudu pochodovat celou cestu."

Nadju už několik hodin bolely oči. Měla je velmi, velmi suché, a prach ji nutil neustále mrkat. Brýle k maskám by bývaly byly dobrý nápad.

Zakopla o kámen, a vybavila se jí vzpomínka z mládí: jednou se jí a jejím spolupracovníkům porouchal nákladák - na jižním Uralu v zimě. Museli jít pěšky z předměstí opuštěného Čeljabinsku-65 do Čeljabinsku-40, přes padesát zmrzlých kilometrů zdevastované stalinistické průmyslové pustiny - černých opuštěných továren, zřícených komínů, spadlých plotů, opuštěných nákladáků... Bylo to jako něco ze snu, dokonce i v té době. Vyprávěla o tom Maje, Saxovi a Artovi. Hrdlo ji bolelo, ale ne tolik jako oči. Ale chtěla mluvit. "Nevím, jak jsem kdy na tu noc mohla zapomenout. Ale strašně dlouho jsem o ní nepřemýšlela. Muselo to se stát, moment, před sto dvaceti lety."

"Toto je další, co si budeš pamatovat," řekla Maja.

Začali si vyměňovat krátké historky o největší zimě, kterou kdy zažili. Obě Rusky mohly vyjmenovat deset případů mnohem horších než cokoli, s čím mohli přijít Sax a Art. "A co největší vedro?" řekl Art. "Tohle můžu vyhrát. Jednou jsem se zúčastnil soutěže v kácení dřeva, v disciplíně motorových pil, a protože vyhrával ten, kdo měl nejsilnější pilu, vyměnil jsem motor své pily za motor z Harley-Davidsona, a porazil strom za méně než deset sekund. Ale motocyklové motory jsou chlazené vzduchem, víte? Opařil jsem si ruce!" Zasmáli se. "To se nepočítá," prohlásila Maja. "Nebylo to celé vaše tělo."

Ke stanici došli za úsvitu. Lidé si podávali šálky horkého čaje vonícího jako ambrózie. Stanice byla příliš plná, aby mohli vstoupit, a venku čekalo několik tisíc lidí. Ale evakuace probíhala hladce už několik hodin, organizovaná a řízená Vladem a Uršulou, a celou skupinou bogdanovistů. Vlaky stále přijížděly po všech třech tratích, plnily se lidmi a vzápětí zase odjížděly. A nad obzorem se vznášely vzducholodě. Populace z Burroughs se musela rozdělit - někteří

odjížděli do Elysia, někteří do Hellas a dál na jih do Hiranyagarbha a Christianopolis -ostatní do malých měst na cestě do Sheffieldu, včetně Underhillu.

* * *

V ranním světle viděli, že mají všichni oči podlité krví, což jim - spolu se zaprášenými maskami - dodávalo divoký a krvežíznivý vzhled. Napříště bude třeba nosit ven ochranné brýle.

Konečně Zejk a Marina doprovodili do stanice poslední skupinu. V ní se sešlo dost lidí z První stovky: Maja a Michel, Nadja, Sax a Ann, Vlad, Uršula, Marina, Spencer, Ivana, Kojot...

U tratí rozdělovali Jackie a Nirgal lidi do vlaků, mávající rukama jako dirigenti symfonického orchestru, a podpírajíce ty, jimž na poslední chvíli vypověděly službu nohy. První stovka vyšla na perón společně. Když Maja kolem Jackie procházela do vlaku, ignorovala ji. Za ní nastoupila Nadja a pak ostatní. Prošli střední uličkou kolem šťastných, dvoubarevných tváří -nahore hnědých od prachu, kolem úst a nosu čistých. Na podlaze se povalovalo několik špinavých masek, ale většina lidí je svírala v rukou.

Obrazovky v čele každého vozu přenášely záběry Burroughs ze vzducholodi. Bylo to teď jen moře ledem pokryté vody. Nad tímto novým mořem se zvedaly jen vrcholky devíti městských hor, nyní devět ostrovů, nepříliš vysokých. Zahrady na jejich vrcholcích a zbývající řady oken vypadaly nad špinavou ledovou tříští skutečně zvláštně.

Když se usadili v posledním voze, Maja se k nim otočila a řekla: "Jede tenhle vlak do Underhillu?"

"Do Oděsy," řekl Sax.

Usmála se.

Vlad řekl něco o kapitánovi, který opouští potápějící se loď jako poslední.

Nadje ta poznámka připadala skličující. Teď byla skutečně unavená. Nemohla si vzpomenout, kdy naposled spala. Měla Burroughs ráda, a vložila do něho spoustu hodin práce... Vzpomněla si, co řekl Nanao o Sabishi. Burroughs žilo také v jejich myslích. Snad až se stabilizuje pobřežní linie nového oceánu, mohli by postavit další, někde jinde.

Pokud šlo o přítomnost, na druhé straně vozu seděla Ann, a uličkou k nim přicházel Kojot, zastavuje se, aby přitiskl tvář k okennímu sklu a pozdravil vztyčeným palcem Nirgala a Jackii, kteří byli ještě venku. Pak ti dva nastoupili do vlaku, o několik vozů před jejich. Michel se smál něčemu, co řekla Maja, a Uršula, Marina, Vlad a Spencer - tyto členové Nadjiny rodiny byli okolo ní a v bezpečí, alespoň pro tuto chvíli. A protože chvíle byla všechno, co kdy měli... cítila, jak se propadá do sedadla. Usne během několika minut, cítila to v suchých, pálicích očích. Vlak se dal do pohybu.

Sax zkoumal svůj náramkový komunikátor, a Nadja ospale řekla: "Co se děje na Zemi?"

"Hladina moře stále stoupá. Dosáhla čtyř metrů. Vypadá to, že metanárodní společnosti spolu přestaly bojovat, prozatím. Světový soudní dvůr zprostředkoval zastavení palby. Praxis vložil všechny své zdroje na pomoc při záplavě. Vypadá, že některé z ostatních metanárodních společností možná udělají totéž. V Mexico City se sešlo valné shromáždění. Indie potvrdila, že má smlouvu s nezávislou marťanskou vládou."

"To je smlouva s čertem," ozval se odnaproti Kojot. "Indie a Čína jsou pro nás příliš velké, abychom je zvládli.

Počkejte, a uvidíte!"

"Takže boje tam dole skončily?" zeptala se Nadja.

"Není jasné, jestli je to nastálo nebo ne," řekl Kojot.

Maja pohrdavě odfrkla. "Ani náhodou to není nastálo."

Sax pokrčil rameny.

"Musíme sestavit vládu," řekla Maja. "Musíme ji sestavit rychle, a prezentovat se Zemi v jednotné frontě. Čím uspořádanější se budeme zdát, tím je méně pravděpodobné, že přijdou, aby nás vyrvali z kořenů."

"Přijdou," řekl Kojot od okna.

"Ne, když jim dokážeme, že od nás dostanou všechno, co by od nás bývali museli získávat násilím," řekla Maja, rozčilená na Kojota. "To je zpomalí."

"Stejně přijdou."

Sax řekl: "Nebudeme nikdy mimo nebezpečí, dokud nebude Země klidná. Stabilizovaná."

"Země nebude nikdy stabilizovaná," řekl Kojot.

Sax pokrčil rameny.

"Jsme to my, kdo ji musí stabilizovati" zvolala Nadja, hrozcí prstem Kojotovi. "V našem vlastním zájmu!"

"Areoforming Země," řekl Michel s ironickým úsměvem.

"Jistě, proč ne?" řekla Maja.

Michel se předklonil a políbil Maju na zaprášenou tvář.

Kojot vrtěl hlavou. "To je jako pohnout světem bez páky," řekl.

"Ta páka je v našich myslích," řekla Maja, čímž Nadju překvapila.

Marina také sledovala svůj komunikátor, a teď řekla: "Bezpečnost má stále Clarka a Iano. Petr říká, že opustili celý Sheffield, s výjimkou Důlku. A někdo - hej - nikdo hlásil, že viděl Hiroko v Hiranyagarbha."

Při těchto slovech všichni ztichli, a každému běžely hlavou vlastní myšlenky.

"Dostal jsem se do záznamů UNTA o tom prvním dobytí Sabishi," řekl Kojot po chvíli, "a nebyla tam vůbec žádná zmínka o Hiroko nebo o někom z její skupiny. Nemyslím, že je dostali."

Maja řekla temně: "Co je psáno, nemá nic společného s tím, co se stalo."

"V sanskrtu," řekla Marina, "znamená Hiranyagarbha Zlatý zárodek."

Nadje se sevřelo srdce. Vyjdi, Hiroko, pomyslela si. Vyjdi, zatraceně, prosím, zatraceně, vyjdi. Výraz Michelovy tváře byl bolestný. Celá jeho rodina zmizela...

Ještě si nemůžeme být jistí, že jsme Mars sjednotili," řekla Nadja, aby ho odvedla od těchto myšlenek. Zachytila jeho

pohled. "Nedokázali jsme se dohodnout v Dorsa Brevia - proč bychom to měli dokázat teď?"

"Protože jsme svobodní," odvětil Michel. "Teď je to skutečnost. Jsme svobodní, abychom se o to mohli pokusit. A plné úsilí vkládáš do věci, jen když už cesta zpátky neexistuje."

"Existují rudí, kteří vyhazují do povětří všechny čerpací stanice ve Vastitas," řekl Kojot. "Nemyslím, že bude snadné dojít s nimi ke konsensu v otázce terraformingu."

"To je jisté," řekla Ann ochraptěle. Odkáhlala si, aby si pročistila krk. "Chceme zničit i solettu."

Podívala se zamračeně na Saxe, ale ten jen pokrčil rameny.

"Ekopoezie," řekl. "Už máme biosféru. To je všechno, co potřebujeme. Krásný svět."

Venku se v ranním světle míhala rozbrázděná krajina. Svahy Tyrrhena měly khaki nádech následkem přítomnosti milionů malých ostrůvků trávy, mechu a lišejníků. Mlčky se na to dívali.

Nadja se podívala na lidi kolem sebe, a nějaký klíč uvnitř ní se otočil. Oči jí stále bolely, ale už nebyla ospalá. Tiha v žaludku se uvolnila, poprvé od vypuknutí revolty. Volně dýchala. Dívala se na tváře svých přátel - Ann, stále rozzlobené na ni, Maji, stále rozzlobené na Kojota, všechny z nich unavené, špinavé, s krví podlitýma očima. Uslyšela se, jak říká: "Arkadij by měl radost."

Ostatní vypadali překvapeně. Uvědomila si, že o něm nikdy nemluvila.

"Simon taky," řekla Ann.

"A Alex."

"A Saša."

"A Tatjana."

"A všichni naši ztraceni," řekl Michel rychle, než se ten seznam stane příliš dlouhým.

"Ale ne Frank," řekla Maja. "Ten by byl určitě něčím příšerně nasraný."

Zasmáli se, a Kojot řekl: "Ještě že máme tebe, abys v té tradici pokračovala, ech?" Zasmáli se znovu, když mu Ann rozzlobeně pohrozila prstem.

"A John?" zeptal se Michel, míře svou otázku na Maju a tahaje ji za ruku.

Maja mu ruku vyškubla, a dál hrozila prstem Kojotovi. "John by nekřičel " pryč se Zemí, a sbohem a šáteček," jako bychom se bez ní dokázali obejít! John Boone by byl v této chvíli nadšený!"

"To bychom měli mít na paměti," řekl Michel. Měli bychom uvažovat, co by udělal on."

Kojot se ušklíbl. "Běhal by po tomhle vlaku nadšeně sem a tam. Celou cestu do Oděsy by byl večírek. Hudba, tanec a všechno." Podívali se jeden na druhého.

"No?" řekl Michel.

Kojot ukázal někam dopředu. "Nezní to, jako by nutně potřebovali naši pomoc."

"Niméně..." řekl Michel.

A vypravili se vlakem dopředu.